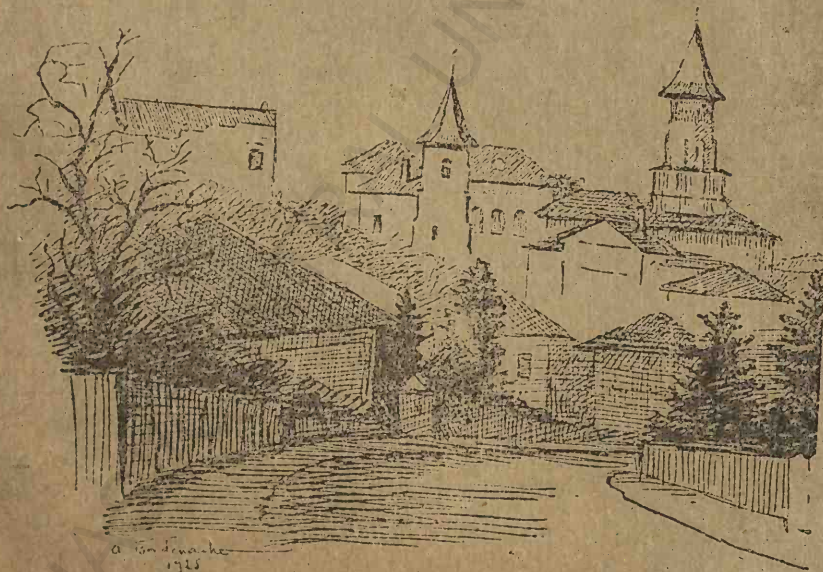

III.165.808.

B.C.U. M. EMINESCU
IASI
III-165.808

169801
ARTUR GOROVEI

Monografia Oraşului BOTOSANI

Ediția Primăriei de Botoșani

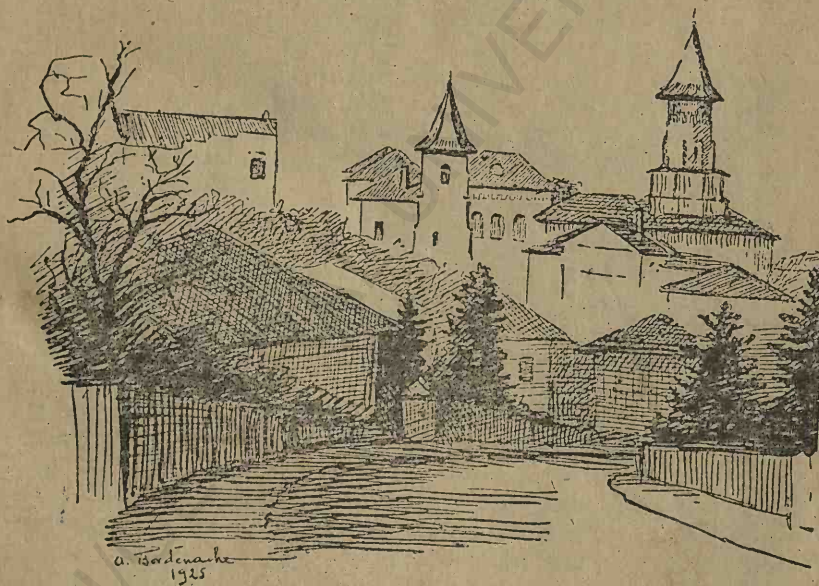
BIBL. CENTR. UNIV.
„M. DRAGINSCU“ IASI

III 165 808

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ARTUR GOROVEI

Monografia Oraşului
BOTOŞANI

321926
B.C.U. IASI

Ediția Primăriei de Botoșani

27 MAI 1950
N. D. S. M. I. N. D. S. C. U.
- 1481 -
ocn. 511389

Institutul de Arte Grafice „M. SAIDMAN“, Folticeni

D-l Dimitrie D. Hangan, Președintele Comisiunii Interimare a comunei Botoșani, călăuzit de importanța ce o are acest oraș al Moldovei, din toate punctele de vedere, și doritor ca să se poată aduna, într'un mănunchiu, toate datele și cunoștințele privitoare la viața Botoșanilor, a propus, și Comisiunea interimară a admis, să se înjghebeze, sub auspiciile ei, și mai înainte de a fi prea târziu, o monografie a orașului Botoșani.

O asemenea lucrare cerând o muncă migăloasă și obositoare, reclamând cercetări amănunțite prin arhivele publice și răsfoirea documentelor uitate prin saltarele și lăzile particularilor, nu se putea face de un singur om, care să-și fi consacrat o parte din viață pentru acest scop; de aceea Comisiunea interimară s'a gândit că sarcina aceasta trebuie împărțită între mai mulți cercetători, și pentru ca să se poată menține o unitate în lucrări, a găsit de cuviință să însărcineze pe cineva care să centralizeze rezultatul cercetărilor, și să dea lucrării o formă definitivă.

D-l Hangan mi-a propus să primesc această însărcinare, și am primit-o, deși mi-am dat samă, și mi-o dau și acuma, de răspunderea grea, pe care mi-o iau. Am călcat, însă, peste toate considerentele care mă îndemnau să nu mă încumet că voi putea săvârși o așa de importantă lucrare, pentru că am văzut cât de mare este dorința, aceluia care a conceput-o, de a o vedea înfăptuită, și am crezut că este o datorie să dau tot concursul unui om preocupat de chestiuni sentimentale, în aceste timpuri când cel mai odios materialism s'a abătut, ca o molimă, peste sufletul și peste mintea marei mulțimi, chiar a acelora me-niți să fie altfel.

Pentru descălcirea dosarelor vechi, din arhiva comunei Botoșani, și pentru adunarea materialului ascuns în arhiva Statului din Iași, Comisiunea interimară s'a gândit la omul muncitor care este d-l Traian Ichim, funcționar la acea arhivă, căruia d. Sever Zotta, Directorul arhivei, i-a dat învoierea necesară pentru a ni pune la dispoziție materialul ce va culege.

Socotind că ar fi din cale afară de greu să se ajungă la un rezultat satisfăcător, dacă nu am avea și concursul cetățenilor botoșăneni, păstrători de documente vechi, din care s'ar scoate multe informații folositoare, d. Hangan a adresat un apel călduros către toată populația

oraşului, rugând să-mi dea concursul, pe care-l ceream şi eu, tot printr'un apel către publicul botoşănean.

La apelul d-lui Hangan au răspuns mai multe persoane, fără concursul cărora lucrarea aceasta nu s'ar fi putut alcătui, şi cărora li aducem toate mulţămirile.

În fruntea tuturor este d. Norbert Ştefan Dombrowski, magistrat şi un fiu al Botoşanilor, care nu a cruţat nicio muncă pentru a ni da un ajutor foarte preţios. Dl. Jean Mavrocordat ni-a pus în puţinţă de a cerceta o serie întreagă de documente, din colecţia sa, şi d. farmacist Semaca a pus la dispoziţia d-lui Ichim documentele celei mai vechi farmacii din Botoşani, astăzi proprietatea sa; Dl. avocat Zverdling şi d. I. M. Wechsler, comerciant, ni-au încredinţat documente, din care am cules informaţii interesante.

Un concurs preţios ni-au dat şi preoţii din Botoşani. Cu părere de rău, însă, nu am putut să dau la iveală însemnările lor, din pricină că, dacă ar fi fost să facem istoricul fiecărei biserici, monografia aceasta ar fi trecut peste marginile înlăuntrul cărora urma să fie scrisă. Bisericile din Botoşani pot forma obiectul unei monografii speciale, precum a şi făcut Iconomul Stavrofor Al. H. Simionescu, pentru biserica Păpăuţi, şi care ni-a comunicat, pentru monografie, un rezumat al lucrării sale.

Amănunte, asupra genealogiei unor familii botoşăne, ni-a dat D-ra Sofia Tăutu, o botoşăneancă de baştină, şi D-na Natalia Vârnav, din Folticeni.

D-l Const. Karadja, dela Grumăzeştii Neamţului, ni-a dat o mână de ajutor de mult folos. Din bogata sa bibliotecă, a scos însemnări de prin cărţile călătorilor străini, cari s'au abătut şi prin Botoşani, şi ni-a dat o fotografie a hărţii cu lupta dela Botoşani, din 19 Martie 1788.

Desenele monumentelor din Botoşani, de pe care s'au făcut clişeele din această carte, sunt lucrate de D-na Maria G. Vârnav, din Folticeni, şi unele sunt ale pictorului Bordenachi, pe care ni le-a încredinţat Dl. profesor Dr. I. Simionescu.

Din motive lesne de înţeles, ne am oprit, în monografia aceasta, la data Unirii Principatelor.

ARTUR GOROVEI

Folticeni, Februarie 1926

Numirea Oraşului

Botoşanii! De unde să vie numele oraşului şi al judeţului acestuia, unul dintre cele mai însemnate oraşe, şi unul dintre cele mai bogate judeţe ale Moldovei?

În unele cărţi, scrise cu câteva decenii în urmă, pe când studiile filologice şi istorice erau, în ţara noastră, încă în faşă, au dat unii părerea că numele de „Botoşani“ s'ar trage dela *Batus-chan*, Hanul Tatarilor, care în anul 1240, a prădat toată partea Europei dela Polonia până în Bulgaria, şi ale cărui hoarde s'au revărsat peste Transilvania şi Serbia, străbatând până în Silezia şi Croaţia.

Ca să explice cum de a ajuns Batus-Chan să-şi lege numele de această localitate, care, pe atunci, trebuie să fi fost un loc pustiu, sau cel mult un sătisor sărac şi umilit, se spune că Hanul fioros, neglijând oraşele întemeiate, în care s'ar fi mândrit să-şi împlante steagul, şi-ar fi statornicit reşedinţa la Botoşani.

Adevărul este că Botoşanii îşi trage numele dela un *Botăş*, care din timpurile cele mai vechi va fi avut vreun rost prin meleagurile acestea.

„Botăş e un nume care trebuie pus alături cu Bontăş, cu Motăş, cu Crasnăş, cu Hasnăş. Finala—*ăş* se adăugea la unelē nume de oameni pentru a face nume nouă. Cele de mai sus vin dela Bontea, Motea, Crasnea, Hasnea, sau dela formele şi mai vechi: Bontul, Motul, etc. „*Botăş* vine deci dela *Botea* sau *Botul*. E un nume care se află în toate părţile româneşti: în ţara Bârsei, în Banatul Timişean“¹⁾.

Părerea D-lui Iorga este hotărâtoare.

1. — N. Iorga : Inscriptii Botoşănene, p. 5. Bucureşti, 1905 ; Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 168. Editura „Ramuri“, Craiova, 1921.

Numele familiei *Botăş* sau *Botăşan* este pomenit în documente foarte vechi.

La 1487 Octombrie 16, Ştefan-Cel-Mare cumpără câteva moşii pe care le dăruieşte Mitropoliei Romanului, şi în uricul de cumpăratură se zice aşa: „... şi aşijderea veni înaintea noastră şi înaintea a noştri moldoveneşti boeri, Neagşa, fiica lui Băila dela Racova, nepoata lui *Botăş*, de a sa bună voie, de nime nevoită şi nici silită, şi vându a sa dreaptă ocină dela al său drept uric, un sat pe Moldova la Câmpul-Părăului, anume partea lui *Botăş*, unde fu moşul ei *Botăş*, însuşi Domniei Mele, pentru 60 zloţi tătărăşti, şi au plătit Domnia Mea toţi cei mai sus scrişi bani, 60 zloţi, la mâna Neagşăi, fiicei lui Băila dela Racova, înaintea noastră şi înaintea a noştri boeri”.¹⁾

Familia *Botăş* este menţionată şi în documente posterioare, ca una din familiile alese ale Moldovei. Doamna lui Ieremia Movilă era fiica unui *Botăşan*, şi un frate al ei a fost pus în ţapă de Ştefan Tomşa,²⁾ care a domnit în Moldova între 1611-1615. Chiar în zilele noastre, un *I. Botăş* iscăleşte, la 11 Iunie 1856, actul de adeziune a judeţului Dorohoi la programa Unirii.³⁾

În altă parte a românismului, în Maramureş, de unde au descălicat multe familii în Moldova, un *Botăş* figurează printre românii de samă, din partea locului. La 29 August 1566, s'a dat o luptă crâncenă la Sighet, capitala Maramureşului, asediat de armatele Sultanului Suleiman, şi între vitejii cari au căzut, luptând contra păgânilor, a fost şi *Petre Botoş*, comandantul pedestrimii maramureşene.⁴⁾

De altfel, cea mai veche pecete, cunoscută până acuma, a târgului Botoşani, care avea drept marcă un păun cu coada răsfirată, poartă înscripţia: „*Pecetea târgu Botăş*”, după cum se vede din o carte a târgoveştilor, cu data de 5 August 1670, în care se vorbeşte despre o judecată a vornicilor de Botoşani, Gheorghită Logofătu şi Dumitraşco Visternicul, asupra unei pricini dintre Căldăruşă şi Apostol Traistă, pentru un loc de casă din mijlocul târgului.⁵⁾

1.— Melhisedek : Cronica Romanului, I, p. 133.— Bucureşti, 1874.

2.— Tesaur de documente istorice, II, p. 24, unde Papiu Ilarian reproduce lucrarea lui Charles de Joppécourt : Histoire sommaire de choses plus mémorables advenues aux derniers troubles de Moldavie, Paris 1620.

3.— Acte şi documente relative la Istoria Renaşterii României, publicate de Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza şi Dimitrie C. Sturdza, vol. III, p. 547.

4.— A. Papadopol-Callimach : Notiţă istorică asupra oraşului Botoşani, p. 5.— Extras din Analele Academiei Române, 1867.

5.— Arhiva Istorică, I, partea II, p. 21.

Că acest cuvânt, *Botăş*, este românesc, nu mai încapă nicio îndoială, şi în limba moldovenească el însemnează „viţă de vie sădită de un an”¹⁾, care trebuie să aibă înrudire şi cu vorba «butaş».

„Botăş a fost strămoşul. Dela el s'a început viaţa locuitorilor satului care s'a prefăcut mai târziu, destul de târziu, într'un târg. El cu ai lui a întemeiat acel sat. Aşezat într'un loc oarecare, departe şi de apa cea mare a Prutului, într'un ținut care n'avea altă bogătie decât a vitelor, ce găseau păşune înaltă şi grasă pe povârnişurile dealurilor de lut ce se întroacă aici, — satul Botăşanilor nu făcea să se prevadă prin nimic un viitor mare. Dar unul din drumurile cele mari de negoţ ale Moldovei lui Bogdan întemeietorul, lui Alexandru-cel-Bun şi lui Ştefan-cel-Mare, îl atingea”.²⁾

1.— A. Papadopol-Calimachi, op. cit., p. 5.

2.— N. Iorga, op. cit., p. 168.

Năvălirile Duşmanilor asupra Botoşanilor

Aceasta este explicația întemeerii Botoşanilor într'un loc așa puțin prielnic pentru un oraş și chiar pentru un sat: era în treacătul unui mare drum de negoț al Moldovei; și tot din această pricină erau ațintiți, spre această așezare, ochii acelor cari pândeau bogățiile firesc îngrămădite într'o asemenea localitate de popas al cărauşilor, cari transportau mărfurile ce intrau în Moldova, și acelea care ieşeau din țară.

Atrăși de mirajul prăzilor, tatarii din Crâm au pustiit Moldova, și, după cum spune Cronică veche a țării: „In anul 6947 (1439), au venit tătarii și au prădat până în Botoşani“.

De pradă și de foc, din partea duşmanilor, a mai avut de multe ori parte așezarea lui Botăș, care dintr'un sat mic, precum fusese la întemeere, se făcuse mai mare și căpătase și mai multă însemnătate.

In anul 1505, Bogdan-Vodă, din pricină că sora Craiului leșesc nu voise să-l eie de bărbat, pentru că era chior de un ochiu, și Regina mamă se împotriviise, s'a supărat și a intrat cu oastea în țara leșască, a lovit Pocuția, și a pus oamenii săi în ea, iar el prădând, s'a întors înapoi. Și atunci, spune cronicarul Grigore Neculcea: „Văzând leșii paguba ce li făcuse Bogdan-Vodă, nu suferiră, ci strânseră oaste cu leafă, și pre oamenii lui Bogdan-Vodă ce-i lăsase în Pocuția, i-au împins înapoi. Și într'acel războiu au pierit doi frați, feciori de boeri leșești, feciorii lui Trus; și de acii au intrat oastea leșască în țara Moldovei, de au făcut multă pagubă și pieire, și au prădat până la *Botoşani*, prinzând pe o samă de boeri de țară, și în mânia pentru cei doi frați ce au pierit în războiu, pre toți i-au tăiat în Cameniță“. 1)

Incursiunile duşmănoase ale soldaţilor poloni, în Moldova, continuă, până ce un detaşament mai mare, în 1537, fu distrus în lupta

dela Tărăşăuți, și la 22 februar se ajunse la o pace pe 6 luni, prelungită apoi pe un an. „In 1538, mercenari lăsați de Regele polon la granița Moldovei, începură a face incursiuni, au atacat și prădat Cernăuții, *Botoșanii*, arzând sate și alte orașe moldovenești, până la Suceava“. ¹⁾

Tot din pricina lui Bogdan-Vodă mai îndură Botoșanii, și tot din partea leșilor, un alt prăpăd peste câțiva ani, în 1509. Și anume, ori din dragostea pentru «Elisaftha», sora Craiului leșesc, ori din mândria ca să-i fie cumnat, năzuia mereu la sora Craiului, și neizbutindu-și planurile, a voit să-și răzbune. A strâns oastea, a trecut Nistrul, în ziua de vineri, iunie în 29, a intrat în Podolia, și sâmbătă a sosit la Cameniță. Arzând și prădând țara, s'a tras la Liov, „și zic că singur Bogdan-Vodă au lovit cu sulița în poarta Liovului, care semn se cunoaște și astăzi“. Incărcat de prăzi, s'a întors Bogdan-Vodă la Suceava și-a luat Doamnă din țară și s'a liniștit. Dar nici leșii nu s'au lăsat mai pre jos, că a trimes Craiul pe Hatmanul său Kaminețki, Voevodul de Cracau, și a intrat fără de veste în țară, „și au prădat Cernăuții, Dorohoiul, *Botoșanii* și Ștefăneștii, neavând cine li sta în potrivă“. ²⁾

In 1529, Petru-Vodă, voind să întoarcă Pocuția înapoi la țara Moldovei, „gândi cu sabia să o ia“, și a intrat în țara leșască, a prădat Pocuția, și a ars satele și târgurile împrejur: Colomeia, Sniaținul, Tismenița, pân la Halici, pretutindeni. Leșii, la rândul lor, au trimis pe Hatmanul Tarnovski, cu o oaste mare, „de au prădat și au ars la Cernăuți, și alte sate, până la Botoșani“. ³⁾

1.— I. Minea : O cronică leșească a Moldovei, în revista Ion Neculce, din Iași, 1923.
2.— Cronicile României, I, p. 182.
3.— Cronicile României, I, p. 198.

Botoşanii Reşedinţă Domnească

Aşezarea Botoşanilor pe drumul care duce din Suceava la Iaşi, unde călătorii trebuiau să poposască, şi unde de multe ori trebuie să fi poposit şi Ştefan-Cel-Mare, când îl îndemna la drum dragostea lui pentru Maria de la Hârlău, cu care a avut pe Petru Rareş, împrejurarea aceasta l-a îndemnat pe marele Voevod să-şi zidească aici o biserică, în care să ridice laude lui Dumnezeu, şi în acelaş timp să fie şi o cetăţue de apărare a Botoşanilor, între zidurile căreia să se poată adăposti, la vreme de nevoie, locuitorii satului, expuşi la furia duşmanilor. Loc mai potrivit decât Păpăuţii n'ar fi putut să găscă, prin împrejurimi, şi aici a ridicat el, în 1496, biserica frumoasă care dăinuieşte şi în zilele noastre.

Dacă a zidit Ştefan-Vodă o biserică domnească, în locul unde avea de făcut popas, oare să nu fi avut el, acolo, şi o locuinţă pentru el şi curtenii lui, un palat, cum am zice pe limba de astăzi?

Documentele ne încredinţează că un asemenea palat a existat până într'o vreme oarecare.

Tradiţia, păstrată din bătrâni, spune că în ograda bisericei ar fi nişte pivniţi mari, ale căror urme astăzi nu se mai văd,¹⁾ şi unele documente ar confirma această tradiţie.

La 1639, Vasile Lupu dă lui Cristea Brăileanul moşia Ruşilor, dela Botoşani, pe care o hotărâseră mai mulţi târgoveţi, între care şi „popa Ionaşcu dela biserica Domniei mele dela curte din Botoşani”.²⁾

În 1661, pe lângă popa Ionaşcu mai găsim, la «curtea domnească» dela Păpăuţi, şi pe Mirăuţă.³⁾

În un document din 1678, se vorbeşte tot de «curtea domnească» din Botoşani,⁴⁾ Într'un hrisov al lui Constantin Mavrocordat, din 1733, se vedeşte existenţa acestei curţi domneşti din târgul Botoşani, la a căreia biserică erau pe atunci slujind doi preuţi, un diacon şi un

1.— Icon. Stavrofor Al. H. Simionescu : Mănăstirea Popouji, p. 7.—Botoşani 1912.

2.— N. Iorga ; Studii şi documente, V, p. 218.

3.— Idem p. 222.

4.— Idem, p. 224.

Ńircovnic ¹⁾, şi la 1751 se mai pomeneşte încă despre *curtenii* din Botoşani ²⁾.

Această curte domnească s'a ruinat, cu trecerea vremii, când şi importanţa Botoşanilor, din punct de vedere comercial, a început să scadă, după cum s'a ruinat şi biserica lui Ştefan-Vodă. Într'un hrisov din 1752, dela Matei Ghica, se spune: „Luând aminte pentru o sfântă biserică de piatră ce au fost zidită de luminatul răposat Domn Stefan Voevod, cel Bun, la târgul Botoşanii, care după trecerea vremilor rămânând descoperită şi surpată de zidurile ei, au înoit-o din iznoavă răposata Maica Domniei mele . . . * făcând şi chilii.“ ³⁾

Curtea domnească n'a mai fost înoită, fiindcă nu mai era simţită trebuinţa ei, pe cînd chiliile erau necesare pentru locuinţa călugărilor, de oarece încă din 1751, biserica Sf. Neculai domnesc din Botoşani, fusese prefăcută în mănăstire de călugări.

Pe vremea când Ştefan-Cel-mare a zidit biserica dela Păpăuţi, Botoşanii trebuie să fi fost încă un sat, care însă, mulţămită importanţei ce o dobîndea mereu, din faptul că prin el trecea drumul pe care se făcea schimbul de mărfuri dintre Polonia şi Turcia, se dezvoltă repede ⁴⁾, şi ajunge în rândul oraşelor Moldovei, oraş care, pe vremea lui Petru Rareş şi Alexandru Lăpuşneanu, devenise o adevărată reşedinţă domnească.

Din Botoşani, în 1527, Petru Rareş scrie Bistriţei (în Maramureş) la 8 maiu, reclamând pe un medic scos dela turci de dumniului Logofătul, şi care acuma refuză să vie în Moldova, deşi se oferă 5000 de aspri şi doi cai foarte buni. ⁵⁾

În 1528 scrie, tot „din târgul Botoşanilor“, în care se întoarce în 1529, după ce învinse pe saşii din Ardeal, la Feldioara ⁶⁾, de unde la 31 iulie îndreaptă întăia lui somaţie către Bistriţa, anunţând că Regele Ioan i-a dăruit oraşul, împreună cu castelul Unguraş, reclamând cedarea acestuia în mânele noului Părcalab de Ciceiu, Draçşin Simon, ca să nu mai fie vorbă şi dacă vrea binele lor ⁷⁾.

Tot la Botoşani se întoarce Petru Rareş, după asediul Braşovului

1. — Idem, VI, p. 274.

2. — Idem, V, p. 247.

3. — Idem, I, p. 213.

4. — N. Iorga; Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 169.

5. — N. Iorga; Documente româneşti din arhivele Bistriţei, I, p. XVII.

6. — N. Iorga; Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 169.

7. — N. Iorga; Documentele Bistriţei, I, p. XXIII.

şi din Botoşani scrie Braşovenilor o scrisoare de afaceri, la 25 ianuar 1530 ¹⁾ şi altă scrisoare de afaceri în anul 1531 ²⁾

Ca dintr'o-adevărată reşedinţă domnească, la 19 Iulie 1546, Petru Rareş, din Botoşani scrie bistriţenilor şi recomandă pe noul Episcop al vidicului bistriţan, Tarasie, „mai mare peste toţi popii români din tinutul vostru, precum au mai fost alţii şi înainte” ³⁾.

Petru Rareş nu venia în mod întâmplător în Botoşani, ci aici avea şi afaceri personale. „Din cetatea noastră Botoşani”, la 24 noiembrie 1552, el expediază spre vânzare, la Bistriţa, o sumă de porci şi scoafe, cerând bistriţenilor să-i repare un ceasornic şi să-i plătească o datorie ⁴⁾.

Dar nu numai Petru Rareş petrecea, în Botoşani, o parte din timp, ci şi alţi domni făceau acte de domnie în acest oraş. Astfel, la 29 iulie 1557, Alexandru Lăpuşeanu scrie din Botoşani explicând că el clădeşte la Câmpulung numai un adăpost pentru călători, văzând în drumul său, din anul trecut, locurile acelea în mijlocul munţilor şi stâncilor ⁵⁾, şi în veacul următor, la 27 maiu 1635, Vasile Lupu, din Botoşani scrie bistriţenilor pentru unsprezece vaci şi şase boi de po-mană, luaţi în post dela călugării din Coşula ⁶⁾.

Din vremea domniei lui Petru Rareş, oraşul Botoşani ia o dezvoltare şi mai mare. Ceea ce a contribuit la înflorirea oraşului, este faptul probabil că Petru Rareş l-a dăruit Doamnei sale, Elena, fata lui Ioan, Despotul sârbesc, constituindu-i ceea ce am numi noi astăzi un „apanaj”. — „De acum înainte oraşul fu cârmuit pe de o parte ca toate celelalte, de un şoltuz şi doisprezece pârgari, iar pe de alta de Vornicii Doamnei” ⁷⁾.

Doamna Elena, având tot interesul ca Botoşanii, care se mai numea şi «Târgul Doamnei», să progreseze, din toate punctele de vedere, se gândi să-l mărească.

Era femeie învăţată; ea cunoştea foarte bine limba slavonă, care pe atunci era limba diplomatică în Orient, şi scria, cu mâna ei, scrisorile domneşti, către Sultanul Suleiman ⁸⁾. Înţelepciunea ei a făcut-o

1.— Ibid., p. XXVII.

2.— Ibid., p. XLIII.

3.— Ibid., p. XLIII.

4.— Ibid., p. L.

5.— Ibid., p. LIII.

6.— Ibid., p. XCV.

7.— N. Iorga: Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 169.

8.— Magazin istoric pentru Dacia, I, p. 173

să dăruiască târgului Botoşani două biserici de piatră, „făcute întocmai după biserica lui Ştefan-cel-Mare din Păpăuţi, cu un turnuleţ la mijloc şi intrarea pe lature. Discuri de smalt verde, galben, aşezate în brăuri, le împodobiau. Aveau şi o clopotniţă de o parte, care s'a dărâmat apoi şi au fost înlocuite prin altele" 1).

D. Iorga crede că Elena Doamna va mai fi zidit şi o biserică în satul Mănăstirea Doamnei, lângă Botoşani, de unde i-ar fi venind şi numele.

Elena Doamna, care poate să fie socotită printre întemeetorii târgului Botoşani, şi-a sfârşit viaţa într'un mod pe care nu l-a meritat întru nimic. Şi, pentru că ei se datoresc două monumente, cu care oraşul acesta se poate mândri, se cuvine să avem mai multe ştiinţi despre viaţa acestei femei.

După Petru Rareş, mort în 1547, au rămas doi fii, Ştefăniţă şi Iliaş. Acest din urmă, după o domnie de mai puţin de patru ani, părăsi tronul, lăsându-l fratelui său Ştefăniţă, care se conducea mai mult de sfaturile mamei sale, iar el se duse la Constantinopol şi se turci luând numele de Mehmet, şi Sultanul Suleiman, drept mulţămită, îl făcu Paşă de Dorostor. La 15 iunie 1551, Ştefăniţă fiul lui Petru Rareş, se urcă pe tron, dar nu avu multe zile, căci în septembrie 1553 a fost asasinat şi înlocuit cu unul dintre asasini, cu Joldea. Boerii moldoveni, pribegi prin Polonia, luând ştiinţă despre cele ce s'au petrecut cu Ştefăniţă Vodă, au căpătat ajutor dela Voevodul Galiţiei, şi aleseră Domn pe Alexandru Lăpuşeanu. Acesta trimese pe vornicul Moţoc cu oaste leşască spre Suceava, în urmărirea lui Joldea, care se ducea să facă nuntă cu Domniţa Ruxanda, fata lui Petru Rareş. Oastea lui Lăpuşeanu prinde pe Joldea, la Şipote, îi tăie nasul şi pe Joldea îl dădu la călugărie. Lăpuşeanu luă de soţie pe Domniţa Ruxanda, iar pe Doamna Elena, fundatoarea bisericei Sf. Gheorghe şi a bisericei Ospenia, o ucise.

Elena Doamna este înmormântată, împreună cu soţul ei, Petru Rareş, în mănăstirea Probota, din judeţul Folticeni, numit mai înainte judeţul Suceava.

1.— N. Iorga, Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 170.

Târgul Doamnei

Se crede că Petru Rareş a dăruit soţiei sale, Elena, veniturile târgului Botoşani ¹⁾.

Nu se cunoaşte actul prin care s'a făcut această danie către Doamnă, danie pe care alţi Domni au reînnoit-o, prin hrisoave care s'au păstrat.

Astfel, în 1784, Alexandru Constantin Voevod [Mavrocordat], dăruieşte Doamnei Ralu, venitul mortăsăpiei târgului Botoşani şi Focşani, cu următorul hrisov : ²⁾

*Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Constantin Voevod
Domn al Țării Moldovei*

„Datorie nepregetată iaste, după toată legea, oblăduitorii să să
„îngrijască, cu cele spre odihna acelor ci sunt supt oblăduire, sau
„pământeni, sau străini şi ori di ce stare vor fi, cu cât mai vârtos
„fiind fiicili de Domn, de a nu-i lăsa nepuşi la orânduială, cu cele
„câte să cuvin a le ave după dreptate, spre oareşi care agiutor, fiind
„ştiut că pre fiii Domnilor, nici înălţime stării, nici obicei nu-i lasă
„a să împărtăşi cu alte chiverniseli, precum alţii de alte stări, fără
„numai cu cuprinderea, prin deosăbit agiutoriu, ce li să dă di cătră
„luminăţii Domni, cu acele rânduite şi nestrămutate mile, şi când de
„aceste mile să vor lipsi cu strâmbătate şi fără cuvânt de dreptate va
„fi ca să rămâie neîmpărtăşiţi din domneştile orânduite mile. Care a-
„ceastă bine socotită şi de laudă urmare giudecându-o cu dreptate
„şi cu cuviinţă, şi cei mai înainte de Noi fericiţi şi luminaţi Domni
„s'au pus la cale cele spre folosul lor. Deci socotit-am Domnie me
„şi pentru luminată pre iubita fiica noastră, Doamna Ralu, că să cadî
„şi cu dreptate este a fi împărtăşită cu oareşicare domnesc agiutoriu;
„nu numai că după făgăduială ce cuviincioasă a fiicilor de Domn iaste

1. — N. Iorga : Istoria Românilor în chipuri şi icoane, p. 169.

2. — Colecţia Muzeului Municipal din Iaşi, documentul XII, No. 176.

„cu cale a ave, dar şi pentru multe faceri de bine şi apărare ce au
„avut ţara aceasta, în multe vremi, dela fericţii întru pomenire moşii
„şi părintele Domniei Mele, cum şi de cătră Domnie Me, prin câte
„ni-au fost cu putinţă, după cum iaste ştiut de toţi. Pentru aceasta iată
„prin acest hrisov al Domniei Mele, hotărâm ca să aibă a lua pre iu-
„bita fiica noastră, luminata *Doamna Ralu*, venitul mortăsi piei dela
„târgul *Botoşanilor* şi de la târgul *Focşani*, care iaste obicinuit de să
„ia câte 24 bani noi de cal, iapă, bou, vacă, ci să vând în târg, adecă
„12 bani dela cumpărătoriu şi 12 bani dela vânzătoriu. Iar dacă vre-
„unii din străini, ori vânzători, ori cumpărători de vite, vor fi din cei
„ce trec vitele piste hotar în ţară străină, aceia să nu să superi a plăti
„mortăsi piea, ce pe vitele ce vor vinde ori vor cumpăra unii ca aceia
„să să ia banii mortăsi piei deplin, adecă 24 bani, de vită, dela partea
„cari va face acest alişveriş cu dânşii, şi fiindcă păra acum acest venit
„mortăsi piea să lua de cătră Vameş, hotărâm Domnie Me ca ori în
„vânzare, de va fi vama, ori în credinţă de se va da, vameşii să nu
„aibă a să amesteca, ca să strângă mortăsi piea de pe vitele ci să vor
„vinde la aceste 2 târguri, ci oamenii ci vor fi rânduiţi de cătră pre
„iubita fiica noastră, luminata *Doamna Ralu*, la această slujbă, să aibă
„a strânge acest venit în toată vreme, după hotărâre Hrisovului Dom-
„niei Mele. Poftim şi pe alţi fraţi luminaţi Domni pe carii sfântul
„Dumnezeu va rândui, în urma Noastră, la Domnie aceştii ţări, să nu
„surpe acest puţin agiutoriu, ce mai ales pentru a Domniilor sale
„cinste să-l întărească şi să-l adaogă, ca pe un obicei ci l-au urmat
„dintru început precum şi noi am păzit şi am întărit toate milele ce
„am găsit dela cei mai de înainte Noastră luminaţi Domni.

1784 Septembri 20

Noi Alexandru Voevod.

Ianachi Canta
Vel Visternic. Procritoh

Mai târziu, o parte din venitul Doamnei a început să fie între-
buinţat pentru scopuri culturale, în special pentru întreţinerea şcolii
domneşti din Botoşani.

Astfel, Alexandru Moruzi, prin hrisovul din 17 august 1806,
hotărâşte ca 620 lei să se deie pe fiecare an, dascalilor elineşti şi

moldoveneşti ce s'au aşezat spre învăţătura copiilor, afară de venitul bisericei domneşti a Ospeniei, şi în acelaş timp dispune să se mai deie, pe tot anul, «din iratul Luminatei prea iubitei noastre Doamne» cite trei sute lei.

Iată hrisovul :

*Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Constantin Moruz Voevod
Domn al Țării Moldovei*

«Imbrăcați-vă cu învăţătura, zice înțeleptul ca să trăiți împreună-nându-vă cu cunoştinţa adevărului. Netăgăduită dară şi prin lucrare cunoscută fiind aceasta, mai luminat de cât soarele şi cătră noi se arată căci, ori unde înfloreşte învăţătura, întru acea țară locuieşte în-ţelepciunea, acolo se află şi cunoştinţa tuturor bunătăţilor învăţătorei «şi de acolo se depărtează nesimţirea dobitociei. Drept aceia din ceasul «care s'au încredinţat nouă de la cereasca Pronie oblăduirea aceştii de «Dumnezeu păzite țări, nu am cruţat nici osteneala, nici adăogire de «indestulate venituri, spre a deschide cele încuete uşi a învăţătorei, «prin şcoli obşteşti; nu numai în capitala oraşului Domniei, dară şi prin «celelalte târguri a țării Domniei mele. Si întru acest chip, prin al «nostru domnesc hrisov ce s'au dat pentru aşezarea şcolilor altor târguri, s'au rânduit şi la târgul *Botoşanii* şesă sute douăzeci lei pe an, «ca să se deie *dascălilor Elineşti şi Moldoveneşti* ce s'au aşezat spre «învăţătura copiilor, afară din venitul bisericei domneşti a Ospeniei, «care este legat la şcolile aceste, dându-se aceştie câte şesă sute două «zeci lei din venitul şcolilor obşteşti care s'au şi urmat până acum. «Inşă înmulţându-se adunarea ucenicilor, ca să se înmulţască şi rodul învăţătorei copiilor săraci, atât în limba *Elinească şi Grecească* «cât şi *Moldovinească*, făcând rugăciune acei ce locuiesc acolo, cum şi «epitropii aceştii şcoli ca să se adaugă şi venitul, după care să se «poată aşeza dascăli cu îndestulare de procopsală, iată milostivindu-ne «prin acest hrisov a Domniei Mele hotărâm : întâi, din veniturile şcolilor obşteşti să se mai deie încă pe tot anul la şcoala din târgul «Botoşanilor câte două sute cincizeci lei, peste şesă sute douăzeci «lei ce să da până acum, după osebit hrisov a domniei mele, ca să «se facă câte opt sute şeptezeci lei pe an din acest venit a şcolilor «obşteşti. Al doilea să se mai deie pe tot anul *din iratul Luminatei, «prea iubitei noastre Doamne* a ținutului Botoşanii, din ciferturile rân-

«duite, câte trei sute lei, adecă câte şaptezeci şi cinci lei pe tot ci-
«fertul, scăzându-se în sama ce vor trimite dregătorii ţinutului şi
«dându-se nestrămutat la epitropii aceştii şcoli. Al treilea, să aibă a
«scuti această şcoală pe tot anul câte două sute boi de negoţ de va-
«mă i cornărit, fiind şi această milă statornică spre ajutorul aceştii şcoli
«întocmai după orânduiala ce se urmează şi la alţii, care au miluire
«de boi prin hrisoavele domneşti; fiind datori vameşii a-i scuti de la
«sine, afară de suma cumpărătorei. Şi poftim Domnia me şi pe alţi
«fraţi luminaţi Domni pe care Sfântul Dumnezeu îi va orându în urma
«noastră stăpânitori ţărei aceştia, să adaugă şi să întărească aceste
«mile, spre a Domniilor sale vecinică pomenire; ca să să statorni-
«cească rodul învăţătorei copiilor săraci a multor şi osebite trepte din
«pământeni, ce nu au putinţă a ţinea, şi a plăti dascalilor pentru în-
«văţătura copiilor, şi să se întindă lauda Patriei şi prin aceasta. Scri-
«su-s 'a hrisovul acesta la scaunul Domniei mele, în oraşul Eşii, întru
«a doua Domnie a noastră la Moldavia, în anul al patrulea.

La Let 1806, Avgust 17.

Alexandru Constantin Moruz Vvd

De altfel, Botoşanii furnizau Curtea Domnească din Iaşi cu multe lucruri.

Din ţinutul Botoşani, în 1742, se duceau 350 cară de lemne de foc la Curte ¹⁾, şi în 1739 se duceau 200 stoguri de fân. ²⁾ Tot pe vremurile acelea se trimeteau caii de la Curte, la iernat în Botoşani ³⁾, şi la nevoi mari se făcea apel la punga târgoveţilor de Botoşani, pentru a împrumuta ţara.

În 1742, ispravnicul de Botoşani, ca şi ceilalţi ispravnici ai ţinuturilor Moldovei, primeşte dela Domnie porunca aceasta: «Orânduindu-ne puternica împărăţie cu o sumă de bani ca să dăm în lefile ienice-rilor de Bender, şi neputându-se plini cu rămăşiţa şfertului al doilea a acestui ce a trecut, cheltuindu-se banii la alte trebuinţi şi poronci, am orânduît pe toţi boerii ispravnici de pe la ţinuturi, ca să ni găscă împrumut de pe la neguţitori, de pe la prieteni, precum şi pe dumneta te am orânduît să ni găseşti 100 lei, într'o lună, cu dobândă

1. N. Iorga : Studii şi documente, VI, p. 312

2. Id. p. 438.

3. Id. p. 315, 323, 338.

câte 10 lei de pungă. Se cere ispravnicului să puie grabă în efectuarea acestui împrumut, de vreme ce havalagii stau aici, şi este să li dăm banii şi să-i pornim cât mai în grabă şi fără de zăbavă. Şi aceşti bani cu dobânda lor ți-i vei lua dumneata din şfertul al treilea, ce este să iasă acum, la maiu. Căci să nu arăţi dumneata că nu poţi găsi cu atâta dobândă ce dăm; nu poţi să zici. Căci acolo sunt şi neguţitori turci, cari cu dobânda aceasta poţi găsi dumneata. Şi de ni-i face sminteală, să ştii că vom avea părere de rău asupra dumitale".^{1]}

Pentru conducerea târgului domnesc, şi pentru încasarea veniturilor Doamnei, erau rânduiţi, în Botoşani, doi funcţionari speciali, doi vornici „despre Doamna“.

Dacă vornicii despre Doamna au fost numiţi chiar din timpul când târgul Botoşani a fost dăruit Doamnei, nu se ştie, dar primul Vornic de Botoşani, pomenit de documentele cunoscute până astăzi, este *Cârstea*, în 1592.

Evenimente Istorice

Botoşanii au fost marturii mai multor evenimente însemnate din trecutul Moldovei.

În anul 1498, aici a zdrobit Ştefan-Cel-Mare pe turcii cari, făcând războiul contra ruşilor, după ce au prădat Podolia şi Galiţia, i-a apucat un ger cumplit, şi din 70000, câţi fuseseră la început, mai mult de 40000 au murit de frig, iar restul armatei a fost nimicit, de oastea lui Ştefan, la Botoşani, rămânând 10000, din toată armata Sultanului.

În luna lui Martie din anul 1500, Albrecht Craiul Lehieii intră în Moldova şi pustieşte toată ţara, până la Botoşani. Ştefan Vodă îl întâmpină cu oastea lui, şi la 14 Martie, în lupta de la Botoşani, învinge pe leşi, ucigând o mare parte din ei, iar alţii i-a luat robi. Cronicarul Ion Niculce scrie că robii aceştia au fost puşi în plug de Ştefan Vodă, şi a arat cu ei o câmpie, în care a sămănat ghindă şi a ieşit Dumbrava Roşie de la Botoşani.

Ştefan Tomşa, ales Domn de cătră boerii răsculaţi contra lui Despot Vodă, tăbărise cu oastea la Botoşani, în 1560, aşteptând să deie piept cu oastea leşască, pusă sub comanda lui Dimitrie Vişnovieţki, sau Dumitraşco, precum îi zic cronicarii. O parte din boerimea Moldovei încercau să puie Domn pe Vişnovieţki, şi acesta trimete o armată la Botoşani, să prindă pe Tomşa, iar Tomşa înfrânge armata duşmană.

În vremea asta Vişnovieţki, care nu-şi putea închipui că oastea lui nu va face ispravă, venia în urmă, în trăsură, visându-se pe tronul Moldovei, şi dădu lui Piasovski, căruia îi mai zicea şi Pisacenski, comanda acestei armate. Tomşa aştepta în Botoşani, şi oştenii lui bat rău pe duşman, la Vercicani, prind pe Piasovski, a căruia armată se împrăştie. Vişnovieţki, uitându-şi trufia cu care pornise contra lui Tomşa, văzând ce-l aşteaptă, se ascunse într'o căpiţă cu fân, la marginea Botoşanilor, unde fu găsit şi dus în Botoşani, la curtea lui Tomşa, care-l trimise *pescheş* Sultanului, la Constantinopol.

Se mai pomeneşte despre o întâmplare din Botoşani, în anul 1663, despre care cronicarul Neculai Mustea scrie că în anul 1662, în timpul războiului pornit de turci contra nemţilor, Domnitorii Moldovei şi al Valahiei au primit poruncă, de la Sultan, să pornească şi ei, cu armatele lor, în contra nemţilor. Cu tot ajutorul ce aveau, turcii au fost bătuţi, şi Domnii români erau hotărâţi să părăsască tronurile şi să fugă în Polonia. Grigori Ghica Domnul Munteniei, trece în Moldova, se duce la Suceava şi, prin Botoşani, fuge în Polonia. Grigori Ghica era însoţit de Cămăraşul său, Iştoc, care avea asupra lui toţi banii stăpânului său, doi desagi cu galbeni. Plecarea li-a fost în zori de ziuă, pe o vreme neguroasă, şi Iştoc a rătăcit drumul şi a fost găsit de slujitorii Vornicului Jora din Botoşani. Vornicul a mai luat din galbenii îngrămădiţi în desagii lui Iştoc, pe cari i-a trimis lui Dabija Vodă, Domnul Moldovei, împreună cu rătăcitul lui Camaraş, scriind însă lui Duca Vodă că desagii cu galbeni i-a găsit așa, despecetluiţi.

Domnitorul Moldovei, Dabija Vodă, sfătuit şi îmbărbătat de soţia sa, Doamna Dafina, şi de marele Postelnic Stamate, nu a fugit din ţară, şi a nimerit-o mai bine de cât Domnul Munteniei.

Peste câţiva ani, la 1683, Botoşanii erau ocupaţi de armata lui Kuniţki, Hatmanul Cazacilor, iar în luna lui decembrie 1684, Ştefan Petriceicu Vodă, venind din Polonia ca să ocupe, pentru a doua oară, tronul Moldovei, a trecut prin Botoşani spre Iaşi, scaunul Domniei. Despre aceasta, pomeneşte *Neniolava Formanti* în cartea sa: «Raccolta delle Historie delle Vite degl' Imperatori Ottomani sino a Mehemet IV Regnante.... Venetia, 1684, p. 335, spunând: «Il Palatino di Valachia Stefano Pietro spedito da Sua Maesta a ricuperare il suo Principato e arriuato della Moldauia nella Citta di Botuszany done a lui come a legitimo Prencipe vengono tutti i piu grandi di quel lo stato»¹⁾

O vizită neplăcută a mai avut acest oraş în anul 1691, când Sobieski, Regele Poloniei, mânat de veşnicul dor al cuceririi, a trecut în Moldova, a făcut popas în Botoşani, de unde s'a îndreptat spre Iaşi; dar vremea s'a întors în potriva lui, că a pornit un viscol care a ţinut patru zile, cum se întâmplă, pe la noi, în luna lui Noembrie,

1. — D-l Const. Karadga a, binevoit să ni comunice acest extras din cartea aceasta care este foarte rară. D-l Iorğa a cunoscut un exemplar din care lipsesc tocmai paginile cele mai importante pentru noi. Cf. Studii şi documente, XI, p. 146.

şi până la Târgul-Frumos, jumătate din armata leşască s'a topit de frig şi de foame, şi mândrul Rege al Poloniei s'a grăbit înapoi spre casa lui, lăsându-şi gândul cuceririi.

Împăratul Rusiei, Petru I, era în duşmănie cu Regele Suediei, Carol XII; Mihai Racoviţă, Domnul Moldovei, ca să facă pe placul Împăratului, se pune la cale cu acesta, că dacă Regele Suediei ar ajunge la Iaşi, Împăratul să trimeată o oaste care să-l prindă.

Ca să-şi puie planul în lucrare, Mihai Racoviţă a început pregătirile necesare, şi pentrucă în Iaşi s'ar fi putut prinde de veste despre gândurile Domnitorului, acesta a pus meşterii din Botoşani să lucreze căruţi şi să facă potcoave pentru cai.

Mihai Racoviţă a plătit scump dragostea lui pentru împăratul, rusc, pentrucă profivnicii lui dând de veste Sultanului, acesta a porocit de l-au pus pe Domn în fiare şi l-au dus la Tarigrad, unde Sultanul l-a aruncat în închisoare.

Letopisiţele pomenesc despre şederea, în Botoşani, timp de zece zile, la 1728, a Domnitorului Moldovei, Grigori Ghica, cu armata sa de peste 7000 de oameni, unde aştepta pe Mustafa Paşa dela Hotin cu care trebuia să plece asupra lui Adâl-Gherei, răsculat împotriva Hanului Crimeei. Schimbându-se planurile turcilor, Grigori Ghica a plecat din Botoşani la Ismail, de unde apoi a trecut asupra tatarilor.

O-mare luptă, dusă după regulile strategice ale timpului, s'a dat în jurul Botoşanilor, în anul 1788, între trupele austriace, conduse de comandantul Fabry, şi trupele turcilor, ale lui Ibrahim Nazir Paşa, când acesta a fost învins, şi urmărit de trupele lui Fabry, a fost din nou înfrânt în lupta dela Larga, în judeţul Iaşi.

În acel an izbucni un nou războiu între turci şi ruşi, cari aveau de partea lor pe austriaci, şi cari, în afară de o mare armată la Dunăre, mai trimeseră şi în Bucovina, sub comanda Principei de Coburg, 20000 de oameni. La 10 Mart, Principele de Coburg primeşte vestea, la Cernăuţi, că Ibrahim Nazir Paşa, cu o armată compusă din 500 spahii, 400 ieniceri şi 3 tunuri, înaintează spre Botoşani. Hotărît să împedice pe turci de a-şi atinge planul, ceea ce li-ar fi deschis drumul spre Hotin, Principele de Coburg ordonă colonelului Fabry, care se afla în Dorohoiu, să ocupe Botoşanii. Acesta înaintează, în fruntea unei armate compusă din 4 escadroane de husari Erdödy, 4

companii din regimentul românesc de grăniceri, 50 de muşchetari și 2 tunuri, și bate pe turci. La 21 Mart, notabilii oraşului Botoşani roagă pe Fabry să eie oraşul sub protecția lui. În vremea asta turcii au ocupat Botoşanii, dar Fabry dă o nouă luptă, pune pe turci pe fugă, și în ziua de 22 Mart, trupele austriece intră în Botoşani, cu muzică și cu steagurile desfășurate.

Lupta din Botoşani este pomenită în însemnările unui boer moldovan, care a scris, într'o condică, despre evenimentele petrecute în timpul lui, printre alte însemnări, cu privire la averea și la gospodăria lui. ¹⁾

Astfel, cu data de 18 Mart 1788, Ion Lupaşcu ²⁾ scrie: „Au mers nemții în Botoşani și s'au bătut cu turcii, și mi-au luat toate oile turcii”.

Cu data de 6 Mart 1788, însemnează: „Au mers obârşterul Fabrician cu nemții asupra Iaşului, și au ieşit turcii în Larga înaintea nemților și s'au lovit, și au înfrânt catanele cu volintirii pe turci, și au perit 154 turci, și din catane patru morți și răniți. Sâmbătă pe chindie [8 mart] au fost aceasta, și au purces nemții spre Iași, și turcii au fugit la Larga. 1788 mart 9, duminică, au intrat nemții în Iași și Vodă au vrut să scape de păgâni, și au venit 600 arnăuți a lui, și au zis turcilor să nu fugă. Și au făcut tropos și au venit nemții și l-au prins cu voia lui, cu toți arnăuții și cu toți oamenii lui, anume pe Alexandru Ipsilante, și 18 l-au gătit și l-au purces la Botoşani, și 20 au venit la Suceava și au șezut patru zile în săptămâna cea mare, lângă Paști”.

Panica făcută în Iași a îndrumat pe boerii de acolo în pribegie spre Botoşani: «1788 iunie 29. S'au tras nemții înapoi dela Iași și au fost mare frică și au fugit toți boerii și negustorii din Iași cât s'au calcat omul pe om, și au venit toți din Iași în Botoşani, și au fost mare frică și s'au făcut multă pagubă în creștini”.

Despre acest războiu s'au scris multe cărți, și D. N. Docan a publicat un studiu de mare valoare, intitulat: «Lucrările cartografice despre războiul din 1787-1791» ³⁾, în care la pagina 1317, citează

1.— N. Iorga; Însemnări de cronică moldovenească, 1788-1806, în Studii și Documente XXII, p. 53-60.

2.— În însemnările scrise de el, Ion Lupaşcu zice: „1770 ghenarie I. Cu vrerea Sf. Treită, îmi însemnez întru această condică toate cele ce am avut și ce am cumpărat anume, după cum arată mai înainte tot pe rând, fără de greș, de când am venit în Molcova și în numitul țarg Botoşani”. În aceleași însemnări se arată că la 18 Octombrie 1770 „m'am însurat și m'am așezat cu soacră-mea să-mi dele zestre moșia dela Prut iar eu să fac două rânduri de straine miresei, și am cheltuit cu totul, până m'am însurat, 750 lei”.

3 — Analele Academiei Române, tom. XXXIV, p. 1250-1360. Memoriile Secțiunii istorice,

următoarele, cu privire la Botoşani:

1. — „Plan der am 22-ten Marty 1788 zwischen dem K. K. Erödischen Hussaren Regiments Commandanten Herrn Obrist von Fabri und dem türkischen Bassa Ibrahim Nasir bey Botuschan in der Moldau vorgefallenen Affaire.—Plan în parte colorat, împărţit vertical în două, la stânga planul, la dreapta legendă foarte detaliată; cuprinde regiunea dintre Botoşani şi iazul Suliţei, numit „Uriskayer Mühl Teich“.

2. — «Plan der am 22-ten Marty 1788 zwischen dem K. K. Erödischen Hussaren Regiments Commandanten Herrn Obricht von Fabri und dem türkischen Bassa Ibrachim Nasir bey Botuschan an der Sikna in der Moldau vorgefallenen Affaire». Semnat: Emeric v. Csanady, cadet in der Ingenieur Academie zu Wien.—Pare a fi o copie a planului precedent.

3. — «Plan des Vorfalles in der Moldau bey Botuschan zwischen dem K. K. Hus. Reg. Com. Hrn. Obr. v. Fabri und dem türk. Bassa brah. Nasir den 22-ten März 1788». Plan negru, cuprinzând poziţiunile trupelor indicate în colori, anexat la vol. II al lucrării „Vollständige Geschichte des itzigen Krieges zwischen Oesterreich, Russland und der Ottomanischen Pforte, von 1788. Wien, Seb. Hartl, 2 vol.

4. — „Vorstellung der Kriegs Geshichte in Kupferstichen zwischen den drey Kaiserhofen, nämlich den Römisch-Kaiserlichen, den Russischen und Türkischen, denn dem nordischen Krieg in den Jahren 1788 bis 1791“ O colecţie de planşe formând un album cu titlul arătat mai sus, fără nume de autor sau editor şi fără dată şi loc.

Planşa No: 9 e intitulată: „Karte des Scharmützel bey Botuschan am 19-ten März 1788“, cu legendă în 6 linii, semnat: Wien, im Jahr 1788. Ponheimer sc.

5. — „Cu prilejul războiului, tipograful vienez Trattner a dat la lumină o serie de mici planuri colorate, a căror publicare trebuie să fi început din 1788, căci în 1789 ieşiseră deja 22. Aceste planuri n'au fost strânse în colecţii, astfel încât sunt greu de găsit. Planşele sunt colorate şi au de regulă 30|25 cm.; fiecare e imprimată pe hârtie groasă şi cuprinde unul sau mai multe planuri colorate şi scene de luptă; ele sunt numerotate cu cifre romane, au o explicaţie tipărită în două coloane, în limba germană şi franţuzească şi poartă menţiunea: „Wien, bey Thomas Edlen von Trattnern K.K. Hofbuchdrucker“.

Planşa VII cuprinde 2 planuri şi o vedere. Primul plan e înti-

tulat: „Carte der Attaque bei Botuschani zwischen den K. K. Truppen unter Com-do des Oberst Fabry und dem Ibrahim Nasir Pascha, den 18 März 1788“.

6. — „Planul Hotin, No. 27. „Foaie de planuri originale, colorate, nesemnate, arătând poziţiunile luate de trupele lui Coburg în marşul dela Hotin la Roman“. In planul 3 se arată poziţia trupelor la Botoşani (bey Bottusan) la 15 octombre ; pl. 4 la Flămânzi (Flamunsen) la 17 Oct. ; pl. 5 la Hârlău (Herleu) la 18 oct.

7.— Al. Papadopol-Calimach, în lucrarea menţionată, mai citează un plan: „ Ansicht der stadt Botuschan. Die K. K. Trupen unter comando des Oberst Fabry rüchten mit klingenden Spiele den 22-ten März 1788 in diese Stadt ein, woraus die Türken nach Jassy flohen“

Dintre aceste multe planuri reproducem pe acel din colecţia Trattner, datorit amabilităţii d-lui Const. I. Karadja, dela Grumăzeşti, care ni-a dat o copie fotografiată de pe el, şi vederea oraşului Botoşani, citată de Papadopol Calimach, datorit amabilităţii d-lui Ioan C. Băcilă, Bibliotecar-Ajutor la Academia Română.

Eteria din 1821

Evenimentele din 1821 au avut oarecare răsunet și în Botoşani. Iată ce spune Postelnicul Manolachi Drăghici, în „Istoria Moldovei” : În zilele anarhiei ce izvorise în Moldova din întâmplările Eteriei grecești din 1821, și din părăsirea țării de Domnul Moldovei Mihail, Suțu, boerii, nevrând a se asocia și a face cauză comună cu eteriștii au pribegit parte în Rusia și în Bucovina, iar parte s’au tras în Botoşani, unde nu se prea grămădeau eteriștii, pentru frica nemților ce se vorbea să vie ca să respingă pe eteriști dela hotarele Moldovei, în unire cu turcii ; iar alții s’au tras la Bârlad și din Bârlad în jos, adunându-se pe la Focşani în preajma sârhaturilor [etape ocupate de turci] așteptând să vie oștile turcești, după jalba ce boerii trimiseră către Sultanul Mahmud și către Seraskierul de Silistra, spre a împrăştia pe greci.

Cărmuirea Moldovei rămase în mâna lui Penededeka, locotenentul lui Ipsilante, iar la Botoşani se găsea ispravnic numit de Penededeka, Stolnicul Grigori Rizu, cu doi comandiri ai eteriștilor, Căpitan Balaşu și Căpitan Pantazi Spiru, având sub dânsii ca una sută de mavrofori cu arnăuți, pentru paza oraşului.

Boerii Moldovei nevoind a face cauză comună cu eteriștii și cerând dela turci ajutor, și reîntoarcerea vechilor drepturi ale țării, țineau în ținutul Dorohoiului, tainice întâlniri, într’un cătun al Zvoriștei de pe hotar, și puneau la cale să ridice satele și să pornească asupra eteriștilor. În acele întâlniri făcea parte Vornicul Teodor Balș, Vornicul Ioniță Sturza, Spătarul Petrachi Sturza, Vornicul Gheorghe Cuza și ceilalți boeri Cuzești, Căminarul Iordachi Râșcanu, Hatmanul Costachi Cerchez, Sărdarul Iancu Stavăr, Arhimandritul Ghenadie Roset, Hatmanul Răducanu Roset, Vistiernicul Alecu Balș, Vornicul Ioan Tăutul, și alții. Căminarul Ștefanachi Gherghel și Paharnicul Gavril Istrati, pornindu-se dela Zvoriște, au început a ridica pușcașii și locuitorii cu arme, propășind tot pe malul Siretului în jos, până s’au strâns ca la trei mii

de oameni sub steagurile lor, ce fluturau pe lănci, făcute din bucăţi de materie roşie, semn de războiu şi de moarte. Inştiinţându-se Botoşănenii de apropierea lui Gherghel şi a lui Istrati, cu atâta popor, s'au înarmat şi ei, neguţitorii cu oamenii boereşti de prin ogrăzi şi mergând la Isprăvnicie, au luat administraţia din mâna Rizului, izgonindu-l din târg, şi rânduint Ispravnic pe Petru Vârnav, apoi au pus oraşul în apărare despre eteristi, întărindu-l cu străji la toate drumurile; iar eteriştii, văzând ţara ridicată, au perit cu fuga din oraş apucând drumurile părăsite, în jos, şi nu s'au oprit până la Tuţora, înconjurând punctul Sculenii, pe unde nu putea trece în ceea parte din pricina străjerilor lui Penededea, ce pedepseau aspru pe oricare din greci ce vrea să fugă în Basarabia, vrând ca să stea cu toţii faţă la războiul ce era să urmeze între dâşii cu turcii, cari veneau asupra eteriştilor.

Ştefanachi Gherghel şi Paharnicul Gavril Istrati, cu urdia lor de săteni, ajungând cătră moşia Stănceşti, au tăbărat în pâlcuri pre câmpiile predominitoare şesurilor Siretului, şi acolo au rămas trei zile aşteptând hrană şi povăţuri de mers înainte, din Botoşani, unde erau strănşi boerii din toate satele. Dar neprimind nicio înlesnire dela dâşii până în sfârşit, pentrucă în nedumerirea lor au schimbat planul de a nu ataca, spre a nu veni în conflicte necunoscute, oamenii s'au înprăştiat la casele lor, fără să facă vre-un progres altul decât slobozirea Botoşanilor, şi alungarea eteriştilor din ţara de sus.¹⁾

Despre cele petrecute, în Botoşani, pe vremea Eteriei, avem o mărturisire în o scrisoare adresată de Procopescu, lui Iordachi Balş biv Vel Spatar, în care se descriu isprăvile ce fac volintirii în Botoşani:

„Ducându-se Monsieu Diubsché la Botuşani m'au luat pre mine „dinpreună, deci îndrăznesc a face ştire dumitale cele ce am văzut. „Turcii la Botoşani erau în număr ca de 150, şi se mai aştepta să „vie încă vro 500. Eu am umblat printre dâşii, Monsieu Diubsché „au vorbit cu cel mai mare dintre dâşii şi au cerut încă şi un bilet „ca satele Joldeştii şi Dolhasca să nu fie supărate la nimica. Bilet „n'au dat, ci au scris într'o condică satele acestea. Lucrurile grecilor „se vând la mezat cu cel mai gios preţ. Bisericile s'au pecetluit şi „dughenile grecilor. Nici un rău nu fac la Moldoveni. Armenii şi

1. — Reprodus de Papadopol-Calimach, în lucrarea menţionată.

„Jidovii sunt cei mai de aproape a lor. Comandantul şede în casele
„lui Loiz. Eteriştii au prădat ieri Fântânelele. Alaltăeri şase volintiri
„trecând prin sat, s'au sculat oamenii cu unul vatavul Ionică şi
„gonindu-i au luat doi cai, şi scăpând au dat de ştire la ceilalţi tova-
„răşi a lor, cari au venit în număr de 50, au căutat pe vatavul Ionică
„şi negăsindu-l, au înfricoşat satul, că dacă nu-l vor da pe mâna lor,
„pe toţi oamenii îi vor pune sub sabie. Pe Buium, jidovul orândariu
„din Fântânele l-au bătut de moarte, pe Gheorghită Furculiţă, dela
„Băneşti, iarăş l-au bătut, şi pe un popă, pentrucă l-au scăpat pe sub
„cumpăt; aceste sunt cele ce am văzut şi mi-au spus şi oamenii de
„credinţă vrednici.

„Şi sunt al dumitale, milostive stăpâne, pre plecată şi pre su-
«pusă slugă.

Procopescu 1)

D. Norbert Ştefan Dombrowski, magistrat din Botoşani, îşi aminteşte că bunica sa, Emelina Haynal, istorisea copiilor că mama ei, Ana Binder, povestea, cu groază încă, despre cele văzute de ea, în Botoşani, în timpul Eteriei.

Casa lor părintească (astăzi farmacia Semaca), zidită pe la 1796, era cea mai mare clădire, ca un fel de cetate, în mijlocul târgului. În una din subteranele acestei case, subterane care există şi astăzi, bătrânul Binder ascunsese un turc pripăşit în Botoşani; grecii lui Ipsilanti au descoperit pe turc în ascunzătoarea lui, l-au scos afară, l-au târât până în faţa pităriei, ce era chiar peste drum de şpiţaria Binder, i-au tăiat capul în stradă, şi grecii s-au repezit cu toţii în pitărie, au luat de acolo pâne proaspătă, au muiat-o în sângele proaspăt a turcului, şi au mâncat-o, ca o împărtaşenie.

Ocupația Rusască

Țările române au trecut prin multe încercări, și ocupația lor de către armatele rusești și austriace, poate fi socotită ca una dintre cele mai mari calamități.

Despre cele ce va fi îndurat Botoșanii, în timpul unor asemenea ocupații, multe lucruri nu se știu, dar din anul 1832 s'au păstrat câteva documente, care ni dau o slabă idee de cele ce s'au petrecut pe a-cele vremuri.

La 12 iunie 1832, Vornicia ținutului Botoșani scrie către «Cinstit Sfat munițial al acestui târg», să facă un inventar de toate casele rechiziționate pentru trebuințele armatei rusești, și pentru care nu s'a primit nicio plată.

Adresa aceasta e interesantă prin forma ei, și merită să fie reprodusă în întregime :

Vornicia ținut. Botoșani către cinstit Sfat munițial al acestui târg.

Ca să se poată aduce întru îndeplinire poruncitoarea carte a cinstitului Departament Ministeriei pricinilor din lă-untru supt No. 5617, întru cea ce se atinge de științele ce cere trebuința a avea pentru casele fețelor acelora dela cari s'au luat cu tot pentru spitalurile și alte trebuințe obștești, pe vremea dela intrarea oștilor rosienesti în acest prințipat și până acum, Vornicia poștește pe acest sfat ca fără pregetare să facă o prescriere de toate casele luate cu totul i alte heiuri în trebuințe oștienesți și spitaluri cu prețaluire cuviincioasei chirii, și pe câtă vreme cât anume, din ce bani, care vidomostie să se trimeată acestei Vornicii spre cea mai departe și cuviincioasă din partea sa lucrare, și spre asemine Sfatul se va putea lămuri din acturile desființatei comisii de cvartaruri găsindu-se trecute la dânsul.

P. Asachi, Căminar

*No. 1642
1832 Iuni 12*

*Sa meș A. Onicescu
Stolonacialnic, Buzdugan*

Îndeplinindu-şi însărcinarea, Sfatul municipal trimite Vorniciei tabloul următor;

Botoşanii

Vidomostie pentru anume câte case s'au luat în târgul Botoşani pentru spitaturi şi alte magazii pentru oştirile ruseşti care nicio plată nu s'au primit. 1832.

No. hazaiilor	Numele boerilor şi a neguţătorilor a căroră au fost casele şi dughenile	No. caselor	Câte odăi		In ce s'au întrebuinţat acele odăi	Plata pe o lună		Banii ce cuprind peste tot pentru o casă Lei
			Câte odăi	Câte luni au şezut		Lei	Lei	
1	D-lui Medelnicer Grigori Racliş	2	9	10	Pentru General Voinov	60	1600	
2	Ştefan Trancu	1	7	8	pentru spital	50	400	
3	Grigori sin Cristea Mani	1	7	8	pentru spital	50	400	
4	Ioniţă Babic		3	2	"	30	60	
5	Bogdan Trancu		2	8	" spitărie	20	160	
6	Andrieş Marcovici		3	8	" spital	30	240	
7	Neculai Trancu		1	8	bucătării	10	80	
8	Cristea Popovici		2	8	chitării	20	160	
9	Garabet Bolfosu		2	8	—	—	160	
10	Andrei Bolboacă	1	2	12	pentru spital	12	144	
11	Aron Croitoriu	1	2	3	"	10	30	
12	Solomon Cepregariu	1	2	3	p. spital	10	30	
13	Avram Croitoriu	1	2	3	p. spital	10	30	
14	Marcu Croitoriu	1	2	3	"	10	30	
15	Gheorghe Cizmariu	1	2	2	"	10	25	
16	Iani Cizmariu	1	2	3	"	10	25	
17	Ionica Plopeanu	1	2	2	"	10	25	
18	Altăr Blanariu jidov	1	2	3	p. caracol	10	30	
19	Iancu sin Dascalu Iord.	2	4	12	p. spital	20	80	
20	Petrea Coţescu	3	6	12	"	20	90	
21	Vasile Bozgan	3	4	12	"	10	72	
22	Dobriţa Căvăsoaia	2	4	12	"	10	53	
23	Mărioara Vadana	2	2	6	"	20	60	
24	Marin Crâşmariu	1	2	12	"	10	30	
25	Şarban Blanariu	6	12	12	"	25	200	
26	Chiriac Iutuleasa	3	6	12	"	8	220	
27	Neculai Bacanu	2	4	12	"	15	110	
28	Pavăl a Diaconiţii	4	8	12	"	15	120	
29	Leiba Cepregariu	1	2	3	"	10	180	
30	Avram Starostele	1	2	2	p. Magazie	10	30	
31	Iţic Croitoriu	1	2	3	p. spital	10	25	
32	Crâşma Mănăs. Păpăuţilor	2	4	3	"	10	30	
33	Avrămică Geambaşu	1	2	3	"	10	35	
34	Crâşma lui Iţic Sfeclariu	1	2	2	"	10	35	
35	Avram Precupeşu	2	4	5	p. chitării	20	20	
36	Hanul lui Moscu Cohos	1	3	2	p. spital	30	100	
37	Nusăm Crâşmariu	1	3	2	"	30	60	
38	Nichita Popovici şi Tanasă				cu ţinere de	10	120	
39	Un han cu grajdu lor	1	—	12	cai			
40	Dughenile Sf. Mitropolii	23	—	6	p. spital			
41	Hanul Reizăi Vadana	1	—	12	p. spital			
42	Maria Brânzăloaia	—	6	6	p. zbarnea			

S'au plătit cu analoghie dela boeri şi neguţători. S'au plătit din banii naşiei jidoveşti.

I s'au plătit din banii cazacilor trecători.

Un alt document interesant, în care se descrie suferinţile botoşănenilor, în anul 1832, este jalba Medelnicerului Grigori Racliş, către Ministerul de Interne, jalbă pe care s'a pus rezoluţia: „S'a scris Ispravniciei“, dar despre al cărei rezultat nu avem nicio ştiinţă.

Jalba este aceasta:

*Cătră cinstitul Departament Ministeriei Pricinilor din Lăuntru
Medelnicerul Grigori Racliş Jalobă*

Luni spre Marţi la 23 Maiu, pe la 6 ceasuri de noapte, au trimes dumnealui Căminarul Petrachi Asachi, Ispravnicul de Botoşani, la casele mele, pe doi slujitori ai săi şi cu un ofiţer rusăsc, anume Alexi Ivanovici, şi cu doi cazaci, şi sărind peste zaplaz în ograda mea, s'a suit în cerdac şi au început slujitorii a izbi în uşă foarte cumplit şi așa sperriindu-ne noi din casă, socotind că sunt tâlharii s'au trezit şi slugile din odăile de jos şi începând a-i întreba pe slujitori, cunoscându-i că sînt de la Ispravnicie, de ce fac așa huet, ei au zis că așa au poroncă, să mă scoale din somn ca să merg eu singur să dau cfartir ofiţerului rus, şi suindu-se o slugă la fereastră, mi-au spus pricina, şi îndată chemându-mă de a deschide uşa fiindcă s'au fost spăriet soţul meu, apucând-o estericalele de frică, cum şi o nepoată a mea de un an, răcnea, am zis, pe fereastră, că de li trebuie cfartire să-i ducă oamenii mei să li deie, sau să rămăe în odăile de jos până dimineată; şi nimică n'au vrut să înţeleagă şi tot strigau slujitorii izbind în uşă să deschid, că au poroncă de la Ispravnicu să strice uşa, dacă nu voiu deschide, iară ofiţerul şi cu cazacii stăteau de o parte numai şi priveau, nici au pus mâna, şi în sfârşit s'au dus ofiţerul singur, auzind mai ales plânsese în casă, şi au rămas numai soldaţii de au mas în odăile de jos, care ofiţer, cu soldaţii săi, s'au şi pornit dimineată, zicându-mi atâta, că ei nu s'au amestecat la nimica.

Pentru care plecat mă rog de o așa neîncuviinţată faptă a D-sale Comisului Asachi, ce în tot ceasul îmi caută prilejuri de supărări, ca să mi se facă cuviincioasa indes-

ulare, căci D-lui mi se pare că nu este ertat a rîndui cfar-tire care se atinge de casa muniŃipalităŃii, Ńi mai ales la mine, care jertfesc osteneală întru această slujbă, Ńi acuma a treia oară îmi face supărare aceasta, cu trecători musafiri, Ńi nu am jăluit, dar cu aceasta făcând vârv, unde din spaimă mi s'au înbolnăvit soŃia Ńi o caut cu doftor, alerg cu rugăminte, prin această a mea jalobă, cătră însuŃi nacialstfa mea, ca să iau îndestulare satisfacŃiei mele, ne mai putând nici slujba a o purta cu acest fel de tirănie, de cătră Dregătorul por-nită asupra mea.

1832 Maiu 24 1)

Grigore RacliŃ Medelnicer

Medelnicerul Grigori RacliŃ este cel întăi Efor al Botoşanilor, ales după dispoziŃiunile Regulamentului Organic, pus în aplicare în acel an, Ńi jalba Medelnicerului arată că Ńi pe acele vremuri oamenii erau tot aŃa de pătimaŃi, ca Ńi în timpurile de astăzi, Ńi pentru răzbu-nările lor personale, chiar ispravnicii Ńinuturilor făceau fapte uricioase.

Anul 1848

Despre cele petrecute, în Botoşani, în anul 1848, se găsesc, în Arhiva Statului din Iaşi, documentele de mai la vale, în care se vorbeşte de expulzarea fraţilor Casimireşti, prin vama Mihăileni, cărora li s'au dat şi 225 galbeni, bani de drum; se vorbeşte despre nişte măsuri ce trebuiau luate contra boerilor, Logofătul Costache Sturza, de la Ruginoasa şi Iorgu Ghica, de la Deleni, şi despre alte măsuri poruncite de Stăpânire.

No. 94

1925 April 3

*Raportul No. 2206 al Isprăvniciei ținutului Botoşani
cătră Departamentul Trebilor din lăuntru al Moldovei.*

RAPORT

La urmarea poruncii respectivului Departament No. 5687, Secsia 4, cu însăşi ducerea de cătră supt iscălitul a fraţilor Casimireşti de aice până la prigavorul zastavei Mihăileni, s'au şi expeduit peste hotar, dându-li-se 225 galbeni, după adevărta ce se însoţeşte, fiindcă atâta s'au primit de la convoisitoriul Căpitan de slujitori, iar nu 235 galbeni, precum prin poroncă se însămnă.

Despre care plecat se supune în cunoştinţă.

Gherghel

Pe acest raport s'a pus rezoluţia următoare: «Secţia 4, Mai 30, să se puie la dellă, iar acei 10 galbeni opriţi de Căpitan, i-am primit eu, din leafa sa, prin d-l Şef Secţiei a 4-a, Dimitrie Gane».

Iscăleşte, prin prescurtare,: Mih.

No. 102

1848 April 4

*Raportul No. 2218 al Isprăvniciei ținutului Botoşani
cătră Departamentul treburilor din lăuntru al Moldovei.*

RAPORT

Inaltele ofisuri sub No. 36 și 37, poroncitoare de măsurile ce se cuvin a se lua în privirea îngrădirii d-lor boerilor Logofeți Costache Sturza, cu fii săi, și Iorgu Ghica, aflători cel dintăiu la moșia Ruginoasa, din ținutul Sucevei, iar cel al doilea la Deleni, ținutul acesta, primindu-se cu toată supunerea se răspunde, că cât pentru D-lui Logofătul Ghica, s'a și comenderuit un înadins cinovnic și cu doi slujitori, spre a îndeplini poroncita măsură, iară ce se atinge de aceia ce privește expediția pentru Ruginoasa, se va urma. Tot odată însă se însamnă că, după cum cinstit. Departament din alăturata aici dislocație a slujitorilor va vedea, mijloacele acestei Isprăvnicii sânt prea puține pentru ceia ce privește puterea slujitorilor, de vreme ce deși acum s'a regularisit a se mai știrbi de la privighetori, sânt prea puțini, încât abia ajung pentru paza hasnelii și a oraşului, după împrejurări. De aceia plecat se face rugăminte a se ridica aceasta din sarcina acestei Isprăvnicii».

Gherghel

Urmează rezoluția: «Să se puie la dellă, căci pentru slujitorii ce propune, urmează alt raport al acelei Isprăvnicii din 4 April cu No. 2219»

No. 103

1848 April 4

RAPORT

Inaltul domnesc ofis cu No. 39, înfățișat suptiscălitului de cătră D. Postelnic Petrachi Asachi, cu toată supunerea s'a văzut, și pentru urmare, cu tot respectul se răspunde că se va păzi întocmai, atât în ceia ce privește regulele de privighere (pentru care s'a și întins îndestule îngrijitoare măsuri), precum și pentru ceia ce privește înădușirea a or ce rău, când ar veni a se ivi undeva.

Plecat numai se roagă pe cinstitul Departament, că după cum însuşi D. Postelnicul va încredinţa, fiindcă este de neaparat a se înlesni mijloacele acestei Isprăvnicii cu un număr de 20 slujitori, macar dela ținuturile megieşite, cinstitul Departament să poruncească aceasta, şi cât se va putea mai curând.

Liniştea până astăzi este neturbată, şi după cum se află, la oareşcare încercări din partea fetelor pe care D Postelnicul le va numi, norodul este cu totul neînduplecat de a lua la orice încercări ale unor asemenea fețe, rostind că apăsările li vin dela boeri, iar nu dela Înălțimea Sa“.

Gherghel

Sub iscălitura lui „Catargiu“, este această rezoluție: „La vreme dacă va urma trebuința, se va regularisi și aceasta“.

No 104

1848 April 8

RAPORT

Potrivit cuprinselor prin Înaltul domnesc ofis No. 60, de îndată s'au întins toate măsurile poroncite în cuprinsul acestui ținut, atât pentru neîngăduirea intrării în țară a fetelor ce anume se însemnează, și care sânt peste hotar, cu pasuri, cât și pentru prinderea acelor ce au scăpat din desțărarea de peste Dunăre. Iar mai cu samă pe granița Bucovinei s'a rânduit înadins pe stegarul cu un număr de slujitori, ca întru înțelegere cu privighitorul de ocol, să fie cu cea mai strictă privighere a se păzi urmare întocmai celor poruncite.

Despre care supus se aduce la cunoștința cinst. Departament, cu adăogire că așa precum prin numerarisitul ofis nu se face excepție pentru jidovi, apoi să binevoiască a da cuvenita deslegare, dacă și acești urmează a fi oprți, până când li se vor revizui pașaporturile de cătră ocărmuire și până când cinst. Departament ar porunci ce să se păzască în asemenea.“

Gherghel

Rezoluția: „Se răspunde Departamentului asupra ofisului cu No. 60 că s'au și pus în lucrare măsurile prin el rostite. „Sameș Teodoru“.

Unirea principatelor : 1857-1859

Despre activitatea şi chipul participărei botoşănenilor la actul Unirii ţărilor române, vorbesc o serie de documente, pe care se cuvine să le cunoască urmaşii acelor care au contribuit la mărirea şi prosperitatea ţării.

Documentele ce urmează sunt publicate în colecţiunea de „Acte şi documente relative la Istoria Renaşterii României”, de Dimitrie A. Sturdza, în unire şi cu alţi cercetători ai trecutului nostru.

Iată aceste documente interesante :

1. — *Adresa Comitetului Unirei din Botoşani către Comitetul central al Unirei din Iaşi, din 20 Martie (1 Aprilie 1857.)*

Onorabili Domni

Ca în toate celelalte ţinuturi, şi ca chiar în capitala d-voastră, a urmat şi la noi oarecare desbinare de opinii, am fost însă totdeauna mai mult decât o partidă, şi chiar astăzi, în apropierea zilei de întrebare, ţinutaşii de Botoşani se pronunţă în unanimitate pentru unirea Principatelor şi pentru reorganizarea lor, pe principiile adoptate de societatea d-voastră de acolo. Sperăm încă a ne pregăti şi mai bine după simpatiile ce ne tovărăşesc, şi după înlesnirea modului ce ni l-aţi comunicat, prin adresa dela 1 Martie, pe care îmbrăţişându-l cu osebită interesare, comunitatea fraţilor de aici a şi numit de îndată Comitetul electoral, compus din subscrişii :

Vornicul Alecu Ventura, Vornicul Sebastian Canano, Post. Teodor Buzdugan, Colonel Costin Vârnav, Ağa Costache Ciolacu, Spătarul Neculai Canano, Spătarul George Vasiliu, Banul George Hânsaş, Comisul Costache Bobeică, Sardarul Petrachi Cristea, Sardarul Alecu Belcic, Caminarul Vasile Neculescu şi D-nul Vasile Climescu. Acest Comitet este autorizat a lucra, cu credinţă şi devotament, totul ce va fi de trebuinţă în conformitatea regulei ce ni-aţi prescris ; şi mai

avem încă îndatorire de a vă comunica recunoştinţa tuturor ţinutaşilor, pentru zelul cu care vă îndeletniciţi în sprijinirea sfintei cauze, ca adevăraţi patrioţi.

Primiţi stima şi respectuoasele cugetări ale membrilor Comitetului electoral al Unirei pentru ţinutul Botoşani.

(Subscrişi) *Vornicul A. Ventura, Buzdugan, N. Canano, Hasnaş, S. Canano, C. Varnav, G. Vasiliu, C. Bobeica.*

(Volumul IV, p. 193).

2) — *Scrisoarea D-lui Buzdugan către Comitetul central a Unirei din Iaşi, din 24 maiu (5 iunie) 1857.*

Cu supunere mă închin D-voastră.

Iertaţi-mă, preţuitul meu domn, dacă în mijlocul înţeleptelor ocupaţii îndrăznesc a vă cere perderea a trei minute întru citirea scrisoarei de faţă. — Eu sunt mai mult decât convins că Comitetul din Iaşi a lucrat şi lucrează tot ce se cuvine în privinţa sfintei noastre cauze, şi iarăş sunt tot aşa de convins că şi celelalte comitete ţinutale îşi fac datoriile lor în cea mai deplină măsură. Cu toate acestea cutez a vă ruga să binevoiţi a primi încredinţare, că şi chiar atunci când n'ar mai rămânea în ţară niciun singur individ pentru Unire, totuşi, dacă sistemul rămâne neschimbat, nu este niciun chip să poate eşi la lumină adevăratele dorinţi ale ţării întregi.

Sunt acum două săptămâni, de când unul din amicii noştri politici a întâlnit pe vorniceii satelor a acestui ţinut mergând la isprăvnicie cu peceţile. Sunt acum două zile de când un alt amic mă înştiinţează dela ţinutul Dorohoiu, că privighitorii având jurnaluri pregătite, sau pregândite, pentru acei câte doi oameni de acolo cari să se înfăţişeze la isprăvnicie întru alegerea deputatului, vorniceii duc peceţile din poruncă, spuindu-li privighitorii fiecăruia că ocolul a ales pe cutare şi cutare, va se zică privighetorii fac pe preuţi, şi vorniceii pe dascalii de zic Amin.

Pe lângă acestea, dv. cunoaşteţi mult mai bine decât mine, că răzăşii şi neguţătorii nu sunt departe de ţărani, şi iarăş asemenea cunoaşteţi că aceste clase atârănate, niciodată n'au curajul convicţiei lor, când guvernul se amestecă în trebile ce-i privesc. Cărmuirea ţine în mâinile sale interesele fiecăruia, şi îmbrăcată cu putere izbeşte sau loveşte în toate părţile. Şi apoi ce va se zică dacă toată ţara

cere astăzi unirea Principatelor, când guvernul, având majoritatea claselor în dispoziția sa, a venit la aceia să se lupte împotriva noastră?

Ce este partida neunirei decât o mână de oameni, și aceia cum i-au dat Dumnezeu, va să zică răul nu ni poate veni dela dânsa, așa dar boala este înțeleasă matematiceste.

Pentru scrisorile ce am trimis boerului Cogălniceanu, și în care sunt mai multe persoane compromitate, după însăși conduita lor, fiindcă unii din aceia se îmbunează la Comitetul din Iași ca să poată pune mâna pe dânsese, vă rog, și iarăș vă rog cu cel mai adânc respect, să mi se înapoiască. Ele sunt numai două, din care una este întovărășită cu o foaie ce cuprinde în sine observațiile mele.

Intru așteptarea cinstitului răspuns, și recomandându-mă bunelor plecări ce aveți, sunt și rămân pe totdeauna

Al vostru, scumpule domn, umilită slugă
(subscris) *Buzdugan*

Cu toată supunerea, respectabilul meu domn, iau îndrăzneală a vă încredința că toate cele ce vă lămurește d. Post Buzdugan sunt mai mult decât sigure, căci în multe m'am convins și eu și nădăjduesc a culege neîntârziat dovezi spre a putea merita a d-v. plecată slugă,

(subscris) *Vasiliiu.*

(Vol. I, p. 735).

3. — *Adresa Comitetului unionist din Botoşani către Comitetul central al Unirei din Iaşi, din 5/17 iunie 1857.*

Domnilor,

Cu cea mai deplină prețuire primind scrisoarea instructivă, aceea din 2 a curentei, care ați bine-voit a ne trimite în alăturarea cu listele câte au eșit până acum, avem onoare spre răspuns a vă comunica, în interesul cauzei, și ideia următoare, pe care nu cutezăm a o pune în lucrare mai înainte de a se încuviința de către Domnia-voastră. Spre exemplu, la ținutul Botoşanii, după însăși lista publicată sunt 35 proprietari mari, aleși chiar după voința guvernului. Prin urmare, dacă am putea izbuti ca să treacă în partida noastră macar No. de 20, atunci acea majoritate necontestată, să-și alcătuiască singură protestul său, în cuprindere că deși s'au trecut în listă persoane neîndrituite, totuși iscăliții în protest alcătuiesc majoritatea clasei proprietarilor mari, cari

doresc unirea Principatelor cu prinţ străin şi cari însă nu pot merge la alegere până când sistemul nu va fi conform tratatului din Paris.

Nişte asemenea protestări ar trebui să se facă de toate ținuturile, după brulionul ce s'ar compune de către Domnia-Voastră, cerându-se, în cazul de față, o mare băgare de samă din partea dv, ca nu cumva, prin exprimarea dorințelor alături cu drumul legal al deputăției, sau prin nemergerea noastră la alegere, să fim considerați, prin răstălmăciri, ca nesupuși rostirei înaltului firman.

Bineînțelegându-se că dacă sistemul rămâne neschimbat, atunci locuitorii, răzăși și patentarii ce alcătuiesc majoritatea claselor, neavând curajul opiniei lor, vor merge cu ochii închiși pe calea ce li va însemna guvernul, și apoi însăși proprietarii mari, neavând între dânsii din acele persoane ce li-ar putea da o deplină încredere, dela sine glasurile au a se împărți, în paguba cauzei noastre.

Intru așteptarea prețuitului răspuns, suntem ai dv. plecați servi (subscriși) *I. Canano, Buzdugan, G. Vasiliu, Cristea, PISOŢCHI.*

Dacă această idee se va adopta de către dv, noi socotim să se aplice și pentru proprietarii mici, nu mai puțin și pentru orașeni.

(Subscriși) *S. Canano, Buzdugan.*

4. — *Protestația d-lui Teodor Buzdugan și celorlalți proprietari din districtul Botoşani adresată către Comisiunea europeană pentru reorganizarea Principatelor dunărene, în 13/25 iunie 1857.*

A leurs Excellences Messieurs les Membres de la Haute Commission, à Bucarest.

Aux nombreux actes d'oppression du gouvernement actuel, à l'approche des élections des députés pour le Divan ad-hoc, vient se joindre un fait d'une importante gravité que nous, soussignés, propriétaires du district de Botoschani, croyons de notre devoir de porter à la connaissance de la haute Commission.

Le 20 du mois courant, le nouveau préfet de district, M. le colonel Jacob Ranetti, dans son zèle exagéré pour le système actuel, a non seulement opéré plusieurs arrestations parmi les négociants et menacé, à haute voix, d'infliger les peines les plus infamantes à ceux qui signeraient une opinion favorable à l'union des Principautés ou qui signeraient la protestation collective du pays contre l'illégalité des

élections, mais il a poussé l'audace jusqu'à se porter à des voies de fait sur la personne du négociant Georges Sergiu, ex-membre de la municipalité de Botoschani.

Cet acte de barbarie, commis à une heure avancée de la nuit, dans la maison du préfet, par le préfet lui-même qui y avait attiré le négociant Sergiu, a été motivé par le refus de celui-ci de se soumettre aux ordres que le préfet lui intima de ne point signer la protestation collective du district. Le négociant Sergiu fut maltraité pour avoir osé répondre qu'il ne croyait pas commettre une action criminelle en usant de la liberté d'exprimer son opinion, en vertu même du firman de Sa Majesté le Sultan. A cete réponse, le préfet, exaspéré de trouver de la résistance dans ce simple négociant, oublia toute retenue. Il accabla celui-ci d'invectives grossières, le menaça de le faire condamner aux salines par le gouvernement et finalement, se porta à des actes de violence qui laissèrent des traces évidentes sur le corps et sur le visage de la victime.

Son Excellence le căimacam a pu constater de ses propres yeux les preuves de violence de son préfet, car le négociant Sergiu, accompagné de plusieurs notables de Botoschani, est venu porter plainte en personne contre les mauvais traitements qu'il a subis. Nous ferons connaître ultérieurement à la haute Commission la satisfaction que le gouvernement aura accordé au plaignant dont la présence à Iassy a mis les consuls à même de pouvoir attester l'exactitude de ces faits, pour avoir vu et entendu le négociant Sergiu.

Telles sont les mesures employées par le gouvernement, dans le but de dénaturer la libre expression des vœux de la population. Aucune chicane, aucune menace, aucun acte arbitraire, aucun genre de pression illégale ne sont épargnés par lui, pour arriver à ces fins.

Forts de notre droit et confiants dans la justice des grandes Puissances qui ont pris notre pays sous leur garantie, nous avons jusqu'à présent supporté avec un calme absolu les atteintes faites journellement par le gouvernement, à notre dignité et à nos droits; mais il est temps de mettre un terme à un pareil état de choses et c'est dans cet espoir que nous nous adressons à la haute Commission siégeant à Bucarest.

Le postelnik *Theodore Bouzdougan*

Le vornik *P. Canano, propriétaire*

Le postelnik	<i>Gh. Canano, propriétaire</i>
L'aga	<i>Alex. Jian, grand propriétaire</i>
L'aga	<i>Lascar Iamandy</i>
Le ban	<i>Hasnach, grand propriétaire</i>
Le spatâr	<i>Georges Basiliou propriétaire</i> <i>Grégoire Holban</i>

(Volumul IV, p. 962).

5. — *Adresa Comitetului unionist din Botoşani către Comitetul central al Unirei din Iaşi, din 17/29 Iunie 1857.*

Domnilor,

Avem onoare a vă comunica Dv. o foaie lămuritoare de toate lucrările ce s'au încheiat până astăzi de către comitetul de revizie a driturilor electorale din judeţul Botoşani. Această lămurire este agonisită din isvoare destul de sigure. Vă mai alăturăm încă şi listele ce ni le aţi cerut, cu toate explicaţiunile doveditoare de abuz, de neorânduială şi de respingere asupraitoare, şi anume:

1. Lista patentarilor neguţători, cu staroste şi delegaţii lor, în care listă, la rubrica întâia, sunt însemnaţi toţi alegătorii ce prin «Buletinul» No. 5 s'au publicat; iar numărul acelor alegători este de 174 persoane aşezate la deosebitele lor condiţii; însă:

113 neguţători patentari publicaţi dela No. 43 până la No. 185;

13 staroşti ai deosebitelor corporaţii ce s'au înfiinţat şi desfiinţat după intenţiile şi interesele guvernului actual, publicaţi dela No. 155 până la 168;

47 delegaţi ai corporaţiilor, publicaţi dela No. 169 până la 213

1 alegător care, sub numele de George Cokaneţ, este publicat între No. 194 şi 195, fără cifra convenită la rostul numelui său.

174 este numărul total al neguţătorilor patentari;

31 se scad fiind avuţi aşezaţi între alegători, însă:

3 delegaţi închipuiţi ai corpului de cofetari, care n'a existat nici odată după cum nu există nici starostele acestei corporaţii

28 alegători pe cari guvernul i-a îndrituit cu îndoit vot de alegere:

31 care după ce se văzură publicaţi la postul neguţătorilor patentari.

143 pentru ca să se alcătuiască numărul de 113 alegători, apoi

ii însemna şi a doua oară la rostul delegaţilor, pentru ca să sporească numărul de 47 de unde rezultă, din 28 voturi nominale, să iasă prin aceleaşi persoane îndoite glasurile de 56.

Prin urmare numai 143 alegători sunt acei necontestăţi, alegători în cari guvernul a mărginit alegerea sa, după ce însă, a respins 81 patentari ce au figurat în toate listele trecutelor elecţii municipale.

Restul rubricii a doua arată pe toţi acei respinşi fără dreptate. Cătră aceste de luat aminte ca nu cumva uneltirea de a duplica numele alegătorilor să se fi urmat şi pe la celelalte ţinuturi.

b. Lista proprietarilor de case, în care sunt trecuţi toţi alegătorii recunoscuţi de guvern. Numărul acestor persoane este de îngustat până la câtime de 42, publicaţi dela No. 1 până la No. 42.

Observaţiile însă dela rubrica a doua dovedesc :

Că guvernul a instituit 9 alegători, cari poartă asupra-le greutăţi de ipotecă, zestre şi altele, şi au respins 42 alegători ce posedau toate driturile legiuite. Spre dovadă, aveţi observaţiile dela rubrica a treia, cu arătare de însuşirea fiecărei persoane, şi

c. Lista proprietarilor de moşie în care, la rubrica întâia, sunt trecuţi toţi alegătorii necontestăţi. La rubrica a doua, sunt aceia ce fără dreptate s'au îndrituit, alcătuind împreună 35 alegători, şi la rubrica a treia, sunt acei respinşi fără dreptate şi împotriva firmanului.

În cât priveşte despre protestul ce aţi bine-voit a ni-l trimite, cu toată stăruinţa cuvenită s'a pus în lucrare subscrierea lui şi sperăm că în puţine zile îl vom trimete prin deputaţii ce au să meargă la Bucureşti.

Avem onoare a ne semna ai d-v, plecaţi servi,

(Urmează patru subscrieri)

(Volumul IV., p. 1001.)

6. — *Adresa Comitetului unionist din Botoşani cătră Comisiunea europeană în Principate, din 13 iulie 1857.*

Messieurs,

Nous avons l'honneur de porter à votre connaissance, les inconvenances dont s'est rendu coupable le préfet du district, après notre départ pour la capitale, provoqué par l'affaire des voies de fait dont a été victime le négociant Sergiu.

2. Pendant notre absence, M. le préfet a rédigé une pétition, soi-

disant de la part des habitants de Botoschani, par laquelle ils demandent l'invalidation des signatures apposées sur la protestation à la Commission de Bucarest, sous prétexte qu'on les aurait induit en erreur, en leur faisant signer cette pétition.

MM. le souldjère Aleco Carali auquel on a promis une nomination de préposé à l'arrondissement de Stephaneşti, le souldjère Iorgou Iacovaki, sous-caissier du district et le boulanger Isaia, ont été chargés de colporter cette pétition et de la faire signer. Ils ont employé les moyens les plus persistants ; ils sont allés jusqu'aux menaces, pour arriver à leur but.

Aux quelques signatures qu'ils ont pu obtenir, ils ont ajouté les signatures des garçons de boutique.

Comme preuves des violences commises par M. le préfêt, nous joignons ici une supplique de la part de plusieurs d'entre les signataires de la pétition rédigée par M. le préfêt.

2. M. le ministre des finances, le logothète Nicolas Millo, arrivé à Botoschani la veille des élections, a désigné les candidats que le gouvernement avait choisis pour ce district, promettant aux uns et menaçant ceux qui résistaient à ses désirs.

3. Georges Harnav, fameux faussaire, qui, à ce titre, est privé de tout droit civil, s'est aussi rendu, avant les élections, à Botochani, où, durant plusieurs jours, il a siégé parmi les membres du Comité de révision. Là, se tenant derrière le préfêt, il a rempli le rôle de souffleur.

4. M. Aleco Braesco, employé du ministère des finances, est aussi arrivé, avant les élections, à Botochani où il se trouve encore et où il promet argent et décrets de noblesse, comme dépositaire de toutes les largesses du gouvernement.

5. M. le préfêt, avec l'aide de ses soubalternes et d'autres affiliées, a semé partout l'intimidation et a dit à M. le spatar Ghéorghiou Vassiliou que jusqu'ici il avait fermé la bouche, mais qu'on allait l'entendre maintenant. Il a fait appelé l'entrepreneur des boucheries et fabricant de chandelles, Michel Tcherkese, arménien, et lui a dit qu'il lui permettrait de se soustraire aux conditions de son contract, s'il s'employait de tout son zèle à amener aux élections bon nombre de bourgeois qui consentissent à voter pour les

personnes désignées par le gouvernement.

Le vornik Sévastian Canano, le postelnik Th. Bousdougan, le colonel Costin Varnav, l'aga Alex. Sion, le postelnik N. Pisotzki, le ban Vassiliou, l'aga Hasnache, Christi.

(Volumul V, p. 105).

La 13 iulie 1857 aceleaşi persoane adresează o altă adresă Comisiunei europene; tot în pricina cu Sirghi. (Volumul V, p. 107).

7. — *Raportul proprietarilor mari din districtul Botoşani către Comitetul central al unirei din Iaşi, din 8]20 iulie 1857.*

Messieurs,

Les élections des grands propriétaires ayant eu lieu dans ce district de Botoschani, au jour désigné par le gouvernement, nous avons l'honneur de porter à votre connaissance que, de 40 admis par le gouvernement lui-même, il n'y en a eu que douze qui ont pris part, savoir :

Le vornik Kostaki Rosetti, le postelnik Aleco Sorotchiano, le spatar D. Gavrilache, le comice T. Bouzila, le comice Ianco Tchoulei, le paharnik G. Klopotzel, le stolnik Kostaki Timouche, le sardar B. Arapo, le sardar Ianco Stavri, le sardar Iordaki Issatchesco, actuellement promu à un grade de boyarie, le sardar G. Apostol, le sardar Grégoire Sorotcheano.

Cette faible minorité dont font partie des personnes sans droit aucun, sur lesquelles nous vous enverrons nos observations quand toutes les opérations seront terminées, ont élu pour députés, d'après la feuille ci-jointe, MM. l'aga Kostaki Tcholoc qui se trouve à l'étranger et le spatar Démetre Gavrilache.

Nous avons l'honneur, etc.

Le vornik A. Ventura, le colonel C. Varnav, N. Pissotzki, A. Beltchik, Vassilio, Christie, Bouzdougan.

(Volumul V, p. 195).

La 17 Iulie 1857, S. Canano, C. Varnav, Buzdugan şi Belcic, adresează două rapoarte Comitetului Unirei din Iaşi, prin care se arată abuzurile făcute de guvern, în vederea alegerilor. (Vol. V. p. 277 şi 279). În alt raport, din 26 Iulie, se arată că din 222 alegători din oraşul

Botoşani, numai 28 au luat parte la vot (p, 408). La 29 Iulie, *N. Pitsotzki, S. Canano, Buzdugan* şi *Hasnaş*, arată silniciile făcute la alegerea sătenilor.

8. — *Extract din o scrisoare a Postelnicului Teodor Buzdugan, publicată în ziarul „Etoile du Danube”, din 3 septembrie 1857:*

. . . . Au nombre des moyens abusifs que le gouvernement a employés pour fausser les élections, figurent aussi les décrets qui confèrent des rangs de boyarie, bien que le règlement organique, dont la stricte observation a été recommandée au căimacam par le firman de son installation, refuse expressément au gouvernement provisoire la faculté de conférer des titres de noblesse. Mais la joie de ces nouveaux boyards n'a pas été de longue durée ; car, sous prétexte d'enregistrer ces décrets, on les a fait redemander aux possesseurs, auxquels ils n'ont plus été rendus. Il paraît que les hommes qui ont été chargés de la distribution de ces décrets veulent en tirer profit pour eux-mêmes, après qu'ils auront servi aux élections.

(Vol. V, p. 473).

La alegerile pentru Divanul ad-hoc, au fost aleşi deputaţi, din judeţul Botoşani :

Din partea marilor proprietari : *Vornicul Dimitrie Ralet* şi *Spartarul Neculai Canano*, cel întâi cu 37 şi al doilea cu 35 voturi, din 40 de alegători;

Din partea micilor proprietari : *Clucerul Ştefan Calin*, cu 6 voturi din 9 alegători ;

Din partea comunelor rurale: *Simion a Stancii*, din Plopeni,

(Vol. V, p. 609).

9. — *Alegătorii înscrişi pe listele finutului Botoşani, pentru alegerile Divanului ad-hoc, sunt arătaţi pe larg, cu moştile ce aveau, în puterea cărora aveau dreptul de vot.*

Alegătorii primari.

1. Ocolul Târgului.

1. Colonelul Costin Vârnav, parte din Pitulăşăni.
2. Comisul Ioan Tăutu, Zăiceştii.

3. Căminar G. Iminovici, Ipoteştii.
4. Clucerul G. Coşteanu, parte din Silişcani, Iacobeni şi Zăiceşti.
5. Dv. Neculai Isăcescu, parte din Ipoteşti.
6. Alecu Moţoc, parte din Coşuleni.

2. Ocolul Meletinului.

1. Vorn. Costachi Roset, parte din Tomeşti.
2. Colonel Dim. Fotea, Tomeşti.
3. Spăt. Teodor Gherghel, parte din Sălişcani.
4. Hagi Iancu Stavri, Starosilţa.
5. Vasile Adamachi, asemenea.
6. Sărd. Petru Bobeică, parte din Socrujăni.
7. Nobilul Alecu Cuza, Viforăni.
8. Stolnicul Ştefan Frunzeti, parte din Coşuţeni.

3. Ocolul Jijiei.

1. Hagi Iorgu Caruz, parte din Strahotin.
2. Iancu Caruz, asemenea.
3. Spatar Nicu Vasiliu, Ungureni lui Jian.
4. Nicu Stihi, parte din Buneni.
5. Comis Iancu Ciulei, Ungureni.
6. Sardar Gh. Isăcescu, parte din Ungureni.
7. Stolnic Costachi Jianu, asemenea.
8. Alecu Isăcescu, asemenea.
9. C. Timuş, Şătrăreni.
10. Sluger Cost. Ciogolea, parte din Şătrăreni şi Crăciuneni.
11. Hurmuzachi Tăutu, Petreştii.
12. Comis Mihalachi Dimitriu, parte din Şătrăreni.
13. Sardar Gh. Apostol, parte din Ungureni.
14. Dimitrie Cristea, Cobicenii.
15. Clucer Dimitrie Ciulei, parte din Buneni.

4. Ocolul Ştefăneşti.

1. Maiorul Mihalachi Maican, Bărsăneştii.
2. Spatar Dimitrie Soroceanu, asemenea şi Soroceni.
3. Căpitan Alexandru Soroceanu, asemenea.
4. Sardar Grigori Soroceanu, asemenea.
5. Stolnic Damian Soroceanu, asemenea.
6. Banul Gh. Hasnaş, Broştenei.

7. Comis Alecu Maghistan, Odaia Leheştii.
8. Căminar Costacki Maghistan, Sălişcanii.
9. Stolnic Neculai Maghistan, parte din Sălişcani.
10. Petrachi Maican, parte din Bărsăneşti,
11. Teodor Maican, asemenea.
12. Sluger Gh. Negrescu, parte din Sălişcani.

5. Ocolul Sretului.

1. Sardar Vasile Mustaţă, Vorona lui Lupaşcu.
2. Pitar Ion Dobrowolski, parte din Vorona.

II. Alegătorii direcţi din reşedinţa ţinutală.

1. Vornicii: Ilie Gherghel	25. Leitenent Iancu Cocotă
2. Sevastian Canano	26. Căminari: Teodor Ioan
3. Iordachi Ciolac	27. Costea Haret
4. Colonel Fotea Mavromati	28. Ioan Radu
5. Postelnicii: Mihail Holban	29. Dimitrie Sgârcea
6. Manolachi Mişoglu	30. Cornetul Matei Roset
7. Gh. Codrescu	31. Sărdari: Neculai Haret
8. Teodor Buzdugan	32. Mihail Haret
9. Costachi Bobeica	33. Alexandru Belcic
10. Iancu Roset	34. Ioan Călinescu
11. Hagi Costea Foti	35. Mihail Cociu
12. Costache Cerkez	36. Costache Enescu
13. Costache Codrescu	37. Sluger Adam Haret
14. Petru Cristea	38. Sluger Panait Nicolau
15. Manoil Vasilievici	39. Pitar Dimitrie Aronovici
16. Vasile Nicolescu	40. Comis Ioan Andronic Ţaranu
17. Nicu Costandachi	41. Căminari: Cristea Manea
18. Sardari: Gh. Buzilă	42. Andreiaş Goilav
19. Neculai Sofian	43. Sava Bolfos
20. Banul Gheorghe Baltă	44. Sărdari: Cristea Goilav
21. Comişi: Statachi Figa	45. Iacob Andronic Bolfos
22. Petrachi Mărgărint	46. Slugeri: Luca Goilaf
23. Costache Caimacan	47. Mihail Manea
24. Costache Pandelea	48. Comisul Teodor PISOŢKI.

III. Alegători direcți în ținut.

1. Înălțimea Sa Prințul Mihail Sturza, Flămânzii, Copălău, Prăjani Lătăi, Dracșani, Sulița, Cerchejeni, Stroești, Băznoasa, Nilipeștii, Novacii și Gârbeștii.
 2. Beizade Alecu Moruz, Bobuleștii și Bășcătenii.
 3. Beizade Alecu Ghica, Stăucenii.
 4. Hatmanul Nicu Mavrocordat, Ștefăneștii și Stânca.
 5. Vornicul Teodor Ghica, Delenii și Macsutu.
 6. Vornicul Dimitrie Mavrocordat, Storeștii.
 7. Vornicul Alecu Ventura, Jăvârtenii, Răpicenii și Movila ruptă.
 8. Vornicul Costache Ciolac, Călugărenii și Mihălășanii.
 9. Vornicul Lascar Cantacuzin, Tudora, Voronă, Salcea și Plopeni.
 10. Spătar Iorgu Miclescu, Călineștii, Siminicea, Șășcămenii și Berza
 11. Dimitrie Gavrițaș, Ionășanii.
 12. Logofăt Anastasie Bașotă, Cocorăanii.
 13. Grigori Crupenschi, Feredienii.
 14. Neculai Millo, Guranda.
 15. Colonel Iacovachi Ranet, Rădeni.
 16. Iancu Brănișteanu, Dornești.
- Postelnicii :
17. Alecu Mavrocordat, Vlădeni.
 18. Iordachi Boian, Curtești.
 19. Nicu Vârnav, Pitulășanii.
 20. Iorgu Aslan, Unțanii.
 21. Neculai Canano, Cornii.
 22. Hagi Iancu Fotea, Brătenii.
 23. Alecu Soroceanu, Costineștii și din Levârda.
 24. Iancu Ralet, Băneștii și Cotârgacii.
 25. Vasile Arapu, Costineștii, Dragomireștii și parte din Levârda.
 26. Costache Miclescu, Băloșanii.
 27. Vasile Canano, Hancea și Corocăeștii.
 28. Panait Cazimir, Dobârcenii.
 29. Lascar Iamandi, Șoldănești.
 30. Vasile Stârcea, Cișăneștii.
 31. Teodor Buzilă, Dămideni
 32. Spătarul Alecu Cristescu, parte din Cristești.
 33. Gheorghe Clopoțel, Tălăhăreștii și din Sălișcani,

34. Comis Emanoil Sălceanu, Vicolenii.
35. Aga Alecu Beldiman, jumătate din Stăncesti.
36. Spătar Ioniță Herescu, Soroceni.
37. Comis Teodor Mătăsariu, Mănăstireni.

(Volumul VII, p. 1004-6).

10. *Telegrama alegătorilor din oraşul Botoşani trimisă la Iaşi Domnitorului Alexandru Ioan I, cu ocazia alegerii sale, în 5|15 Ianuarie 1859.*

Intre cele mai frumoase zile ce a putut avea prea iubita noastră patrie, istoria va trebui să cuprindă în sine cu litere de aur strălucita zi de 5 Ianuarie 1859, în care mult îndurătoarea providență a binevoit a îndeplini lipsa Prințului străin prin suirea Măriei Voastre pe tronul țării pe acel mărit tron, ce l-au împodobit respectabilii deputați cu însăși adevăratele dorințe ale Românilor din Moldova.

Prin urmare, noi botoșănenii, în a glasului tărie ne grăbim a felicită pe alesul oblăduitor, pe prea înaltul Domn Alexandru Ioan Cuza Voevod, căruia aducem, din mijlocul bucuriei obștești, deplină credință, adevărată dragoste și întreagă supunere.

Buzdugan Post; Post. C. Bobeică; Leitenent I. Cocota; Ion Caruz, Agă; Gr. Holban, Post.; Cornet Mihail Rosetti; Ioan Rosetti, Post.; Stefan Gheorghe, Agă; Gheorghe Hermeziu; Neculai Mișoglu; Costache Frim Spatar; Vasile Miclescu; Costache Gregoriadi; Neculai Sofian; Căpitan Vasile Gherghel; Toma Pisoschi, Post.; Gheorghe Cocotă; Teodor Matasar; D. Soroceanu, Spatar; Vasile Pisoski; Ioan Frâncu; Costache Mavrogheni; Ioan Fătu; Ioan Mătăsar; Alecu Boldescu, Comis Costache Grecu.

(Volumul III p. 358)

11. *Telegrama Comunității armene din Botoşani, către Alexandru Ioan I, cu ocazia alegerii sale, la 5|17 Ianuar 1857.*

Comunitatea armeană din oraşul Botoşani, pătrunsă de cele mai adevărate simțiri de bucurie pentru suirea Înălțimei Voastre, pe tronul Moldovei, vine a Vă supune jurământul de credință către patria ce vi s'a încredințat înțeleptei voastre oblăduiri și, cu lacrimi de bucurie binecuvintează pe alegătorii români cari au știut a cunoaște necontestatele calități ce Vă caracterizează.

Primiți, prea înălțate Doamne, felicitările unor oameni uniți cu

sentimentul naţional al României, cari din inimă curată Vă doresc mulţi ani de fericire, ani a prea slăvitului veac, ce sub înțeleapta Voastră cârmă negreşit vor produce rodul unei nemuritoare bucurii în toate clasele de societate a Moldovei.

I. Goilav, Spatar; Cristea Manea, Căminar; Ariton Pruncu; Iacob Ivanovici, Comis; Iacob Bolfos; Sava Sahanovici, Căminar; Luca Stefan Goilav; David Stefan Goilav; Sava Bolfos; Valerian Missir; S. Serghievici, Sardar; M. Baronţi, Căminar; M. Manea; Iacob Sahanovici, Căminar; Andrieş Goilav, Căminar; N. Cerchez, Sardar; Anton Sahan, Sardar; Iacob Goilav; Ion Missir; Iacob Bolfos; Simion Popovici; G. Missir; T. Goilav; Cristea Goilav, Sardar; Luca Goilav, sluger; Ariton Buicliu, Stolnic; Bogdan Buicliu; Avram Buicliu; Iacob Buicliu; Anton Goilav; V. Goilav, Caminar; Iacob Manea; David Luca Goilav, Sluger; Gheorghe Missir; Iacob Barac Kapri; S. Barac Kapri, Căminar; Luca Popovici; Chr. Ciomag; G. Missir; P. Ciolac, Sardar; G. Ţaranu, Paharnic; Ariton Goilav; M. Ţaran, Sardar; Simion Ciomag; Ariton Iacobovici; G. I. Ciomag; I. H. Ciomag; Vartan Maximovici; Paul Maximovici; Ioan A. Ţaranu.

(Volumul VIII p. 360).

Războiul din 1877.

Din vremea războiului 1877, se pot reproduce următoarele documente :

Prescript-Verbal

Astăzi în 15 Maiu 1877, întrunindu-se subsemnatele dame din Botoşani la concetăţeana noastră, d-na Catinca Buzdugan, pentru ca să formăm un comitet executiv, care să primească cu îngrijire banii şi obiectele ce se vor oferi de către filantropii de ambele sexe, în ajutorul ostaşilor noştri răniţi, am discutat mai întâiu asupra formei alegerii şi toate damele într'un glas au găsit de cuviinţă a oferi preşidenţia acestui comitet Măriei Sale Doamnei. După care apoi s'a ales şi următoarele dame care urmează a compune Comitetul :

D-na Catinca Buzdugan	} Vice-preşedinte
„ Raluca Miclesco	
„ Ruxanda Sofian	

D-na <i>Soltie Hentzesco</i>	}	Casierie
" <i>Matilda Prunko</i>		
" <i>Natalia Sireteano</i>	}	Secretare
" <i>Maria Iamandy</i>		

Cât pentru celelalte dame subscribe mai jos, vor avea bună-voia de a lucra fiecare în parte într-o parte a primii ofrandele ce li se vor încredinţa de cunoştinţele Domniilor sale; după care le vor înmâna Comitetului spre a le trimite locurilor respective.

Maria A. Văsescu, Raluca Miclesco, Catinca Buzdugan, Maria Iamandy, Hortanse Hentzesco, Marie Stamatine, Tincea Sava, Nastasia Cocotă, Helene Ciulei, Zoe Cocota, Soltie Hentzesco, Smaranda Greco, Aglaia Stăfanovici, Eleonora Ciolac, Natalia Boian, Caterina Kiriac, Emeline Hajnal, Theodosie Pisoski, Natalie Sireteanu, Ana Baltă, Profira Borş.

Telegrama Damelor către Măria-Sa Doamna

Măriei Sale Doamnei Elisabeta

Bucureşti

Având în vedere poziţiunea dificilă în care evenimentele au aruncat ţara noastră, şi simţind ca o sacră datorie de a veni în ajutorul ostaşilor români răniţi, pentru acest scop, am format un comitet a căruia fiinţă cu profund respect o punem sub augustul scut al Măriei Voastre, oferindu-Vă preşedinţia.

Ale Măriei-Voastre devotate serve.

(Urmează iscăliturile damelor din prescriptul-verbal.).

Răspunsul telegrafic al Măriei-Sale Doamnei

Doamnei Catinca Buzdugan

Botoşani

Primind cu adâncă mulţămire preşedinţia ce-mi oferiţi, frumoasa operă a Domniei-Voastre este pentru mine o dovadă de iubire către scumpa noastră patrie, iubire care îmi impune plăcuta sarcină de a vă arăta toată recunoştinţa noastră pentru devotamentul şi sacrificiile ce faceţi spre a veni în ajutorul ostaşilor noştri.

Elisabeta

(Documente în posesiunea d-lui Norbert Ştefan Dombrowski).

Aspectul Oraşului

Literatura noastră nu cunoaşte lucrări documentare asupra vieţii din trecut; înaintaşii noştri nu ni-au lăsat „memorii”, amintiri din viaţa lor, sau descrieri ale locurilor ori ale obiceiurilor din vremea lor, şi dacă sunt câteva pagini de felul acesta, privesc viaţa dela începutul veacului trecut, precum sunt amintirile boerului moldovan Teodor Vârnay, în care se dau amănunte interesante din vremea când a trăit el, între anii 1801-1845, când îşi scrie amintirile ¹⁾.

În lipsa unor asemenea documente, nu se poate cunoaşte aproape nimic despre organizarea vieţii şi despre aşezarea oraşului Botoşani, în cursul anilor din trecutul mai îndepărtat.

Călătorii străini, cari au trecut prin ţările române, şi au avut prilejul să se abată şi prin Botoşani, pomenesc despre el, câte ceva, în lucrările lor, şi acestea ar fi, până astăzi, singurele izvoare din care aflăm câteva date despre viaţa Botoşanilor.

În anul 1684, Johann Christoph Wagner Norimbergensis, istoric şi geograf, în cartea sa: „Delineatio provinciarum Pannoniae ex imperio Turciei în Oriente” (Augspurch, 1684, p. 38) ²⁾, pomenind despre Botoşani, spune numai atâta: „Botoşanii este o localitate însemnată în Moldova, pe care Hatmanul cazacilor, Kuniţki, la 1683, a ocupat-o cu oardele sale”.

Peste 84 de ani, Baronul de Tott, un diplomat francez, de origină ungar, în drumul său spre ţara tătărească, unde trebuia să îndeplinească serviciul de consul al Franţei pe lângă Hanul tatarilor Maksud Gherei, trece prin Botoşani, despre care scrie lucruri interesante, în cartea sa: „Mémoires du Baron de Tott, sur les Turcs et les Tartares”, tom. II, p. 170, 185-192. Amsterdam, 1784 ³⁾.

Din cauza Poloniei se apresc relaţiunile între Rusia şi Turcia.

1.— Teodor Vârnay; Istoria vieţii mele, editată de Artur Gorovei, Râmnicul-Sărat, tipografia Gazetei Săteanului; o altă ediţie în biblioteca Minerva, din Bucureşti.
2.— Citat de A. Papadopol-Calimach, în op. cit. p. 19
3.— Pasajii reproduse de A. Papadopol-Calimach, p. 24-27.

Sultanul începe ostilităţile, punând la închisoare pe ministrul Rusiei la 25 septembrie 1769. Hanul Macsud Gherei e mazilit din tron şi înlocuit cu Hanul Krim-Gherei, şi consulii puterilor străine sunt invitaţi să iasă întru întimpinarea noului han, la Căuşani, în Basarabia. Krim-Gherei, prieten cu Baronul de Tott, îl rugă să înlesnească solului tatar conducerea tratativelor cu reprezentanţii confederaţilor poloni, în vederea declarării războiului. Pentru aceasta Tott şi cu solul tatar trecură în Moldova.

Era vremea aspră, în Noembrie 1768. Drumul era greu de făcut, călătorii erau obosiţi şi duceau lipsă de ale mâncărei. Baronul de Tott se mângâia cu gândul că ajungând în Botoşani, se va odihni şi va găsi de toate.

În descrierea ce o face, despre cele ce a văzut în Botoşani, sunt lucruri interesante.

„Drumurile cele rele, pe care le am întipinat — zice el — ne ar fi desgustat de toate, fără speranţa că voi ajunge în curând la Botoşani. Mi se spusese că oraşul acesta este unul dintre cele mai mari ale Moldovei, o ţară a făgăduinţii, unde m'aş putea aproviziona pentru restul călătoriei mele. Când am intrat în oraş, era încă ziuă, dar oraşul era cu totul pustiu, şi casele deschise ni îngăduiră să intrăm în aceea care ni se păru mai chipoasă, şi despre care călăuza mea îmi spuse că-i a unui boer. Poziţia aceasta nu ni era de niciun ajutor, şi am înduplecat pe călăuză să ni-l ceară dela Superiorul unei mănăstiri vecine (Păpăuţii). Aşteptam cu nerăbdare întoarcerea călăuzei, când văd intrând în ogradă o caretă cu şase cai, în care era gazda mea. Intrând, îmi spuse că fiind informat de cătră emisarul meu, despre domiciliul ce mi-am ales, şi despre nevoile mele, a venit el singur, pentruca să nu lese altuia satisfacţia de a-mi veni în ajutor. Un debut așa de omenos ne-a însufleţit, şi n'am aşteptat multă vreme proviziile. Oricât de simandicoasă ar fi fost gazda mea, am priceput, din conversaţia sa, că nu era un om de mare ispravă (qu'il n'était pas l'aigle du canton), şi că, cedând din slăbăciune de caracter tuturor impulsurilor care i se dădeau, totdeauna cel din urmă cu care vorbea avea dreptate în judecata lui. Ca urmare, îmi fu lesne să-i demonstrez primejdia la care se expuneau boerii, când nu se opuneau celor cari îşi părăsiau casele, ba încă îi îndemnau la aceasta prin pilda lor. Mi-a spus că toţi locuitorii oraşului, în număr de şapte până la opt mii,

spăimântaţi de relele tratamente şi de hoţiile spahiilor, s'au refugiat la mănăstire; că mai mulţi boeri, tot aşa de fricoşi ca şi mulţimea oamenilor, întăneau această dezordine fără să-i prevadă urmările: am fost şi eu dintre aceştia, îmi spuse el, şi m'ai convertit; haide să faci acelaş serviciu tovarăşilor mei. Plăcerea ce aveam să-i văd pe aceşti nenorociţi pe la vetrele lor, pe cari nu-i ameninţa nicio supărare, m'a făcut să nesocotesc orice primejdie, la care eram expus încercând această faptă bună, am oprit pe gazda mea în târg, să doarmă în casa lui, şi pentrucă drumul era chiar pe la poarta mănăstirei, ţipetele femeielor, ale copiilor, zgomotul mulţimei îngrămădite şi tabloul mizeriei care se desfăşura, m'au determinat să urmez pe boerul meu. Cu ajutorul lui am străbătut prin mulţime, până la un peron pe care tovarăşii săi m'au primit şi m'au introdus în salonul în care îşi ţineau şedinţile. Făcusem aşa de mare efect asupra gazdei mele, că încă plin de argumentele mele, încercă să-şi convertească tovarăşii. Dar îndată fu întrerupt cu injurii, care mă încredinţară că omul acesta nu era vreun şef de partid. Atunci m'am crezut dator să-mi desvolt elocvenţa, şi am văzut îndată că nu puteam să am mare succes cu ea; auditorul meu era furtunos, zgomotul lăsa puţin acces liniştei ce voiam să stabilesc. Atunci am recurs la mijloace mai eficace. Dezordinea aceasta pricinuisse mare panică; numai o teroare mai reală putea să-i fie de leac. Am schimbat tonul, i-am ameninţat că mă voi plânga Hanului, care va face îndată dreptate. Scuzam poporul, care se lasă totdeauna să fie condus, inculpam de rebeliune pe acei cari mă ascultau, şi îndată am văzut înaintea mea numai oameni supuşi, cari tremurau. Vorbeşte D-ta mulţimei acesteia înspăimântate, îmi spuse cel mai turbulent dintre boeri; îi vei convinge mai bine decât noi, te vor binecuvânta, şi în loc de a ne acuza pe noi, vei mărturisi despre buna noastră voinţă. M'am codit multă vreme; n'aş fi primit niciodată rolul primejdios ce mi se propunea, dacă revenind pe peron, pentru a pleca, nu aş fi văzut imposibilitatea de a străbate prin mulţimea pe care neliniştea o frământa, dela sosirea mea. Vorbeşte acestor nenorociţi, îmi zise acelaş boer, înaintând în faţa peronului. Trei ieniceri înarmaţi până'n dinţi stăteau acolo, cu toată trufia islamizmului. Aerul lor important arăta în ei nişte protectori, şi nevoit de a pune capăt acestei aventuri, am crezut că era vremea să încep a impune acestor bravi, pentru a îngrozi mulţimea. Ce faceţi aici?, i-am întrebat eu cu

un ton hotărît. Apărăm pe aceşti necredincioşi, îmi răspunse unul dintre ei. Ii apăraţi, zisei eu, şi contra cui? Unde sunt inamicii lor? Dumnezeu sau Hanul tatarilor? În acest caz sunteţi nişte rebeli şi singurii pricinuitori ai dezordinei care domneşte aici. Vă făgăduesc eu că veţi fi pedepsiţi. N'am sfârşit această scurtă apostrofă, şi mândria turcilor mei s'a prefăcut în frică, s'au sculat ca să mă asculte, au scoborit scările, disculpându-se. Acest prim avantaj, asupra trupelor auxiliare, atrăsese atenţia mulţimei, a căreia tăcere îmi păru un semn bun. Atunci înaintez şi ridicându-mi glasul pe greceşte, aş fi obţinut toate succesele lui Demostene, când un beţiv, ieşind din mulţime, şi erijindu-se în şampion advers, îmi ţinu acest discurs îndrăzneţ: „Ce vorbeşti de supunere, de linişte, de cultură, când noi murim de foame? Adă-ni pâne, răcni acest furios, iată ce ni trebuie». Da, pâne, repetă mulţimea turbată. Văzindu-mi atunci tot edificiul doborât, şi niciun chip ca să scap din pasul în care mă angajasem aşa de imprudent am scos din buzunar doi pumni de argint: na-vă, răcni eu, aruncând banii spre mulţime; iată pâne, copiii mei, duceţi-vă la casele voastre, unde veţi găsi belşug. Scena se schimbă într'o clipă, toţi se îmbulzesc ca să culeagă banii, beţivul dispăre sub greutatea celor cari se răpăd, binecuvântările iau locul injuriilor, şi graba ce am pus ca să plec, era egală cu zelul indiscret care mă vârise în acest bucluc. Retragerea mea a avut toate onorurile unui războiu, şi am ajuns la trăsura mea în mijlocul aplauzelor poporului, care-mi făcu loc, şi care a doua zi s'a întors la vetrele lor“.

Abatele dalmatin Boscowicz, în 1762, în călătoria ce a făcut prin Moldova, a trecut şi prin Botoşani, despre care scrie lucruri destul de bune.

În ziua de 10 Iulie a plecat din Iaşi, şi după o întârziere din pricină că i s'a stricat căruţa în drum, pe la ceasurile 5 sara a ajuns în POTOCHAM.

Botoşanii, zice el, e un fel de oraş, «una specie de città», cu 400 de case şi 5 biserici. În casele din Botoşani vede el mobile de lemn frumos, cu lustru. A rămas surprins văzînd şi geamuri la unele fereşti.

Îndată după sosirea lui a venit «gubernatorul» oraşului, să se închine Excelenţii Sale, şi, să se scuze că nu a putut să-i iasă înainte pentrucă în acea zi fiind Sfântul Petru, era la biserică. Incurând a

venit şi „comisarul”, cu o scrisoare sosită pentru Excelenţa Sa din Cernăuţi (Ciarnouz) ¹⁾.

O vedere a oraşului Botoşani, din anul 1789-1790, se găseşte în cartea lui Walenta, citată mai sus, în care se reprezintă intrarea trupelor austriace în oraşul încunjurat cu ziduri, dar care pare a fi mănăstirea Păpăuţii, şi în orice caz, autorul acestei gravuri şi-a pus la contribuţie fantazia.

În 1805 s'a tipărit, în Hermannstadt, cartea lui Andreas Wolf: «Beschreibung der Moldau», şi în vol. I, p. 69, spune următoarele:

«Districtul Botoşani (Botuschan), cu un burg (Marktflechen) cu acelaş nume, în care este stabilită şi reşedinţa Ispravnicului. După Iaşi şi Galaţi, ca şi după Focşani, acest burg are un loc de frunte printre toate. În vremurile vechi, acest burg Botoşanii era o localitate foarte importantă, pe care a ocupat-o generalul comandant al cazacilor, Künichi, în anul 1683. Chiar şi mai pe urmă, locuiau în el mulţi unguri şi saşi, dar astăzi numai valahi şi evrei, cari, aceşti din urmă, fac comerţ până în Bucovina vecină, neavând de parcurs un drum mai lung de patru ceasuri până la Suceava».

Tot în 1805, un alt călător, Vincenz Ratthyáni, se abate prin Botoşani, despre care, în cartea sa: „Reise durch einen Theil Ungarns Siebenbürgens der Moldau und Bukovina in Jahr 1805 Pest, 1812, la pagina 77, spune lucruri prea puţin măgulitoare despre Botoşani şi botoşăneni: «Botoşanii au o poziţie şi o temperatură care primeşte vânturile muntoase ale Bucovinei. Emigrării Armenilor, de care pomeşte Alexandru-cel-Bun, datoreşte Botoşanii case frumoase şi un comerţ întins. Astăzi se ocupă mai ales cu tutunul, şi-l negustoresc până la Leipzig şi Brody. După Iaşi şi Focşani trece drept cel mai mare oraş din Moldova, nu are însă un aspect mai bun ca un sat prost. Casele sunt joase, uliţile încurcate, murdare şi mai cu samă pustii. Toate se înghesuiesc în piaţă, care e destul de spaţioasă şi încunjurată cu o mulţime de magherniţi. Acestea sunt închiriate foarte scump, pentru că comerţul mic este liber pentru fiecare om şi puţin impus. Aceasta ar avea cele mai bune urmări, dacă toate felurile de meserii productive s'ar găsi în aceiaş situaţie. Dintre cei 10000 de locuitori ai Botoşanilor, cei mai mulţi sunt valahi. Printre poporul de rând, nu

1.— Giornale di un viaggio de Constantinopoli în Polonia, publicat în Uricarul, vol. XXIV p. 309

vezi pe nimeni cu trăsături nobile, cu faţa fragedă sau cu o haină curată. Cel mai urât aspect îl au femeile, cu rochia lor de culoare închisă, încinsă peste şold, şi care abia ajunge la pulpe şi la umeri. Pe cap au o capelă rotundă, din care spânzură, până la nas, un păr zbârlit. Tot aici sunt evrei turceşti, cari trebuie să fie numeroşi, şi femeile lor se îmbracă mai chipeş. Fizionomiile lor trădează tot atâta foc cât şi un spirit ager. Aici sunt doi ispravnici, pentru că Botoşanii este capitala unuia dintre cele 12 districte ale Moldovei. Ca cei mai înalţi magistraţi ai districtului, ei judecă certurile, execută poroncile Prinţului şi încasează dările. După obiceiul Orientului, ei trebuie să îngrijască şi de hrana străinilor. În fiecare zi li se aduc 12 oameni înarmaţi pentru serviciu. Au leafă bună şi ocazia să-şi producă venituri mari. Din această pricină Ispravnicia se dă mai ales persoanelor scăpătate distinse, pentru a le ajuta. Am fost invitaţi la masă la un boer de aici; masa era acoperită cu pânzături de culori vii, şi de jur împrejur stăteau Țigani cu haine vargate. Musafirii iau locurile cele mai comode pe scaune sau pe divan. Fiecare apuca din farfurie ce-i plăcea mai mult. Bucatele constau din carne de pasere şi de berbec, preparate în diferite chipuri. Unele din tacâmuri erau elegante, altele grosolane, şi toate rău aranjate, după gustul nostru. Bărbaţii vorbesc puţin între ei, pentru că nu trebuie să se confieze unul în altul. Femeile nu vorbesc cu nimeni, lucru obișnuit în Moldova. Un simptom trist! Masa dură trei ceasuri, în timp ce trăsurile aşteptau, cu toate că afară ploua neîncetat. M'am mirat de aceasta, şi mi s'a răspuns: «Nu vor muri viziteii, din pricina aceasta». Cu asemenea sentimente, poate să se ceară orice dela supuşii săi, numai dragoste, nu».

Tot în acel an, 1805, un călător englez, Adam Neale, a vizitat Botoşanii—Botussano—, cum zice el, şi în cartea sa: «Voyage», Paris 1818, tom. II, p. 12, spune: „Botoşanii ni s'a părut mai mare decât Dorohoiul. Am văzut în oraş câteva dughene aranjate după moda orientală. Negustorul era îmbrăcat greceşte, şi sta la marginea ferestrei, cu picioarele încrucişate, fumându-şi ciubucul. Am petrecut noaptea într'un han evreesc. În sara aceea era o nuntă, şi răcnetele sau mai degrabă urletele sălbatece ale oaspeţilor, nu ne au lăsat să închidem ochii până în ziuă, când călăuzile noastre (nos Fuhrmans) intrară pentru a ni anunţa că era vremea de plecat».

La întoarcerea lui Neale din Constantinopol, spune [vol. II, p

235): «Prinţul (Alexandru Moruzi) îmi dădu o scrisoare pentru Ispravnicul Frangopoli, la Botoşani, ruda lui, la care am petrecut noaptea următoare. Această persoană era un grec din Naxos, şi, de nu mă înşel, este acelaş despre care vorbeşte Doctorul Clarke şi care cu Prinţul Alexandru însoţi pe acest călător şi pe ambasadorul turc în călătoria lor pe muntele Hemus». ¹⁾

Alţi scriitori, cari utilizează lucrările călătorilor anteriori, nu ni dau amănunte nouă despre Botoşani.

Fedor Graf von Karaczay, în «Beytrage zur Europäische Landeskunde», Wien, 1818, p. 55, spune: «Botoşanii, după Galaţi şi Roman, cel mai important oraş al Moldovei, are cam 1000 de case; oraşul e aşezat pe un loc înalt, sănătos. Comerţul acestui oraş, făcut mai numai de armeni şi de evrei, se întinde până la Leipzig şi Brody, şi constă în coloniale, manufactură saxonă, pielărie rusască, ceară şi tutun şi este însufleţit».

Un călător englez, Sir Robert Ker Porter, în cartea sa: „Travels in Georgia, Persia, Armenia, Ancient Babylonia, etc., etc., during the yars 1817, 1818, 1819 and 1820“. London (Lengman), 1821-22, 2 vol. 40, a trecut şi prin Botoşani, despre care, în vol. II, p. 804, spune: „17 febr. 1820. La 5 după amiază ajunserăm în oraşul *Potoshan*, localitate respectabilă de vreo mie de case, cu 8 sau 10 biserici. Ciurma însă a decimat într'atât populaţia încât de abia jumătate din locuitori mai trăiesc. Am tras la O. Gorgias, agentul austriac.

„18 febr. La 7 dimineaţă am plecat“ (spre Bucovina, prin Dorohoi).

Max. Fried. Thielen, în „Die Europäische Turkey“, Wien, 1828, p. 48: „Botoşanii, un ținut mic în partea de Vest a Moldovei, care este în graniţă cu ținutul Cernăuțului, în Galiția, udat de *Siena* și alte riuri mici, și este bogat în grâu, vin, miere și ceară și vite bune“.

Riul *Siena* este *Sicna*, al cărui nume este greșit în harta din 1788 despre care am vorbit mai sus.

Despre oraşul Botoşani, Thielen spune: „Botoşanii, oraş și reședința Ispravnicului, mai sus de micul riu Botoşani, care nu departe de aici se varsă în *Siena*. Are cam 1000 de case numai de lemn, 4000 de locuitori, și face un comerț foarte viu, care se întinde până la Brody, Brünn și Leipzig. Iarmarocul de aici este dintre cele mai vizitate din întreaga Moldovă“.

1. — Vezi și rezumatul D-lui Const. I. Karadja, în Spicuilor în Ogor vecin, 1920, p. 4-12 care a binevoit să ni comunice extrasele din călătoriile străinii, publicate în acest capitol.

Date interesante găsim la F. Neigebaur, în a sa „Beschreibung der Moldau und Walachei“, ed. Breslau, 1854. p. 16: «Districtul Botoşani în cele 6 ocoale are 188 de sate (în care vieţuesc 11711 ţărani birnici) şi 7 oraşe. Capitala Botoşani este al treilea oraş din Principat, cu mai mult de 20000 locuitori, între cari sunt 647 supuşi străini, 150 boeri, 3145 evrei şi 2000 armeni, cari au 2 biserici, credincioşii creştini ortodoxi au 14 biserici şi evreii 10 sinagogi. Cele 3847 case ale acestui oraş sunt pe nişte străde foarte neregulate şi murdare, ceea ce nu se poate înţelege, de oarece are un venit anual de 114000 lei (Piaster). Din acest ţinut trec produse în Austria de 100000 galbeni şi în Turcia de 2000 galbeni. Din Austria trec tot soiul de mărfuri de 70000 galbeni în Turcia şi de 20000 galbeni în Rusia.

* * *

Despre viaţa orăşenească a Botoşanilor, în timpurile mai vechi, nu ştim nimic.

Cum era, la început, sătişorul în care s'a stabilit Botăş, întemeietorul lui, cum s'a dezvoltat, ce progrese treptate a făcut, până ce a ajuns târg, nimeni n'ar putea să spuie, pentrucă nu avem documente care să desvăluie aceste taine, după cum nu ştim nimic despre împărţirea târgului în mahalale, despre uliţile care-l străbăteau.

Abia pe la jumătatea veacului XVIII găsim, în documente, vorbire despre mahalalele şi uliţile târgului Botoşani.

Documentele arată că Botoşanii era împărţit în *târgul de sus* şi *târgul de jos*.

La 1745, Domnitorul Ion Mavrocordat dă o carte *târgoveţilor moldoveni, armeni şi jidovi* din *târgul de sus* din Botoşani, pentru a-şi stăpâni locurile de casă¹⁾. La 1753, octombrie 20, Matei Ghica Voevod scrie lui Tudurachi, biv. Vel Pitar, Vornic de Botoşani, lui Vasile Balş, biv vtori Logofăt, lui Adam Pancul, Pitar, şi lui Miron Gorovei, biv Cămăraş, pentru plângerea lui Manoli, neguţător din Botoşani, contra lui Anfim egumenul dela Sfeti Neculai de lângă Botoşani, asupra unor nemulţămiri ce are dela acesta, izvorâte de când Domnitorul a luat şi moşia *târgului din gios* şi a dat-o mănăstirei²⁾.

D-l N. Iorga, în volumul VII din „Studii şi Documente cu privire la Istoria Românilor“, la pag. 121—152, publică, în rezumat, un număr de 127 „documente botoşănene“, foarte interesante şi fără care

1.— Iorga, Studii, V, p. 243

2.— Ibid., p. 248.

am fi încă într'un întunec desăvârşit, cu privire la această chestiune. Incepând cu anul 1757, documentele acestea mărturisesc existenţa, în Botoşeni, a următoarelor mähäläli:

Mahalaua Armenilor, menţionată în 1757, 1783 şi 1810; la această din urmă dată avem şi amănuntul că această mahala este „din sus de podul cel de piatră, lângă casa Fränzäloaie“.

Mahalaua Vrăbienilor, care în 1764 e menţionată astfel: „o căscioară a mea în Vrăghieni, care acea casă este în mahalaua părintelui Panait“, iar în 1765: „părintele Popa Panait de Vrăbieni“. În 1776 se dă un amănunt: „un loc în mahalaua Vrăghienilor, lângă fântâna lui Merăuţ“. Un document din 1796 menţionează numai mahalaua, iar altul din 1805 ni dă altă indicaţie: «mahalaua Vrăbienilor, în poporul pre cuvioasei maica noastră Paraschevi». La 1809: „o casă pe locul mănăstirei în mahalaua Vrăbienilor, lângă casa Lătoiului“. La 1813 se zice: „o casă în mahalaua Vrăbienilor, pe locul mănăstirei Sf. Neculai“, iar la 1833 se spune că mahalaua Vrăbieni este „lângă pod“.

Despre această mahala, D-l Iorga zice: «Vrăbieni, al căror strămoş şi întemeetor trebuie să fi fost un anume Vrabie».

Din unele documente ar rezulta că mahalaua Vrăbienilor se mai numea şi *mahalaua grecilor*, nume pomenit încă în 1771 ¹⁾. Într'un document din 1801, din Arhiva Statului din Iaşi, vorbindu-se de o casă din Botoşani, se spune că-i situată în mahalaua Vrăbienilor, şi peste câteva rânduri, aceiaş casă e indicată pe *ulişa grecească*.

Mahalaua sfântului Neculai cel sărac, la 1814 menţionată astfel: „pe locul mănăstirei ot Păpăuţi“.

Mahalaua Sfeti Gheorghe, menţionată în documente din 1780 şi 1795.

Mahalaua Morăreştii, de care pomenesc documente din 1812 şi 1816, şi acest din urmă cu menţiunea: „din gios de podul cel de piatră“.

Ţigăniile, la 1815 cu menţiunea: «o casă în Ţigăniile, lângă pod».

Mahalaua cea de sus, la 1805: „aici, în mahalaua cea de sus, pe moşia sfinţilor Arhangheli“.

Mahalaua Târgului-nou apare abia în anul 1779, şi se menţionează şi în 1810, în opoziţie cu *Târgul-vechii*, care este pomenit în documente din 1784, şi în 1844 este indicat în partea oraşului în care era „hramul mănăstirei Vorona“.

1.— Iorga, Studii, XXII, p. 53-60.

Poate că *Mahalaua Târgului*, indicată în condica de socoteli a lui Grigori Vodă Calimachi ¹⁾, este tot acea mahala care mai pe urmă o găsim cu numele de „Mahalaua târgului nou“.

D-l Iorga mai citează *Mahalaua Tataraşilor*, care se numia astfel: „ca şi toate acele părţi ale vechilor oraşe moldovenesti, unde fuseseră aşezate de Domnie salaşele Tataraşilor învinşi, ale Țiganilor aduşi de tătari şi rămaşi acuma în sama şi în folosul Voevozilor biruitori“

Astfel explicată origina cuvântului *Tatarăşi*, concordă cu împrejurarea că astăzi chiar există, în Botoşani, *strada Tatarilor*, în mahalaua pe care o pomeneste d-l Iorga.

Erau părţi ale oraşului care primeau numirea de „mahala“, după numele unor persoane care compuneau o familie mai numeroasă. Astfel în 27 iulie 1816, Vornicia de Botoşani însărcinează pe doi oraşani, Anania Calistru şi Căpitan Ioniţă, să măsoare un loc din *mahalaua Pelineştilor*, pe care avea să-l vândă Neculai Herariu. „Pelineştii“ erau o familie de negustori din Botoşani ²⁾.

Târgul Boilor, pomenit în documente de pe la jumătatea veacului XVIII, era mahalaua cea mai excentrică a Botoşanilor.

În anul 1831, găsim pomenită şi *mahalaua Treisfetitele*, într'un document pe care ni l-a încredinţat d. Norbert Stefan Dombrowski, şi care prezentând mult interes, arătând formele sub care se făceau vânzările de case în târgul Botoşani, pe acele vremuri, îl reproducem în întregime:

Eu mai gios iscălita, Eufrosina fiica răpousatului Hagi Costandin şi soţia răpousatului Gheorghic Ilie din Botoşani, adeverez prin acest zapis al meu de vecinică vânzare, ce-l dau la mâna d-sale Iordachi Ioan, tot din Botoşani, precum ştiut să fie că eu, de nimene silită, nici asuprită, ci din buna voia me, am făcut cerere cătră cinstita vornicie, de mi-au dat ţidulă rânduitoare cătră D-lor Epitropii târgului, care mi-au făcut măsurare locului casei mele ce am în *mahalaua Treisfetitele* din Botoşani, zăstre dela părinţi şi voiesc a vinde de veci, asămine şi hotarnică măsurătoare

1. — N. Iorga : Documentele Călimachi, II, p. 177.

2. — Document în păstrarea d-lui I. M. Wechsler din Botoşani.

pentru locul casei ce l-am oprit pentru odihna mea, și dându-o la telal în strigare de mezat, după obicei, unde strigându-o în curgere de cinci luni de zile, și muștirea ce s'au arătat prin țădulă nu mi-au dat prețul cel de mulțămirea mea, căruie și eu i-am mai dat doi stânjani loc în lat, din locul ce l-am fost oprit pentru odihna mea, mai mult din cuprinderea hotărniciei, în față, în mijloc și în fund întru asămine. Deci d-lui Iordache Ioan, mai sus arătatul, ca un megieș și ne'am ce-mi este, înțelegând de vânzarea ce am făcut cu d-lui Dumitrachi sin Iani Hagioglu, prin riza-pazar, s'au sculat cu protimisis să ia d-lui mai bine casa cu locul ce o am făcut vânzătoare, carele mi-au și dat peste prețul lui Dumitrachi sin Hagioglu, mai mult, rădicând toată cheltuiala unde eu am rămas desăvârșit mulțămită, lăsând în vecinică stăpănire d-sale arătatele mele casă, împreună cu tot cuprinsul lor loc, care și măsurile locului sunt aceste, adică: întâi măsura începând din locul D-sale Iordache Ioan și alături cu *drumul ce merge drept la Treisfetitele*, și pără în locul oprit pentru mine, din care i-am mai dat doi stânjani, au cuprins nouăsprezece stânjani, patru palme gospod fața și de acolo alături cu locul ce l-am oprit pentru mine și pără în locul Haretului Gheorghiu, unde iaste fundul livezii, sunt patru zăci și șase stânjani, patru palme gospod lungul locului; și de acolo alături cu locul D-sale Haretului, și pără în locul lui Iordache Ioan, sunt douăzeci și cinci stânjeni gospod fundul în lat, și din locul Haretului și alături cu locul lui Iordachi Ioan, până în drum de unde întâi s'au început cu măsura, sunt trezeci și șapte stânjani gospod; s'au mai dat o măsură prin mijlocul locului, în lat, din locul lui Iordache Ioan, pentru fântână și șură și alături cu casăle până în locul oprit pentru mine unde sunt douăzeci stânjani, patru palme gospod, care cu aceste măsuri s'au încheet toată starea locului căsăi ce l-am vândut, pe care bani de sus arătaț, primindu-i toți deplin în mânele mele, drept aceea i-am dat D-sale Iordache Ioan acest zăpis de vecinică vânzare, dimpreună și toate hărțile vechi asupra acestor casă, adică: un zăpis din let 7224

Septembrie, și alt zapis din let 1774 Mart 20, și țidula mezatului din 1830 Mai 11, cu care am scos casa la vânzare și alte cărți volnicii hotarnice și mărturii asupra acestui loc, cu care de astăzi înainte să aibă a stăpâni d-lui Iordache Ioan, copii, nepoții și strănepoții D-sale, ca pe o sa dreaptă ocină și moșie, nestrămutată și nerășuită de cătră nimene, în veci iară când după vreme s'ar scula careva, oricine ar fi vre un chip de răsculare, pre unii ca aceia la orice cinstită judecată ar merge, să nu li să ție nici într'o samă, iar d-lui să stăpânească nesupărat în pace, și eu pentru ma^l adevărată credință, am dat condeiu^l în mâna duhovnicului meu, de mi-au iscălit numele; și eu am pus degetul pe sămnul cinstitei cruci, pofind și pe alte cinstite persoane și megieși de s'au iscălit marturi, rugând și pe d-lor boerii Epitropii târgului și neguțitorii Epitropi, ca să întărească această dreaptă vânzare, cu iscăliturile D-sale, punând și pecetea târgului Botoşani.

1831 Maiu 1

Eu Eufrosina fiica răpousatului Hagi Costandin și soția răpousatului Gheorghe Ilie, am făcut această vânzare cu bună voia mea.

Constantin fiul răpousatului Gheorghe Ilie

Ioana fiica răpousatului Gheorghe Ilie.

Vasile fiul răpousatului Gheorghe Ilie.

Domintie Iconom și duhovnic adeverez.

(Urmează trei iscălituri grecești)

Anania Stihi, martur.

Vasile Ioan martur.

Cu zisa și buna primire iscălitei vânzătoare am scris și sunt martur : *Iancu sin Iordachi Sătrar.*

Epitropia târgului Botoşani

Această pentru de veci vânzare care face Eufrosina fiica săvârșitului din viață Hagi Constandin și soția lui Gheorghe Ilie, cătră neguțitoriul Gheorghe Ioan, urmându-să cu bună credință prin reza-pazar, să încredințază și de cătră noi de marturi puindu-se pecetea târgului.

No. 47 831 Mai 4

Ion Mavromatis Comis

Anghelachi Climinti Comis.

Ioan Vasiliu martur.

Gheorghe Schipor, Hristodor Ioan.

O iscălitură armenească

Când a început să se facă deosebirea între *Târgul-vechiu* şi *Târgul-nou* al Botoşanilor. adică pe ce vreme a crescut populaţia oraşului aşa de mult, încât a fost nevoie să se întindă şi să se formeze un târg nou, nu s'ar putea spune, dar într'un document din 1753, vorbindu-se de mănăstirea Sf. Neculaiu, se zice că e *lângă Botoşani* ceea ce însemnează că târgul nou nu se întindea, ca astăzi, şi păpăuţii nu făceau parte din oraşul Botoşani.

* * *

La punerea în aplicare a Regulamentului organic, decând începe o organizare sistematică a ţărilor române, s'a făcut, în 1832, o catagrafie amănunţită a populaţiei din oraşele Moldovei; întâmplarea a făcut să ajungă, până în zilele noastre, catagrafia oraşului Botoşani, care, atunci s'a împărţit în 6 *ceaste* sau cvartale, cu 7 mähälali, şi anume:

Ceasta I, cu mahalalele Procov şi Murăreştii;

Ceasta II, formată din mahalaua Sf. Gheorghe;

Ceasta III, cu mahalaua Târgul-nou;

Ceasta IV, cu mahalaua Calicimea;

Ceasta V, cu mahalaua Vrăbieni;

Ceasta VI, formată din mahalaua Pliatul târgului.

Incă din 1779 se menţionează despre *Târgul Cailor*, citat şi în documente din 1789 şi 1796, şi unde trebuie să se fi făcut tranzacţiile între crescătorii de cai moldovenesţi şi cumpărătorii din Podolia, şi din alte localităţi, cari veniau la iarmaroacele din Botoşani să cumpere mulţimea de vite moldovenesţi, aşa de căutate pe vremurile acelea.

Nu putem şti cum se numiau, în vechime, stradele din Botoşani se pare însă că unele dintre ele nici nu aveau un nume propriu.

Aşa, găsim, în documente: „uliţa ce merge spre Sfeti Gheorghe“ (1786), „uliţa ce merge spre târgul cailor (1779, 1796), „uliţa ce poară spre PISOŢKI“ (1796). Găsim, cu toate acestea; şi câteva uliţi

care individualizează anumite caracteristice ; așa erau : *ulița băcăliilor* (1742), *ulița căsăpiei* (1794,) *ulița târgului vechiu* (1814), *ulița veche* în documente din 1766, 1780, 1786, *ulița armenească* (1781) și *ulița cea mare* (1799), care era aceiaș cu „*ulița ce merge spre târgul cailor*“, de oarece într'un document din 1779 se zice : „*ulița ce merge spre târgul cailor, ulița cea mare ce merge în gios*“.

Cele mai multe din ulițele târgului erau cunoscute sub numele de *drum*. Astfel, la 1807, se face un schimb de casă în mahalaua Târgului nou, megieșite „despre Răsărit cu *drumul cel mare ce vine dela cișmea*“¹).

Chiar și mai târziu, în 1816 stradele nu aveau nume, și unele dintre ele nu se numiau nici macar *hudiță*, ci se întitulau cu numele de *drum*. Astfel, la 4 iulie 1816, „Paraschiva fiica lui Apostol țigan herari, rob a Măriei Sale Domniței Ralu“, vinde lui „Damian Scripcariu rob a Sfintei Mitropolii“, un loc în Botoșani, măsurat „din hudița, ce se hotărăște cu Neculai Colțariu“, până în drumul ce merge spre Sf. Gheorghe“²).

În documente de pe la 1801, se pomenește : *ulița grecească*.

Regulamentul Organic din 1832, prevede obligațiunea Eforiilor de a da nume la toate stradele din orașe.

Oricum s'ar fi numit stradele Botoșanilor, ele nu meritau numele de stradă, în înțelesul pe care-l dăm noi astăzi drumurilor care străbat orașele. Pentru aceasta e destul să ascultăm cum se descrie starea lor într'un hrisov al Domnitorului Mihail Grigori Suțu din 1820 : „ . . . , . luat-am aminte la arătarea ce i s'au făcut prin jalba obștiei locuitorilor din târgul Botoșani, boeri, neguțători și din ale stări, că acest târg se află și până acuma fără poduri pe ulițele sale, din care pricină toată obștia târgoveșilor se află în cea mai mare strămtoare de nevoe și într'u pătimire, afară din puțință de a se mai suferi și de a se mai putea iconomisi. Căci afară de greutatea aceia a umbletului de a nu putea străbate uneori nici cu sufletul dela un loc la altul, și de zmințeala și zăticnirea ce li se face prin aceasta, și lor și lăcuiitorilor din afară, într'u ale alișverişului, și, osebit de vătămarea și primejdia ce li se întâmplă de apururea în dobitoace, apoi cele mai de multe ori și îndestularea târgului despre cele trebuincioase ale

1. — Document la Primăria Botoșani.

2. — Document în păstrarea d-lui I. M. Wechsler, din Botoșani.

petrecerei, precum lemne, zahirele, şi alte asemenea lucruri, vine cu totul în scădere, iar uneori şi în cea de istov împuţinare şi lipsă, neputând locuitorii să străbată în târg ca să aducă lucruri de acestea, şi mai vartos în vremile de ploi, primăvara şi toamna, când toate uliţele târgului se năruiesc şi se fac de istov neumblate¹⁾.

Stradele Botoşanilor au rămas în aceiaş stare multe vreme încă după 1820, şi sunt printre botoşăneni persoane care-şi mai amintesc despre boerul Contemir care, pentru a face vizite în oraş, înjuga la cupeu boi, în loc de a inhăma cai, şi alte persoane ţin minte că, în copilăria lor, acum 40 de ani, când voia cineva să iasă cu trăsura, trimetea mai întâi vizitiul călare ca să facă recunoaştere, pe care anume uliţi este chip de umblat, căci erau nepracticabile şi pe timp urât şi pe timp frumos: pe vremuri ploioase, din pricina glodului şi a băltoacelor, pe vremuri de secetă din pricina gropilor.

Nici aspectul caselor nu era mai atrăgător, în Botoşani.

Călătorul străin Ratthyáni, în 1805, spune că în Botoşani casele sânt joase, uliţele încurcate şi murdare, iar un document intern, din 1814, ni dă informaţii mai amănunţite despre aspectul dughenilor din târg.

Vornicia de Botoşani, la 12 maiu 1814, dă învoire neguţătorului armean Luca Goilav să facă anumite reparaţii la nişte dugheni ale sale: «Fiindcă în uliţa Târgului Vechiu toate dughenile, şi de o parte de uliţă, şi pe de altă parte, din învechime sînt făcute cu sandramale pe dinaintea dughenilor, care şandramale sînt făcute şi pentru folosul mărfurilor ce sînt pentru dugheni, că nu se strică de arşiţa soarelui şi a vântului, şi, la vreme de ploi şi de gloduri, pentru înlesnirea norodului, având loc de mers pe jos, pe supt acele şandramăli, fără să pătmească atâta supărare, în care uliţă, într'un capăt despre apus, în răspintiile drumului, sînt vreo câteva dugheni a neguţătorului Luca Goiliav, arman de aice, şi la celelalte dugheni are făcute trebuincioasele şandramale, iar la dugheana din capăt, care este şi crâsmă, n'au apucat a-şi face şandramaua pe drept locul său, ce înadins l-au fost lăsat slobod, spre a-şi face şandramaua trebuincioasă, şi acuma voind a-şi face acea şandrama, care este de rînd şi într'o

1. — N. Iorga, Studii şi Documente, V, p. 669.

linie cu a sale dugheni și a altora, Sfinția sa părintele Athanasie, proin iconom, se plânge că se ia lumina la o dugheană a mănăstirei. Nu se poate, „fiind dugheana mănăstirei peste drum. Și precum toate dughenile au șandrămălile lor, spre alișveriș și folosul mărfurilor ce țin prin dugheni, asemenea și această dugheană poate să aibă șandra-maua ei“.

Vornicul dă învoirea cerută și pentru considerații edilitare, șandramalele fiind «împodobire rândului de dugheni, și înlesnire celor ce umblă prin târg pe gios» ¹⁾.

Vederea acestor șandramale a făcut pe călătorul englez Neale să scrie că, în Botoșani, sînt dughene aranjate după moda orientală.

Case de zid nu vor fi fost în Botoșani, în vremurile mai vechi, sau poate foarte puține. Veșnicile năvăliri ale dușmanilor de peste Nistru, nu îngăduiau construcțiuni cu caracter de stabilitate, totul trebuia făcut în mod provizor, și prin urmare nici locuințele oamenilor nu puteau să reprezinte un capital mai însemnat, când la fiecare năvălire totul trebuia să cadă pradă focului și distrugerii.

Multe case, în Botoșani, erau acoperite cu stuh.

La 1742 se face o judecată între niște evrei din Botoșani. „O văduvă dintre ei ia pe un jidov Leiba din București. Casa fusese „cu acoperemântul ei prost, cu niște stuh, și după ce au intrat Iosăp în casa aceia, o au tocmit și o au coperit cu șindrilă și au îngrădit-o cu zaplaz, și au făcut și alte damuri în ogradă, suind-o la bun preț“ ²⁾.

Pe acea vreme, în 1742, o casă locuită de un alt evreu, în Botoșani, era prețuită 250 lei ³⁾.

Casele de bârne și de vălătuci erau cele obișnuite; la 1828, Mitropolia din Iași are 51 de dugheni în Botoșani, pe care le dă în schimb Vel Vornicului Al. Callimachi, pentru un loc din Iași; binalele sînt toate vechi, „unele cu bârne și vălătuci“, și experții le evaluiază la 150000 lei ⁴⁾.

Aspectul caselor boerești era, însă, cu totul deosebit.

Încă în 1805, călătorul Ratthyani menționează că în Botoșani a văzut case frumoase; dar, ca oricare străin, necunosător de istoria țării și de condițiunile de viață ale poporului, el crede că existența

1.— N. Iorga: Studii și Documente, VII, p. 143.

2.— Id., VI, p. 254.

3.— Ibid., p. 248.

N. Iorga, Documentele Callimachi, II, p. 67 și 70.

acestor case frumoase se datoreşte armenilor, cari au emigrat în Moldova, neştiind că acele case reprezintă frumosul stil moldovenesc.

Dintre aceste case frumoase, unele s'au păstrat până astăzi. Şi din acest punct de vedere, Botoşanii este—poate—unicul oraş din Moldova, unde se găsesc mai multe amintiri ale unui trecut, de care ne despărţim aşa de lesne.

Moşia târgului

Intemeetorii târgului Botoşani l-au înzestrat cu moşii, precum se făcea de obicei la întemeerea tuturor târgurilor.

Cine au dăruit moşiile, şi câte anume moşii, nu se ştie, dar se poate bănui că trebuie să fi fost pe aproape, în jurul târgului, pentru ca populaţia să se poată folosi de pământ.

Una din aceste moşii a fost *Păpăuţii*, pe cari la 1673, Ştefan Petru Vodă o ia din stăpânirea târgului, şi o dăruieşte lui Andronic Cerchiazul, ce au fost Armaş-Mare: „.... deci Domnia Mea, văzând mila noastră, miluitu-l-am într'a noastră ţară a Moldovei, cu un sat anume Păpăuţii, în ţinutul Hărlăului, care sat au fost drept *domnesc de ocolul târgului Botoşănilor* satul întreg, cu vecini şi cu tot venitul”. (1)

O altă moşie a fost *Tătaraşii*.

Un hrisov a lui Grigori Ghica, din 1748, întăreşte hrisovul lui Ion Neculai Voevod, prin care s'a fost dăruit bisericei Sf. Neculai şi Cămăraşului Ştefan Bosie, câte jumătate din *moşia Tătaraşii*, „ce a fost din locul târgului Botoşani”, iar Const. Mihail Cehan Racoviţă, la 1751, dăruieşte bisericei, pe care el a ridicat-o în rândul mănăstirilor, întregul sat Tătaraşii, adică şi partea Cămăraşului Ştefan Bosie. În acelaş timp îi dăruieşte şi toată *dijma de pe tot hotarul târgului Botoşani*, cu cuprindere că ori cine ce ar lucra pe acel loc, să deie dijmă mănăstirei, afară de hotarul Tătaraşilor ce este dat sfintei mănăstiri cu loc cu tot.

Astfel, de unde până pe vremea lui Ioan Mavrocordat (1744-1747), târgul Botoşani avea întreaga moşie Tătaraşii, ajunge în 1751, să plătească mănăstirei Păpăuţi, dijmă pe locurile de pe hotarul târgului, dijmă întărită şi prin hrisovul 12 Mart 1754, al Domnitorului Matei Ghica. Târgoveţii aveau dreptul de a se hrăni pe locul dat mănăstirei, de a ara şi a face fân, de a-şi paşte vitele, însă numai ei, nu şi străinii.

Hrisovul acesta are următorul cuprins, redat de dl. Iorga. (2)

1 N. Iorga : Studii şi Documente, V, p. 222.

2 Studii şi Documente, V. p. 249.

„Dat-am cartea Domniei Mele tuturor târgoveţilor de la târgul Botoşanilor, pentru locul târgului Botoşanilor ce s'au dat mănăstirei Sf. Neculai, să fie volnici cu cartea Domniei Mele a se hrăni pe acel loc, să are, şi pe unde a fi loc de fânaţ, să facă fân, şi să-şi păstorească bucatele lor, să le ţie pe locul târgului, şi cu alte chipuri de hrană ce vor fi având a-şi face, să-şi facă; iar alţi străini, neajungându-li lor loc să se hrănească pe dânsul, să nu fie volnici a se hrăni pe locul târgului; ce ei să aibă a se hrăni pe tot locul târgului, după cum şi în anii trecuţi s'au hrănit pe acel loc, şi ei încă după obiceiul să aibă a-şi da dejmă mănăstirei din toate cele ce ar face pe locul târgului“.

Intre călugării greci de la Păpăuţi şi târgoveţii de Botoşani se ivesc mereu certuri, din pricina hotarului care despărţea târgul de foasta moşie a târgului.

În 1774 târgoveţii jăluiesc la Divan că s'ar fi împresurând moşia lor Botoşanii de cătră moşia Păpăuţi, a mănăstirei.

«Au dat jalbă o samă de târgoveţi din Botoşani, cum că despre moşia Păpăuţi, ce este a mănăstirei Sf. Neculai din Botoşani, se împresoară moşia Botoşanilor, unde locuiesc ei, şi de apururea se supără, făcând mănăstirea călcare cu Păpăuţii, şi cerând ca să îndrepteze hotarele moşiilor“ (1).

La 1776 egumenul mănăstirei se tânguise că târgoveţii, cu întemeerea şi adăugirea oraşului, au făcut case şi pe moşia *Tătărăşanii*, şi nu se supun a plăti dijma obişnuită, şi Domnitorul Grigori Ghica întăreşte mănăstirei dreptul de a stăpâni moşia *Tătărăşanii*, cu tot venitul.

La 1778, Dimitrie Moruzi Vodă împuterniceşte pe egumen să-şi stăpânească locul din prejurul vetrei târgului, poroncind Isprăvniciei de Botoşani ca să înfrâneze pe acei din târgoveţi ce nu se vor supune poroncii, şi vor face păgubire mănăstirei.

La 1780, Const. Moruzi Vodă, după jalba egumenului, rândueşte hotarnici să deosebească vatra târgului, şi aceştia cercetând au descoperit că târgul, din vechime, a fost mai mic, şi că atunci s'a fost mărit cu trei părţi de cât a fost mai înainte. Hotarnicii au mijlocit cătră egumen de a lăsat pe unde au socotit ei, după care au şi stălpit vatra târgului.

1. — N. Iorga, Studii şi Documente, V, p. 254.

La 1783, Alex. Mavrocordat întăreşte hrisovul lui Grigori Ghica, din 1776, şi a lui Const. Moruzi.

Conflictul între târgoveţi şi egumeni nu se mai sfârşeşte. În 1794 târgoveţii se jăluiesc Domnului, şi Mihail Const. Suţu îi milueşte şi li dă danie vatra târgului Botoşani, unde au case şi dughene, cum şi locul gospod ce, din întâmplare, a rămas fără zidiri, cât până atunci nu era dat nimănu, afară de locul ce cu deosebite hrisoave de mai înainte este lăsat pentru vânzarea vitelor, şi afară de locul mănăstirei Sf. Neculai, ce este dat când locul era încă domnesc.

Se începe judecată între târgoveţi şi mănăstire, şi asupra acestei judecăţi, la 1803, Domnitorul Alex. Const. Moruzi hotărăşte ca despărţirea între vatra târgului şi între locul mănăstirei, să se urmeze după hotarnica şi hrisovul din 1780, şi câţi locuitori sau târgoveţi vor veni cu casele pe locul mănăstirei, să plătească bezmă. Mai hotărăşte, după o anafora din 1768, urmată pentru locul ce arendase egumenul unui Ştefan Stîhi, asemenea şi pentru că mănăstirea, afară de vitele ce avea, mai făcea şi vite de negoţorie şi fân de vânzare, s'a fost hotărît ca Stîhi să-şi ridice vitele de pe acel loc, şi preţul cumpărături să-l deie târgoveţilor spre a li fi locul pentru hrana lor, iar egumenul să nu mai primească vite de negoţ, nici să facă fân de vânzare, şi numai pentru trebuinţa mănăstirei. Care din târgoveţi vor ară sau vor cosi pe locurile nevândute, să deie dijmă mănăstirei, şi mănăstirea să nu mai primească a se mări satele ce ar fi făcut pe moşia mănăstirei, ca să cuprindă loc mult, nici alte închipuiri de strămutare pentru târgoveţi, să nu mai facă, şi nici târgoveţii ce vor voi a face case pe locul mănăstirei să nu cuprindă loc mai mult de cât după învoiala ce vor face.

Pentru imaş se hotărăşte ca să fie la un loc, atât vitele mănăstirei cât şi a locuitorilor şi a târgoveţilor, fără ca aceştia de pe urmă să fie datori a plăti ceva pentru imaş, însă cu aceasia că asemenea loc s'a dat numai în privirea locuitorilor celor săraci.

Călugării greci din mănăstirea Păpăuţi se purtau foarte rău cu târgoveţii, ale căror drepturi le călcau întru una, şi cu toate tânguiriile drepte ale târgoveţilor, cătră Domnul ţării, dreptate nu puteau găsi.

La 1805 târgoveţii se jăluiesc; peste câţiva ani se jăluiesc iară,

şi la 1820 obştia târgului Botoşani trimete Domnitorului jalba rezumată de d. Iorga astfel :¹⁾

«Jăluesc Înălţimi Tale, noi, toţi locuitorii din târg Botoşanii, pentru atâte supărări ce pătimim despre Sfinţia sa arhimandritul Ionichentie, egumenul mănăstirei Sfântului Neculai din Popăuţi». Arată cum din biserică s'a făcut mănăstirea. „Apoi la vreme de bejenii strămoşii noştri pierzând hrisoavele moşiei târgului“, egumenul ia şi restul acestei moşii“, cuprinzând şi o mulţime de casă împrejurul târgului, rămăind numai vatra târgului slobodă, în voie avea cu toţii a sămăna şi a cosi, luându-li din al zecelea şi casele cele ce se cuprinsese în hotarul mănăstirei i-au supus mănăstirea supt bezmăn, fără voinţa lor unde plătesc şi astăzi. Şi la anul 1803, asupriţi fiind de cătră mănăstire, după jaloba ce am dat fericitului întru pomenire Domn Alexandru Costandin Moruz Voevod, fost-am apropieti cu anafora înaintea Domniei Sale, de unde ni s'au dat desăvârşit hotărâre, ca mănăstirea să nu aibă voe de a vinde moşia cuiva, nici vite de neguţitorie să facă, nici fân de vânzare, nici vite străine să primească în vitele mănăstirei, ci numai pentru trebuinţa mănăstirei, şi cât va prisosi, să fie pentru a satelor mănăstirei, i nouă a târgoveţilor, şi unde se vor păşuna vitele mănăstirei i a satelor mănăstirei, acolo să-şi păşuneze şi a târgoveţilor, fără nici o plată. Aşisdere, dugheñi sau case ce vor fi făcut pe locul mănăstirei cu bezmăn, să aibă a se urma cu plata bezmănului asemenea; iar după aceia, voind careva de a lua loc de casă dela mănăstire, să aibă a se învoi cum va putea. Acum mănăstirea nu se ţine nici de unele. Intăi, moşia o vinde în orândă cu totul, şi orândătorii vând emaşurile pe la neguţitori, şi locuitorilor locul de hrană ce li-au rămas, precum şi imaşurile prinprejurul târgului, nu numai strămtează cu arături lăcuitorii satelor mănăstirei, ci încă se păşunează şi cu mutări de oi, de nu are acum sărăcimea unde să păşu-

1. — Studii şi Documente, V, p. 260.

neze câte o vacă ce au pe la casele lor; i peste toate aceste asupriri mai adauge cu supărarea şi lăcuitorilor târgoveţi ce au case pe locul mănăstirei, neurmând hotărârei giudecăţii, vrea să li strice aşezările, că de se strică vreun gard cuiva, nu-l îngăduşte de a-şi îngrădi locul său, după cum îl avea din vechi, şi de va voi careva ca să-şi vândă casa sa, li stă împotriva, vrând de a sui bezmănul şi, lăsându-se cumpărătorii, la cei mulţi se risipesc casele şi rămân săraci. La unii au răsluit locurile, la alţii au adaus bezmănul; pe alţii în bătai i-au supus; au închis târgul împregiur cu heleşteie şi cu velniţi, cerând dela locuitori şi aşezări înscris despre mănăstire. La care ce aşezare poate să aibă, când se află *drept locul lor domnesc*, şi cu sila i-au supus bezmănului? «Cer ordin cătră dumnealor dregătorii Botoşanilor de aice şi cătră vreo doi boeri din locuitori tot de aice», să cerceteze şi să oprească dela abuzuri pe egumeni. Semnează: „toată obştea lăcuitorilor oraşului Botoşani“.

«La 29 ianuar 1825, Domnul scrie la «dumnealui Iordache Rosăt Vel Vist.» ca să dea cercetarea „dumnealui Neculai Dimachi biv Vel Vornic“, dimpreună cu dumnealor Vornicii de Botoşani, în fiinţa şi a igumenului de Păpăuţi, Prea Sfinţia-Sa părintele Inochentie Iliupoleos».

Dimachi era şi el grec, precum şi mulţi alţii dintre cei chemaţi să judece plângerea târgoveţilor, şi ce fel de cercetare va fi făcut Dimachi, nu se ştie, dar în urma judecăţii, prin anaforaua domnească se împuterniceşte mănăstirea să stăpânească tot locul pe împrejurul vetrei târgului, cât se cuprinde în hrisovul ctitoricesc, împreună cu moşia Tatarăşi, şi să-şi eie toate veniturile întocmai precum îşi iau şi alţi stăpânitori a moşiilor.

Incălcările de care se plângeau mereu locuitorii târgului Botoşani că le supăr din partea călugărilor greci dela Păpăuţi, nu încetau; contra acestor uzurpatori ai ţării, nu era niciun mijloc de luptă.

La 1832, când s'a pus în aplicare Regulamentul organic, şi se părea că noul aşezământ mai pune frâu lăcomiei greceşti, târgoveţii se adresează Sfatului oraşienesc, cerând dreptate contra tulburărilor ce sufăr.

Jalba lor este aceasta :

*Cătră cinstit sfatul orăşienesc din Botoşani.
Obştea târgoveţilor.*

Jalubă¹⁾

Epitropia de mai înainte au fost împuternicită pentru ori ce fel, atârnată din împotrivă pentru a obştiei folos. Deci acum ne videm cu totul împresuraţi în imaşul târgului ce este pentru păşunatul vitelor, căci mulţi din neguţitori cari acum să va arăta mai gios, au aşăzat stâni pe acest imaş a târgului şi cu păşunatul oilor, iar vitele obştiei sunt cu totul împresurate neavând loc de păşunat, care şi vâcarii ce s'au pus spre paza acestor vite, ciobanii acelor stâni împotrivindu-i i-au alungat de pe acest imaş. Pentru aceasta facem cunoscut şi poftitoare cerere cinstitului sfat, ca să se pue în cale această obijduire ce pătimeşte târgul nostru, spre a să rădica acele stâni, şi a să strica cu totul cujbele lor depe acest imaş, căci din împotrivă, vom fi siliţi a să arăta cu jalobă cătră înalta ocârmuire.

1832 Mai 8

*Niculai Luca, Vasile Ioan, Dimitrache Teodoru, Ionică
Constantin, Alecu Popovici, Constantin Dimitriu, Ilie Bratu,
Dumitru Mihail, şi alte iscălituri armeneste şi evreeste.*

Insemnare de stânele ce sunt :

- 1) Stâna lui Chir Costache Caraeni ;
- 2) Stâna Vatavului Mihălache ;
- 3) Stâna Iconomului dela Vrăbieni, Vasile ;
- 4) Stâna lui Şarban Blănariu şi a altor de pe acasă
ci au mai mult de 10 oi.

Aceasta era starea moşiei de care fusese despoiat târgul Botoşani, în folosul călugărilor greci din mănăstirea Păpăuţi, până în 1844,

1. — Din dosarul Primăriei Botoşani, No. 29|1832.

când intervine o judecată a Divanului domnesc, și mai îndreaptă lucrurile.

Târgoveții cer să stăpânească tot locul numit „al târgului“, afară de moșia Tătărașii, pe temei că mănăstirea nu are proprietatea acelu loc.

Hrisovul din 7259, îi dă numai dreptul de folosință în dijmă, și acest hrisov a rămas în nelucrare, de oarece mănăstirea nu l-a executat. La 1820, vornicul N. Dimachi însărcinat să cerceteze pricinile la fața locului, constată că târgoveții stăpânesc 1630 fălci, imas și arătură.

Înainte Divanului se înfățișează, din partea târgoveților, Majorul Mihail Cogălniceanu, Sardarul Costachi Mavroieni, Sardarul Tudurachi PISOȚKI, și Cost. LAZU, iar din partea mănăstirii Păpăuți, însuși proistosul mănăstirii, Prea Cuvioșia sa arhimandritul Kiril, întovărășit de Postelnicul Vasile Pogor, de față fiind și dumnealui Marele Logofăt a Dreptății, și jurisconsultul Comisul Neculai Docan.

Cogălniceanu a susținut drepturile târgoveților cu toată inteligența lui nemărginită și cu tot focul unei tinereți nepângărită. Puterea și de argumentare și talentul oratoric, au izbutit să înfrângă prejudecățile membrilor Divanului, cari altfel nu ar fi îndrăznit să indispuie pe reprezentanții lui Dumnezeu pe pământul Moldovei, pe călugării greci din mănăstirea Păpăuți, și Divanul a hotărît: Tot locul târgului dăruit mănăstirii prin hrisovul din 7261 este numai a mănăstirii, iar vatra târgului este dreaptă proprietate a târgoveților, după hotarnica din 1780, pe temeiul hrisovului din 1794. Mănăstirea să lese, în folosul locuitorilor săraci ai târgului, 850 fălci, care să se deie jurîmprejurul târgului, începându-se măsura din marginea pământului, pe care se află până acum întinderea locuinței mahalalelor de prin prejurul vetei, și întinzându-se despre o parte până în hotarul despre păraul Dresleuca, iar de cealaltă parte până în păraul Sicna, spre îndemănarea adăpătoarei vitelor, pe cât va fi loc slobod, atât de vii precum și de satul Teascu, cu locul trebuincios pentru hrana locuitorilor acelu sat, chibzuindu-se a se lăsa și pentru locuitorii mahalalei ce este pe moșia Tătărașii, din suma arătată de 850 fălci, locul cuvenit spre înlesnirea și acelu locuitori, care loc de 850 fălci să se măsoare inginerește, nefiind volnic egumenul mănăstirii a pășuna pe asemenea imas vitele mănăstirii sau a locuitorilor satelor, ci să rămâie deapurare pentru pășunatul vitelor târgoveților și a locuitorilor din mahalalele și de pe moșiile mănăstirii, fără a da niciodinioară vreo plată

pentru aceasta, şi dacă, după vreme, s'ar mai mări târgul, cu întinderea mahalalelor, fiindcă asemenea întindere este a se face cu folosul mănăstirei, apoi pe cât loc se va cuprinde de acum înainte cu binale şi aşezări, sau vii şi altele, să aibă a se da din celalt loc al mănăstirei, pe atât iarăş pământ, spre a se păzi deapururea nestrămutat mărimea imaşului târgului în sumă de 850 fălci, care imaş va sluji totodată şi spre îndemănarea negoţului ce se face în pomenitul oraş şi a străinilor ce aduc cele trebuincioase pentru hrana şi îndemănarea locuitorilor, după cum şi până acum s'a obişnuit. Iar apoi, acei din locuitorii fârgoveţi cari sunt în stare de a-şi închipui îndemănările lor cu alte chipuri, să nu fie nicicum slobozi a cuprinde imaşul cu căduri de vite cornute şi herghelii, sau a ţinea turme de oi pe acel imaş.

Anaforaua hotărăşte apoi bezmănul ce trebuia plătit mănăstirei ¹⁾.

Altă moşie a târgului Botoşani a fost *Curteştii*, pe care, la 1627, Miron Barnoschi Moghila Voevod o dăruieşte unui grec, ajuns în rândul boerilor Moldovei.

Următorul document, pe care d. Gh. Mavrocordat a binevoit să ni-l puie la dispoziţie, merită a fi reprodus în întregime, pentru unele amănunte interesante din cuprinsul lui :

*Suret de pe ispisoc sârbesc dela Miron Barnovschi
Maghila Voevod din velet 7135 Mai 22.*

1627

Facem înştiinţare tuturor cui să cade a şti, pentru adevărat şi credincios boierul nostru Duca Comis, carele au slujit mai înainte altor răposăţi Domni, acum slujăşte şi Domniei Mele, cu dreaptă credinţă. Pentru aceea, Noi văzând a lui dreaptă şi credincioasă slujbă cătră Noi şi pământului nostru, l-am miluit pre dânsul cu deosăbită mila noastră, şi i-am dat şi l-am miluit pre el de la noi întru al nostru pământ al Moldaviei, un sat anume *Curteştii supt Bucovina* în protiva *târgului Botoşanilor*, eare acel sat au fost drept domnescu suptu ascultarea ocolului *târgului Botoşanilor*, însă Domnia Me i-am dat şi l-am miluit pre dânsul pentru a lui dreaptă şi credincioasă slujbă, ce au slujit în

1. — Arhiva Statului din Iaşi, condica No. 27, depisă de Divanul domnesc, la 1853, cu adresa 2455.

zilele Radului Voevod, la Hanul şi la Sahan-Cheri Soltan, când au robii tătarii ţara românească şi au vrut ca să robasească şi ţara noastră, şi în zilele Domniei Mele, când mi-au dăruit mie Domnul Dumnezău domnia împărătescul scaun, şi au venit Hanul cu multă mulţime de Tătar din ţara leşască cu mânie asupra Radului Voevod şi au vrut ca să prădi toată ţara noastră, iar el iarăşi au slujit Domniei Mele şi Țării noastre, pentru aceea acel de mai sus scris sat Curteştii să fie dela Domnia Me, boerului nostru de mai sus zis Ducăi Comis, dreaptă ocină şi danie şi miluire pentru slujire, lui şi feciorilor lui, nepoţilor şi strănepoţilor lui şi a tot neamul lui, ce să va alege mai aproape, neruşuit nici odată în veci vecinici. Iar hotarul acelui de mai sus scris sat să fie lui de cătră toate părţile după hotarale sale cele vechi, pe unde au umblat din vechi. Şi spre aceasta este credinţa Domniei Mele de mai sus scris, Noi Miron Barnovschi Moghila Voevod, şi credinţa tuturor boierinilor noştri ai Moldovei a mari şi mici, iar după a noastră viaţă şi Domnie, cine va fi Domnu din fiii noştri sau din neamul nostru, sau iarăşi pre carele Domnul Dumnezău va rândui a fi Domnu Țării noastre Moldaviei, să nu strice a noastră danie şi miluire şi aşzare, ci mai ales să aibă a da lui şi a întări pentru că este lui dreaptă dania pentru a sa slujbă, iar cine s'ar ispiti a strămută a noastră danie şi miluire, acela să fie treclet şi proklet de Domnul Dumnezău făcătorul ceriului şi a pământului şi de precurata maica lui Dumnezău, şi de 12 sfinţi apostoli, şi de 4 evanghelişti, şi de 318 părinţi dela Cetate Nicheia, şi să aibă parte cu Iuda şi cu trecletul Arie şi cu alţi necredincioşi jidovi ce au strigat asupra Domnului Dumnezău, sângele lui asupra lor şi asupra ficiorilor lor, şi este şi va fi, şi pentru mai mare tărie şi întăritură a tuturor celor de mai sus scrise am poroncit cinstit şi credincios boerului nostru dumisali Dumitraşcu Ştefănachi vel Logofăt, să scrie şi a noastră pecete să lege cătră aceasta adevărată carte a noastră.

S-au tălmăcit de Gheorghie Evloghie dascal.

1781 februar 20

Populaţia Oraşului.

Cei mai vechi locuitori ai satului întemeiat de Botăş, de sigur că au fost moldoveni, dintre acei cari au populat Moldova la întemeierea statului.

Că, mai târziu, au început să sosască în localitate şi oameni de peste hotar, aduşi de boeri cu învoirea Domnitorilor, în diferitele lor „slobozii“, nu s'ar putea contestă; dar puterea cea mare de asimilare cu care e înzestrat moldovanul, a prefăcut populaţiile acestea diferite într'un popor omogen moldovenesc, cimentat prin forţa misterioasă ce o desfăşură, asupra omului, mediul în care trăeşte şi limba pe care o vorbeşte.

Andreas Wolf, care a trecut prin Botoşani, în anul 1805, spune că chiar după 1683, locuiau în Botoşani mulţi unguri şi saşi, dar că în 1805, populaţia se compunea numai din «valahi» şi evrei.

Suntem în tot dreptul să credem că afirmaţia acestui străin este cu totul neîntemeiată. Că se vor fi găsit, în Botoşani, în cursul vremii, câţiva unguri şi saşi, nu ar fi cu neputinţă; prezenţa lor, în mod sporadic, în diferite localităţi din părţile acestea ale Moldovei, este menţionată în câteva documente, dar o populaţie compactă de unguri şi saşi, în Botoşani, nu o putem admite, pentrucă nu a lăsat niciun fel de urmă.

De altfel, cât de proaste informaţii avea Wolf, cu toate că era medic, se vede şi din faptul că nu pomeneşte nimic despre armeni, cari, în 1805, formau o colonie puternică în acest oraş, al cărui comerţ era în mâinile lor, şi acuma se întindeau şi asupra moşiilor boeresti, pe care le exploatau ca arendaşi, sau „posesori de moşii“, precum li se zicea, şi cari încă în 1803 erau organizaţi în „breaslă“, cum se vede în „Condica liuzilor“ pe acel an ¹⁾.

Armenii, deşi veniţi în Moldova pe vremea lui Alexandru-cel-Bun (1402-1433), nu au putut să se stabilească în Botoşani decât după

1.— Uricarul, VIII, p. 315.

ce satul lui Botăş a devenit un centru comercial, un oraş. Afirmarea prinţului Neculai Suflu, că la 1350 locuiau armeni în Botoşani, unde aveau şi o biserică, lucru de care pare a nu se fi îndoit nici Hasdeu, dar pe care îl contestă Episcopul Melhisedek, a fost cu prisos sfărâmată de Al. Papadopol-Calimach²⁾, care a dovedit, că data de 1350, cetită ca an de fundare al unei biserici armenesti din Botoşani, este cu totul greşită, de oarece armenii socotesc veleatul lor dela 11 iulie 552, iar nu, ca noi, dela anul 1 al naşterii lui Hristos, şi deci, dacă pretinsa dată de 1350 ar fi adevărată, atunci, după calendarul armenesc, epoca bisericeii celei vechi armenesti din Botoşani ar fi anul 1901, lucru cu totul absurd.

Biserica aceasta datează de înainte de 1669, când e menţionată de preutul Luigi Maria Pindou, şi descălcicarea armenilor în Botoşani, nu poate să se fi întâmplat cu mult înainte de zidirea primei lor biserici. În 1662 documentele pomenesc despre „David nemesnicul al armenilor din Botoşani”³⁾.

Aceleaşi motive—afacerile comerciale—, care au determinat pe armeni să se stabilească în Botoşani, au îndrumat întracoace şi pe evrei, concurenţii armenilor. Mai puţini, la început, numărul lor trebuie să fi crescut treptat cu dezvoltarea oraşului.

Evreii au început să vie în Botoşani încă din primii ani ai veacului XVII.

În cartea «B. H.» (Beis Chudas — Casa nouă), a marelui Rabin Ioil Sircş, tipărită în Frankfurt pe Main, în anul 1696 (5457), se tratează despre o femeie al căreia soţ murise, şi aceasta, pentru a se putea remărita, trebuia să facă dovada că primul ei soţ era mort. Această dovadă o făcea cu marturi, înaintea unei comisiuni care încheie următoarea lucrare:

Înainte noastră, Comisiunea de trei, a venit Iosub sin Şmil şi l-am întrebat, sub jurământul cel mare şi prin afurisenie, să ni spuie adevărul, şi iată ce a spus: Eu şi cu Haim, ginerele lui Iţic sin Şloim, mergând din Crasna spre Stefanovitz, am fost într'o gospodărie în Valahia, în ceasul când era bătălia cu Mihi. Ne am temut şi am plecat la hospodar, şi acolo era adunat poporul Valahiei şi poliaci,

2.— Op. citat, p. 11.

3.— N. Iorga: Studii şi Documente, V, p. 222.

pe câmp, la o jumătate de poştă de Botoşani. Şi era mare bătălie, şi în fiecare minut mergeau ştafete încolo şi înapoi să afle dacă vine Mihl. Şi am zis eu Iosub lui Haim: are să fie aici mare bătălie cu Mihl, şi ne vom prăpădi, ferească Dumnezeu, hai să plecăm la Botoşani, poate acolo vom scăpa. Şi n'a vrut, şi am plecat singur, şi Haim a rămas acolo. În sfârşit eu Iosub şi alţi evrei din Lemberg am plecat şi sara am fost în Botoşani, şi am auzit că ai noştri au bătut poporul lui Mihl şi s'a retras la Cotnari. Şi ne am temut să rămânem la Botoşani, fiindcă puţină lume era acolo. Am angajat oameni să meargă cu noi la Stefanovitz. În drum am văzut cum Haim zăcea cu faţa în sus, şi avea răni la gât, şi era cu hainele pline de sânge, mort. Eu l-am atins cu mâna şi oamenii cari ne însoţiau au vrut să-l desbrace de jupită, şi avea o jupită bună de merdşa. Am zis, eu Iosub: nu-l desbrăcaţi, şi ne am dus grabnic la Stefanovitz de frica bătăliei. Asta a fost la 5 zile după ce ne am despărţit. Acesta este raportul celor trei. Astăzi luni 26 teivās (ianuar) Mzibit 5365 (1604) ¹⁾.

În Țintirimul cel vechiu israelit din Botoşani, este o piatră de mormânt cu următoarea inscripție: „Aici sunt înmormântați cei omoriți Iziel sin Iosub, Iosub sin Şmil, Ihuda sin Marcu, cari au fost uciși în ziua de luni, 7 septembrie 1724“.

În 1742, iscăleşte într'un act: „Mihăl Peveţul şi credincios *bre-slei jidoveşti*“ ²⁾. Pentru ca la 1742 să fi fost o breaslă a jidovilor în Botoşani, trebuie să fi fost ei în număr mai mare, şi prin urmare mai de mulţi ani stabiliți în oraş, ceea ce mai rezultă şi din faptul că la 1723, Ilie jidovul din Botoşani, venit din țara leşască, avea ocaşă în acest oraş ³⁾.

Din opreliştea lui Petru Şchiopol, dela 8 ianuar 1579, se constată că pe atunci evreii poloni pătrundeau în Moldova, pentru a cumpără vestitele vite albe ce se exportau până la Danzig şi în Anglia, şi aduceau postavuri leşeşti ⁴⁾. Negoțul cel mare cu vite, se făcea, pe atunci, în Botoşani.

1.— Comunicat de D-l I. M. Wechsler din Botoşani. Arătarea acestui martur, făcută în 1604, se referă probabil la evenimentele din 1596, pe timpul lui Ieremia Movilă, Domnul Moldovei, când Mihai Viteazul ocupase Moldova, şi poate că spaima cuprinsese şi Botoşanii. „Mihl“, de care se vorbeşte în acest pasaj, trebuie să fie „Mihail“.

2.— N. Iorga, Studii şi Documente, VI, p. 250.

3.— Ibid., p. 248.

4.— N. Iorga, Istoria evreilor în țările noastre. A talele Aca lam'el Romlue, XXXVI p. 171

Despre numărul populaţiei oraşului, în trecut, până la 1832, avem prea puţine informaţii.

Cea mai veche menţiune este a lui Boscowicz, care spune că la 1762 erau în Botoşani 400 de case, ceea ce ar fi însemnat o populaţie de cel mult 4000 de locuitori.

Baronul de Tott, peste 6 ani, în 1768, ni dă o populaţie de 7-8000, iar Karaczáy, în 1805, socoteşte 10000 de locuitori în Botoşani, ceea ce ar corespunde cu locuitorii celor o mie de case, care ar fi fost în Botoşani, în 1828, cum scrie Thielen.

Cea întâi statistică a populaţiei Botoşanilor, o găsim în „Condica liuzilor“ din 1803, dar se referă numai la acei oameni din Botoşani, aduşi de peste hotar, de cătră mănăstiri şi boeri, pentru slujba lor, şi dela care Visteria nu percepea nicio dare.

Iată numărul liuzilor din Botoşani:

No. oamenilor	Banii unui sfert nou de 3 luni	Suma peste tot a birului anului	Târgul Botoşanii	Cei fără bir	De către cine sunt scutiți
				Liuzi	
Lăuzi	Lei	Lei		Liuzi	
30	152	608	Mahalaua Morăreştii, meşteşuguri ciubotăriei	2	Căminar Ioniţă Başotă
30	152	608	Mahalaua sf. Gheorghe, ciubotari şi croitori	2	Ban I. Miclescu
50	232	928	Mahalaua Vrabieni, asemenea	2	Logof. C. Ghica
44	222	888	Mahalaua Târgu-Nou, asemenea	2	Logof. C. Balş
90	350	1436	Haimanalele fără nicio stare	2	Logof. C. Balş
8	20	80	Breslaşii Medelnicerului Neculai Aslan	2	Logof. C. Balş
18	40	160	Oamenii doftorului Samurcaş	1	Stolnic Ioniţă Vârnav
10	35	140	Liuzii Stol. Const. Manole cu 31 breslaşi	4	Pitar C. Dimitriu
14	30	120	Oamenii Sărdăresei Casandrei	2	Pitar Iord Popa
17	30	120	Breslaşii Vornicului Manolachi Dimachi	2	Clucer N. Cristescu
3	8	32	Liuzii Căminarului Vasile Balş	6	Vist. Gr. Sturza
2	8	32	Breslaşii Banului Ienachi Vârnav	2	Stol. Safta Cogălnicean
14	51	204	Scutelnicii D-sale Banului Const. Miclescu	2	Smaranda Cogălniceanu
3	10	40	Liuzii ce au fost a Măriei Sale Beizade Mavrocordato	2	Ilinca fiica Paharn. Gosan
3	5	20	Liuzii Banului Armaşu	3	Clucereasa lui Manole
8	10	40	Liuzii Pitarului Ioniţă Brănişteanu	2	Spatar C. Balş
3	5	20	Liuzii Diaconului Vasile Scănteie	1	Sulger Ştefan Manole
1	5	20	Liuzii lui Gh. Blanariu	1	Sardar Iord. Gioan
1	3	12	Liuzii lui Trumbale	2	Dim. Talianu trei
1	3	12	Ioan Croitoriu	2	Visternic
3	8	32	Liuzii Polcov. Ioniţă Prăjvan	2	Smaranda nepoata Vlădicăi
12	15	60	Liuzii Păhărnicesei Ruxanda Calimah	1	Ilinca fiica Rahtivanului
365	1403	5612	Mazili	1	Camîn Petrachi Vârnav
7	16.60	66	Ruptaşi	1	Pitar Neculai Dalamă
6	15.60	60	Rupte de visterie	1	
77	903.30	180660	Negustori hrisovoliți	1	
20	200	400	Bresla armenilor	1	
62	1150	2300	Jidovii ce plătesc pe toată luna	1	
350	—	—		43	
				189	

Bresle ce nu plătesc bir

<u>Liuzi</u>	
138	slujitori vorniceşti
40	ciocli
10	Postelnici şi alţii cu cărţi
153	Preuţi
<u>22</u>	Diaconi
363 ¹⁾	

În arhiva Statului din Iaşi, se păstrează dosarul 166, o condică a Visteriei, în care este „Catagrafia pentru birnici şi alţii fără de bir cari se scutesc supt numele unora şi altora aici în târg în 1820”. Târgul este Botoşani.

Între scutiţii de bir găsim pe un liud al Sfintei Mitropolii, şi alţi liuzi ai autorităţilor din localitate. Astfel, Divan Efendi avea un liud; Beşleaga avea 19; Căpitania Târgului avea 19 liuzi, osebît 27 „vătăjăii cari slujesc la Căpitania de târg, umblă noaptea cu straja şi cu paza focului, şi pentru împlinirea banilor domneşti dela mahalale”; Isprăvnicia avea 27 liuzi „lumânărari isprăvniceşti”, şi bisericile aveau câte un număr de liuzi, sub numele de „breslaşi”. Vovidenia avea 3; Sf. Neculai 16; Uspenia, Sf. Spiridon şi Sf. Dumitru câte 17, iar Treisfetitele avea 22 de liudi. „Breslaşii Sămeşiei” erau în număr de 5. Sunt: «ciocli pentru îngroparea morţilor cari după hrisov au să fie 40», şi 16: „cei botezaţi dintr’altă lege şi iertaţi de bir cu cărţi gospod.” Între scutiţi de bir mai erau 65 liudi „sudiţi austrieceşti”, şi 14 „sudiţi ruseşti”. Mai găsim, însă, o categorie de oameni indicaţi cu un nume care spune aşa de multe: „haimanalele împreună cu burlacii”; aceştia erau cei mai numeroşi: 265, precum şi o altă categorie a căroră situaţie trebuie să fi fost destul de critică: «cei ce nu i-au primit mahalalele din lipsa unora şi altora», în număr de 65.

Numărul total al acestor scutiţi de bir este 1400 de indivizi. Documentul este interesant şi-l reproducem în întregime:

BOTOŞANII

Catagrafie pentru birnici și alții fără de bir cari se scutesc supt numele unora și altora aice în târg în 1820. 1).

1. Mahalaua Morăreștii, birnici vechi	21
Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	23
2. Mahalaua Târgul-Nou birnici vechi	37
Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	36
3. Mahalaua Vrăbieni, birnici vechi	21
Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	57
4. Mahalaua Sf. Gheorghe, birnici vechi	21
Liudi ce s'au dat în bir cu mahalaua	36
5. Breslașii Paharnicului Ion Brănișteanu	16
6. Slugi cu cartea Visteriei	8
7. Breslașii Sămeșiei	5
8. Breslașii D-sale Căminarului Grigoraș	18
9. Breslașii D-sale Vornicului Manolachi Dimachi	13
10. Haimanalele împreună cu burlacii	265
11. Cei ce nu i-au primit mahalalele din lipsa unora și altora	65
12. Breslașii Stolnicului Iordachi Brănișteanu	15
13. Băneasa Arghira a răposatului Paharnic Alexandru	24
14. Breslașii D-sale Spatarul Iordachi Bucșănescu	6
15. Breslașii bisericii Sf. Spiridon	17
16. Breslașii Sulgeresei Maria Greaca	7
17. Breslașii Bănesei Catinca Armag	4
18. " lui Iordahi Făclieriu	7
19. " Mariei Vadana a lui Agram Talianu	10
20. " Căpitanului Hrăste	6
21. " D-sale Stoln. Dumitrachi Oatu	3
22. " Spițărului Ioan Gheorghias	17
23. " Bisericei Ospenie cu hrisov gospod	17
24. Lumânărarii isprăvnițești	27
25. Breslașii Logof. Ioniță Furculiță	3
26. " Stolnicului Săndulachi Cațichi	1
27. " Spatarului Ion Neculce	1
28. " Polcovnicului Vasile ot Săveni	3

29.	"	Spatarului Costachi Canano	2
30.	"	Bisericei Treisfetitele	22
31.		Breslaşii Spatarului Vasile Balş	4
32.		Beşlegi liudi	19
33.		Breslaşii Bisericei Sf. Dumitru	7
34.	"	Agăi Dumitrachi Ghica	5
35.	"	D-sale Doftorului Caruz	24
36.	"	Spatarului Costache Loiz	2
37.	"	Sulgherului Ştefan Manole	4
38.	"	Bisericei Sf. Neculai	16
39.	"	Căminarului Ştefanachi Gherghel	8
40.		Liuzii fără de bir a Spatarului Ioniţă Vărnăv	7
41.	"	bisericei Vovidenia	3
42.		Liuzii Raliţai Tălpoaia	1
43.	"	Bănesei Maria Vărnăv	1
44.	"	Căpitanului Andrei Ciornei	7
45.	"	Stolnicului Gh. Albineţ	1
46.	"	Paraschivei Oarba, fiica Părcalabului dela Cernăuţi	11
47.	"	Paharnicului Gavril Istrati	1
48.	"	Pitarului Ştefan	3
49.	"	Stolnicului Iordachi Gioan	1
50.	"	Comisului Vasile Pisoschi	3
51.	"	D-sale Logofăteasa Măriuţa Canta	2
52.	"	Domniţei Mărioara Calimah	6
53.	"	Medelnicerului Stavarachi Tăutu	1
54.	"	Dvornicului Costache Mavrocordat	8
55.	"	Iconomului Darie	3
56.	"	Căpiteniei de târg	19
57.	"	Poroşnicului Şan	2
58.	"	Paharnicului Necula Dalamaci	1
59.	"	Lui Mihai Tăutu	1
60.	"	Stolnicului Costachi Pisoschi	5
61.	"	Sachelariului Ghiaţă	1
62.	"	a lui Garabet Bolfosu	1
63.	"	Căminarului Gheorghe Loiz	6
64.	"	Dvornicului Alecu Ghica	6
65.	"	Paharnicului Sterie	7

66. Un liud al Catrinei Goroviesei s'au trecut la haimanale	
67. Liuzii Căpitănesei Maria a lui Pitale	4
68. „ Dvornicului Vasile Roset	2
69. „ Comisului Vasile Crupenschi ce-i păzeşte casa	1
70. „ Lui Divan Efendi	1
71. „ Vornicului Iancu Miclescul	1
72. „ Căminarului Scarlat Miclescul	1
73. „ Logofătului Lupu Balş	1
74. „ Spatarului Vasile Crupenschi	1
75. „ Sfintei Mitropolii	1
76. „ lui Enachi Patraşcu	1
77. „ Preutului Grigori ot Ospenie	1
78. „ Pităresei Zamfira vădana	2
79. „ Zmarandei Cogălniceniţa	4
80. „ D-sale Ene Cocotă	4
81. „ Pităresei Catinca văduva	1
82. „ lui Drumbali	1
83. „ Vornicului Iordachi Catargiu	1
84. „ Bănesei Ruxanda Donici	1
85. „ lui Tudurachi Pisoschi	1
86. „ Sardarului Const. Dumitriu	1
87. „ Spatarului Toader Silion	2
88. „ Polcovnicului Toader Beraru	1
89. „ Stolnicului Vasile Ioan	1
90. „ Vornicesei Catinca Balş	2
91. Vătăjăii cari slujesc la Căpitănia de târg, umblă noaptea cu straja şi cu paza focului şi pentru împlinirea banilor domneşti dela mahalale	27 liudi
92. Ciocli pentru îngroparea morţilor cari după hrisov au să fie	40
93. Cei botezaţi dintr'altă lege şi ertaţi de bir cu cărţi gospod	16
94. Slugi 7 câte una a D-sale Vornicul Alecu Calimah, a Visternicului Costache Canta, a Sardarului Vasile Manole, a Spatarului Iancul Canano, a Spatarului Alecu Ralet, a Hatmanului Săndulachi Sturza şi a Căminarului Grigoraş	
95. Sudiţi austrieceşti, liudi	65
96. Sudiţi ruseşti, liudi	14
97. Negustori hrisovoliţi	18

98. Oamenii ce s'au dat D-sale Visternicului Sandu Sturza după cartea Visteriei după hrisovul gospod ce are 10 liudi
 99. Rupțile Visteriei după cum sânt așezați de dau birul lor la un șfert 162 liudi

Tot în 1820 s'a făcut, de cătră Visterie, o statistică a tuturor supușilor străini, din Botoșani, lucrare care se păstrează în Arhiva Statutului din Iași ¹⁾.

Statistica aceasta cuprinde 70 de numere, dar numărul supușilor era mai mare, pentrucă sub acelaș număr sunt puși uneori și câte doi indivizi.

Iată ce cuprinde această „Catagrafie de toți sudiții din târgul Botoșani în 1820“ :

Sudiți Nemțești

1. *Neculai Gheorghiu*, moldovan, născut în satul Ropce, din Bucovina; holtei, are dugheană în târgul vechiu. Se neguțitorește cu vin, rachiu, în tovărășie cu Ioan Gheorghiu.

2. *Ioan Caracaș*, arman, născut la Suceava, în Bucovina; a venit în Moldova la 1810; holtei, are dugheană în târgul vechi; breasla lui e bogasier.

3. *Gheorghe Ioan*, moldovan, născut în satul Plopenii, ținul Sucevii, în Moldova; holtei, șade în casă cu cumnatul seu Manole Teodosă; breasla lui, cu vite se neguțitorește.

4. *Manole Teodosă*, moldovan, născut în Botoșani, însurat cu Ileana, fata lui Ionică Blănariu din Botoșani; are 4 copii, are casă de veci în târgul vechi, are și un loc sterp în mahalaua Morăreștii. Breasla lui e cojocar; are dugheană. Neguțitorești și cu vin, rachiu, că are și crâșmă.

5. *Ștefan Iacobovici*, leah, născut în Botoșani, însurat cu Teodora, fată de sârb a Crâstii Cuzum Necula din Roman. Are 3 copii. Are casă de veci în mahalaua târgu-nou. Breasla; băcal, are dugheană în târg vechi. Mai ține 2 dughene cu chirie dela Sf. Mitropolie, tot în târgul vechiu, pentru vin, rachiu; neguțitorește și cu vite de negoț, ține îmaș cu anul.

6. *Ioan Boşneagu*, moldovan, născut, în Cernăuţi; a venit în Moldova la 1802. Insurat cu Zamfira fiica lui Constantin Avram, grec din Botoşani. Are un copil; are casă de zăstre în mahalaua Sf. Gheorghe; breasla: e butnar; ține dugheană cu chirie dela Garabet Bolfosu, în târgul vechiu. Mai are o dugheană, crâsmă, din casele grecești a lui Hristodor Cușu, pentru vin și rachiu.

7. *Gheorghe Sprânceană*, moldovan, născut în Moldova, insurat cu Smaranda, fata lui Ștefan Bulucbașa din Eși, are 3 copii; are un han, 2 dughene, în una vin, rachiu, iar în alta are *cafine* și *bilart*; are o vie la Eși de zăstre, pe Valea Nebunii, pe moșia M-rei Cetățuia.

8. *Neculai și Ștefan Focșăneanu*, armeni, născuți la Suceava, în Bucovina; au venit în Moldova la 1810 cu părinții săi, holtei. Au casă părințască în mahalaua Sf. Gheorghe. Să neguțitorește ținând un biliart și *cafine*, în târgul vechiu.

9. *Toader Bolboc*, moldovan, născut în Moldova. Insurat cu Ileana, fata lui Vasile Herțanu din Botoşani. Are 3 copii. Are casă și dugheană a sa de veci în mahalaua Sf. Gheorghe. Mai are o dugheană de zăstre, în Căsăpii, și un loc sterp în mahalaua Grecimei. Breasla: cojocar.

10. *Constandin Onofreiovici*, rus, născut la Snetin, în Galiția. A venit în Moldova la 1797. Insurat cu Ralița, fata lui Gheorghe Mardarie din Bucovina. N'are copii. Șade în casa sa de veci, pe locul Mănăstirei Păpăuții. Breasla: giambaș de cai.

11. *Manolachi Leonti*, moldovan, născut în Bozance, în Bucovina. De copil cu părinții săi au venit în Moldova. Insurat cu Maria, fata lui Iftimie Hârtie, din satul Măndreștii, ținut. Botășani. N'are copii. Are casă în mahalaua sf. Gheorghe. Breasla: e precupeț de vite.

12. *Gheorghe Ludcovțchi*, leah, născut la Cernăuți, în Bucovina. A venit în țară la 1814. Insurat cu Maria, fata lui Culcevțchi din Stanislav. Are un copil. Are casă în mahalaua târgul nou. Breasla, e pălărier.

13. *Ivan Gogasievici*, arman, născut la Suceava, în

Bucovina. Insurat cu Hanuş, fata lui Ovanes Ciolacaulu din Suceava. Are 2 copii. Şade în casă cu chirie dela Asfadur Buicliu, în mahalaua armenească. Breasla : tiutiungiu ; ține dugheană cu chirie dela biserica Ospenia în târgul vechiu.

14. *Hagi Ohan Iacobenți*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. Văduvoi cu 2 feciori. Are casă în mahalaua sf. Gheorghe, și mai are 2 dughene în ulița Sticlăriei. E om bătrân, fără nici o negustorie.

15. *Iacob Sava Popovici*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. Insurat cu Zanaza, fata lui Ariton din Suceava. Are 2 copii. Are casă în mahalaua sf. Gheorghe. Breasla : bogasier. Ține dugheană cu chirie dela Criste Mane, pe Podul vechiu.

16. *Gheorghe Crețu*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. Holtei. Blănar. Are dugheană în dughenile grecești, în Blănărie.

17. *Ioan Hagienciu*, bulgar, născut în Botoşani, însurat cu Sultana, fiica Stolnicului Ioan. Are un copil. Şade în mahalaua Vrăbieni. Breasla: să neguțitorește cu marfă turcească de Liptca. Are dugheană în târgu vechiu.

18. *Ioan Gheorghiu*, grec, născut la Bisărica Albă, în Banat. Holtei. Şade în târgul vechiu. Breasla: rachieru, în tovărăşie cu Neculai Gheorghiu.

19. *Gheorghe Fridirih*, neamț, născut la Bistrița, în țara Ardealului. Insurat cu Ecaterina, fata doftorului Peterson din Botoşani. Are un copil. Şade în mahalaua târg-nou. Casă de zăstre. Breasla stoleriu.

20. *Luca Goilav*, arman, născut în Botoşani. La stat de mijloc, la față smolit, ochii căprii, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Maria, fata lui Gaspar Hău, din Suceava. Are 6 copii ficiori și 3 fete. Şade în casa sa de veci, în mah. Sf. Gheorghe; are și 4 dughene ale sale în târgul vechiu, date cu chirie. Breasla: se neguțitorește cu vite de negoț, ținând 2 moșii cu anul, Crasnaleuca și Bodiasa, dela ținut Dorohoiului.

21. *Dumitrachi Teodor*, moldovan, născut în satul Stăncenii, ținut Botoşani. Tată său birnic au fost. Holteiu.

Are dugheană cu chirie dela casa răpos. Cost. Stroici, în târgul vechiu. Breasla: rachieriu şi cu precupia de vite.

22. *Neculai Damianovici*, grec, născut în Botoşani. Insurat cu Sultana, fiica Marghioalei Pomir. N'are copii. Şade în mahalaua Sf. Gheorghe. Posesorul moşiei Protopopenii, ţinut. Sucevii, cu anul.

23. *Petre Naghi*, ungur, născut la Rap, în ţara Ungurească. Insurat cu Maria, fată străină din Liov. Are 7 copii. Şade în târgul vechiu. Breasla: cofetariu.

24. *Şagan Pavlovici*, arman, născut în Botoşani. Insurat cu Marta, fata lui Balasan, din Botoşani. Şade în casă de veci, în mahalaua Morăreştilor. Mai are şi un loc sterp. Breasla: se neguţitoreşte cu vite de negoţ, fiind moşii cu anul.

25. *Haralamb Calistru*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova de copil, dat fiind la meşteşugul blănăriei, de părinţii săi. Insurat cu Catrina, fata lui Pintilie Păun. Are 2 copii. Şade în târgul vechiu, şi mai are o casă de zăstre, în mah. Vrăbieni. Breasla: crăşmar, în târgul lemmelor.

26. *Toader Tiron*, moldovan, născut la satul Iceştii, în Bucovina. Insurat cu Aniţa, fata lui Costantin din Iceşti. N'are copii. Statornicit în satul Mătienii, pe partea D-sale Dim. Gane. Este vătav pe acea moşie.

27. *Dimitrie Cărmâz*, grec, născut la Braşov, în Transilvania. Holteiu. Posesor de moşii cu anul.

28. *Karabet Iacobovici Nazaros*, arman, născut peste Dunăre, în ţara turcească. Insurat cu Anica, fata lui Chiriac din Bucureşti. Are 5 copii. Şade în Sf. Gheorghe, în casa sa de veci. Are cumpărate de veci casăle cu dughenile de piatră din târgul vechi, dela d-l Spatar Raletul, în tovărăşie cu Carabet Bolfosul. Breasla: se neguţitoreşte cu moşii, cu vite şi negoţ cu marfă turcească.

29. *Mihail Gheragoşovici*, arman, născut în Basarabia. Venit în Moldova dela anul 1783. Insurat cu Maria, fata lui Ioniţa Armanu din Ţara Ieşască. Are 2 copii. Şade în Sf. Gheorghe. Breasla: neguţitoreşte cu marfă turcească.

30. *Bogdan Pascalovici Buceliu*, arman, născut la Ruş-

ciuk, peste Nistru. Văduvoi, are 2 fete. Şade în casa sa de veci, în mah. Sf. Gheorghe. Mai are o dugheană de piatră cu casă deasupra şi 3 dughene de lemn pe uliţa Blănăriei. Breasla: neguţitoreşte cu marfă turcească.

31. *Andronic Pelin Albu*, arman, născut în Moldova. Insurat cu Balaşa, fiica lui David Cerchez din Roman. Are un copil. Şade în casa sa de veci din mah. Sf. Gheorghe. Breasla: să neguţitoreşte cu bogasierii, fiind dugheană cu chirie dela biserica armenescă, pe uliţa Blănarilor.

32. *Mezrup şi Andronic Zenean sin Mezrup*, armeni, născuţi la Suceava, în Bucovina. Mezrup Zeneanu este însurat cu Florinca, fata lui Donic Popăscul din Suceava. Are 2 copii, din care Andronic însurat cu Oschehalta, fata dascalului Mihalec din Suceava. Şade în mah. Sf. Gheorghe Breasla; este preotul bisericii armenesti, iar feciorul său Andronic, e rachieriu.

33. *Constantin Ion Caraeni*, grec, născut în Botoşani. Insurat cu Maria, fata preotului Vasile din Tătărăşi, în Eşi. Are 2 copii. Şade în casa sa de veci în mahalaua Vrăbienii. Să neguţitoreşte cu vite de negoţ, posesie de moşie cu anu, cu vin, cu rachiu şi vutcă, are dugheană în târgul vechiu.

34. *Teodosie Dimitriu*, grec, născut în Moldova. Holteiu Şade în casele D-sale Spatar Raletu, în târgul vechiu. Are şi un loc sterp, în mah. Ospenie.

35. *Mihai Cheli-albă*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. Insurat cu Ursănica, fata lui Ştefan Sârbul din Botoşani. Are 3 copii. Are case în mah. târgu nou. E pre-cupeţ de mărunţuşuri, purtând negoţ prin sate.

36. *Gheorghe sin Ion Schipor*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1808, fiind dat la meşteşugul blănăriei, de maică sa, în Botoşani. E născut la 1792. Insurat cu Aguriţa, fata lui Hagi Manole din Suceava. Are 2 copii. Breasla: chetrariu. Şade în mahalaua Sf. Spiridon. Are şi un loc sterp al său de veci, tot în mahalaua Sf. Spiridon. Breasla chetrar.

37. *Iacob Vorotinschi*, rus, născut în Botoşani. Insurat

cu Maria, fata lui Onofrei Botezatul din Botoşani. Are 3 copii. Şade în mahalaua Vrăbieni. Breasla: chestrar.

38. *Gheorghe Dimitriu*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. Venit în Moldova la 1800. Holtei. Şade în târgu vechiu. Breasla: făclieriu.

39. *Petre Sturza*, ungar, născut la Solca, în Bucovina, a venit în Moldova la anul 1811. Fiziognomia lui: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căpriei, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Aniţa, fata lui Pavăl din Rădăuţi. Are 5 copii. Şade în casa sa de veci, în Suliţa; mai are şi 2 dugheni în Suliţa, în uliţa mare. Breasla stoler.

40. *Teodor Grosul*, moldovan, născut în Botoşani. Insurat cu Zoia, fată lui Costandin din Bucovina. N'are copii. Şade în mahalaua târgului nou. Breasla: e vătav pe moşia târgului Botoşanii.

41. *Grigore Moşorul*, arman, născut în Moldova. Legea catolicească. Portul căzăcescu. Insurat cu Varvara, fată străină. N'are copii. Şade în târgul vitelor. Breasla: rachieriu.

42. *Iosăf Snizinschi*, leah, născut la Bucecea, în Galiţia. Insurat cu Maria, fata lui Obrăştain din Galiţia. Şade în mahalaua Vrăbieni. Breasla: curălar şi săidăcar.

43. *Martin Grosul*, sas, născut la Braşov, în Ardeal. Insurat cu Sura, fata lui Hînţin din Bistriţa. Are 5 copii. Şade în mahalaua Vrăbieni. Breasla: dulgher.

44. *Aşop Iosăfescu*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. Venit în ţară la 1800. Insurat cu Măriuca, fata lui Carabet din Botoşani. Şade în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: bogasier. Are dugheană în târgul vechiu.

45. *Ignat Sulţi*, neamţ, născut la Liov. Insurat cu Carolina, nemţoaică din Bucovina. Şade în berăria lui Ene Berariul, fiindu-o cu chirie dela cumpărătorii acareturilor greceşti, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: berar

46. *Ştefan Saliţchi*, moldovan, născut la Cernăuţi, în Bucovina. Văduvoi. Are un fecior însurat. Breasla cojocar.

47. *Grigore Berezinschi*, leah, născut la Sadagura, în Bucovina. Văduvoi, are 3 copii. Breasla: căsăp.

48. *Grigore Hulubei*, moldovan, născut la Botoşaniţa,

în Bucovina. Venit în Moldova la 1800. Insurat cu Catrina fata lui Başciauş Anghel din Eşi. Are 4 copii, neguţitoreşte cu pământul în posesie.

49. *Ion Mane*, arman, născut în Botoşani. Legea armenescă. Fiziognomia : la stat de mijloc, la faţă bălan, ochii căpriei, părul capului cărunt, portul moldovenesc. Insurat cu Ana, fata lui Andronic Ungureanu din Botoşani. Are 5 fete. Şade în casa sa de veci în mahalaua Sf. Gheorghie, are şi o crâsmă şi o dugheană în târgu vechi. Breasla : se neguţitoreşte cu marfă de Liptca, fiind dugheană cu chirie dela Karabet Bolfosu, în târgul vechiu.

50. *Ioniţ Mane*, arman, născut în Botoşani. Legea armenescă. Fiziognomia : la stat înalt, la faţă smolit, ochii negri, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Maria, fata unei văduve din Suceava. Are 3 copii. Şade în casa sa de veci, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla : se neguţitoreşte cu marfă de Liptca în tovărăşie cu Ion Mane în dugheană cu chirie dela Karabet Bolfosu, în târgu vechiu, apoi se ocupă şi cu vite de negoţ, şi ţine moşii cu anul.

51. *Andrieş Focşăneanu*, arman, născut la Focşani, în Moldova. De copil mic a venit în Botoşani cu părinţii săi. La stat înalt, faţa smolit, ochii negri, părul negru, portul nemţasc. Insurat cu Zumruta, fata lui Ion Mane din Botoşani. Are 3 copii. Şade în casă cu socrul său în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla : se neguţitoreşte cu marfă de Liptca în tovărăşie cu socrul său Ioan Mane, şi cu Ioniţă Mane ; are dugheană cu marfă şi la Eşi, tot în tovărăşie cu numiţii.

52. *Bogdan Ciomag*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova de copil, cu părinţii săi. Fiziognomia : la stat mic, la faţă bălan, ochii căpriei, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Insurat cu Ana, fata lui Hagi Andronic din Botoşani. N'are copii. Şade în casă cu frate său Ioniţă Ciomag, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla : e precupeţ de vite şi altele.

53. *Marcul Ciomag*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova de copil mic, cu părinţii săi.

Insurat cu Sanda, fata lui Simion Antonaş din Botoşani. Are 3 copii. Şade în casă cu socrul său în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: se neguţitoreşte cu precupie de vite şi altele.

54. *Ştefan Mane*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova în 1802. Fizonomia: la stat mic, la faţă smolit, ochii căpriei, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Insurat cu Dolcuţa, fata lui Crâsie Tabacarul din Suceava. Are 8 copii. Şade în mahalaua Sf. Gheorghe, are şi 6 dugheni, 4 în mahalaua târgului nou, pe podul lui Hrisoverghi, şi 2 în Țigănim. Precupeţ de vite şi de moşie.

55. *Crâste Andronic*, arman, născut la Suceava, în Bucovina; a venit în Moldova la 1807. Holteiu. Şade în casa sa de veci, în mahalaua Morăreştilor. Se neguţătoreşte cu vite şi alte precupii.

56. *Ştefan Ioan*, moldovan, născut la Bozancea, în Bucovina. A venit în Moldova la 1793. Portul moldovenesc. Insurat cu Ana, fata lui Neculai Căldăiaru din Botoşani. Are 4 copii. Şade în mahalaua Târgu Nou. Breasla: cizmar.

57. *Ioniţ Ciomag*, arman, născut în Botoşani. Fizonomia: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căpriei, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Anica, fata lui Iacob Hristovin din Botoşani. Are 4 copii. Şade în casa sa de veci, în mah. Sf. Gheorghe. Se neguţătoreşte cu vite de negoţ, fiind moşie stearpă cu anul.

58. *Ştefan Ciomag*, arman, născut în Botoşani. Fizonomia: la stat înalt, la faţă smolit, ochii căpriei, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Sarica, fata lui Ştefan Hău din Botoşani. Are 2 copii. Şade în casa sa de veci în mahalaua Sf. Gheorghe. Se neguţătoreşte cu vite de negoţ şi ţine moşie stearpă cu anul.

59. *Crâste Ciomag*, arman, născut în Botoşani. Fizonomia: la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii căpriei, părul negru, portul moldovenesc. Insurat cu Dolcuţa, fata lui Ioniţ Mane din Botoşani. Are un copil. Şade cu chirie la mătuşa-sa Ruja, în mah. Sf. Gheorghe. Breasla: să negu-

tătoreşte, fiind moşia Şoldăneşti cu anul.

60. *Neculai Robovici*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1782. Fiziognomia : la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii negri, părul capului negru, portul moldovenesc. Insurat cu Elisaveta, fata lui Ştefan Cioban din Botoşani. Are 1 copil. Şade în casa sa de veci în mah. Sf. Gheorghe. Breasla : să află în slujbile D-sale Vornicului Alecu Calimah.

61. *Anton Bolfosu*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1810. Fizonomia : la stat de mijloc ; la faţă smolit, ochii căprii, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Insurat cu Tofana, fata lui Baron Crăste din Suceava. N'are copii. Şade în casa sa de veci, în mahalaua Sf. Gheorghe, are şi 2 dughene ale sale în târgu vechi. Breasla : să neguţătoreşte cu vite de negoţ, fiind moşii cu anul.

62. *Crăste David*, arman, născut la Suceava în Bucovina, a venit în Moldova la 1812. Insurat cu Marghiorita, fata lui Apostol Argintariu din Botoşani. N'are copii. Şade cu socrul său într'o casă în Sf. Gheorghe. Breasla : blănărie.

63. *Enacachi Stamotopulo*, italian, născut la Triest în Italia. Insurat cu Smaranda, fata lui Doncilă din Botoşani. Şade în mahalaua Vrăbienilor. Breasla : zugrav.

64. *Garabet sin Mardiros*, arman, născut în Moldova. Portul nemţesc. Insurat cu Măriuca, fata lui Gheorghe Trancu din Botoşani. Are 2 fete. Şade în mah. Sf. Gheorghe. Breasla : acum fiind scapatat şi căzut din stare, nu face nici o neguţitorie.

65. *Avac Narzis şi Mardiros fiul lui*. Armeni, născut la Suceava în Bucovina şi feciorul său în Botoşani. Legea armenescă. Fiziognomia : la stat de mijloc, la faţă smolit, ochii albaştri, părul capului cărunt, portul moldovenesc. Insurat cu Maria, fata lui Matos Argintariu din Botoşani. Mai are un fecior, iară Mardiros holtei. Şade în mahalaua Sfântului Gheorghe, şi mai are o dugheană a sa în târgul vechi. Breasla : bogasier.

66. *Hriste Teodorovici*, arman, născut la Suceava, în

Bucovina. A venit în Moldova la 1802. Insurat cu Ana, fata Popii Marcu din Suceava. Are un copil. Breasla: se neguţătoreşte cu vite, fiind moşii sterpe cu anul.

67. *Bogdan David*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1805. Insurat cu Soltana, fata lui Andronic Halco din Botoşani. Are 4 copii. Şade în casa sa de veci în mahalaua Morăreştilor. Breasla: este şufăr la alţi neguţitori.

68. *Gheorghe Ciomag*, arman, născut la Suceava, în Bucovina. A venit în Moldova la 1820. Fizionomia lui este: la stat de mijloc, faţa smolită, ochii albaştri, părul capului cărunţ, portul moldovenesc. Insurat cu Catrina, fata Pruncului din Suceava. Are 2 copii. Şade în casă cu chirie dela Garabet Vărtan, în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: se neguţătoreşte cu vite de negoţ fiind imaş cu anul.

69. *Ilie Dragomir*, moldovan, născut la Suceava, în Bucovina. La stat de mijloc, la faţă bălan, ochii albaştri, părul capului castaniu, portul moldovenesc. Holteiu.

70). *Ariton sin Andronic Bolfosu*, arman, născut la Chişinău. Lege armenească. A venit în Moldova de la 1800. Fizionomia: la stat înalt, la faţă bălan, ochii albaştri, părul castaniu, portul nemţescu.

La punerea în aplicare a Regulamentului Organic, s'au făcut lucrări pregătitoare, şi Primăria de Botoşani a avut norocul să-şi păstreze, până astăzi, o lucrare de mare valoare, un document în care se concentrează activitatea desfăşurată pentru desăvârşirea uneia din aceste lucrări pregătitoare: o statistică amănunţită a populaţiei oraşului, în anul 1832.

Dosarul este intitulat: *Catagrafia a toată suflarea aflătoare în târgul Botoşanilor din ţinutul Botoşani în anul 1832.*

Catagrafia este făcută după împărţirea oraşului în 6 «ciaste», sau «cvaritale». Statistica ciastei I are data de 14 iulie 1832, a ciastei II, data de 28 iulie 1832, iar la celelalte ciaste nu se arată data când li s'a făcut numărătoarea.

Numărătoarea este făcută avându-se în vedere deosebirea de clase sociale. Întâi se enumeră «clasul boerilor» şi apoi «clasul mai de gios»;

se face o clasă deosebită din „tagma bisericească”, și capitole speciale cuprind: *nația lipovenească, nația armenească, nația jidovească* și chiar *nația țigănească*.

„Clasul mai de gios” cuprinde meșteșugarii, lucrătorii și slujitorii.

După statistica aceasta, în anul 1832, erau în Botoșani 13796 de suflete, din care 6897 bărbați, și 6899 femei, adică două femei mai mult decât bărbații, o egalitate care, în timpurile noastre, s'a transformat într'o proporție în care covârșește numărul femeilor.

În acest total boerimea era reprezentată prin 124 boeri, 130 cucoane, 76 fii de boeri și 75 fiice de boeri.

Numărul familiilor era de 2853, ceia ce ni dă o proporție de 4 suflete la un cap de familie.

Supuși străini erau 423, din care: 113 austriecești, 85 franțuzești, 95 prusienești, 75 rosienești și 55 britanicești.

Între supușii țărilor din Occident nu trebuie să căutăm numai franțuzi, prusieni, englezi de baștină; numărul acestora îl compuneau evreii și armenii, ca și mare parte din acei numiți supuși austriaci și ruși.

Erau în Botoșani 2934 de case, și apoi 13 „mănăstiri bisericești creștinești”, 2 armeniești, și 1 catolică, și 10 «școale jidovești», adică case de închinăciune.

Mai erau 49 „fabrici”, din care: 1 de lumânări, 3 de oțel, colțuni, boia, tulpăne, pălării; 22 fabrici de pânzuri și piei, 6 de găitan, 8 de matasă, de lână și de sopon, precum și 5 velniți și 15 ferării. Mori erau numai 3.

Statistica mai arată că în anul 1831 au murit, în Botoșani, de holeră, 710 persoane.

După această privire generală, cu care începe catagrafia, urmează un „extract statistic pentru târgul Botoșanii din ținutul Botoșani alcătuit pe anul 1832”, amănunțit și interesant. În acest extras se arată și numărul animalelor din oraș, care în corpul statisticeii sunt trecute pe numărul lor la fiecare persoană ce le posedă.

În 1832 erau, în Botoșani, pe cvartale:

	cv. I	cv. II	cv. III	cv. IV	cv. V	cv. VI	Total
boeri	10	5	14	10	70	15	124
cucoane	11	6	10	10	77	16	130
fii de boeri	10	4	12	7	38	5	76
fiice de boeri	16	3	7	4	22	3	75
slugi	23	3	91	6	103	21	250
slujnice	16	4	16	5	120	20	181
fii de slugi	2	—	—	4	60	—	66
fiice de slugi	2	—	—	4	27	—	33
ţigani	20	—	9	21	53	80	183
ţigance	28	1	7	26	90	93	245
fii de ţigani	2	—	—	9	25	45	81
fiice de ţigani	4	—	5	10	17	14	50
suma peste tot	147	26	171	116	722	315	1497
clasa de mijloc	1403	1890	1494	2230	842	2168	10027
tagma bisericească cu femei şi copii	38	85	61	55	94	39	372
supuşi străini	30	50	65	33	60	185	423
jidovi	68	108	229	362	45	665	1477
no caselor	334	382	412	643	287	816	2934
no mănăstirilor şi bi- sericiilor	2	3	2	2	4	2	15
no morilor	—	—	1	2	—	—	3
no fabricelor	2	5	1	10	12	10	40
no velniţelor	3	—	2	—	—	—	5
cai	130	284	239	265	311	59	1288
boi	52	300	74	26	64	4	320
vaci	61	103	136	168	98	36	602
mascuri	162	181	325	413	150	—	1273
oi	110	396	267	70	430	—	1231

Cvartalul cel mai populat al boerimei, era mahalaua Vrăbienilor, iar cvartalul al patrulea, mahalaua Calicimei, în care locuiau şi câţiva boeri, şi chiar consulul francez, cuprindea cel mai mare număr al clasei de mijloc.

Evreii, în număr de 1477, reprezentau 10,70 0/0 din populaţia oraşului.

Armenii erau în număr de 324 familii, fără a se indica numărul sufletelor. Prin „familie“, catagrafia din 1832 înţelege „cap de familie“; văduvele erau socotite ca familii, având sau nu copii.

În „extractul statisticesc“ nu este o rubrică pentru „nația lipovenească“ și „nația țigănească“, precum se specifică în corpul catagrafiei. Făcând însă numărătoarea, găsim că erau 58 familii de lipoveni, între care zece văduve, iar țiganii erau în număr de 73 familii. Numai pentru 13 familii de țigani nu se arată ocupația lor; restul cuprinde numai meșteșugari: ferari, lăutari, în număr de 34, și chiar 2 croitori. În numărătoarea aceasta a țiganilor nu intră și țiganii din slujba boerilor, cari trebuie să fi fost robi, cu un total de 559 suflete, din care 131 copii.

Nația nemțască se compunea numai din 11 familii, din care doi berari.

Catagrafia din 1832 este alcătuită foarte amănunțit.

Fiecare cvartal începe cu enumerarea familiilor boerești; familia era luată în înțelesul roman: capul familie, soția, copiii și servitorii; ba, la fiecare se arată și numărul animalelor dela gospodărie.

Așa, iată cum se indică familii din clasul boerilor :

Dumnealui Spatar Vasile Crupenschi

Dumneei Maria soția Dumisale

Mihai {
Ilie feciori în casă

Catinca femeie {
Paraschiva fată slugi în casă

Ștefan bucatar {
Gheorghe bucatar țigani robi
Ileana
Floarea
cai 4

O altă casă este astfel catagrafiată :

Dumneei Elencu a Dumisale Iordache Canta Spatar

Zoița fiica D-sale Aga Scarlat Miclescu

Slugile D-sale : Dumitrache, vătav, burlac; Toader, fecior
Ion, viziteu; Anița, femeie în casă; Maria, fată în casă.

Țiganii D-sale : Vasile Bucataru ; Maria, femeia lui ; Gavril, Paraschiva.

La fiecare familie se arată și numele copiilor :

D-lui Aga Scarlat Miclescu
D-nei Maria cucoana D-sale
fii : Iordache, Neculai, Zoița, Zmaranda, Profira.

La casa Agăi Scarlat Miclescu erau 9 slugi și 15 țigani.

După „clasul boerilor“ vine tagma bisericească, repartizată pe fiecare biserică. Așa :

Biserica Trei-Erarhi

Erei Sandu Săchelarie
Presvitera Paraschiva soț
fii : Vasile, Neculai
slujnică : Maria
2 cai

Urmează apoi lista meșteșugarilor : făclieri, cizmari, etc., arătându-se numele soției și a copiilor.

Se menționează doi bucătari : *Ion Bucatariu*, care „ține locantă“, ceea ce arată că în 1823 era un restaurant în Botoșani ; al doilea bucătar, *Iosef Gorschi*, „bucătar la Alecu Ventura“, se vede că locuia în oraș, nu la stăpânul său, ceea ce însemnează că era un meșter deosebit.

Un capitol special au „pământeni fără negustorie“. Găsim, printre ei, ca pildă :

Neculai Botezatu, logofăt la spițarie
Ileana, soț lui
fii : Dumitrache, Anica, Ilinca, Catinca.

Un altul :

Enacachi Cazacliu, vâtav
Maria, soț lui
fii : Fotachi.

Armenii sunt catagrafiaţi deosebit. Preuţii, comercianţii, posesorii armenii fără negustorie, sunt indicaţi cu aceleleaş amănunte.

În mahalaua Calicimei este o rubrică pentru „naţia nemţească“ Sânt numai câteva familii:

1. Eva frânghieriţa nemţoaică văduvă
Anton Rozimel neamţ supus austriecesc
Iosef Buţcovschi neamţ ciubotar supus austriecesc
Anica femeia lui
şed toţi în casa Evei frânghieriţă.
2. Iohanos Lorhi neamţ pălărier supus austriecesc
Tudosia femeia lui
Maria fiica lor.
3. Gheorghe fânaragiu burlac, şede în casă cu Iohanos.

„Naţia Țiganilor“ ocupă ultimul loc în catagrafie, și în rubrica „lăutari“ pare a se face deosebire între *lăutari* și *scripcari*, de oarece unii sunt notați cu o profesiune, iar alții cu cealaltă, iar cobzarii sunt trecuți cu acest nume; ba găsim și un țigan doboșar.

Statistica aceasta ni arată că în 1832 erau trei doctori în Botoşani: *Samurcaş*, *Gheorghe Meţu* și *Gheorghiaide*.

Doctorul *Samurcaş* avea un număr mare de servitori și de vite: cinci slugi, șase țigani, 2 cai, 4 boi, 3 vaci și 2 oi.

Doctorul *Meţu* avea 9 slugi și un țigan rob; între slugi: „două bucătărițe nemţoaiice“, iar doctorul *Gheorghiaide*, mai modest, ținea numai trei slugi.

Tot așa de mulți servitori țineau și cei doi spițari cari erau pe atunci în Botoşani: *Iohan Gorghiaş* și *Iosef Dobrovofchi*: cel întâi 8, și cel al doilea 6 „slugi“.

În 1832 era, în Botoşani, un consul franțuzesc, *Zacico Scotu*, care avea soție pe *Catinca* și ținea patru slugi.

Una din casele catagrafiate este numită „Poșta Botoşani“, în care locuia *Căpitanu Vasile*, cu soția sa *Anghelina* și *Ileana*, fiică.

Poșta din Botoşani avea în serviciu 6 surugii, și 7 „scutelnici la poștă“, singurii scutelnici pomeniți în această catagrafie.

Boerimea

În fruntea populaţiunii oraşului „Botoşani“, catagrafia din 1832 pune „clasul boerilor“. Aceasta era concepţia timpurilor de atunci, şi era conformă cu starea de lucruri care predomina în toată lumea, nu doar că făceam o excepţie dela o regulă generală.

Prefaceri s'au făcut şi în rândul boerimei din Botoşani, cum se întâmplă în toate; nume de boeri care figurau în lista din 1803, au dispărut de pe listele din 1820 şi 1832; alţi boeri s'au ivit, ca cetăţeni ai Botoşanilor, fie prin căsătorie cu botoşănence, fie prin dobândire de proprietăţi în judeţ, şi ar trebui nişte cercetări, prea amănunţite, care ar ieşi din cadrul unei monografii ca aceasta, dacă am căuta să alcătuim un izvod al tuturor boerilor, pe care documentele vremurilor îi leagă de oraşul Botoşani. De aceea, în capitolul acesta, vom înşira numai acele familii boereşti, pe care le găsim în Botoşani în listele din 1803, 1820 şi 1832, de care am pomenit până acuma.

Aceste familii sunt următoarele :

Albineţ — *Stolnicul Gheorghe*, în 1820 scuteşte de bir un număr de birnici din Botoşani.

Albineţ — *Zamfira Albiniţoia* a D-sale *Tudurachi*, în catagrafia din 1932 are fii pe : *Iancu*, *Tudurachi*, *Marghioala* şi *Cătinca*.

Alexandru — *Paharnicul*, în lista din 1820.

Arhip — *Anuţa Arhipoia*, văduvă ; în 1832 are un fiu, *Tudurachi*, registrator la cancelaria giudecătoriei, şi două fiice : *Maria* şi *Safta*.

Intr'o „carte de volnicie“ a lui Grigore Ioan Voevod, din 1 Iulie 1762, este vorba de *Iordache Arhip*, nepotul lui *Neculai Gherghel*, cari jălueşte Domnului că nu se poate folosi de jumătate de sat de Brăeşti, dela ţinutul Hârlăului, care li este dată danie de *Gavril Gherghel*

biv vel Căpitan, din pricina *Aniţăi*, giupăneasa lui *Miron Gorovei*, care stăpâneşte cealaltă jumătate de sat din Brăeşti, şi nu vrea să vie la hotărât moşia, cu hotarnicii rânduiţi de Domn. (Document din colecţia mea.)

Armag — Banul, în 1803 are liudi în Botoşani, şi în 1820, Băneasa Armag scuteşte de bir un număr de birnici.

Asachi — Căminar Petrachi, la 1822 are soţie pe *Catinca*. În aceeaş casă locueşte şi cumnatul D-sale, ofiţerul *Grigori Pavlo*, cu soţia sa *Irimioana*, şi fiica lor *Nadejda*.

În „Foile de calitate a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani“, pe anul 1839, găsim :

Petru Asachi, Agă, născut în Cernăuţi, la anul 1799, iunie 28.

A învaţat greceşte, franţuzeşte, nemţeşte, moschiceşte, malorusieneşte, italieneşte, şi leşeşte, 7 limbi de toate.

El este însurat şi are 2 copii adoptarişişi şi anume *Dumitrache* şi *Maria*.

Are părţi de moşie în Herţa, Buda de jos, şi Sinihău din ocolul Hertii şi în Rusăni din Basarabia, şi o casă în târgul Herţa, şi o casă în Mihăileni, o casă în Dorohoi, un loc de casă în Vaslui, o vie în podgoria Eşii.

În diferite slujbe politice a fost de mai mulţi ani în urmă.

Aslan — *Medelnicerul Neculai*, 1803.

„La anul 1806 în 9 zile a luni dechemvrie s'au săvârşit matusămea, sora tătini-meu, *Medelnicereasa Anastasia Aslan*, în Botoşani, şi s'au îngropat tot la biserica din Botoşani, care a fost stearpă de fii“.

(N. Iorga : Studii şi Documente. XVI, p. 57.)

Avram — *Catinca* a Căminarului *Costache*, la 1832 are fii pe *Costache* şi *Nastasia*.

Balş — în lista din 1803 sunt trei Bălşeşti :

Logofătul *Costache*,

Spatarul *Toader* şi

Căminarul *Vasile*,

iar în lista din 1820 găsim pe :

Vorniceasa Catinca,

Logofătul Lupu, şi
Spatarul Vasile.

Başotă — Căminarul Ioniţă, în 1803

Başotă — Comisul Iordachi, la 1832 are soţie pe Ruxanda.

Familia Başotă din Botoşani era în strânse legături de înrudire cu Băşoteştii dela moşia Şoldăneşti, de lângă Folticeni, întemeietorii acestui târg.

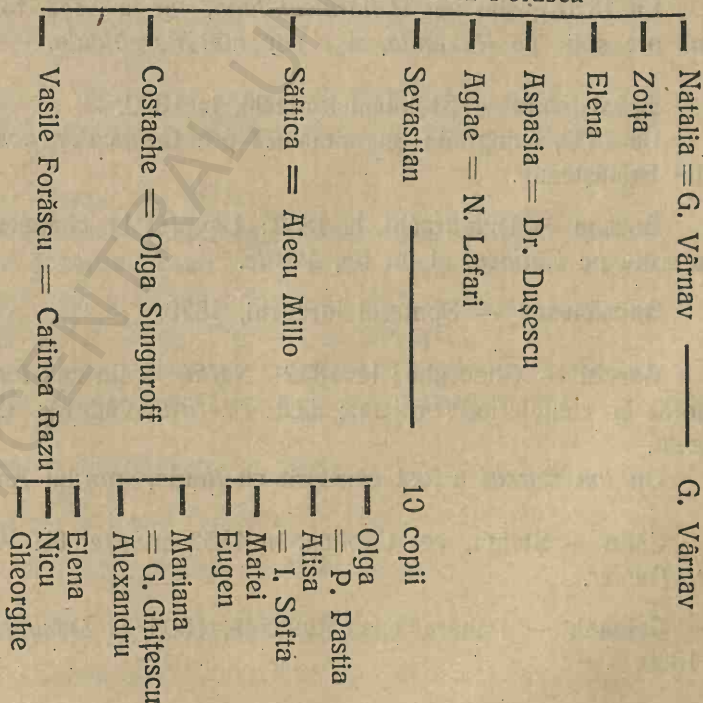
Iată genealogia acestora, după informaţiile date de D-na Maria Vărnab, strănepoata lui Ioniţă Başotă:

Ioniţă Başotă = cu o Cantacuzin Paşcanu

Andrieş = Zoîţa Miclescu (sora Mitropolitului Sofronie)

Alexandru

Raluca = Alecu Botez-Forăscu

La 14 noembrie 1838, *Căminarul Iordache Başotă* arată că prin dieata soacrei sale, Postelniceasa Maria Ventura, din iulie 1836, este numit epitrop dinpreună cu cumnatul său, Comisul Alecu Ventura, şi cere să fie desărcinat din epitropie, că n'are timp pentru asta.

(Dosar 2, Tr. 1765, din Arhiva Statului dela Iaşi).

Beraru — Polcovnicul Toader, în 1820.

Botezatu — Costache, la 1832 are soţie pe *Catinca* şi fiică pe *Smaranda*.

Bou — Medelnicer Antohi, la 1832: soţie *Maria*, fiică *Ileana*.

Bou — Sulgerul Manolachi, la 1832 trecut în catagrafie cu următoarea familie: *Elenco*, soţia sa; fii: *Grigore*, *Costache*, *Gheorghe*; *Maria*, maica D-sale; *Marghioala*, fiica sa, şi *Catinca*, nepoată.

Brănişteanu — Pitarul Ioniţă, 1803.

La 1820 găsim pe *Paharnicul Ioan*, iar la 1832, tot *Paharnicul Ioan* are soţie pe *Ruxanda*, şi o nepoată *Marghioala*.

Brănişteanu — Stolnicul Iordachi, în 1820.

La 1832, catagrafia menţionează pe: *Catinca nepoată* Paharnicului Brănişteanu.

Bucşan — Dumitrachi, la 1832: Logofăt la canţelaria Vorniciei, are soţie pe *Catinca*, şi un fiu, *Vasile*.

Bucşănescu — Spatarul Iordachi, 1820.

Burchi — Gheorghe; la 1832: *Safta*, soţia sa; *Ioan*, fiul său, logofăt la canţelaria Vorniciei; fiică: *Profira*, văduvă; *Costache*, *Evghenia*.

Un *Ion Burchi* a fost căsătorit cu *Maria*, sora lui *Anastasă Panu*.

Călin — Ştefan, vel Căpitan, în 1832 are trei fii: *Vasile*, *Costache*, *Toader*.

Calimah — Păhărniceasa *Ruxanda*, 1803, şi *Domniţa Mărioara*, în 1820.

Despre familia Calimah, şi rolul care l-a jucat în Istoria Moldovei, se va consulta lucrările D-lui N. Iorga: „Documente privitoare la familia Calimahi“, Buc., 1902, şi „Cartea neamului Calmăş din Moldova, zis Callimah“, Vălenii-de-Munte, 1910, şi lucrarea lui N. D. Xenopol: „Istoria şi geneologia casei Callimachi“, Buc. 1897.

Cananó — Spatarul Costache, 1820.

Din familia aceasta se trage *Veniamin Cananău*, fost egumen la mănăstirea Râşca din judeţul Suceava (Folticeni).

Canta — în 1820 menţionată: *Măriuţă Logofeteasa*, iar la 1832, locuia în Botoşani *Elencu* a D-sale *Iordache Canta*, Spatar, în casa căreia catagrafia arată şi pe: *Zoiţa fiica D-sale Aga Scarlat Miclescu*.

Carp — Polcovnicul Gavril, văduviu. La 1832 şade în aceeaş casă cu fiica sa, *Maria*, văduvă, care are doi copii: *Catinca* şi *Scarlat*.

Carp — Căpitanu Iordache, la 1832 are pe soţia sa *Ruxanda*, şi *Catinca*, fiică.

Cărăiman — Gheorghe, holteiu. La 1832 trăeşte în aceeaş casă cu cumnatul său *Enacachi Pătraşc*, care are soţie pe Marghioala.

Caruz — Doctor, în 1820.

La 1832 catagrafia pune pe: „*Dumnealui Domnu Anton Caruz şi Ion*; D-nei *Smaranda*, soţ“, fără a se lămuri dacă *Smaranda* era soţia lui *Anton* sau a lui *Ion*, şi nici se ştie ai căruia dintre ei sunt copiii: *Gheorghe*, *Ion*, *Zoiţa*, *Reghina* şi *Maruţa*.

Un *Caruz* a fost căsătorit cu *Aristiţa* faţa lui *Greceanu*, dela *Păraul-Glodului*, din Suceava. *Greceanu* era căsătorit cu *Nastasiica Balş*.

Casandra — Sărdăreasa, în 1803.

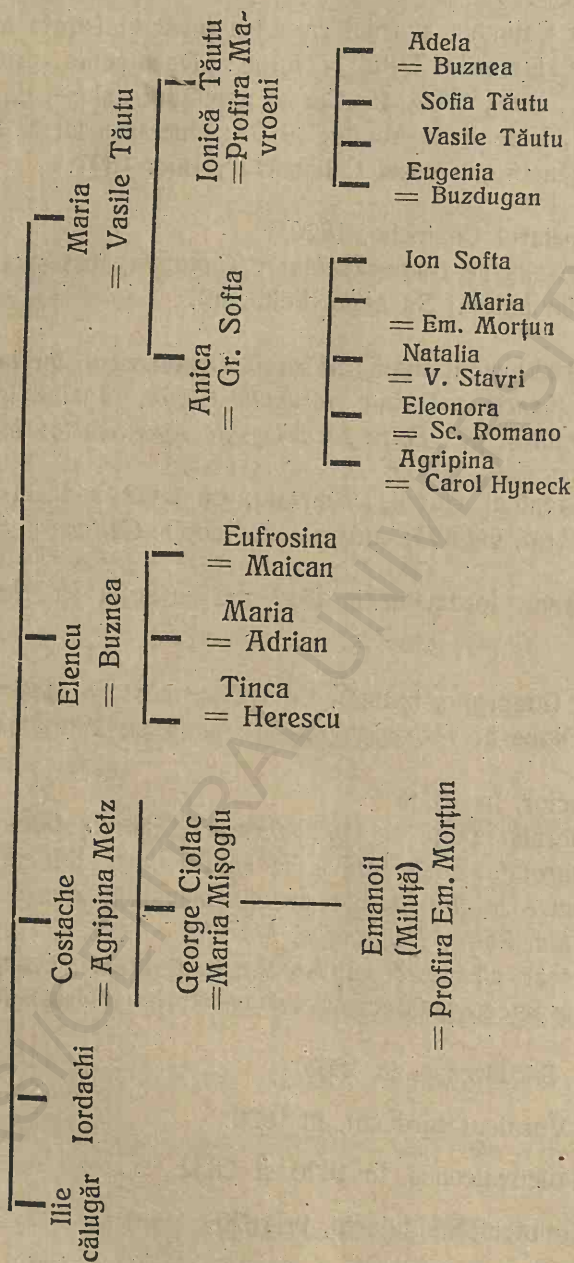
Catargiu — Vornicul Iordachi, în 1820.

Catinca — Polcovniceasa, în 1820 şi 1832.

Caţichi — Stolnicul Săndulachi, în 1820.

Ciolac — Căminarul *Costachi* şi *Agripina*, soţ lui, 1832.

Ilie Ciolac = Catinca Pisoski

Ciornei — Căpitanul Andrei, 1820.

Ciornei — Costache, coleţchi reghistrator, cu soţia sa Elencu 1832.

Cu zăpăsul din 12 noemvre 1792, Petrache Pitarul şi fiii săi Iordachi, treti Comis, şi Costache, vând căpitanului *Andrei Ciornei*, o casă cu locul ei din Botoşani, în mahalaua Vrăbieni, lângă biserica Vovidenia.

La 8 iunie 1794, Mihai Constantin Suţu Voevod întăreşte stăpânirea lui *Andrei Ciornei*, biv Căpitan, peste casa cu locul ei din Botoşani, ce a cumpărat-o dela Pitarul Petrache şi dela feciorii lui.

(Din Creşterea colecţiunilor Academiei Române pe anul 1908, p. 94).

Căpitanul *Andrei Ciornei* dă jalbă la Divan, arătând că moşia Starosilfii din ținutul Hârlăului este hotărâtă şi stălpită de 35 de ani, şi acuma un *Ion Romănescu* şi *Grigoraş Timuş* şi cu alţi răzăşi ai lor din moşia Socrujăni „ce iaste de ținut Botoşanii, care moşie își dă coate din gios cu Starosilfii“, găsind răzăşii de Socrujăni o piatră în siliştea Starosilfilor, au dat jalobă lui Alex. Const. VVd, şi s'a rânduit pe D-lui Pah. Const. Balş ca să facă cercetare la faţa locului; acesta însă, nu a ținut în samă scrisorile ce s'au înfăţişat. Divanul rândueşte pe vornicii de Botoşani, D-lui *Grigoraş Sturza* biv vel Spat. şi *Dumitrache Ghica* biv vel Căminar, să facă din nou cercetare. Vornicii având treburi în ținut, au rânduit cu cercetarea pe Vornicu de poartă [rupt locul unde e scris numele Vornicului].

Arapul a hotărît întâi moşia Starosilfii. *Arapul* e fiul lui *Lupaşcu Arapul* şi nepot lui *Udre Gânscă*.

Documente citate:

1632. Ispisoc dela Alex. Vd. din let 7140 iunie 10 „în carele întăreşte pe giunătatate de sat de Starosilfi cu iaz şi țarină parte de sus, că am dat *Irimii fetii Măriuşii nepoată Gorcii Udrii*“.

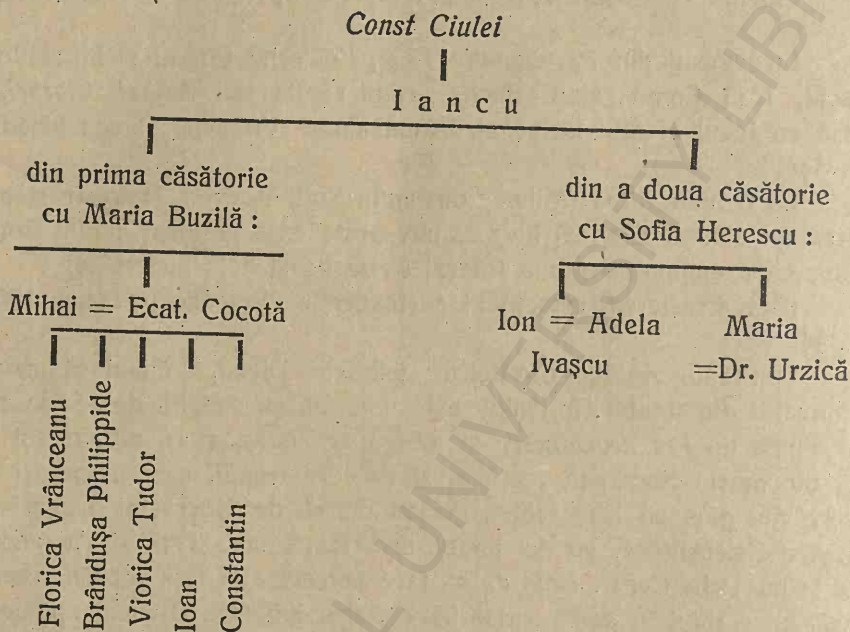
1643. Ispisoc de giudecată dela Vasile Vd. din 7151 maiu 30 „în care scrie şi dă lui *Udre Gânscă* două părţi din satul Starosilfii“.

1755. Hotarnică din 7263 iunie 20 „iscălită de răposatul *Ion Zosin Şatrar* şi de *Iordache Talpă*.

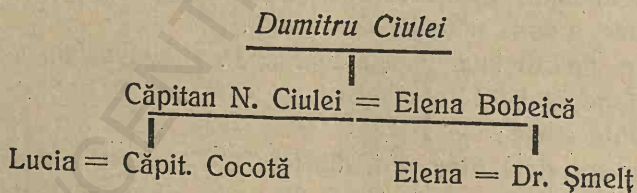
1790 oct. 9.

[Document dela D-l Zwerdling, avocat din Botoşani].

Ciulei — Stolnicul *Costache*; *Zoiţa*, cucoana D-sale; *Iancu*, fiul lor. 1832.

Ciulei — Sulgerul *Ursachi*; *Ancuţa*, soţia; *Alecu*, *Dumitru* şi *Neculai*, fii, 1832.

Clement — Comisul *Anghelache*; *Casandra*, soţie; fii : *Mihalache*, *Alecu*, *Marghioliţa*, *Savasta* şi *Ruxanda*. 1832.

Anghelache Clement a fost primul efor al Botoşanilor, ales după hrisovul lui *Mihail Grigori Suţu*, din 1820.

Cocea — *Ileana Cocioaia*, văduvă, cu fiii: *Mihalache*, *Iancu Maria*. 1832.

Cocotă — Ene, 1820.

La 1832 e *Sărdar*; are soţie pe *Maria*, şi fii : *Constantin, Alexandru, Gheorghe, Platon, Iancu, Elencu* şi *Catinca*.

În „Condica foilor de calitate” din Arhiva Statului dela Iaşi găsim :

Sărdarul *Ioan Cocotă*, preşedintele Epitropiei din Botoşani, în 1839, este născut în oraşul Ianina (Grecia), la 24 Ghenar 1774. A învăţat acolo în patrie şi aici în Moldova la Dascalul Partenie Moraitul, în limba grecească. Vorbeşte greceşte, nemţeşte şi moldoveneşte. E însurat; are 7 copii : 5 feciori şi 2 fiice. Are moşia Căciulaţii, în ţinutul Romanului şi case în Botoşani.

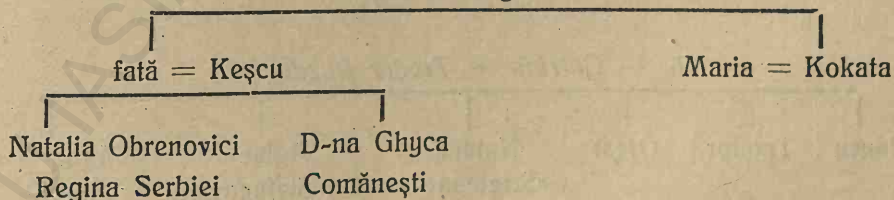
Încă din anul 1811 a fost rânduit vameş la Botoşani, până la anul 1818. Dela 1818 giudecător la ţinutul Putnei, până la 1821, în vremea tulburărilor, iar după întoarcere de peste hotar, la 1823 a fost asupra vămuirei rachiului şi a apaltului cărţilor de joc. La 1824 iar vameş la Botoşani. La 1825 giudecător la Dorohoi. La 1827 vameş la Botoşani, până la 1831. Dela 1831-1836 revizor al vămilei, săvârşind şi alte slujbe, precum în vremea ciumei, goştină şi desetină, cu cărţi gospod. Dela 1834 april 22 giudecător al tribunalului de Botoşani, până la 1838, maiu 2, precum şi în vremea fostului preşident Spatar Iordache Caramfil, când acesta se afla deputat al ţinutului Botoşani, i-a ţinut locul, şi dela 1835 iarăşi giudecător la tribunalul de Botoşani, până la 1838 april 23.

Preşident Eforiei de Botoşani dela 14 decembrie 1837.

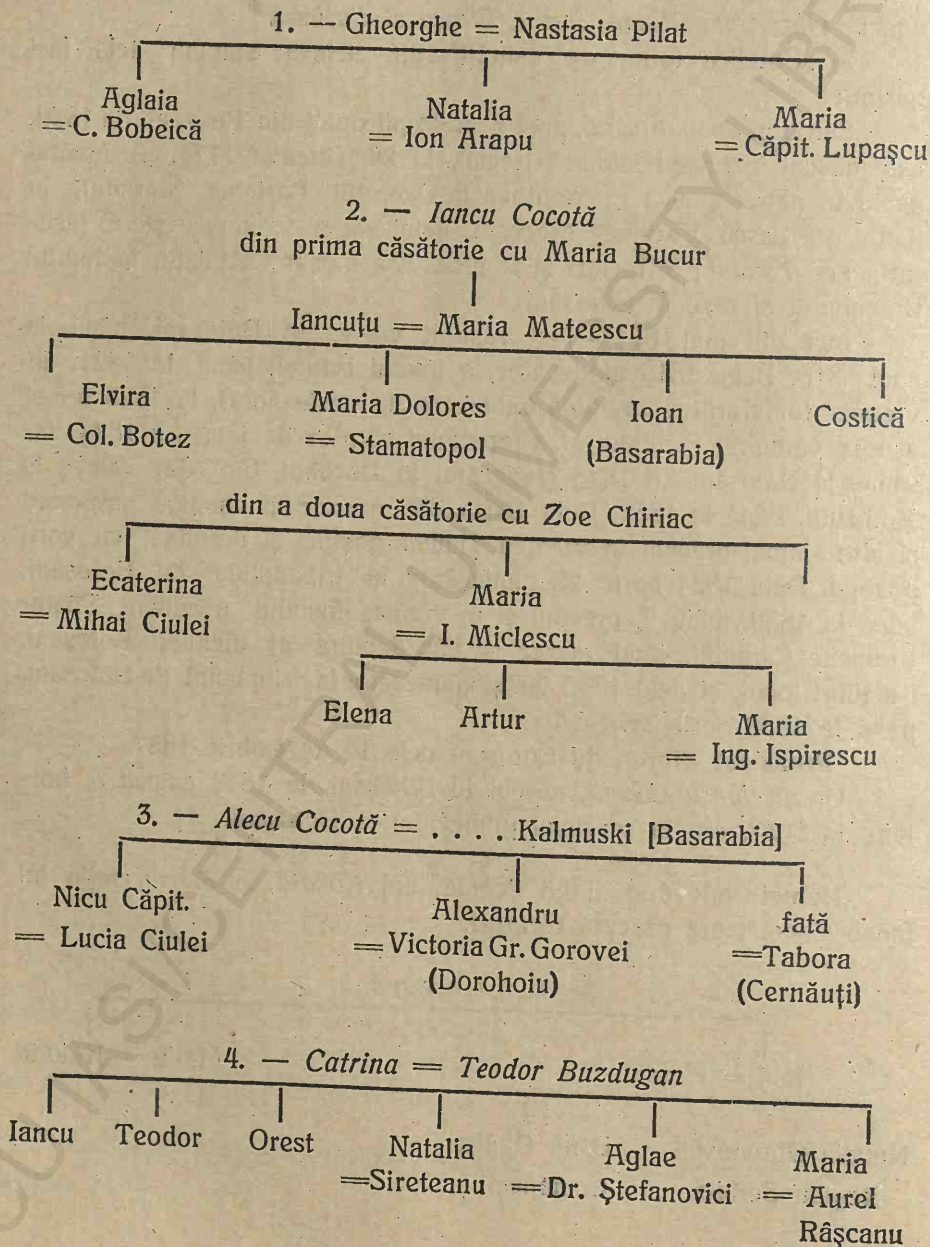
Un alt *Iancu Cocotă*, născut în Botoşani, la 1818 august 3, holteiu, în 1837, era în serviciul giudecătoriei, Botoşani.

Numele adevărat al lui *Cocotă*, era *Kokata*, şi *Maria*, soţia lui *Iancu Cocotă*, era născută *Catargi*.

C a t a r g i

Copii lui Iancu (Ene) Cocotă sunt :

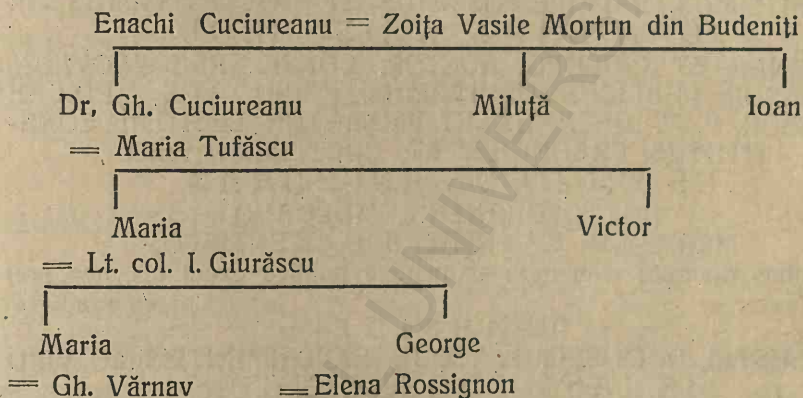
5. — *Elencu căsătorită cu Brănişteanu*

Cogălniceanu — *Smaranda*, în 1803 şi 1820; *Stolniceasa Safta* în 1803.

Covrig — *Polcovnicul Dumitru*, cu soţia sa *Anica*. 1832.

Cuciureanu — *Gheorghe*, cu soţia sa *Nastasilca* şi fiul *Ionică*. 1832.

Cuciureanu — *Enachi*, văduv ; *Iorgu*, fiu, 1832.

Enachi Cuciureanu, în afară de fiul *Iorgu*, trecut în catagrafia din 1832, a mai avut 2 copii: *Ioan* şi *Miluţă*.

Cel mai în vârstă, *Gheorghe* sau *Iorgu*, a fost unul din cei mai distinşi fii ai Botoşanilor.

A făcut studii în Pesta, şi a luat doctoratul în medicină, la 23 april 1842, la München, după ce tot acolo luase licenţa în medicină, în 1837.

Reproducem amândouă aceste diplome, probabil cele întâi diplome obţinute, de un român, la Universitatea din München:

SUB AUSPICIIS GLORIOSISSIMIS
 AUGUSTISSIMI AC POTENTISSIMI DOMINI DOMINI
 L U D O V I C I
 BAVARIAE REGIS
 IN UNIVERSITATE LITERARIA LUDOVICO - MAXIMILIANEA
 RECTORE MAGNIFICO
 ILLUSTRISSIMO ET CONSULTISSIMO VIRO
 HIERONIMO BAYER
 PHILOS., JURIS UTRIVSQUE DOCTORE, PROFESSORE PUBLICO
 ORDINARIO ET FACULT. JURID. ASSESSORE.
 ILLUSTRISSIMUS, EXPERIENTISSIMUS ET SPECTATISSIMUS VIR
 IOAN BAPT. WEISSBROD
 MEDICINAE ET CHIRURG. DOCTOR. CONSIL. REG. PROVINC.,
 PROFESSOR PUBLICUS ORDINARIUS, FACULTATIS MEDICAE
 ASSESSOR, P. T. DECANUS ET PROMOTOR LEGITIME CONS-
 TITUTUS, PRAENOBILI ET DOCTISSIMO VIRO
 GEORGIO DE KUCZURAN,
 BOTTOSCHANENSI, MOLDAVO,
 MEDICINAE ET CHIRURGIAE LICENTIATO,
 examinibus rigorosis cum nota eminentiae publice exantlatis, nec non
 praemissa

P R A E S I D E

PERILLUSTRI, DOCTISSIMO ATQUE EXPERIMENTISSIMO VIRO
 IGNATIO DOELLINGER
 AA. LL. PHILOS., MEDICINAE ET CHIRURG. DOCTORE, CONSIL. IN RE MED.
 SUPREM., ACAD. REG. MONAC. SODAL, PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO,
 ET FACULTATIS MEDICAE ASSESSORE,
 DISPUTATIONE PUBLICA EXARATA PORRO, AC TYPIS IMPRESSA, DISSER-
 TATIONE INAUGURALI,
 DE INFANTICIDIO, AC DE VARIIS VITAE INFANTIS POST PARTUM ARGUMENTIS
 DOCTORE MEDICINAE, CHIRURGIAE ET ARTIS OBSTETRICIAE GRADUM
 CUM OMNIBUS PRIVILEGIIS ATQUE IMMUNITATIBUS EIDEM ADNEXIS,
 DIE IX. MENSIS FEBRUARII ANNI MDCCCXXXVII.
 EX UNANIMI ORDINIS MEDICORUM DECRETO RITE CONTULIT.
 QUOD QUI FACTUM SIT. HOC SOLEMNE DIPLOMA SIGILIIS MAJORIBUS RE-
 GIAE LITERARUM
 UNIVERSITATIS ET ORDINIS MEDICI NEC NON ORDINIS EJUSDEM DECANI
 ADSESSORUMQUE PORRO RECTORIS MAGNIFICI ET UNIVERSITATIS SECRE-
 TARI AUTOGRAPHIS MUNITIM TESTATUR.

Dr. Hier. Bayer
 p. t. rector. m. p.

Henr. Müller
 reg. Univ. Secret.

Dr. I. B. Weissbrod p. t. decan
 Dr. J. Doellinger f. m. Senior
 A. Walther Dr.
 Dr. Rengseis
 Dr. Buchner

SUB AUSPICIIS GLORIOSISSIMIS
 AUGUSTISSIMI AC POTENTISSIMI DOMINI DOMINI
 L U D O V I C I
 BAVARIAE REGIS
 COMITIS PALATINI AD RHENUM, BAVARIAE, FRANCONIAE, ET
 IN SUEVIA DVCIS CT. CT.
 IN UNIVERSITATE LITERARIA LUDOVICO - MAXIMILIANEA
 RECTORE MAGNIFICO
 ILLUSTRISSIMO ET CONSULTISSIMO VIRO
 I. A D A M O O B E R N D O R F E R,
 JURIS UTRIVSQUE DOCTORE, PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO
 ILLUSTRISSIMUS, EXCELENTISSIMUS ET SPECTATISSIMUS VIR
 HENRICUS AUGUSTUS VOGEL
 PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTOR, PROFESSOR PUBLICUS
 ORDINARIUS, ACAD. REG. MONAC. SODAL. FACULTATIS PHILOSO
 PHAE, P. T. DECANUS ET PROMOTOR LEGITIME CONSTITUTUS
 ILLUSTRISSIMO ET DOCTISSIMO VIRO
 G E O R G I O D E K U C Z U R A N
 BOTTOSCHANENSI, MOLDAVO,
 MEDICINAE ET CHIRURGIAE DOCTORI, OMNIUM NOSOCOMIORUM
 PATRIAE SVAE INSPECTORI SUPREMO
 PROPTER EXIMIUM SUCCESSUM, QUO, DUM AB ANNO
 MDCCCXXXI. USQUE AD ANNUM MDCCCXXXVII. MONACHII IN
 UNIVERSITATE NOSTRA VERSARETUR, IN STUDIA PHILOSO
 PHIAE ET MEDICINAE INCUBUIT, ET PROPTER ALACRITATEM
 QUA, IN PATRIA SUA PUBLICAE AEGROTORUM MEDELAE
 PRAEPOSITUS, OFFICIO HUICITA SATISFECIT, UT SIMUL CUM
 MORBORUM SANATIONE STIDIA DISCIPLINARUM, QVAE NATU
 RAM RERUM ILLUSTRANT, PER ILLAS TERRAS PROPAGARE,
 AUGERE ET CUM ARTE MEDICA ARCTIUS CONJUNGERE NITATUR
 DOCTORIS PHILOSOPHIAE GRADUM
 CUM OMNIBUS PRIVILEGIIS ATQUE IMUNITATIBUS EIDEM AD
 NEXIS DIE XXIII. MENSIS APRILISI ANNI MDCCCXLII.
 EX UNANIMI ORDINIS PHILOSOPHORUM DECRETO RITE
 CONTULIT.
 QUOD QUI FACTUM SIT, HOC SOLEMNE DIPLOMA SIGILIIS MAJO
 RIBUS REGIAE LITERARUM UNIVERSITATIS ET ORDINIS PHILO
 SOPHI, NEC NON ORDINIS EJUSDĒM DECANI PORRO RECTORIS
 MAGNIFICI ET UNIVERSITATIS SECRETARII AUTOGRAPHIS
 MUNITUM TESTATUR.

Dr. Oberndorfer, k. t. Rector

Dr. Vogel k. t. Decanus

He nr. Müller reg. Univ. Secret.

Intors în țară, Dr. Gheorghe Cuciureanu este numit medic la „Spitalul central“ din Iași.

În 1840 noembrie 12, «Epitropia învățăturilor publice în Principatul Moldovei», îi mulțamește pentru „ostenelile“ ce a „arătat cu tractarisirea tinerilor bolnavi la îmbe instituturile în vremea lipsei D. Doctor Cihak, și vă poștește de a primi mulțămirea și pentru o asemenea filantropică faptă hărăzită din partea D-tale“.

În 1841, Dr. Cuciureanu este trimis, de guvernul Moldovei, să studieze, în străinătate, organizarea spitalelor.

Pentru a-i înlesni această însărcinare, „Secretariatul de Stat a Moldovei“, îi dă, la 16 maiu 1841, o împuternicire vizată de consulii austriac, englez și francez din Iași, cu care-l recomandă guvernelor respective.

Împuternicirea aceasta merită să fie cunoscută, și are următoarea cuprindere:

Le Gouvernement de Moldavie ayant jugé nécessaire de faire entreprendre au Docteur en chef de l'hôpital central de Iassy Monsieur Georges de Kuczuran un voyage scientifique, pour connaître l'état des hôpitaux les mieux organisés de l'Europe et pour réformer à son retour d'après leur modèle ceux de la Principauté, sollicite toutes les autorités civiles et militaires, auxquelles Monsieur le Docteur aura besoin de s'adresser, de bien vouloir prendre en considération le but philanthropique de son voyage, et lui faciliter toute information dont il aura besoin, en retour de quoi le Secrétariat d'Etat s'oblige à agir en tout temps avec le même empressement pour des services réciproques.

Le secrétaire d'Etat.

G. Soutzo.

În «Albina Romanească», No. 29 din 13 april 1841, se publică un referat despre o vizită făcută la spitalul central din Iași, de ministrul de Interne, Lupu Balș, prin care se aduc mulțămiri epitropilor, Visternicul Alecu Sturza și Spatarul I. Veisa, cum și medicilor, pentru buna rânduială ce a găsit în acel spital.

În acest referat, între altele, se spune:

„Din revizia ce au făcut provizornicul Director al o-

spitalurilor din Prinţipat, D. Doctorul Georgie de Kuciurean, să văd, pe lângă altele, următoarele rezultaturi:

*Numărul
bolnav*

In spitalul din Botoşeni s'au tractat dela înfiinţarea lui, 17 april 1839, şi până la 31 dechemvrie acelu an, în 12 crevaturi	128
Iar în cursul anului 1840, în 18 crevaturi	220
Dela 1 Ianuarie şi până la 21 Martie 1841	44

Urmează apoi statistica pentru spitalele din Roman, Bârlad şi Galaţi.

La 17 maiu 1841, în urma anaforalei Mănăstirei Sf. Spiridon, despre „sârguinţa şi acuratura“ cu care şi-a îndeplinit îndatorirea de „doctor premariu“ la ospitalul din acea mănăstire, Domnitorul Mihai Sturza îi hărăzeşte rangul de *Vel Agă*.

La 16 iulie 1846, îi hărăzeşte rangul de Postelnic.

În 1842, Domnitorul Mihai Sturdza îi recunoaşte vechimea de boer băştinaş al Moldovei, prin actul următor:

Cu mila lui Dumnezeu, Noi, Mihail Grigoriu Sturza Vv. Domn ţării Moldovei.

După luarea aminte asupra documenturilor ce ne au înfăţoşat D-lui Doftoru Gheorghe Cuciureanu Agă, despre tragerea neamului său, încredinţându-ne că familia sa este din acele nobile a acestui prinţipat, după care atât dumnea-lui Doftoru cât şi fraţii săi, Mihail şi Ioan Cuciuran, urmează a fi cunoscuţi de o evghenie moştenitoare în toate dreptăţile ei, Noi, în priivirea rugămintei ce ni-au făcut, şi în temeiuul glăsuirei reglementului orgalnic, cap. IX, secţia I, art. 402, anexa litera B., prin acest al nostru domnesc ofis îi întărim cunoaşterea pomenitului drit, spre a-i sluji de dovadă în vreme».

No. 21

anul 1842 martie 16 zile.

În 1847, Dr. Cuciureanu este numit medic primar al Ospitalului central din Iaşi.

În «Buletin, foae oficială», No. 6, din 19 ianuar 1847, se publică următorul ofis domnesc:

Cinstit credincios Boeriul Domniei Mele, D-ta arhon Post. Doctor Gheorghii Cuciureanu.

Infăţoşinduni-să de cătră Sfatul Ocărmuitor Anaforaua sa pentru rânduire de Protomedic, a căruia post, după săvârşirea din viaţă a Post. Dimitrie Samurcaş au rămas vacant, Noi am avut în vedere atât râvna şi vrednicia ce ai desvălit în ştiinţa medicală în curgere de 8 ani, supt îndatorire de Doctor primariu a ospitalului central, cât şi prielnicele rezultate produse prin a D-tale proiectare în urmare culegirilor făcute în călătoria ştiinţifică ce ai întreprins după a noastră însărcinare spre întemeerea unui din nou ospital central în capitală, şi dar preţuind asemenea slujbe, precum şi osebite însuşiri ce te caracterază, te rânduim prin acest al nostru Domnesc Ofis Protomedic al Prinţipatului, şi recomandăm D-tale ca să stăruieşti cu ce mai de aproape sirguinţă pentru a să urma cu scumpătate regulile prescrisă în art. XCIII sec. II din cap. III a Organicescului Reglement şi osebitele dispoziţii statornicite în acest ram şi a răspunde cu deplinătate la scopul legilor medicale în privinţa omenirei prin care vei trage a noastră şi a publicului osebită încredere.

Document preţios, pentru istoria timpului, este adresa Domnitorului Grigori Ghica, trimeasă lui Cuciureanu, pentru a aduna ajutoare populaţiei oraşului Bârlad, ars în 1851 :

Cinstit credincios boeri Domniei mele D-lui Gheorghii Cuciureanu, Postelnic.

Sfatul administrativ extraordinar sub prezenţa Domniei Noastre luând în priivire pe de o parte că focul întâmplat în oraşul Bârladu la 17 a trecutei luni april au prefăcut în cenuşă cea mai însemnată parte de locuinţe, încât un mare număr de vieţuitori au rămas în desăvârşită lipsă până şi de închipuirea vieţuiri, şi în neputinţă de a se înlesni ei însuşi la desăvârşita sărăcie în care au căzut din stările ce avea, iar pe de alta că nenorociţii de asemenea întâmplare au năzuit şi cu jalobă ca să li se facă o punere la cale de a fi agiutaţi în a lor tristă poziţie, s'au

găsit de cuviinţă ca pe lângă celelalte măsuri ce s'au luat şi se vor mai lua spre a lor înlesnire, să se facă şi o subscriere obştească, prin îndemnarea iubitorilor de omenire ca să contribueze în agiutorul acelor pătimăş cu ceja ce din bună plecare vor voi a hărăzi.

Spre acest sfârşit dar, Domnia Noastră socotind a alege osebite persoane care însufleţite de simbatie omenirei, să se filotimisască a isprăvi o hărăzire însemnătoare, şi fiindcă din numărul acestora sunteţi şi Dumniavoastră cu aceiaş filantropică simţire de compătimire şi firească râvnă cătră fapta bună ce aţi dovedit şi în alte prilejuri, vi se împărtăşeşte o foare de subscriere şi vi se face poftire ca să binevoiţi a primi asemenea însărcinare de a îndemna pe boeri, neguţitori, şi alte feţe a deosebitelor clase din Capitalie, ca să se cuprindă de această de mare cuviinţă agiutorinţă ce li se cere, spre mângâierea nenorociţilor fraţi şi compatrioţi, şi prin urmare să facă jărtfa ce sufleteasca îndurare îi îndemna mai mult în priinţa pătimitorilor, iar suma banilor sau alte osebite ce prin a Dv. sârguinţă se nădăjduşte că se vor aduna să o triimiteţi la departamentul din lăuntru, cât s'ar putea mai în grabă spre a se da în primirea comitetului rânduit în acel oraş Bârladu, ca să-i întrebuinţeze după enstructivele îndatoriri ce i s'au pus.

1881 mai 7 zile.

Domnitorul Grigori Ghica, voind a înfiinţa *Institutul Gregorian* din Iaşi, şi să-i deie o organizare conform cerinţelor timpului, s'a gândit că numai Dr. Cuciureanu ar fi în stare să-l ajute în această lucrare, ca unul care se distinsese în ramura aceasta, şi avea şi cunoştinţi speciale, în urma călătoriei de studii ce făcuse în străinătate.

La 11 iulie 1881, G. Suţu îi trimete lui Cuciureanu, care se afla la moşia Soloneţ, o notiţă scrisă de mâna Domnitorului, în care se indicau normele ce trebuiau urmate pentru ajungerea acestui scop.

Suţu îi scrie următoarele:

Monsieur

Par ordre de Son Alt-sse je m'empresse de joindre ici

la note qu'il m'a remise pour vous être expédiée tout de suite, elle est écrite de sa propre main.

Je saisis l'occasion pour vous renouveler l'assurance de ma parfaite estime et de ma considération très distinguée.

G. Soutzo.

Jassy
le 11. Juillet 1851

Plicul, închis cu o pecete în ceară roşie, are următoarea adresă «Dumisale Arhon Agă Gheorghie Cuciuranu, etc, la moşia Soloneţul lângă Bivolari de pe Prut».

Notiţa Domnitorului Grigori Ghica are următorul cuprins:

D. Protomedicu va alcătui proiectul pentru care sau vorovit, încât instetutul să aibă 14 crevaturi pentru lehuză, să fie 24 interne şi să fie de 40 copii.

Va adăugi un art. pentru de ave Epitropie un dohovnic macar pentru acest aşăzământ, şi va pune îndatorire internelor a merge regulat sărbătorile la bisărică.

În 1858, Cuciureanu este numit ministru de culte.

La 23 octombre „Căimăcămia Prinţipatului Moldaviei» îi scrie: „Considerând deosebitele merite ce vă caracterizează, Căimăcămia vă numeşte Ministru provizoriu de Cult şi de Instrucţia publică, rămăind în speranţă că-i veţi da concursul în împlinirea marei sale misii».

Din vremea aceasta trebuie să fie o scrisoare, fără dată, ce i-a tirmes-o C. Rolla, invitându-l la teatru;

Mon cher Couchiuran

Je suis chargé de la part du President de vous inviter a venir au Theatre, on y chantera un hymne nous avons la loge d'avant scène vis a vis du Prince, et nous serons tous en habit et cravate blanche.

Tout a vous

C. Rolla.

La 23 april 1860 este însărcinat să îndeplinească ad-interim funcţiile de Ministru al Lucrărilor publice „până la întoarcerea d-lui Sturza dela Bucureşti“

La 22 Octombrie 1866, Dr. A. Fetu, în calitate de «Preşedinte comitetului electoral dela Primărie», îi face cunoscut că «adunarea alegătorilor dela primărie, în şedinţa din 17 a curenteii, deliberând asupra candidaţilor ce au să se discute pentru viitoarele alegeri, s'au propus de unii dintre domnii alegători un număr de persoane între care sunteţi şi domnia voastră desemnat ca candidat pentru senat».

Pentru cunoaşterea obiceiurilor electorale din acea vreme, credem interesant să dăm la iveală restul acestei adrese :

„Aşa dară conform deciziunilor de mai înainte ale adunărei, sunteţi rugat să răspundeţi dacă voiţi a figura între candidaţii ce au să se discute. In cazul acesta veţi binevoi a declara că primiţi discuţiunea asupra vieţii publice şi sociale a d-voastră, şi a trimete subsemnatului profesiunea d-voastră de credinţă în scris, dacă nu veţi putea să vă prezentaţi la adunare chiar în persoană, spre a vă face această profesiune“.

Dr. Gh. Cuciureanu a fost membru al societăţii de medici şi naturalişti din Iaşi.

Dr. Cuciureanu a tipărit şi câteva lucrări, dintre care se menţionează : «Povăţuiri pentru sătenii Moldovei la tâmplare de holeră».

Cred că sunt interesante, pentru istoria legăturilor intelectuale dintre Moldova şi străinătate, pe la jumătatea veacului trecut, diplomele societăţilor savante date doctorului Gh. Cuciureanu, ales membru al acelor societăţi.

Societatea zoologică-botanică din Viena, Societatea ştiinţifică a Ducatului «Nassau», Institutul Africei din Paris, l-au ales membru.

Despre Institutul Africei, documentele rămase dela Dr. Cuciureanu, dau oarecare amănunte, care cred că interesează.

Despre alegerea sa ca membru al acestei societăţi, Dr. Cuciureanu a primit următoarea scrisoare :

Paris, la 25 Novembre 1847.

Monsieur

Je m'aquitte d'un devoir en vous informant que, désigné aux suffrages du Conseil supérieur de l'Institut d'Afrique,

par son comité de présentation, vous avez été proposé «Membre titulaire de cette Société».

Confiant dans vos sentiments et dans vos lumières, l'Institut espère que vous aimerez concourir par votre suffrage, avec les hommes généreux du globe, à l'oeuvre chrétienne de l'abolition de la traite et de l'esclavage.

Le conseil, après avoir reçu votre adhésion vous fera parvenir, franc de port, votre Diplôme.

Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de notre haute considération.

Le Secrétaire Général

Hip. de Saint Antoine

chevalier de plusieurs ordres.

Scopul societăţii acesteia era civilizarea Africei, şi primul pas spre această ţintă era abolirea sclăviei şi a vânzării sclavilor.

Diploma are următoarea cuprindere :

Institut d'Afrique

Le conseil supérieur, par sa délibération du 15 novembre 1847, a nommé membre titulaire à vie de l'Institut d'Afrique, Son Excellence Le Postelnic *George de Kukzurán*.

Le présent Diplôme a été délivré à Paris, le 15 Février 1848.

Le président de la section

G-al Berthemý

Le président

Duc de Valentinois

Le secrétaire général

Hippolyte de St. Antoine

Membrii Institutului Africei se compuneau din *protectori*, *binefăcători* şi *membri*.

Intre *protectori*, găsim pe regele Suediei, regele Greciei, preşedinţii republicelor Haiti, al Equatorului, al Mexicului, şi prinţul

Gheorghe Bibescu al Munteniei, alături de nume ilustre, ca ducele de Montmorency, ducele d'Aumale, prinţul de Rohan-Rochefort, şi alţii, iar între *binefăcători* şi *membri* se găsesc toate celebrităţile timpului.

Se înţelege că cinstea ce a avut Dr. Cuciureanu de a fi primit în o asemenea societate, se răsfrângea asupra ţării sale, asupra Moldovei.

Alt fiu a lui Enachi Cuciureanu, anume *Ion*, a intrat în armata austriacă şi a ajuns la gradul de maior.

Al treilea fiu, *Miluţă*, născut în Botoşani, la 5 noiembrie 1819, a făcut studii la gimnaziul din Pesta, pe când şi fratele său Gheorghe studia acolo; vine apoi la Cernăuţi, şi pe când se pregătea să se ducă în Germania, pentru a-şi continua studiile, îi soseşte vestea despre moartea tatălui său, şi se întoarce în Botoşani, pe la 1837.

După câţva timp, la 1839, Domnitorul Mihai Sturza îl numeşte asesor la tribunalul din Piatra-Neamţ, dar el refuză postul, pentru că era ocupat de prietenul său, Alecu Russo. În urmă e numit la tribunalul din Folticeni, când i se dă şi rangul de Comis.

În Folticeni leagă prietenie cu tinerii Cantacuzino, şi în timpul unei excursii făcută cu dânsii, răceşte, şi la 5 maiu 1844 moare în Folticeni, la vârsta de 24 ani şi jumătate şi e înmormântat în ţintirul bisericii Sf. Ilie.

Cuciureanu era în relaţiuni prieteneşti cu tinerimea care, pe atunci, se manifesta în literatură: Alexandri, Kogălniceanu, Negruţi, Ralet, Hrisoverghi, Russo, şi în mediul lor, a scris versuri. Influenţat de cultura germană, pe care şi-o apropiase în timpul studiilor, a tradus din Schiller, poetul care-l mişcase mai mult.

Alecu Russo a scris, în *România Literară*, un necrolog, în care arată calităţile sufleteşti alese ale prietenului său, Mihai Cuciureanu.

(*Scrieri*, publicate de Petre V. Haneş. Ediţia Academiei Române, 1908 p. 151).

În vârstă de 20 de ani, la 1839, Cuciureanu a tipărit o broşură de 40 pagini, intitulată: „*Poetice cercări*“, dedicată Domnitorului Mihai Sturza, şi peste un an, la 1840, a scos o a doua ediţie, cu titlul de „*Poezii*“, broşură de 64 pagini, cu unele bucăţi care nu sunt în prima ediţie.

Mihai Cuciureanu a fost membru în societatea *Junimea* din Iaşi.

Doctorul Gh. Cuciureanu, mort în 1885, a avut o fiică, *Maria*, căsătorită cu Lt.-Colonel Ioan Giurăscu, şi un fiu, *Victor*.

Victor Cuciureanu a făcut studiile de liceu la Theresianum, în Viena, și apoi a urmat cursurile facultății de drept din Iași, unde a luat licența. A fost magistrat la tribunalul din Iași și Focșani, apoi a intrat în diplomatie, făcând serviciu la Constantinopol, Petrograd, Berlin; la Pesta a fost consul general, și la Belgrad ministru plenipotențiar.

Retras din funcții, s'a stabilit în satul Spătărești, lângă Folticeni, la nepoata sa, D-na Maria Gh. Vârnav, și la 27 August 1916 a murit, de o boală de inimă.

Crupenschi — *Saptar Vasile; Maria*, soție. 1832.

Crupenschi — *Postelniceasa Catinca*. Fii: *Toader, Iancu, Elencu, Profira*, 1832.

Dabija — *Mihail*, directorul giudecătoriei ținutului Botoșani. *Balașa*, soție; fii: *Grigore și Catrina*, 1832.

Dalama — *Pitarul Neculai*, 1803. *Paharnic* în 1820.

Dimachi — *Stolnicul Grigori*, cu *Todosica*, soție. 1832.

Dimachi — *Vornicul Manolachi*, 1803, 1820.

Manolachi Dimachi era frate cu *Maria Ion Vârnav*.

Un alt *Dimachi* are soră pe *Săftița Paladi*, pe *Agripina Sturdza-Scheianu* și pe *Frăsinița Rosetti*, mama *Didiței Mavroordat*, care a fost căsătorită cu *Gh. Lățescu*, dela *Hudeștii-Mari*, și a avut fată pe *Natalia Sutz*.

Dimitriu — *Constantin, Pitar* în 1803, *Sardar* în 1820.

Dumitriu — *Iancu; Sultana*, soție. *Neculai, Maria*, fii 1832.

Dumitriu — *Capitan Nașasă; Catrina*, soție; *Manolache și Smaranda*, fii. 1832.

Donici — *Băneasa Ruxanda*, 1820.

Donici — *Elenco Donicioaia*, văduvă, cu fiii: *Ștefan și Maria*, 1832

Donici — *Aga Iancu*, holteiu, 1832.

„Andronachi Donici, fiul lui Constantin Donici, în 1793 era Clucer. În 1795 e biv vel Medelnicer. În 1819 era Vornic și președintele departamentului Afacerilor Străine. Acest titlu îl purta și în 1820. În timpul eteriei, în 1821, el era socotit, dimpreună cu alți boeri, printre carvunari, fiind nevoit să pibegească. Intors din pribegie, în Octombrie 1821, el fu scăzut din rang, prin numirea ca Vornic de aprozi, și se retrase la Botoșani unde era Vornic, în 1822, *Spatarul Iancu Donici*. Pe urmă el revenind la Iași, își ocupă rangul și slujba de mai înainte, redat lui de Ioniță Sanda Sturza. La 1824 e mare Logofăt, și moare în anul 1829 Noembrie. El încă din anul 1813, când era vel Agă, a compus o „Adunare din pravilele împărătești“, care și-a avut lucrare în Basarabia“.

(N. Iorga: Istoria literaturii române, II, p. 451).

Ezovit — Elenco văduvă, cu fiii: *Iorgu, Dumitrache, Soltana, Nastasia* și *Frăsina*, 1832.

Ezovit — Ralo, cu fiica *Elenco*, 1832.

Florescu — Căminarul Costache, Catinca, soție. Fii: *Măriuța* și *Profirița*. — Catagrafia din 1832 menționează: „în casă cu chirie“.

Fote — Spatarul Iordache. Soție: *Ileana*. În catagrafie (1832) apoi se scrie: «*Iancu Fote, Dumitrachi, Costache, Balașa Fote cu copiii aceștea Dumitrache și Marghioala*“.

Furculiță — Logofătul Ioniță, 1820. Catagrafia din 1832 adaugă „D-nei *Ruxandra* soția D-sale. D-lui Sărdar *Dumitrache Filimon*, Catinca soția D-sale“.

Gâlgu — Căpităneasa Maria Gâlguloaia, cu fiica sa Ana. 1832.

Gheorghide — D-lui Doftoru. 1832.

Gheorghiu — Sărdar Dumitrachi; *Zamfira*, soție; *Ileana, Zoita, Catinca, Anghela*, fiice. 1832.

Gherghel — Comisul Ilie; *Dochița*, mamă D-sale, *Clara*, fiică.

Gherghel — *Căminarul Ştefan*, 1820.

Gherghel— *Comisul Tudurachi; Zamfira*, soţie; *Constantin*, fiu 1832.

În „Foile de calitate a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani” pe anul 1839, găsim:

Mihalache Gherghel Căminar, născut în Şendriceni, ținutul Dorohoiu, la 1806, Mart 24.

A învățat la școli private.

Cunoaște elementele aritmeticești.

Vorbește grecește, franțuzește și moldovenește.

Insurat; nu are nici un copil.

Are parte de moșie în Şendriceni, dela Dorohoiu, și moșia Cerchejăni, ținutul Botoşani.

A intrat în slujbă la anul 1834 în meliția pământească, cu gradul de obâr-ofițer, până la 1837, apoi asesor la tribunalul Dorohoiu, iar de la 1838 asesor la tribunalul Botoşani.

În „Condica foilor de calitate”, pe anul 1848, găsim:

Ilie Gherghel Postelnic, adevărat numit român.

Născut la anul 1802 iunie 12 la moșia Călinești, ținutul Dorohoiu.

A învățat în Eși și școli particulare: grecește, nemțește, franțuzește, rusește, leșește, turcește și moldovenește.

Căsătorit, are 6 copii.

Are moștenire moșia Brăești, ținutul Dorohoiu. Are avere mișcătoare și nemișcătoare, acareturi și moșii în ținutul Botoşani.

Dela 1822-1827, a ocupat slujbe sub Ioan Sandu Sturza, de naționalnic gvardiei domnești, apoi dregător al ținutului Botoşani, apoi președintele giudecătoriei Botoşani, și alte însărcinări a guvernului, după atestatele ce le are.

Astăzi 1848 se află ispravnic ținutului, dela anul 1845 iulie 1.

Ghica — *Vornicul Alecu*, 1820.

Ghica — *Logofătul Costache*, 1803.

Ghica — *Aga Dumitrache*, 1820.

Gioan — *Sardarul Iordachi*, 1803. — *Iordachi Gioan* e Stolnic în 1820 și în catagrafia din 1832, Stolnicul are soție pe *Antița*.

Gioan — Iordachi, fără nici un titlu de boerie, în 1832 are soţe pe *Savastiţa*, şi tot atunci, în catagrafie figurează: *Soltana Gioan*, văduvă.

Giosan — Paharnicul, 1803.

Gorghias — Spiţăr, cu numele *Ioan*, în 1820, şi cu numele *Iohan* în catagrafia din 1832, unde e înscris astfel: „Dumnealui Iohan Gorghias, spiţăr, D-lui Iohan Bendel zăt lui (ginere), D-nei Anica Bendel, soţ lui. Copii: Amalia Bendel, Carolina Bendel, Emelina Bendel».

Iohann Gorgias a jucat un rol însemnat în Botoşani.

Sas de origină, născut în Braşov, în 1768, a căpătat o instrucţie solidă. Vorbea şapte limbi, şi avea întinse cunoştinţi. A învăţat farmacia şi s'a stabilit în Botoşani, înfiinţând farmacia care există şi astăzi, sub firma: „Farmacia Curţii, E. Haynal Succesori“ (Semaca).

Gorgias s'a căsătorit în Botoşani, cu fiica doctorului von Ziegler.

Dr. v. Ziegler a studiat, pe la 1760, la Jena şi la Erlangen, în Germania, fiind coleg şi prieten cu poetul *Gellert*. — D. Norbert Ştefan Dombrowski păstrează un album al străbunicului său, Dr. von Ziegler, cu diferite amintiri scrise de colegii lui studenţi, între care o poezie a lui Gellert, care nu-i tipărită în nicio ediţie din operele acestuia.

Iohann Gorgias a avut trei copii :

Ana, născută în 1810, măritată cu Sărdarul *Iohann Binder von Lengefeld*, (Bendel, din catagrafia dela 1832), născut în 1801. Binder a murit în 1865, şi soţia sa în 1873.

Iohann Binder a avut cinci fete :

Amalia, măritată cu farmacistul *Jean de Rossignon* din Rădăuţi (Bucovina) ;

Carolina, măritată întâia oară cu *Galgotzy von Galgotz*, iar a doua oară cu farmacistul *Frantz Linde von Lindenthal* ;

Matilda, măritată cu *Rudolf Führer*, farmacist din Dorohoiu ;

Natalia, măritată cu *Anton Lochmann de Muelz*, farmacist din Iaşi, şi

Emelina, măritată cu farmacistul *Emeric Haynal de Varad* (1820-1880).

Haynal, farmacist din Botoşani, era săcuiu din Târgul Mureşului,

adus în Moldova de valurile revoluţiei din 1848. Consulul austriac din Botoşani, *Udritzki*, l-a denunţat guvernului din Viena, şi Haynal a fost nevoit să fugă la Constantinopol, unde a stat vreo doi ani, împreună cu toţi mării patrioţi unguri de pe vremea aceia. D. Dombrovski păstrează interesante scrisori de ale bunicului său, din timpul când era în exil la Constantinopol.

Emeric Haynal a avut 14 copii, dintre cari numai patru au ajuns vârsta matură, şi anume:

Arpad Haynal, Dr. în medicină, în Botoşani, a fost până la moarte medicul, gratuit, al spitalului de copii „Filantropia”, din Botoşani, dela înfiinţarea spitalului. Căsătorit cu Natalia Botez Romaşcanu. Nu a avut copii.

Geyza Haynal, Dr. în medicină, în Bistriţa (Transilvania), fost medicul şef al Comitetului Bistriţa-Năsăud. Căsătorit cu Mariana Zareczky de Zarieczsi, şi are 4 copii: *Imre*, Dr. în medicină, docent la Universitatea de Budapesta; *Geyza*, călugăr dominican (P. Andreas) la Collegio Angelico din Roma; *Elena*, cântăreaţă la Opera din Budapesta, şi *Jenö* (Eugen), student în drept;

Ştefan Haynal, căsătorit cu *Olga Czengery*;

Etelca, măritată întâia oară cu *Sigismund Stefan de Dameraw-Dombrowski*, inginer, fost ofiţer în armata austriacă. A scris o carte în româneşte, despre agricultură. Are trei copii: *Norbert Ştefan Dombrowski*, magistrat în Botoşani, căsătorit cu *Zoe I. Mavrocordat*, dela Dăngeni; *Victor Alexandru Dombrowski*, Lt.-Colonel în Regimentul 11 Roşiori, căsătorit întâia oară cu *Elena Ilie Văsescu*, şi a doua oară cu *Lola Butmy de Katzmann*, dela Rădiul-Mare, în Basarabia; *Eliza* căsătorită întâia oară cu Căpitanul *Const. Văsescu*, mort în septembrie 1916, în luptele dela Magheruş; are o fată: *Oana Viorica*. A doua oară căsătorită cu colonelul *Ionel Vassiescu*, cu care nu a avut copii. Moare în 1924.

Etelca Haynal, din a doua căsătorie cu *Ştefan Gh. Ghyka*, mort în 1924, nu are copii.

Al doilea copil al lui Iohann Gorgias a fost:

Catinca, măritată întâia oară cu Dr. *Jeschki* din Focşani, iar a doua oară cu *Argenti*, consul olandez din Galaţi.

Enachi Gorgias, fiul lui Iohann, s'a însurat cu *Elena Pisoski*, din Botoşani, şi a avut o fiică, *Elena*, căsătorită cu *Iorgu Hârlescu*, din Folticeni, părinţii pictorului Hârlescu.

Iohann Gorgias a murit la 28 decembrie 1841, şi în numărul din 22 Ianuar 1824 al gazetei „Siebenbürger Wochenblatt“, din Braşov, a apărut următorul necrolog, în care se dau amănunte interesante din viaţa acestui distins bărbat, necrolog pe care a binevoit să ni-l comunice doamna Virginie Dr. Rossignon, din Folticeni:

Necrolog

La 28 Decembrie 1841, dimineaţa la 6 ³/₄ decedă D. Johann Gorgias, farmacist, staroste de agenţie K. K. şi posesor al medaliei mari austriace de aur, civilă, de onoare. Muri de bătrâneţe, la vârsta de 73 ani.

El a fost născut la Braşov, în Transilvania, la 1768, fiul unui cetăţan onorabil şi membru de comunitate (protestantă) D. Iohann Gorgias se dedă, după absolvirea şcolilor latineşti, ştiinţei farmaciei care o învaţă în anii 1783-88, la D. farmacist Iohann von Becher, practicând. Ca să se perfecţioneze în ştiinţa sa, lucră mai mulţi ani în diferite oraşe şi veni în fine, ca să-şi încerce norocul, la Iaşi, la Dl. farm. Geofroy. Acesta, iubindu-l din cauza firei sale amabile şi a cinstei sale nemărginite, îl numi, fiind el singur străin şi fără copii, moştenitorul său universal. Farmacia, toată averea lui Geofroy, îi fu predată după moartea acestuia din partea stăpânirii moldovene şi a consulatului francez, cu toată forma, dar un an mai târziu fu chemat de nobilimea dela Botoşani, prin D-l Baron Theodor de Mustaţă, ca să-şi strămute farmacia acolo, fiindcă în acest oraş important de provincie nu se afla încă nici o farmacie. Negândindu-se mult, primi această propunere onorabilă şi avantajoasă, mai cu samă, fiindcă şi clima dela Iaşi nu pria sănătăţii sale, şi încă în acelaş an (1793) părăsi Iaşul. La Botoşani ocupă în acelaş timp funcţiunea de staroste, din însărcinarea agenţiei imperiale regale austriace, care îi implica datoria de a reprezenta şi ajuta pe supuşii austriaci înaintea judecătorilor moldovene. În anul 1801 se căsătorii cu D-ra Rosalia fiica D-lui Dr. Johann Ziegler, în care căsătorie fericită Dumnezeu îi dăruie 9 copii, dintre cari remaseră în viaţă numai 3, două fiice şi un fiu. El se bucură, în afară de

durerea ce i-o pricinui perderea iubiţilor săi copii, de o fericită şi netulburată căsnicie, până la anul 1821, când îi fû răpită soţia după o scurtă suferinţă. Aceasta fu lovitura cea mai mare şi mai dureroasă a soartei care îl ajunse, dar pe care o purta ca un adevărat creştin. Astfel se arată în mai multe încercări grele din viaţa sa, unde arată un grad rar de putere sufletească şi încredere în Dumnezeu.

Un caz mai cu samă va servi de pildă. Când pe timpul furtunos al revoluţiei, îl vizitase bătrâna sa mamă, căreia la vrâsta ei înaintată îi era dor de fiul său iubit, şi muri, în acelaş an, când pierdu pe scumpa sa soţie, ea era tocmai atunci aşezată moartă pe masă şi el trebui, silit de Turci, să li dea acestora un banchet şi să ascundă doliul său sub o înfăţişare veselă.

Cu toate că era încă un bărbat în floarea vrăstei, nu voi să se mai căsătorească a doua oară şi trăi de acum înainte pentru el şi pentru scumpii săi copii, al căror binefăcător era, împărţind bunătatea sa ori şi unde nevoia făcea apel la el şi în afară de cercul familiei sale. La anul 1836 ceru să fie scutit de slujba Agenţiei din cauza stărei sănătăţii sale debilitate. După multă rugăminte şi stăruinţă obţinu aceasta, împreună cu multe mulţămiri şi un decret de laudă, şi deacum trăi anii cari îi mai rămăneau în linişte netulburată, în sentimentul mulţamitor de a-şi fi îndeplinit datoriile cu cinste, până ce moartea nemiloasă îl zmulse din cercul familiei sale.

Gorgias se arată în viaţa sa privată demn de stima tuturor celor buni. Nu mai puţin îl arată activitatea sa oficială ca pe un barbat plin de loialitate şi energie. Desinteresarea şi cinstea sa, şi marele său zel în îndeplinirea îndatoririlor slujbei sale, îi dobândise un important renume, aşa că în curând după intrarea sa în slujbă, ca staroste al Agenţiei austriace, şi celelalte consulatate, ca cel rusesc, francez, englez şi prusian, îi încredinţară soarta supuşilor lor respectivi, şi îşi văzură încrederea lor îndreptăţită cu prisosinţă, prin faptele sale nobile şi demne de laudă. Până la anul 1818 se putu arăta în acest cerc de activitate ca un bărbat

muncitor şi cinstit, pe urmă soarta îi oferi un câmp de activitate mai mare în anul acesta şi cel următor: în amândouă provinciile izbucni ciuma şi, răspândindu-se cu iuţeala fulgerului, făcù ravagii teribile şi îngrozitoare. Aici arătă Gorgias o activitate neobicinuită. Cu primejdia vieţii sale, se consacră serviciului omenirii suferinde, luptă cu putere încontra prejudiciilor locuitorilor şi luă măsurile cele mai energice contra răspândirii flagelului îngrozitor, închizând oraşul, ducând bolnavii de ciumă într'un spital, separând pe cei bănuţi de cei sănătoşi, şi dând acestora mijlocul de a se feri de molipsire. Aicea vizita cu abnegaţie zilnic pe bolnavii din spitalul de ciumaţi, li dădea curaj, îi sfătuia să aibă răbdare, resemnare şi încredere în Dzeu. El li dădea zilnic, din propriile sale mijloace, hrană precum şi medicamentele necesare, şi ajuta tot aşa, cu vorba şi cu fapta, pe cei separaţi ca suspecţi. În tot timpul acesta lung şi teribil, fù în corespondenţă cu K. K. Kreisamt şi cu Comanda generală din Cernăuţi, precum şi cu înaltul gubernium al ţării (Landesgubernium] din Galişia, unde trimetea de 2 şi 3 ori pe săptămână rapoarte despre situaţia boalei, şi contribui mult ca statele imperiale şi regale să fie ferite de această pedeapsă a lui Dzeu. O mulţime de decrete de laudă dovedesc marile merite, care le a dobândit în acest timp dela Stat şi dela omenirea suferindă.

În curând după aceste teribile evenimente izbucni revoluţia (1821). Aici glasul umanităţii îl chemă din nou, să se facă ocrotitorul celor obijduţi. El se impuse voluntarilor, împiedică cât putù nedreptăţile şi faptele lor arbitrare şi îi opri de a comite barbarii, faţă de cei de altă opinie. Când mai târziu turcii ocupară ţara şi panica cuprinse pe toţi locuitorii, aşa că toţi fugeau, care cum puteau, chiar şi autorităţile părăsiră oraşul, lăsându-l în prada grozavei tulburări, atunci el se erijă singur ca ispravnic, ca să stăpânească grozavele tulburări, puse şi drapelul austriac, pe care Turcii îl respectau. În timpul acestei grozave catastrofe, casa sa fù asilul tuturor celor prizoniţi; bătrâni, barbaţi, femei şi copii, fără deosebire de religie, găseau ocrotire la el, ba

zmulse multe victime, cu vitejie, din mâna turcilor, în momentul când trebuia să fie supuse unei morţi în chinuri. Multor boeri şi negustori li salvă avutul şi îi ferii de grijile doborâtoare ale sărăciei. Alerga în toate părţile, unde prezenţa sa era necesară, făcea admiraţia tuturor, care chiar Turcii i-o aratau şi îl stimau. Multe oraşe au fost arse atunci de revoluţionari, sau de Turci, în turbare oarbă, şi Botoşanii datoresc numai energiei ocrotitorului lor de a fi scutiţi de o asemenea soartă. Astfel de merite nu puteau rămâne fără răsplată. Măria Sa Domnitorul Ioan Sturdza îl ridică, în anul 1823, cu un chisov domnesc, la rangul de boer moldovan de clasa întâia, şi Majestatea Sa Imparatul Austrei, Francisc I, îi dădu, la 1830, pentru marile sale virtuţi cetăţeneşti şi merite, medalia de aur, civilă, de onoare, care îi fu prinsă pe pieptul său nobil de D. Agent al Curţii, Iohann Lipa, în prezenţa multor personaje distinse, cu mare solemnitate. Cea mai mare răsplată o găsi însă în sentimentul frumos de a-şi fi împlinit îndatoririle ca soţ, tată, cetăţean şi slujbaş, precum şi misiunea sa de om aici pe pământ, care îl întări în ceasul morţii şi îl făcu să-şi dea liniştit sufletul în braţele copiilor săi, cari îl adorau. La 30 decembrie rămăşiţile acestui bătrân venerabil fură duse la locaşul de veci. Immormântarea poate fi numită măreaţă. După o cruce simplă, acoperită cu vâl negru, urma pastorul. (preot protestant), D. Holzschucher, după care urma măreţul car acoperit de un baldachin şi tras de 4 cai acoperiţi cu negru. Innainte mergeau în şiruri lungi jandarmii şi pompierii locali, în urmă veneau copiii, funcţionarii mari şi mici ai oraşului, toată boerimea, toţi negustorii de clasa întâi, într'un şir nesfârşit de trăsuri, şi pe jos mai toată populaţia oraşului şi puţini se vedeau cu ochii fără lacrimi; plângeau pe tatăl, pe binefăcătorul, prietenul şi sfătuitorul lor. Cu tot timpul rău, toată lumea îl urmă până la ţintirul nemţesc, destul de departat, unde fu immormântat.

Pace cenuşei sale!

Gorovei — Catinca Goroveiasa, 1820.

Grigoraş — Căminar, 1820.

Harizan — Catinca, văduvă 1832.

Herescu — Paharnicul Gheorghe, văduvoiu; fii: *Alecu, Anica, Maria*. 1832.

Herescu — Căminarul Ioan; *Profira*, soţie; *Dumitru, Iancu, Antoni, Maria*, fii. 1832.

Holban — Stolnicul Mihalachi; *Soltana*, soţie; *Iorgu, Catinca Gripina, Ruxandra*, fii 1832.

În „Foile de calitate a cinovnicilor tribunalului gludecătoreasc din Botoşani“, pe anul 1838, găsim:

Căminarul Mihalache Holban, prezident tribunalului, născut în satul Buda, ținutul Dorohoiu, la 1799.

A învățat în casa părințască grecește și moldovenește.

Insurat și are 8 copii: 2 fii și 6 fiice.

Are părți de moșie în Buda și pol sat în Călinești ot Dorohoiu. Dela 1818 ispravnic în ținutul Herții până la 1834.

Agripina, fiica lui Mih. Holban, s'a căsătorit cu Dr. Jian, și *Ruxanda* cu N. Sofian.

Hrănaci — Ioniță, Vornic de poartă; *Casandra*, soție, 1832.

Iamandi — Banul Iordachi, văduvoiu; *Lascarachi*, fiu, 1832.

Lascar Iamandi, dela Fântânele (Botoşani) a fost căsătorit de două ori; din prima căsătorie cu *Catinca Vârnav Liteanu* are copii, pe 1) *Mihai Iamandi*, căsătorit cu *Olga Ilie Gherghel*, și 2) *Maria*, căsătorită de trei ori:

Din prima căsătorie cu *Haret Iancu*, are pe *Eliza*, căsătorită *Lucinescu*;

Din a doua căsătorie cu *General Tobias Gherghel*, are:

Adela, căs. Dr. *Cerbureanu*.

Corina, căs. *Mălinescu*, și doi băieți.

A treia oară s'a căsătorit cu Col. *Persiceanu*.

Iftodi — Logofătul Costache, la canțelaria Vorniciei. *Safta*, soție, 1832.

Ioan — Stolnicul Vasile; soție *Casandra*; fii: *Iordachi*, *Neculai*, *Nastasiica*, *Maria*, *Elena* și *Catinca*, 1832.

Despre un *Teodor Ioan*, candidat la Eforia de Botoşani, în 1839, găsim în „Condica foilor de calitate”:

Teodor Ioan, candidat în locul prezidentului. Născut în Botoşani, la 1798 noembră 21. A învățat grecește și moldovenește, a scrie, a ceti. Insurat; are un fecior. Are o casă și 6 dugheni în Botoşani. La 1832, când s'a înjghebat Eforia, el a dăruit, din a sa avere, o tulumă iar la 1837 a dăruit Eforiei 11 stânjeni de hurtum de ață, la una din tulumbe. Ales de obște candidat în 2 rânduri. Vrednic, credincios și sârguitor pentru folosul obștesc, cinstit și cu bune purtări.

Ionașc — Sardarul Ioniță; soție *Ilinca*; fii: *Vasile* și *Neculai*. 1832

Ioniță — Marghioala sin Căminar Ioniță, văduvă; *Neculai* fiu. 1832

Iordache — Mihalache sân Pitaru Iordache. 1832.

Catagrafia adaugă: „Căpitan *Vasile Horodiște*; *Catinca*, soție D-sale; fii: *Alecu*, *Dumitrache*, *Marghioala*, *Agripina*.

Iordachi — Polcovnicul; *Balașa*, soție; *Maria*, fiică. 1832,

Iorguleasa — Zoiața, văduvă, cu fiii săi *Iancu* și *Alecu*. 1832.

Irimia — Manoli; *Zmaranda*, soția sa. *Gheorghe*, fiul său, Logofăt la Vornicie în canțelarie. *Soltana*, fiică. 1832.

Istrati — Paharnicul Gavril, citat la 1820; iar în catagrafia din 1832: „D-lui *Agachii*, monah, și Paharnic *Gavril Istrati* și *Neculai*, fiul D-sale“.

Leon — Paharnicul *Enacachi*; *Marghioala*, soție; *Alecu*, *Elencu*, *Catinca* și *Profira*, fii. 1832.

Alecu Leon este tata d-lui *Dr. Leon*, profesor la Universitatea din Iași și al d-lui *Dr. Grig. Antipa*, profesor la Universitatea din București.

Loiz — Spatarul *Costache*, 1820.

Loiz — Căminarul *Gheorghe*, 1820.

Lupeiu — Pitarul *Stefan*; *Catinca*, soţie; *Dumitrachi*, *Costachi*, *Alecu*, fii, 1832.

Manoli — Stolnicul *Costantin*, 1803.

Manoli — Sulgerul *Ştefan*, 1803, 1820.

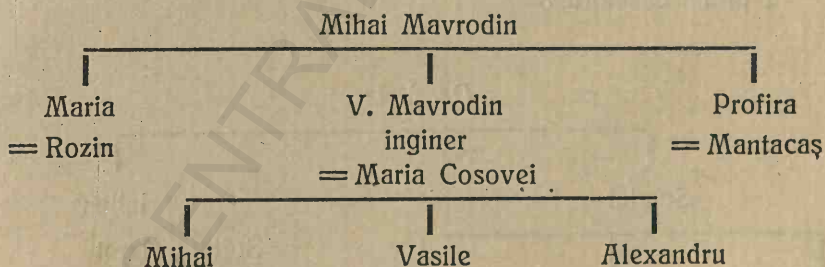
Manu — Hatmanul *Manoil*; *Măria* sa *Domniţa Soltana Mavroeni*; fii: *Savel*, *Marghioala*, *Manolachi*, *Catinca*, *Frosina*, *Zmaranda*, 1832.

Mavrocordat — *Măria* Sa *Beizade*, 1803.

Mavrocordat — Vornicul *Costache*, 1820.

Mavrodin — Stolnicul *Mihai*; *Maria*, soţie; *Profira* şi *Marla*, fiice, 1832.

Stolnicul *Mihai Mavrodin* a fost căsătorit cu *Maria Juraşcu*, soră cu mama lui *Eminescu*:

Juraşcu a avut patru copii :

Maria, căs. *Mavrodin*,

Raluca, soţia lui *Eminovici*,

Olimbiada, maică la *Agafton*, şi

Fevronia, maică la *Agafton*, iar la bătrâneţe s'a făcut schivnică, luând numele de *Sofia*.

Mavromati — Comisul *Ioan*; *Marghioala*, soţie; *Teoder Bantăş*, nepot, 1832.

Ion Mavromati Comis, fost episcop pe la 1830, supus austriecesc, moare în anul 1834 mart 17, după cum se vede din o jalbă a fratelui său mai mic, Neculai Mavromatis. Mai avea încă un frate *Gheorghe Caraghiozu* zis şi *Mavromatis*.

(Dosar 2, Tr. 1765, din Arhiva Statului dela Iaşi).

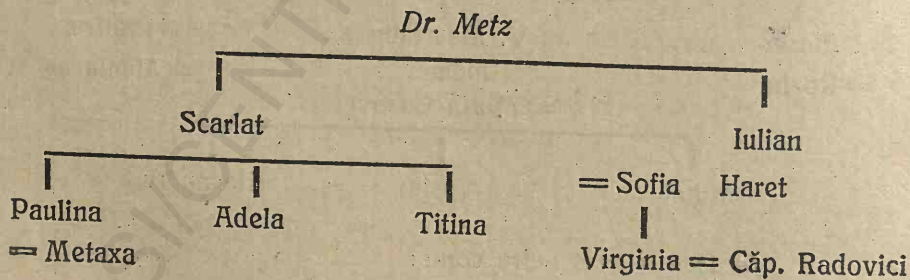
„La anul 1837, în 14 zile ianuarie, s'au săvârşit mai mică sorămea *Maria Mavromati*, care a fost starpă de fii şi s'a îngropat la biserica Sf. Dimitrie din Botoşani, alătura cu soful său, Comisul Ion Mavromati, care şi el săvârşindu-se din viaţă înainte de ea, la anul 1834 la 16 zile a lui martie, s'au îngropat tot acolo, ca un ctitor şi întâi începător a acei bisărici“.

(N. Iorga: Studii şi Documente, XVI, p. 57).

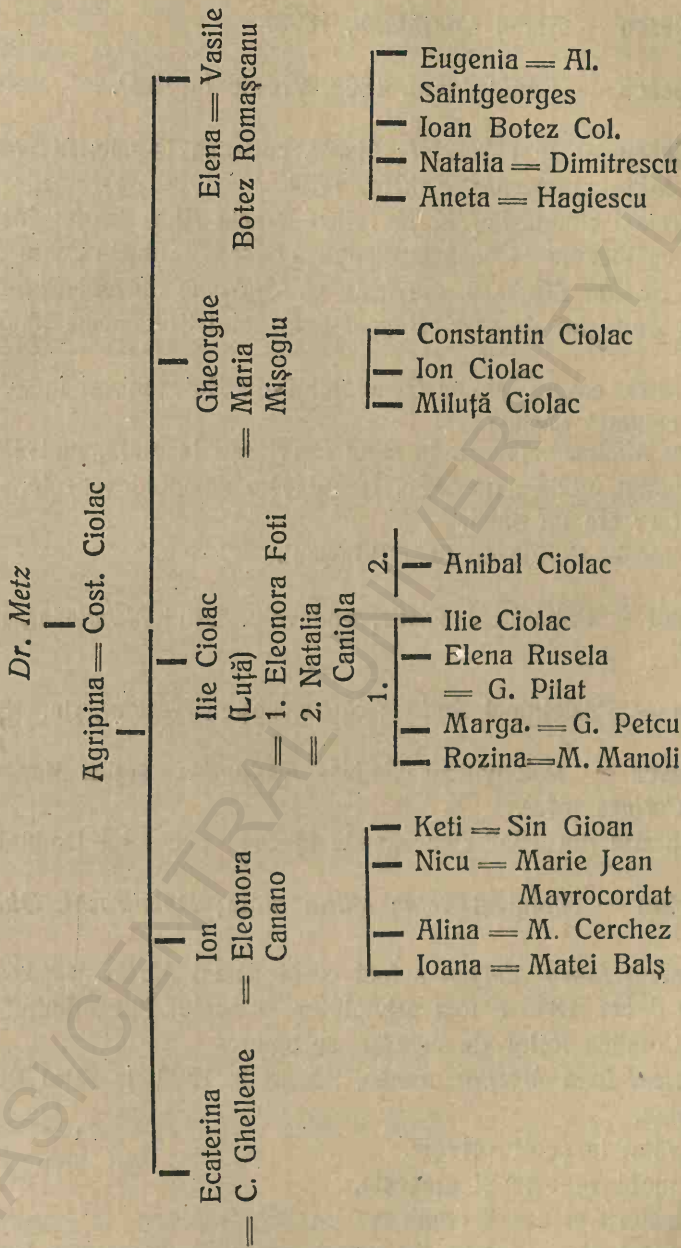
Meţu — doftorul *Gheorghe*; dumneei doftoroaia *Vârvara*; fii: *Scarlat* şi *Iulian*, 1832.

Doctorul *Metz* a fost însurat de două ori.

În prima căsătorie:

In a doua căsătoria:

Miclescu — Banul *Constantin*, 1803.

Miclescu — Banul *Iancu*, 1803. Vornic în 1820.

Miclescu — Aga *Scarlat*; *Maria*, cucoana D-sale; fii: *Iordachi*, *Neculai*, *Zoiţa*, *Zmaranda*, *Profira*, 1832.

În aceeaşi catagrafie, *Zoiţa* „fiica D-sale Aga *Scarlat Miclescu*” e trecută ca locuind în casă la Elencu a D-sale *Iordachi Canta Spatar*.

Aga *Scarlat Miclescu* era frate cu *Sofronie Mitropolitul Moldovei*, şi cu *Zoiţa* lui *Andrieş Başotă* dela satul *Şoldăneşti*, lângă *Folcieni*.

La 1823 era în slujba tribunalului de Botoşani, şi în „*Condica foilor de calitate*” găsim:

Alecu Miclescu, născut în satul *Cerviceşti* la 1803, mai 12.

A învăţat în Eşi: greceşte, franţuzeşte şi moldoveneşte.

Insurat; are un băiat.

Are moşia *Cerviceşti* dela Botoşani.

Mihail — Paharnicul *Vasile*, văduvoiu. D-lui *Mihalachi*, nepotul său. 1832.

Milu — Pastelnicul *Andrei*; *Safta*, soţie; *Neculai*, fiu. 1832.

Mitescu — Polcovnicul *Simion*; *Ruxandra*, soţie: *Marghioala*, *Safta* şi *Catinca*, fiice.

Catagrafia din 1832 zice; „şede în casa preotului *Dominte*”.

Morfun — Stolnicul *Ioan*; *Maria* soţie; *Dumitrachi*, *Gheorghe*, fii. 1832.

Stolnicul Iancu Morfun a fost căsătorit cu *Maria Moldovanu*.

Dela 6 oct. 1848 a fost privighitor la ocolul *Jijiei*, ţinutul Botoşani. În „*Condica foilor de calitate*” se spune:

Stolnicul Ioan Morfun, român, născut la 1802, în satul *Budeniţa* din *Bucovina*.

A învăţat la şcoli private.

Ştie moldoveneşte şi greceşte.

E căsătorit şi are 2 copii.

Are moştenire o parte din trupul moşiei *Budeniţa* din *Bucovina* şi a cumpărat o parte din trupul moşiei *Socrujeni*, ţinutul Botoşani.

A mai fost cinovnic la giudecătoria Botoşani 13 ani.

(Despre Iancu Morţun se pot găsi informaţii şi în volumul „V. G. Morţun”, de D. Ioan Nădejde.—Bucureşti 1924).

Moţoc — *Panaite*, mazil. *Nastasia*, soţie; *Ilie, Alexandru, Elisaveta, Maria*, fii. 1832.

Murguleţ — Căminăreasa *Elencu*, văduvă; fii: *Iancu, Costantin, Iorgu, Alecu, Scarlat şi Calipso*. 1832.

Mutencu — *Vasile*, mazil. *Casandra* soţie; *Gheorghe, Maria*, fii. 1832.

Neculce — Spatarul *Ion*. 1820.

Negruţi — Sărdaru *Iordachi*; *Catinca*, soţie; *Dumitrachi şi Iorgu*, fii. 1832.

Onicescu — *Anton*, sameşul finutului Botoşani. *Teodor Buzdugan* cumnat; *Elencu*, fiica sameşului, 1832.

Ouatu — Stolnicul *Dumitru*. 1820.

La 1825, *Sardarul Iordachi Ouatu* „era amestecat în administraţia poştilor Moldovei”, prin părţile botoşănene, şi era nepot al bătrânei *Rariţa Talpă*, femeie bogată, care pe lângă moşii în *Basarabia* şi în *Moldova*, avea şi case în *Botoşani*, lângă *Sf. Neculai*, în mahalaua *Sfântului Gheorghe*. (N. Iorga: *Familia Ouatul*, în *Analele Academiei Române. Memoriile secţiunii istorice*. Tom. XXXVI p. 931.)

Papadopol — *Constantin*, văduvoiu. *Zoiţa*, fiică. 1832.

Pavalachi — Sărdăreasa *Zmaranda*, văduvă. 1832.

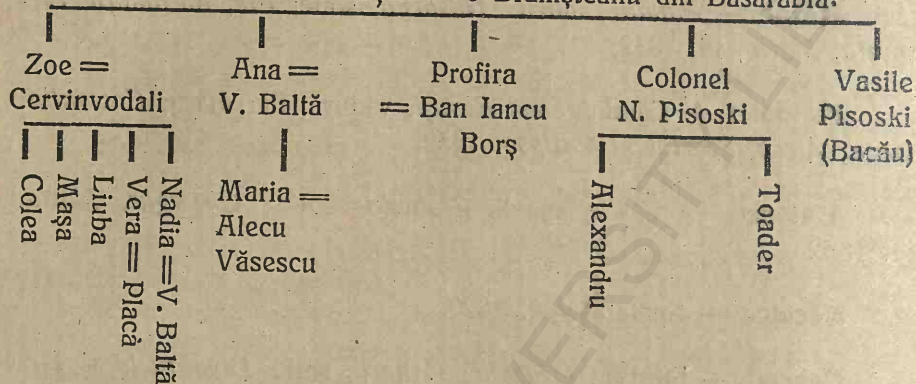
Petreu — Polcovnicul *Grigori*; *Ileana*, soţie; *Profira, Măranda, Zoiţa, Soltana*, fiice. 1832.

Pisoţchi — *Catrina*, văduvă. 1832.

Pisoţchi — Stolnicul Costachi, 1820.

În catagrafia din 1832, trecut cu soţia *Maria*, şi fiii: *Vasile*, *Anica*, *Profira*, *Zmăranda*.

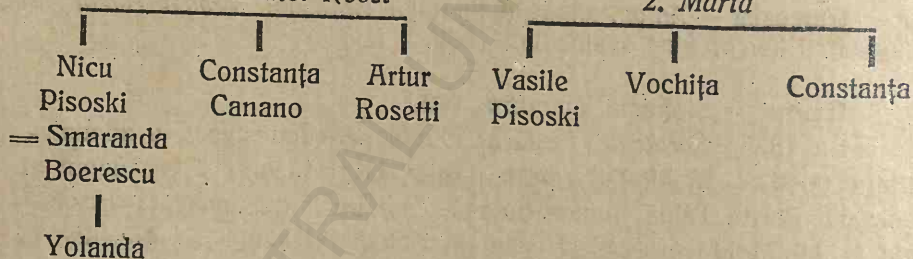
Stolnicul Costache Pisoţchi = o Brănişteanu din Basarabia.

Vasile Pisoski căsătorit de două ori:

1. *Maria Matei Roset*

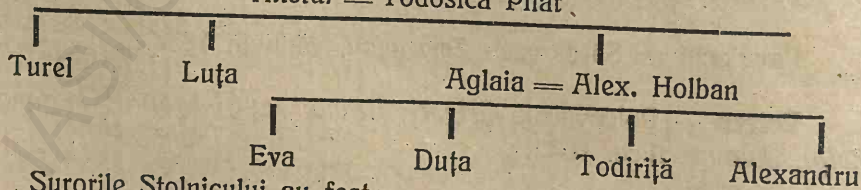
2. *Maria*

Stolnicul Costache Pisoski a mai avut doi fraţi şi trei surori. Un frate, *Tudurachi*, numit şi *Deli-boer*, n'a fost căsătorit.

Al doilea frate.

Alistar = *Todosica Pilat*

Surorile Stolnicului au fost:

Catinca, căs. cu *Ilie Ciolac*.

Zenaida, maică la *Agafon* şi

Safta, căs. Banul Vârgolici, care a avut o fiică *Maria*, căsătorită de trei ori: cu *Miclescu*, cu *Şerban Canano* şi cu *Păladi*, şi la urmă s'a călugărit la Agapia.

Pisoţchi — *Dumitrachi*, biv vătav la Vistierie; astăzi Poliţmaistru. 1832.

Pisoţchi — *Ioan*; *Ileana*, soţie; *Costachi*, *Tudorachi*, *Maria Savastia*, fii. 1832.

Pisoţchi — Sărdarul *Tudorachi*, holtei. „*Casuşa*, cumnată-sa văduvă; *Toader* şi *Maria* fii săi.” 1832.

În „*Condica foilor de calitate*” pe 1841 :

Sărdarul *Tudorachi PISOŢCHI* preşedintele Eforiei, născut în Botoşani la 1791 august 3. A învăţat în şcoli publice, moldoveneşte şi greceşte. Vorbeşte: moldoveneşte, greceşte, sârbeşte, turceşte şi armeneste. Holteiu la 1841. Are o casă, 40 dugheni şi 3 locuri sterpe în Botoşani.

Pisoţchi — Căminarul *Vasile*. 1820.

Pitali — Căpităneasa *Maria*. 1820.

Popa — Pitarul *Iordachi*. 1803.

Popovici — Sărdarul *Costantin*; *Elenco*, soţie; *Iordachi* fiu, 1832

Prăjvan — Polcovnicul *Ioniş*. 1803.

Racliş — Medelnierul *Grlgöri*; *Maria* soţie. 1832

Răhtivanu — *Ilinca*. 1803.

Ralet — Spatarul *Alec*; soţie *Marghioala*; fii: *Dumitrache*, *Iancu*, *Catinca*, *Elencu*. 1832.

Romanov — Sărdarul *Enache*; *Safta* soţie. 1832.

Ruset — Vornicul *Vasile*. 1820.

Ruset — Spătarul *Costachi; Marghioala*, soţie. 1832. Ziditorul bisericii Roset, din Botoşani, la 1826.

Ruset — Paharnicul *Niculai*; soţie *Zoiţa; Iancu* şi *Marghioală* fii. 1832.

Sacară — Paharnicul *Ioniţă; Ralu*, soţie; *Marghioala* şi *Casuşa* fiice 1832.

Samurcaş — Doftor, citat în 1803, şi în catagrafia din 1832, cu fiii: *Pamenonda, Casandra* şi *Profira*.

Samurcaş — Comisul *Iordachi; Zamfira*, soţie 1832.

Sângiorzu — Medelnicerul *Toader; Catinca* soţie; *Gheorghe* fiu. 1832.

Sârbu — Polcovnicul *Petre*, văduviu. 1832.

Scobihorn — Păhărniceasca *Maria* văduvă. Fii: *Costache* şi *Elenco* 1832.

Silion — Spatarul *Toader*. 1832.

Spătarul *Toader Silion* a avut trei fii: *Stefan, Costachi* şi *Teodor Costachi* a fost căsătorit cu *Catinca Vârnăv Liteanu* şi are un fiu: *Teodor Silion*.

Stefan Silion în 1849 sept. 5 a fost numit în slujbă la Isprăvnicia ţinutului Botoşani, şi în „Condica foilor de calităţi” găsim:

Stefan Silion, român, născut în anul 1821, în Moldova.

A învăţat şi în Universitatea din Germania la Heidelberg.

Este doctor de pravile.

Ştie: franţuzeşte, nemţeşte, greceşte, şi moldoveneşte.

Nu e căsătorit.

Sinescu — Logofătul *Gheorghe*, „Iftimia văduvă, *Gheorghe* fiul ei, *Manolachi* tij, şi *Maria*, şed în casele Sărdarului *Ene Cocotă*”. 1832.

În „Foile de calităţi a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani”, pe anul 1837, găsim:

Gheorghe Sânescu, născut în Eşi, la 1806 iulie 20.

Ştie ruseşte, greceşte și moldoveneşte.
 Insurat, fără copii.

Sterie — Paharnic. 1820.

Știhi — Clucerul *Gheorghe*; *Catinca*, soție; *Costache*, *Vasile*, *Elenco*, *Profira*, *Zamfira*, fii. 1832.

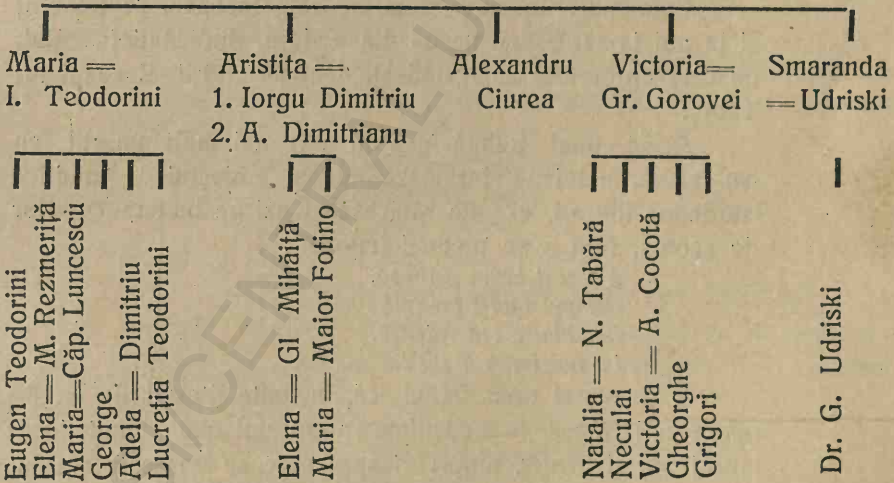
Sturza — Visternicul *Grigoraș*, 1833.

Sturza — Visternicul *Sandu*. 1820.

Șanu — Maiorul *Anastasă*; *Mariu*, soție; *Anica*, *Savasta*, *Soltana*, fiice. 1832.

Savasta, fiica Maiorului Șanu, s'a măritat cu *Gheorghe Dimitriu*, fiul *Casandrei*, fata lui *Vasile Ciurea*, dela *Tâmpești*, lângă *Folticeni*, și are următoarea genealogie:

Savasta = Gh. Rogalski, zis Dimitriu

Șendre — Paharnicul *Costache*; *Elenco*, soție. 1832.

Talianu — *Dimitrie*, treti Visternic. 1803.

Talianu — Agram. 1820.

Tăutu — Mihai. 1820.

Tăutu — Medelnicerul *Stavarachi*. 1820.

Tăutu — *Medelnicereasa Catinca Tăutuleasa*, văduvă, cu fiii *Iordache* și *Iancu*. 1832.

Văduva *Catinca Tăutuleasa* este soția lui *Valachi Tăutu*, și fiul ei *Iordache*, este poetul *Gh. Tăutu*.

Gh. Tăutu s'a născut, în Botoşani, la 17 iulie 1823.

Despre el a scris d. Ion Gane un mic studiu, în ziarul „Epoca“, din 14 iulie 1923, cu prilejul împlinirii a 100 de ani dela naşterea poetului. Reproducem, în întregime, acest interesant articol :

Gh. Tăutu

La 17 Iulie se împlinesc o sută de ani dela naşterea poetului *Gh. Tăutu*.

Comemorările care, dela un timp încoace, se țin lanț și la noi în țară, mai scapă din vedere, din când în când, pe câte un scriitor mai modest, dându-l uitării. E cazul lui *Tăutu*.

Acest poet trebuie însă cu atât mai mult amintit, cu cât versurile lui nu formează numai obiectul de studii a istoricilor literari, ci ele rătăcesc și azi pe buzele copiilor de școală, fără a se pomeni autorul :

*A trecut iarna geroasă,
Câmpul iată-l înverzit,
Rândunica cea voioasă,
La noi iarăș a soșit..*

E constatat doar faptul că, în toate literaturile există opere cari trăesc în conștiința poporului mai mult decât autorii lor și invers, autori despre care se vorbește mereu fără a le fi cunoscută îndeajuns opera. *Tăutu* face parte din prima categorie și poate e mai bine așa.

Născut în Botoşani, *Tăutu* se trăgea, după tată, din vechea familie moldovenească *Tăuteleasă*, iar după mamă din familia *Adamescilor*. În viață a întâmpinat multe nevoi.

Rămas încă de mic orfan de tată, fu crescut și îngrijit de mama sa. În urma unui proces însă, mama pierdu cele două moșii rămase dela soțul ei, din venitul cărora se întreține ea și copilul. Tătu, după ce făcu clasele primare în orașul natal, ne mai puțând studia mai departe din lipsă de mijloace, intră funcționar la ministerul de justiție din Iași. Dar, după doi ani și jumătate își dădu demisia și ajutat de amicii săi, rămase să studieze în particular. S'a amestecat și în politică, luând parte în 1848 la mișcarea progresiștilor împotriva aristocrației. În acelaș an se însură și se retrase la țară, ocupându-se cu agricultura tot restul vieții.

Activitatea literară și-a început-o Tătu pe la 1840 când, în satire biciui moravurile societății românești de pe atunci. Primul volum de versuri îl tipări în 1862 la Iași, mulțumită abonamentelor făcute dinainte pe la cunoscuți. Cele 38 de poezii din acest prim volum se caracterizează printr'un fond limpede și o versificație corectă și ușoară, cum rar se mai întâlnește la scriitorii contemporani. Nu e nimic silit în poezia lui Gh. Tătu.

Unele din poeziile lui,—după cum am arătat,—au devenit populare, cum ar fi cu bucata „Românul“ din primul volum:

*Veacuri triste, întunecoase ,
Peste capu-mi au trecut,
Cu mil oarde furioase
Prea adesea m'am bătut...etc.*

Acelaș lucru s'a petrecut și cu cea intitulată „Țara mea”, pusă și pe muzică și din care să-mi fie permis a desprinde, pentru sinceritatea și frumusețea lor naturală, câteva rânduri ;

*Țara mea are câmpii mănoase
Dealuri înalte cu mândre flori.....*

și așa mai departe :

*Țara mea are neveste brune,
Neveste blonde cu ochii vii,
Cu sânuri albe, cu inimi bune,
Cu costiș negre și aurii.*

*Are copile ca nişte zâne,
Ce-or ce durere cumplită, grea,
Cu-a lor privire pot să aline,
Ah, eu sunt mândru cu ţara mea !*

Sentimentul dragostei de ţară revine adesea în poeziile lui. Tăutu a mai scris epistole, cântece comice, canţonete, fabule, drama „Un ajutor la timp” tragedia „Văduva Carpaţilor”, precum şi poema istorică „Rarişa sau cerdacul lui Ferent”.

Meritul lui stă însă mai cu seamă în poeziile satirice. El satirizează scăderile societăţii de pe atunci, cu un spirit destul de înţepător :

*S'a schimbat mitologia!
Muzele prin lux s'avânt,
Iar „Pegas”, bată-l urgia,
Cere şea şi frâu d'argint.
„Pastorale” n'ar mai face
Nici chiar însuşi Flortan :
Omului azi banu-i place,
Fie-n răsă sau caftan.*

...Desigur că poeziile lui Gh. Tăutu nu sunt creaţiuni. Dar aşa cum sunt, prin limpezimea, sinceritatea şi formelor curgătoare, ele dovedesc îndeajuns talentul acestui poet.

Faptul că în nici o istorie de până acum a literaturii noastre nu se vorbeşte aproape nimic despre Gh. Tăutu, constituie fără îndoială o *nedreptate*, care să sperăm că până la 1970—centenarul *morţii poetului*,—va fi înlăturată.

Tăutu — Sardarul *Filipachi*. Anica, soţie; *Gheorghe*, fiu. 1832.

Teodor — Stolnicul *Neculai*. *Ileana* soţie. Fii: *Manole*, *Zoiţa*, *Anica*, *Balaşa*, *Marghioala*. 1832.

Un *Panaite Teodor* era cilen Eforiei de Botoşani, în 1843. Despre el se spune în „Condica foilor de calitate” :

Născut în Botoşani la 1798.

Căsătorit; are trei băeţi şi o fiică.

Are două dugheni şi o casă.

Ştie moldoveneşte şi greceşte.

În condica pe 1846, când era „candidat” la Eforie, avea 4 fii şi 2 fiice.

Teohari — Paharnicul *Costantin. Ecaterina*, soţie. Fii: *Anastasă, Ileana, Agripina*, 1832.

Timuş — *Zmaranda* Timuşoaia, văduvă. „Fii, *Gheorghe Timuş* supus austriecesc, şi *Costachi*“. 1832.

D. George Mavrocordat a binevoit să ni puie la îndămână documentele moşiei Curteşti, din care am cules următoarele informaţii :

Un document din 1827 vorbeşte despre *Gheorghe Timuş* fiul *Smarandei*, soră cu *Zoiţa*, mama lui *Fotachi* şi *Iordachi Romanov*, cari au un unchiu pe *Dumitrachi Radu*, poreclit *Bran*, care a măritat pe *Smaranda* după *Iordachi Timuş*.

Zoiţa, după un document din 1805, este fiica lui *Neculai Şeptelici*, cumnată cu *Iordachi Timuş*; are judecată cu *Dumitrachi Radu* fratele *Mariei*, mama lor, cea întâi a mortului *Şeptelici*. După moartea *Mariei*, s'a însurat cu *Maria*, fata *Perjului*, cu care a făcut o fată, *Catrina*.

Document din 1806: *Iordachi Timuş*, ginere lui *Dumitrachi Radu* Căpitan, e căsătorit cu *Smaranda*, fiica lui *Neculai Şeptelici*, nepoata lui *Radu*.

1828: *Fotachi* şi *Iordachi Romanov* fraţi, sunt fiii *Zoiţei*, sora *Smarandei*, amândouă fiice ale lui *Neculai Şeptelici* şi a *Mariei* fiica *Radului Cekmak* (Ciokmak?).

1790: *Kiriac Cărstian* are nepot pe *Dumitrachi Radu*, feciorul *Ilincăi Radu* şi *Sardarul Kiriac Cărstian* se judecă cu *Medelnicereasa Zoiţa Jionesei*, care i-a împresurat moşia Curteşti.

1786: *Safta Brănoae*, fiica răposatului *Gheorghişă Cărstian*, are frate pe *Pitar Kiriac Cărstian*,

1812: *Vasile Kiriac, Sardar*, are moşia Curteşti, alături cu sătenii lui *Zaharla Juan*.

1817, februar: Testamentul lui *Dumitrachi Radu*.

1795: Dieata *Sardarului Kiriac Cărstian*; are fii pe *Iordache, Costache, Panaite, Dumitrache, Stefan*, îi lasă moşie in judeţul *Putna*, şi *Vasile*, căsătorit. Are soţie pe *Smaranda*.

1805: *Ceaş Dumitrachi Cristian* are Curteştii. Hotarnică de Paharnicul *Ioan Tăutu*.

1809: *Dumitrachi Kiriac* „biv ceaş de aprozi“

1828: *Spatarul Toader Kiriac* vinde *Mariei Roset* moşia Curteşti.

1844: *Gheorghe Timuş* vinde *Banului Iordachi Boian* cinci părţi din a opta parte din *Curteşti*. Are soră pe *Balaşa*.

1828: *Dumitrachi Radu* moare.

Ureche — *Sulgerea Marghioala*, văduvă. 1832.

Varlaam — *Căminarul Costachi Nastasiica*, soţie. 1832.

La 1843, *Aga Costachi Varlaam* era prezident al Eforiei la Botoşani, şi în „*Condica foilor de calitate*”, găsim:

Aga Costache Varlaam, prezident Eforiei, născut în Botoşani la anul 1800.

Căsătorit, fără copii.

Are casă şi dugheană în Botoşani.

A fost la 1828 ispravnic ţinutului *Herţa*.

Ştie moldoveneste şi greceşte.

Varlaam — *Spatarul Gheorghe Smărăndiţa*, soţie. Fii: *Ioan* şi *Elencu*. 1832.

Varlaam — *Grigore Elencu*, soţie. *Costache*, fiu. *Maria* soacră D-sale. 1832.

Varlaam — *Profira*, văduvă; şede la *Enache Hagiencu*, supus austriecesc, văduvoiu 1832.

Vârnav — *Stolniceasa Catinca*, văduvă. *Marghioala*, fiică 1832.

Vârnav — *Banul Enache*. 1803.

Vârnav — *Stolnicul Ioniţă*, la 1803: *Spatar* la 1820.

Vârnav — *Comisul Iordache Nastasica* soţie. 1832

Vârnav — *Postelnicul Ioan Maria*, soţie, *Profira*, fiică. 1832.

Vârnav — *Băneasa Maria*. 1820.

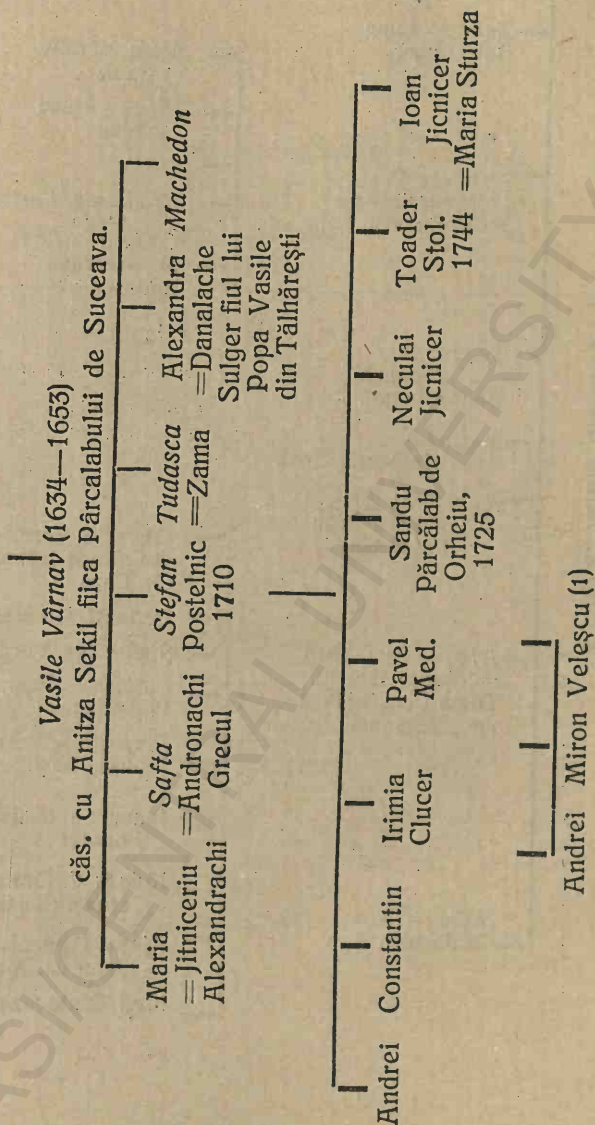
Vârnav — *Căminarul Petrache*. 1803.

Vârnav — *Postelnicul Petrache Nastasica*, soţie. Fii: *Alecu*, *Grigore*, *Neculai*, *Costantin*, *Ion* şi *Ileana*. 1832.

Familia *Vârnav*, veche şi foarte numeroasă, are un arbore de familie începând de prin 1631, alcătuit din vechime; originalul nu se cunoaşte, dar d. G. *Vârnav*, din *Folticeni*, posedă o copie din 1868, pe care este scris: „Prescris pe curat de mine subsemnatul la 1868, octombrie 20 zile, *Gedeon fon Varnav*, numitul în mirenie *Iordachi fon Varnav*, fiu

a Post. Ioan Varnav". Acest arbore a fost completat de d. G. Varnav,

Irimia Varnav, ot Cernestî, diacon în 1621, cel ce au venit de la Varna din Bulgaria, şi au fost ginere a Hatmanului Dinga,

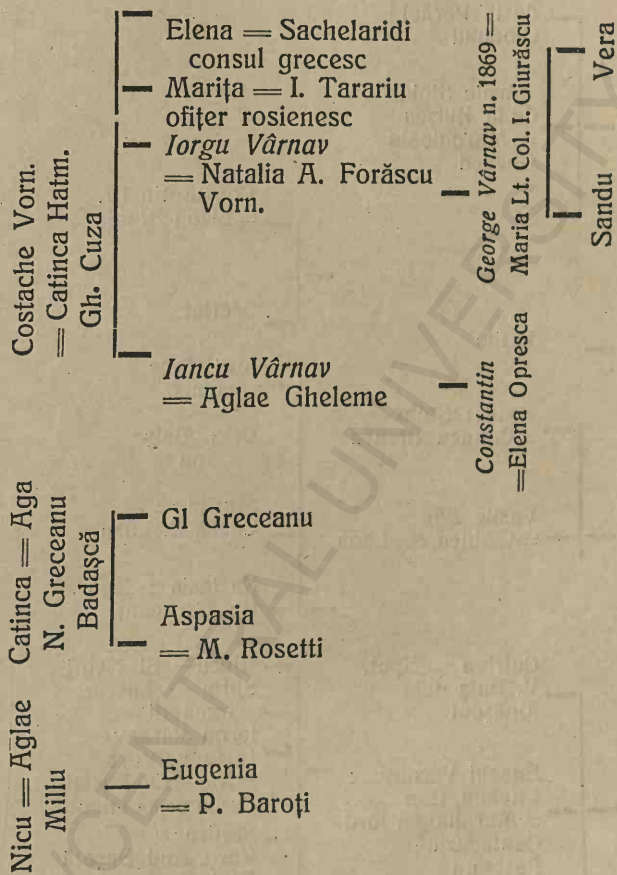
1. — In arborel lui Ghedeon Ion Varnav, este această însemnare: „Aceşti trei sânt co borători a lui Irimie Varnav Clucer, şi a lui Pavăl Varnav Medelnicer, din cari aceştia se trag Varnaveştii ce sînt în fînturile din gios, şi Toderaşcu Varnav dela Petie de lângă Folticeni, a căruia fiu este Iordache Varnav, gînerile Ghişescului dela Dorohoiu, iar despre Varnaveştii din Basarabia se arată mai sus”.

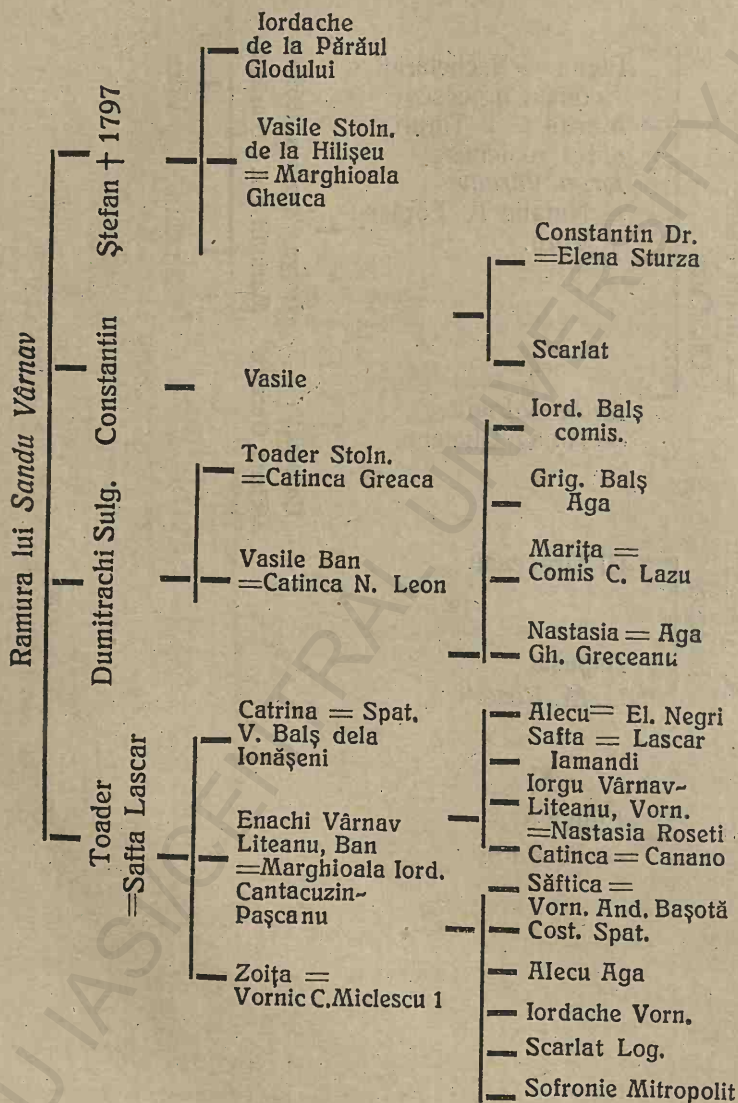
Ramura lui Ion Vornav

— Constantin, Ban, 1770
 = Safta Sturza, vară primară
 a Logof. Mihai Sturza¹⁾

- Ilinca = Const.
Roset Aga
- Zoîfa = Lupu
Balş Logof.
- Petrache Post.
= Nastasiica lui
Man. Dimachi Log.
- Smaranda
= Andronachi
Donici Logof.
- Mărioara
= V. Krupenski Spat.
- Manolachi, Stol.
= Todosiica Rusu
(Basarabia)
- Ioan, = Post. 1815
= Mariţa fata lui
Toma Dimachi Post
apoi Shimonah Teodor
- Safta = Ilie
Cantacuzin Aga
- Alecu Vârnav
Spat.
- Nicu = Aglae
Millu
- Costin
- Ierodiacon Ilarion
- Catinca = Aga
M. Greceanu
Badaşcă
- Costache Vorn.
= Catinca Hatm.
Gh. Cuza
- Iordachi fon Vârnav
- Ştefan fon Vârnav
- Catinca = Post.
V. Krupenski
- Profiriţa = Vorn.
Andrieş Başotă
- Iancu Cantacuzin
Logofăt
- Kniazu C. Cantacuzin
= Catinca Giurge Căm.
- Alecu Cantacuzin
= Elena Gl. Mavru
- Ilisei Cantacuzin Spat.

1.— D-1 Octav George Lecca arată că Banul Const. Vârnav a fost căsătorit cu Ileana Buhuş.

1.— Vornicul Const. Miclescu este fiul Banului Sandu Miclescu și a Saftel, fiica Paharnicului Iordache Sillon.

Constantin Dr.
=Elena Sturza

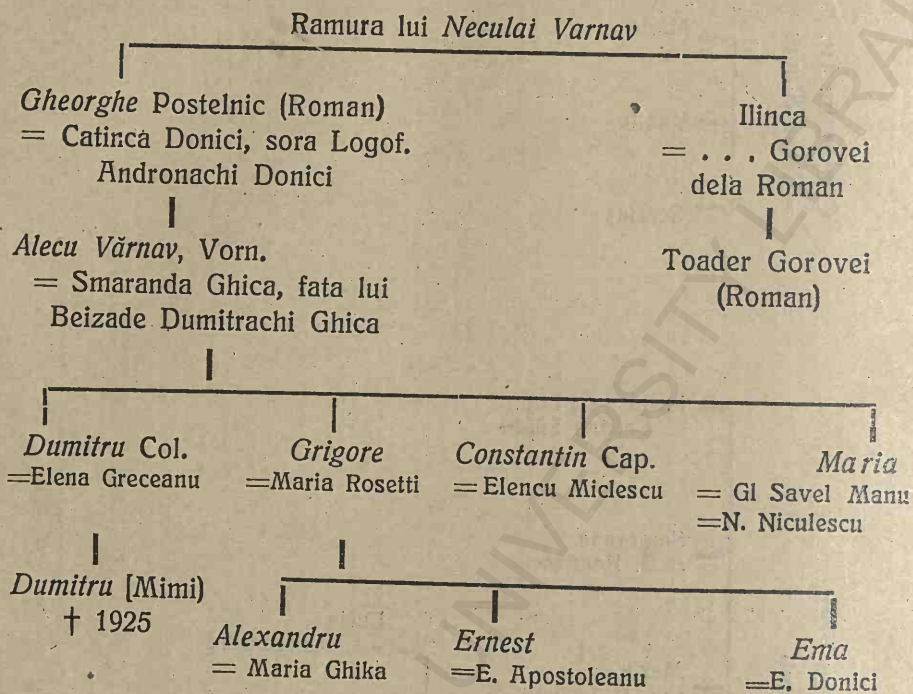
- Maria
- Vasile
- Scarlat

Iorgu Várnav Lifeanu Vorn.
=Nastasia Roseti

- Iorgu dela Liteni
= Catrina Silion
- Smaranda
= D. Henţiescu
- Maria =
Col. E. Casimir
- Natalia =
I. Paladi
- Safta =
G. Beldiman
- Elena =
T. Cristescu
- Alexandru
= Lucia
Cogălniceanu

- Lucia
= C. Crupenschi
- Caterina =
Col. Romanescu
- Mihai
- George
= El. Corjescu

— Alexandru

Ghedeon fon Varnav, care a transcris arborul vechiu al familiei Vârnav, scrie următoarele ;

Istoria boerilor Varnaveşti ce sînt în Basarabia

Până a nu se deslipi Basarabia de Moldova, se afla la moşia Ionăşenii, lângă Dolina, în ţinutul Dorohoiul, trei boeri fraţi: Ilie, Costache şi Neculai (sau Toader) de familie Perjeşti, carii după luarea Basarabiei de către Rusia s'au mutat cu locuinţa în Basarabia, la ţinutul Hotinului, şi după statornicirea guvernului rosienesc, rânduindu-se o comisie cercetătoare de toţi adevaraţii dvoreni (nobili) ce se afla în acea nouă gubernie, au voit şi D-lor trei fraţi Perjeşti de a fi trecuţi în Cniga dvorenilor, însă cu numire de Varnaveşti, iar un moş al meu, ce era trăitor în Basarabia, Stol. Manolachi Varnav, fratele a tatălui meu, au protestat a lor numire de Varnaveşti, şi au rămas d-lor netrecuţi în

Cniga dvorenilor. Apoi la 1822, când turcii se aflau în Moldova, şi eu subsemnatul eram bejănărit în Bucovina, cu toţi ceilalţi boeri moldoveni, am trecut cu familia mea în Basarabia, mergând să mă aşez cu locuinţa la moşia Jorile din ținutul Orheiului, ce era zestre a soţiei mele, necunoscând însă locurile pe acolo am rătăcit drumul şi apucându-ne noaptea pe o vreme ploioasă şi cumplită, umblam prin întuneric nemernici pe câmpii pustietăţii, iar un glas a unui câne ne-au îndreptat la un sat ce era tocmai pe moşia acelor trei boeri Perjeşti, şi întâlnind pe un ţăran ne au dus la casa stăpânească târziu pe când boerii se culcase, trezindu-i însă o slugă şi spuindu-le că un boer din Moldova, Comisul Iordachi Varnav se află la poartă, s'au sculat d-lor boerii îndată şi ne au primit cu mare dragoste. După ce am intrat dar în odaia de primire, am întrebat pe d-lor în a cui casă am cinste şi norocire a mă adăposti în această noapte, iar unul dintre d-lor mi-au răspuns: Noi sântem trei fraţi, Ilie, Costache şi Neculai (sau Toader, bine nu țin minte), iar istoria noastră vom spune-o dv. mai pe urmă. După obișnuitele dar ceremonii a unei nobile primiri, istorisindu-mi despre d-lor cele de mai sus arătate, adică, cum d-lor au vrut să se treacă în Cniga dvorenilor sub nume de Varnavești, şi cum moşul meu Manolachi i-au împotrivit, m'au rugat apoi să-i ajut, dându-li o mărturie că d-lor sunt cu adevărat Varnavești, spre a se putea trece în Cniga dvorenilor. Eu dar acel ce deapurarea am simțit o nespusă mulțămire în sufletul meu la tot prilejul ce mi se înfățișa de a ajuta la soarta altuia asemenea mie, le-am răspuns că mărturia poate fi socotită falsă, dar după vre-o două luni, când eu voi fi cunoscut guvernului, să meargă unul dintre d-lor la Chișinău, și fără a spune că d-lor au avut întâlnire cu mine, să deie o proșenie la comisia dvorenștii cu rugămintă, fiindcă au auzit că un boer dela Moldova de familia Varnav, anume Comisul Iordachi Varnav, fiu a Post. Ioniță Varnav, au venit acum în Basarabia, și se află cu locuința la moșia Jorile, în ținutul Orheiului, să se facă întrebare acelu boer

de suntem noi Varnaveşti ori ba, după care comisia îmi va face mie întrebare, şi eu voi face răspuns care va fi mult mai bun decât mărturia. Urmând dar d-lor după a mea povăţuire, şi făcându-mi comisia întrebare prin povescă, am răspuns că d-lor trei fraţi Ilie, Costache şi Neculai sunt cu adevărat nu numai de familie Varnav, dar şi în înrudire de aproape cu mine. După care apoi d-lor trei fraţi s'au trecut în Cniga dvorenilor cu numire de Varnavi, din carii se trag Varnaveştii cei din Basarabia.

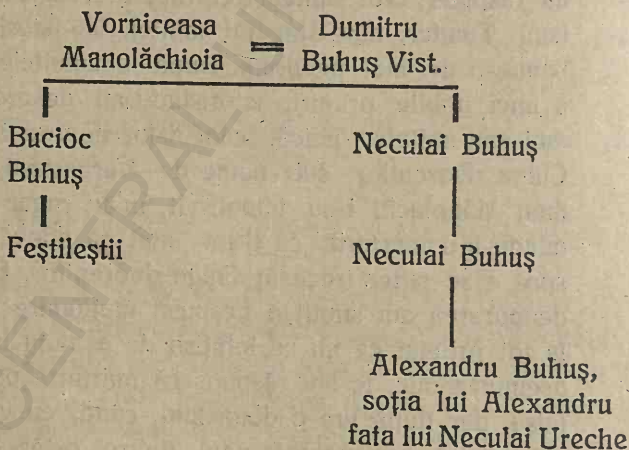
1868 octombrie 20.

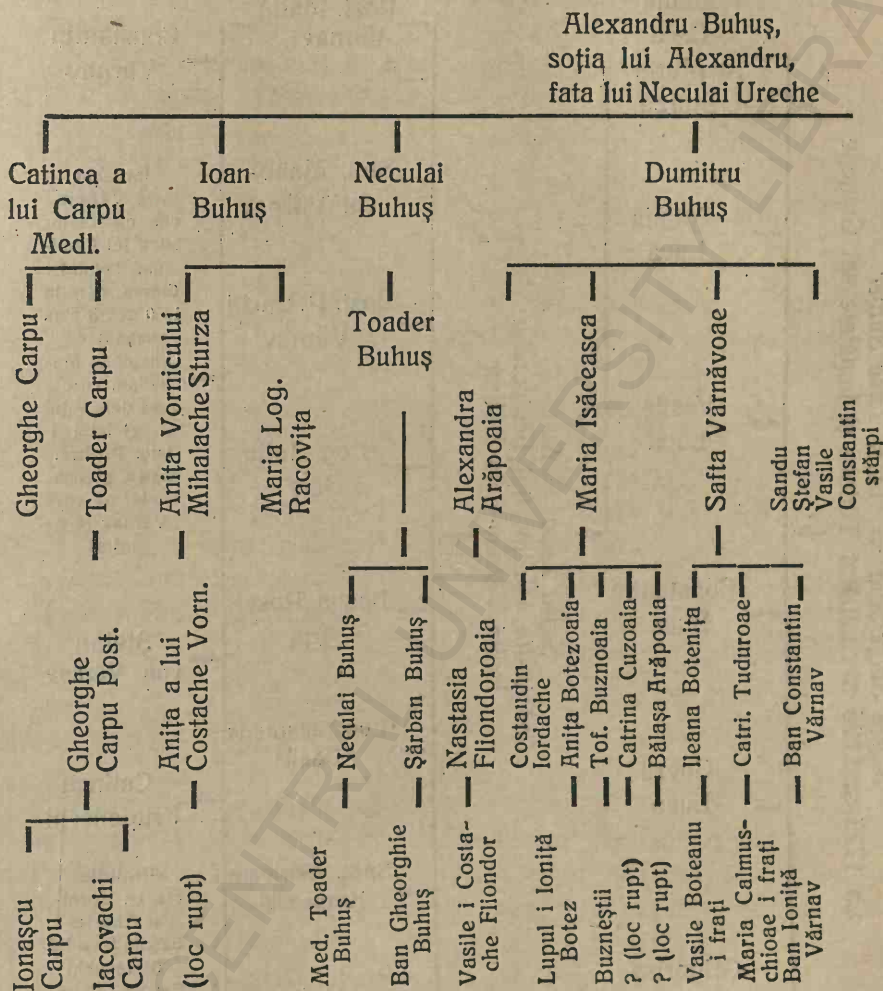
Ghedeon fon Varnav, numit în mirenie Iordachi fon Varnav.

Familia Vărnnav se înrudeşte cu familiile *Luca* şi *Buhuş*.

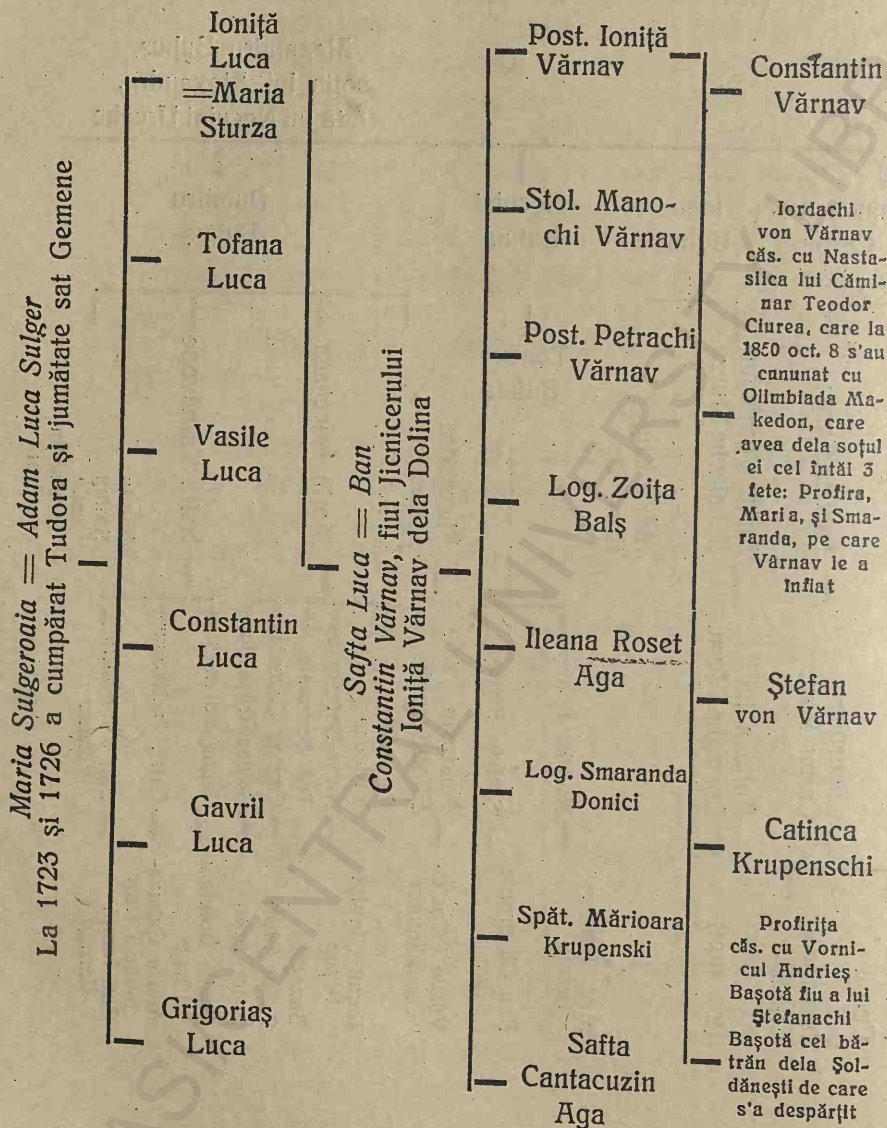
D. George Vărnnav ni-a comunicat două spiţe de familii. Pe una este această însemnare: „Copie de pe spiţa neamului întocmai după aceia ce este la Dumnealui Stolnic Ioan Keşcu. 813 dechemvri 22^a.”

Spiţa este aceasta:

Spîţa familiei *Luca* este aceasta:

În «Condica foilor de calităţi» găsim ;
Dumnealui *Colonel Costin Vărnăv*, român, născut la anul 1816,
în Botoşani.

A învăţat în pensioane şi şcoli publice.

Ştie: româneşte, franţuzeşte şi nemţeşte.

Nu e căsătorit.

A fost 16 ani aghiotant domnesc.

Astăzi 1852 este adjutant domnesc şi ispravnicul ţinutului Botoşani.

În dosar 2, Tr. 1765, din Arhiva Statului dela Iaşi, se vede că la 3 octombrie 1834, *Costache Vărnăv*, fiul răposatului *Căminar Vasile Vărnăv*, cere a se rândui un epitrop asupra averii rămasă dela părintele său, şi dela moşul său, răposatul *Căminar Iordachi Vărnăv*, fiindcă dumnealui voeşte a merge în altă ţară, şi aice mai rămâne un frate al său nevârstnic.

Căminarul Vasile Vărnăv, fiul *Medelnicerului Constantin Vărnăv*, moare în 1813, şi fusese însurat cu *Maria Gheuca*, fiica *Stolnicului Const. Gheuca*, şi-i mai rămân trei copii nevârstnici.

Testamentul său are data de 28 februar 1813.

După moartea *Căminarului*, nevasta lui se mărită cu un Spatar Roset.

Vasiliu — Iani. *Maria*, soţie. Fii: *Tudurachi, Eufrosina, Ileana, Dimitrie, Zamfirachi*. 1832.

Ventura — Comisul Alecu. 1832.

« La anul 1838 în 8 zile a luni noemvrie s'au săvârşit soacrămea *Postelniceasa Maria Ventura* şi s'au îngropat la biserica *Vovidenia*, din Botoşani, unde s'au adus şi oasele soţului ei, *Postelnicul Grigori Ventura*».

(N. Iorga, Studii şi Documente, XVI, p. 57)

Zapan — Ilinca Zăpănoaia, văduvă. *Sandulachi, Maria* fii. 1832.

Tagma bisericească

În catagrafia din 1832, după ce se înşiră toate familiile boereşti care locuiau, în acel an, în Botoşani, se arată familiile slujitorilor bisericeşti, cu aceiaş amănunţime ca şi la boeri. Slujitorii fiecărei biserici sunt indicaţi cu sofiile, copiii şi servitorii lor, ba chiar şi cu numărul de animale ce posedă fiecare.

Deşi preoţii sunt înglobaţi sub aceiaş numire: „clasul mai de gios“, împreună cu meseriaşii, armenii, evreii, şi Țiganii, este incontestabil, însă, că a existat o mare deosebire între aceste clase, atât, în drept, faţă cu legile care ne au cărmuit totdeauna, cât şi în consideraţia pe care o avea clasa diriguitoare, boerimea, pentru preuţi şi pentru ceilalţi locuitori.

Trebuind să vie în contact cu preuţii, ca interpreţi între Dumnezeu şi oameni, boerimea nu-i putea considera ca nişte „paria“, ca pe mulţimea populaţiei. Între boeri şi preuţi erau oarecare relaţiuni impuse de tradiţiuni. La botezuri, la nunţi, la înmormântări, trebuia ca preuţii să facă parte dintre persoanele care mâncau la masa familiei; cu ocazia spovedaniilor, preuţii intrau în intimităţile şi misterele vieţii boerilor. Era, prin urmare, lucru așa de firesc că nu se confunda un preut cu marea mulţime, şi faţă cu înprejurarea că un fiu de preut nu se întorcea niciodată în masa poporului de țară, din care se recruta preuţimea, preuţii ar putea să fie socotiţi ca sămburele în jurul căruia s'a născut burghezimea noastră, care, în țările române, nu a ajuns la desvoltarea pe care o are în occident.

Tagma bisericească din Botoşani, în 1832, se compunea din următorul personal :

Biserica Trei-Erarhi.

Erei Sandu, săchelar. Presvitera Paraschiva. Vasile, Neculai, fii.

Erei Aftanasă. Catrina presviteră. Gheorghe, Chirilă, Dumitru.

trache, fii.—Teodosie psaltul la această biserică, în ogradă la Dumneei *Elencu Costin*.

Erei Gheorghe. Maria presviteră. *Vasile, fiu,*

Biserica Sf. Ion Botezătorul.

Erei Ion.

Erei Vasile. Maria presvitera.

Erei Gheorghe. Savasta presvitera. *Ana, soră* presviterii. *Manolache Vasiliu,* psalt.

Matei Ivanovici, dascal. *Maria,* soţia lui.

Biserica Sf. Neculai.

Iconom Ilie. Maranda, presvitera. *Luca, Gheorghe, Ruxandra, Profira,* fii.

Sakelarul Dimitrie. Maria presvitera. *Costache, Mihalache, Ioan, Vasile, Safta,* fii.

Erei Aftanasie. Catrina presvitera. *Zoiţa* fiică. *Mihalache „brat“* sfinţiei sale.

Dimitrie dascal. *Maria* soţ.

Iconom Ilie dela Sf. Gheorghe. *Ana* presviteră. Fii: *Costache, Anastasache, Zamfira.*

Ion Corvin, pălimar la Sf; *Vasile. Casandra,* soţ lui. Fii: *Gheorghe şi Măriuţa.*

Erei Gheorghe zet *Erei Petre,* fără popor. *Catrina* presvitera.

Fii: *Dumitru, Elisaveta, Maranda, Maria, Soltana.*

Dumitrachi Zugravu, dascal la Sfinţii Voevozi. *Maria* soţ. *Maria* presviteră a preutului *Sileon,* văduvă.

Chirilă, dascal la Sf. Gheorghe. *Smaranda, Ileana,* fiice.

Rariţa presvitera, văduvă a preutului *Gheorghe.* Fiică: *Zamfira. Calinica* monahia, mama presviterii.

Biserica Sfinţilor Voevozi.

Iconomul Gheorghe 1). Maria presvitera. Fii: *Iancu, Smaranda şi Catinca.*

Preutul Manole. Nastasia, soţie. Fii: *Costache, Maria, Catinca şi Elencu.*

1. — Iconomul Gheorghe Popovici Gheorghiu este tata Mitropolitului Iosif Gheorghian.

Sachelarul Constantin. Balaşa, soţie. Fii: Gheorghe şi Alexandru.

Iftime dascal. Domnica, femeia lui.

Biserica Sf. Spiridon.

Iconomul Iftime, văduvoiu.

Preutul Gheorghe. Ana preuteasa.

Preutul Iordachi, văduvoiu.

Preutul Neculai. Ileana, soţia sa.

Mihalache psalt. Zămfira, soţie.

Preutul Aftanasă. Paraschiva preuteasă.

Preutul Teofan, văduvoiu.

Iordachi pisălt. Smarandă soţie.

Ion Diaconu. Safta soţie.

Maria preuteasa, văduvă. Catinca fiica sa.

Biserica Pogorârea Duhului Sfânt.

Preutul Manole. Ileana preuteasă. Fii: Gheorghe, Apostol, fratele lui Manole.

Preutul Vasile. Săvastia, preuteasa. Fii: Costuchi, Ioan, şi Ileana.

Preutul Niculai. Safta preuteasă.

Maria preuteasa, văduvă. Fii: Vasile şi Zoiţa.

Ană preuteasa, văduvă. Fii: Ioan dascal, Olimpiada.

Ierodiaconul Gheorghe, văduvoiu, zet Ana preuteasa.

Dumitru, brat, diiacon.

Sultana preuteasă, văduvă. Fii: Costache, Catrina.

Biserica Sfinţii Apostoli.

Preutul Vasile, Iconom. Ană, preuteasă. Fii: Neculai, Ion, Maria Ecaterina.

Preutul Vasile. Ecaterina, preuteasă. Fii: Grigori, Zoiţa.

Vasile, dascal bisericeii.

Maria, preuteasă, văduvă.

Caterina, preuteasă, văduvă.

Preutul Ion. Zoîfa, preuteasa. Fii; Neculai, Anica. Ioana preuteasa, văduvă. Fii: Tudorache, Catrina.

Biserica Preacuvioăsei.

Preutul Vasile Iconomul. Catinca, preuteasa. Fii: Manolică, Maria, Zoîfa, Dafina.

Preutul Ion, văduvoiu. Iancu, fiul său. Costachi nepotul său. Gheorghe Bădărău, dascal.

Ilie eclesiarh.

Preutul Gheorghe. Ileana preuteasă. Vasile fiu.

Preutul Tudorache. Profira, presviteră. Zamfira, Catinca, fii.

Diaconul Costandin. Ecaterina, diaconiţa.

Biserica Sfinţii Impăraţi Constantin şi Elena

Preutul Tanasă Iconom. Maria Iconomiţa. Neculai, Ileana, Rabeica, fii.

Gheorghe, dascal, holteiu.

Dumitru sin Neculai, holteiu; tij.

Biserica Sf. Dimitrie.

Preutul Dominte Iconom, văduvoiu. Fii: Neculai, Toader Smaranda.

Părintele Dimitrie, săchelar. Ecaterina, preuteasa. Fii: Vasile, Ion, Maria, Zamfira, Casandra, Zoîfa.

Preutul Gavril. Evdochia, preuteasa. Fii: Mihalachi, Neculai, Maria, Catinca, Ileana.

Gheorghe Ilie, psalt.

Dumitru eclisiarc.

Biserica cu hramul Vovidenia.

Preutul Iordachi. Iustina, preuteasă. Fii: Alexandru, Ioan, Nastasia.

*Preutul Ioniţă. Zoiţa, preuteasă. Fii: Ileana şi Profira.
Diiaconul Neculai. Ileana diiaconiţa. Ion, fiu.
Dumitrache, dascal. Nastasiă, maica sa, văduvă.
Preutul Gheorghe, fără popor. Paraschiva, preuteasa. Fii:
Iordache, Vasile, Iancu, Zamfira.*

In cvartalul VI, „mahalaua Pliatul târgului“, personalul bisericesc e indicat fără arătarea bisericei la care serveşte. Sub titlul: „tagma bisericească“, găsim:

*Preutul Ion, protopopul ţinutului.
Preutul Grigori, Iconom. Zamfira, soţie. Fii: Ioan, Costache,
Vasile, Profira, Ileana, Ecaterina,
Preutul Ioan Săchelaru. Zoiţa, soţie. Fii: Dimitrie, Gheor-
ghe, Tofan, Neculai, Ana, Sofia, Catinca, şi Teodora,
Preutul Gavril. Soltana, soţie.
Preutul Aftanasie. Paraschiva, soţie. Fii: Iancu şi Catrina,
Părintele Teofan. Maria, fiica lui, văduvă.
Diiaconul Teodor. Maria, soţie. Fii: Ion, Anica, Ecaterina.
Diiaconul Vasile. Domnica, soţie. Fii: Gheorghe, Ioan, Maria.*

Clasul mai de gios.

Se înţelege că rubrica aceasta este cea mai lungă, în catagrafia populaţiei Botoşanilor, din 1832.

După „tagma bisericească“, se înşiră, pe fiecare cvartal, numărul familiilor împărţite după meserii. Aşa, în cvartalul I, rubrica începe cu *făclierii*, rânduiţi fiecare după normele urmate pentru clasa boerească. De pildă:

Haretu Gheorghiu, hrisovolit. *Sofia*, soţ. Fii: *Neculai*, *Mihalachi*, *Adam*, *Sultana*. 4 slugi şi unu la făclierie.

Urmează apoi, cu aceleaşi indicări, celelalte profesii: *solonari*, *cizmari*, *băcali*, *precupeşi*, etc., a căroră listă se va vedea mai la urmă.

În rubrica „pământenii fără negustorie“, sunt trecute diferiţi persoane, dintre care unele au „profesiune“, după înţelesul de azi al cuvântului. Astfel, găsim: *Haralamb Calistru*, sudet nemţesc; *Gheorghe sin Panaite*, sudet rusăsc, dar şi pe *Neculai Botezatu*, *logofăt la spi-fărie*; *Enache Cazacliu*, *vătav*, etc.

Armenii, ca străini, sunt catalogaţi deosebit. Întâi vin „preuţii armeni“, apoi diferiţii meşteşugari: *solonari armeni*, *cizmari armeni*, etc. şi o rubrică specială au *posesorii armeni*, adică *arendaşii de moşii*.

La urma catagrafiei vin *figanii* şi *jidovii*.

În unele cvartale străinii sunt indicaţi sub denumirea: *naţia armenescă*, *naţia jidovească*, *naţia lipovenească*, *naţia jigănească* şi meşteşugarii sunt clasati în bresle: *breasla blanarilor*, *breasla bărbierilor*, etc.

Armenii erau consideraţi străini, ca şi evreii, şi, în această privinţă, nu era nicio deosebire între armeni şi evrei, în raporturile lor faţă cu pământenii.

De altfel, armenii ei însăşi se socoteau străini, şi chiar la 1859, când locuitorii oraşului Botoşani trimet o telegramă de felicitare Domnitorului Cuza, armenii, dintre cari unii erau alegători, nu iscălesc în telegrama aceasta, ci trimet o telegramă deosebită, în numele *comunităţii armenesti* din Botoşani.

Intre semnatarii acestei telegrame, unii armeni își adaugă titlurile de boerie. Aceste titluri, însă, ei nule aveau din timpurile vechi, ci au început a le dobândi când boeriile se acordau aceloră cari puteau să le cumpere cu bani, dela domnitorii fanarioți.

Cei întâi armeni din Botoşani cari obțin ranguri de boerie, sunt frații Goilav.

La 25 iulie 1857 se dă o *mărturie de neam* fraților Goilav și a-nume că: Sărdarul Gașpar Goilav, Slugerul David Goilav, Căminar Valerian, Sărdarul Teodor, Ion și Colețki secretar Garabet Goilav, toți frați, fiii Sulgerului Luca Goilav și nepoți răposatului Clucer David Goilav, din cari Garabet și Ion Goilav se află trăitori în Basarabia Rosiei (în anul 1857), iar Gașpar și Valerian se află în Moldova, *cu pașporturi din Rusia*, proprietarii moșiei Sarata, *sunt cunoscuți de boeri pământeni*, cinstindu-se bunicul lor anume David Goilav, la anul 1804, cu rangul de boer Clucer de cătră Domnitorul Alexandru Moruzi Voevod, *pentru serviciile făcute țării*.

Mărturia este iscălită de boerii divaniți: A. Mavrocordat, Legofăt; Teodor Balș; A. Cantacuzin, Vornic; Scarlat Roset, Vornic; Costache Чаръ Postelnic¹⁾.

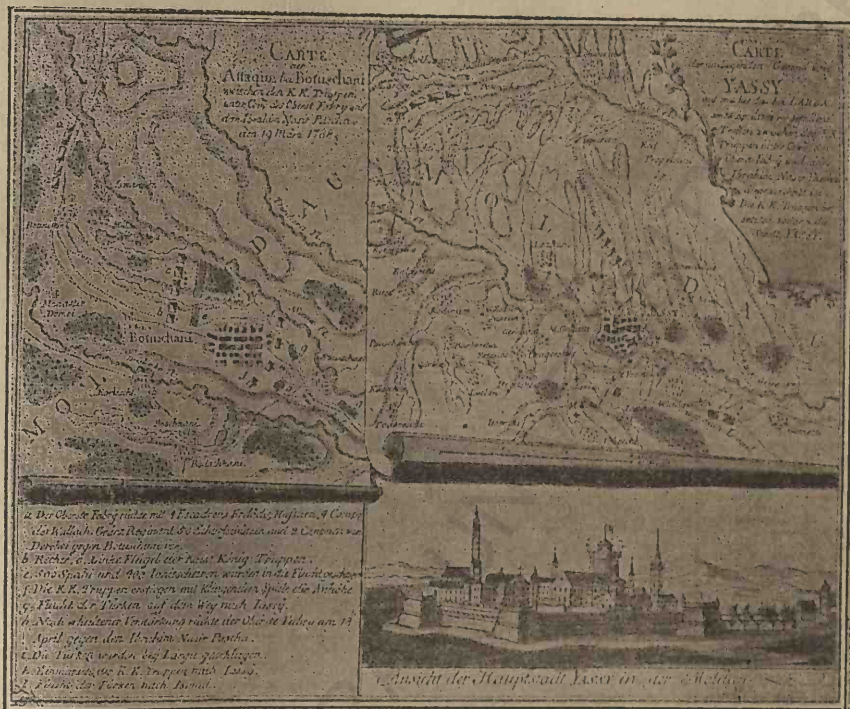
Membrii unui Divan cari afirmă că sunt *boeri pământeni*, armenii cari stăteau, în Moldova, *cu pașpoarte din Rusia!*

La 1832, după catagrafie, erau în Botoşani 155 familii de breslași armeni. În numărul breslașilor erau trecuți și „posesorii”, adică arendașii de moșii.

Începuse procesul de părăsire a agriculturii de cătră proprietarii boeri, cari, ademeniți de un traiu mai larg, în orașe, sub influența civilizației din occident, trebuiau să lese altora locurile goale ce rămăneau în curțile boerești dela safe; armenii au umplut aceste goluri, au început să exploateze moșiile și, nu după multă vreme, au devenit proprietari pe unele dintre cele mai mari și mai bogate, grație numai înprejurării că erau creștini, și nu li era interzis, ca evreilor, să dobândească pământ rural.

În 1832 erau, în Botoşani, 43 familii de posesori, dintre care 38 armeni.

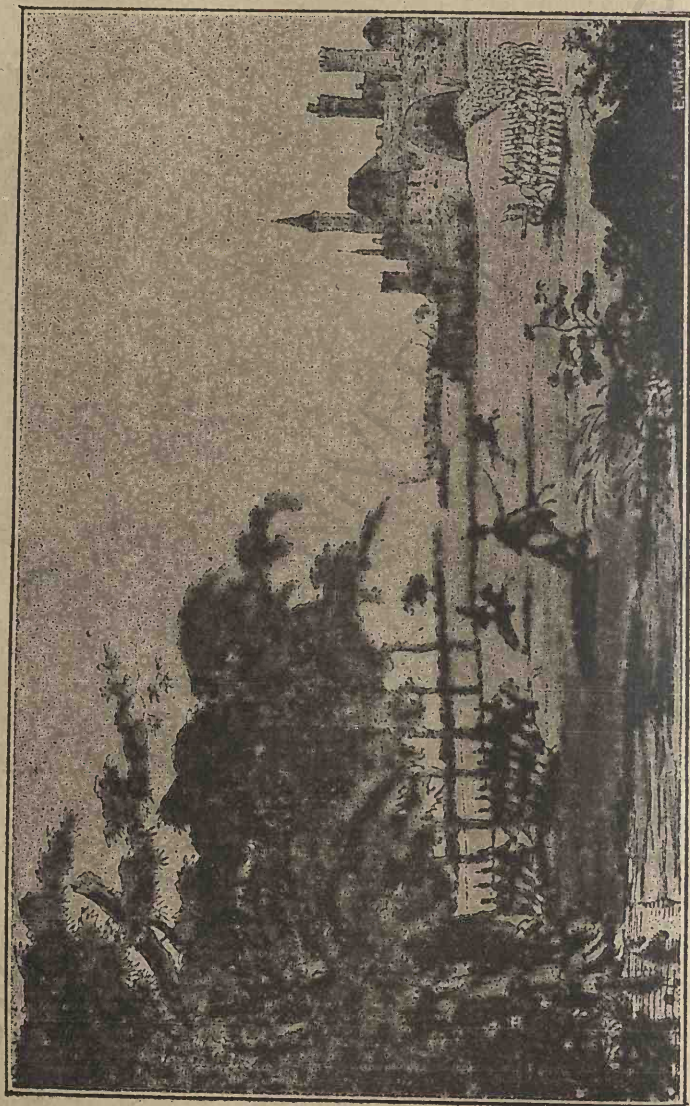
1.— Arhiva Statului din Iași, Condica 23, Tr. 166.

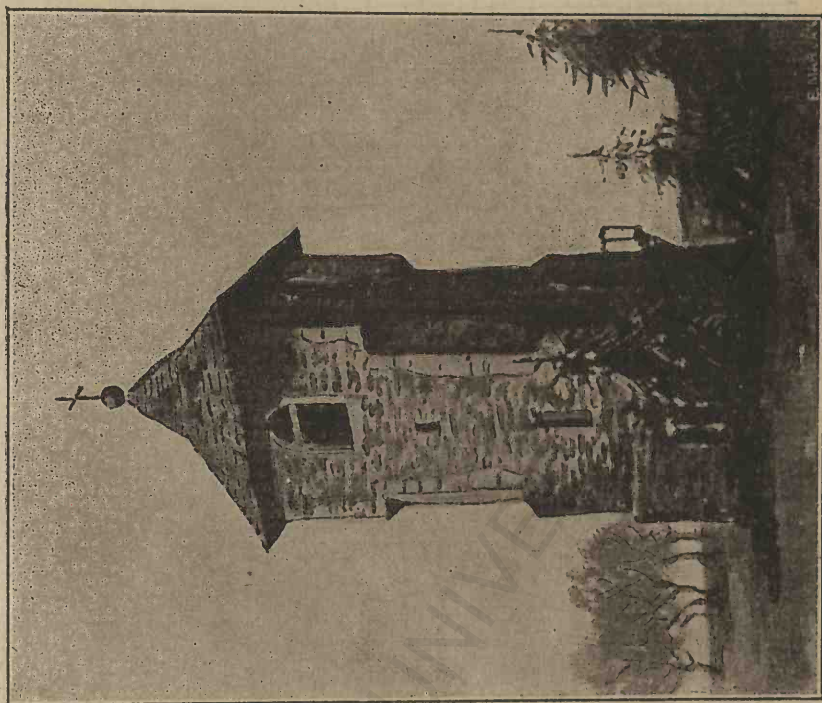

HARTA ATACULUI DELA BOTOŞANI

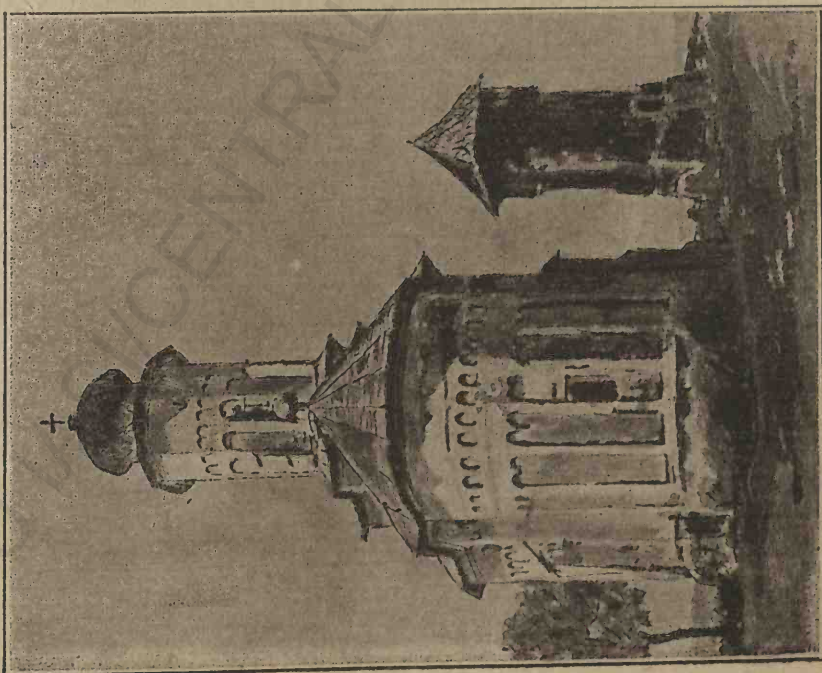
dintre trupele austriace, sub comanda lui Fabry și trupele turcești ale lui
Ibrahim Nazir Paşa, la 19 Martie 1788

„In vremea asta turcii au ocupat Botoşanii, dar Fabry dă o nouă luptă, pune pe turci pe fugă și în ziua de 22 Martie, trupele austriace intră în Botoşani cu muzică și cu steagurile desfășurate”. (pagina 18)

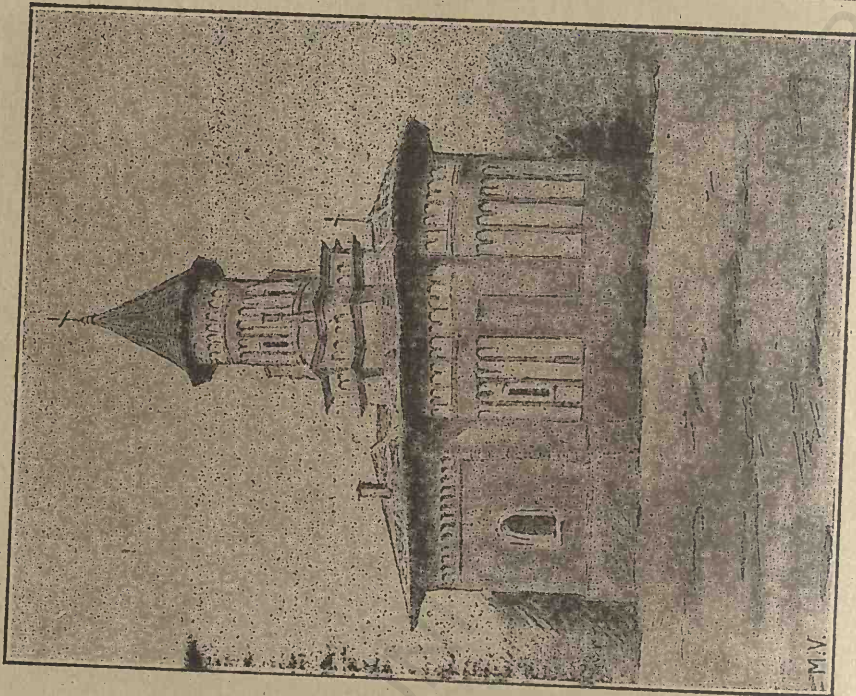

TURNUL BISERICII PĂPĂUȚI

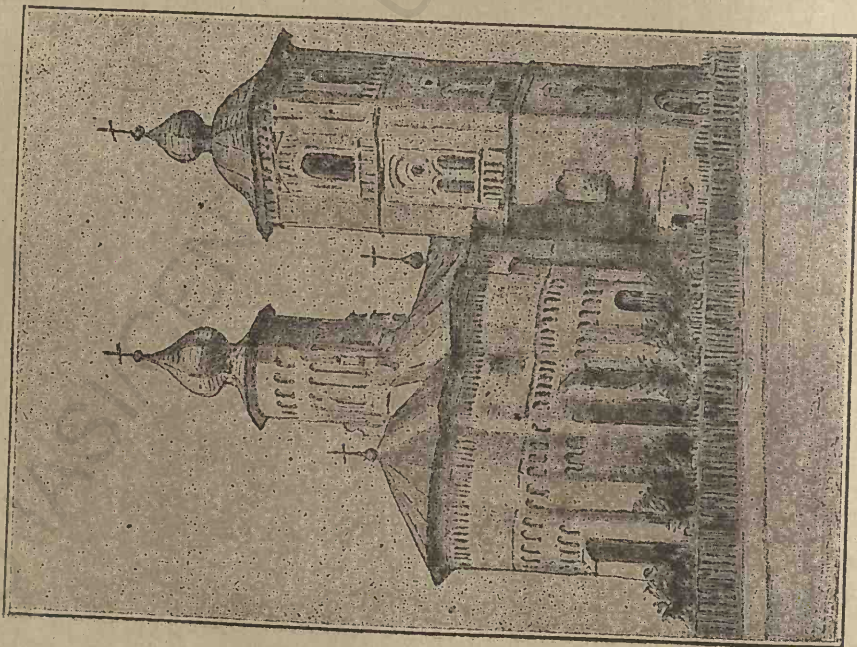

BISERICA PĂPĂUȚI
înainte de restaurare

BISERICA SF. GHEORGHE
după restaurare

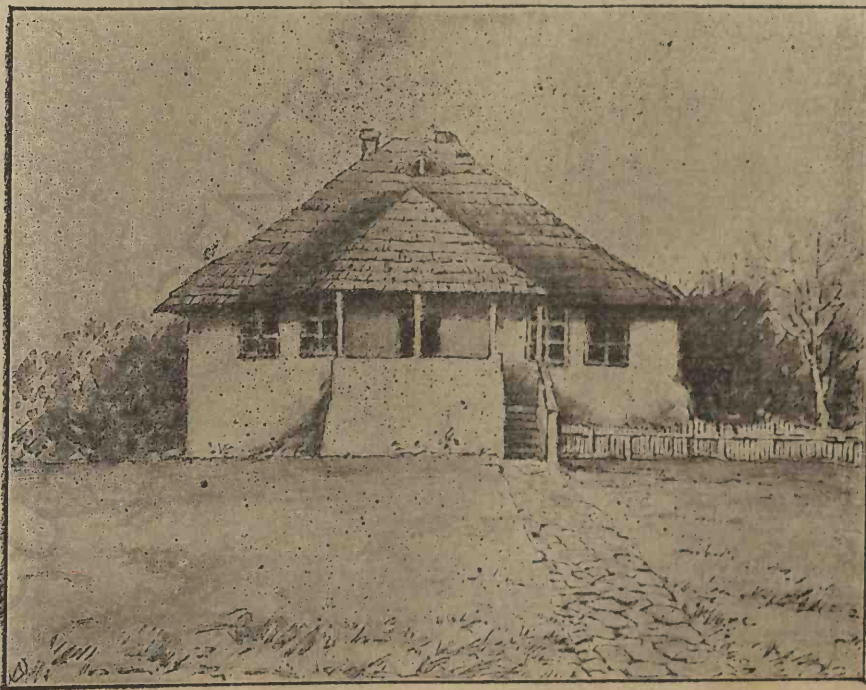

BISERICA SF. GHEORGHE
înainte de restaurare

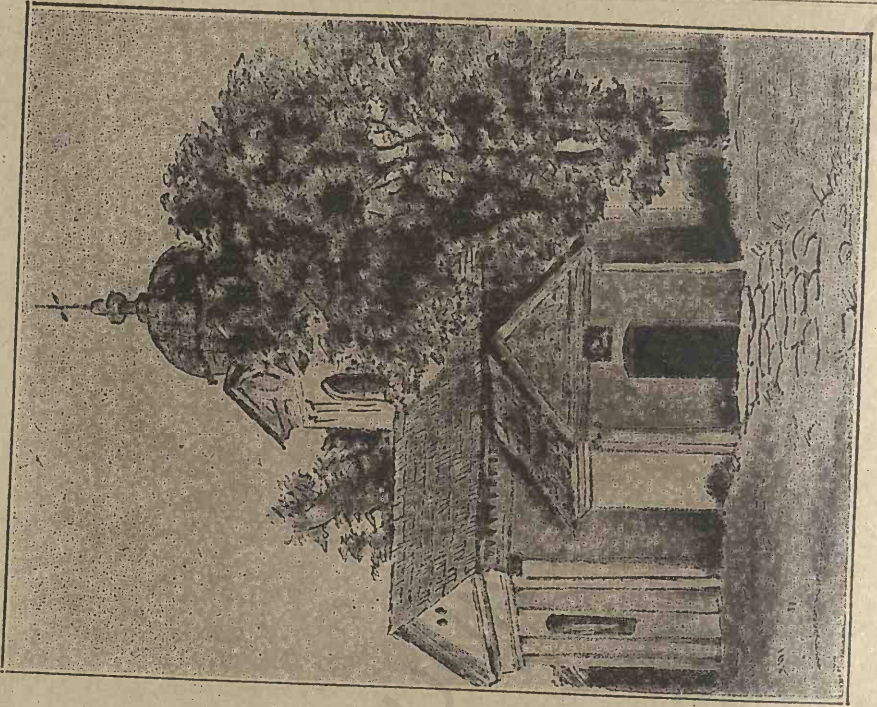

CASĂ DIN STRADA EMINESCU

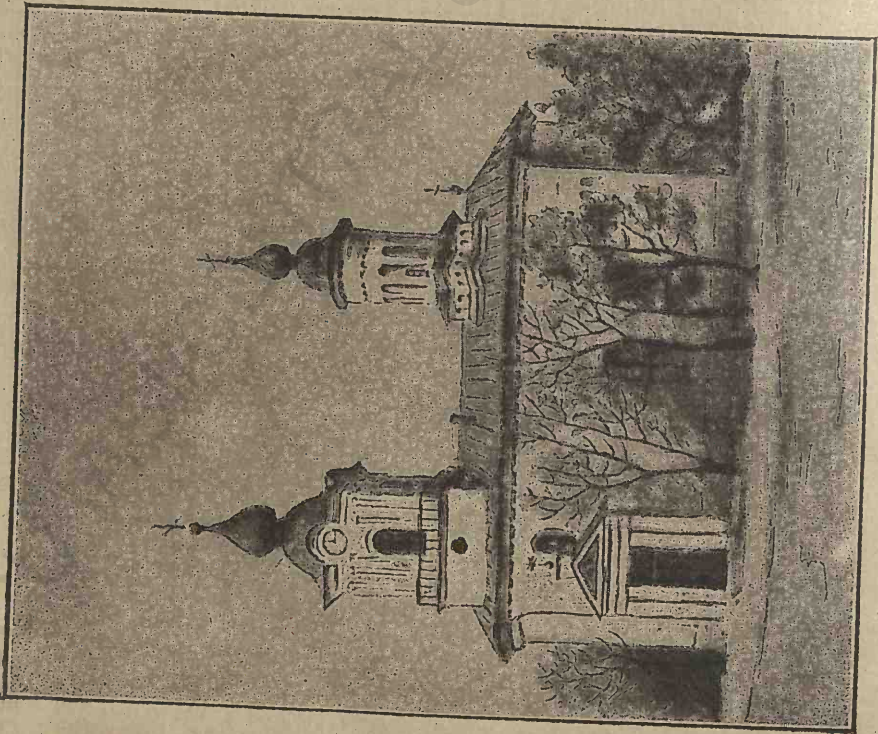

CASA DIN STRADA LAHOVARY

BISERICA ROSET

BISERICA OSPENIA

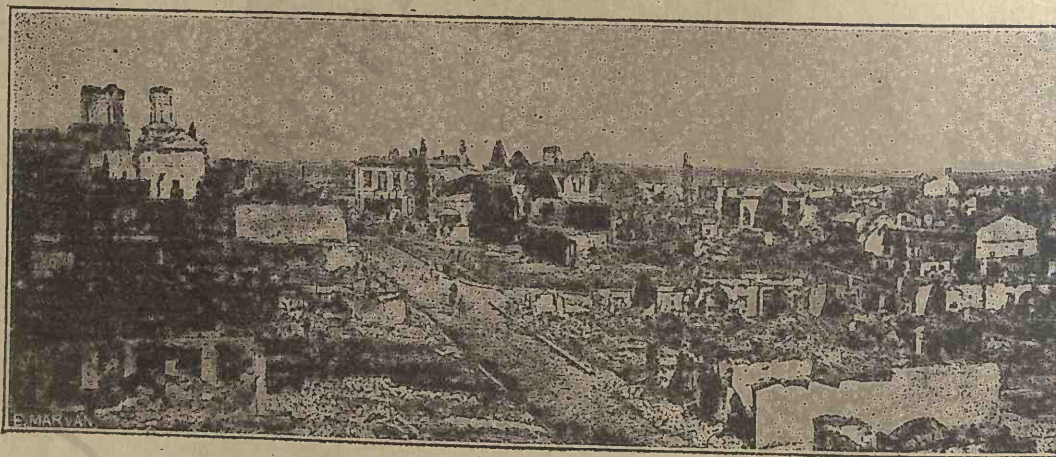

VORNICUL AL. CALIMAH

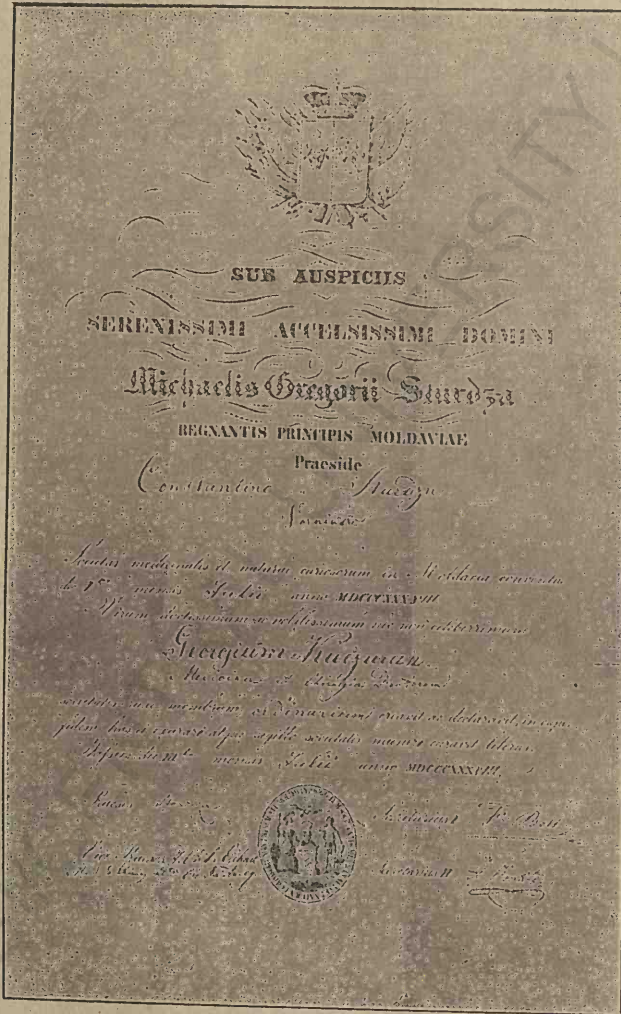
IOHAN GORGIAS ŞI SOŢIA SA

BISERICA OSPENIA ŞI O PARTE DIN TÂRG
distruse de focul din Iunie 1887.

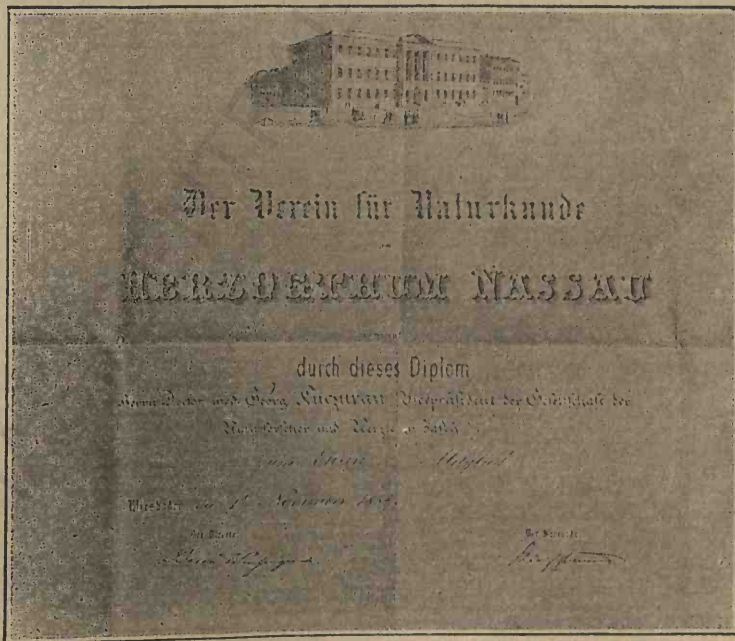
DR. CUCIUREANU

DIPLOMA DE MEMBRU
 a Societăţii de medici şi naturalişti din Iaşi, a D-rului G. Cuciureanu.

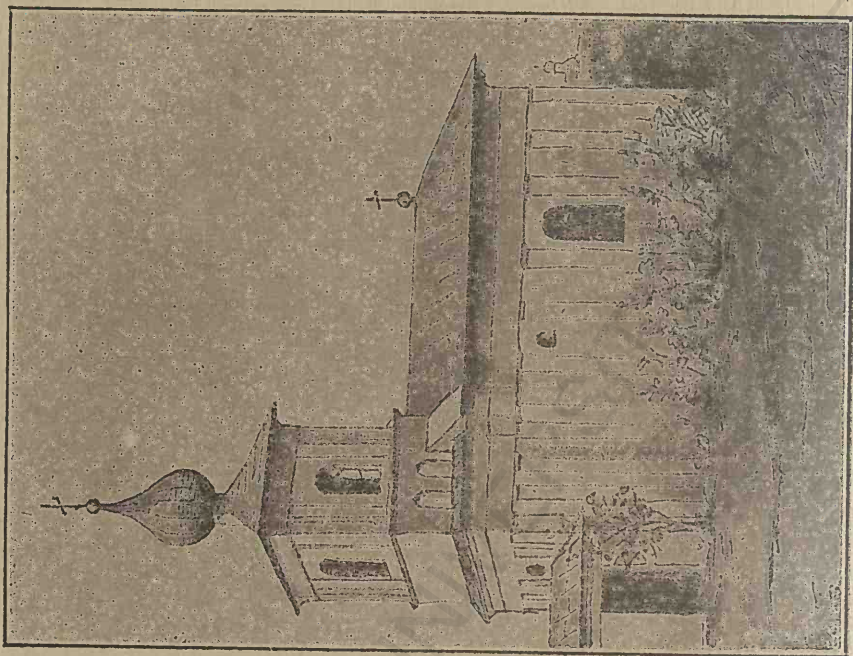

DIPLOMA DE MEMBRU a Societăţii de Zoologie şi Botanică, din Viena

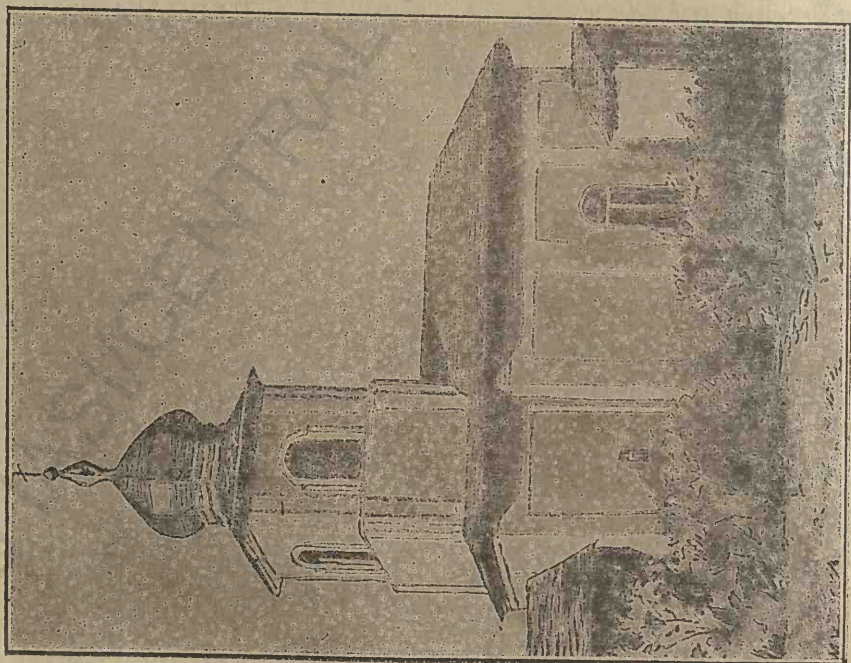

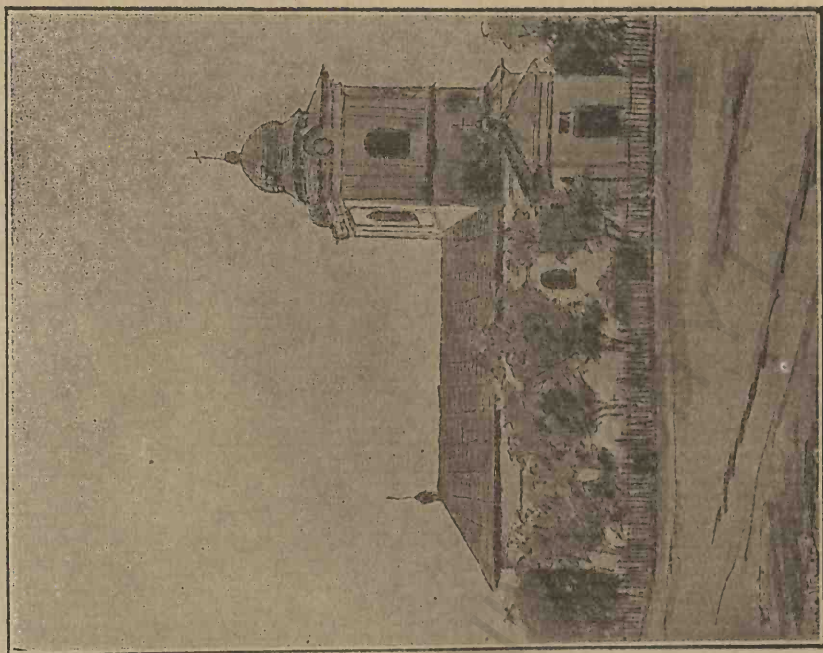
DIPLOMA DE MEMBRU a Societăţii ştiinţifice a Ducatului Nassau,

BISERICA SF. IOAN

BISERICA CUVIOASA PARASCHIVA

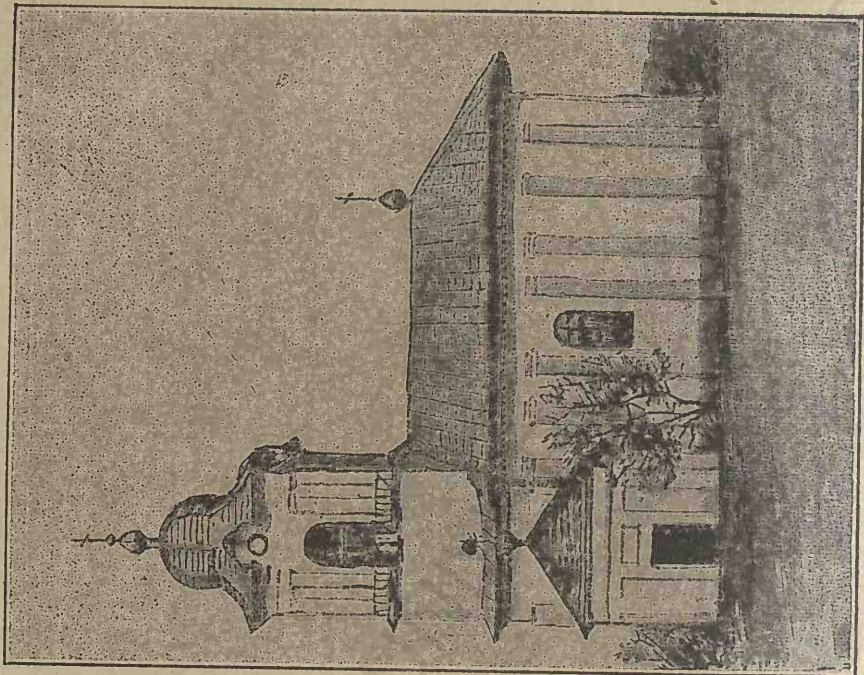

BISERICA SF. TREI-IERARHI

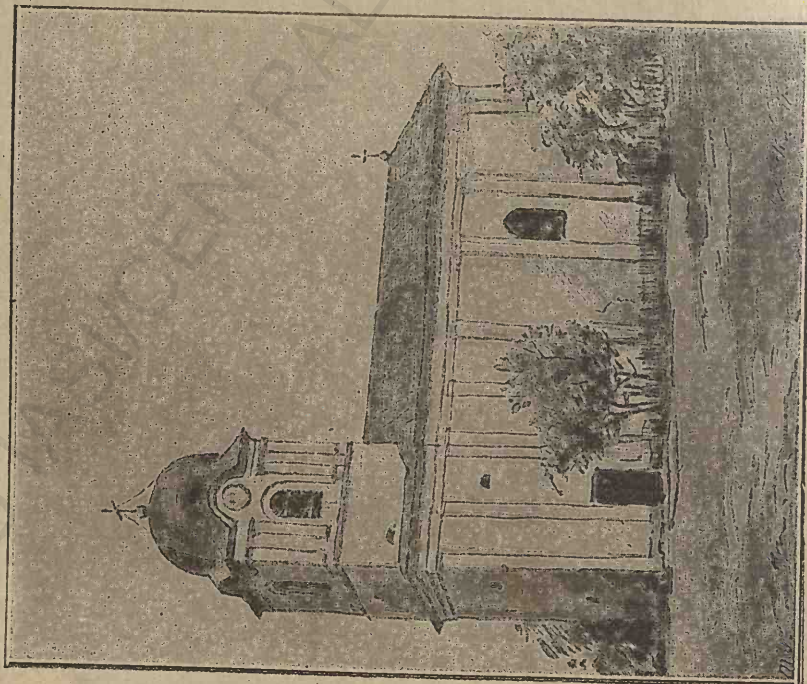

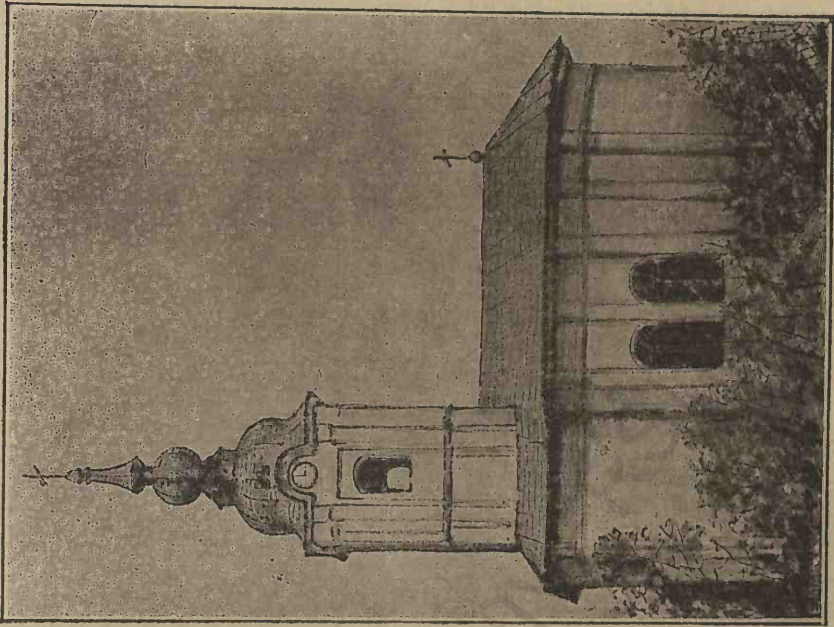
BISERICA, SF. NECULAI

BISERICA POGORĂREA SF. DUH

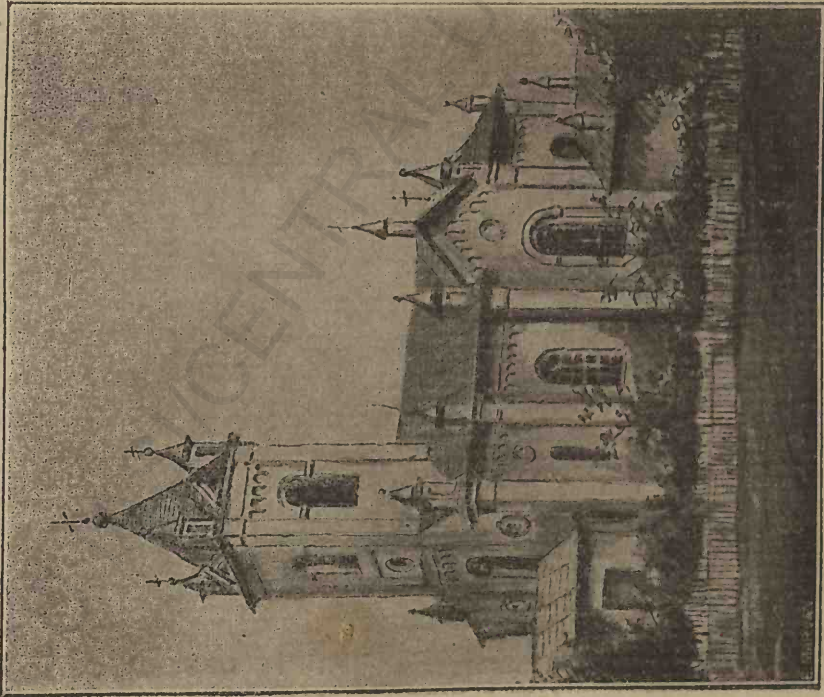

BISERICA SF. DUMITRU

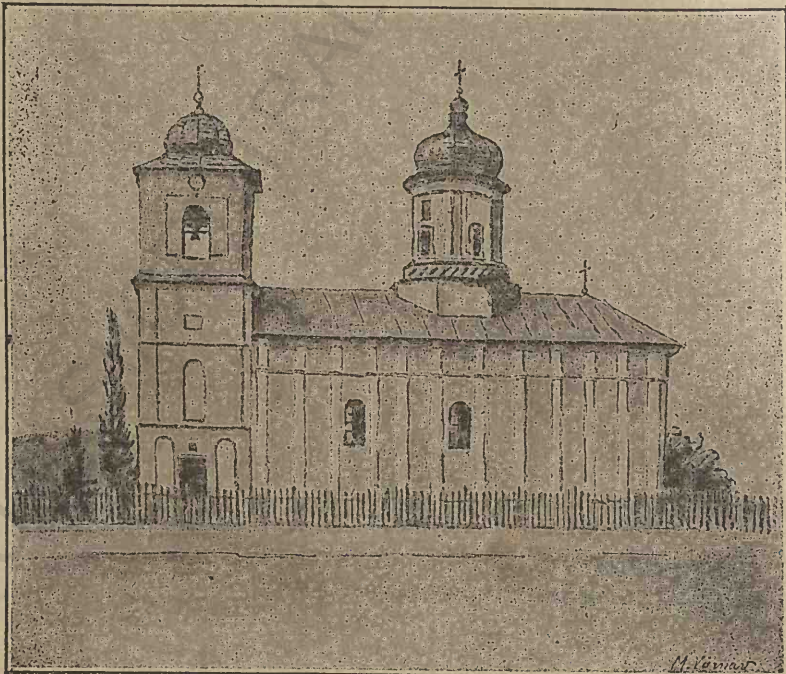
BISERICA VOVIDENIA

BISERICA SFANTA TREIME

BISERICA ARMENEASCĂ SFÂNTA TREIME

BISERICA SF. ILIE

Posesorii armeni, cei mai mulţi supuşi străini, adică veniţi de curând în ţară, trecuţi în această catagrafie, sunt :

Ştefan Ciobanu sin Garabet,
Bogdan Teodorovici,
Grigori sin Cristea Mătăsar, sudet nemţesc,
Grigori sin Mane,
Luca Goilav,
Gaşpar sin Luca Goilav,
Ioniţă sin Gheorghe Trancu,
Andrieş Focşăneanu, sudet nemţesc,
Vartan sin Lazăr Antonaş, sudet nemţesc,
Gheorghe Ciomac, sudet nemţesc,
Cristea sin David Goilav, sudet nemţesc,
Gheorghe sin Toader Goilav, sudet nemţesc,
Sava sin Popovici, sudet nemţesc,
Ioniţă sin Toros Sucevean, sudet nemţesc,
Mane sin Criste Mane, sudet nemţesc,
Ioniţ sin Zaharie, sudet nemţesc,
Mihai Merzec, sudet nemţesc,
Pavăl Suceveanu sin Toros, sudet nemţesc,
Andronic sin Zaharia, sudet nemţesc,
Iacob Lebădă, sudet nemţesc,
Criste Teodorovici, sudet nemţesc,
Ştefan Ciomag, sudet nemţesc.
Criste Ciomag, sudet nemţesc,
Mardiros Ciomag, sudet nemţesc,
Cerchez sin Gheorghe Ceauş, sudet nemţesc,
Iacob Ştefanovici, sudet nemţesc,
Cristea Moişă, sudet nemţesc,
Mihai Pleşănschi, sudet franţuzesc,
Ştefan Pleşănschi, sudet franţuzesc,
Çerchez sin Ioniţ Balasan, sudet nemţesc,
Neculai sin Ştefan Trancu,
Mihai Suceveanu,
Hacires Goilav,
Ştefan Goilav, supus franţuzesc,
Andrieş Marcovici, neguţător de boi, supus austrieccesc,

Ştefan Hăgi Rafailă,
Lohan Grigorovici,
Bogdan Hudic, supus austriecesc.

Restul populaţiei armenesti se compune din breslaşi şi din „armeni fără negustorie“.

La 1832 pare a fi fost un singur preut armenesc, în Botoşani, *Preutul Iacob Crăciun*, care avea soţie pe *Ana*, şi fii pe: *Ovanes*, *Toderaş*, *Criste*, *Hatuna*, *Hopesa*, iar *Papiga* era „maica preutului“.

„Naţia lipovenească“, care locuia numai în mahalaua Târgului Nou, cuprindea 48 de familii, şi 10 familii de văduve.

Țigani erau cuprinși în două categorii deosebite : robii și servitorii erau clasați în familiile boeresti, cărora aparțineau, iar ceilalți erau indicați după ocupații: țigani ferari, lăutari, scripcari, cobzari, și câte unul trecut ca bucătar sau vezeteu.

Breasla lăutarilor, în 1832, era reprezentată prin următorii :

Ion, nepot lui Patachi Tălpălar, lăutar,
Gheorghe Enachi, lăutar,
Petre sin Grosu, cobzar,
Petre Chișcariu, scripcar,
Ion Țiganu, covasliu,
Niță și Vasile Rățilă, scripcari,
Gheorghe Țiganu, doboșar,
Vasile Grasu, scripcar,
Ion Rățilă, scripcar,
Ion Genănuș, scripcar,
Vasile Gușu, cobzar,
Toader Fandole, Gheorghe și Paraschiv, cobzari,
Petrea, scripcar,
Ioan, muscalagiu,
Lupu Buiuc, diiaragiu,

iar starostele lor era Ioniță Sărăcuțu, cobzarul.

Evreii, în marea lor majoritate, erau comercianți. Se enumeră și 132 „fără meșteșuguri“, cari trebuie să fi fost bătrâni ce nu mai pu-

teau munci, și statistica lor se încheie cu: „jidovi cu tot felul de meșteșuguri și neguțitorii proaste“, în număr de 202 familii.

În privința repartizării meseriilor între cele trei clase de locuitori ai Botoșanilor: *moldoveni*, *armeni* și *evrei*, statistica din 1832 ni arată unele lucruri caracteristice.

Așa, pe când unele meserii erau exercitate numai de moldoveni, altele erau numai în mâinile evreilor sau ale armenilor.

Între abageri, blanari, boengii, butnari, cojocari, dulgheri, furmarii, olari, pălărieri, păscari, străchinari, rotari, șlicari, talpalari, nu era niciun armean sau evreu, pe când toți pitarii, cușmarii, lipscanii, sacagii își trăistarii erau numai evrei. Comercianți exclusiv armeni, între cari nu figurează niciun moldovan și nici un evreu, erau bogasierii și mindirigiii.

Celelalte meșteșuguri le făceau toate aceste trei clase, dar pe când ciubotarii erau, în mare majoritate, moldoveni, 82 la număr, evreii erau 29, iar armeni nici unu; croitorii erau 98 evrei, și numai 32 români și 3 armeni.

Un comerț, pentru care aveau multă dragoste moldovenii, era crâșma. Erau, în Botoșani, la 1832, un număr de 79 crâșmari și rachieri moldoveni, 6 armeni și 46 evrei.

La 1832 erau, în Botoșani, și trei berari nemți.

Din tabloul ce urmează se vede că numărul total al familiilor de meșteșugari, afară de berari, era de 1351, dintre cari 638 moldoveni, 155 armeni și 558 evrei.

	români	armeni	evrei
abageri	5	—	—
argintari, alamari	2	—	15
bacali	24	9	—
bărbieri	4	2	—
blănari	45	—	—
boengii	5	—	—
bogasieri	—	22	—
brașoveni	2	3	—
bucătari	2	—	—
butnari	5	—	—
cafengii	4	12	—
cârciumari, rachieri	79	6	46
casapi	10	—	22
cavafi	1	—	—

	<u>români</u>	<u>armeni</u>	<u>evrei</u>
chetrari	32	1	—
chitari	—	—	12
ciocli	3	—	5
ciubotari	82	—	29
cizmari	19	29	—
cojocari	15	—	—
croitori	32	3	98
curălari	4	1	—
cuşmari	—	—	33
dulgheri	21	—	—
făclieri	4	1	—
furmagii	7	—	—
lipticani	—	—	42
mahali	—	—	2
mindirigii	—	5	—
moşănaşi	1	—	—
muncitori	72	—	—
olari	6	—	—
pălărieri	11	—	—
păscari	17	—	—
pastramagii	1	—	—
posesori	7	38	—
precupetii	33	—	23
rotari	2	—	—
sacagii	—	—	5
solonari	8	20	—
soponari	11	2	—
steclari	—	—	11
stoleri	1	—	—
străchinari	2	—	—
şlicari	2	—	—
talpalari	45	—	—
trăistari	—	—	9
zugravi	2	—	—
cu tot felul de meş- teşuguri	10	—	202

Cea întâi statistică în care se arată mişcarea populaţiei oraşelor Moldovei, este din 1838, când în toată Moldova au fost 25.374 naşteri şi 15.035 morţi, deci un excedent de 10.339 „suflete”.

In Botoşani, statistica aceasta ni arată următoarele: (1)

	născuți			căsătorii	morți		
	bărbați	femei	total		bărbați	femei	total
creștini ortodoksi	1203	1140	2324	727	632	540	1175
catolici	2	1	3	—	3	2	5
armeni	33	26	59	20	15	16	31
jidovi	186	148	334	43	28	34	61
	1424	1315	2739	790	681	592	1273

1.— Spiculatorul Moldo-român, jurnal științific, literar și industrial, rediguit de o societate de literați. April, maiu, iuni. Iași, la Institutul Albinei, 1842.

Cârmuirea oraşului în vremurile vechi.

Prea puţine lucruri se ştiu despre cârmuirea oraşelor noastre în vremurile vechi; se ştie numai că, în fiecare oraş, Domnul ţării, în persoana căruia se întruneau toate puterile statului, avea reprezentanţii lui. În Botoşani, care era oraş domnesc, şi ale cărui venituri aparţineau Doamnei, aceşti reprezentanţi erau „Vornicii despre Doamnă” cari, pe lângă atribuţiuni administrative şi judecătoreşti, aveau şi în-sărcinarea de a încasa veniturile stăpânei lor. Pe lângă vornici mai erau şi *ispravnici*.

Cel mai vechiu Vornic, pomenit în documentele din Arhiva Statului din Iaşi, care va fi avut vre-un amestec în treburile târgului Botoşani, este *Cârstea*, „Vornic de ȧara de sus”, în 1592, iar cu titlu de *Vornic de Botoşăni*, găsim pe *Pătraşcu*, în 1590.

În Botoşani, documentele ni mai arată şi *dregători* sau *urednici*.

Pe la 1600, jupân Gheorghe Părcălabul de Hotin, socrul lui Eremia Movilă Voevod, scrie, din Suceava, la 6 maiu, „fiului său prea iubit, pan Pătraşcu”, care e *urednic* la Botoşani. (1)

Iliaş Alexandru Voevod, porunceşte la 18 iulie 1668, lui Gheorghită Cheanchea, *dregătorul de Botoşani*, să facă o cercetare pentru un hladnic din apropierea Vlădenilor, pentru care se ceartă Andronic Comisul şi cu Albotă. (2).

Negustorii oraşelor aveau, pe vremuri, un rost însemnat în conducerea treburilor. Ei erau reprezentaţi prin 12 delegaţi, cari se numeau *părgari*, sub prezidenţia unui şoltuz.

Probabil că părgarii şi şoltuzul erau aleşi, dar cine anume îi alegea şi în ce chip, rămâne încă un mister.

Cea mai veche amintire, despre şoltuzii de Botoşani, o avem din anul 1610, când, la 31 iulie, Gavril cu soţia sa Anisia, pune în

1.— N. Iorga, Studii şi Documente, XVI, p. 347.

2.— Urlicarul, XX, p. 241.

zalog, drept opt taleri, o casă din Petia, dumisale Patraşcului, Ispravnic de Botoşani, şi în zăpisiul scris de Gheorghe Diiacul din Botoşani, iscăleşte ca martur: *Maxim Şoltuzul*. (1)

În cursul vremii, documentele menţionează existenţa şoltuzilor la Botoşani.

La 1639 se pomeneşte *Grigore Şoltuzul* (2); la 1653, *Dumitrachi Soltuzul şi cu 12 pârgari* (3) întăresc un zăpisi; la 1661, găsim pe *Grigori*, la 1662 pe *Vasile*, ca şoltuzi, şi tot în 1662 îl găsim pe *Ivan Şoltuzul* cu 12 pârgari; la 1678 era şoltuz un *Grigori* (4). În 1742 se mai pomeneşte un şoltuz cu 12 pârgari în Botoşani (5) şi dela acea dată documentele nu mai vorbesc despre şoltuzii de Botoşani.

În veacul XVIII apar şi alţi funcţionari în oraşe. La 1736 şi 1752 este vorba de Sandul, *judede* dela Botoşani (6); la 1775 găsim un *cupar*, care împarte măsurile de vinuri, numite *bour*, şi încasează taxa anuală pentru această măsură, având şi leafă de 30 lei pe lună. *Vameşul* e plătit cu 60 lei pe lună.

Despre Vornici nu se ştie dacă şi ce leafă aveau, dar Vornicul de Botoşani lua a treia parte din mortăşăpia oraşului. (7).

Pentru anul 1776, din vremea lui *Anania Vornicul de Botoşani*, avem o listă de cheltuiala Vorniciei, în care se vede plata havaetului unor alţi slujitori, dar Vornicul nu-i trecut între ei: (8).

Lei	Bani	
657	30	suma pe 239 ughi.
328	75	bani zaharelei câte 55 parale.
21	109	bani Giudecătoriei
2	39	havaetul lui ftori i treti Visternic
1009	117	

- 1.— Uricarul, XVI, p. 10.
- 2.— Iorga, Studii, V, p. 218.
- 3.— Iorga, Studii, XVIII, p. 72.
- 4.— Iorga, ibid., p. 221-234.
- 5.— Iorga, Studii, VI, p. 325.
- 6.— Iorga, Studii, V, p. 108.
- 7.— Iorga, Studii, XXII, p. 19.
- 8.— N. Iorga, Studii, VI, p. 115.

Din diferitele documente ce s'au putut cerceta, am alcătuit următoarea listă a Vornicilor de Botoşani, care se va putea completa când toate documentele, care stau încă ascunse, vor fi cunoscute sau date la iveală.

Isvoarele din care s'a alcătuit această listă, sunt: *Uricarul*, lucrările d-lui Iorga, *Arhiva Genealogică* a d-lui Sever Zotta, și documente inedite din Arhiva Statului din Iași, și câteva documente din colecția mea.

În lista ce urmează, se arată data din documente, la care este menționat Vornicul.

- 1592 Cârstea, Vornic de Țara de sus.
 1599 Pătrașcu.
 1611 noemb. 30. Gheorghe Vornic și Toma Vornic.
 1625 ghenar, 12. Pătrașcu Udrea biv Vornic de Botoșan
 1633 april 12 Constantin Ciogole,
 1637 april 7 Costin Ciogole.
 1639 iunie 7 Toderașca Șoldan.
 1641 Gligori Postelnicul
 1644 Chiriac Vornic.
 1645 august 24 Dimitrie Roșca
 1646 august 6 Dumitru Vornic
 1648 iunie 3 Solomon Vornic
 1659 august 1 Gheorghe Vornic
 1661 octomb. 5 Moțoc, biv Post. și Chiriac Vornic
 1662 februar 15 Toderașcu Jora
 1669 februar 4 Dumitrașcu Boul
 1670 Idem
 1670 februar 29 Jora, Medelnicer
 1670 august 5 Gheorghică Logofătul și Dumitrașcu Vis-
 ternicul.
 1673 Toderașcu Vornic
 1678 ghenar 1 Toderașcu Șoldan
 1690 Ilie Zbiera
 1700 Burghel Armășul
 1702 octomb 6 Toderașcu Șoldan
 1703 sept. 1 Costășco Pancul

?	Cârstea Vornic
1712	Pancul şi Maxut
1731 martie	Hurmuzachi Camaraşul şi Cârste Vornic
1734	Pancul Vornic
1737	Dumitrache Calmaş
1738 iunie 6	Dumitraşcu Callimachi, (frate cu Ion Vodă Callimachi)
1741 noemb. 2	Constantin Roset
1742 februar 6	Antohi Caragea şi Dinul Armaş
1742 april	Ion Izmană Şătrar şi Neculi Vornic
1743	Vasile Macri şi Neculi Vornic
1744 mart. 18	Andronachi Vornic şi Dumitrachi Vornic
1745 iunie 22	Necula Vornic
1751 april 21	Anania Vornic
1753 octomb. 20	Tudurachi biv Vel Pitar
1754 octomb. 22	Idem
1756 iulie 1	Ivan
1757 decemb. 9	Răducanul Vornic
1761	Gh. Lefter, biv. Vel Armaş
1765	Teofan Vornic
1765 noemb. 12	Manolachi Dimachi, Stolnic
1768 ghenar 1	Manoli Clucer
1774 april 2	Constantin Crupenschi, Paharnic, şi Tanaşă Giosan, Paharnic.
1774	Mihalachi Talpă, biv Vel Logofăt
1775 aug. 14	Necul, biv Vel Portar, şi Manolachi Dimachi, biv. Vel Jitnicer
1777 octomb. 9	Manolachi Dimachi, Stolnic
1778 iulie 2	Ianachi, biv Vel Paharnic
1780 decemb. 15	Manolachi Dimachi, Stolnic
1783 iulie 5	Ionachi Callimachi, biv Vel Pah, şi Ban.
1786 iulie 1	Iordachi Lazul, Paharnic, şi Neculai Aslan, Medelnicer.
1790 octomb. 9	Grigoraş Sturza biv vel spatar, şi Dumitrache Ghica, biv vel Căminar.
1791	Grigoraş Sturza, Spatar

1794 decemb. 15	Matei Millo, Ban
1796 martie 18	Matei Millo, Ban și Iordachi Haretu, Paharnic.
1797 iunie 24	Matei Millo, Ban
1798 aug. 12	Iordachi Bucșănescu, biv Vel Pah. și Dimitrachi, biv Vel Pah.
1800 april 2	Iancu Miclescu Ban, și ?
1809 iulie 3	Alexandru Callimachi
1810 feb. 23	Negel Spatar și Alexandru Calimah
1812 iunie 6	Constantin Canta și Bașotă Căminar
1815 iunie 1	Costache Ban, și Teodoros
1817 noemb. 19	Balș Căminar. și ?
1822 noemb 22	Iancu Donici, Spatar, și ? Spatar
1825 mart 21	Scarlat Miclescu Agă și Ban
1827 aug. 22	Petrache Postelnic, și Neculai Greceanu
1828 febr. 17	Alecu Ghica, Agă, și Ralet, Spatar
1831	Teodor Sillion, Spatar
1832 iunie 12	Petru Asachi, Căminar
1832	Ionică Gherghel, Comis
1834 sept 11	Grigori Carp, Spatar
1835	Iordachi Cristescu, Spatar
1837	Iordachi Caramfil, Spatar
1838	Scarlat Miclescu, Agă
1845-1846	Alecu Sturza

Administraţia comunală după Hrisovul din 1820.

Despre o administraţie comunală, în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu se pomenia în vremurile vechi. După cum toată administraţia ţării era alcătuită numai în vedere ca să se poată încasa birurile, care intrau în punga Domnitorului, tot asemenea administraţia, în special a oraşului Botoşani, avea ţinta principală de a încasa veniturile, care erau apanajul Doamnei.

Pentru a se putea încasa veniturile, trebuia să fie linişte în oraş; de aceea Vornicii, rânduţi în numele Doamnei, aveau şi atribuţiuni poliţieneşti, şi în acelaş timp îndeplineau şi îndatorirea de judecători, pentru pricini de mai puţină însemnătate.

O împrejurare binefăcătoare dădu Botoşanilor un început de viaţă municipală, în anul 1820, un privilegiu exclusiv al acestui oraş din Moldova.

Locuitorii din Botoşani, „boeri, neguţători şi din alte stări“, s'au plâns Domnului, care pe atunci era Mihai Suţu, despre starea de mizerie în care zăcea târgul lor, fără uliţi practicabile şi fără nicio înlesnire de traiu. În plângerea lor, locuitorii „au făcut obştească cerere şi rugăminte ca să se facă şi târgului acestuia o punere la cale, alcătuiindu-se adică o cutie de oareşcare venit, şi făcându-i-se şi o aşezare de privilegii, în temeiul hrisoavelor şi a cărţilor domneşti, ce le are târgul dela luminaţi Domni, cei de mai înainte, pentruca prin acest ajutor să se poată înlesni a îndrepta uliţile târgului şi a se ridica nevoia şi pătımirea întru care se află, alcătuiindu-şi poduri sau şosele, după trebuinţa următoare. Şi dar, Domnia Mea, cu milostivire asupra acestei obşteşti arătări de jalobe, şi cu bunăvoinţă asupra cererei şi rugămintei ce ne au făcut, care o am găsit a fi nu numai cu cale şi cu toată dreptatea lor, şi ca o trebuinţă neaparată pentru acest târg, care, după întinderea lui, este al doilea politic a ţării acesteia, şi care după tot cuvântul, se cuvine a fi adus în starea cea mai îndămănată, spre odihna norodului locuitor întrânsul“.

Veniturile necesare în acest scop nu se puteau strânge, bineînţeles, decât prin nişte dări impuse populaţiei, la care toţi botoşănenii se plecau cu mulţămire, şi astfel apar dările comunale, în oraşul Botoşani.

Dărilor hotărâte prin hrisovul lui Mihai Suţu, din 15 decembrie 1820, erau următoarele:

1.— Două parale să se ia dela carăle încărcate ce vor intra în târg, cu orice fel de marfă, de tot giugul, iar dela căruţele cu cai, câte două parale de tot calul.

2.— Zece parale să se ia de toată vadra cu horilcă şi rachiu ce va intra în târg, pentru vânzare, luându-se această plată dela vânzătorii, iar fiind în transit, să se ia numai câte două parale de giug.

3.— Zece parale să se ia de toată vadra de păcură sau dohot ce se va vinde acolo în târg, şi acest alişveriş să fie slobod a-l urma oricine, plătind venitul hotărât la cutia târgului.

4.— Doi lei de toată butea şi un leu de tot polobocul cu vin, ce va intra în târg, spre vândut, să deie la cutia târgului. Şi pentru tot acest venit, vătăjii de harabagii, ce este a fi afierosit şcoalei acolo din Botoşani, nu are a se păgubi întru nimica şi cât de puţin.

5.— Zece parale să se ia de toată vadra de rachiu sau horilcă ce va ieşi dela velniţile lucrătoare acolo în târg, şi afară de cfitul legiuit; iar pentru aceia ce se va ridica de acole, şi se va duce în alte părţi, să nu se ia venit.

Toate veniturile acestea alcătuiau un fond destinat lucrărilor de edilitate, pe care trebuia să le administreze *Casa podurilor*, adică a stradelor care, în Iaşi, erau unele pavate cu scânduri: „poduri”. *Casa podurilor* se înfiinţa, în Botoşani, prin hrisovul care fixa şi dările de mai sus.

În afară de aceste venituri, Mihai Suţu mai acordă Botoşanilor şi nişte privilegii, tot numai în vederea îmbunătăţirii stradelor.

Casa podurilor avea dreptul să-şi aleagă un sat din apropiere de oraş, cu o populaţie de optzeci gospodari, ca să fie pentru întocmirea uliţelor şi pentru lucrul podurilor oraşului. Locuitorii acestui sat urmau să plătească birurile, iar de havalele şi despre orice altă dare erau scutiţi, în schimbul muncelor ce trebuiau să facă în oraş.

Acelaş hrisov institue şi prima *prestaţie* comunală. „Locuitorii birnici ai mahalalelor, precum şi scutelnicii de acole, ori a cui a fi,

să aibă a lucra fiştecare câte cinci zile pe an în trebuinţile uliţelor oraşului; cei ce vor avea cară cu boi, cu carăle, iar cei fără de cară, cu trupul numai, fără să se ia vreo plată pentru lucrul acestor zile.

„Carăle şi salahorii ce vor trebui spre îndreptarea uliţelor şi lucrul şoselelor, să se deie de ținut, prin dumnealor dregătorii, luându-se cu analoghie cea după cuviinţă, şi cu săptămâna, şi *epitropia podurilor* să li plătească câte un leu de un salahor fără car, pe zi. Acest ajutor însă de salahori şi cară să se deie numai în vremea până ce se va sfârşi lucrul şoselelor, iar nu mai mult“.

Tot în 1820, şi prin acelaş hrisov, Mihai Suţu orânduieşte şi o administraţie comunală propriu zisă, în Botoşani, înfiinţând o *Casă obştească*, compusă din şase persoane, alese de cătră obşteie, adică un *consiliu comunal*.

Membrii *Casei obşteşti* trebuiau să fie aleşi din toate clasele sociale: doi dintre boerii şezători în Botoşani, doi dintre neguţătorii frunţaşi, moldoveni sau greci, şi doi din frunţaşii armeni.

Aceşti aleşi, numiţi *epitropi*, erau îndatoriţi să strângă veniturile şi „a fi lucrători spre facerea şoselelor, precum şi altor întâmplătoare trebuinţi a târgului“.

La sfârşitul anului, *epitropii* târgului trebuiau să încheie socotelile şi să facă samă lămurită de venitul ce s'a strâns şi de toate cheltuelile urmate, şi în ce trebuinţă anume. *Sama* aceasta trebuia pusă în cunoştinţa Obşteiei, care «de se va găsi fără pricină», trebuia „să o iscălească“.

Epitropii *Casei Obşteşti* aveau şi atribuţiuni care nu priveau numai îngrijirea stradelor. „Orânduţii *epitropi* aceştia să fie cu purtare de grijă şi pentru căsăpii, mumgerii, pitării şi cele asemenea, ca să fie pururea întru îndestularea târgului, şi să nu se pricinuiască târgoveşilor vro asuprire în preţul acestor lucruri, adică *epitropii* să fie slobozi a găsi muşterii spre ținerea acestor lucruri, şi a alcătui tocmală cu dânşii pentru preţ, pe cât vor putea mai uşor“.

Era o adevărată intervenţie a statului în transacţiunile dintre producători şi consumatori, ceia ce însemnează că, în 1820, se simţeau oarecare greutăţi în procurarea mijloacelor de traiu, pentru lumea care era târâtă spre viaţa orăşănească.

Pentru a da o mai mare solemnitate actelor ce trebuiau să săvârşască *epitropii*, sau pentru mai multă siguranţă a corectitudinii lor,

hrisovul lui Mihai. Suţu hotărăşte modul cum trebuie să urmeze acţiunea: „Contracturile tocmei să ia încheierea lor în Vornicie, unde au să se ia acele contracturi iscălite de contractieri, şi să se dea şi contractierilor asemenea contracturi iscălite de epitropi şi de dumnealor Vornicii“.

Indrumaţi pe această cale, în organizarea vieţii orăşaneşti, epitropii mai capătă şi rolul de apreciatori, de judecători în unele chestiuni edilitare: „Aşijderea şi pentru pricini de locuri de case şi dugheni, epitropii să fie slobozi a face cercetările cuviincioase, şi a desbata acele pricini, şi, după acele cercetări, fiind bune şi adevărate, să se facă şi lucrarea cuviincioasă din partea dregătorilor, spre a nu intra adică unii în locul altora, sau în locurile uliţelor şi a medianelor slobode, şi alte asemenea pricini. Iar în vânzări sau schimbări de case, dugheni şi orice alta, epitropii vor iscăli numai ca nişte marturi, punând şi pecetea târgului; care pecete a să stea în toată vremea la epitropi, şi în urma zapiselor acelor vânzări sau schimburi, le vor întâi şi dumnealor dregătorii“.

Epitropii se alegeau numai pe un an, şi nu aveau leafă. Hrisovul domnesc arată şi motivul acestei scurte durate: „pentru ca să slujască pe rând, şi nu numai unii, întru această trebuinţă de folosul a toată obştea târgului“.

În arhiva Primăriei de Botoşani nu se găseşte nicio urmă despre alegerile făcute în puterea acestui hrisov domnesc; dosarele vechi au fost vândute, ca netrebnice, prăpădindu-se astfel un material aşa de important, care ar fi descoperit multe lucruri din trecut, care vor rămânea învăluite în mister. D-l N. Iorga a publicat hrisovul lui Mihai Suţu ¹⁾ şi alte documente, cu ajutorul cărora se poate şti ceva din istoria epitropiei târgului Botoşani.

Hrisovul lui Mihai Suţu, din 1820, a fost reînnoit de Ion Sandu Sturza, la 23 ghenar 1828, în aceleaşi cuvinte, aşa că nu se deosebeşte de cel întâiu decât prin iscălitura Domnului ²⁾.

Cel întâi epitrop ales prezident al Casei Obşteşti, conform cu dispoziţiile hrisovului, a fost *Comisul Anghelache Climent*, şi care a fost reales până în 1824, când Obştea nefiind mulţămăită de administraţia-lui Climent, alege epitrop prezident pe *Spatarul Iordache Canta*.

1.— Studii şi Documente, V, p. 669.

2.— Documentul se găseşte în Arhiva Statului din Iaşi, litera B., dosar 92, fila 7.

care era ajutat de *Banul Ioan Brănişteanu*. Canta fu casier, „casa”, numai până la 1 februar 1825, şi muri, lăsând încurcate socotelile epitropiei.

Unul dintre epitropi, *Alecu Callimachi*, biv Vornic, fu recunoscut ca efor, prin poroncă domnească, în martie 1825, urmând să se aleagă noi epitropi, cari să strângă actele şi să încheie socotelile încurcate din trecut. Poronca domnească mai indica epitropilor să facă, în mijlocul oraşului, un loc îndestulător pentru un «pliaţ», adică o piaţă.

La întrunirea ce se făcu în casa boerului *Alecu Ralet*, sub îngrijirea *Agăi Scartat Miclescu*, *Vornic de Botoşani*, se aleseră noii epitropi, dintre negustori nesupuşi unei protecţii străine, dându-li-se prezident pe *Spatărul Costache Roset*. *Manolache Iorga* era să strângă „ca un cinstit bătrân şi vechiu târgovăţ”, documenturile risipite ale oraşului.

În noua epitropie intrau armanul *Garabet Bolfos*, ca *taxildar*, şi păstrător al arhivei, apoi un *Iani Vasiliu* şi un alt arman, *Ştefan Goilav*, ca „epitropi lucrători”, iar *Tudurachi Bucalbaşa*, starostele băcanilor, şi *Andronic Zaharia*, erau „ostenitori la trebuinţile târgului”.

Alegerea aceasta a urmat după ce mai întâi s'a făcut „înălţarea de mulţămitoare glasuri la Pronie şi rugătoare pentru îndelungarea străluciţilor ani a Prea Înălţatului nostru Domn şi stăpân, Prea Luminatul Scaun al oblăduirei, semnul acel de milostivire ce au revărsat asupra acestui târg.”

Acest nou consiliu comunal a luat în desbatere socotelile anului 1823, a „iraturilor”, dela dumnealui Anghelachi Climent, şi a anului 1824, dela casa răposatului Spatar Iordachi Canta, s'a dat „bilanu”, anume şi pre larg arătător de toate datoriile şi „luaturile” precum au urmat, la mâna „volnicitului zapciu”, ca aducându-le la cinstita Logofeţie, să le plioforisască.

Iată însă că Eforia târgului Botoşani, instituită pentru a se pune rânduială în trebile oraşului, deschide poftte în inimele unora din botoşăneni. Fie că pofttele acestea erau numai nişte veleităţi de mărire, dorinţi de a fi în fruntea treburilor oraşului, fie că interesul personal, dorinţa de a se înfrupta din veniturile comunei, care făcuse pe Anghelachi Clement să comită acte necinstite, ispitea şi pe alţii, pofttele acestea au născut vrajba între botoşăneni, şi au întemeiat luptele politice care, pe atunci, se puteau manifesta numai la alegerea epitropilor Casei Obşteşti.

În jurul lui Anghelachi Climent se grupează un partid de opoziție, care urmărește răsturnarea lui Al. Callimachi din prezidenția Eforiei.

Membrii acestui partid, în majoritate, nu erau vechi boeri botoșăneni, sau negustori de baștină; mulți dintre ei erau „căftăniți ai ultimelor vremi de prefaceri și parvenire“, oameni veniți de curând de peste hotare, ca supuși ai altor state, mai cu samă supuși austriaci, cari dădeau bani cu împrumut și exploatau moșiile boerești luate de ei în arendă.

Acțiunea acestor opozanți nu ar fi putut să aibă nici o înrăurire asupra cercurilor conducătoare dela Iași, dacă în fruntea lor nu ar fi fost și câteva persoane cu vază în Botoșani. Comitetul partidului îl compuneau: *Postelnicul Petrache Varnav, Paharnicul Ioan Brănișteanu, Sardarul Ștefanache Racliș, Paharnicul Gheorghe Herescu, Sardarul Constantin Păpovici, Iordachi Negruș, Sardarul Ioan Cocotă, Stolnicul Dumitrachi Ouatu, Paharnicul Costachi Teohari, Căminarul Alestar PISOȘCHI*. Bine înțeles că Comisul Anghelache Climent era sufletul mișcării, ajutat de un străin, *Dumitru Sărghevici*, care a jucat un oarecare rol în această luptă electorală, și de un preut, *Iconomul Ilie*, care trebuie să fi avut oarecare rost prin mahalalele Botoșanilor.

Opozanții trimet o jalbă Domnitorului Ioan Sandu Sturza, contra epitropilor din Botoșani, învinuindu-i că s'ar atinge de „iratul casei în bani ce s'ar fi strâns din iratul podurilor până acum, mâncându-se și rășluindu-se acei bani“, și odată cu jalba, înaintează Domnitorului și un proiect de o nouă organizare a Eforiei, proiect intitulat de ei: „Ecstrucție de închipuire epitropiei acestui târg și urmare ce au să piazască după cuprinderea hrisovului și socotința obștească. 1837, noemvre 15“.

Organizarea propusă cuprindea cinci puncte și anume:

1.—Epitropii să fie aleși, câte doi, din boerii pământeni cu locuința în Botoșani, doi dintre negustorii moldoveni și greci, doi dintre armeni și 2 dintre negustorii jidovi; alegerea să se facă de toată obștia, pe timp de un an. Toți epitropii să aibă drepturi egale, să nu aibă «mai mult unul decât altul și niciunul va putea fi poruncitor, decât împreună închipuitori și împreună toți și lucrători.“

Acest punct din revendicările opoziției lovea în Callimachi, care era boer pământean, dar cu locuința nu era în Botoșani, ci conducea treburile Botoșanilor din satul Stănțești, unde locuia.

Pentru că aceste cereri trebuiau încuviinţate de Domnitor, care nu ar fi admis îndepărtarea boerilor din Eforie, opozanţii îndulceau întrucâtva relaţiunile cu aceştia, şi adaugă: «Dar, pentru că fireşte se înţelege că toată pornirea căutatului trebuinţelor are să curgă dela acei doi boeri însărcinaţi epitropi, aceştia amândoi la toate deopotrivă vor fi sărguitori, având întru ajutor şi pe ceilalţi însărcinaţi epitropi, şi la sfătuirile, închipuirile celor drepti, şi la toate săvârşirile lucrărilor, precum obştească interes va cere.»

Aceste drepturi se recunoşteau boerilor numai în cece priveşte lucrările în curs de executare: „întru cele conoscute şi organisite”. Când va fi, însă, vorba despre o lucrare din nou, hotărârile se vor lua de cătră adunarea obştească, şi epitropii vor executa deciziunile adunării.

2.—Casierul, „casa iraturilor veniturilor târgului”, va fi unul din neguţitori, acel mai cinstit şi mai de credinţă, singur, care se va socoti şi se va alege de cătră toată obştea. La finele anului, casierul va da samă de încasările lui.

3.—Pecetea târgului să se împartă în două bucăţi, din care jumătate va sta, în toată vremea, la casierul epitropiei, şi jumătate la unul cinstit din negustorii armeni.

4.—Epitropii vor plăti doi funcţionari, cel mult cu câte 30 lei pe lună fiecare, şi de va fi nevoie şi de alţi funcţionari, se va consulta adunarea obştească. În niciun caz, însă, „epitropii dela sine nu vor putea nici tocmi deosebiţi oameni, nici a spori lefile».

5.—Ultimul punct din programul opoziţiei, atingea o chestiune gingaşă. Se prevedea că epitropii vor sluji fără leafă, dar se accentua că „tot epitropul se va feri de tot particularnicul interes, sau vreo cerere de plată pentru osteneală, care sub niciun cuvânt este ertată”. Sancţiunea, pentru cel ce ar urma din potrivă, era că «va fi îndepărtat din epitropie».

Jalba târgoveţilor cătră Domn a fost adusă la cunoştinţa lui Al. Callimachi, de cătră Postelnicul Ioan Canano, şi Callimachi adresează Domnului o plângere, arătând că el nu ştie că s'ar fi mâncat banii strânşi din iratul podurilor, şi roagă să se trimeată, cu carte de blăstăm, Aga Scarlat Miclescu şi Paharnicul Ioniţă Brănişteanu, cari împreună cu Canano să cerceteze dacă, în curgerea vremei cât a fost el efor, s'a cunoscut vreo rea voinţă din partea lui, cât venit s'a

strâns de epitropi şi pe ce lucrări s'au cheltuit banii. Calimach sfârşeşte astfel scrisoarea: „Insfârşit, ca pe un domn şi părinte, te rog ca să cercetezi şi lucrările mele, şi să-mi fii apărător cinstei harac-tirului meu».

Domnul admite cererea şi însărcinează pe Canano să facă cercetarea, împreună cu Miclescu şi Brănişteanu.

Cunoscând obiceiul pământului, târgoveţii cari cereau Domnului să dea un hrisov nou de organizarea epitropiei târgului Botoşani, în sensul propunerii lor, trimet la Iaşi un împuternicit care făgăduieşte Domnului Ioan Sandu Sturza o recompensă de 150 galbeni, pentru darea hrisovului. Era o „mită“ în toată regula, dar consacrată prin obicei. Calimachi intervine la Vel Visternicul Ghica, unul din curte-nii Domnului, ca să-i dea concurs în această afacere, adică să puie stăruinţă să nu se aprobe cererea târgoveţilor, şi la 11 ianuar 1828, Ghica îi răspunde că «neştiind intrigile urmate acolo», poruncise să se facă hrisovul, dar că primind scrisoarea lui Callimachi, a oprit fa-cerea hrisovului, până va veni Calimachi la Iaşi. Ii pune însă în vide-re ca, la venirea lui, să aibă gata «atât ceasornicul cât şi acei 150 galbeni, şi care din două va voi a primi Măria Sa, aceia se va da».

Pe atunci Domnul ţării se cumpăra cu un ceasornic sau cu 150 galbeni.

La 24 ianuar 1828, Vel Visternicul Ghica îl înştiinţează pe Callimachi că se urcă preţul licitaţiei, şi că acum i se oferă Domnului douzeci de mii de lei, ca să dea hrisovul cerut de târgoveţi, şi-l sfătueşte pe Callimachi să nu zăbovească de a veni mai curând la Iaşi.

Callimachi mai avea un prieten, la Curtea domnească, pe Vor-nicul Iordachi Drăghici; acesta, însă, lucrase tocmai împotriva intere-selor lui Callimachi, aducându-i aminte lui Vodă pentru darea hriso-vului. La scrisoarea de nedumerire a lui Callimachi, Drăghici îi răs-punde, scuzându-se că mijlocirea lui a făcut-o după cererea Visterni-cului Rosnovanu, pe care-l rugaseră târgoveţii de Botoşani să li steie întru ajutor. La sfârşitul scrisoarei acesteia, din 25 Ianuar 1828, Drăghici zice; «Tălmăceşte bine cele scrise din sus; tot este cum ni-i ţara şi tocmla; luaţi, mâncaţi. Destul ţi-i atâta».

Callimachi—în sfârşit—a înţeles cum ni-i ţara şi tocmla, şi pe lângă ceasornicul sau suma de bani ce va fi dus cu el la Domnie, a

mai luat o jalbă, cătră Domn, iscălită de boeri botoşăneni, ca Aga Scarlat Miclescu, Spatarul C. Roseti, Spatarul Iordachi Foti, Constantin Hagi Arbure, Spatarul Toader Silion, prin care arată turburările ce le fac în oraş, semnatarii jalbei cari cer hrisovul; «care proecturi au adus târgul în nelinişte şi în nenorocire pentru vremea viitoare». Boerii cer ca tot ce se face pentru târg să fie cu obşteasca socotinţă a botoşănenilor boeri, iar nu să se alcătuiască de cu sară, de cătră doi, trei, ceace pe a doua zi se hotăreşte»; mai cer «ca alegerea de epitropi din boeri să se facă prin de isnoavă adunare şi schepsis a toată sistema boerească din Botoşani, care aceasta să se săvârşască prin înadins diiac rânduit, şi la acea adunare ce se va face, dacă vreunul din boeri nu va putea merge, din încungiurări de boală sau altceva, să i se ceară în scris socotinţa, nu numai pentru alegerea de epitropi cât şi pentru toate trebuinţele târgului, ce se vor socoti de folos, de podoabă şi de îndemânare la alişveriş şi vieţuire».

Glasul ceasornicului a influenţat pe Domn, care aprobă cererea boerilor, şi făcându-se o nouă alegere, ieşiră biruitori opozanţii, cu Climent în frunte.

Al. Callimachi, la 3 martie 1828, scrie Domnului că „toate pricinile de scandarăsăre şi de dihonie ce urmează în târgul Botoşani, se pricinuesc numai de cătră un comis Anghelachi Climent, un PISOŢCHI şi de fraţii Manoleşti, întemeindu-se doi dintrânsii asupra sudiţilor». La alegere luaseră parte supuşii străini; aceştia erau «sudiţii».

Pe această cerere a lui Callimachi, Domnul pune încheiere, cu mâna lui, că „întrucât şi la cea întâi epitropie, Anghelachi Climent s'a arătat interesat, şi că tovarăşii lui nu sânt dintre boerii şi neguţitorii cei mai întâi, să fie îndepărtaţi şi să se facă o altă alegere”, iar în cartea ce o trimete Vornicilor de Botoşani, cu privire la această nouă alegere, Domnul ordonă ca pentru noua epitropie să se aleagă câte doi, din boeri, din neguţitorii creştini şi neguţitorii jidovi, iar nu cum s'a făcut la alegerea din urmă, când au eşit epitropi „un Comis Anghelachi Climent, un stolnic Costachi PISOŢCHI şi fraţii Manoleşti», cari sunt doi supuşii străini, fără nici un drept, şi alte persoane, cari nu au nici case în oraş, nici moşii în ţinut. Domnul aminteşte în cartea cătră Vornici, că Climent este cunoscut „din chipurile cele abătute ale sale, încă la epitropia sa din anul 1832, când cu zapciu s'au împlinit banii casei târgului” dela Climent, şi mai amin-

teşte de îndrăzneala acelor cari au făcut „instrucţia” pricinuitoare de neînvoiri şi de dihonii, „care nici într'un chip nu se socoteşte iertată”, şi care ar fi meritat să fie pedepsiţi cu surgun, dar trece cu vederea din bunătaea Domniei lui. De aceia Domnul porunceşte ca epitropii aleşi dintre neguţitorii creştini, armeni şi jidovi, să rămâe bine aleşi, iar pentru cei dintre boeri ce au moşii şi locuinţă în acel oraş, precum dumnealui Vornic Alecu Calimah, Vornic Costantin Miclescu, Spatar Vasile Crupenschi, Spatar Alecu Ralet, Aga Scarlat Miclescu, Spatar Cost. Roset, Spatar Toader Silion, Aga Iancu Donici, Spatar Iordachi Foti, şi alţii ce mai sânt şezători în acel oraş, şi au moşii la acel ţinut, din boeri, oameni cunoscuţi întru bunele cugetări. La această adunare boerii vor rândui alţi epitropi din partea lor, «îndepărtând cu totul pe persoanele ce s'au pomenit mai sus de a se amesteca în ceva de ale oraşului, sau de a mai înfiinţa adunări, sau obşteşti sau în parte care s'au dosloşit şi s'au dovedit că sânt numai spre adăogire neliniştei şi folosului persoanelor lor». Ca încheiere, Domnul spune curat că cea mai mică mişcare de vor mai face, vor fi pedepsiţi şi izgoniţi din oraş.

Alecu Callimachi avu satisfacţie deplină: fu ales preşedinte al epitropiei târgului Botoşani.

La 28 octomvre 1830, Divanul Moldovei, prin cartea cu No. 26685 cere epitropiei târgului Botoşani să-i trimeată o copie întocmai «de pe hrisovul ce-l are târgul acesta pentru driturile şi eraturile care sânt hărăzite de cătră luminaţii Domni de mai înainte şi de care se va lua pre largă pliroforie». Epitropia trimete copia, cu lămurire că venitul iratului ce se strânge în tot anul după hrisov, nu are potrivire un an cu altul, pentrucă uneori acest venit este de 6 până la 7 mii lei, şi prea rar de 7 până la 9 mii lei pe an, «cari bani se întrebuiţază în lucrul drumurilor acestui oraş».

Bugetul Epitropiei Obştiei Botoşanilor.

În volumul V din «Studii și Documente cu privire la Istoria Românilor», Dl. N. Iorga publică foarte interesante acte care arată ce venituri a avut târgul Botoşanii, din taxele puse prin hrisovul lui Miha; Sufu din 1820, și ce cheltueli s'au făcut. Avem, astfel, icoana celui întâi buget al unei comuni din Moldova.

În „Samă de banii iratului podului târgului Botoşani pe anul de la 1 februar 1823 și pâr la 1 februar 1824, cu aceia ce s'au adunat în toamna anului 1822 de la vasele ce au intrat în târg, în care vreme au fost casă d-lui Anghelachi Climent, epitrop, și D. Paharnic Vasile Tăutul“, se cuprind următoarele sumi:

496 lei	venitul din toamna anului 1822;
10000 »	iratul după hrisov, vândut cu contract D-sale Garabet Gligorovici pe anul acesta;
250 » 60	bani, luați de la podarii ot Băiceni pentru vremea ce n'au lucrat în târg.
<u>10746 lei 60</u>	

Scăderile, adică cheltuelile, au fost:

2575 lei	dați D-sale Tudurachi Pisoschi, care luase în exploatare iratul, și luând un altul iratul, cu preț mai mare, s'au restituit banii lui Pisoschi;
36 lei 96 b.	dobândă la 908 lei, de la 21 Maiu și pâr la 30 Iulie“, pe vremea peste vadeaua număratoarei banilor».
48 lei 60 b.	cheltuiala unui drum la Iași a lui Tudurachi Bacalbașa.
200 lei	lui Vârtan Antonaș, luați cu împrumut la facerea hrisovului;

6 lei 60 b.	costul a două cazmale pentru lucrul drumurilor;
1315 „	plata podarilor din Băiceni;
480 „	lefile slujitorilor în lucrul drumurilor ;
180 „	daţi Comisului Ioan Tăutul ca să facă harta târgului vitelor, pentru neînpresurare ;
141 lei	cheltueli de poştă a drumului făcut de Spatar Alecu Sturza şi Comis Ioan Tăutul, ce au mers în pricina stricărei velnişelor din târg, după jaloaba târgului.

La aceste cheltueli mai trebuie adăogată o sumă, necuprinsă în documentul publicat de d. Iorga, dar care se arată că a fost: «împrumuturi la facerea hrisovului de la Spatar Costache Roset, Hatman Manuil Manu, Postelnic Petrachi Vârnav şi Spatar Cost. Lipan, cu sinet de la Ion Gorghias», cu care totalul cheltuelilor se urcă la suma de 5686 lei 96 bani.

«Suma», aceasta ni dă samă despre un obicei al pământului perpetuat până în zilele noastre: venalitatea funcţionarilor publici.

Cei 2575 lei avansaţi de Tudurachi Pisoschi s'au cheltuit, după cum arată documentul, «la înoirea hrisovului prin D. Spatar Lipan», şi altă sumă s'a cheltuit la facerea hrisovului.

Cine a încasat aceşti bani? Domnul ţării primea un ceasornic, sau 150 galbeni, ca să deie un hrisov, dar când se reînoia hrisovul, tot el va fi primit mita?

Asupra sumei prezentată de Anghelachi Climent, casierul casei podurilor, trebuia să se pronunţe Obştia, care face mai multe obiecţiuni consemnate în documentul publicat, şi cu ocazia aceasta se descopere cine a fost plătit în chestia hrisovului.

Obştia cere să se arate lămurit cui s'au dat cei 2575 lei, «condeiul de scădere ce se arată că s'au plătit lui Tudurachi Pisoschi, cu care s'au împrumutat D. Spatar Lipan la facerea hrisovului», şi Spatarul Lipan răspunde că 2000 lei a dat ruşfet Visternicului Costache Sturza, iar 575 lei a cheltuit cu facerea hrisovului, cu plata poştei drumului Eşului.

Visternicul ţării mituit!

Obştia se mai opune la plata sumei de 180 lei, daţi Comisului Ioan Tăutul, ca să facă harta târgului vitelor, mai întâi fiindcă nimeni

nu a cerut să se facă acest fel de hartă, şi afară de aceasta, nici se vede făcută acea hartă; apoi cu ce cuvânt s'au dat banii ?

Suma aceasta, însă, nu era să fie perdută. În „sama“ cheltuelilor se arată că Comisul Ioan Tăutul «nefiind faţă, urmează a se cere de la fratele D-sale, Paharnicul Vasile Tăutul, sau se va cere dela însuşi după întoarcerea de la Țarigrad».

Bugetul pe anul dela 1 februar 1824 până la 1 februar 1825, cât a fost „casă“ răposatul Spatar Iordache Canta, fiind epitrop cu Banul Ioan Brănişteanul, a fost acesta:

Veniturile

8500 lei	vânzarea iratului podului, şi în plus 20 stejări.
516 »	3 bani pentru rândurile de la poduri pe vremea ce n'au lucrat.
241 lei	ce se cuvine a-i răspunde Laba Leibiş jidovul, pentru birul şi havalelele vierilor ot Băiceni, ce i-au plătit casa, şi dela dânsul nu s'au luat.
<hr/>	
9257 lei	3 bani

Scăderile.

1350 lei	54 bani	şferturile şi havalelele pentru Băiceni. (Între altele s'au plătit „cibotele ocolaşului“).
705 »		lefile slujitorilor
100 »		pentru tăetul lemnelor de pod (pavaj)
140 »		plata imaşului pentru boii podarilor.
120 »		plata poştei pe 8 cai, dus la Eşi şi întors, a boerului rânduit în trebuinţa târgului.
835 »		ce s'au plătit bani împrumutaţi la facerea hri-sovului de la Domnul Mihai Suţu Voevod.
<hr/>		
3250 lei	54 bani	

Nu se cunosc bugetele altor ani; documentele ni destăinuiesc însă oare care frământări în viaţa orăşănească a Botoşanilor, de acum 100 de ani.

Aga Scarlat Miclescu, în o scrisoare din martie 1825, mulţămind lui Al. Callimachi pentru „însoţitele dulci luminate cărţi ale Dumitale,

lăudatului întru patrioţi», îi spune cum în casa Spatarului Alecu Ralet „simpatriotul nostru», s'a făcut alegerea de epitropi buni, sub preşidenţia Spatarului Costache Roset; că socotelile vechilor epitropi nu sânt încheiate şi că sânt multe rămăşiţi de bani rătăciţi, „afară de acei ce vor fi asupra celui în neputinţă de boală boer, ce au fost epitrop», adică asupra lui Anghelachi Climent, căruia Miclescu îi doreşte însănătoşire. Mai arată Aga Miclescu că unii dintre jidovii sudiiţi, adică supuşi altor state, au ridicat pretenţia că ei n'ar trebui să plătească taxa pentru horilca lor, precum este statornicită în hrisovul lui Mihai Suflu. Vechii târgoveţi n'au voit nici să dea ascultare acestor sudiiţi, dar Aga îl previne pe Callimachi că sudiiţi puşi la cale de epistafaţi, se pregătesc să plece la Iaşi, pentru a da o jalbă, şi Miclescu îl sfătueşte să sârguiască a li se da cel de cuviinţă răspuns, ştiind pe Callimachi «un lucrător de binele obştească».

Se temea Aga Scarlat Miclescu că jidovii din Botoşani, vor duce şi ei vre-un ceasornic la Iaşi, care se va întoarce cu cheia de aur, care deschide toate inimile.

Vechii epitropi de pe vremea lui Climent, nu mai dădeau socoteală de excedentele bugetare, destul de însemnate, şi la 21 mart 1825, Vornicia Botoşanilor, prin o adresă iscălită de Aga Scarlat Miclescu, arată aceste împrejurări Logofetei celei Mari, şi cere ca să fie executaţi epitropii ce au fost în acei doi ani trecuţi, ca să deie socoteala curată şi nevătămătoare de suflet, după carte de blăstăm, de tot venitul târgului: câte s'au adunat, la ce s'a întrebuinţat, şi banii ce vor rămânea asupra acelor epitropi, să se îplinească, şi să se deie în mâna târgoveţilor, spre întrebuinţare la cele de folos târgului.

Ce s'a mai petrecut, în Botoşani, după această intervenţie a Vorniciei, nu se ştie, căci nu se mai găsesc documente privitoare la această chestiune. Se pare însă că s'a pus oarecare rânduială în administraţia veniturilor târgului, deoarece în Arhiva Statului din Iaşi se găseşte «Sama lui Kir Iani Vasiliu», de câţi bani s'au primit din eratul târgului, din anul 1830 până la 3 iulie 1831, cum şi sama primită de Vasile Ioan, casier, din eratul podăritului anului 1831 până la 24 februar 1832.

Documentele aceste fiind interesante, le reproducem în întregime.

Sama lui Kir Eni Vasiliu de câţi bani s'au prilit din eratul târgului Botoşani din anul 1830 şi până la 1831 iulie 3.

Lei	Par.	
4480	—	Am primit dela răposatul Stati Ioan, cari bani au fost rămas din eratul anului 1820.
2083	20	Am primit dela jidovul ce au ținut eratul din 1830-1831, iar din câştitul dintăiu au mai rămas să deie 1300 lei jidovul Leizăr.
12563	20	lei banii ce s'au priimit

Samă de banii ce au dat şi cheltuit D-lui Ene Vasiliu până la 1831.

Lei	Par.	
4480	—	Au dat pentru un loc ce s'au cumpărat pentru târg dela D-lui Hatmanul Todiraşc Sturza;
450	—	s'au dat hacul lui Nastasă pe 10 luni;
540	—	unui scriitor a epitropiei leafă pe 11 luni;
141	—	la 2 oameni pe 5 luni, pentru curăţitul drumurilor.
1360	—	pe 20 cară ce au lucrat la drumuri, pe 31 zile câte 68 lei fieştecare car;
91	—	au dat la pristavii ce au umblat cu carăle;
22	20	pe 10 conţuri hârtie ce au dat la epitropie;
22	20	pe 3 condici;
2	12	pe 1 coală hârtie turcească pentru copia hrisovului.
660	6	la ciocli, în 4 rânduri, cu răvaşul epitropilor în vremea holerei.
1137	20	s'au dat Comisului Anghelachi ca să cumpere făină pentru săraci în vremea holerei.
180	—	au dat leafa Căpitanului Nastasă pe 4 luni;
150	—	au dat lui Neculai Luca, cu răvaşul Comisului Anghelachi, pentru aducerea sfintei icoane dela Eşi;

150 — a dat, cu ravaşul Comisului, pentru întoarcerea sfintei icoane la Eşi.

9836 38 scăzut din suma de 12563,20, rămân lei 3176 cu 22 parale, bani în naht au numărat Ene Vasiliu, D-sale Vasile Ioan, casier.

Sama de câţi bani au primit Vasile Ioan casier din eratul podăritului anului 1831 şi până la 24 februar 1832

Lei	Par.	
3176	22	a primit dela D-lui Ene Vasiliu după soma din urmă.
1300	—	a primit din banii eratului, tot din căştiul dintăi, ce a fost rămas rămăşiţă dela Ene Vasiliu;
2387	20	a primit dela Zeilic, căştiul al doilea.
261	—	a primit dala nişte lumânări de său şi dela formagii.
7152	22	s'au primit până astăzi 24 februar 1832.

Scăderea de câţi bani s'au cheltuit

Lei	Par.	
12	25	a dat pe hârtie, cerneală, buline, la epitropi.
8	30	la poştă pe 2 scrisori în pricina tulumbelor;
180	—	a dat leafa lui Nastasă pe 4 luni;
180	—	leafa unui scriitor pe 4 luni, până la sfârşitul lui ghenar, 1832.
15	20	pe pari şi nulele de s'au îngrădit locul târgului;
10	20	pe 6 conţuri hârtie la epitropie ;
207	—	lui Grigori şi Vasile Ciomag de cheltuială cu mergere la Eşi.
400	—	pentru meremetul canţelariei, pe scaune, mese, dulapi şi altele ;

1014 15 se scade din 7125 cu 22, rămân 6110 cu 27, adică aceşti bani să află în naht la casa E-pitropiei, avându-se a se lua încă pe 2 căştiuri din erat, rămase de pricină, ce se implineşte la 20 maiu 1832, după contract, cari bani fac pe 3 căştiuri 4765 lei.

Ion Brănişteanu

1823 no uita să se ţină în vedere că în anul 1823...

- El avea să fie în anul 1823...

- Şi de atunci s-a început...

- şi de atunci s-a început...

... în anul 1823...

... în anul 1823...

Activitatea Casei Obşteşti.

... în anul 1823...

După cum s'a văzut, venitul iratului târgului Botoşani era totdeauna mai mare decât cheltuelile făcute de epitropi, cu trebuinţile edilitare, şi excedentele bugetare niciodată nu se ştie încotro apucau.

Infiinţată, prin hrisovul lui Mihai Suţu, cu principalul scop de a face „poduri”, adică pavaje de lemn, în Botoşani, precum erau la Iaşi, şi de a construi şosele în oraş, Epitropia pare că nu s'a ocupat tocmai mult cu aceste chestiuni. Din sămile ce dădeau epitropii, la finele fiecărui an, se vede cât de mult se cheltuia pentru orişice, afară de întreţinerea stradelor. Ce strade se puteau face cu *două cazmale*, cât se vede că cumpărase Epitropia pentru facerea drumurilor? În primul buget, pe 1823, la o cheltuială de 5686 lei, sânt numai 1321 plăţiţi pentru drumuri, din care 1315 lefuri la podari, iar în al doilea buget, la capitolul „scăderilor”, sânt numai 100 lei, plăţiţi pentru tăiatul lemnului de poduri.

Era, însă, o altă chestiune care preocupa pe epitropi, de care erau legaţi prin un interes particular al lor.

Botoşanii având casele construite din lemn, unele din ele, cele mărginaşe, acoperite cu paie, cădeau mereu jertfa focului. Şi focurile acestea mistuiau oraşul, nu numai când năvăleau duşmanii, ci şi în zile liniştite, şi l-au mistuit şi după ce barbarii n'au mai năvălit în ţară, în timpurile noastre.

Apărarea contra focului cere un corp de pompieri, de „tulumbagii”, apoi pompe de incendiu: „tulumbă”, şi alte unelte. Tulumbagiilor ar fi trebuit plăţiţi, şi tulumbele cumpărate, şi acest lucru Epitropia nu putea să-l facă, pentrucă, nu intra în cuprinderea hrisovului din 1820. De aceia orăşenii au hotărît să cumpere tulumbele şi celelalte unelte cu cheltuiala lor, iar pentru personalul necesar au găsit o soluţie destul de practică.

După mai multe sfătuirii între dânşii, botoşănenii hotărâsc să cum-

pere, cu banii lor, patru tulumbe, 14 săcăli şi celelalte unelte trebuincioase, dar li „s'a înfăţişat deodată nedumerire pentru oamenii trebuincioşi spre întrebuinţarea tulumbelor şi a uneltelor“.

Ca să scape din această încurcătură, târgoveţii adresează o jalbă Domnitorului, cerând patruzeci de scutelnici din târgoveţi, cari să fie *tulumbăgii, sacagii, căngeri, toporaşi, hornari şi clopotari*. Clopotarii erau observatorii cari, din turnul bisericii Ospeniei, trebuiau să deie de ştire când zăreau vreun foc în oraş, şi înştiinţarea o făceau prin tragere de clopot.

În aceiaş jalbă, târgoveţii arată că *podarii* ce sânt lăsaţi din târgoveţi, lipsesc în jumătate, fiind unii morţi, alţii fugiţi şi ticăloşi, şi cer ca pentru podari să se deie iarăşi satul Băiceni.

Jalba aceasta este semnată de un mare număr de târgoveţi, boeri şi negustori, între cari se pot ceti: C. Rossetos (iscălit pe greceşte); Sardarul Ion Cocotă; Samurcaş (pe greceşte); Georges Metz, med. doctor; Konte Karousos (pe greceşte); Enacachi Dragoş; Iordache Carale; Ilie Iconom; Vasile Iconom; Ioniţă Giosan; Costachi Ciornei; Neculai Davidel; Manolachi Gheorghiu; Vasile a Diiaconiţei; Ioan Mitrovici; Dumitru Neculai; Grigori Hortopan; Panaite sin Neculai a Diiaconului; Ştefan Moga; Dumitru Eremia; Ioan Vasiliu; Costandin Caraieni; Costandin Eşanu; Dimitrachi Braşovanu; Nicola Apostol; apoi armeni şi evrei, iar din partea Obştiei s'a pus şi pecetea târgului.

La 17 august 1827, mai mulţi târgoveţi scriu lui Alecu Callimachi şi-l roagă să stăruiască, la Iaşi, pentru aprobarea cererei cu privire la scutelnicii ceruţi să fie lăsaţi în serviciul pompieriei, adăugându-i că „aceasta va fi întru adevăr faptă întru tot prielnică, aducătoare de laude, şi însuşi a dumitale“.

La 22 august 1827, Vornicia Botoşani face cunoscut cinstitei Visterii că a primit ordinul pentru tulumbe şi altele, «a căroră păstrare şi întrebuinţare cu chipul cuviincios să fie supt povăţuirea dumnealui Vel Vornic Alecu Callimachi, eforul acestui târg, şi în acelaş timp Vornicia intervine la Visterie ca să se deie 30 liude, în trebuinţile târgului.

În aceiaş zi, Petrachi Postelnicul şi Neculai Greceanu Vornicul, scriu lui Callimachi să stăruiască pentru patruzeci de scutelnici, din târgoveţii ce au fost podari, dintre cari şi «păzitori în clopotniţa Ospeniei, unde s'au şi pus doi oameni».

Scrisoarea către Callimachi se încheie astfel: „De aceasta rămâne

ca dumneata, ca un efor şi patriot, să mijloceşti împlinirea acestei cereri, ca să se facă desăvârşit binele, pentru acea şi a dumatăle desăvârşită cunoştinţă din partea târgului^a.

Târgoveţii de Botoşani se îndatorează să susţină ei singuri cheltuielile cerute pentru înfiinţarea şi întreţinerea corpului de tulumbagii, rânduiind şi dările benevole. Pentru uneltele de foc, ajutorul târgoveţilor era „analoghisit pe acareturi, adică câte cinci lei de toată binăua mare, casă, dugheană, din târg şi mahalale, cu toate cele cuprinse în ograda lor, şi întră asemenea câte doi lei de toată dugheana şi casa de rând». Baniii aceştia îi plăteau toţi locuitorii, fără deosebire: tagma boerească şi tagma neguţătoarească, de toate naţiile, iar ceilalţi lăcuiitori şi cei săraci nu plăteau nimic ¹⁾.

La 1832, după rânduelile Regulamentului Organic, înfiinţându-se Poliţia în Botoşani, paza oraşului în contra focului, a fost dată în atribuţia ei.

1.— Documentele privitoare la această chestiune, sânt publicate de D-l Iorga, în „Studii şi Documente”, vol. V.

Administraţia Comunală după Regulamentul Organic.

Organizarea administrativă a Botoşanilor, creiată prin hrisovul lui Mihai Suţu din 1820, a ţinut până la punerea în aplicare a Regulamentului organic, din 1832, când s'au organizat, în acelaş fel, toate oraşele din Moldova.

Conducerea intereselor comunei era încredinţată unei *Eforii*, compusă din cinci membri, la Iaşi, şi câte 3 membri în celelalte oraşe, deci şi în Botoşani. Membrii erau aleşi, în fiecare an, la începutul lunii noemvre, şi nu primeau nici o leafă. Unu dintre membri era casier, şi altul preşedinte, numit de guvern. Eforia mai avea un secretar, pentru conducerea cancelariei, şi un număr de servitori, după trebuinţă.

Membrii Eforiei se alegeau de cătră locuitorii oraşului. Pe lângă cei trei membri, se mai alegeau doi candidaţi, adică supleanţi, cari trebuiau să înlocuiască pe membrii cari, din o pricină oarecare, ar fi eşit din Eforie.

Aveau dreptul de a alege toţi locuitorii de rit creştin, în vârstă de 25 de ani, anume:

- a.—Boerii pământeni, cari aveau domiciliul şi un imobil în oraş;
- b.—Negustorii din cele trei clase de patentari, cari aveau proprietate în oraş,
- c.—Staroştii tuturor breslelor.

Puteau să fie aleşi membri ai Eforiei numai pământenii stabiliţi în oraş, cari aveau vârsta de 30 de ani şi posedau un imobil în oraş, în valoare de opt mii lei.

Un străin putea fi ales membru al Eforiei dacă, având vârsta de 30 de ani, şi fiind stabilit de 2 ani în oraş, dădea o declaraţie scrisă cătră Eforie, cel puţin cu şase luni înainte de alegeri, că este hotărât să se supuiе tuturor îndatoririlor impuse locuitorilor indigeni a oraşului, pentru a putea să obţie, ca şi ei, aceleaşi drepturi municipale.

Convocarea alegătorilor se făcea de autoritatea superioară, prin publicații, și alegerea se efectua în localul Eforiei, sub președinția Ispravnicului.

Eforia întocmea și afișa lista alegătorilor, în cursul luni sept. Lista era revăzută și contrasemnata de Ispravnic, care primea, în cursul luni octomvre, reclamațiile care i s'ar fi adresat, cu privire la dreptul de înscriere în listă. Lista și cererile de înscriere se înaintau, de ispravnic, Logofătului din lăuntru.

Eforia, odată instalată, trebuia să ție o listă exactă de toți locuitorii oraşului, cari aveau dreptul să fie alegători, sau membri ai Eforiei.

Alegerea se făcea cu majoritatea alegătorilor. Majoritatea o forma jumătate din numărul alegătorilor, plus unu. In caz când numărul necesar de membri nu putea să fie complectat, pentru că nu avea numărul cerut de membrii, se lua dintre candidații cari ar fi întrunit mai multe voturi, un număr întreit de membri, cari ar fi rămas de ales, și prin balotaj între aceștia se complecta operația.

Alegerea se făcea la zi întâi noemvre, și rezultatul se aducea la cunoștiința Logofătului din lăuntru, care supunea confirmării Domnitorului alegerea prezidentului, dintre membrii aleși. Casierul era ales de membrii Eforiei.

Numirea prezidentului fiind făcută, eforii intrau în funcțiune, la 1 ianuar, și erau instalați de către Ispravnic.

Hotărârile membrilor Eforiei se luau cu majoritate; în caz de paritate, prevala opinia de partea căreia era prezidentul.

Fiecare membru al Eforiei putea să expuie afacerile care intrau în atribuțiunile consiliului.

Casierul era îndatorit să încaseze și să păstreze veniturile, să facă plăți numai după ordinul scris al membrilor Eforiei, și să prezinte conturi.

Astfel organizată Eforia, eforii aveau îndatoriri determinate prin un anume articol al Regulamentului organic.

Îndatoririle impuse eforilor aveau de obiect:

- a). Veniturile oraşului;
- b). Cheltuelile oraşului;
- c). Conservarea sumelor care intrau în casa Eforiei, și darea socotelilor.

- d). Ingrijirea de înfrumuseţarea şi îmbunătăţirea oraşului;
- e). Executarea măsurilor luate de guvern pentru asigurarea mijloacelor de subsistenţă în oraş;
- f). Protecţia contra piedicilor ce ar întâmpina comerţul;
- g). Supravegherea tuturor aprovizionărilor populaţiunii.

Această ultimă chestiune era regulamentată în modul următor:

Se înfiinţa breasla pitarilor şi a casapilor, şi li se fixa la epoci determinate, preţul pâinei şi al cărnei, pe care Eforia le aducea la cunoştinţa şefului poliţiei, care trebuia să privigheze să fie observate şi executate cu stricteţă.

Pentru a îndemna pe săteni să aducă provizii în oraş, Eforia avea dreptul să înlătore ori ce stânjenire li s'ar aduce de oamenii poliţiei şi de revândători, şi pentru a reprima abuzurile, Eforia trebuia să aibă înţelegere cu Poliţia, sau cu administraţia districtului.

Alimentele stricate şi vătămătoare sănătăţii se confiscau de Poliţie, după o examinare ce se făcea împreună cu un membru al Eforiei, care, în caz de nedreptate din partea Poliţiei, trebuia să facă raport la Eforie, şi aceasta să refereze guvernului.

Eforia era obligată să se îngrijască de paza oraşului contra focului, să construiască localuri pentru şcoli, pentru închisoare, să îngrijască de salubritatea şi înfrumuseţarea oraşului, de fântâni, de poduri, de luminat, de întreţinerea pavajului, în fine de tot ce se atinge de bunul traiu al locuitorilor.

Veniturile municipale.

Pentru a putea satisface toate aceste cerinţi, oraşul avea nevoie de venituri. Veniturile erau fixate tot prin Regulamentul Organic.

Veniturile se compuneau din :

- a. O zecime din patente şi din capitaţia tuturor contribuabililor, şi din taxa asupra evreilor;
- b. Taxa asupra vinului: doi lei de fiecare poloboc de 30 până la 70 vedre; patru lei de polobocul dela 50 vedre în sus, şi un leu pentru balerca dela 30 vedre în jos;
- c. Trei lei de vadra de rachiu şi spirt.

Dările pe băuturi se plăteau numai pentru vasele care intrau în oraş, nu şi pentru acele care ieşiau;

- d. Un leu de vadra de păcură, la intrarea în oraş;
- e. O plată de jumătate galbăn pe lună asupra trăsurilor, şi cinci lei asupra căruţelor de piaţă. Proprietarii acestor trăsurile publice erau scutiţi de plata patentei şi a capitaţiei;
- f. Taxele din cântărit.

Regulamentul organic desfiinţează unele privilegii, supunând, în mod expres, la plata taxei asupra băuturilor introduse în oraş, pe toate clasele în general, fie dintre clerici, fie boeri, fie negustori. Aceste taxe nu se percepeau, însă, pentru marfa care intra în oraş ca transit.

g. Doi lei pentru oca de tutun turcesc importat în ţară. Acest venit era dat în licitaţie; se percepea la Galaţi şi la Focşani, şi se împărţea anual în modul următor: 10000 lei Eforiei din Galaţi, 5000 lei Eforiei din Focşani, şi câte 4000 lei eforiilor din Botoşani, Roman şi Bârlad. Ceea ce întrecea, se vărsa Eforiei de Iaşi.

Taxa jugăritului a fost desfiinţată.

Cheltuelile şi contabilitatea.

Membrii Eforiei fiind aleşi la zi întâiu a lunii noiembrie, se întruneau cu ispravnicul, cu prezidentul tribunalului şi cu deputatul ţinutului, pentru a revizui, până la 20 noiembrie, socotelile de veniturile şi cheltuelile efectuate în cursul anului, de către membrii epitropiei precedente, lucrările săvârşite sau începute, acele proiectate pentru anul viitor şi cheltuelile cerute pentru aceste lucrări nouă. Astfel se întocmea bugetul anului viitor.

Bugetul se confirma sau se respingea de ispravnic, şi dacă se aproba, era pus în executare de la 1 ianuarie viitor.

Eforia avea dreptul să facă cheltueli neprevăzute în buget, până la 300 lei, după propria ei decizie, după ce se dresa un proces-verbal, care constata motivele necesităţii acestei cheltueli. Dacă cheltueliala trecea de 300 lei, părerea Eforiei era înaintată Logofătului din lăuntru, de către ispravnic, pentru a se obţine autorizarea Domnului, în urma unui raport al Consiliului administrativ.

Cheltueli extraordinare putea să facă Eforia numai cu autorizarea guvernului.

Toate cheltuelile oraşului trebuiau să fie astfel combinate, ca să poată să fie acoperite, în fiecare an, de veniturile anului, şi fără ca să fie nevoie de a se contracta datorii.

Alegerile la Eforia de Botoşani.

Cea întâi alegere a Eforiei târgului Botoşani, după cerinţile Regulamentului organic, s'a făcut la 2 ianuar 1832, când au fost aleşi „într'un glas“, ca membri ai Eforiei, dintre boeri: *Medelnicerul Grigori Racliş*, dintre negustorii creştini: *Gheorghe Ioan*, *Costache Caraiene* şi *Neculai Placa*, iar dintre negustorii armeni a fost ales *Andrieş Focşăneanu*.

Alegerea aceasta este constatată prin un proces-verbal încheiat în acea zi, în următoarea cuprindere :

Anul 1832 ghenar 2. Noi neguţitorii obştiei acestui târg adunându-ne în căntelaria Vorniciei, la 27 dechemvre, şi ascultând cartea cinstitului Divan împlinitoriu, din 22 a aceeaşi luni dechemvre, supt No. 126, împreună şi cu alăturata copie al anexului, ca păr în trei zile să facem alegere a trei mădulari cu un secretar şi doi scriitori, spre a se aşeza şi aici în târg muniţipalitate (adică sfat orăşienesc), să ocârmuiască materialnice interesuri a acestui oraş, în mercurea trecută, când am avut această vadè, pusă pentru alegerea acelor mădulări, neputându-ne cu toţii a ne aduna la un loc de a-i putea socoti şi alege, astăzi dar adunându-ne în căntălerie şi mai cetindu-ni-se de iznoavă cartea cinstitului Divan din cuvânt în cuvânt, şi cu pătrundere înţelegând bunul şi lăudatul acest obştesc folos, carele înalta Ocârmuire ni l-au hărăzit, toţi într'un glas am ales adică: din boeri pe d-lui *Medelnicerul Grigori Racliş*, din neguţătorii creştini: D-lui *Gheorghe Ioan*, *Costache Caraiene* şi *Neculai Placa*, şi din neguţătorii armeni pe d-lui *Andrieş Focşăneanu*, cari vor alcătui trupul numit sfatul orăşienesc cu săcritariul ce s'au socotit d-lui *Costache Caraiene*, carele va avea şi doi scriitori, în cuprinderea poroncilor, şi carele sfat va lucra acele ce prin instrucţiile ce au a se trimite, se va cuprinde, fiind aleşi așa precum cartea cuprinde tre-cuţii cu vrâsta peste treizeci ani, cu stările lor, pentru care iscălim.

Hriste Ioan
Ştefan Moisa

Grigoraş Neculai
Hristodor Ioan

Haralambie Iordache	Gh. Gheorghiu, boengiu
Manolachi ?	Dimitrie Vasiliu
Grigori Sava	Neculai Boţan
Anastasă Paraschiv	Grigore Beşăte
Vasile Gheorghiu	Ionică Petrovici
Vasile Diiaconiţei	Panaite Diiaconu
Dumitrache Sârghie	Pricop Ancăi
Ilie Dragomir	Chiriac Muste
Vasile Corne	Apostol sîn Acsiniei
Ionică Radul	Niţă Colăcel staroste
Vasile Viţul	Vasile nepot Curcan
Şarban Popovici	Vasile Ojog ciubotar
Iordache Popa Isac	Dumitru Scânteie ciubotar
Dumitrachi Paraschiv	Dumitru Marcu ciubotar
Iancu Cerneţchi, arhitect	Tomache Enache
10 iscălituri armeneşti	Constantin Fotin
2 iscălituri greceşti (¹)	

Cum se vede, boerimea se abţinuse de la alegere.

Medelnicerul Grigori Racliş aduce la cunoştinţa Departamentului din lăuntru alegerea sa, şi Departamentul îl confirmă, anunţându-l că-i va trimete şi o instrucţie lămurită, de care să se conducă în administraţia oraşului. La poronca Departamentului, alesul Botoşanilor răspunde :

Cătră cinstit Departament Ministeriei din lăuntru
Medelnicer Grigore Racliş

Poronca cinstit Departament din 10 a următoarei luni februar sub No. 1090, întăritoare slujbei mele, după alegerea obştiei de aice, la sfatul muniţipal din acest oraş, cu supunere am primit astăzi 23, pentru care înţelegând cele poroncite, şi pre cât îmi va fi cu putinţă, mă voiu sârgui împreună cu celelalte mădulări neguţătoareşti a aduce poroncile ocârmuirei într-o îndeplinire, aşteptând numai întâi enstrucţia lămurită de cele ce avem a urma, precum ni se scrie că se va trimete.

Grigori Racliş, Medelnicer.

1.— Arhiva Statului din Iaşi. Ministerul de Interne, Dosar 526.

Indată după alegerea sfatului orăşănesc, se alcătueşte şi «statul cântăleriei», după poronca ocârmuirei, stat întărit de «Ministerul pricinilor din lăuntru».

Statul era acesta:

Medelnicerul Grigori Racliş, prezident sfatului muniţipal,

Hristea Ioan ⁽¹⁾ cilen din partea neguţătorilor,

Niculai Placa, tij cilen,

Sărdar Ştefan Racliş, secretar muniţipalităţii,

Neculai Dimitriu, scriitor,

Vasilea Stârcea, tij,

Comisarul Sulger Manolachi Bou pe ciasta al 3-le şi al 6-le,

Comisarul Iordachi Carp, pe ciasta al 4-le şi al 5-le,

Comisarul Ionică Anghel, pe ciasta 1-le şi 2-le,

Nastasă Dimitriu, epistat asupra drumurilor,

Vasile Cuciureanu, dejurnie în cântălerie,

Dumitru sîn Ioniţă Vierul, tij în cântălerie.

Statul mai cuprindea 14 *cfartalnici*, 17 *fânuragii*, 2 *clopotari*, 2 *hornari*, 1 *doboşar* şi 30 *ciocli moldoveni* ²⁾.

La 12 decembre 1832, personalul Eforiei se completează cu *Ionică Anghel*, numit *telal-başa*, care avea „o vrednică chizăşie“, şi care el singur trebuia să strige, prin mezat, orice i se va poronci, precum: vânzări de binale, de lucruri, şi alţii să nu fie volnici a umbla cu straie de telălie, fără ştirea lui telal-başa, care din toată vânzarea prin mezat, trebuia să primească un „havaet“, după socotinţă ³⁾.

Divanul împlintor al Moldovei cere Vorniciei de Botoşani să puie în vedere membrilor Eforiei ca să arăte ce lucrări cred ei că s'ar putea înfăptui pentru „îmbunătăţirea şi înflorirea interesurilor oraşului“. La această întrebare, membrii Eforiei încheie un proces-verbal, la 6 ianuar 1832, care cuprinde toate desideratele Eforiei:

Anul 1832 ghenar 6 zile. Intru adunarea de obşte ce-tindu-ni-se cuprinderea poronci cinstitului Divan împlintor, acea cătră cinstita Vornicie de Botoşani din let 1831 dechenvre 28, supt No. 137, şi înţelegându-se pre larg cele cuprinse cătră urmarea de trei prusmeturi a îmbrăţoşărei

1.— Este o nepotrivire în acest nume, de oare ce în procesul-verbal de alegere, se vorbeşte de Gheorghe Ioan, nu de Crista.

2.— Arhiva Primăriei Botoşani, Dosar 49 din 1832.

3.— Arhiva Statului din Iaşi. Tr. lit. M. No. 526, vol. 17.

lucrurilor spre îmbunătăţire şi înflorirea interesurilor oraşului acestuia, întru o conglăsuire de obşte se pun înainte următoarele:

La I pont de alegerea mădulărilor sfatului obştesc, aceeaşi săvârşire s'au îndeplinit după încheiatul jurnal din 832 ghenar 2, care s'au pristavlisit.

La al 2-le pont, de îndreptările acele mai de nevoie care trebuesc a se face în acest târg, cătră liniştită petrecere i siguranţa şi înfrumuseţarea oraşului acestuia.

De odată s'au închipuit aceste care mai gios se arată şi cu ce cheltuială s'ar putea face, adică:

Pont 1. Drumurile mari i a o somă din a uliţilor şi a pliaşurilor, care după măsura ce li s'au făcut sânt în lungime de 3136 stânjeni (afară de drumurile altor uliţi ce sânt mai în dos şi a măhălărilor care şi aceste în urmă sânt de nevoie a se face, precum se va socoti), să se facă din piatră, la care trebuesc 784 coşuri piatră, care socotindu-se în preţul ce urmează câte 380 lei coşul de piatră, cu lucrătorii împreună, se alcătueşte suma de 297920 lei.

Al 2-le. Adusul apei de izvoară, pe oale, cu depărtare aproape cale de un ceas (căci mai cu apropiere nu se găseşte), i facerea unei case de ape cu cişmea în pliaşu târgului, 5000 lei.

Al 3-le. Două tulumbe să se cumpere şi să se aducă cu năimala tulumbagiilor, 10000 lei.

Al 4-le. Şase sacale cu cai şi oameni, i 10 căngi şi 20 topoare pentru întâmplarea de foc, 2500 lei.

Al 5-le. O casă obştească să se facă cu patru odăi, cu cumpărătura locului, 2000 lei.

Al 6-le. Pentru un an, cheltuiala casei obştei i leafa a doi scriitori, i a 4 slujitori, i a 2 epistaţi asupra facerei drumurilor şi măsurătura locurilor, precum şi chiria casei de adunarea oraşienească, pe anul dintăiu, 3000 lei.

Fac peste tot: 320420 lei.

Aceste sânt cheltuelile care se socotesc de nevoie târgului acestuia de ocamdată, iară a fânarelor, a fânaragiilor şi a clopotarilor, precum s'au obişnuit aici, fiind a du-

ghenilor datorii să poarte şi se va purta şi de acum înainte, precum trebuinţa va cere.

La pontul al 3-le, pentru veniturile din care să se poată face cuprinsele prin al doile de mai sus prosmet şi închipuirea din nou cătră veniturile din vechi, ce are târgul acesta spre arătatele lucrări:

Vechi hărăzite prin hrisoave venituri are târgul acesta, care precum întru acest an s'au vândut, însemnează suma de 9500 lei, şi este a se lua două parale de tot jugul cu marfă ce va intra în târg, 10 parale de toată vadra de păcură, zece parale de toată vadra de horelcă ce va intra în târg, asemenea doi lei de butea de vin şi un leu de polobocul de vin ce va intra în târg. Acest vechiu venit care are acest târg este văzut că nu poate fi de ajuns la întimpinarea cheltuelilor însemnate care trebuiesc. Şi pentru sporirea de alte din nou venituri spre însemnatele lucruri, alăturându-se şi legiuita zeciuală banilor patentelor din acest târg, socotim că cu vremea vom putea a săvârşi înfrumuseţarea oraşului cu cele însemnate mai sus, şi dacă văzând că nu va fi de ajuns aceste eraturi, atunci ne rugăm cinstitului Divan de a avea deschis drum spre a închipui noi obşteşti acestui târg şi alte eraturi care se vor găsi de cuviinţă.

La această adresă, Departamentul răspunde, la 1 februar 1832, următoarele:

Asupra ponctului I Departamentul, spre răspuns, însemnează jurnalul acelui sfat din 6 ghenar la pontul I, cuprinzând (cu ce scopos nu se ştie) în fruntea punerilor la cale că cu pietruirea tuturor uliţelor ar trebui 297920 lei li s'au făcut luare aminte că o așa lucrare nu se poate face din veniturile de peste an a oraşului, ce de ar urma o așa profimire a avea așa uliţi, apoi trebuie să urmeze şi pilde; Eşului, şi spre aceasta li au arătat şi chipul şi înlesnirea spre facerea şoselelor. Şi dar de vreme că şi una şi alta nu este de închipuire ce are târgul acum, nici trebuia dar pusă prin jurnalul mai sus pomenit, ci să se fi îngădit a însemna pentru îndreptarea uliţelor deodată numai astuparea

batacurilor, ce îngreuiază comunicaţia, atât între lăcuitori, cât şi între drumeţi, cu lesnitorul chip ce mai jos la rândul lui se va arăta.

La al 2-le pont, şi pontul aducerei apei, dacă oraşul au avut înlesnire de puţuri, precum arată acum, pentruce atunce prin acel jurnal o au arătat ca un lucru din cele mai întâi de nevoie a oraşului, şi de vreme că arată că au puţuri vii, să întrebuinteze de carele au, căci Departamentul n'au scris sfatului să închipuiască izvod de cheltueli pentru lucruri de prisos târgului, ci de acele de nevoi.

Al 3-le. Pentru tulumbe, sau dela Braşov, sau dela Liov, pre pilda Romanului, a Focşanilor, a Galaţilor, în care târguri neguţitorii ce au alişverişul cu Braşovul şi Liovul, dela sine s'au alcătuit a le aduce, câte cu 2000 lei una, cu toate ale lor, aşa urmeze şi Botoşanii, de n'au vroit a fi în frunte.

4. Pentru opt sacale câte patru adică de o tulumă, şi 10 căngi şi 20 topoare, alcătuiască-se precum scrie cu preful ce se va putea mai jos. Este de luat aminte însă că la tulumbe şi la sacale trebuesc cai.

5. Numai se face luare aminte că pe lângă şură, trebueşte şi un grajd de cai.

6. Pentru secretar şi scriitori negresit că nu vor putea sluji fără leafă, şi mai jos se va vedea punere la cale, asemenea şi pentru epistaţi şi slujitori.

1. Oraşul şi mahalalele va rămâne împărţit în 6 ciastve, şi va avea rânduiala în jos : fieştecare ciastă va avea comisarul ei, pe lună câte 60 lei.

2. Fieştecarele comisar va avea în a sa ascultare 4 cvartalnici cu leafă de 30 lei pe lună.

3. A patru ciocli de fieştecare ciastvie, însărcinaţi şi cu cercetarea sănătăţii, peste tot ciocli 24, cu leafă a 20 lei pe lună,

4. 12 hornari peste tot, adică câte 2 de fieştecare ciastvie, să fie sub ascultarea comisarilor.

5. Pentru luminarisirea oraşului, 150 fânare să se aşeze la uliţele generalnice, în depărtare de 15 stânjeni unul de altul, iar la celelalte uliţe la 25 stânjeni.

- 6, Pentru 20 fânaragii câte 20 lei pe lună de unul,
 7. Două tulumbe cu toate ale lor, 4000 lei, câte
 2000 lei una.
 4 cai câte 150 lei unul, cu hamuri.
 4 tulumbagii câte 40 lei pe lună de unul.
 6 sacale câte 60 lei una
 6 sacagii câte 30 lei pe lună de unul.
 20 topoare,
 8 cară cu giugurile lor, câte 40 lei unul.
 8 părechi boi, câte 240 lei părechea,
 Țărtați câte 3 la 2 cară, câte 40 lei pe lună.
 4 lopeți, 4 hârlețe.
 Secretarul munițișalității cu leafă de 200 lei pe lună.
 Chiria casei munițișalității pe un an 400 lei, iar pen-
 tru slujba la casa munițișalității, se va lua cu rândul dela
 fieștecare cvartal câte unul pe fieștecare zi.

Cu raportul No. 158, din 1 februar 1832, cătră Departamentul din lăuntru, se arată că față de răspunsul care l-au primit ei, relativ la proiectul de înfrumusețare a târgului, membrii sfatului orașănesc sânt foarte desnădăjduiți, neavând încurajare de loc pentru binele ce ei îl doresc obștei. Din toți cei aleși la început, doi membri se retrag, din care Gheorghe Ioan fiind pătimaș, iar Costache Caraiene, care a fost însărcinat a fi secretar, iar se retrage, ne mai găsindu-se printre alți negustori cineva care să poată fi secretar. Intre altele, sfatul cere să se facă o nouă alegere, de oarece nici acei doi cari au rămas, Andrieș Focșăneanu și Neculai Placa, singuri nu pot lucra.

Alegerea din 1833.

Conform Regulamentului organic, trebuia să se facă o nouă alegere de membri ai Eforiei pe anul 1833.

La 16 april 1833, Obștia târgoveților dă o jalbă la Departamentul din lăuntru, cerând să nu se mai facă o nouă alegere, ci să rămăe tot acei aleși în anul 1832, în frunte cu boerul Grigori Racliș, Medelnicer, care „cu chipurile cele mai blânde și priincioase omenirei s'au purtat cu noi, și în fapte, dovadă că informăluirile și înfrumusețarea târgului cu toate cele de nevoe“. Obștia mai cere să se facă

prezidentului Eforiei şi o leafă lunară, din sporul iraturilor târgului, pentru vremea ce şi-o perde în nevoile obştiei.

Această cerere a obştiei nu putea fi ținută în samă, şi făcându-se o nouă alegere, au fost aleşi vechii membri: Medelnicerul Grigori Racliş, prezident, Hristea Ioan şi Neculai Placa, cileni, iar Sulgerul Ştefan Racliş, secretar.

Se păstrează lista boerilor şi a negustoriilor cari au ales sfatul municipal pe anul 1833, şi anume:

Boerii: Spatar Costache Roset, Spatar Gheorghe Varlaam, Căminar Costache Varlaam, Căminar Costache Ciolacu, D-lui Enachi Cuciureanu, Costantin Popazu, Stolnicul Costache Mavroieni.

Neguştorii: Ene Vasiliu, Hriste Ioan, Gheorghe Ioan, Neculai Luca, Costantin Dimitriu, Ananie Stihî, Ştefan Moisa, Ştefan Iacobovici, Dumitrachi Marin, Dumitrachi Sărghievici, Alexandru Dimitriu, Cost. Neculau, Gheorghe Neculau, Manolachi Nicşoi, Cost. Gheorghiu, Dimitrie Neculau, Dumitru Sava, Teodor Dragomir, Vasile a Diiaconiţei, Gheorghe Stihî, Neculai Placa, Pavăl Cazacliu, Chiriac Muste, Niţă Colac, Sava Brânzilă.

Alegerea din 1834.

Se vor fi petrecut nemulţămiri în administraţia oraşului Botoşani, se vor fi desfăşurat şi pe atunci patimi politice, al căror rezultat este totdeauna dăunător binelui public, şi probabil că tot unor intrigi se datoreşte tulburarea intervenită, în anul 1834, în conducerea Eforiei Botoşanilor.

Sfatul oraşănesc, în frunte cu prezidentul, Medelnicerul Grigori Racliş, face o adresă către Departamentul din lăuntru, prin care arată că dela întemeierea Eforiei, din 1832, ei şi-au făcut slujba cu sfinţenie, şi cu toată osârdia pentru binele obştesc, fără nici o leafă, pentru toate ostenelele, şi cer să fie scutiţi de asemenea însărcinare, după ce îşi vor încheia semile Eforiei pe anii 1833-1834.

Rezultatul acestei cereri a fost altfel de cum îl aştepta sfatul oraşănesc. Cărmuirea nu a aşteptat ca ei să-şi împlinească mandatul, până la finele anului, şi să se facă o nouă alegere, ci a înlocuit de-a dreptul pe membrii sfatului, instituind, ceiace am numi o *comisie interimară*, numind pe stolnicul Costache Mavrogheni prezident, iar pe Andrei Focşăneanu şi Hristodor Ioan, membri,

Iată şi ordinul Departamentului, către Vornicia de Botoşani, prin care se fac aceste numiri :

Cătră cinstita Vornicie de Botoşani

Fiindcă după încungiurările de aicea am găsit de trebuinţă a ridica mădulărilor sfatului orăşănesc sarcina îndatoririlor ce li au fost încredinţate, şi am imputernicit la aceasta, prin rezoluţia Prea Înaltului Stăpân, am însărcinat vremelniceşte împlinitori îndatoririlor în locul mădulărilor Eforiei, pe D-lui Stolnicul Costache Mavrogheni, iar pe D-lor Andrei Focşăneanu şi Hristodor Ioan, mădulări.

De aceia fac cunoscut şi Vorniciei spre ştiinţă.

A. Balş 1).

No. 11.—1834 august 8.

Comisia aceasta interimară nu a putut să aibă multe zile, pentrucă peste câţva timp, la 16 august 1834, s'a făcut alegere de obştia târgului, alegându-se ca membri *Spatarul Gheorghe Varlaam, Andrieş Focşăneanu şi Vasile Ioan.*

Anul 1834 august 16. Intrunindu-se adunarea obştiei târgului Botoşani, supt prezidenţia D-sale Agăi Alecu Balş, în casele D-sale Spatarului Iordachi Caramfil, fiind mai încăpătoare decât presusdsfiile Vorniciei şi a Eforiei, pentru alegerea mădulărilor sfatului orăşănesc, din acest târg, după publicarisirile urmate, gios iscăliţi am ales cu a noastră mulţămire şi slobodă întrunire fără dezbinare măcar de un glas :

1. Pentru a fi mădulări sfatului orăşănesc, pe D-lor Spatar Gheorghe Varlaam, Andrieş Focşăneanu, Grigori Scurtu.

2. Pentru a fi candidaţi, pe D-lor Stolnicul Costachi Mavrogheni, Vasile Ioan.

Drept aceia am socotit a se încheia acest jurnal, că aleşii având cerutele însuşiri, să se poată pridstavlisi şi întări.

Calimah, Vornic	Ioniţă Teodorovici
Costache Roset, Vornic	Paraschiv Dimitriu
Iordachi Foca, Spatar	Const. Hariton
Iancu Cocotă, Sardar	Hristodor Ioan
Ion Brănişteanu, Paharnic	Vasile Ioan
Costantin Teohari, Paharnic	Ştefan Iacob
Gheorghe Stihi, Clucer	Gheorghe Schipor
Ion Morţun, Stolnic	Costache Haretu
Tudurachi PISOŢCHI, Sardar	Tudurachi Ioan
Neculai Luca	Ştefan Goilav
Neculai sin Hagi Anastasă	Cerchez Balasan
Dumitru Mihail	Gheorghe Săulică
Vasile Gheorghiu, staroste de bacali.	Ioniţă Suceveanu
Nastasă staroste de bărbieri	Ioniţă Zaharia
Niţă Molinschi, staroste de precupeţi de vin	
Iordachi Corban, staroste de păscari	
Mihalache Popovici, staroste de precupeţi	
Ştefan Ioan, staroste de cizmari	
Iordachi Radu, staroste de croitori	
Andrei zăt Grecu, staroste de ciocli	
Ştefan sin Hristea, staroste de blanari	
Ilie Strehie, staroste de tălpălari	
Ilie (?) staroste de curălari şi soponari	
Ivanov, staroste de marchitani şi alte semnături greceşti şi armenesteşti, ¹⁾ .	

Alegerea din 1835

Formele administrative, care de obicei se repetau în mod stereotip, în cancelaria din vremurile trecute, încep a evolua şi ele. De unde, până acuma, procesele-verbale a membrilor Eforiei indicau numele tuturor alegătorilor cari luau parte la alegere, în 1835 când se face o nouă alegere, Spatarul Dimitrie Gane, ispravnicul ţinutului, incheie un „jurnal“, care constată că au fost aleşi membri ai Eforiei: *Costache Ciornei*, ca prezident, iar membri: „mădulări lu-

1.—Arhiva Statului Iaşi, Minist. Interne, Dosar 357 fila 25

crătoare", *Gheorghe Ioan* și *Panaite Teodoru*, cum și 2 supleanți, *Feodor Vasiliu* și *Coste Haret*:

Jurnal

Anul 1835 septemvre 15 zile. In sala caselor Dumisale Iohan Gorghias ¹⁾, supt prezidenția gios iscălitului dregător ținutului Botoşani, întrunindu-se obștia boerilor și a negușitorilor din oraşul Botoşani, cari după convocația urmată, s'au adunat spre alegere prezidentului și mădulărilor Eforiei, s'au sfetit după mulțime glasurilor în cinste de prezident D-lui Costache Ciornei, iară mădulări lucrătoare: *Gheorghe Ioan*, *Panaite Teodoru*, și candidați: *Feodor Vasiliu* și *Coste Haretu*, precum dovedește foaia de alegere care se va înainta respectivului Departament al trebilor din lăuntru, pe lângă raport din partea ținutalei isprăvniciei, spre cuviincioasa întărire.

Dimitrie Gane, Spatar. 2).

Iată însă un lucru neașteptat: la 21 octomvre 1835, Isprăvnicia ținutului Botoşani face cunoscut Departamentului din lăuntru, că a uitat să arăte în raportul făcut asupra alegerii din 15 septemvre, că prezidentul ales, Costache Ciornei, nu a fost față când s'a făcut alegerea, fiind dus la Odobești, la viile ce le are acolo, și că alesul este și „supus rosienesc“, dar că obștia negușitorilor cari l-au ales au garantat că D-sa va primi slujba de efor, și că el va da un înscris Eforiei că, deși e supus rosienesc, se va supune legilor în tot timpul cât va purta slujba. Cu toate acestea Dumnealui Costache Ciornei, venind dela Odobești, a declarat că nu primește alegerea sa în slujba de prezident.

Motivat de aceste împrejurări, Departamentul dispune să se facă o nouă alegere, și un jurnal din 24 noemvre 1835, iscălit de isprăvnicului ținutului, Spatarul *Dimitrie Gane*, și de sameșul ținutului, constată că făcându-se alegere, în șala caselor D-sale Iohan Gorghias,

1.—Astăzi farmacia D-lui Semaca.

2.—Arhiva Statului Iași, Dosar 53, Ministerul de Interne,

au fost aleşi ca prezident *Spatarul Costache Roset*, cilenuri lucrătoare, neguţitorii Capitan de Iefegii *Ştefan Goilav* şi vel. *Căpitan Hriste Ioan*, iar candidaţi: *Teodor Vasiliu* şi *Coste Haret*.

Alegerea din 1836

Foarte interesante, pentru istoria Botoşanilor, sânt lucrările privitoare la alegerea de efori, făcută în 1836, de oarece găsim o listă amănunţită a alegătorilor cari au luat parte la alegere, şi la fiecare boer alegător se indică vârsta ce o are, şi ce imobile posedă, pentru a putea să aibă dreptul de alegător, conform Regulamentului organic.

Iată jurnalul alegerii şi lista alegătorilor;

Jurnal

Anul 1836 noemvrie 1. În şala caselor D-sale Iohan Gorghias, sub prezidenţia D-sale dregătorului ţinutului Botoşani, potrivit cu poronca Departamentului din lăuntru No. 20761 şi hotărârea art. 8 din instrucţiunile pentru organizarea orăşieneştilor eforii, intrunindu-se obştia boerilor şi a neguţitorilor din acest oraş Botoşanii, cari se adunase şi după convocaţia urmată, spre alegere de prezident şi a mădulărilor Eforiei orăşieneşti, s'au arătat după mulţimea glasurilor în cinste de prezident pe D-lui *Spatarul Costache Roset*, precum şi cilenuri lucrătoare şi candidaţi tot pe cei cari au fost păără acum, adică pe neguţitorii Căpitan de Iefegii *Ştefan Goilav*, vel Căpitan *Hriste Ioan*, ca cilenuri, şi pe *Toader Vasiliu* şi *Coste Haretu* candidaţi, pentru care se va pristavlisi şi la Ministeria din lăuntru.

Secretar, Ştefan Racliş.

Lista alegătorilor este aceasta :

a. Boerii.

1. D-lui Bragadirul Ion Başotă de 70 ani, are în oraş o casă şi o vie
2. Postelnicul Petrachi Vârnav, 64 ani, o casă, 5 dugheni.
3. Aga Scarlat Miclescu, 47 ani, o casă, o dugheană şi o vie.
4. Spatarul Alecu Ralet, 61 ani, casă, vie, dugheană,

5. Spatar Costache Roset, 50 ani, 11 dugheni, o casă, o moşie şi o biserică cu chiliile ei în târg.
6. Spatar Gheorghe Varlaam, 42 ani, o casă.
7. Spatar Iordache Costache, 47 ani, o casă.
8. Spatar Costache Varlaam, 40 ani, o casă.
9. Spatar Iordache Cristescu, 39 ani, 4 dugheni.
10. Banul Iordachi Iamandi, 49 ani, o casă.
11. Banul Grigori Varlaam, 39 ani, o casă, o moşie şi 4 dugheni
12. Banul Ioniţă Gherghel, 38 ani, un loc sterp.
13. Comis Iordachi Başotă, 53 ani, o casă şi o moşie.
14. Comis Iordachi Vârnav, 67 ani, o casă.
15. Comis Neculai Roset, 41 ani, o casă şi o moşie.
16. Comis Teodor Gherghel, 37 ani, o casă şi o moşie.
17. Comis Dimitrie Sirghievici, 41 ani, o casă.
18. Dvorenin Costache Miclescu, 32 ani, o casă,
19. Dvorenin Alecu Miclescu, 31 ani, o casă.
20. Căminar Ioan Herescu, 38 ani, o casă şi o moşie.
21. Căminar Costache Ciolacu, 36 ani, o casă.
22. Paharnic Ioan Brănişteanu, 74 ani, o casă şi o dugheană.
23. Paharnic Gheorghe Herescu, 54 ani, o casă şi o moşie.
24. Paharnic Enacache Leon, 40 ani, 2 case şi 6 dughene.
25. Sardar Ioan Cocotă, 55 ani, o casă.
26. Sardar Alexandru, 50 ani, o casă.
27. Sardar Teodor Pisoschi, o casă şi o dugheană.
28. Sardar Ştefan Racliş, 44 ani, un loc sterp.
29. Sardar Filip Tăutu, 40 ani, o casă.
30. Sardar Ioniţă Jiianu, 43 ani, o casă.
31. Sardar Ioniţă Şendrea, 44 ani, o casă.
32. Sardar Const. Popovici, 43 ani, o casă.
33. Sardar Enachi Romano, 38 ani, casă, dugheană, o moşie.
34. Stolnic Costache Pisoschi, 53 ani, o casă.
35. Stolnic Vasile Ioan, 53 ani, o casă şi o dugheană.
36. Stolnic Costache Ciulei, 41 ani, o casă.
37. Stolnic Mihalache Mavrodin, 41 ani, o casă,
38. Stolnic Iancu Dimitriu, 40 ani, o casă şi 3 dugheni.
39. Stolnic Neculai Teodor, 53 ani, o casă, un han.
40. Stolnic Cost. Mavroieni, 43 ani, o casă.

41. Medelnicer Antohi Bou, 53 ani, o casă.
42. Medelnicer Teodor sîn Giorzu, 63 ani, o casă.
43. Clucer Gheorghe Stîhi, 48 ani, o casă, 2 dughene.
44. Clucer Mihai Dabija, 43 ani, o casă.
45. Sulger Ursache, 74 ani, o casă.
46. Sulger Costache, 35 ani, o casă.
47. Pitar Ştefan Lupeiu, 65 ani, o casă.
48. Pitar Vasile Călugăreanu, 53 ani, o casă.
49. Dvorenin Alecu Cuza, 40 ani, o casă.
50. Dvorenin Gheorghe Cuciureanu, o casă.
51. Dvorenin Gheorghe Codrescu, o casă.
52. Dvorenin doftoru Samurcaş, 66 ani, o casă.
53. Dvorenin Iohan Ghiorghias spiţăr, 71 ani, o casă.
54. Doftorul Antonie Caruz, 61 ani, o casă.
55. Dl Gheorghe Timuş, 37 ani, o casă.
56. Dumitrachi Ciulei, 41 ani, o casă.
57. Costache Draguş, 40 ani, o casă.
58. Postelnic Dumitrachi Bogdan, 46 ani, o casă.
59. Costache Dimitriu, 47 ani, o casă.
60. Costache Iorga, 31 ani, o casă.

Neguţitorii de starea I.

Anania Stîhi	Vasile Diaconiţei
Vasile Ioan	Vasile Stanciu
Pavăl Dărăngă	Andrieş Avedic
Gheorghe Schipor	Axinte sîn Petreanu
Neculai Luca	Neculai Anastasiu
Haretu Gheorghiu	Ştefan Psaltu
Ştefan Moisa	Dumitru Sava
Panaite a Diaconiţei	Dumitru Gheorghiu
Panaite Teodoru	Hristodor Cazacliu
Neculai Placa	Nastasă Paraschiv
Const. Placa	Vasile Ioan
Const. Eşanu	Ion Petrovici
Iordachi Stîhi	Neagu Vasile
Const. Dimitriu	Constantin Frângefier

Gheorghe Mavroieni	Vasile Viţu
Neculai Păun	Iacob Pleşea
Luca Goilav	Tudurachi sîn Manoli
Cerchez Balasan	Enachi Ursachi
Ioniţă Bogos	Costache Zota
Andronic Zaharia	Costea a Fotei
Iacob Lebădă	Vasile Teodoru
Bogdan Misir	Vasile Cerbu
Ioniţă Bolfosu	Ilie Strehie
Grigore Matasaru	Dumitru Făşneată
Bogdan Hudic	Ion Zodieriu
Grigori Braşovanu	Mihai Rusu
Mane Suceveanu	Ion Bucioc
George Nazarie	Ilie Topan
Manolache Gheorghiu	Petrea Olariu

Neguţitori de starea II.

Agache Ioan	Hacic Mindirigiu
Ştefan Iacob	Ştefan Sirghie
Vasile Troscu	Gheorghe Deliu
Ştefan Pilug	Ionică Polonic
Dumitru Leahu	Şerban Blanariu
Chiriac Mustea	Vasile Jocu
Ştefan Ciordic	Ilie Munteanu
Vasile Teodoru	Vasile Goian
Manea Haneş	Dimitrie Covăşel
Cristea Popovici	Iordache Huluţă
Ioniţă Pânzariu	Nastasă Ursache
Gheorghe Mârzac	Iordache Coşovanu
Grigori Toniţ	Vasile Sohaţchi
Garabet sîn Ariton	Ionică Covalcic
Ioniţă Trancu	

şi alţi patentari de clasa III, precum şi 22 de staroşti a o-sebitelor corporaţii, cu casierii lor.

Spatarul Costache Roset trebuie să fi fost stimat și iubit de târgoveții botoșăneni; de vreme ce acei cari nu au putut lua parte la vot, dau o declarație scrisă că consimt și ei la acea alegere.

Declarația este interesantă și o reproducem :

Declarație

Fiind că noi jos iscăliții, având particularnice ale noastre interesuri, n'am putut fi la sorocita zi la adunarea obștiei târgului, pentru a doua alegere a prezidentului și a mădu-lărilor Eforiei, așa precum ne-am încredințat pentru alegere, că toată obștia cu un glas împreună cu D-lui Spatarul Alecu Ralet, au ales de prezident Eforiei pe D-lui Spatarul Costache Roset, nu mai puțin și noi fiind într'o unire la aceeaștă alegere și cu totul mulțămiiți, pentru care avem de pildă patrioticeștele sale osârdii, ce cu liniștire au arătat acestui oraș, în anii trecuți, când a fost epitropul târgului, că cu acel puțin venit ce avea casa Epitropiei, a făcut o somă de stânjeni cu pavé de piatră, poduri și altele, care erau neapărat trebuincioase pentru înlesnirea orășanilor.

Și pentru că suntem mulțămiiți, nu lipsim cu aceasta a aduce la știința cinstitei Isprăvnicii.

1835 Noemvrie 25

Iacob Pleșea	Panaite Bacalu
Vasile Gheorghiu	Grigore Gheorghiu
Panaite Teodoru	Vasile Neagu
Nechita Popovici	Gheorghe Petcu
Bogdan Alaci	Ion Petrovici
Teodorache Dragoman	Vasile Cerbu
Vasile a Diaconiței	Vasile Corne
Iordache Stîhi	Ștefan sîn Ioan
Ion sîn Hriste Anghel	Manolachi Drăgoi
Dumitru sîn Gavril	Țintă Gheorghe
Gheorghe Simionovici	

și alte semnături grecești și armenesci (1)

Altă declaraţie de aderare la alegere face şi Petrache Vârnav;

Cătră cinstita adunare a alegerii de prezident Eforiei
oraşului Botoşani.

Gios iscălitul Postelnic Petrache Vârnav, cu cinste şi însemnează gnomia a alegerii de prezident oraşului pe dumnealui Spatar Costache Roset, de care sântem mulţămîti întru îndestul pentru jertfirea slujbelor dumisale din anul trecut, dorindu-l din suflet şi pentru anul următor, ca să ne slujască tot dumnealui Spatarul Costache întru acest predmet.

Petrache Vârnav, Postelnic. 1836, Noemvrie 1

Tot aşa de interesantă este şi adresa pe care Spatarul C. Roset. în urma alegerii sale ca prezident al Eforiei, o face Departamentului din lăuntru:

Prezidentul Eforiei oraşieneşti din Botoşani
Spatarul Costache Roset
cătră

Cinstitul Departament trebilor din lăuntru.

Astăzi la 10 a curgătoarei luni, cu supunere am primit poronca cinstitului Departament din 7 ghenar supt No. 286, împreună şi cu înalta poroncă domnească de întărirea în slujba de prezident Eforiei oraşului Botoşani, asupra cărorora plecat răspund că astăzi prin d-lui dregătorul ţinutului am şi întrat în slujbă, şi că voiu sârgui întocmai a aduce întru împlinire cuprinderea instrucţiilor i a pravelilor obşteştei adunări şi după poruncile ce voiu primi, voiu fi următor pentru totdeauna în folosul obşteesc.

C. Roset, Spatar

În anii următori, alegerile de efori se fac cu mai puţină înfrigurare: lumea se obişnuise lesne cu acest sport, care, cu trecerea vremei devenise banal, plictisitor.

La 28 noiembrie 1837, tot în casele lui Iohan Gorgias, și sub prezența dregătorului de Botoșani, se aleg efori:

Sardarul Ioan Cocotă, prezident;
neguțătorul Andronic Zaharia, și
Ionică Radu, cilenuri lucrătoare, iar
Neculai Licu și
Gheorghe Schipor, candidați.

Tot atunci se alege secretar. Eforiei pe *Neculai D. Nebuneli*, cu leafă de 200 lei pe lună ¹⁾.

În 1839 găsim efor pe *Ioan Cocotă*, Sardar, și mădulari pe *Constantin Haretu* și *Neculai Placa*, iar secretar era *C. Dragoș* ²⁾.

În 1840, Eforia se compunea astfel:

Tudurachi PISOŢKI, Sardar, efor.
Neculai Placa, mădular, casier;
Iorgu Schipor, mădular.
Clucer Neculai Luca și
Grigore Matasar, candidați.
 Secretar era *C. Pavlov* ³⁾.

Aceiași eforie o găsim în 1841 ⁴⁾, când la 1 noiembrie se aleg și doi candidați: *Grigori Matasar* și *Teodoru Ioan*.

În 1842 erau:

Tudurachi PISOŢKI, Sardar, efor.
Grigori Mătasar, cilen.
Neculai Placa, casier.
Gheorghe Schipor, cilen.
Gheorghe Matasar și
Teodor Ioan, candidați.
Iorgu Hristofor, secretar ⁵⁾.

În 1843:

Costache Varlaam, Agă, efor.
Gaspar Goilăv, și
Panaite Teodor, mădulari.
Coste Haretu, Sardar, și

1.— Arhiva Statului Iași, Dos. 524, Tr. 1333.

2.— Sd., Dos. 413, Tr. 1772.

3.— Sd., Dos. 619, Tr. 1333.

4.— Sd., Dos. 620, Tr. 1772, și Dos. 736, Tr. 1333.

5.— Sd., Dos. 1448, Tr. 1772.

Costache Moşcovici, candidaţi.

Medelnicer Iorgu Hristofor, secretar,

iar în 1844, în locul lui Gaspar Goilav este mădular Medelnicerul Iorgu Hristofor ¹⁾.

La alegerea din 1845, iau parte ca alegători: 93 feţe de boeri, 46 nequitori creştini, 19 corporaţii şi 34 armeni, şi se aleg:

Neculai Placa, Sardar, efor.

Ion Radul, Sulger, şi

Ştefan Goilav, Pitar, mădulari.

Ioan Teodor, Sulger, şi

Neculai Anastasiu, candidaţi.

Secretar: *Alecă Stroja*.

În 1846 găsim în Eforie pe: *Sardarul Teodor Ioan, Panaite Teodoru, Sulgerul Ion Radul, Sulgerul Cost. Placa*, iar secretar pe *Ioan Buşureanu* ²⁾.

În anul 1847, dosarele arată că Eforia de Botoşani se compunea astfel:

Efor: *Teodor Ioan, Sardar*.

Mădulari: *Ion Radul, Sluger*,

C. Placă,

P. Teodor

Pentru acest an avem şi listele alegătorilor mădulărilor Eforiei.

*Izvod pentru alegătorii mădulărilor Eforiei oraşului
Botoşani pe anul 1847. ¹⁾*

1.	Vornicul Scartat Miclescu	de 59 ani,	are case
2.	" Costache Roset	" 61	" case dugheni biserici
3.	" Iordache Crăstescu	" 43	" loc.
4.	" Alecu Miclescu	" 39	" case
5.	Postelnic Ilie Gherghel	" 43	" case, vii
6.	Aga Neculai Rosset	" 51	" case
7.	" Costache Varlaam	" 49	" casă
8.	" Iorgu Canaris	" 37	" loc

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 5850, Tr. 1772.
2.— Sd., Dos. 7845, Tr. 1772.

9.	Aga Dimtrie Ralet	de 31	ani case și vii
10.	" Emanuel Holztreger	" 46	" case
11.	Spatar Gheorghe Costachi	" 57	" case
12.	" Mihalache Holban	" 51	" case
13.	" Gheorghe Buzilă	" 49	" case
14.	" Gheorghe Varlaam	" 51	" case
15.	" Costache Miclescu	" 43	" Un han și dugheni
16.	" Ion Cocotă	" 61	" case
17.	" Costachi Pisoschi	" 61	" case și dugheni
18.	Spatar Iordachi Ciolak	" 39	" case
19.	Banul Iordache Iamandi	" 53	" case, vii
20.	Grigori Varlaam Ban	" 46	" case, dugheni
21.	Ban Mihail Mavrodin	" 51	" case
22.	Comisul Iordachi Bașotă	" 61	" case
23.	Tudurachi Gherghel	" 49	" case
24.	Nicu Varnav	" 31	" casa
25.	Iordachi Sămurcaș	" 47	" case și dugheni
26.	Comis. Cost. Florescu	" 41	" case
27.	Teodor Buzdugan Comis.	" 37	" case
28.	Comis. Gheorghe Codrescu	" 51	" »
29.	" Costachi Vizanti	" 41	" »
30.	Căminar Ion Herescu	" 51	" »
31.	" Vasile Florea	" 57	" »
32.	" Costachi Ciolak	" 46	" »
33.	" Costachi Codrescu	" 46	" »
34.	" Gheorghe Iminovici	" 46	" »
35.	Căminar Neculai Pisoschi	" 37	" loc
36.	Paharnic Ionache Leon	" 53	" case și dugheni
37.	" George Herescu	" 61	" case
38.	" Mihalache Brănișteanu	" 51	" loc și vii
39.	" Alexandru Tăutul	" 53	" case
40.	" Panaite Cozmulici	" 57	" »
41.	" Dimitrie Botez	" 43	" »
42.	Sardar Ioniță Juan	" 59	" »
43.	" Alex. Belciuc	" 63	" »
44.	" Tudurachi Pisoschi	" 51	" »
45.	" Vasile Arapu	" 39	" »

46.	Sardar	Cost. Mavroieni	de 53 ani	»
47.	"	Cost. Popovici	» 56	» »
48.	"	Neculai Placa	» 52	» case şi dugheni
49.	"	Teodor Ioan	» 49	» » »
50.	"	Cost. Haretu	» 46	» » »
51.	"	Mihail Gociu	» 29	» » »
52.	"	Ioan Călinescu	» 51	» case
53.	"	Neculai Haret	» 41	dugheni
54.	"	Hristea Goilav	» 48	» case şi dugheni
55.	"	Gaşpar Goilav	» 46	» » «
56.	Stolnic	Vasile Ioan	» 61	» » "
57.	"	Ioniţă Panaite	» 51	» case
58.	"	Iancu Dimitriu	» 51	» » "
59.	"	Ion Morţun	» 47	» »
60.	"	Gheorghe Izovit	» 29	» "
61.	"	Alecu Iorga	» 31	» "
62.	"	Neculai Sofian	» 34	» case şi dugheni
63.	"	Ariton Buiucliu	» 46	» » "
64.	Medelnicer	Iorgu Hristofor	» 38	» case
65.	"	Gheorghe Cogeanu	» 36	» dugheni
66.	"	Gheorghe Popovici	» 38	» —
67.	"	Enachi Ionaşcu	» 34	» dugheni
68.	Clucer	Gheorghe Mavroiani	» 39	» case şi dugheni
69.	"	Alecu Corlaţan	» 35	» case
70.	Sluger	Scarlat Gheorghiu	» 46	» case
71.	"	Ioan Radu	» 37	» case şi dugheni
72.	"	Manole Bou	» 48	» case
73.	"	Cost. Ciogole	» 45	» "
74.	"	Cost. Marcu	» 35	» "
75.	"	Tanase Moşcovici	» 56	» "
76.	"	Costache Placa	» 45	» case şi dugheni
77.	"	Luca Goilav	» 58	» case şi dugheni
78.	Pitar	Stoian Coman	» 51	» case şi dugheni
79.	"	Vasile Călugăreanu	» 58	» case
80.	"	Neculai Popăscul	» 58	» case
81.	"	Stefan Goilav	» 56	» case şi dugheni
82.	Şaftrar	Neculai Teodoru	» 33	» case şi dugheni
83.	"	Gheorghe Apostol	» 32	» case şi dugheni

Fii de boeri

84. Alecu Miclescu	are 32 ani are case
85. Alecu Cuza	„ 40 „ „ case
86. Gheorghe Sânjiorji	„ 36 „ are case
87. Todiraş Buzilă	„ 51 „ are case
88. Manole Sălceanu	„ 38 „ „ case şi dughen
89. Gheorghe Baltă	„ 31 „ are case
90. Alecu Stroja	„ 42 „ are case
91. Vasile Pisoschi	„ 28 „ are case
92. Dumitrachi şi Costachi Lupei	„ 40 „ —
93. Gheorghe Cocotă	„ 29 „ —

Neguţitori patentari

Panaite Teodor,	Constantin Danu,
Cost. Eşanu,	Gheorghe Necşoi,
Vasile Vişu,	Vasile Ioan,
Neculai Hagi Anastasiu,	Dănilă Ioan,
Neculai Apostol,	Dimitrie Popovici,
Dimitrie Sava,	Ion Gheorghiu,
Ion Hristea Anghel,	Fotachi Neculau,
Anastase Gheorghiu,	Grigori Trancu,
Şarban Popovici,	Ioniţă Soponaru,
Tanasă Neculau,	Gheorghe Hulubei,
Ianachi Neculau,	Tanasă Soponar,
Gheorghe Simionovici,	Ilie Strehie,
Hristea Neculau,	Tudurachi Mănoliu,
Ioniţă Bolfosu,	Dumitru Fâşneată,
Gheorghe Nazari,	Gheorghe Mustea,
Grigore Braşovan,	Gheorghe Huluiţă,
Hristea Macsâm,	Dumitru Moscu,
Luca Macsâm,	Ilie Talabă,
Manea Suceveanu,	Gheorghe Dimitriu,
Grigori Daru,	Grigori Beşate,
Andriaş Marcovici,	Alecu Stîhi,
Bogdan Săulică,	Ionică Dorohoiceanu,
Isaia Trancu,	Gheorghe Lencuţă,

Ioniță Pânzaru,
Luca Marcovici,
Ion Petrovici,
Gheorghe Facăş,
Neculai Călimănescu,
Teodor Neculau,
Costachi Simionovici,
Andrei Dimitriu,
Grigori Popovici,
Vasile Călin,
Anania Popovici,
Hristea Hotinceanu,

Ion Zodieru,
Constantin Covăşăl,
Ion Burcă,
Iordache Oghială,
Ioan Creangă,
Vasile Goran,
Grigori Malbaş,
Iacob Tanta,
Anton Pesenschi,
Bogdan Burdea,
Ioniță sin Ariton,

Starostii Corporațiilor

Enachi Neculau	staroste	de bacali și crășmari
Toader Neculau	"	de formagii
Gheorghe Conțăscu	"	de blănari
Grigori Cozmulici	"	de buingii
Grigori Braşovan	"	" bogasieri
Garabet Balin	"	" solonari
Toader Gheorghiu	"	" făclieri
Neculai Vasiliu	"	" cojocari
Dumitrachi Croitoru	"	" croitori
Ion Mindirigiu	"	" mindirigii
Gheorghe Mustea	"	" cizmari
Ion Popa	"	" ciubotari
Ion Bărbieriu	"	" bărbieri
Gheorghe Huluță	"	" talpalari
Gheorghe Soltan	"	" brânzari
Toader Stănceanu	"	" păscari
Iacob Pălărieru	"	" pălărieri
Dimitrie Voina	"	" precupeți
Alexie Avram	"	" marchitani
Dumitru sin Toader	"	" dulgheri
Toader Poclitaru	"	" ciubotari
Iordachi Ciritel	"	" cărămidari

Pe anii următori Eforia de Botoşani era astfel compusă:
1848.

Prezident: *Costache Varlaam, Aga.*
Mădulari: *Iorgu Hristofor, Medelnicer,*
Dimitrie Aronovici,
C. Placa.
Secretar: *Clucer Riga* ¹⁾.

1849.

Prezident: *Cost. Varlaam, Agă.*
Mădulari: *Dumitrie Aronovici, casier;*
Iorgu Hristofor, Sardar,
Candidat: *I. Coman, Pitar.*
Secretar: *Carale* ²⁾.

1850.

Prezident: *Mihalache Holban, Spatar.*
Mădular: *Iorgu Hristofor, Sardar.*
Candidaţi: *D. Aronovici,*
I. Coman.
Secretar: *Ion Carale* ³⁾.

1851.

Prezident: *Teodor Buzdugan, Spatar, apoi*
Vasile Niculescu, Clucer.
Casier: *Dumitru Aronovici.*
Mădulari: *Neculai Teodor Şatrar,*
I. Coman.
Secretar: *Alecu Carale* ⁴⁾.

1852.

Prezident: *Vasile Niculescu, Clucer.*
Casier: *D. Aronovici.*

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos, 11819, Tr. 1772.

2.— Id., Dos. 20170, Tr. 1772.

3.— Id.

4.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 2945, Tr. 1772.

Mădular: *Nec. Teodorul, Şatrar.*
Candidaţi: *I. Coman,*
*Ion Radul, Sulger*¹⁾.

1853.

Prezident: *Gh. Sinescu, Căminar.*
Casier: *D. Aronovici.*
Mădular: *Iorgu Hristofor, Căminar.*
Candidaţi: *Ion Radul, Sluger,*
Gheorghe Apostol, Şatrar.
Secretar: *C. Volcinschi*²⁾.

1854.

Prezident: *Ion Radul.*
Casier: *D. Aronovici.*
Mădular: *Neculai Teodorul, Şatrar.*
Candidat: *Gh. Apostol.*
Secretar: *Volcinschi*³⁾.

1855.

Prezident: *M. Brănişteanu, Paharnic.*
Casier: *D. Aronovici.*
Candidaţi: *Gh. Hamuzov, Medelnicer,*
Neculai Teodor, Şatrar,
Iorgu Hristofor,
*Vasile Rigu, Clucer*⁴⁾.

1856.

Prezident: *Mihai Brănişteanu, Paharnic.*
Casier: *D. Aronovici.*
Mădular: *I. Rigu.*
Candidaţi: *Gh. Hamuzov,*
Iorgu Hristofor, Căminar.
Secretar: *Volcinschi*⁵⁾.

1.- Id., Dos. 26025, Tr. 1772.
2.- Id., Dos. 28220, Tr. 1772.
3.- Id., Dos. 31261, Tr. 1772.
4.- Id., Dos. 34472, Tr. 1772.
5.- Id., Dos. 35343, Tr. 1772.

1857.

Prezident: *Gheorghe Cocotă*.
Casier: *D. Aronovici*.
Mădular: *Gh. Hamuzov*,
Candidaţi: *Iorgu Cristofor*, Căminar,
*Vasile Rigu*¹⁾.

1858.

Prezident: *D. Aronovici*, apoi
I. Niculescu.
Casier: *C. Ionescu*.
Mădular: *Gh. Hamuzov*.
Candidaţi: *Gh. Mavroiani*,
Z. Atanasiu.
Secretar; *Carale*²⁾.

1859.

Prezident: *Nec. Placa*.
Mădulari: *D. Aronovici*,
Vasile Hazu.
Candidaţi: *Nec. Teodoru*,
Z. Atanasiu.
Secretar: *N. Scripcă*³⁾.

1860 și 1861.

Prezident: *Gheorghe Cocotă*.
Mădulari: *Nec. Teodoru*,
Vasile Timuş.
Candidaţi: *Zamfir Atanasiu*,
Costache Hazu.
Secretar: *Georgescu*.

1862.

Prezident: *Gheorghe Cocotă*.
Mădulari; *Nec. Teodoru*,
Zamfir Atanasiu.
Candidaţi; *Cost. Hazu*,
Andrei Dumitriu.

1. — Id., Dos. 39142, Tr. 1772.

2. — Id., Dos. 41913, Tr. 1772.

3. — Id., Dos. 43618, Tr. 1772.

Bugetele Eforiei.

Cu punerea în aplicare a Regulamentului organic, se produce o adevărată tulburare în viaţa orăşănească, şi eforii aleşi nu erau de loc dumeriţi.

Înainte de înfiinţarea eforiilor, dregătorii ţinuturilor aveau însărcinarea de a se ocupa şi cu aprovizionarea oraşelor cu cele trebuitoare pentru hrana locuitorilor; mai era, în oraşe, o *căpitănie*, cu menirea de a supraveghea pentru paza şi siguranţa locuitorilor, adică straja nopţii, pentru făcători de rele şi pentru întâmplările de foc. După dispoziţiunile Regulamentului organic, ispravnicii judeţelor nu mai aveau atribuţiuni municipale, iar despre „căpitănie” nu se mai vorbea. Atunci Eforia de Botoşani cere desluşiri departamentului: «cine va purta aceste griji».

La această întrebare, Departamentul răspunde că de acum Eforia va avea grijă de toate acestea, luând măsurile cuvenite şi făcând închipuirea cheltuelilor celor mai de nevoie lucrări, trimete Eforiei următorul proiect de buget pe anul 1832:

Inchipuirea iraturilor casei muniipalităţei.

<u>Lei</u>	
60000	Pentru 20000 vedre rachiu ce negreşit se socoteşte că ar intra în târg pe fieştecare an.
10000	Pentru buţile şi poloboacele cu vin ce intră în târg pe socoteala de 2 lei de poloboc şi 4 de bute.
1500	Venitul păcurei ce intră în oraş, câte 20 parale de vadră.
6000	Zeciuiala patentelor.
<u>77500</u>	Afară de cele ce s'ar socoti a se lua la intrarea carelor cu marfă, pe pilda şi a altor oraşe, precum Focşani, Galaţi şi altele, care au aşezat a se lua 2

lei până la 16 lei de car, potrivit cu preţul şi osebirea mărfii, fără a atinge cele spre îndeplinire obştiei oraşului, care, ori cum şi ori cât de uşor, ar putea aduce un venit de la 6 mii lei la 10000 lei pe an, fără a se simţi şi prinde locul harabagiă-cului, care pentru catahristicosul şi împiedecătorul său chip este desfiinţat în tot Prinţipatul.

Neaparatele cheltueli pe tot anul.

Lei

- 4320 Leafa la 6 comisari, câte 60 lei pe lună de om.
 8640 24 cfartalnici, câte 4 de fieştecare ciastă, supt ascultarea comisarului, câte 30 lei pe lună.
 5766 24 ciocli, câte 4 de fieştecare ciastie, însărcinaţi şi cu starea sănătăţii locuitorilor, câte 20 lei pe lună de cioclu.
 12000 Pentru lumânările de său trebuitoare la 150 fânare, cu iarnă, cu vară.
 4800 Hacul a 20 fanaragii, câte 40 lei pe lună unul
 1920 Leafa a 4 tulumbagii, câte 40 lei pe lună unul,
 30 Unsul şi întocmitul tulumbelor.
 1000 Hrana la 10 cai a tulumbelor şi a sacalelor.
 2160 Hacul a 6 sacagii, câte 30 lei pe lună unul.
 5760 Hacul a 12 argaţi de la 8 cară, câte 3 adică la 2 cară, pe lună de unul 40 lei.
 800 Hrana a 16 boi de la 8 cară, ce au a sluji în curăţirea oraşului.
 2400 Leafa secretarului Muniţipalitătii, câte 200 lei pe lună.
 1200 Leafa scriitorilor, câte 100 lei pe lună.
 400 Chiria casei Muniţipalitătii.
 300 Cheltuiala canţelariei, încălzitul şi luminarisirea.
 — 12 hornari, câte 2 pe ciastă, fără osebită leafă din casa Muniţipalitătii, rămâind a-şi lua după vechiul obicei acele câte 2 parale de hogeac, şi vor fi în ascultarea comisarilor, pentru că li se dă numai lor această dreptate şi nu se îngăduesc ca alţii a face acest meşteşug.

*Cheltueli pentru odată*Lei

- 500 100 fânare câte 5 lei unul, care au a se așeza în depărtare unul de altul la generalnicele uliți, 15 stânjeni, iară la celelalte uliți, la câte 25 de stânjeni unul de altul.
- 150 Intocmirea a 150 fânare vechi, câte 1 leu de unul.
- 4000 Două tulumbi cu toate ale lor, câte 2000 lei una.
- 360 6 sacale, câte 60 lei una, fieștecare având câte 4 cercuri de „fiher“, și cu cotiugile lor bune alcătuite.
- 720 6 cai cu hamurile lor, câte 120 unul.
- 200 20 cângi și 20 topoare, câte 5 lei una cu alta.
- 320 8 cară cu giugurile lor, câte 40 lei unul.
- 1920 8 părechi boi, câte 240 părechea.
- 24 4 cazmale, 4 lopeți și 4 hârlețe.

*Perilipsis.*Lei

- 77500 iraturile, venitul lor pe an.
- 60290 cheltuelile, însă:

Lei

- 8794 cheltuelile pentru odată.
- 51496 cheltuelile pe tot anul.
- 60290

- 17210 prisosul, care în cât poate folosi la proiectul împietruirii ulițelor sau a facerii unor șosele, obștia lesne poate judeca, pentru că în anul întâiu prisosesc
- 17210
- și cu 8794 cheltuelile care de la anul al 2-lea nu au a urma, adică 26004 lei pe fiește care an, cu care iată în 10 ani și chetruirea făcută și cișmeaua făcută și ori ce alta ar mai avea orașul nevoie. Iar cu facerea de șosele și în mai puțină vreme, ulițile în cea mai bună stare și orașul va urma de a face orice.

Cum să se încaseze veniturile? Cari funcţionari aveau această însărcinare.

Iată alte nedumeriri pentru Eforie, pe care Departamentul le lămură, cerând ca de îndată să se strige la mezat venitul iraturilor târgului pe anul 1832-33, mai adăugându-se încă şi darea aşă zisă: „cada târgului“, câte un leu de cadă, venit care, din vechime, a fost al Doamnei. Deci velnişii de rachiou, care vor avea cadă, vor plăti câte un leu de cadă, înlocuind venitul ce era pe giugărit, şi care s'a desfiinţat dela 1 ianuar 1833.

Noua viaţă care se înfiripa, în oraşe, cerea servicii publice pentru întreţinerea cărora era nevoie şi de venituri mai mari.

Eforia face cunoscut Departamentului, în 1832 martie 5, că pentru înfrumuseţarea şi paza oraşului, a luat următoarele hotărâri:

S'a făcut schepsis după întinderea uliţelor şi s'au mai pus încă 18 fânaragii, pe lângă cei 9 cari sânt din vechime, cu hacul câte 280 lei pe an de om, *cu lumânările lor*, ce se plăteau de dughengii de pe la uliţe;

A tocmit şi 2 clopotari, ce neaparat trebuiesc, câte 280 lei unul pe an, cari vor supraveghea neincetat ca la un caz de primejdie de foc să tragă clopotul la cea mai apropiată biserică;

S'a dat să se facă 60 fânare, pentru toate uliţile acestui târg; ele vor fi de tinichea, şi 6 stâlpi cu deosebite fânare la cele trei pliaşuri;

Iar pentru astuparea batacurilor ce sânt atât la uliţe cât şi la mahalale, neputându-se trece uliţa, mai ales în timpul când se dispră-măvărează, se hotărăşte ca fieştecare locuitor de pe la mahalalele târgului să steie câte cinci zile de om, acei ce au trăsură cu boi sau cu cai pentru caratul prundişului dela Siret, ca să se astupe batacurile.

De sigur că s'au născut mari nemulţămiri, în lumea comercială a Botoşanilor, prin birurile puse, dela 1 septembrie 1832, asupra precupeţilor cari aveau trăbi şi scaune, în piaţa târgului, şi cari trebuiau să plătească, pe an;

35 lei un precupeţ fruntaş,

22 lei un precupeţ mijlociu,

12 lei un precupeţ codaş.

Veniturile acestea trebuiau să fie trecute între iraturile târgului.

La sfârşitul anului 1832 se încheie socotelile, şi se arată ce sumă

a rămas în casă, din încaserile anului 1831, și cât s'a încasat pe 7 luni și 10 zile din anul 1832:

Casa Sfatului orăşienesc din Botoşani.

Samă de câți bani are casa târgului din eraturile vechi a anului 1831 și de câți bani anume au intrat în casă din eraturile nouă ce s'au informat pe 7 luni și 10 zile, adică dela 21 maiu 832 și până la 31 dechemvrie 1832 după socotința obștei.

Lei Par.

6465	20	s'au primit dela casierul Vasile Ioan, bani în naht, din eraturile vechi.
3360	9	din luna iunie
3960		de pe un loc a târgului ce s'a vândut în luna iulie lui Gheorghe Nazarie.
1852		venituri dela eraturi nouă pe luna iulie.
5444	7	venituri din eratul nou pe august.
21091	6	s'au primit până la 1 oct. 1832.
16482	20	venit ce are a se mai lua.
37573	26	se cuprinde pe acest an 1832.

Samă de câți bani s'au cheltuit și s'au dat în lefi și altele dela 1 ghenar 1832.

	<u>Lei Par</u>
Pe luna februarie	610
martie	1499 21
april	1781 21
maiu	2477 11
iunie	3560 4
iulie	1935 17
avgust	1690 11
septembre	2912 24
Peste tot	16456 29

Samă de câți bani se cere neaparat a se da și a se mai cheltui pe trei luni, până la 1 ghenar 1833, adică pe lunile octombrie, noiembrie și decembrie.

<u>Lei</u>	
600	pentru 6 cai la 3 tulumbe și 2 sacale
2891	pentru o tulumă ce neaparat trebuie
50	pentru 3 sacale cu cotiugile lor
60	pentru 3 hamuturi la tulumbe și sacale
240	leafa a 2 tulumbagii pe 3 luni câte 40 lei
360 10	hrana la 6 cai pe 3 luni
50	o căruță de curățit gunoaiele
600	pentru câteva cară spre întocmirea drumurilor
1650	are a se da birul a 30 ciocli precum sunt alcătuiți
950	pentru meremetul școlilor ce s'ar putea face fiind cu totul stricate, bez altele, mese, scaune, cercuri de fier
5957 5	lefile tuturor slujbașilor Eforiei pe 3 luni, și anume ;
600	leafa secretarului, Sărdar Ștefan Racliș
300	leafa scriitorului Neculai Dimitriu
240	leafa comisarului Sulger Neculai Bou
360	leafa a 2 comisari, câte 60 lei pe lună de om
1080	leafa a 12 cvartalnici
1060 25	leafa a 17 fânaragii pe 3 luni
180	leafa a 2 clopotari pe 3 luni
60	leafa doboșarului, câte 20 lei pe lună
75	leafa unui slujitor a canțelariei
252	leafa la 7 sacagii pentru hrana cailor
45	leafa unui străjăr
180	leafa unui scriitor la Poliție
844 20	pe 360 ocă lumănări de său ce se pun la fânarele așezate pe ulițe, pe 3 luni
150	cheltuiiala canțelariei
180	leafa la doi nemți aduși spre uciderea cânilor și curățirea mortăciunilor din oraș, câte 30 lei pe lună de om

180	leafa la 2 slujbaşi la grijirea cailor dela tulumbe
50	pardosala grajdului ce are a se face
180	pentru o sobă de fier
<u>13408</u>	<u>25</u> peste tot, au a se cheltui până la 1 ghenar 1833

Grigori Racliş, Medelnicer; Hriste Ioan; Neculai Placa
Secretar, Sardar Stefan Racliş.

Bugetul anului 1833—1834 avea oarecare baze, pe care putea să fie alcătuit, după experienţa unui an, şi „Sama“ arată un venit de 45833 lei, cu o cheltuială de 37144 lei 80 bani.

Samă de veniturile şi cheltuelile Eforiei de Botoşani.
pe anul 1833-1834.

	<u>Lei</u>	<u>B.</u>
1. Poşlina vinului, a holercei şi a păcurei, suma ce au ieşit la a 3-a strigare a mezatului	30150	—
2. Venitul cântarului vândut în mezat	2825	—
3. Venitul de la scaunele precupeţilor inchipuit pe un an	1465	—
4. Zeciuala patentelor şi a birnicilor din mahalale cu a supuşilor străini	<u>11393</u>	<u>—</u>
Cuprind suma iraturilor	45833	—

Inchipuirea cheltuelilor.

	<u>Lei</u>	<u>B.</u>
Leafa secretarului, câte 200 lei pe lună 1,	2400	—
Leafa unui cinovnic, câte 120 lei pe lună, 1	1400	—
Leafa tulumbaşilor, câte 40 lei pe lună, 2	960	—
Leafa cvartalnicilor, câte 30 lei pe lună, 12	4320	—
Leafa fânaragiilor, câte 250 lei pe an, 17	4250	—
Leafa clopotarilor, 2	720	—
Leafa vizitiului pentru grija cailor tulumbei	360	—
Birul hornarilor, 2	72	—
Birul sacagiilor alcătuiţi a fi pururea cu caii şi sacalele lor cu apă pentru toată întâmplarea, 8	285	60

Leafa doboşarului pentru publicații, câte 20 lei pe lună, 1	220	—
Leafa cânerului, câte 30 lei pe lună, 1	360	—
Leafa cioclilor, 30	1807	60
Hrana a 4 cai a tulumbelor și 6 a sacagiilor	1980	—
Luminarisirea oraşului cu lumânări de său, 1250 oacă	3125	—
Încălzirea și luminarisirea școlii	500	—
Încălzirea, luminarisirea și cheltuiala canțelariei, cerneală, hârtie și altele	600	—
Chiria canțelariei Eforiei	442	—
Are a se da zeciuală dela cântar la mănăstirea Păpăuții, după învoială.	282	60
Cu tahmin în adăogirea școlilor ce au a se face	1500	—
Chiria casei pe un an pentru profesoru școli	200	—
Cu tahmin pentru 20 coșuri de piatră ce trebuiesc socotiți de arhitecton, câte 400 lei coșul, cu lucru cu tot, spre pietruirea unei uliți de piață în lungime de 125 stânjeni.	8000	—
Cu tahmin pentru facerea unui gros	3000	—
Alte cheltueli mărunte.	300	—
	<u>37144</u>	80

Instrumenturile de pojar

Tulumbe	2
Cai a tulumbelor cu tacâmul lor	4
Sacale pentru apă de rezervă	2
Sacale cu cai și tacâmurile lor	8
Topoare	6
Căngi	12

Mădulările Eforiei

1. Medelnicer Grigori Racliș, prezident.
 2. Hristea Ioan
 3. Neculai Placa
- { cileni (1)

Prevederile bugetare, însă, au fost întrecute, și în sama anului dela 1 ghenar până la 31 dechemvre 1834, veniturile și cheltuelile se cifrează astfel:

Venituri

1. Suma intrată pe întreg anul 1834, după adetiurile prin mezat.	43515	30
2. Are a se lua adetiul scaunelor precupeților din pliaș, pe $\frac{1}{2}$ an din 1834.	875	60
3. Are a se lua rămășița din zeciuala dajnicilor din târg, pe anul 1833, pe cursul hazneli	4703	—
4. Are a se lua zeciuala dajnicilor pe 1834.	9233	—
5. Are a se lua 100 lei dela Dumitru calfă de pietrari.	100	—
6. Ce are a intra rămășița pietrei rămasă din anul 1834 cătră anul 1835.	1014	69
	<u>Peste tot</u>	<u>61241</u>
		30

Cheltueli

	pe an	
1. Leafa casierului, câte 150 lei pe lună	1800	—
2. Leafa scriitorului, câte 200 lei pe lună	2400	—
3. Leafa a doi comisari, câte 100 lei pe lună	2400	—
4. Leafa moașei, câte 100 lei pe lună	1200	—
5. Hacul a 2 tulumbagii, câte 40 lei unul pe lună.	960	—
6. Leafa desătnicilor, câte 30 lei pe lună opt la număr.	2880	—
7. Luminarisirea oraşului cu lumânări de său	3037	60
8. Leafa fânaragiilor, câte 250 lei pe an, 10 la număr.	3000	—
9. Hacul a doi clopotari.	720	—
10 Hacul doboşarului, câte 30 lei pe lună	360	—
11 Birul a doi hornari.	72	—
12 Facerea a 8 sacale din nou, boite, cotiugile și căii lor, precum și meremetul altor două	2000	—

13. Leafa a 10 sacagii, câte 30 lei pe lună	3600	—
14. Leafa a 2 vezetei dela 2 tulumbe, câte 30 lei pe lună.	720	—
15. Incălzirea şi luminarisirea şcolii	500	—
16. Chiria canţelariei Eforiei în casele lui Arinton Bolfos.	442	—
17. Chiria cântarilor a mănăstirei Păpăuţi	282	60
18. Cheltuiala canţelariei Eforiei	700	—
19. Chiria locuinţei profesorului şcolii	300	—
20. Impetruirea a 140 stânjeni de uliţă	8960	—
21. Hrana a 14 cai de serviciu	3350	—
22. Cheltueli mărunte	300	—
23. Prefacerea unei ţevi dela o tulumă	85	—
24. Cheltuiala secretarului în mergerea la Eşi cu sama Eforiei pe anul 1833	383	—
25. In meremetul a 5 căzi în piaţă	54	—
26. Leafa poliţmaistrului pe 3 luni	450	—
27. Facerea şi meremetul a 6 podeţe	784	60
28. Pe o hartă a Moldovei	38	30
29. In facerea grosului ţinutului, adaos	1000	—
30. Meremetul a 2 ţevi de tulumbe	32	—
31. Lăcuirea unui cal de dalac	18	—
32. Progonu a opt cai	144	81
33. In facerea din nou a unui grajd şi o şură la Eforie.	424	60
34. In îngroparea a 2 copii orfani	17	60
35. Căutarea şi hrana unei slăbănoage străine	22	—
36. Haçul mancelor în creşterea copiilor orfani	466	—
37. Mobilarisirea şcolii publice dela Sf. Dumitru	779	60
38. Facerea a 32 stâlpi cu fânarele lor	712	—
39. Meremetul instrumentelor de pojar	212	60
40. Leafa a 7 păzitori	300	—
41. In strângerea iraturilor	300	—
42. Birul a 30 ciocli	1864	105
43. Meremetul şoselelor şi astuparea batacurilor	1000	—
Peste tot		42848 105

Perilipsis

<u>Lei</u>	<u>Bani</u>	
56622	79	suma iraturilor
		47574 72 din sumele după buget, bez 7942
		lei 108 b. ce lipsesc din sumele bugetului.
		9048 3 mai mult decât bugetul
		<u>56623 75</u>
39219	16	toate cheltuelile
		29326 76 după buget
		9892 60 peste buget, cu deslegări
		<u>39219 16</u>

17403 59 adică şaptesprezece mii patru sute trei lei cu 59 bani, rămân din veniturile anului 1834, capitalul Eforiei care se vor încărca în sama anului 1835, împreună cu cursul de 2497 lei 117 bani pentru 25944 lei ce s'au primit de Eforie în cursul haznalei, şi s'au dat în cursul pieţii, care amândouă condeiele alcătuesc capital pentru anul 1835 nouăsprezece mii nouă sute un leu 56 bani..

*lord. Caramfil, Spatar; Cost. Carp, Spatar; Gheorghe
Varlaam, Spatar; Grigori Neculau.
Secretar, N. Dimitriu.*

Bugetul Eforiei Botoşani, pe anul 1835, cuprinde 73683 lei 57 bani la venituri, şi 49392 lei 75 bani la cheltueli, deci cu un excedent de 24290 lei şi 102 bani.

În urma alcătuirii acestui buget, Eforia, la 5 ianuar 1835, cere Departamentului a se mai admite nişte cheltueli, de care se simte nevoie, şi anume pentru cumpărarea unei case de fier, în care să se ţie banii Eforiei şi toate documentele de valoare, care până atunci se aflau împrăştiate, şi în interesul obştesc a se face 2 cotiuge cu boi şi a se plăti 2 rânđaşi pentru curăţirea uliţelor de gunoiu, pentru astuparea batacurilor şi meremetisirea gropilor ce se vor ivi pe uliţe şi pe la mahalale.

Suma necesară era;
600 lei casa de fier,

700 lei 4 boi și 2 cotiuge, câte 350 lei una, cu câte 2 boi

1300 bez plata a 2 oameni care este

720 pe an, câte 360 lei de unul

2020 face lei peste tot.

Departamentul admite și această adăugire, și dispune ca din economii să se mai adauge :

1000 lei pentru astuparea batacurilor de pe uliși, care în anul 1834 nu s'au meremetisit

600 lei adăugirea lefei casierului

600 lei leafa unui scriitor agiutor secretarului, că nu poate dovedi singur

480 lei leafa unui odagiu pe an

480 lei leafa unui telal, ce neaparat Eforia are nevoie, în orânduirea facerei publicațiilor ce se urmează necontentit, câte 40 lei pe lună

3160 lei se cuprinde peste tot.

La alcătuirea bugetului pe anul 1835, Eforia a avut în vedere veniturile încasate în cursul anului trecut, din care o parte însemnată o forma taxa asupra băuturilor spirtoase și a păcurei, venituri com-puse astfel:

Vidomostie de câți bani s'au strâns de Eforie din venitul holercei, a vinului, a rachiului și a păcurei, dela 1 noembrie 1834 și până la 24 ghenar 1835.

Lei Bani

2549 66 S'au strâns dela 1274 vedre, 9 ocă holercă ce au intrat în târg și s'au măsurat dela 1 noemvre și până la 31 dechenvre 1834.

298 — S'au strâns dela 40 vase, 68 antale și 2 balerce vin ce au intrat în oraș și s'au descărcat.

290 60 S'au luat dela 290 vedre pol păcură, ce au intrat în târg și s'au descărcat.

3138 06 adică trei mii una sută treizeci și opt lei cu șase bani se cuprind adunați pe vreme de 2 luni în cursul haznelei.

58 — S'au luat dela 21 antale, 4 vase vin ce au intrat

în târg, dela 1 ghenar până la 24 dechenvre.

164 — S'au luat dela 164 vedre păcură ce s'au măsurat.

660 — S'au luat dela 330 vedre holercă ce au intrat în târg.

4020 6

Intre veniturile Eforiei târgului era şi zeciuiala cuvenită Eforiei dela *dajnicii* acestui târg. Sumele care alcătuiau această zeciuială, pe anii 1832, 1833 şi 1834, sânt arătate de cătră Visteria Moldovei, cu raportul No. 606 din 2 februar 1835, cătră Departamentul din lăuntru, şi anume:

Lei Bani

8626 — pe anul 1832, însă:

Lei Bani

6913 — dela patentari

1713 — dela birnici

8628

8595 60 pe anul 1833, însă:

6890 — dela patentari

1705 60 dela birnici

8595 60

8348 60 pe anul 1834, însă:

6944 60 dela patentari

1404 60 dela birnici

8348 60

25570 — în care sumă se însemnează şi 5561 lei zeciuiala cuvenită dela jidovii intraţi în taxie, care urmează a se plăti cu analoghie pe 4 ani viitori, până la împlinirea *eptastiei*, fiindcă toate rămăşişile anilor trecuţi ce au fost asupra jidovilor, după aşezarea taxiei, s'au împărţit pe toţi anii următori şi înainte până la împlinirea taxiei după contract.

Şi au rămas a se plăti cu analoghie precum se zice împreună cu celelalte dări, după pilda celor din oraşul Eşii ¹⁾.

Un mic conflict se naşte între Eforia de Botoşani şi Inochentie Iliopoleos, egumenul mănăstirii Păpăuţi, din pricina *venitului cântarului*.

După un hrisov din 1752, se percepea o taxă pentru orice fel de marfă care se cântărea în târg, taxă care îngroşa veniturile călugărilor greci, stăpâni pe averile imense ale mănăstirilor Moldovei. Regulamentul organic trece acest venit în folosul Eforiei. Supărat de această ştirbire a veniturilor sale, egumenul adresează Domnitorului următoarea jalbă:

Pre Înălţate Doamne,

Mănăstirea Sf. Ierarch Neculai din Botoşani, între alte eraturi ce au avut legiuite prin hrisoavele luminaţilor Domni, au avut şi venitul cântarului din Botoşani, care s'au păzit cu neajgînire pînă la anul 1832, şi de atunci s'au ridicat cu totul numai în singur folosul Eforiei, iar acest erat este legiuit prin hrisovul răposatului Domn Constantin Mihail Cehan Racoviţ Voevod, din anii 1760, de se lua câte 4 parale de suta de oacă de orice fel de marfă ce se trăgea cu cântarul, care cuprindea pe fiecare an pînă la o mie patru sute lei, iar acum peste acest legiuit preţ s'au sporit pînă la 5000 lei pe an şi se nădăjduşte ca în sfârşit să mai sporească, pentru care deşi în această despăgubire a Sf. mănăstiri ar urma o stavilă despre organicescul Reglement, dar dacă Înălţimea Voastră veţi binevoi, lesne s'ar face o ispravă cumpănită la aceasta, ca nici mănăstirea, nici Eforia să-şi jignească folosurile sale din acest erat, precum adică mănăstirea să rămăie pentru totdeauna a lua pe an câte una mie patru sute lei, hotărâţi prin pomenitul hrisov, care se poate titlui, pentru că şi cântarele lucrătoare sânt şi acum ale acestei mănăstiri, sau cu o dreptate, precum s'au urmat pentru eraturile mănăstirii Sf. Spiridon. Dar mai mult zicând nădăjduesc în lucrarea proniei, care au ales în treapta ocăruierei acestei ţări pre cel plin de milostivire bărbat iubitor de dreptate şi ocrotitor sfintelor lăcaşuri. Aşa Înălţimea Voastră, privind cu milostivire cătră acest dumnezeesc lăcaş, vă veţi încredinţa că pe lângă împuţinarea venitului

ce-şi are, este goliţă şi de tot avutul ei, după prada urmată pe la anul 1821, precum de obşte este ştiut. Iar Înălţimea Voastră, binevroidnd precum vă şi rugăm a se îngădi această mănăstire cu acest puţin erat, se va face o nouă ctitorie a toată familia Înălţimei Voastre, pre care îndurătorul Dumnezeu să o întărească întru toată fericirea.

Inochentie Iliopoleos.

Pe această jalbă se pune rezoluţia domnească, din 12 februar 1835, iscălită de însuş Domnitorul, în următoarea cuprindere:

D-lui Logofătul din lăuntru.

Fiindcă după noul aşezământ acest fel de iraturi s'au lăsat în folosul Eforielor numai, pentru aceia cererea jălui-torului nu poate fi îndestulată, decât dacă cântarele vor fi ale mănăstirei; se va chibzui cumpărarea lor din veniturile Eforiei în folosul căreia se legiuiesc şi veniturile acestui irat ¹⁾.

Sturza Voevod.

Cântarele au fost cumpărate de Eforie, cu suma de 2257 lei, după ce încă dela 13 ianuar 1835 le şi luase în stăpânire :

*Insemnare de numărul cântarelor şi de câte ocă
are fiecare fiind în stăpânirea Eforiei
de Botoşani în 1833 ghenar 13*

No.	
1	cântar mare de 1015 ocă, costă 800 lei
1	tij mai mic de 515 ocă, costă 515 lei
1	tij mic „ 332 „ „ 332 „
1	tij mic „ 250 „ „ 250 „
1	tij mic „ 230 „ „ 230 „
1	tij mic „ 130 „ „ 130 „
6	adică şase cântare şi trei pietre
	de fier 2257 „

Adică două mii două sute cincizeci şi şapte lei cuprinde, ce cere mănăstirea.

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar 68, Tr. 844, fila 80.

În anul 1835 pe petrece o mare tulburare în Botoşani: Mihalache Sturza face o inspecţie în oraş, cu ocazia întoarcerei sale din Târgul *Mihăileşti*, sau *Mihăileni*, cum i se zice astăzi, şi ia în deaproape cercetare actele de administraţie ale Eforiei.

Târgoveţii dăduseră o jalbă Domnitorului, asupra „vânzării prin mezat a eratului holercei, a vinului, şi a păcurei“, adică asupra licitaţiei cu care se dăduse în întreprindere aceste venituri, şi Vodă, îndată cum a sosit în oraş, a cerut dosarul iraturilor şi contractul încheiat cu Leiba Carniol, antreprenorul iraturilor, şi cercetând della (dosarul), Înălţimea Sa a poroncit „slovesnoi“,—verbal—ca să se desfiinţeze contractul „otcupcicului“, şi să se caute acest erat „în credinţă“ până va eşi preţul cel mai folositor, după timpul ivit cu rodirea pâinei.

Vodă se ocupă apoi de economiile ce se puteau realiza, prin reducerea cheltuelilor prevăzute în buget.

La 1835, maiu 31, Eforia mai raportează Departamentului că la întoarcerea Prea Înălţatului Domn dela târgul *Mihăileşti*, de îndată cum a sosit Înălţimea Sa, a cerut bugetul întărit şi cercetându-l îndeosebi, l-a chemat pe prezident şi i-a dat o însemnare de economie ce a mai scăzut din buget asupra cheltuelilor, din care condeie unul e şi a luminarisirei oraşului, făcând socoteala la 100 fânare a se da pe sară, de un fânar numai câte o lumânare de acele 32 la oacă, şi vara şi iarna. Eforia i-a pus înainte motiv că vara ar ajunge o lumânare la un fânar, dar iarna se trece două lumânări şi mai bine, că o lumânare de acele nu ţine mai mult decât 4-5 ceasuri, dacă nu va fi vânt, iar mai ales că iarna nopţile sânt până la 14 ceasuri, nu ar ajunge o lumânare. Înălţimea Sa a redus şi numărul fânarelor din 18 câte erau la 10, apoi ce se face un târg ca al nostru numai cu zece fânaragii. Afară de acestea, Înălţimea Sa a mai făcut şi alte economii din buget, după anumită însemnare care se alătorează :

Economia ce s'ar putea face din buget după poronca Înălţatului Domn.

1. Din leafa secretarului 250 lei, pe lună	50 lei
2. Din leafa casierului 150 lei, toată	150 „
3. Din 8 desătnci să rămâe 6, leafa la 2 pe lună	60 „

4. Din 18 fânaragil să rămâe 10, leafa la 8 pe lună va rămâne	170 „
5. Din numărul cioclilor vor face îndatorire la 2 clopotari. a căror leafă rămâne	80 „
6. Din economia lumânărilor	120 „
7. Din hrana cailor economie	210 „
8. Hacul a 2 argaşi	60 »
Total	900 »

Despre cele ce se petreceau între membrii Eforiei, pe vremurile acelea, vorbeşte plângerea adresată Ministerului de Interne, de către Medelnicerul Grigori Racliş :

Cătră cinstitul Departament al trebilor din lăuntru.
Medelnicerul Grigori Racliş

Jalobă

În trecere Prea Înaltului Domn pe la târgul Botoşani la revedăţia canţelariei Eforiei ce au făcut Înălţimea Sa, găvind oareşcare cusururi în lucrările ei, Dumnealui Spatarul Gheorghe Varlaam, prezidentul Eforiei, ca să să poată astupa greşelile acele şi să mă păteze pe mine cu ele, au început a parastisi Înălţimei Sale pricinele cu totul de altfel, având şi prilej că eu lipsam din Botoşani la ţară, după care a D-sale pâri au şi poroncit Înălţimea Sa ispravnicului ca să-mi pue execuţie la casa mea, să îplinească 1000 lei pentru nişte material a grosului ţinutal, ce a fost poroncă ca în anul trecut să se facă, de care eu cu supunere şi umilit vă rog ca să puneţi la cale cum veţi socoti odihna mea, pentru că D-lui Spatarul în tot prilejul ce va găsi, nu mai conteneşte a mă supăra.

Grigori Racliş, Medelnicer

Asupra acestei cereri s'au făcut cercetările cuvenite : Medelnicerul a prezentat socotelile şi pentru acei 1000 lei ce au fost cheltuiţi cu groapa grosului, şi Departamentul a hotărât ca D-sa să rămâe ne-supărat de nimeni.

Din dosarele dela Arhiva Statului din Iaşi, se stabileşte bugetul Eforiei de Botoşani pe anii următori, din care vom reproduce numai sumele globale la veniuri şi cheltueli.

Făcându-se verificarea actelor la venituri şi cheltueli a bugetului pe anul 1836, de către preşedintele tribunalului, Spatarul D. Gane, şi ispravnicul ţinutului, Spatarul Ianachi Leon, s'a găsit :

la venituri	66697 lei 57 bani
la cheltueli	41843 lei 15 bani
Economii	24854 lei 42 bani

trecuţi în bugetul anului 1837. (1).

Pe ceilalţi ani situaţia a fost astfel :

	<u>Veniuri</u>	<u>Cheltueli</u>
1837	112312, 15	49581, 31
1838	138199, 69	62177,105
1839	123105,108	96241, 81
1840	108927	103381, 68
1841	116310, 96	106710
1842	153367, 93	106360, 95
1843	165638, 64	96823, 67
1844	175330, 17	110717,108
1845	165870, 97	148885, 61
1846	147703,111	130411, 86
1847	124470, 56	123102, 9
1848	119158, 47	114733, 73
1849	113075, 76	110379, 62
1850	115989, 87	112064, 23
1851	126789,117	115416, 31
1852	133753, 29	128828, 23
1853	146240,	145326,
1854	164048,117	166808,115
1855	168677, 55	168368, 70
1856	235823, 17	216282, 8
1857	230494,114	219788,108
8858	241073, 1	194307, 23
1159	192253, 78	179288,109

În toți anii bugetul se încheia cu excedente, numai în anul 1854 a fost un deficit de 2819 lei, provenit din cheltuelile făcute cu trupele austriace, iar în 1859 a fost un deficit de 12964 lei, ne-explicat.

Din excedentele anului 1837, s'a dat oraşului Galaţi, cu împrumut, suma de 37800 lei, în 1200 galbeni, pentru facerea carantinei.

Stradele

Chestiunea stradelor a fost, totdeauna, în Botoşani, chestiunea care a pus mai mult pe gânduri pe cărmuitorii oraşului.

Dacă Botoşanii nu ar fi avut strade așa de rele, nu ar fi ieșit la iveală hrisovul din 1820, al Prințului Mihai Suțu, care poate fi socotit, cu drept cuvânt, ca prototipul organizării noastre comunale.

La înființarea efortelor, după Regulamentul organic, s'a pus multă râvnă pentru îmbunătățirea stradelor, și fiindcă veniturile târgului nu erau îndestulătoare pentru mulțimea cheltuelilor cerute, Sfatul orașănesc a făcut apel la negustorii mai cuprinși, ca să contribuie și ei la înfrumusețarea și la nevoile oraşului. Cum se întâmplă, de obicei, apelul acesta nu a avut mult răsunet în inimile negustorilor, și numai doi dintre ei s'au lăsat influențați: *chir Iani Vasiliu* a dăruit târgului o tulumbă, cu tot tacâmul ei, pe care a adus-o dela Braşov, iar *Hristea Matasariu* a adus 7 coşuri de piatră, pe a sa cheltuială, pentru astuparea „batacurilor“, adică a gropilor cu glod depe ulițele târgului.

„Batacurile“ acestea erau o mare nenorocire. Pentru astuparea lor Eforia încheie, la 22 april 1832, următorul contract:

Adică eu Sachilariu preot Gheorghe și cu Diaconul Iordachi din satul Vorniceni, încredințăm prin acest zapis al nostru ce-l dăm la cinstitul Sfat a oraşului Botoşani, precum să fie știut că ne am alcătuit cu îndatorire ca din satul Vorniceni să avem a scoate 30 de cară câte în doi boi, și a duce moluz câte de două ori pe zi dela satul Cucorăni, de pe moșia D-sale Hatmanului Manu, și a astupa baltacurile pe unde ne va arăta rânduitul din partea cinstitului Sfat; însă carăle avem a le încărcă bine, cu vade de o lună de zile, și cinstit Sfat are a ne da de fieștecare car pentru treizeci și una de zile lucrătoare, câte 90 lei

care acum înainte am primit şase sute lei. Pentru aceasta dar ne îndatorim ca la zi întâi maiu să ne aflăm cu toate carăle şi a fi următori, iar când din împotrivă nefiind următori, atunce cinstit Sfat are a ne trage pe noi pentru ori ce fel de pretenţie s'ar întâmpla, care pentru mai multă credinţă am iscălit însune cu mâna noastră.

1832 april 2.

Iordache Sachelar ot Vorniceni

Gheorghe Diacon ot tam, adeverez.

Încă din anul 1830 târgoveţii din Botoşani cumpăraseră, dela Hatmanul Teodorache Sturza, un loc din târg, cu 140 de galbeni, în interesul deschiderii unui drum de care, dela trunchiurile casapilor, să iasă în drumul pieţii târgului, pentru ori ce întâmplare, „ferească Dumnezeu şi de foc“, şi la 15 maiu 1832, cu voinţa obşteii, s'a vândut jumătate din acel loc, cu 120 galbeni, neguţitorului Nazarie Armanul, rămânând şi drumul deschis, şi Eforia primind, în casa ei, suma de 130 galbeni, pentru întâmpinarea altor nevoi ale târgului.

La 27 iulie 1833 Eforia face cunoscut Departamentului că o samă de drumuri întocmite din anul trecut, s'au stricat cu totul, dar găsindu-se nişte moluz dela o biserică armenescă ce s'au risipit, Eforia a şi tocmit vreo zece cară câte cu doi boi, cu oamenii lor, pe 15 zile, câte 4 lei pe zi, ca să care acel moluz, spre astuparea batarurilor şi meremetesirea drumurilor.

Biserica aceasta se numea *Sf. Acsinte* (1).

De asemenea Eforia a găsit un meşter cu salahorii lui, ca să pietruiască pliaţurile cu piatră ce o are Eforia adunată încă din anul trecut şi cere învoirea Departamentului.

În 1834 văzând Eforia că toate încercările ei de a astupa batarurile, sânt zadarnice, cu toată nespusa cheltuială ce se face cu salahorii şi cu carăle pentru caratul moluzului, cere Departamentului să mijlocească la Domn, să hărăzească o milă asupra acestui târg, ca 100 de locuitori din prisosul catagrafiei, să fie întrebuinţaţi pentru facerea uliţelor şi alte înfrumuseţări ale târgului. La această cerere Departamentul răspunde că asemenea hrisoave, prin Regulamentul organic, s'au desfiinţat cu totul.

1.—Biserica armenescă cu hramul Sfânta Treime, este zidită pe locul în care a fost vechea biserică Sf. Axinte, care era de lemn.

Pe vremea aceea se făcuse în Botoşani şi o stradă pavată cu lemn, »uliţă podită“, care în scurtă vreme s'a stricat, şi Eforia adresează Departamentului următorul interesant raport :

În urmarea poroncii cinstit. Departament, Eforia în feluri de chipuri şi publicaţii s'au sârguit a tocni oameni de a căra piatră, în pardosirea uliţelor din oraş, şi asemenea oameni, din pricina secetei urmată, nu s'au putut găsi, mai mult decât un coş de piatră s'au plătit a-l căra un preut Costache ot sat Dracşăni, şi uliţa din piaţul târgului ce era începută din anul 1833 a rămas în anul acesta nelucrată, şi fiindcă una din uliţe mai însemnată, tot din piaţul târgului, ce se află în rândul bogasierilor şi a lipscanilor, în lungime de 25 stânjeni, şi lată de 2 stânjeni şi 2 palme, care uliţă fiind podită cu scânduri până la un loc, acum cu totul se află stricată şi la vremea de sloată nu numai că *trecătorii cu slobodă nu pot umbla*, dară cu trăsurile apoi nici cum. Şi după jaluba dughengiilor din acea uliţă, Eforia a găsit de cuviinţă a se face în anul acesta măcar acel pod din piatra rămasă a anului 1833, şi de vreme ce piaţul nu s'au putut găti în anul acesta, din pricina cărării pietrei, şi pentru asemenea punere în lucrare, cu supunere facem cunoscut cinstitului Departament rugându-ne a avea poroncă de îmbunătăţire.

Gheorghe Varlaam, Spatar, Grigori Neculau.

La această intervenţie Departamentul răspunde că încuviinţează facerea acestei uliţi.

La 12 noemvre 1834 Eforia cere Departamentului ca să aprobe cheltuiala ce trebuie să se facă pentru un pod din nou, unde este pe acolo drum mare al fării de jos, pe unde vin în oraş carăle cu sare, vin, păcură şi altele, care pod fiind acuma stricat, carăle trec pe alătura, după uscăciunea ce este, iar dând vreo sloată, atunci nu se va putea trece de loc pe alătura, şi Departamentul aprobă suma de 350 lei, cerută pentru facerea podului.

În 1835, când Mihalachi Sturza a vizitat Botoşanii şi a văzut în ce stare proastă sunt uliţele târgului, a revenit asupra interpretărei ce dăduse dispoziţiunilor din Regulamentul organic, care abrogase

toate hrisoavele domneşti cu privire la sarcinile impuse sătenilor pentru lucrul uliţelor în târguri, şi a dat poroncă Eforiei ca să găsească un sat, ca de 40 locuitori, cărora Eforia să li plătească birul, iar ei să fie îndatoriţi a lucra a treia săptămână pe lună în „meremetisirea» şi curăţirea drumurilor, cum şi la alte lucruri de nevoie.

Vizita Domnitorului a fost simţită de Eforia Botoşanilor, care a făcut mai multe cheltueli, cu primirea Inaltului oaspete. Cea mai însemnată cheltuială a fost cu facerea a trei poduri din nou, şi reparaţia unui al patrulea, „în drumul ce merge pe unde s'au îndreptat drumul poştei“.

Lista ce urmează dă amănunte interesante asupra costului acestor poduri:

Lei Bani

		1 pod în colţ dela poarta bisericei Sf. Dimitrie
		1 pod mai la vale, în dreptul caselor Sf. Dimitrie
		1 pod în colţ dela casele D-sale Enachi Cuciureanu
		3 adică trei poduri din nou ce s'a făcut, însă:
430		86 stânjeni talpă câte 5 lei stânjenu
66		22 amnări câte 3 lei unul
24		8 dulapi câte 3 lei unul
64		32 stânjeni costoroave
24		8 ocă piroane mari, câte 3 lei oca
120		plata dulgherilor
76		plata chetrarilor şi a salahorilor ce au făcut bolţile şi şanţurile
11	30	150 dimerlii năsâp a 7 lei 20 parale sută
52	60	10 merţe var, câte 5 lei 10 parale merţa, bez 10 picioare piatră ce au intrat la boltituri, din piatra adusă la pardosirea uliţelor
85		zugrăvitul a 3 poduri
48		2 stâlpi cu 2 fânare ce s'au făcut din nou, bez din stâlpi ce s'au mai pus din numărul a 32 făcuţi în anul 1834.
		Meremetisirea podului mare ce este mai la vale, însă:
20		4 stânjeni talpă câte 5 lei

20	lucrul dulgherului
20	zugrăvitul cu totul din nou care până acum n'au fost
1060	90 peste tot s'au cheltuit cu aceste 4 podeţuri.

Gheorghe Varlaam, Spatar.

La 25 iunie 1835, Eforia raportează Departamentului că la trecerea Înălţimei Sale Domnului Mihail Sturza prin Botoşani, umblând Măria Sa pe uliţe, şi chiar prin mahalale, a observat pe la multe locuri, uliţele foarte strâmte şi strâmbe, din pricina acelor locuitori cu locurile lor ce au strâmtat uliţele cu facerea gardurilor din vreme în vreme. „Înălţimea Sa cu asprime a poroncit Eforiei ca toate acele garduri ce se vor găsi ieşite din linie, din a căroră cauză uliţele sânt strâmte şi strâmbe, să se taie şi să se lărgească drumurile“. Eforia făcând cunoscut acelora poronca Înălţimei Sale, nici n'au vrut să audă. Cere Eforia instrucţii în ce fel să urmeze cu dânşii, câţi stânjeni să lese pentru drum, şi cum să urmeze pe viitorime cu acei ce nu se vor supune ordinului.

Departamentul ordonă ca Eforia să îndeplinească prin măsurile poliţieneşti ceea ce a poroncit Înălţimea Sa, iar gardurile să fie alini-ete atât în „ţentru“, cât şi la mahalale ¹⁾.

Străduinţile Eforiei rămăneau fără niciun rezultat, uliţile Botoşanilor nu se mai îmbunătăţiau. Despre starea în care se găseau, în 1835, ni poate da o idee petiţia adresată Isprăvniceii de către câţiva locuitori ai târgului:

Cătră cinstita Isprăvnicie a ţinut. Botoşani, noi târgoveţii din mahalaua Sfinţilor mari Voevozi

Jalubă

În uliţa unde ne aflăm lăcuiitori cu casele noastre sânt două batacuri, pline cu noroiu şi cu apă, unde nu este cu putinţă a trece trăsuri cu încărcatul nici cu deşertul, măcar a ni aduce câte un car de lemne şi altele, *nici măcar pe jos a trece*, că în trecutele zile vrând un copil a trece a dumisale neguţătorului Vasile Gheorghiu pe acea uliţă şi ţinându-se de zaplaz, s'au scapatat şi au căzut într'un batac, şi de nu s'ar fi întâmplat un om pe acolo de a-l scoate, putea a se îneca, pentru care noi plecaţi ne rugăm cinstitei

1.— Dosarul No. 68, din Arhiva Statului de la Iaşi.

Isprăvnicii ca să binevoiască a poronci ca acele bataturi să se astupe şi a se meremetisi acea uliţă, după cum s'au meremetisit şi altele, că nu sântem în stare a trece cu sloboda şi nici cu încărcatul a ne aduce cele trebuincioase pentru casele noastre, şi sântem încredinţaţi că respectiva Isprăvnicie va stărui pentru mulţămirea obştiei oraşului acestuia.

1835 sept. 13.

Gheorghe Iconom, slujitor la' Sf. Voevozi
Vasile Gheorghiu
Petre Naghi
Vasile Ursachi
Ilie Birnoschi.

Luminatul oraşului.

Până la punerea în aplicare a Regulamentului organic, neexistând niciun fel de administraţie comunală, în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu putea să fie vorba despre acte de edilitate, şi prin urmare nici despre iluminatul oraşelor.

Erau, în Botoşani, înainte de 1832, un număr de 9 fânaragii, cari aprindeau lumânări de său înfipte în vârful unor pari, dar lumânările şi fânaragii erau plătiţi de dughengii de pe la uliţi.

În 1832, când se face primul proiect de buget, de către Eforia Botoşanilor, se înscrie o sumă de 12000 lei pentru lumânările de său trebuitoare la 150 fânare, cu iarnă cu vară, şi 4800 lei leafa la 20 fânaragii, câte 20 lei pe lună de unul. Acestea erau „neapărate cheltueli pe tot anul“, şi în acelaş timp se prevede o sumă de 500 lei, costul a 100 fânare, câte cinci lei unul, care au a se aşeza în depărtare unul de altul, la «generalnicele uliţi», 15 stânjeni, iar celelalte uliţi, la 25 stânjeni unul de altul, cum şi 150 lei «întocmirea» a 150 fânare vechi, câte un leu de unul — acestea ca «cheltueli pentru odată».

Se vede însă că veniturile Botoşanilor nu permiteau acest lux de lumină, şi la 5 mart 1832, Eforia face cunoscut Departamentului că a dat să facă 60 de fânare de tinichea, pentru toate uliţile târgului, iar la cele trei „pliaşuri“ vor fi 6 stâlpi „cu deosebite fânare“, şi că s'au mai pus încă 18 fânaragii, pe lângă acei 9, cari sânt din vechime, plătindu-li-se o leafă de 280 lei pe an, «cu lumânările lor».

La 22 octombrie 1833, Eforia raportează Departamentului că târgul are 65 fânare, numai prin uliţile din centru, iar la mahalale nu-s de loc, şi că în slujbă sunt 19 fânaragii.

Tabloul alăturat la acest raport este interesant, pentru ştiinţele pe care ni le dă despre viaţa oraşului din acea vreme.

*Insămănare
de câți fânaragii sânt alcătuiți și de câte fânare
sânt așezate pe ulițele din orașul Botoșani
care mai gios anume se arată:*

1833 octomvre 22

No. fânarelor	No. fânaragilor	
2	1	Pe ulița din lemnărie, pe la Haim.
3	1	Pe ulița târgului vechiu, în rândul lui Hudic, adică din capătul dughenei sale și până la dugheana Gh. Nazarie.
3	1	În dosul dughenilor lui Hudic și în fața cafenelei lui Ioniță Șchiopu.
3	1	Pe ulița dela hanul lui Ion Vasiliu și până în dughenile lui Hudic, între două rânduri, până la buiengeria lui Dumitru.
3	1	În rândul uliței spițării lui Dobrovotchi, adică dela buiengeria lui Dumitru și până la abageria lui Hristea Ioan.
3	1	Pe ulița lui Ioniță Armanu, în pliațul târgului vechiu, adică dela pităria lui Costea Panait și până la Aron Roșu, jidov.
3	1	În rândul dughenilor lui Ștefan Bacalu și Ștefan Psaltu, adică dela bolțile D-sale Solomon Lihtman și înainte până la băcălia lui Lazăr Grecu, tot în pliațul târgului vechiu.
3	1	În rândul dughenilor dela poarta Ospeniei, adică dela Lupul jidovul și până la bolțile D-sale Avram Șumer, și peste uliță, din casa lui Iosip Meier și până în colțul dughenilor lui Gheorghe Argintariu, tot în pliațul târgului vechiu.
3	1	Pe ulița Liptcanilor, adică din colțul dela Tanasă Formagiului și peste uliță până în rândul dughenilor blănăriei.
3	1	Pe ulița blănăriei, adică din colțul dela Neculai Abageriu și până la dughenile lui Ștefan Spânceanu.

- 4 1 Pe rândul boltelor lui Şmil Liptcanu, adică dela crâşma lui Vasile Neagu şi până la crâşma lui Iţic jidov.
- 4 1 In rândul bogasierilor, adică dela dughenile lui Ştefan Spâncenatu, între două rânduri, până la Moşcu Cohăn.
- 3 1 Pe uliţa în rândul Hanului D-sale Spatar Costache Roset, adică dela Moşcu Cohăn şi până la hanul lui Lupu Rachieriu în spre târgul vitelor.
- 3 1 Pe uliţa dughenilor lui Hristoverghi, între 2 rânduri, adică dela Vasile a Diiaconiţei şi până la crâşma neguţitorului Anania Stihi.
- 3 1 Pe uliţa pliaţului târgului vitelor, adică dela Gheorghe Formagiu şi până la dughenile lui Tanasă Formagiu.
- 2 1 Pe podul vărăriei, pe 2 rânduri, adică dela Dumitru Savă şi până la Panaioti Teodoriu.
- 3 1 Pe rândul dughenilor lui Nastasă Grecu, adică dela Anania Stihi şi până la Lupu Rachieriu, între 2 rânduri.
- 3 1 Pe rândul dughenilor înspre pliaţul târgul vitelor adică dela Constantin Frenţihier şi până la Tudurachi Dragomir.
- 3 1 In rândul hanului lui Avramică Geambaşu, adică dela jidovca Credincioasa şi până la Haim Zosineanu.

56 19 Adică cincizeci şi şase fânare ce sânt împărţite pe uliţe, şi 19 fânaragii ce sânt alcătuiţi însă :

4 fânare sânt date la canţelaria Vorniciei

2 fânare sânt date la gros

3 fânare sânt date la Eforie

65 fânare se află lucrătoare

Iar la toate aceste fânare se dau lumânări tot din casa Eforiei.

Peste câteva zile, la 3 noemvre 1833, D-lui Dimitrie PISOŢCHI poliţmaistrul din Botoşani, face un raport Departamentului că «grosul»

în care se țin închiși vinovații, se găsește „pe loc de drum“, și la vremea nopții este neapărat trebuință a se lumina cu un fânar din față și altul din dos, precum și înlăuntrul grosului, unde stăruesc și păzitorii, spre a se vedea vinovații la vreo faptă închipuitoare de scăparea lor, să poată vesti străjării, «și cere să fie mărită cantitatea de lumânări, la 8 ocă pe lună, că și grosul se găsește în „cea de istov slăbăciune».

În 1834 numărul fânelor se sporise la 72, iar numărul fânara-giilor scăzuse la 22, și în bugetul pe 1833-34 se prevăzuse 3125 lei pentru „luminarisirea“ oraşului, cu lumânări de său: 1250 ocă. Dar nici acest număr de fânare nu se mai simțea îndestulător nevoilor târgului, și la 14 august 1834 se mai fac 28 fânare, peste cele 72 existente, așa să numărul lor se urcă la 200, sporindu-se și numărul fânara-giilor până la 18.

Oricât s'ar fi înmulțit fânarele pe străzile Botoşanilor, Eforia nu putea să facă față stăruințelor celor cari apreciau necesitatea unei lumine, macar ca a unei lumânări de său, împrejurul caselor lor, și dealungul ulițelor pe care aveau de umblat, pe întunericul nopții, și Eforia se vedea nevoită să sporească mereu numărul fânelor.

La 28 septembrie 1843, Eforia raportează Departamentului că a mai sporit numărul fânelor încă cu 30, pe unde este mare nevoie, dar că a făcut fânare cu stâlpi „după proba Eşului“, și că un asemenea fânar costă 20 de lei. Trebuia o cheltuială de 600 lei, pentru care Eforia cere aprobare.

Este interesant devizul costului unui fânar, „după proba Eşului“ :

Smed pentru facereu a 30 stâlpi cu fânarele lor după proba Eşului. Însă :

Lei

9	Facerea unui fânar de tinichea și cu sticlele lui
8	Facerea unui stâlp
3	Boitul unui stâlp și cu cârligele de fier ce ar trebui
20	Adică douăzeci lei se cuprinde facerea unui stâlp cu fânarul lui, iar pentru 30, costisăscu 600 lei. ¹⁾
- Adică șase sute lei.

G. Varlaam, Grigori Neculau.

1. — Arhiva statului din Iași, Dosar 35, fila 435.

Conform ordinelor domneşti, Eforia face reduceri în buget, şi pe anul 1835 luminarea oraşului se face cu 100 fânare, în care ard 1405 ocă lumânări de său, câte 2 lei 12 parale oca, şi se plătesc 18 fanaragii, câte 250 lei de om pe an.

Economia se scotea şi din imputinarea timpului de iluminat, şi în bugetul pe 1825, în care costul lumânărilor era de 3415 lei, se vede următoarea menţiune: „Această sumă se socoteşte numai pe 9 luni adică la 100 fânare câte 2 lumânări pe sară, din cele 32 la ocă, care fac 5 ocă 200 dramuri, scăzându-se 3 luni din 12, pentru că la nopţile cu lumină n'au a se arde lumânări la fânare, potrivit după pilda bugetului din 1834, şi adăugirea a încă 18 fânare, care dela septembrie urmează a se pune”.

Din pricina întunericului, locuitorii oraşului sufereau multe neplăceri, şi la 1 noemvre 1835, Eforia raportează Isprăvniceii că acum nopţile fiind mari şi întunecoase, din pricina vremii cu păclă, se fac multe tâlhării, mai ales pe la mahalale, şi cere să se încuviinţeze cel puţin două lumânări pe noapte, de fiecare fânar, mai ales pe uliţa unde se află grosul, şi Departamentul a încuviinţat ca târgul să fie luminat toată noaptea.

În 1845, oraşul Botoşani face un mare progres în luminatul stradelor: trece dela lumânările de său la lămpile cu oloiu.

La 1 decembre, Eforia încheie un contract cu Patatie Macarov prin care acesta se obligă să-i procure cantitatea de 2541 ocă de oloi, trebuitoare pentru luminarisirea a 56 fânare cu lampe din oraş, pe întreg anul 1846, cu preţ de 3 lei 20 parale oca.

Ca totdeauna, progresul a început cu centrul oraşului; cele 56 fânare cu lămpi nu puteau să ajungă pentru luminatul întregului oraş, şi marea mulţime a stradelor s'au luminat tot cu lumânări de său.

Această schimbare a cerut şi o prefacere în bugetul Eforiei, cu privire la luminatul oraşului.

În adevăr, pe anul 1846 se găseşte :

Regularisirea fânaragiilor în lefi

Lei	Bani
2700	
99	117

Leafa a 5 fânaragii pentru lampe, câte 40 lei de unul pe lună, pe întreg anul.

Pe 32 ocă, 100 dramuri lumânări de său, câte

- o lumânare de 32 la ocă pe noapte, la fieştecare lambagiu, spre aprinderea lampelor în cursul a 204 nopţi pentru un an.
- 5304 Leafa a 17 fânaragii, câte 26 lei pe lună, de fieştecare, pentru paza a 104 fânare cu lumânări de său.
- 286 54 Pentru lumânările ce trebuie la 14 fânare ce s'au sporit de acum, care s'au aşezat pe drumul poştii, şi pe alte uliţe unde era neapărată nevoie.
-
- 8390 51 total pentru luminarisirea târgului pe anul 1846).
-

Paza contra focului

Când majoritatea caselor din Botoşani erau acoperite cu stuh şi cu paie, când în ogrăzile gospodarilor se înălţau trufaşe stoguri de fân şi girezi de paie, era firesc lucru ca focul să mistuiască, adeseori părţi întregi din acest oraş, care a cunoscut spaima şi jalea focului chiar şi în timpurile din urmă, când Botoşanii nu mai avea aspectul unui sat.

Am văzut cum, încă prin 1820, târgoveţii de Botoşani se încercau să introducă un serviciu de pompierie, râvnind să aibă tulumbe şi oameni pregătiţi pentru mânăuirea acestor instrumente, pe care nu le cunoşteau oamenii „căpitaniei”, însărcinaţi cu paza oraşului contra hoţilor şi a pojarului, dar măsuri preventive în contra focului au fost luate numai după înfiinţarea eforiilor, prin Regulamentul organic, când înfiinţându-se Poliţia, unul dintre comisarii poliţiei avea şi atribuţiuni «asupra lucrărilor pojarniceşti».

În 1832 Eforia opreşte pe negustorii cari prefac rachiul, de a încălzi căldările lor cu foc de lemn. Negustorii, înţelegând scopul luării acestor măsuri, răspund Eforiei că „pentru chivernisala alişverişului dughenilor lor nu pot fi oprîţi”, dar se obligă să lucreze, în viitor, cu mangal.

Măsuri, care par ridicule, au fost luate de Departamentul treburilor din lăuntru, prin porunca din 22 februar 1834, către Vornicia de Botoşani :

Târgul-Frumos, din ţinutul Cărligătura, la 18 a curgătoarei luni februar, pe la ceasurile 10 din zi turceşti, pe de o parte din pricina unui vânt silnic, iar pe de alta din pricina slabei îngrijiri a dregătorului ţinutului, cu mare nenorocire s'au prefăcut în cenuşă, rămânând neprimejdute numai mahalalele impregiurate. Această neaşteptată întâmplare şi plină de toată măhniciunea veste, agiungând la ştiinţa ocărnuirei, ea, ca una ce deapurarea se îngrijeşte pentru fericirea şi liniştita petrecere a vieţuitorilor de prin

toate târgurile Prinţipatului, şi ţinteşte cu neadormire la nedărmarea stărei lor, grăbeşte a porunci că așa precum vânturile când vremea pleacă spre primăvară sunt silnice, apoi Isprăvnicia să aibă grijă şi neadormită privighere ca fieştecare proprietar de casă sau dughene să aibă de obştie cângi, otgoane, scări, vase cu apă, să privigheze a fi totdeauna hogeagurile bine curăţite, a nu se face focuri pe afară, prin şuri şi alte locuri unde poate aburi vânt, a nu fi slobozi vezeteii a umbla cu liulelile aprinse prin grajduri şi locuri cu fân, să nu se îngăduiască pe nimeni, orice fată ar fi, să umble cu ciubucile aprinse prin uliţi şi mahalale, ci numai în casă a se afumi, şi în sfârşit să se întrebuinteze toate chipurile cu chibzuinţă pentru a se feri târgul de orice nenorocire ¹⁾.

Alexandru Ghica, vel Logofăt.

În 1835 Eforia dispunea de mai multe unelte necesare la paza contra focului:

Insemnare de lucrurile pojărniceşti ce se află la Eforia oraşului Botoşani. 1835 ghenar 28.

- 2 tulumbe bune sănătoase
- 4 cai, însă 2 suri, şi 2 murgi, la aceste 2 tulumbe cu ştreangurile lor, i căpiţele de curea la aceşti cai
- 10 sacale cu cercurile de fier şi cu cotiugele lor, însă două şinuite
- 10 cofe de lemn cu cercurile de lemn
- 10 cai la 10 sacale, adică 7 cai şi 3 iepe
- 10 părechi de hamaturi de curea cu tot tacâmul lor.
- 14 harari de păr cu cângile lor la 14 cai
- 20 topoare bune
- 20 cângi tij
- 8 căzi mari ce sânt puse cu apă în piaţ
- 1 căruţă de cărat gunoiu
- 2 căruţi de căte de 2 cai de cărat fân
- 14 căpestre de frânghii, însă 4 căpiţele de curea

1. — Arhiva Statului Iaşi, Dosar 323, Tr. 133.

1 cleşte de fier întrebuinţat la tulumbi

128 Adică una sută două zeci şi opt de bucăţi.

Intocmai după cum se află

Secretar, Neculai Dimitriu

Desigur că reprezentanţii oraşului au simţit oarecare mândrie când au văzut că, întrebuinţându-se aceste unelte, se poate pune stavilă unui foc, care altfel ar fi putut să prefacă în cenuşă, poate oraşul întreg.

Despre isprava pojarnicilor ei, Eforia raportează Departamentului următoarele :

Mercuri sara, la 19 spre 20 mart 1835, pe la un ceas din noapte, s'a aprins foc mare la o casă a unui jidov în uliţa Țigănimei nu departe de Eforie, și am alergat noi cu toții cu toate instrumenturile pojărnicești, și cu tot silnicul vânt ce era, și care făcea de zbura scânteile departe, tot am reușit să nu se întindă răul mai departe. Casa care a ars nu este de o calitate vrednică, și jidovul n'a fost următor instrucțiilor polițienești, căci la dugheana lui n'a avut nici cadă cu apă, nici scară, nici otgon, nici cange, nici topor.

Departamentul a dispus să se „publicarisască” acest caz, pentru ca toată lumea să aibă instrumentile pojărnicești contra focului naprasnic, care lovește pe orișicine.

Pentru a preîntâmpina incendiile, Departamentul din lăuntru face cunoscut Eforiei, să ia grabnice măsuri ca toți meșterii cari lucrează fierăria cu foiu și cu ciocane, prin baratce de lemn din mijlocul târgului, să fie îndepărtați la mahalale, spre marginea târgului, că în mijlocul târgului nu se poate ca *între case acoperite cu stuh* și atâtea baratce dugheni, să se lucreze cu foc; de aceea târgul se primejduște în totdeauna la pojaruri, mai ales în timpul iernei. (!)

Conform unui vechiu obicei, cioclii erau datori să sară în ajutor, în caz de foc. În 18 iulie 1835, un cioclu, anume Tanasă Grosu, la un foc mare ce s'a iscat în mahalaua târgului nou, în vreme de noapte, din mare răpegiune în mergerea tulumbelor și a sacalelor, a

căzut jos, l-au călcat o tulumbă şi a trecut peste dânsul, şi i-a rupt un picior, rămânând olog, bietul om. Despre păătoasa stare a lui, având şi o casă de copii, Eforia cere Departamentului să i se deie un ajutor pentru hrana zilnică, şi de a fi scăzut de bir.

Departamentul încuviinţază a se „răportui” cazul Înălţimei Sale, iar Înălţimea Sa pune rezoluţia: „Să se sloboadă 100 lei din veniturile acelu oraş. In 5 iulie 1835», şi iscăleşte: «Sturza Voivod».

Indestularea oraşului cu carne

După punerea în aplicare a Regulamentului organic, administraţia comunală trebuia să se intereseze de îndestularea oraşului cu articole de prima necesitate, pentru hrană.

La 12 noiembrie 1835 intervine un contract, între Sfatul orăşienesc din Botoşani, şi între casapii «moldoveni şi jidovi», din acel oraş prin care aceştia se îndatorează a vinde carne de vacă, în condiţiuni care să satisfacă toate cerinţele.

Iată acest act :

Contract

Noi mai gios căsapii moldoveni şi jidovi din târg Botoşani, încredinţăm prin acest contract al nostru, ce-l dăm în canţelaria cinstitului Sfat orăşienesc din Botoşani, că după publicaţia ce s'au făcut, după înalta poroncă a ocârmuirei, nime alţii nu s'au arătat a lua asupraşle căsăpiile din acest târg, ci numai noi casapii vechi, întru care ne îndatorim cu aceste condiţii mai gios însămnate, adică :

1. Ne îndatorim a tăia carne bună, grasă şi cu îndestulare a toată obştia, pe un an de zile începător dela 14 Ghenar 1834 şi până la 14 Noemvrie 1835.

2. Ne îndatorim a tăia vitele în afară de târg, şi a aduce numai carne curată şi bună, pe la trunchiurile unde vor fi aşezaţi, care trunchiuri vor fi acoperite bine, pentru de a nu să pricinui vreo mârşăvire şi putoare.

3. Ne îndatorim a vinde atât carne de vacă, precum şi de oaie cu preţul câte 18 parale oca dreaptă, fără a da lipsă un dram măcar şi alţii nu vor fi slobozi a tăia vite şi a vinde carne afară de iscăliţii prin contract. Iar pentru carne cuşăr, ne îndatorim a vinde câte 24 parale oca dreaptă, după cum se arată mai sus, osăbit de taxia ci ni va veni.

4. Ne îndatorim ca tot săul verde, ce va ieşi dela căsăpiile noastre să-l avem a da numai mumgiilor din acest târg, care vor fi alcătuiţi, şi cu preţul câte un leu oca, iară nu mai mult şi săul să-l avem a-l da curat fără nici un amestec.

5. Ne îndatorim a da carne bună, grasă, şi cu îndestulare obştiei pe timp de un an, şi pentru mai adevărată credinţă şi a fi următori întocmai, ne-am iscălit însuşi cu mânilor noastre fiind şi chizăşi unul pentru altul. 1835 Noemvrie 12.

Neculai Troscu

Ştefan Lazăr

Gheorghită Mitrulachi

Gheorghe Cebâzgan, casap.

Asistenţa Publică

Ceiace numim noi astăzi „asistenţă publică”, în vremurile vechi se numea *ajutor, ajutorinţă* a celor nevoiaşi.

Ajutorinţa aceasta se simţia pe vremuri de epidemii: holeră, ciumă, la întâmplare de foc şi la lipsă de hrană, din pricina secetei sau a altor calamităţi.

Sistemul listelor de subscripţie s'a practicat şi în Moldova.

La 25 iunie 1833 a fost în Iaşi un mare foc, şi dela obştia târgului Botoşani, a adunat Comisul Ioan Gherghel, suma de 1428 lei, pe care, prin Departament, a trimis-o ajutor celor nenorociţi.

La 1831 a fost holeră şi, în arhiva Primăriei de Botoşani, se păstrează dosarele No. 62 din 1832 şi 120 din 1834, din care extragem actele de mai jos, relative la măsurile ce s'au luat, pentru ajutorul acelora cari aveau nevoie de a fi ajutaţi.

*Samă de banii ci s'au cheltuit prin mine şi care s'au
luat dela Casa Epitropiei târgului Botoşani pen-
tru a să împărţi producturi locuitorilor
lipsiţi de hrană în vremea epidemiceştii
boale a holerii*

Lei par.

1831

- 825 — In douăzeci şi cinci galbeni bez cinci galbeni ci s'au dat D-sale Comisului Anghelachi, spre cumpărătura a douăzeci de merţe făină de po-
uşoi, care s'au împrăştiet pe la săraci prin
Dumnealui.
- 320 — Lui Avram făinarul, pentru făina ce s'au dat
săracilor la 7 iunie, precum să cuprinde pre larg
în ţidula Vorniciei cătră neguţitori.
- 66 — S'a dat cioclilor la 28 Iunie bez banii ce s'au
dat mai dinainte dela Casa Epitropiei..

- 214 20 Pentru treisprezece merţe făină de popuşoi
cumpărată dela Mândreşti.
- 30 — Pentru două cară ce s'au luat dela oameni din
Popouţi pentru rădicarea morţilor.
- 198 — Paguba dela 2 părechi boi care s'au cumpărat
cu nouăsprezece galbeni pentru rădicarea morţilor
care boi după trecerea boalei s'au vândut nu-
mai cu treisprezece galbeni, precum să arată
în Țadula Vorniciei pentru prețăluirea lor.
- 828 20 Adică opt sute douăzeci parale cheltuiți și
trec mai mulți peste banii luați, trei lei douăzeci parale.
1831 Octomvrie 13
Botoşani.

(semnătura indescifrabilă)

Vornicia de Botoşani

No 4871

1834 Septemvrie 16

Cătră cinstita Eforie a acestui
târg

Spre a se împlini poronca cinstului Departament din
lăuntru cuprinzătoare a să propune închipuire magazalii tre-
buitoare pentru punerea zaharelelor pentru îndestularea lă-
cuiitorilor din acest târg și tot odată a să raportui de ur-
mare, Vornicia face cunoscut D-tale Prezidentul Eforiei ca
mâne Luni Septembre 17 să vii în presudsfia Vorniciei,
spre a să face punere la cale pentru asămine magază
împreună cu mine dregătorul ținutului, pentru ca tot odată
să să poată răportui Vorniciei de ispravă.

Carp, Spatar

Sameș, Derecliu Sulger

Higiena și Salubritatea publică

Stăpânitorii țărilor române n'au fost mai de loc preocupați de chestiunea igienei și a salubrității publice, care, în timpurile de astăzi, este una din preocupările de căpetenie ale edililor noștri. Dar chiar dacă ar fi avut cineva intenții oricât de bune, nu avea puțința să le puie în aplicare, pentru că lipseau mijloacele.

Ce ar fi putut să facă, bunăoară, cârmuitorul cel mai bine dispus, pentru a pune stavilă prăpădului lăsat în urma ei, de holeră? Ce mijloace de combatere se cunoșteau în vechime, contra întinderii acestui flagel? Clopotele bisericelor și rugăciunile preoților puteau să întărească sufletele credincioșilor, dar erau neputincioase de a împedica răul, ca și fumul de gunoaie care-și lungea șfara pe la porțile farinelor dela sate.

Holera a făcut multe victime în Moldova, și dacă, în cursul vremilor nu am ajuns la adevărate dezastre, aceasta se datorește numai împrejurării că erau prea puțin întinse relațiunile între centrele de populație, se călătorea prea puțin, și astfel era puțin contact între oameni.

În 1813 a fost ciumă în Moldova. Consulul austriac, Raab, raportează, la 12 noiembrie, lui Metternich, că un negustor sârb, ocolind carantina din Galați, și umblând cu afaceri prin țară, a ajuns în Iași, de unde a plecat spre Botoșani, și acolo a murit de ciumă.¹⁾

Cu toate acestea ciuma nu s'a întins, în Iași și în Botoșani, și la 26 noiembrie 1813, Raab raportează că ciuma se întinde tare, dar „Iașii și Botoșanii sânt sănătoase“, iar la 13 decembrie face cunoscut că în Galați și Tecuci face ravagii, dar în Iași și Botoșani e liniște.

În 1832, când se introduce în Moldova organizarea comunală, după Regulamentul organic, s'au luat măsuri pentru păstrarea curățeniei pe ulițele orașului și prin ogrăzile locuitorilor, care însă nu prea înțelegeau rostul dispozițiilor prescrise de cârmuirea orașului.

1. — N. Iorga : Documentele Callimachi I, p. 191.

La 18 maiu 1833, Eforia raportează Departamentului că de mai înainte vreme a luat măsuri prin poliție ca toți dughengii să aibă la dughenile lor, cele trebuincioase pentru a se apăra contra focului, precum cadă cu apă, cângi, odgoane și scară, și în acelaș timp să fie datori a-și curăți în dreptul dughenei lui, și în față și gunoiul de din dos. Cei mai mulți s'au supus acestor măsuri, numai câți-va sudii austriecești nu s'au supus și nici că vor să audă de toate acestea. Așa, în ziua de 30 april 1833, pe la ceasurile 6 de noapte, s'a iscat un foc strașnic din dosul dughenilor din pliațul târgului, și cu ajutorul lui Dumnezeu în ceasul ce au ajuns și tulumbele cu alte unelte de foc, îndată s'au tăiet focul; asemenea și la un han al lui Zadurovici, ce i-au dat foc un frate al lor lipsit de minte. Și din toți negustorii aflători cu dughenile în pliaț, s'au supus la hotărârea acestei eforii, numai o samă din supuși străini, mai ales spițărul *Iosup Dobrovoçhi* supus austrieceșc, cu totul se împotrivește totdeauna, nefiind supus la nicio îmbunătățire de a Eforiei, precum de pildă și la curățirea uliței pe dinainte dughenei sale, unde acum venind din megieși neguțători, au făcut arătare, tânguindu-se de acest Dobrovoçhi, că au desbrăcat pe niște copii a lor în uliți, supt cuvânt că ar fi dat niște gunoaie din dosul caselor lui, făcându-se dela sine giudecător și implinitor, și nici de poliție nu înțelege. Ca să nu mai fie, pe viitorime, o pildă rea și pentru alți locuitori, să se supuie cazul locului cuviincios.

Departamentul intervine la Agenția austriacă, cerând să se înfrâneze sumeția acestui supus, și de a fi îndatorit, ca și ceilalți locuitori, să execute măsurile luate pentru binele obștesc ¹⁾.

La 19 iunie 1834, *Doftorul Samurcaș* din Botoșani, face cunoscut Departamentului că din pricină că în mijlocul orașului sânt așezate la un loc 16 scaune de căsăpie, se pricinuește stricarea aerului, iar aceasta aduce boală locuitorilor, și cere ca acele trunchiuri să se împrăștie pe la marginile târgului, în diferite locuri, nu la un loc, ca să se ferească pe locuitori de orice molimă.

Iată și Insemnarea de numărul trunchiurilor de căsăpie din Botoșani, în anul 1834 septembrie 2:

1 pe locul lui Gheorghe Neculai Făclierul

1 pe locul lui Mihai zet Cornea

- 1 pe locul lui Luca Goilav
- 2 pe locul lui Gheorghe Cazacu
- 7 pe locul lui Zima Botezatu
- 1 pe locul lui Neculai Adam
- 5 pe locul bisericei armeneşti

21

Prin o altă cerere către Departament, Eforia intervine să i se aprobe măsura ce a luat ca fiecare mahalagiu, care vine în piaţul ce este pardosit, dar *plin de gunoaie şi de tină, ca de două palme*, să cureţe pe rând, ca unii ce se folosesc de piaţul pietruit, dar fac gunoaie pe urma lor, şi n'are cine să le cureţe.

Departamentul încuviinţează această măsură, şi dă ordin Isprăvniciei să se execute.

La 29 maiu 1835, Eforia raportează Departamentului că atunci când Domnitorul Mihalache Sturza a vizitat Botoşanii, s'a interesat de chipul cum execută locuitorii dispoziţiunile luate de Eforie pentru paza focului şi curăţenia oraşului, şi i s'a spus lui Vodă nesupunerea unora dintre orăşăni, *boeri şi neguţători*, care nu păzesc de loc poroncile Inaltei ocârmuirii; că atunci Prea Înălţatul Domn a poroncit Isprăvniciei ca pe acei mai însemnaşi la asemenea nesupunere pentru binele şi liniştea obşteşcului folos, *să se străfuiască*, în folosul Casei Eforiei, iară pe acei *mai de gios*, să se înfrâneze prin poliţieneştile măsuri, spre pilda şi a altora. Eforia întreabă: pentru asemenea nesupuşi, ce anume ştraf să se poată lua, sau ce fel de înfrânare să se pilduiască.

La această întrebare, Departamentul răspunde că: pe *fruntaşi* să se străfuiască cu preţul ce ar «costisi pojarniceştile enstrumenturi ce fieştecare este dator a le avea la binaua sa, în folosul Eforiei, care ştrafuri să se încarce prin sămi, iar pe *acei neavuţi să se înfrângă înaintea binalei sale câte cu zece lovituri*, spre pildarisirea şi a altora, îndatorindu-i apoi, atât pe cei dintâi cum şi pe cei de al doilea, a face îndată asemenea enstrumenturi. Aceasta va sluji de pravilă şi pentru alte târguri în asemenea împregiurări¹⁾.

În vederea apărării oraşului contra primejdiei unei epidemii, din pricina necurăţeniei, s'au luat măsuri de igienă destul de serioase.

Departamentul trebilor din lăuntru, având cunoştiinţă că la târgul

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 68, Tr. 884.

Botoşani este cea mai mare neorânduială în ceace se atinge de curăţenia târgului, că pe toate uliţele ar fi aruncate gunoaie de prin ogrăzi, că mulţi locuitori ar fi făcut anume şanţuri de scurgere de prin ogrăzile lor în uliţe, de pe la cuhni şi fântâni, că toate carele şi căruţele ce aduc lucruri de vânzare, ar fi şezând în pliaţul pardosit cu piatră, încât gunoiul s'ar fi făcut nesuferit locuitorilor; că pascăriile nu s'au scos din târg, încât urmează putoare vătămătoare sănătăţii, şi precupeţii strămtoresc peste măsură pliaţul târgului şi uliţile; că lucrarea lumânărilor şi tăerea carnei se face tot în târg, şi altele de acestea, Departamentul dispune să se eie următoarele măsuri:

1.—Să nu se îngăduiască mai mult aruncarea gunoaelor pe uliţi şi prin ogrăzi, nici jghiaburi eşite la uliţi din ogrăzi, prin care se scurge udeală sau necurăţenie de pe la culni, ci aceste gunoae fieştecere stăpân de casă să le scoată cu a lor căruţi afară din oraş, şi întru aceasta să se facă şi publicaţie, ca să nu rămăe nimărui cuvânt de parapon asupra măsurilor ce s'ar lua, când s'ar vedea nesupunere şi neurmăre din partea cuiva.

2.—Carăle şi căruţile ce aduc lucruri spre îndestulare şi spre vânzare târgoveţilor, să nu steie mai mult în pliaţul cel pardosit cu piatră, nici să se poarte pe toate uliţile târgului, ci să li se hotărască un loc aiurea, îndemănatăc şi pentru oraşani, ca cu acest chip să lipsască gunoaiele ce fac ele.

3.—Pascăriile să fie scoase la marginea târgului, ca să lipsască putoarea ce aduce vătămăre sănătăţii, urmare ce şi până acuma trebuia să se păzască.

4.—Tăerea cărnii să nu se îngădue a fi în oraş, ci afară, la marginea oraşului, şi să se ducă apoi la scaune în târg atâta numai cât ar fi de trebuinţă pentru zilnica vânzare, dar şi aceia prin căruţe acoperite. Asemenea urmare se va păzi şi cu facerea lumânărilor.

Caracteristică este jalba dată Eforiei de cătră un negustor din Botoşani, care se tângue de «putoarea» pe care n'o mai poate suferi:

Neguşitorul Iosub Meier

cătră Eforia târgului

Cu plecată jalubă

Fiindcă înaintea dughenei mele s'au pus un precupeţ, anume Harbuz, cu taraba de peşte sărat, încât din pricina

a multei putori ce sufăr din această pricină au rămas să-mi închid dugheana, nefiind în stare a putea şede în dugheană, atât eu cât şi cei ce vin de-mi fac alişveriş, şi fiindcă eu ştiu că este poroncă ocârmuirei ca tot peştele sarat să se afle şezând pe la margine, iar nu prin piaţă, şi încă prin lipţcănie, din care pricină se poate smirdui îndestul oraşul, eu plecat rog pe cinstita Eforie, ca în puterea poroncilor ocârmuirei să mă mântue de această putoare în care mă aflu petrecând, şi de o parte şi de alta, căci în altfel trebuie să-mi închid dugheana.

1834 noemvre 16.

Iosub Meier

Pentru prinderea cânilor vagabonzi şi ridicarea cadavrelor de animale moarte, de pe stradă, Eforia angajase încă din 1832 oameni speciali, şi în anul 1835 face chiar un contract cu doi *hiţili* :

Gios iscăliţii Vasile Cervinschi şi Vasile Velniceriu facem ştiut prin acest înscris ce-l dăm în canţeleria oraşieneştei Epitropii din Botoşăni, că noi ne am alcătuit pe un an de zile de a fi *hiţil* spre ucidirea şi stârpirea cânilor ce umblă bezmetici pe uliţele târgului şi prin mahalale şi fac stricăciuni cu muşcarea oamenilor.

Nu mai puţin suntem îndatoriţi a ridica şi a curăţi orice hoituri moarte se vor găsi aruncate pe uliţi, asemenea şi hoiturile cânilor ce îi vom jupi, îndată cu a noastre căruţele vom scoate afară din oraş, la locul unde ni se va hotări. Şi pentru a noastră osteneală avem a priimi peile cânilor ucişi şi a le vinde cui vom vroi, nedându-ni Eforia nici o plată alta.

1835 septemvre 15.

Prima farmacie și primii medici din Botoşani,

Cel întâi medic, în Botoşani, trebuie să fi venit în anul 1793, când Domnitorul Mihail Suţu, în urma tânguiri târgoveţilor că nu au doftor, și din pricina asta viaţa li se primejduşte, li dă voie ca „ori pe care doftor vor găsi și se vor mulțami ei cu dânsul, să-l ție la târgul Botoşanilor“.

Hrisovul domnesc, care dă botoşănenilor această învoire ni-a fost pus la dispoziție de d. farmacist Semaca, și are următoarea cuprindere :

*Noi Mihail Costandin Suțul Voevod cu mila lui Dumnezeu
Domnu Țării Moldaviei*

Să face știre cu acest hrisov al Domniei mele, pentru că prin jalba ce ni-au dat târgoveții din târgul Botoşani, au arătat că neavând doftor acolo, la mulți viața li s-a primejduşte, cerșând ca să aibă voia, să ție doftor cu a lor plată, și pi care ei îl vor găsi și se vor mulțami cu dânsul, cum și spițarie a deschide ei și nu alții. Deci văzând Domnia mea că a lor cerire iaste cu cale și nu de stricăciune, iată li să dă voe, ca ori pe care doftor vor găsi și să vor mulțami ei cu dânsul, să-l ție la târgul Botoşanilor. Pe care doftor poroncim Domnia mea, nimine din doftorii Curții Gospod, să nu-l supere întru nimică. Și el ca un arhiatros a târgului să fie datoriu a apăra târgul de doftori minciunoși carii cu neștiința lor aduc primejdie vieții ominești. Și fiind că i se plătește de cătră obștie, să fie datoriu a căuta cu silință și cu cuget nevătămat și pe acei săraci de care va fi chemat și spre agiutoriu doftorului orânduim Domnia mea ca să aibă «opt» liudi scutelnici pentru care poroncim Domnia Mia Dumitale Vel Visternic, să-i treci la izvodul de scutelnici cu pecete gospod ce

iaste în Vistierie şi să-i aibă nestrămutat, cum şi spiţaria să aibă toată voia a avea acolo în Botoşani, iar fără voe târgoveţilor să nu poată alţii a avea spiţarie acolo, urmându-se şi plata doftorilor, precum şi la alte spiţării de aicea din Eşii. Poftim dar Domnia Mia pe alţi fraţi luminaţi Domni pe carii svântul Dumnezău să va rândui în urma noastră la Domnie aceştii ţări, să nu strice această aşezare, ci mai vârtos să o întărească pentru a Domniilor sale vecinică pomenirea. Scrisu-sau hrisovu acesta, la scaunul Domniei Mele, în oraşul Eşii într-o cea dintâi Domnie a noastră la Moldavie în anul dintâi.

1793 octomvre 5

Io Mihail Suţu Voevoda.

Prin acelaş hrisov, în 1793, li se dă voe târgoveţilor de Botoşani să aibă şi o *spiţarie*.

Prin hrisovul din 11 ianuar 1796, Alexandru Calimah Voevod, apără şi întăreşte «privileghiul» dat de Mihail Suţu Voevod, în 1793, târgoveţilor de Botoşani, pentru a-şi alege un doftor şi a-şi deschide spiţarie în acel târg.

Din cartea domnească a lui Alexandru Constantin Moruzi, ce o dă, la 5 august 1806, şpiţarului Ion Gorghias, se vede că acesta a avut prima farmacie, în Botoşani, în 1793, şi în 1806 nu se îngăduie să se mai facă o nouă farmacie :

*Io Alexandru Constandin Moruzi Voivod cu mila
lui Dumnezău Domn ţării Moldovei.*

Ioan Gheorgiu spiţar dela Botoşani prin jaloba ce au dat cătră Domnie me, au arătat că de 12 ani ţine spiţarie în târgul acesta la care au fostu cu toată silinţa să se afle în toată vreme îndestulare de tot felul de doftorii fără a lipsi vreodată cel mai mic lucru şi doftorii bune, şi în curgere acestor ani, n'au dat cât de puţin cusur, nu numai cu lipsă de doftorii sau cu neplăcere lor, dar nici la urmarea purtării lui cu orăşanii, după cum prin mărturie înscris ce i-au datu toţi orăşanii de acolo arată şi încredinţează mulţămire ce au despre dânsul şi pentru doftoriile ce ţine la

spiţărie, şi pentru purtare sa cu dânşii, care mărturie este încredinţată şi de cătră D-lor Vornicii de Botoşăni, şi ca unul ce ţine spiţărie de atăţia ani cu toată îndestulare şi odihna târgoveţilor, au făcut rugăminte ca să nu fie slobod a să mai deschide şi altă spiţărie de cătră alţii, *nefiind oraş lacare să să poată afla mai multe spiţării*. După cum este cunoscut că întratăţia ani de când ţane el spiţărie s'au îndestulat şi s'au mulţămît toţi târgoveţii, după a căruia jalobă rânduindu să de cătră Domnie Me pe *Arhiatros Antonie Fotino* ca să-i facă cercetare, întâi de este adevărat vrednic di treaba aceasta, are îndestul praxii şi învăţatură a meşterşugului spiţării şi al doilea de ţine doftorii bune şi cu îndestulare şi al treilea de este îndestul a să afla numai o spiţărie în oraşul aciala, şi nu cere trebuinţa să se mai deschidă şi alta, şi al patru de are mărturia şi încredinţarea ce prin jalobă au arătat dela orăşăni de acolo că este primită şi sunt cu toţii mulţămiţi şi de doftoriile ce ţane şi de urmările lui, după cercetarea ce cu amăruntul pentru toate aceste i s'au făcut de către *Arhiatros*, cu anafora ne înştiinţează că şi toate arătările lui sunt adevărate şi că el este cu îndestulă învăţatură la *meşterşugul spiţării*, şi mărturii dela toţi orăşăni încredinţată şi de D-lor boerii Vornici de Botoşăni are, prin care încredinţază că şi de doftorii că ţine cu toată îndestularea şi bune, şi de urmările şi purtarea sa cu dânşii sunt pre mulţămiţi. Pentru aceasta de vreme ce şi de cătră orăşăni este priimită şi cerută şi slujba sa o păzeşte cu toată silinţa şi fără de cusur şi meşterşugul său este bun, şi sânt trecuţi 12 ani de când prin silinţa sa au îndestulat oraşele de trebuincioasele doftorii, *Hotărâm* prin carte aceasta a Domniei Mele ca nimene alţii să nu poată deschide şi ave spiţării în târgul Botoşăni fără numitul spiţării *Ioan Gheorgiu* cari şi păra acum au avut şi au îndestulat pe orăşăni cu trebuincioasele doftorii având şi el însă purtare de grijă ca şi deacum înainte să ții doftorii cu îndestulare şi bune proaspete, dându-le cu prejul cuviinciosu. Şi poruncim Domnia Me şi D-lor Vornicii de Botoşăni ca pe nimene alţii să nu îngăduie a ţine spiţărie ce

numai acesta, urmându-să întocma după porunca şi hotărâre Domniei Mele precum mai sus să arată. Iar când după vreme nu va păzi slujba sa, după cum pân acum şi va face vreun cusur, atunci dând jalobă orăşanii de acolo, să va pune la cale precum va cere trebuinţa.

1806 August 5

La 9 iunie 1813, Scarlat Alexandru Calimah Voevod, prin Cartea Domnească ce o dă lui Gorghias, îi întăreşte dritul ca şi de acum înainte să aibă a ţinea spiţarie în Botoşani, pentru binele obştesc şi a celor de prin afară de târg, şi hotărăşte, spre ajutorul lui, ca să aibă şi 15 liudi oameni străini, pentru slujba sa şi a spiţariei, care oameni, aducându-i de peste hotar, străini şi fără niciun amestec cu locuitorii acestei ţări, să fie ei scutiţi de tot birul Visteriei şi de orice alte dări şi havalele ¹⁾.

Un alt spiţer, „Franţi Xaiver Naiman“ cere, în 1813, să aibă voce a deschide o spiţarie în târgul Botoşani, în care să ţie şi să lucreze tot felul de doftorii curate şi alcătuite cu cea mai scumpă purtare de grijă, după rânduiala meşteşugului spiţericesc, şi pe lângă aceasta să le dea şi cu preţuri mai eftine decât se urma până acum dela *spiţaria ce se află*. Aduce şi adevăriniţă dela dumnealui Arhiatros Spiridon Asani şi dumnealui doftorul Efstatie. Domnitorul strică privilegiul acordat spiţărului Gorghias, ca spiţaria lui să fie singură numai în poliţia Botoşani, şi-i dă scutire pentru o calfă şi trei slugi ²⁾.

Documentul este destul de limpede: în 1813 era o singură farmacie, în Botoşani, acea a lui Iohann Gorgias; în cererea lui Neuman de a i se acorda dreptul să deschidă o nouă farmacie, se obligă să vândă medicamentele cu preţuri mai eftine decât se urma până acuma dela *spiţaria ce se află*; dacă ar mai fi fost încă o spiţarie, nu ar fi întrebunţat Neuman acest singular.

Documente din 1813 şi 1814 pomenesc despre un farmacist *Lochman*, în Botoşani.

La 15 ghenar 1813, Marghioala Calimah scrie lui Lochman :

Proschino, chir Locmane.

Poftesc pentru un şip de cerneală, ca să-mi dai, şi cu

1. — Documentele menţionate până aici sunt ale d-lui Semaca.

2. — N. Iorga; Documentele Callimachi, I, p. 509.

ţidula aceasta ți se va plăti, că-mi trebuieşte pentru cuco-
naşi, şi sminteală să nu se facă.

Spîşterul notează: „Rp. Atramenti Hij“. ¹⁾
La 24 februar 1814, îi scrie:

Săor Locmane
Trimete-mi trei dramuri spirt de afion că îţi voi plăti
Mari Calimachi.

Spîşterul notează: „Rp. K. anod. 31. 30“ ²⁾.

Maria Callimachi era o clientă veche a farmaciei. La 3 maiu 1812
scrisese, fără a arăta numele farmacistului: «Arhon spişăr, triimete-mi
nişte picături licfor anodinu» ³⁾.

Din acestea ar rezulta că Lochman era farmacist în farmacia lui
Gorgias, dar nu proprietarul unei alte farmacii.

Din hrisovul lui Ion Sandu Sturza, dela 8 noembre 1822, se vede
că s'a mai fost înfiinţat o farmacie, în Botoşani, prin un hrisov al
Domnitorului Scarlat Kalimah, dar Sturza hotărăşte: „spişăria aceia
care s'au fost deschis acolo prin hrisovul luminatului Domn Scarlat
Kalimah V. Vod., va rămâne după cum până acum, asemenea şi de a-
cum înainte în nelucrare, rămâind a fi în târgul acesta numai spişăria
numitului Giorgias“.

Mai târziu, în 1833, documentele vorbesc despre spişăria lui Io-
sup Dobrovoŭchi, supus austrieccesc, care funcţiona în Botoşani.

Despre calităţile şi meritele farmacistului Iohan Gorgias am vor-
bit, pe larg, în alt loc din această lucrare ; reproducem acuma hriso-
vul Domnitorului Ion Sandu Sturza, din 4 noembre 1822:

*Cu mila lui Dumnezău Noi Ion Sandu Sturza
Voevod Domn Ţării Moldovei*

Cu cuget neadormit şi cu tot gândul fiind Domnia Me,
cătră lucrarea facerilor de bine ce stăpânitorii sânt îndă-
torii purure a sta cătră toate stările ce se află supt ocăr-
muire lor, spre ce de obşteie a lor mulţămire şi fericire

1.— N. Iorgă: Documentele Callimachi, II, p. 48.
2.— Id., p. 52.
3.— Id., p. 46.

pentru ca prin aceasta să să arăte mulţămitoriu cătră pronie cerească ce ne-au învrednicit oblăduirii şi Domniei aceştii păzită de Dumnezeu ţări a Moldaviei, iubita noastră patrie, prin urmare în faptă a facerii de bine încât putinţa va sluji cătră toţi de toate stările, împărtaşind pe fieşte care după cuviinţa stării sale, cu daruri, mile şi agiutoriu de darurile Domneşti, luat-am sama la jalba ce ni-au dat D-lui Iohan Gheorghias spiţariu din poliţie Botoşani, arătând că pentru slujba ce au adus oraşului acestuia cu lucrare spiţării sale, unde se află ţâind-o de 30 ani şi mai bine, şi pentru alte osebite săvârşiri cu care s'au aflat după vreme a oraşului trebuinţi, Luminaţii Domi de mai înainte i-au făcut oareşicare cuprindere de privileghiu şi miluire, făcând rugăminte ca să i să întărească acea cuprindere şi prin Hrisovul Domniei Mele. Deci după jaloba ce mi-au dat încredinţându-ne Domnie Me prin cercetare că numitul cu adevărat au adus purure slujbă osărdnică, şi cu mărturisita vrednicie spre obşteasca mulţămire a lăcuitorilor din oraşul acesta, arătând cătră aceasta îndestule dovezi în scris atât din partea lăcuitorilor târgoveţi şi de alte stări cât şi din partea dregătorilor ci s'au aflat după vreme la ţinutul acela, după care dovezi s'au văzut că şi întru întâmplare de boala ciumei ci s'au întâmplat în pomenitul târg, chemat şi însărcinat fiind de a sluji, au jărtvit nu puţină osteneală şi nevoinţă şi au împlinit cele mai vrednice săvârşiri spre curăţirea şi mântuirea oraşului de răul acesta.

Asămine şi la întâmplările aceste de curând a răzvrătirilor au fost nelipsit, purfând de grijă cu toate chipurile ce au putut spre apărarea şi paza oraşului de întâmplări primejdioase. Am socotit şi după aceste viderate mărturii a râvnei şi a vrednicilor sale purtări, am găsit cu cale şi cu toată dreptatea de a avea şi dela noi, o asămine cuprindere de privileghiu şi miluire.

Drept aceia dar spre oareşcare răsplătire a osteneşilor sale dovezi vrednice de toată credinţa, Hotărâm şi prin acest al nostru Domnesc Hrisov adiverind toate cele de

mai sus însămnate pentru D-lui și pentru slujbile sale, îi întărim privilegiul care mai din vechiu prin cărți și hrisoave l-au avut și îi facem cuprindere pronomium ca socotit fiind D-lui întru stările cele de bun niam a pământului acestuia, să i se de și toată cinste cuviincioasă ca unuia din starea aceasta, folosindu-să și cu legiuitiul privileghiu a stării aceștia, de a scuti toate bucatile ce va ave drepte a sale, oi, stupi sau rămători și vinul din adăvurate viile sale, de plata goștinei, a desătinei și a vădărăritului fără să să supere de cătră slujbași cu cât de puțină plată. Iar pe lângă aceasta hotărâm ca în târgul acesta să aibă a fi numai a sa spițarie, fiind aceasta și cu de obștie mulțămire a orășanilor, iar spițeria aceea care au fost deschis acolo, prin hrisovul Luminatului Domn Scarlat Calimah Voevod, va rămâne după cum păra acuma asămine și de acum înainte în nelucrare, rămăind a fi în târgul acesta numai spițaria nimitului Gheorghias care au mărturisit destulă destoinicie spițariei și vechiu spițariu de samă de a fi acolo, precum să mărturisește și i să dă acest drit și prin hrisovul fericitului întru pomenire Domn Alexandru Moruz Voevod și prin hrisov și carte gospod din trecutul an 1820, fără să fie altul volnic de a deschide altă spițarie în târgul acesta, îndatorindu-să însă nimitul Iohan Gheorghias de a fi cu căzuta sârguință spre a ave doftorii bune și curate cu toată îndestulare, urmând și vânzarea lor cu prețul cuviincios, fără asuprirea lăcuitorilor orășani. Să aibă a scuti și una crăcimă ce va ave cu băutură în târgul acesta și de toate alte orice dări adică banii agiutorinții și alte havalele. De osăbit să aibă a scuti și 15 liuzi oameni străini aduși de piste hotar adiveriți prin mărturia dregătorilor și cercetați de cătră Visterie că sănt străini aduși de piste hotar fără amestec de bir cu lăcuitorii țării precum se hotărăște. Poftim dar Domnie Me și pe cei din urma noastră luminați Domni, frați noștri, care din pronie cerească să vor rândui întru ocărmuire țării aceștie, nu numai să nu strămute această cuprindere de milă și privileghiu, ce mai ales să întărească și să adaugă pentru a

Domniilor sale laudă şi purure fericită pomenire. S'au scris hrisovul acesta la scaunul Domniei Mele în oraşul Eşii într-u ce dintăi Domnie a noastră la Moldavie în anul dintăiul *la let 1822 Noemvre 8.*

Ioan Sandu Sturza Voevoda 1).

Prin zăpisul de vecinică vânzare, din anul 1846 Ghemar 19, Iohan Gheorghias, spiţâr, fiul răpăusatului său părinte Iohan Gheorghias tot spiţâr, vinde cumnatului său Iohan Binder, spiţâr, a treia parte rămasă clironomie din spiţăria numită *spiţăria veche*, pe lângă partea ce a cumpărat-o dela sora lui, D-na *Catincă Argentie*, cu preţ de 1000 galbeni, iar prin zăpisul din 8 iunie 1855, Iohan Binder vinde ginerelui său Emerich Hajnal, dreptul farmaciei numită „Ighia“, astăzi farmacia Semaca.

Hrisovui din 1793 al lui Mihai Suţu dă învoire târgoveţilor de Botoşani să aibă doftor, care «ca un arhiatros a târgului să fie dator a apăra târgul de doftorii minciunoşi cari, cu neştiinţa lor, aduc primejdie vieţii omeneşti»; dacă au găsit un medic, şi pe cine anume nu se ştie.

Se pare însă, că încă mulţi ani dela data acestui hrisov, nu a fost medic în Botoşani, unde farmacistul Gorgias îndeplinea şi această sarcină.

La 1813 era un doctor *Iani*.

O reţetă latină din 29 august, dată pentru cucoana Maria Callimachi: «Pro coc. Mariora Calimachi», e semnată : „Scarl. Ian. Dr. Iani“ 2)

În 1817 d. Iorga menţionează un *Dr. Scheş* 3), iar alte documente, citate în această lucrare, pomenesc despre un *Dr. Peterson*, care ar fi fost în Botoşani, pe la 1820.

În „Condica liuzilor“ din 1830, *doftorul Samurcaş* din Botoşani scuteşte un număr de liuzi, şi tot în 1820, găsim pe *doftorul Caruz* scutind un număr de birnici.

Catagrafia din 1832 menţionează trei *doctori* în Botoşani: *Samurcaş*, *Gheorghe Meşu* şi *Gheorghiadu*.

1). Toate documentele acestea sunt reproduse şi de d. Iorga în lucrare sa :

2. — N. Iorga : Documentele Callimachi, II, p. 49.

3. — Id., p. 157.

În 1833, pe lângă doctorii Metz și Samurcaș, mai găsim pe Dr. *Schmidt* și Dr. *Caruzi* (Carouzi) Teodor.

La 1 ianuar 1836, docttorul *Cron* reclamă Vorniciei de Botoșani că sâmbătă noaptea, spre duminică, niște hoți i-au furat sania cu doi cai, telegari murgi, cu hamurile și cergele pe dâșii, tocmai când el trebuia să plece spre căutarea bolnavilor, prin ținut.

Atribuțiunile medicilor de orașe erau cam numeroase, în vremurile vechi.

Astfel, cu decretul No. 321 din 20 april 1844, *Doctor Max* este numit *doctor și mamoaș* a târgului Botoșani, cu însărcinare de : a căuta bolnavii scăpătați fără nicio plată ; a vizita morții ; iscându-se niscaiva epidemii, a le părăsi după puțință ; a privighia oprirea poamelor, și a verdețurilor crude. Pe lângă acestea, să caute de docttorirea pojarnicilor, bolnavii grosului, apoi vizitarea căsăpiilor și a cărdurilor de vite.

Leafa lui era : 5500 lei pe an. ¹⁾

Farmacisții, mai înainte vreme, îndeplineau și însărcinările rezervate medicilor, prin firea lucrurilor.

Am văzut actele de devotament făcute de spițerul Gorgias, în timpul holerei, când a înlocuit, cu atâta succes, pe doctorii cari se vede că nu erau încă în Botoșani. Servicii identice a adus populațiunei orașului și farmacistul *Emerich Hajnal*, ale cărui merite sunt recunoscute prin o mărturie ce-i dă obștia Botoșanilor, la 10 octombrie 1852, în următoarea cuprindere :

Suptiscăliții, obștia din târgul Botoșani, dorind a arăta stima și considerația ce păstrează din mai multe motivuri d-sale d-lui Emeri Hainal, spițăr a mai sus zisului târg, se grăbesc într'o unire a-i da această declarație. Cu cinste se propune în asămîne împregiurare a arăta d-lui Hainal omagiul sentimentelor de stimă și recunoștință ce în vreme de 11 ani a împlinit în acest târg, cu cea mai vrednică și și de laudă sârguință în însărcinarea sa de spițăr atât a târgului cât și a spitalului. Lăsând interesele sale, n'avea înaintea lui decât binele obștesc ; dorind a fi totdeauna trebuitor societății, întrebuița zelul și activitatea cea mai mare de a fi în toată vremea și în tot locul, acolo unde

umanitatea suferitoare cerea a sale slujbe.

În anul 1848 îndurarea sa s'a desvălit în totul mai cu deosebire. Pe când cumplita holeră făcea triste pustiiri în târgul Botoşani, dumnealui Hainal a fost încă cu mare zel şi activitate expunându-se în mai mult primejdii, el mergea în tot locul unde ar fi fost trebuitor spre a îndeplini nemărgenitele sale binefaceri, la sărmanii bolnavi. La săraci alerga cu cea mai mare grăbire spre a împrăştia neobositele sale binefaceri.

Suptiscăliţii sunt norociţi după atâta părere de rău ce li pricinuşte absinţa d-sale de a putea înoi astăzi expresia sentimentelor ce la fiecare vine din dragostea inimei şi datorile conştiinţei.

În urmarea acestor sentimente iscăliţii îşi fac o sfântă datorie de a arăta lui Hainal a lor vie recunoştinţă prin declaraţia de faţă, pe care îi rugat a o primi drept mărturie şi ca o recomandăţie pe lângă persoanele cu care ar avea onoare de a fi în relaţie.¹⁾

Mărturia aceasta este iscălită de un mare număr de boeri din Botoşani şi este întărită de Giudecătoria şi de agentul consulatului grecesc din localitate.

1. — Revista Miron Costin, An III, 1915, p. 10.

Încercări de aducerea apei în Botoşani.

Botoşănenii au făcut, încă de multă vreme, încercări de a aduce apă în oraşul lor.

La 1828 au cerut Sfatului orăşănesc să se facă, în mijlocul pieţii, „un havuz în care să se aducă apă pe oale, care să se verse întrânsul, prin o cişme făcută lângă havuz, şi în toată vremea să fie havuzul plin de apă“¹).

În 1832 se trecuse, în buget, o sumă pentru facerea unei conducte, dar Departamentul trebilor din lăuntru a găsit inutilă o asemenea cheltuială.

Nevoia de apă, însă, nu se putea satisface numai cu împotrivirea Departamentului, şi în 1836 Eforia însărcinează pe doi arhitecţi, pe Halek Zamvel şi pe franţuzul Fideal, să facă săpături împrejurul oraşului, pentru a găsi apă bună de izvor, pe care să o aducă, pe oală, în oraş, dar după o muncă de trei săptămâni, nu au găsit niciun izvor. Atunci Eforia se învoeşte cu Comisul Alecu Ventura, ca pe locul ce acesta îl avea mai la vale de biserica Ospenia, să facă o fântână adâncă de 10 stânjeni, şi largă de un stângen, cu două ciuturi pe lanţ de fier, care a costat suma de 4615 lei 60 bani.

La 1844 se fac, pentru încercare, mai multe fântâni cu pompă, în diferite locuri ale oraşului.

Abia mult mai târziu, chestia apei a fost rezolvată în Botoşani.

1. — N. Iorga : Studii şi Documente, V, p. 283.

Piaţa oraşului

Din vremuri vechi exista o piaţă în Botoşani, un loc pe care se adunau negustorii, în zilele de iarmaroc, cu vitele şi alte lucruri ce aveau de vânzare. Locul acesta era destul de încăpător, ca să cuprindă mulţimea vitelor şi a carălor cu mărfuri, care se îngrămădeau într'un centru comercial, aşa de însemnat, precum erau Botoşanii.

În 4 maiu 1776, Grigori Alexandru Ghica Voevod dă un hrisov cu privire la piaţa târgului Botoşani, care „cu mila şi buna rânduială ce s'au urmat de cătră Domnia mea, au mers şi merge spre întemeiere şi adăogirea oamenilor, *ce năzuesc din părţi străine*, şi se aşază la numitul târg Botoşanii, fiind loc cu toată îndestularea hranei trebuincioasă şi cu lesnire a face agonisită şi orice chip de neguţătorie“. Drept aceia, aflându-se acolo la Botoşani un loc slobod, carele dintru început au fost menit pentru adunarea oamenilor ce se strângeau la zi de târg, fiindu-şi vitele ce aveau de vânzare pe acel loc, acum, din adăugirea şi înmulţirea lăcuitorilor ar fi început unii a se întinde ca să eie şi dintr'acel loc, şi cu această pricină de împedicarea aliş-verişului ce se face la toate zilele de târg, neavând cei ce năzuesc cu vite de vânzare unde să le fie, care lucru nesuferind Domnia mea a face împedicarea alişverişului locuitorilor“, a poruncit lui Nanul, biv vel Portar şi lui Manolache Dimachi, biv Vel Jitnicer, Vornici de Botoşani, de au măsurat acel loc, şi au găsit că din colţul gardului de sus a visternicului al doilea, Costandin Gheuca, şi până în gardul lui Pavăl a Anii, locul are o întindere de 120 stânjeni gospod, iar lungul locului este de 280 stânjeni gospod, din marginea drumului ce vine printre dughenile Visternicesei Catrina Catargi şi printre dughenile Stolnicesei Cogălnicenitei, pe din sus de cerdacul vămii Târgului-Boilor, din marginea drumului la vale upre Săcna. Acest loc l-au hotărît cu pietre, „fiind loc slobod şi fără pricină.“ Domnul porunceşte ca nimeni să nu se atingă de acest loc, şi cine ar înfrânge porunca domnească, să fie oprit şi împedecat de Vornicii de Botoşani. 1)

La 1828 târgoveţii «întru o unire, mari, şi mici, boeri şi neguţitori, ca nişte răzăşi a târgului Botoşani», se adună şi fac o jalbă către Sfatul orăşienesc, prin care, între alte deziderate, cer ca «în mijlocul pliaşului târgului să se facă un havuz, în care să se aducă apă pe oale, care să se verse întrînsul prin o cişme făcută lângă havuz, şi în toată vremea să fie havuzul plin de apă»; în acelaş timp cer să se pietruiască piaţa: «Pliaşul, uliţile şi drumurile târgului, pentru că din vreme în vreme acum au ajuns a se face, mai vartos toamna şi primăvara, o prăpastie a glodurilor, din care pricină de multe ori se închide şi târgul, neputându-se aduce de pe afară producturile şi cele trebuincioase spre vânzare, şi, deşi se aduc câte puţin, numai din acea pricină urmează o scumpete nesuferită, şi pătimeşte saracul norod o mare lipsă şi multă nevoie, pentru aceia trebuinţa cere neapărat şi o dreaptă închipuire a se face toate de piatră, cu cât se va putea mai în grabă, ca să lipsască nevoia şi să se aducă întru efitnătate toate spre obşteşcul bine». ²⁾

Dorinţa târgoveţilor a fost îndeplinită, şi cu trecerea vremei piaţa a fost pietruită.

De glod, însă, nu au scăpat botoşănenii, şi în anul 1832, Paharnicul Ion Brănişteanu adresează Ministerului de Interne o jalbă care merită să fie cunoscută:

Cătră cinstitul Departament Ministeriei
Pricinilor din lăuntru

Paharnicul Ion Brănişteanu

Plecată Jalbă.

De când au început a se aduna nărodul, şi a se face târgul Botoşanii, în mijlocul târgului s'au lăsat un piaz unde se adună femeile de aduc de vânzare zarzavaturi şi altele de ale mâncărei şi precupeţi de vând sare şi alte lucruri, în care piaz se obişnuia dela o vreme de se strângea şi cară cu fân şi cu lemne, şi ne mai curăţindu-se de gunoiul ce se făcea dela cară, când ploua mai ales toamna şi

primăvara, se făcea o glodărie de nu putea omul pe gios să umble şi nici femeile ce aduceau legume de vânzare, şi nici precupeţii nu puteau să şază în glodărie. În anul trecut Eforia cu sfatul obştesc au pus oameni de au curăţit gunoiul şi pardosit cu piatră şi s'au făcut un lucru prea bun ; când plouă se scurge apa şi rămâne piatra curată, şi poate umbla nărodul pe gios. Dar nu s'a putut dezbăra ca să lipsască carăle din piaţă. Din pricina a câteva dughene băcălii şi rachierii ce se megieşesc cu piaţa, care mai mult de zece dugheni nu sânt, care ţintărisesc ca să vândă câte un pahar de rachiu mai mult la acei cu carele, şi din piaţă se face o uliţă mare, şi acolo în uliţă se strâng care cu fân şi cu lemne, de se iezeşte uliţa şi nu poate nimenea să treacă, D-lui Spatarul Gheorghe Varlaam, eforul, văzând acest lucru necuviinţios, au pus oameni de au curăţit piaţa şi uliţa de gunoiu, şi au găsit un loc unde au fost casele răposatului Ban Vârnav Petrachi, tot aproape de târg, care loc se stăpâneşte acum de cătră casa răposatului Căminar Mavromati, şi au pus oameni în piaţă, şi când vin carele cu lemne şi cu fân, le duc acolo, pe care loc pot să încapă peste 200 de cară, pentru care loc poate să se puie la cale casa Eforiei cu casa răposatului Mavromati, să-i dea ceva plată pe an ca să statornicească strângerea carălor pe acel loc, şi să rămâe piaţa şi uliţa curate, pentru sănătatea obştiei. După ce am văzut piaţa şi uliţile curate, nu numai eu m'am bucurat, dar şi toată obştia, acei ce înţeleg şi cunosc această bună rânduială.

Se vorbeşte prin târg că acei băcali şi rachieri cari nu voesc să fie piaţa şi uliţile curate, se sfătuesc ei ca să vie la Eşi să dea jalobă, cerând ca iar să fie carăle în piaţă şi în uliţă. Apoi de vor veni cu jalobă aici, să nu li se fie în samă, că cererea lor este neprimită de obştia celor ce înţeleg binele; căci după cum s'au pus la cale de cătră D-lui Spatarul Varlaam, ca să fie în toată vremea piaţa şi uliţile curate, bine s'a făcut şi toată obştia s'au bucurat văzând o curăţenie care n'au mai fost altădată. Şi acei bacali rachieri

care voesc să fie carăle în piaţă şi în uliţă, se înţelege că sânt îndemnaţi de o samă de oameni ce sânt învăţaţi a face răzvrătiri.

Ion Brănişteanu, Paharnic.

Departamentul a încuviinţat dispoziţiile luate de Eforie.

Nemulţămii de strămutarea făcută, o samă de negustori, bacali şi rachieri, dau o jalbă la Iaşi, chiar lui Vodă, plângându-se în contra eforului prezident şi a mădularilor, că-i necinsteşte în alişverişurile lor, că li-a mutat piaţa pentru cele trebuitoare hranei şi alişverişului, tocmai în târgul vitelor, ba că pe unii i-au şi bătut, şi pe ţaranii cari vin cu carăle tot îi bate şi-i trimete la pliaţul nou, ba în cele din urmă că li-a cerut şi bani pentru diferite motive. Pe această jalbă, însuşi Vodă pune următoarea rezoluţie: „Dumnealui Logofăţul din lăuntru va face pătrunzătoare cercetare asupra banilor ce li se cer, punându-se răspunderea asupra Ispravnicului pentru neîngrijirea sa, şi prin anafora mi se va face cunoscut, iar celelalte se cunosc pornite din îndemnările altora, şi li se va poronci a se părăsi de asemenea uneltiri, căci vor cădea în urgie“.

20 dechemvre 1834.

Sturza Voevod.

Spatarul Grigori Carp, Vornicul de Botoşani, din înaltă poroncă făcând pătrunzătoare cercetare, a găsit că prezidentul Spatar Gheorghe Varlaam şi mădulările Eforiei, sânt nevinovaţi, căci chiar acei ce s'au găsit iscăliţi în jalba cătră Vodă, au declarat că ei nici nu ştiu cine i-a iscălit în acea jalbă, şi că în contra administraţiei n'au nimic de raportat.

Clădirile publice ale Eforiei

Casa Municipality

Până la 1820 nu putea să fie vorba, în Botoşani, despre o clădire publică; din acele destinate pentru satisfacerea nevoilor obşteşti; până la acea dată nu se ştia ce-i aceia o cancelarie comunală. Funcţionarii cari aveau atribuţiuni de administraţie comunală, cum era şoltuzul, îşi scria actele în casa lui; documentele nu ni vorbesc de vreo cancelarie a dregătorului, şi numai din 1820 se face menţiune despre «cancelaria Vorniciei», dar din faptul că din câteva semi ale Vorniciei, pe care le găsim, nu se vede cheltuiala cu plata chiriei acestei cancelarii, putem bănui că şi cancelaria Vorniciei era în casa unuia dintre cei doi vornici.

În primul buget al Eforiei, din anul 1832, găsim la cheltueli suma de 400 lei, pentru „chiria casei muniipality”, dar în septemvre 1832 Eforia scrie Departamentului, că deoarece canceleria sfatului orăşănesc se află în o casă cu chirie de 330 lei pe an, bez 400 lei pentru meremetul ei, şi fiindcă proprietarul acestei binale, dumnealui Mihai Bolfosu, voeste să o vândă, casă bună, îndămănitecă, cu ogradă, şi *aproape de pliaful târgului*, Eforia cere învoire să o cumpere, cu preţul cel mai gios de 10.000 lei, pentru ca târgul să-şi aibă cancelaria sa proprie pentru deapururea. Dar, fiindcă în casa Eforiei nu sânt atâţia bani, cere ca Departamentul să închipuiască restul.

Casele lui Bolfosu erau în uliţa Țigănimei, şi erau expuse şi ele să ardă, în 1835, odată cu altă casă din apropiere, pe care a mistuit-o focul.

Abia în 1851 Eforia şi-a cumpărat un local propriu pentru cancelarie, casa care a fost pe locul unde este astăzi palatul Primăriei.

Casa aceasta a fost a Stolnicului Enachi Codrescu, dela care a trecut la Gheorghe Loiz, prin testamentul Stolnicului din 15 april 1806, şi Ioan Loiz, fiul Stolnicului, a vândut-o Hatmanului Anastasă Başotă, cu următorul act :

Zapis

Casele cu locul lor din Botoşani, care prin diiata răpăosatului Stolnic Ianachi Codrescu, unchiul răpăosatului meu părinte Gheorghe Loiz, ce este din anul 1806 april 15, îndatoritoare părintelui meu ca să le deie unuia din fiii săi ce va fi de parte bărbătească, după această pomenită diiată, s'au cuvenit mie aceste case, precum încredinţează şi maica mea acum Maria Loiz Căminăreasă, prin scrisoarea D-sale dela 5 a trecutei luni mart, încredinţată de pământescul sud, ținutului Hotinului, a le stăpâni sau a le vinde. Pe care deşi după a mea cerere, giudecătoria ținutului Botoşani încă dela 14 a trecutei luni ghenar, au formăluit mezatul acestor case, acolo în Botoşani, dar pentru cea mai departe lucrare desăvârşirei fiind oprită, cinstita Giudecătorie prin a mea jalbă cătră cinstitul Divan, am cerut voie Giudecătoriei de a le hareciliu vânzarea caselor, şi cinstitul Divan au găsit de cuviinţă a se publicarisi în toată ţara vânzarea acestor case, în vade de 40 zile, precum s'au şi urmat, şi după adresul cinstitului Divan cătră Giudecătorie, s'au încheiet mezatul cu 40000 lei asupra D-sale Hatmanului Anastasachi Başotă, pe care bani priimindu-i deplin în mânuli mele, am dat şi eu D-sale împreună cu zapisul acesta toate scrisorile ce am avut, şi de acum înainte şi în veci, în puterea mezatului şi a zapisului meu acesta, să aibă D-lui şi moştenitorii D-sale din neam în neam a stăpâni aceste case cu locul lor, ca pe unele ce le a cumpărat prin mezaţ, cu bună credinţă, precum spre aceasta urmează a mea iscălitură.

Ion Loiz, vânzător, adeverez. (i)

Domnitorul Moldovei Grigori Ghica, în semn de dragostea ce avea pentru Botoşani, de care-l legau amintiri de familie, cumpără casele şi le dăruşte Eforiei, în anul 1851.

Obştia boerilor şi a negustorilor adresează Domnului o mulţămire călduroasă, pe care Ministerul de Interne o publică în «Buletinul Oficial», spre obştească ştiinţă:

Departamentul Trebilor din Năuntru

No. 1229, anul 1851.

Se publică aice spre obştească ştiinţă înscris mulţămirea ce obştia oraşului Botoşani au adresarisit Prea Înălţatului Domn stăpânitor, pentru bunavoinţă ce au arătat cu hărăzirea cumpărării caselor de încăperi a autorităţilor acestui oraş.

Pre Înălţate Doamne.

Hărăzirea casei cumpărate de Înălţimea Voastră dela D-lui Hatmanul Başotă, pentru încăperile autorităţilor oraşului Botoşani, este o binefacere cu atâta mai însemnată cătră ţinutul ce în a sa rezidenţie au fost norocit a privi leagănul vostru, cu cât mijloacele sale nu-i înfătoşază putinţa de a-şi procura asemenea îndămănatăcă şi statornică aşezare.

Drept care întreaga obşteie a boerilor şi a neguţitorilor, pătrunsă de sentimentul cei mai afunde recunoştinţe, preţuind darul vrednic de sporita voastră bună cugetare, fiind merit pentru sălăşluirea dreptăţii şi al administraţiei, şi în incredinţare că Înălţimea Voastră aflaţi adâncă şi îndestulă plăcere în însuşi făptuirea binelui, încheie a sa plecată mulţămire cu unita ferbinte rugă cătră cerescul părinte, pentru îndelungarea străluciţilor ani ai Înălţimei Voastre, dela a căruia suflet ales şi generos, pe lângă folosinţa pildei puternice, derază şi închizăşluirea liniştei şi a fericirii Patriei.

Ai Înălţimei Voastre pre plecate slugi ?).

(Urmează iscăliturile boerilor şi ale neguţitorilor).

Grosul (arestul).

În 1835 Eforia a construit o casă specială pentru *grosul ţinutal*, adică pentru închisoare sau arest.

S'a păstrat şi însemnarea de suma cheltuită cu zidirea „grosului“, un document interesant al timpului:

*Insemnare de câți bani s'au cheltuit cu făcerea grosului
ținutal din oraşul Botoşani, de către Eforia orăşănească.*

Anul 1835 octombre 4.

<u>No.</u>	<u>Arătare anume</u>	<u>Lei</u>	<u>Bani</u>
6	Coşuri de piatră câte 233 lei 20 par. un coş	1517	48
70800	cărămizi mari şi mici, câte 13 lei 30 par. mia, câtă mare, câtă mică	976	
235	merţe var câte 5 lei 30 par. merţa	1318	114
5290	dimerlii năsip şi lut câte 6 lei 26 par. sută	353	28
15	ciubere, frânghie, funii la schele, 4 bădă- năli şi alte	86	12
919	salahori ce au lucrat în 67 zile, adică pe o zi câte 10 salahori şi 4 aristanţi, câte un leu de om pe zi, şi la salahori câte 25 parale de unul	818	105
304	zile pietrării ce au lucrat câte 2 lei de om pe zi şi 400 lei arhitectului şi a unei calfe	1006	60
168	zile la 49 dulgheri ce au lucrat în 44 zile câte 2 lei 20 par. de om pe zi	419	60
48	amnari şi 5 scânduri facerea uşorilor dela uşi, 2 lei 18 par.	127	90
209	dulapi şi 9 lătunoi pe pode şi acoperem- mânt, 2 lei 17 par.	530	108
86	costoroave şi grinzi, tij câte 2 lei 33 parale	244	45
111	lătunoe, tij ce au intrat şi la divanuri câte 1 leu 20 par.	166	54
321	scânduri de sută tij la acoperemânt, câte 23 parale	185	
5	scânduri ulm şi 8 scânduri brad uscate, câte 3 lei 17 parale una	44	70
34	leaţuri	17	
	meşterului pentru facerea a 7 uşi	30	
	meşterului pentru facerea a 7 ferestă de sticlă cu cercevelele lor	35	

6000 cuie de bătut scândurile la acoperemânt, 3 lei 21 par. suta cuie	214
32 1/2 oă piroane ce au intrat la ridicarea acoperemântului, câte 2 lei 35 par.	91 105
228 oă fier lucrat adică în 9 gratii de fier și legarea a 7 uși, câte 2 lei 30	627 9
2 tacâmuri de sobe	28
150 oă var bun de fețuit mai în urmă, câte 8 parale. oca	30
17 rogojini ce s'au pus la 10. divanuri, câte 2 lei una	34
3 lăcăți mari	28
Preoților pentru aghiazmă și măncarea a 10 vinovați, când s'au băgat în grosul nou sfințit	6
Zugrăvit din față stâlpilor cu negru și cercevelele fereștilor	12
Chiria unei baște pe vreme cât au șezut arestanții	120
	<u>9068 57</u>

Adică nouă mii șasezeci și opt lei cu 57 bani se cuprind cheltuiți cu o așa tamelnică zidire ce s'au făcut tot din piatră și cărămidă.

Gheorghe Varlaam, Spatar; Grigori Neculau.
Secretar: *Neculai Dimitriu* ¹⁾.

Slujbaşii Eforiei

Despre unii efori am dat oarecari amănunte în capitolul care tratează despre populaţia oraşului, şi anume despre acei cari figurează în catagrafia din 1832; mai sunt însă unii, despre care aflăm câte ceva din „condicile foilor de calităţi”, a funcţionarilor, păstrate în Arhiva Statului din Iaşi.

În condica 10, din 1839, găsim următoarele:

Costandin Haretu, cilen al Eforiei Botoşani.

Născut în Botoşani, la anul 1803 februar 3.

A învăţat, la osebiţi dascali, moldoveneşte şi greceşte, gramatica şi hristoitia.

Insurat. Are 3 copii: 2 fete şi un fecior.

Are o casă de piatră şi 2 dugheni, şi 2 locuri sterpe în târgul Botoşani.

La 1832, la înjghebarea Eforiei Botoşani, el a fost candidat ales de obştie, în mai multe rânduri, şi în prezent, acum de un an este ales de obştie cilen a Eforiei.

Este silitor, cinstit şi cu bune purtări.

Neculai Placă, cilen Eforiei Botoşani.

Născut în Botoşani la 1794 maiu 9.

A învăţat la osebiţi dascali a ceti şi a scrie greceşte şi moldoveneşte.

Insurat. Are 2 fiice şi 2 feciori.

Are o casă la mahala şi 4 dughene la piaţă.

Dela 1832 a fost ales de obştie cilen casier al Eforiei, până la 1854, iar dela anii 1836-1838 casier de corporaţie în strângerea banilor haznalii. Astăzi se află cilen casier, fără leafă.

Vrednic, credincios, sârguitor pentru folosul obştesc, cinstit şi cu bune purtări.

Costache Dragoş, secretar.

Născut în Botoşani la 1803 februarie 5.

A învăţat greceşte şi moldoveneşte.

Insurat. Copii nu are.

Are o casă şi un loc sterp.

Vasile Rigu, scriitor Eforiei.

Născut în Botoşani la 1818 dechemvre 18.

A învăţat greceşte şi moldoveneşte.

Holteiu, cu şederea în casa părintească.

Dela 1832 a fost scriitor şi pe la giudecătorie; astăzi, în 1839 e tot scriitor la Eforie.

Căpitan Anastasă Dimitriu, comisar.

Născut în Roman la 1784 iunie 29.

A învăţat greceşte şi moldoveneşte.

Insurat. Are o fiică şi un fecior.

Are o casă şi un loc sterp în Botoşani.

La 1825 a fost epistat la Epitropia târgului Botoşani, la facerea drumurilor şi altele, până la 1832, apoi comisar.

Neculai Cambani, comisar.

Născut la 1804 febr. 14, la Parnaxoi, în ostrovul Paros.

A învăţat, în patria sa, greceşte şi aici moldoveneşte.

Insurat. Are trei copii, un băet şi 2 fete.

Are o casă la mahala.

A fost comisar şi este.

Gheorghe Ursachi, comisar.

Născut la 1805 april 5, în Moldova.

A învăţat moldoveneşte.

Holteiu. Cu şederea în casa părintească.

Mihail Licachi, comisar.

Născut la 1776 noembrie 7, în Grechia, în Smirna.

A învăţat, în patria sa, greceşte. Vorbeşte greceşte, moldoveneşte, turceşte şi ruseşte.

Insurat. Are o fată şi 2 băeţi.

Are o casă de veci în târgul Mihăileni.

În condica 11, pe 1841 :

Gheorghe Schipor, cilen.

Născut în Bucovina, la 1792.

A învăţat moldoveneşte şi nemţeşte.

Însurat. Are 3 feciori şi 5 fete.

Are o casă şi 2 dugheni, în Botoşani.

Dela 1830 a fost ales de obştie episcop al târgului Botoşani şi în mai multe slujbe.

Grigori Matasariu, candidat,

Născut în Bucovina, la Suceava, în anul 1810.

A învăţat, la şcoli particulare, armeneste şi moldoveneşte.

Însurat.

Are 3 case în oraşul Botoşani.

De multe ori a ţinut şi locul de prezident al Eforiei şi alte slujbe.

Cu bune purtări şi cinstit.

Costache Pavlov, Secretarul Eforiei.

Născut în Chişinău, Basarabia, la anii 1816.

A învăţat moldoveneşte şi ruseşte.

Văduv. Are un fecior.

Scriitor şi stolnacialnic dela 1833.

Secretar la Eforia de Botoşani din 1840.

Costache Hagioglu, comisar.

Născut în Botoşani la 1812.

A învăţat moldoveneşte şi greceşte.

Însurat. Are 3 feciori şi o fiică.

Comisar din 1820.

Ştefanache Romanó, comisar.

Născut la Deleni ot Botoşani la 1811.

Holteiu.

A învăţat moldoveneşte.

În condica 12, pe 1843 :

Sardarul Costache Moscovici, candidat Eforiei.

Născut la Botoşani în 1812 noembrie 8.

Căsătorit, fără copii.

Are un loc sterp de casă.

Ştie greceşte, nemţeşte şi moldoveneşte.

Gaspar Goilav, cilen şi casier Eforiei.

Născut la 1803, în Botoşani.

Căsătorit. Are 4 fii şi o fiică.

Are o casă şi o dugheană în Botoşani.

Ştie armeneste, turceşte, leşeşte, nemţeşte, ruseşte şi moldoveneşte.

Medelnicer Iorgu Hristofor, Secretar Eforiei.

Născut la 1809 dech. 6, în Eşi.

Căsătorit. Nu are copii.

Are o casă în Botoşani.

Ştie moldoveneşte şi greceşte.

A avut mai multe slujbe în vremea ocârmuirii ruseşti.

Ion Balasan, candidat Eforiei,

Născut la 1801, în Botoşani.

Căsătorit, cu 6 copii : 5 băeţi şi o fată.

Are o casă şi o dugheană în Botoşani.

Ştie armeneste, turceşte, nemţeşte şi moldoveneşte.

Costache Hazu, comisar Eforiei Botoşani.

Născut la 1818 dech. 16, în Botoşani.

Holteiu.

La 1836 a fost supleant la şcoala publică din Botoşani.

În condica 15, pe 1845 :

Ion Radul, cilen şi casier Eforiei.

Născut în Botoşani la 1808.

Holteiu.

Are 2 dugheni şi o casă.

Dela 1833 a fost casier de corporaţie, pentru strângerea banilor haznelei.

Ştefan Goilav Pitar, cilen Eforiei.

Născut la 1782, în Botoşani.

Căsătorit. Are 4 feciori şi o fată.

Are 4 case şi 2 bolţi de piatră. Are şi o moşie de veci în Bucovina.

La 1825 a fost epitrop târgului Botoşani, timp de 3 ani. Dela 1829 a fost însărcinat de obştia târgului în paza târgului despre lipicioasa boală a ciumei. La 1834 maiu a fost ales deputat din partea neguţătorilor de au mers la Eşi spre urarea suirei pe tron a I. S. Domn Nostru Mihail Grigoriu Sturza Voevod, apoi a fost ales cilen casier al Eforiei ca un om cinstit şi credincios obştiei.

A învăţat moldoveneşte şi armeneste şi vorbeşte turceşte, armeneste, moldoveneşte, şi ruseşte.

Neculai Anastasiu, candidat Eforiei.

Născut la 1800, în Botoşani.

Căsătorit. Are 4 fii şi 4 fete.

Are o casă şi 2 dughene.

A învăţat greceşte şi moldoveneşte.

Alecu Stroja, secretarul Eforiei.

Născut la 1805, în Botoşani.

Căsătorit. Are 2 fii şi 2 fete.

Are o casă.

A învăţat greceşte şi moldoveneşte ; ştie şi ruseşte.

Iftime Vicolovici, comisarul Eforiei.

Născut la 1807, în Botoşani.

Căsătorit. Are un copil.

A fost însărcinat cu catagrafia lăcuitorilor din ceasta 4.

A învăţat moldoveneşte şi ruseşte.

In condica 18, pe 1846-7:

Sulgerul Constantin Placă, Cilen Eforiei.

Născut la 1802 febr. 2, în Botoşani.

Căsătorit. Are 3 fii şi 3 fete.

Are o casă şi 2 dughene.

Ştie greceşte şi moldoveneşte.

Costandin Eşanu, candidat Eforiei.

Născut la anul 1800, în Botoşani.

Căsătorit, cu 7 copii : 4 fii şi 3 fiice.

Are o casă şi 2 dugheni.

Ion Buţureanu, secretar Eforiei.

Născut în Botoşani la anul 1820.

Căsătorit; 2 fii şi o fiică.

A învăţat în şcoala publică din Botoşani, apoi în Institutul naţional al Capitaliei, unde a învăţat ştiinţele gimnaziale, filozofia, dritul natural, legi şi alte ştiinţi.

Ştie moldoveneşte, latineşte, franceză şi nemţască.

Numirea lui Ion Buţureanu, ca secretar al Eforiei, s'a făcut în urma unei plângeri pe care a adresat-o el ministrului Ghica, şi care a dispus să fie numit în slujba aceasta, în locul titularului.

Petiţia lui Buţureanu, şi rezoluţia ministrului, sunt foarte caracteristice.

Excelenţa Voastră,

Părintele meu Iconomul Grigorie Buţureanu protoiereul de ţinut Botoşani după ce aproape de 40 ani de când neconţinut să găseşte slujind Patriei, n'au vrut a să folosi cu agonisire de avere spre sprijinul *cărunteţilor sale*, de cât încrezut în recunoştinţa Patriei au nădăduit ca şi fii săi să fie iarăşi trebnici spre slujba patriei pentru a-i fi şi cărunteţilor sale sprijinitori. Spre acest sfârşit din pruncie m'au dat la învăţători unde învăţându-mă filozofia şi cunoştinţa legilor dreptului natural şi a dritului pozitiv, pentru a fi mai priincios slujbelor patriei, am şi slujit până acum neîntrerupt Patriei piste 9 ani.

Milostive Stăpâne, tristu şi de jălitu este pentru mine acest timp în care soarta m-au adus a jărtvi cei mai scumpi ani ai tinereţilor mele în slujba Patriei pentrucă acum când cu venirea Excelenţiei Voastre pe scaunul Ministeriei în privirea făgăduinţilor ce atât Excelenţia voastră cum şi cucoana Porfiriţa au dat părintelui meu că mă veţi agiuta de a mă

înainti, mă socotem norocit a mi să sfârşi apăsările ce până acum am suferit şi a ave o înaintire potrivită cu făgăduinţa ce aţi dat, şi acum din contra mă văd din pomoşcic ce am fost la secţia al 3-le, oborât a fi scriitoriu.

Milostive stăpâne, ştiu că nu pentru alt interes aţi întreprins acest post de cât a lăsa veacurilor viitoare în istoria Patriei o strălucită urmă că aţi fost adevărat părinte a Patriei.

Mare este numărul celor ce au stăut pe scaune împărăteşti şi au avut scheptu cârmuirii în mână, dară puţini sunt din ei pe carii istoria îi numesc barbaţi mari, căci acest strălucit nume nu li-au dat driturile tronurilor pe care au stat, ci nobilul haractir de dreptate şi faptele bune ce au săvârşit pe ele.

Un asămîne mare nume ştiu că vreţi să vă rămâie şi Excelenţiei voastre şi în această nădejde şi îndrăznesc a vă alătura aice spre lămurire de meritile mele osăbite atestate şi docladul Şefului secţiei la care slujăscu şi cu supunere vă rog ca priivind la nedreptatea ce mi s'au făcut cu această din nou regularisire a Statului să nu îngăduiţi asuprîrea mea ca să nu rămân a lăcrăma că m-am nenorocit în timpul Ministeriei Excelenţiei Voastre acel ce aţi făgăduit pentru mine ocrotire.

1845 Noembrie 17.

La mila Excelenţiei voastre
pre plecat
şi supusă slugă
Ion Buţureanu

Rezoluţie. Secţia I. Pe acest iscălit să să facă poroncile de orânduirea sa în slujba de secretar a Eforiei Botoşanilor în locul celui care să găseşte acum, iar în locul său la secţie se va amployarisi pe Scarlat Botez dela secţia II şi la o II-a pe Alecu Manu în locul lui Botez.

1845 Noembrie 18.

Ghica Logofăt ¹⁾.

1.— Arhiva Statului Iaşi, Dos. 6962, Tr. 1772.

Dimitrie Aronovici, cilen şi casier.

Născut la 1811, în Botoşani.

Căsătorit. Are 4 copii.

Are dugheană şi casă în Botoşani.

Ştie moldoveneşte, ruseşte şi nemţeşte.

Clucerul Vasile Niculescu, candidat.

Născut la 1817, în Botoşani.

A învăţat, în şcolile particulare, greceşte şi moldoveneşte.

Pitar Stoian Coman, candidat.

Născut la 1798, în oraşul Eşii.

Căsătorit. Are 6 copii.

Are dugheană şi casă în Botoşani.

Ştie moldoveneşte şi greceşte.

Stefan Stamati, scriitor Eforiei.

Născut la 1824, în Botoşani.

Holteiu.

În condica 21, pe 1848 :

Dimitri Volcinski, Medelnicer.

Născut adevărat român din familie noblesă în anul 1814 august, în târgul Herţa, ținut Dorohoiu.

A învăţat în casa părintească şi particulare mijloace a cetii, a scrie moldoveneşte, aritmetica şi altele.

Vorbeşte şi scrie naţional, rosieneste şi leşeşte puțin.

Căsătorit. Are 2 copii.

Moştenire are în părţi de moşie în oblastia Basarabiei, care fiind căzute în gâlcevire de profăsuri, servirea lui în slujbele patriei nu l-au pozvolit a stăruii în desbaterea lor. Zăstre numai i s'a făgăduit, iar închipuirea lipseşte de a se putea răspunde. Are avere mişcătoare dintr'o zi până în alta, şi nemişcătoare case în târgul Mihăileni şi în oraşul Botoşani.

Dela 1832-35 a fost scriitor şi loctiitor de sameş la Isprăvnicia de Herţa, apoi dela 1836-41 nacialnic mesei criminale şi arhivar, apoi poliţmaisiru, etc.

Neculai Albotă, Pitar.

Născut la 1779 oct. 14, în satul Hrişcanii, ținut Botoşani.

A învăţat în şcoala domnească, în Botoşani.

Căsătorit. Are 6 copii.

Are parte de moşie în trupul moşiei Ipoteştii, ținut Botoşani, şi case în Botoşani.

In condica 26, pe 1849 :

Teodor Schipor, român.

Născut la anul 1826, în Botoşani.

A învăţat în pansioane şi şcoala publică, în Botoşani, 6 ani, iar în Academia Mihăileană 4 ani.

Ştie religia, geografia, istoria, retorica, poezia română şi latină, istoria naturală, moldoveneste, latineşte, franţuzeşte, greceşte şi nemţeşte.

Holteiu.

Are acareturi în Botoşani.

Dela 1846 este pomoşcicul mesei I la Isprăvnicie.

In condica 28, pe 1850-51 :

Vasile Niculescu, clucer

Născut la anul 1822, în Botoşani.

A învăţat, la osebiţi dascali, moldoveneste, greceşte şi nemţeşte.

Căsătorit, cu copii.

A mai ocupat slujbă şi în Divanul apelativ, 7 ani.

Breslele din Botoşani.

Încă din vremuri vechi trebuie să fi existat bresle în Botoşani, despre care se găsesc urme în alte oraşe ale Moldovei.

În Iaşi era breasla *pograbacilor* (a cioclilor) încă prin 1675; în Focşani o găsim prin 1674, iar breasla cizmarilor şi a solonariilor din Iaşi, o pomenesc documente de prin 1733¹⁾.

Cea mai veche menţiune, cunoscută până acuma, despre vreo breaslă din Botoşani, este din anul 1690.

Grigori Goilav, un om cult şi un cercetător pasionat al trecutului armenilor din România, a publicat în revista «Arhiva», din Iaşi²⁾, un studiu despre „Statutele breslei tinerilor botoşăneni, ieşeni şi romaşcani”, utilizând un manuscris din anul 1690, din Gheorghe Sânmicloş.

Breasla aceasta era o corporaţie în genul confraternităţilor francmasonice şi ale societăţilor de ajutor reciproc, pentru cazuri de boale şi deces, cum există şi astăzi în sudul Italiei.

Tinerii aveau un şef, *vataş*, sau *vataşul cel mare*, la care mai pe urmă se adăuse un ajutor, *vataşul cel mic*.

Vataşul avea putere discreţionară asupra membrilor breslei, putând chiar să-i puie în lanţuri, în caz de anumite abateri.

Fondurile breslei erau afectate cultului bisericesc.

În manuscrisul din 1690 sunt şi listele membrilor acestor bresle până în 1738.

În anul 1716, un arhieru, adresează o scrisoare, din locurile sfinte, *breslaşilor din Botoşani*, în care trimete harul apostolic şi dumnezeieştile nenumărate binecuvântări întregii *bresle botoşănene*; «întăi a *tinerilor*, după aceia a *dubălarilor*, *alămarilor*, *cizmarilor* şi a *tuturor altora*, la mare şi la mic».

Alte documente vorbesc despre un Tanasă, *staroste de croitori*, în 1781, şi tot atunci despre un *staroste de ciocli* şi despre un *stărò-*

1.— N. Iorga, *Studii şi Documente*, VI, p. 420, 428, 435.

2.— An. VII, 1896, p. 632—639.

ste de jidovi; iar în 1815 despre *staroste de dulgheri*.¹⁾

Breasla blănarilor din Botoşani se dovedeşte, cu acte, de prin 1768, şi despre dânsa se cunosc amănunte foarte interesante, pe care d-l Iorga le-a dat la iveală²⁾.

La 1832, când, după cerinţele Regulamentului organic, trebuiau să se organizeze toate breslele, în vederea dreptului de alegător pentru efortii, pe care-l aveau starostii breslelor, erau în Botoşani 63 de bresle, după cum arată lucrările păstrate din acea vreme³⁾.

Aceste bresle, rânduite după ordinea alfabetică, erau următoarele:

Abagerii

Aftărlicarii (negustori cari vindeau mărunţişuri, precum: cercei, nasturi, mărele, oglingioare, etc.).

Alămarii, în 1832 fac breaslă cu căldărarii.

Argintării

Bacalii — fac breaslă cu marchitanii, şi au starosti pe Dumitru Giansus şi Vasilca sin Ion.

Bărbierii — staroste: Nastasă sin Ursache.

Berarii

Blănarii — staroste: Dumitrache Scărcea.

Boengiii

Bogasierii

Braharii

Braşovenii

Cafengiii

Căldărarii — fac breaslă cu alămarii.

Cărămădarii — staroste: Neculai Străchinariu.

Căşapii jidovi — staroste: Iţic.

Cavafii (lucrează pantofi şi papuci).

Cepregarii

Chetrarii — staroste: Costache Pânzariu.

Ceasornicarii

Ciubotarii — staroste: Niţă Colăcel.

Ciubotarii jidovi — staroste: Avram sin Iosub.

Ciubotarii ruşi — staroste: Vasile Sohoţchi.

Cizmarii moldoveni — staroste: Manolachi Drăgoiu.

1. — N. Iorga: Studii şi Documente, VI, p. 129—141.

2. — Breasla Blănarilor din Botoşani, în An. Acad. Rom. XXXIV.

3. — Arhiva Primăriei Botoşani, Dosar 7 din 1832 şi 28 din 1833.

Cojocarii — staroste: Costantin Eşanu.
 Crâşmarii — fac breaslă cu rachierii.
 Croitorii moldoveni — staroste: Nedelcu.
 Croitorii jidovi
 Curălarii — staroste: Neculai Beşäte.
 Cuşmarii — fac breaslă cu şlicarii.
 Ferarii — staroste: Miron sin Antohi.
 Formagiii — fac breaslă cu pitarii. Staroste: Tanasă Ioan.
 Harabagiii
 Lăcătuşii
 Lefticarii
 Lipovenii — staroste: Avacum Dascalu.
 Lipţcanii

Mahalii — staroste: Polcovnicul Toader.
 Marchitanii — fac breaslă cu bacalii.
 Mindirigiii — staroste: Andrei Răcleanu.
 Mumgiii
 Muzicanţii — staroste: Petrache Suceveanu.

Pălărierii

Pascarii — staroste: Iordache Corban.
 Pitarii — fac breaslă cu formagiii.
 Plugarii (lăcuitori plugari muncitori) — staroste: Florea Ciubotariu.
 Posesorii de moşii.
 Precupeţii moldoveni — staroste: Mihalache Pantovici.

Rachierii — fac breaslă cu crâşmarii.

Slujitori cu hac — staroste: Simion Harabagiu.
 Şlicarii — fac breaslă cu cuşmarii.
 Solonarii (acei cari curăţă grăsimea de pe vitele dela abator) —
 staroste: Tanasă a Cristei Cojocaru.
 Sponarii — staroste: Neculai Beşäte.
 Spişerii
 Sticlarii

Tălpălarii

Telalii

Teslarii — staroste: Toader Hârjoabă.

Trăistarii

Tutungiii

Velnicerii

Zarafii

Zugrafii

După dispoziţiunile luate de Cârmuire, breslaşii de toate soiurile trebuiau să aleagă patru starosti, cărora li se dădeau atribuţiuni administrative, şi la 3 noembrie 1832 se face alegerea, al cărei rezultat este consemnat în următorul act:

Alegere.

Noi mai gios iscăliţii din toate breslele târgului Botoşăni, astăzi adunându-ne în canceleria cinstitului Sfat orăşănesc, după atâtea poronci ce ni s'au făcut cunoscut, ca să alegem doi starosti asupra neguţitorilor patentari şi doi asupra meşterilor din acest oraş, spre strângerea banilor de pe la acei cari au luat patentă şi totdeodată ne îndatorim a ni pune staroste la fieştecare breslă. Pentru aceasta dar luând în băgare de samă această vajnică lucrare, de a lege oameni de credinţă şi vrednici, şi cu bună ştiinţă la lucrare şi strângere banilor de pe patente hotărâte de Visterie, şi unindu-ne noi toţi la un loc, am ales pe D-lui *Anania Stihi* şi *Gheorghe Săvulică*, starosti asupra neguţitorilor patentari, *Hriste sin Bogos Macsim* şi *Lupul Ceauşul*, starosti asupra meşterilor, iar *Meer* să fie agiutor Lupului.

De care D-lor numiţii neguţitori de mai sus ce s'au ales de noi toate breslele a fi staroste spre împlinirea şi povăţuirile ce li se vor da de cătră cinstita Vornicie de Botoşăni, a le aduce întocmai întru îndeplinire şi a-şi da sama până la un ban, iară din împotrivă vreunul dintre aceşti aleşi nedându-şi sama cu banii haznelei ce-i vor strânge atunci noi toate breslele să avem a răspunde cu averile

noastre şi a împlini până la un ban, şi pentru mai adevărată credinţă ne am iscălit cu mâinile noastre.

1832 noembrie 3.

Gheorghe Neculau
 Gheorghe Vasiliu
 Vasile a Diaconiţei
 Anastase Paraschiv
 Gheorghe Chebariu
 Eu Cheşu Gheorghe
 Eu Ionică sin Pavăl
 Eu Lazăr a Săvoaei
 Eu Vasile sin Arhiri
 Eu Lupu sin Iacob Casap
 Starostele Niţă Colăcel
 Starostele de precupeţi Mihalache Pantovici
 Vasile zet Ojog adeverez
 Ioan Popovici
 Dumitrache Scânteie
 Eu Grigori sin Ion Livadariu
 toţi ciubotari de ciubote moldoveneşti
 Eu Toader Răchiţanu
 Eu Toader Hârjob
 Eu Costantin Chetrariu
 Eu Ilie feciorul lui Vasile Vinograschi
 Eu Ioan Zabläu
 Eu Mihalache Chetrariu
 Eu Costaché Chetrariu

(Urmează încă 2 semnături armenesti şi 14 evreeşti).

Cu cioclii, Eforia încheie un contract la 2 ianuar 1834, prin care aceştia se obligă a face serviciile de îngroparea morţilor, şi în acelaş timp de a da ajutor la caz de foc :

Adică noi cari mai gios ne vom pune numele şi degetele, încredinţăm prin acest zapis al nostru, ce dăm în cântălăria cinstitului Sfat orăşănesc din Botoşăni, precum să fie ştiut că ne am alcătuit a fi treizeci ciocli la acest

târg, însă numai la naşia creştinească, pe un an de zile, începător dela 1 ghenar 834 şi până la 1835, şi cu îndatorire ca în toată săptămâna să avem a fi câte zece oameni de rând spre îngroparea celor răposai, şi al doile a umbla cu sănătoşii după povăţuire ce ne se va da, şi a sta necintiţi la cinstita cântălarie, acei cari vom fi de rând a treia săptămână. Asemenea ne îndatorim ca cerând în altă săptămână mai mulţi ciocli spre îngroparea celor răposai, să avem a da, şi a sta cu toţii întru ajutor de va cere trebuinţa, precum şi din întâmplare (Doamne fereşte) de vreun foc, iarăşi ne îndatorim a sări cu toţii şi a sta păr ce se va potoli. Iar pentru osteneala noastră, cinstitul Sfat orăşănesc are a ni plăti birul după patentele ce vom avea, şi a fi scutiţi ori de ce havalele, nefiind supăraţi întru nimic, rămânând a căuta numai această îndatorire, precum mai sus se arată. Şi spre mai adevărată credinţă ne-am rugat de ni au scris numele şi noi am pus degetele, fiind chizăş unul pentru altul, rugând şi pe cinstita Vornicie de au încredinţat.

1834 ghenar 3.

Eu Ştefan Cojocarul adeverez. ¹⁾

În lumea cioclilor se petreceau aceleaşi nemulţămiri ca şi între toţi breslaşii din lume. Doi din cei cari se credeau nedreptăţiţi, se jăluiesc Domnului şi capătă dreptate.

Iată jalba :

Pre Înălţate şi mult milostive Doamne !

Cu ferbinţi lacrimi jăluim milei Înălţimei Voastre că noi sântem doi fraţi, carele peste 25 de ani am slujit în toate perestaturile vremilor trecute, în felurimi de boale lipicioase, unde noi n'am fost în alt amestec de dări, ce numai a căuta această slujbă de ciocli şi a fi întru acele supuse de a păzi cioclia, după hrisov. Apoi acuma, de un an de zile păşind pe doi ani, un Andrei Brânzariu, ce este

1. — Arhiva Primăriei Botoşani, Dosar 11831.

vătav de ciocli, împreună cu un Sava, ce se porecleşte *Mic Bătrân*, prin chipurile ce între dânşii au uneltit, în locul nostru oameni cu bir, adică pe un Petrea Vlasăi şi un Alexandru Codăcel, pentru care cu îngenunchere rugăm mila Înălţimei Voastre, ca să priviţi cu milostivul ochiu asupra sărăciei noastre, şi din Inalta poruncă să vă milostiviţi asupra noastră, ca să fim rânduiţi iarăşi în breasla ce mai înainte am fost, şi va rămânea numelui Înălţimei Voastre o veşnică şi nemuritoare pomenire.

La mila Înălţimei Voastre
pre plecaţi şi supuşi
Ion Mocanu şi Vasile Mocanu
ciocli vechi din târgul Botoşani.

1834 noemvrie 5.

Pe această jalbă urmează următoarea rezoluţie :

Fiindcă ei au slujit obştiei în vremuri grele chiar cu primejdia vieţii lor, să nu se îndepărteze acum, în favorul altora.

In 12 noemvre 1834

Eşi.

*M. Sturza Voevod.*¹⁾

1. — Arhiva Statului Iaşi, Dosar 25, Ministerul de Interne, fila 473.

Breasla Blanarilor.

Ce organizație vor fi avut celelalte bresle, nu avem documente care să ne lămurească; cunoaștem, însă, în amănunțimi, organizarea breslei blanarilor din Botoșani, una din cele mai însemnate. D-l Iorga a publicat catastihul și actele acestei bresle.

La 13 maiu 1768, Gavriil Mitropolitul Moldovei, întărește privilegiul întemeietor al acestei bresle, cerut de blănari, cari doriau „ca să osebească și ei breasla lor cu catastih, după obiceiul altor bresle de printr'alte târguri și orașe”. Mitropolitul li aşază breasla, întărindu-li săvârșirea praznicului ce au ales, la Sf. Ilie.

Privilegiul Mitropolitului Gavriil era dat cu următoarele îndatoriri:

1. Praznicul trebuie să fie ținut în fiecare an, cu cazută creștinească cuviință, fiind datori toți breslașii să meargă la casa starostelui în ziua praznicului, iar care nu va merge, să se globească, după obicei.

2. În biserică să fie o cutie în care să se adune banii strânși din milostenie, și cutia să se deschidă în ajunul hramului, și banii să se întrebuințeze pentru nevoile bisericei.

3. Cine nu va cinsti și nu va asculta pe staroste, să plătească gloabă 6 zloți, „după obiceiul vechiu”.

4. Cine nu va veni la îngroparea vreunui breslaș, să fie globit.

5. Oricare meșter va smomi ucenicul altui meșter, cel ce va smomi să fie globit cu 12 zloți, iar ucenicul să primească 100 lovituri de toiag.

6. Ucenicul care ar vrea să iasă calfă cu dugheana lui, cu știrea starostelui și a breslei, să plătească „bărbânța”¹⁾ lui 5 zloți, iar feciorul de meșter ce va învăța meșteșug dela tată-său, să dea jumătate de bărbânță.

7. Un blănar străin care ar vrea să se așeze la breasla aceasta, să plătească bărbânța întreașă.

1.—Bărbânță însemna bir, amendă, taxă.

8. Străinii nu aveau voie să scoată pelcele ce erau de meşteşugul breslei, şi cine ar face altfel, i se va lua pelcelele, şi va da şi gloabă 24 zloţi.

La 1768 erau în Botoşani 30 de blanari «fraţi», toţi moldoveni, cari aleg staroste pe Andrei Şlicariu şi alţi patru *epitropi*, «ca să fie luători de samă şi purtători de grijă la toate trebile şi orânduelile breslei.

Epitropii au fost aleşi pe toată viaţa, şi la moartea lor au fost aleşi alţii, cu învoirea protopopului.

După câţva timp, starostelui i se creiază oarecare venituri: 10 parale dela calfa care „se tocmeşte”, un leu dela tovarăşii cari se scriu în breaslă, iar la fiecare praznic întreaga breaslă trebuie să-i deie o păreche de papuci.

Starostele Andrei Şlicariu, supărat de neajunsurile ce i se vor fi făcut, îşi dă demisia, dar la 25 iulie 1772, înduplecat de rugămintele breslaşilor, rămâne la locul lui, iar nesupuşii sânt obligaţi să deie breslei 5 ocă de ceară, şi 10 lei gloabă „judecătorului de Botoşani». Pe lângă această cei vinovaţi de supărarea starostelui, mai primesc şi 50 beţe la tâlpi.

Breasla blanarilor începe să decadă, şi la o nouă alegere de staroste, la 6 august 1795, iscălesc numai 11 breslaşi.

Decadenţa blanarilor moldoveni se datoreşte concurenţei bogasierilor armeni, cari vindeau în dughenile lor blăni lucrate.

Blanarii s'au plâns Domnului, care a hotărât ca această concurenţă să înceteze, şi atunci armenii, printr'un act din 1797 maiu 8 s'au obligat să nu mai cumpere şi nici să ţie, prin dughenile lor, niciun fel de «gujulii», iar strae gata blănite, malotele şi caţaveici, să aibă voie a vinde, ca şi mai înainte, cum şi sângeap şi blăni gata să cumpere, dar numai pentru blănitul straelor de vânzare ce vor face, dar să nu poată vinde tanele de sângeap sau blăni.

La 1820, Mitropolitul Veniamin reînnoeşte privilegiile breslei blanarilor din Botoşani date de Gavriil Mitropolitul, şi fixează „ponturile” următoare :

1. Ziua praznicului este tot Sf. Ilie, când toţi breslaşii sunt datori a merge la biserică, iar care nu va merge, se globeşte cu o ocă ceară.

2. Banii din cutia cu milostenii vor fi pentru trebuinţele bisericeii.

3. Cine nu se va supune ascultărei povăţuitorilor breslei, va fi globit cu 5 ocă de ceară.

4. Cine nu va veni la îngroparea unui breslaş, va fi globit cu o ocă ceară.

5. Meşterul care va smomi ucenicul sau calfa altui meşter, va fi globit cu şase ocă ceară, iar ucenicul va primi cincizeci de toiege.

6. Un ucenic nu va putea deschide dugheană deosebit, ci va sta cu leafă la stăpân şase ani, şi când va deschide dugheană, să plătească mai întâi 40 lei „testir“¹⁾ la cutie, iar de va fi fecior de meşter, va plăti 20 lei.

7. Un blandar străin care se va aşeza în breslă, va plăti testirul întreg.

8. Străinii nu au voie să scoată pelcele ce sânt la meşteşugul acestei bresle; cei ce vor contraveni, vor plăti gloabă 30 de lei, şi li se vor confisca pelcelele.

9. Breslaşii vor putea angaja calfe, cu ştirea povăţuitorului breslei, şi calfa va da din leafa lui câte o para de leu la cutie; cine va tocmi calfă fără ştirea breslei, va fi globit cu trei ocă de ceară.

10. Când un breslaş va cumpăra o marfă şi alt breslaş ar vrea să aibă şi el de aceia, trebuie să-i deie o parte, şi asupra preţului cumpărături va pune la cutie câte 20 parale de suta de lei.

11. Cine va face tovărăşie fără ştirea povăţuitorilor, va fi globit cu patru ocă ceară.

12. *Niciun breslaş nu poate primi ucenic dintre armeni şi jidovi.*

13. *Armenii blandari din alte oraşe nu au voie să se aşeze în Botoşani.*

14. Blandarii cari lucrează pe la casele lor, şi numai la ziua târgului obicinuesc «de scot câte puţină marfă cu rogojina la uliţă», îşi vor plăti contribuţia la cutie, după putere.

Contribuţiile breslaşilor, «bărbânţele meştereşti», erau trecute într'o condică, cu însemnare că s'au plătit în mâinile starostelui sau în adunarea breslei.

La 1832, când s'a făcut catagrafia cea amănunţită a populaţiei din Botoşani, erau în acest oraş 45 de blândari, toţi români; peste câţiva ani, însă, la 1852, breslaşii blandari dau o jalbă isprăvniciei, în

1.—Acelaş înţeles ca şi „bărbânta“.

care arată că după privilegiile ce au prin hrisoavele mitropoliţilor, nu au voie să se amestece în breaslă naţii străine, armeni şi jidovi, dar dela o vreme breasla se vede ştirbită în aceste privilegii, de oarece jidovii «s'au nărăvit a intra şi în acest meşteşug» şi speculând această meserie, li strică alişverişul.

Era concurenţa contra căreia se plâng blănarii botoşăneni cerând să fie opriţi jidovii de a practica acest meşteşug, ceiace mai ceruseră şi Domnitorului, cu câţiva ani mai înainte.

Faţă cu ideile de libertate, care pluteau şi în atmosfera Moldovei, cerinţile blănarilor din Botoşani nu au putut să fie satisfăcute.

Breasla lăutarilor

În Botoşani au fost totdeauna lăutari vestiţi, şi corporaţia lor avusese, cândva, o organizare care, dela o vreme, se desfiinţase.

În o jalbă către Eforie, dată de lăutari în 1836, se vorbeşte de «breslaşii lăutari» din oraşul Botoşani şi despre cutia „bisericeii unde sântem închinaţi”, recunoscând că „acum de când au lipsit stărostia dintre noi, ce purtă ocârmuirea noastră a tuturora, au lipsit şi unirea noastră şi alişverişul dintre noi”.

Aceasta dovedeşte că a existat breasla lăutarilor în Botoşani, pe care o mai găsim în 1832, când s'a făcut catagrafia locuitorilor, şi când se menţionează şi un staroste al «muzicanţilor».

La 29 noemvre 1832, Eforia primeşte următoarea jalbă dela neguţitorii din Botoşani:

Cătră cinstit Sfat orăşănesc din Botoşani
Neguţitorii din acest oraş

Jalobă

Aducem la ştiinţă că în acest târg, după aşezământul nou, toate de mai înainte catahrisuri ce se urma s'au desfiinţat, dar numai havaetul scripcarilor se vede crezut. Pentru aceasta facem cunoscut cinstitului Sfat, că o mare supărare şi obijduire avem dela starostele de scripcari că la ori ce nuntă trebuindu-ne scripcari, până nu dăm câte doi galbeni havaet starostelui nu putem tocmi nici un scripcar, şi acel havaet videm că-l pune în a lui socoteală, de care ne rugăm să se puie şi aceasta la cale după cuviinţă.

1832 noemvre 9

*Gheorghe Săvulică, Mihai Bolfosu, Ioniţă Ariton,
Luca Macsim, Avedic Marcovici, Manuc Suceveanu.*

Ca rezultat al acestei plângeri, Departamentul din lăuntru opreşte pe staroste de a mai lua havaet, ci numai tocmla dela început, pentru orice angajament de nuntă, cumătrie şi altele.)

Probabil că această oprire de a se mai lua havaet, a motivat desinteresarea starostelui breslei lăutarilor, şi prin urmare desorganizarea breslei.

Dar nevoia de a se reorganiza în breslă, a făcut pe lăutarii din Botoşani să adreseze următoarea cerere:

Cătră cinstita Eforie a târgului Botoşani
Dela bresla lăutarilor din târg Botoşani

Plecată jalobă

Cu supunere facem cerere cinstitei Eforii, noi breslaşii lăutari de aici din oraş Botoşanilor, că acum de când au lipsit stărostia dintre noi, ce purta ocărnuirea noastră a tuturor, au lipsit unirea noastră şi alişverişul dintre noi, cât şi a cutiei bisericeii unde sântem închinaţi, şi pentru aceasta ne-am sfătuit, cu toţii de obştie, ca să facem plecată cerere cinstitei Eforii, ca să binevoiască a face alegere dintre noi, pe care se va găsi de cuviinţă, şi să ni se puie un staroste după cum şi în Eşi şi în alte târguri s'au pus, ca să nu umblăm tot besmetici ca albinele fără de matcă, *să se urmeze precum s'au urmat din învechime*, să fim folosiţi şi noi şi sfânta biserică unde sântem închinaţi, şi pentru această punere la cale va rămânea în veşnica pomenire D-voastră, şi care va rămânea staroste să aibă a da în folosul casei, în bani cât se va putea.

1836 septemvre 15.

Eu Petrache sin Niţă Sucevean, adeverez

Eu Vasile Buiuc, adeverez

Eu Ioan sin Niţă Sucevean, adeverez

Eu Iordachi Strahotin, adeverez

Eu Anastasă sin Toader, adeverez

Eu Gheorghe Sărăcuţu

Eu Gheorghe Bortă
Eu Gheorghe Buiuc
Eu Lupul Buiuc
Eu Fandole Gheorghe, cobzar ¹⁾

Eforia raportează Departamentului :

Cinstitului Departament Trebilor din Lăuntru
Eforia oraşului Botoşani

Raport

Lăutarii muzicanţi din acest târg au arătat cu jalobă spre a li se pune şi lor staroste, precum de pildă sânt regularişii în Eşi, de Eforia de acolo, de a se păzi buna orânduială şi unire între ei, precum au fost şi mai înainte, cu aceasta însă ca starostele ce va fi, să aibă a da în folosul casei Eforiei în bani cât se va putea, bez ceia ce au a strânge la cutia care au a da sfintei *bisericei Adormirea Maicei Domnului unde se găesc închinaţi avându-şi şi făclia lor*, care jalobă a lor se pridstavliseşte cinstitului Departament spre pliroforie, însă totodată un muzicant slovesnoi au făgăduit că va da la casa Eforiei până la 400 lei pe an, spre folos, de aceia ne rugăm să avem poroncă în ce chip să urmăm şi de se poate a se lua un asemenea venit în folosul casei Eforiei, ca un lucru ce de a lor bună voie pe tot anul vroiesc a hărăzi spre înlesnirea chel-tuelilor Eforiei.

Costache Roset, Hriste Ioan, Ştefan Goilav.

Departamentul aprobă cererea lăutarilor, şi pe raportul Eforiei se pune această rezoluţie: „Pe pilda urmată la Eşi, se încuviinţează iar banii însemnaţi, de nu se vor putea lua mai mulţi, se vor da în câştiuri la Eforie. ²⁾

Ispravnicul ținutului Botoşani, Spatarul Dimitrie Gane, prin raportul No. 12196 din 6 octombrie 1836, arată Departamentului că pentru alegerea starostelui de lăutari, adunându-se pe toți lăutarii la Poliție, li s'au dat poruncă ca să-și aleagă pe acel asupra căruia vor avea ei mai multă încredere, și lăutarii, în număr de 40, au ales de staroste al lor pe *Petrachi Paraschiv*, ce-i zic și *Ciocoiu*, care de cătră Ispravnicie s'au și statornicit.

Dar după trei zile, la 9 octombrie 1836, Eforia oraşului face cunoscut Departamentului că țiganii lăutari s'au împărțit în două tabere: unii alegând-l pe *Petrachi Paraschiv*, și alții alegându-l pe *Vasile Buiuc*, mai mulți fiind cu acesta din urmă, iar Eforia, ca să nu rămăe păgubașă de acel venit de 400 lei, care se și depune la casa Eforiei, prezintă Departamentului actul de alegere, spre statornicire.

Actul de alegere era acesta :

Cătră cinstita Eforie oraşului Botoşani.

Dela breasla lăutarilor din acest târg

După jaloaba ce am dat noi cinstitei Eforii, la 15 a trecutei luni septemvre, pentru de a ni se pune staroste breslei noastre, acum arătându-ni-se porunca cinstitului Departament ca să facem alegere și să punem staroste mai mare între noi, precum au fost și mai înainte, de care noi următori fiind, după numerarisita poruncă, am și ales de staroste pe D-lui *Vasile Buiuc*, cu aceasta însă ca să aibă a da în folosul casei cinstitei Eforii 400 lei pe fieștecare an, în cursul haznelei și în căștiuri pe an să se deie, și noi să avem a fi supt ascultarea pomenitului staroste, și la orice nuntă sau alte cântări, fără știrea starostelui niciun lăutar să nu aibă voie a se tocmi, ci numai D-lui starostele să poștească și să se tocmească el, de unde să-și ia și havaetul obișnuit a stărostiei. Pentru care spre știință, plecați facem cunoscut și cinstitei Eforii, și totodată o rugăm a binevoi de a face și întăritura cuvenită după formă.

1836 Octomvre 7

Eu Petrache Sucevanu

Eu Ionică Sucevanu

Eu Iordache Strahotin
Eu Gheorghe Buiuc
Eu Neculai Naingiu
Eu Fandole Cobzarul
Eu Ionică Săcăluş
Eu Gheorghe sin Pavăl
Ion Muscalagiu

Eu Lupu Buiuc, și toată breasla fruntaşilor atât cei iscăliți cât și ceilalți.

Peste un an, la 13 octomvre 1837, spatarul Leon, ispravnicul ținutului raportează Departamentului că scoțindu-se la mezat, pentru un an de zile, *adetiul* stărostiei lăutarilor, care este în folosul casei Eforiei, cel mai folositor preț l-au dat *Nastasă Paraschiv*, adică 605 lei, în cursul haznelei.

În noemvre 1838, făcându-se iar mezat pentru *adetiul* stărostiei lăutarilor, a ajuns havaetul acelei stărostii asupra lui *Vasile Buiuc*, în sumă de 640 lei, dar după cinci ceasuri, înainte de a se încheia contractul, vine *Petrache Paraschiv*, fostul staroste, și dă 800 lei, pentru care s'a încheiat și următorul contract:

Contract.

Anul 1838 noemvre 13 zile, după publicațiile urmate și în urmarea poronței cinstitului Departament din 5 noemvre, luând parte la strigările prin mezat a *adetiului* stărostiei lăutarilor, cu preț de 800 lei pe an, eu *Petrache Paraschiv* voiu urma pe timp de un an, începător dela 26 octomvre 1838 și până la 26 octomvre 1839, după următoarele condițiuni mai gios arătate:

1. Dator să fiu eu gios iscălitul a cărmui cu bună chibzuială pe toată breasla lăutarilor, întocmai după catastiful ce avem, având a lua dela toți lăutarii havaetul stărostiei după catastif, adică dela nunți și cumătrii câte se vor face.

2. Osebiți bani ce este obiceiul a se strânge la cutia ce avem de pe la breslași, se va păstra la stărostie, fiind dator a-i da bisericei Sf. Adormirea Maicei Domnului, unde ne găsim închinați, spre pomenirea breslei.

3. Suma de 800 lei ne îndatorim a răspunde Eforiei în două câştiuri, iară când din împotrivă nerăspunzând banii la arătatele vadele, atuncia Eforia fără a lua în privire orice punere înainte, nu numai ca să aibă a mă scoate din această stărostie, dar şi toţi banii să aibă a i se împlini din orice avere a mea sau a chizăşului meu, mişcătoare sau nemişcătoare, neavând cuvânt de răspuns la orice instanţie judecătorească ne vom arăta.

4. Toţi lăutarii atât aceşti de loc, cât şi acei străini cari vor veni în acest târg, spre a se hrăni, datori să fie a-mi da cuviincioasa ascultare şi cinste, ca la un staroste, şi mai ales acei cari vor veni străini întâi să se invoiască cu stărostia, după obicei, şi apoi vor fi primiţi a cânta, şi fără ştirea stărostiei să nu aibă voie niciun lăutar a se tocmi la nunţi şi cumătrii, ci numai prin mine gios iscălitul să aibă a se tocmi, spre a-mi lua havaetul hotărât de stărostie, iară din împotrivă când din lăutari se va dovedi că s'au tocmii la vreo nuntă sau cumătrie fără ştirea stărostiei, apoi pe unii ca aceia să se globească la cutia breslei, având a-mi trage şi eu havaet stărostiei, însă prin ştirea poliţiei.

5. Orice gâlcevire se va întâmpla între lăutari, şi neputându-i eu împăca, atunce se vor îndrepta la poliţie, spre punere la cale.

Şi dară, spre siguranţa Eforiei că voi fi următor tuturilor ponturilor cuprinse mai sus, şi cu darea banilor la vadele, pe lângă oşebită chizăşie ce am dat, am mai pus amanet trei bucăţi hârtii documenturi a caselor mele din acest oraş, pentru care am şi făcut două asemenea contracturi încredinţate şi de Isprăvnicie.

1838 noemvre 21.

Venitul Eforiei din darea starostelui de lăutari creşte în fiecare an.

Pe 1839-40, la licitaţia făcută, la a treia strigare, *Ionică Paraschiv* a oferit 1260 lei, şi a încheiat un contract, tot în cuprinsul celui de mai sus; pe 1840-1841, starostele *Ion Negrei* a dat 1515 lei; pe 1841-1842, *lordachi sin Toader* a urcat adetiul la 1650 lei, iar pe

anul 1842-1843, stărostia lăutarilor trece asupra lui *Ion sin Niţă Suceveanul*, cu 1780 lei pe an, făcând contract cu Eforia și dând și un act de chizășie a Dvoreninului *Costachi Vizanti*, în cuprinderea următoare :

Chizășie.

Eu gios iscălitul închizășluiesc prin aceasta ce dau în cîntelaria cinstitei orașienesti Eforii de Botoșani, că pentru orice din potrivă urmare a condițiilor contractului a D-sale Ionică Suceveanul, ce au încheiet, luând în otcup stărostia lăutarilor, voju răspunde eu. Drept aceia urmează a mea iscălitură, rugând totodată și pe cinstita Isprăvnicie ținutală de au încredințat formalnic.

1842 noemvre 19.

Costache Vizanti.

Pe anul 1843—1844, stărostia lăutarilor trece, prin mezat, asupra lui *Nastasă sin Toader*, cu prețul de 2050 lei ¹⁾.

Din viața intimă a breslașilor de Botoșani, nu știm nimic.

D. Iorga a descoperit inventarul unui *furmagiu*, din 1828: Lucruri date „în mâna lui Mihai furmagiu“, și anume: 3 hambari și 1 covată, câmpiu de trei mâni, 1 gripcă de pâne, 4 site, 1 coti de cuptor, 5 lo. păși, 2 poslovaci (?), 1 capac de gura cuptorului, ferești de sticlă bune, 2 ferești mici tij de sticlă, 1 masă de plăcinte, 6 mese înlăuntru și din față, 11 lăiți, 2 culmi de pus panacoad, 1 trunchiu de tăiat carne, 1 broască la ușa din față, 1 cuptor gata sănătos, 1 ladă mare de pus pâne și una veche, 1 sătă de cernut făină, 1 pat, 1 ladă tij din față, 1 tavă mare de fript. Toate aceste lucruri se vînd cu 100 lei ²⁾.

La 1819, Iani Lăcătuș se îndatorește a face giupânului Luca sin Davind Goilav patru gratii de fier cu flori, cum i-a plăcea dumisale, „și cu fierul meu“. Va primi de ocă câte doi lei zece parale. Va mai face patru obloane cu fierul dumisale, adică taptele după ce se vor cîndări; cât fier oi u mai pune eu adaos la pervazuri, sau aiure, unde va trebui, are să-mi plătească tot cu acest preț. Apoi alte gratii «sade, pitrecute una într'alta, câte șaptezeci de parale pe ocă» ³⁾.

1.— Toate datele din acest capitol sînt luate din Arhiva Statului Iași, Dosar 115/1836, Tr. 1772.

2.— Studii și Documente, VII, p. 147.

3.— N. Iorga, Studii și Documente, VII, p. 146.

Eforia oraşului Botoşani, cu raportul din 1835 Iunie 21 către Departament, face cunoscut că, în acest oraş, vin feliuri de oameni, de meşteri, unii de pe la alte târguri, alţii de peste hotar, unii cu paşaporturi, alţii fără paşaporturi, cari cu dela sine samovolnicie se împuternicesc a lucra meştesugul lor, fără însă a vroi să se înfăţoseze sau la Eforie, sau la breslele la care sunt cu ştiinţă de asemenea meştesuguri, cu care a lor răle urmări şi nebăgare de samă, nu fac alta de cât o răzvrătire şi o tulburare între toţi ceilalţi meşteri de aici din oraş, cu feluri de chipuri înşălătoare, că nici nu sunt supuşi la vre-o dare.

Departamentul încuviinţază ca Eforia prin măsurile poliţieneşti să-i îndepărteze de îndată, mai ales acei care n'au paşaporturi în regulă, pentru liniştea celor localnici, fără a-i stingheri în alişverişul lor.

Comerţul în trecutul Botoşanilor.

Din timpuri vechi, iarmarocul din Botoşani era vestit în ţările vecine, ai căror negustori făceau un comerţ întins cu Moldova: cum-părau dela noi, în special, vite, şi ni aduceau obiecte de care aveam nevoie, şi noi nu ni le puteam procura din ţară.

Intr'o carte gospod a lui Petru Şchiopul, din 8 ianuar 1579, dată cătră negustorii din Liov, se vorbeşte despre târgul Botoşani, în care se şinea cel mai vechiu iarmaroc din toată Moldova ¹⁾, iar călătorii cari au trecut prin acest oraş, în cursul veacurilor, pomenesc despre comerţul ce se face în Botoşani, cu vite, cu tutun, şi altele, mărfuri care se exportează până la Leipzig şi Brody.

Negustori, în vremurile vechi, în Botoşani, erau şi moldoveni, dar armenii, cu legăturile lor comerciale în ţările vecine, şi cunoscători de limbi străine, făceau comerţul internaţional, şi autorităţile locale li dădeau tot sprijinul.

În Arhivele Bistriţei (Ardeal) se pastrează o scrisoare, pe care Vornicii din Botoşani o trimet autorităţilor din Bistriţa, în interesul unui arman, Avan Baronce, la 25 ianuar 1706. Scrisoarea are această adresă: „La ai noştri cinstiţi şi buni prieteni, dumnealui giudeţul şi dumnealui harmiţaşul dela cetatea Bistriţei, cu bună sănătate să se dea,, şi cuprinsul este acesta: ²⁾

Ai noştri cinstiţi şi buni prieteni, dumnealui giudeţul şi dumnealui harmiţaşul dela cetatea Bistriţei, sănătate şi tot bunul poftim dumilorvoastre dela milostivul Dumnezeu. Pricina acestei scrisori a noastre, întâiu ca să cercăm de buna sănătate şi viaţa a dumilorvoastre; a doua iar vă poftim pentru acest negustor anume Avan Baronce, carele este de aici dela oraş dela Botăşeni: venind acolo în ţara dumilorvoastre, şi având datorii la nişte negustori ce trăesc

1. Uricarul, XVIII, p. 220.

2.—N. Iorga, Documentele Bistriţei, II, p. 100.

acolo, poftim să aibă dreptate, să i se facă plata pe zapis ce are. Ce noi încă la dreptate, ce ar fi pofta dumilorvoastre, gata ne vom afla în slujbă; că, neplătind banii acestui negustor s'a fi dator, apoi s'a da ştire Măriei Sale Vodă, şi se face zeberală, că acei negustori au boi aice.

Ce poftim dreptate să fie, şi milostivul Dumnezeu să fie cu Dumneavoastră.

† A dumilorvoastre buni prieteni :

Vornicii din Botăşeni,

1706 ghenar 25.

Probabil că iarmarocul de care se pomeneşte, în 1579, erau cele patru iarmaroace care se ţineau, în Botoşani, la Vinerea Mare, la Sfântul Teodor, la Sfeti Ilie şi la Sfânta Maria Mică, despre care se face menţiune la 1740 ¹⁾.

Afară de armeni, se mai ocupau cu comerţul, în Botoşani, şi alţi străini.

Despre turci, pomenesc documente de prin 1742, că aveau fân de vânzare în Botoşani ²⁾; alte documente, tot de pe atunci, vorbesc despre negustori greci, cari ar fi trăitori de multă vreme în Botoşani ³⁾.

Negustorii turci nu erau oameni paşnici, ca armenii; ei se purtau rău cu locuitorii ţării, şi autorităţile locale se arătau neputincioase de a li pune stavilă. La 1742, Domnitorul Constantin Mavrocordat pare că a luat oarecare măsuri contra abuzurilor turceşti, şi trimete Ispravnicului de Suceava o poroncă, în care-l muştră pentru îndolenţa lui; şi-i, spune: „Cartea ce ne-ai trimes, am luat, şi pentru supărările ce fac turcii oamenilor, şi-i bat, şi banii ce au dat oamenilor pe poame şi-pe altele îşi plinesc dela dânsii îndoit şi întreit, şi la poronca noastră nu se supun, şi ni arăţi că n'ai ce a li face, că fac ce li este voia, şi nu poţi să-i opreşti,—aceasta este blăstămăţia ta : pentru ce să nu aperi pe oameni, şi pentru ce să-i laşi în voia lor, să facă ce li este voia? Sau, dacă nu poţi tu şi nu eşti harnic de slujba aceasta ca să aperi pe lăcuitori, să ştim, să punem pe altul, carele va putea

1.—N. Iorga, Studii şi Documente, VI. p. 442.

2.—N. Iorga, Studii şi Documente, VI p. 254.

3.—Ibid. p. 326.

să li stea împotriva lor, şi să apere pe oameni. Ni arăţi că sânt în Bosance vre-o 7-8 Adalai, şi pe aiurile, şi numele lor nu le scrii. Pentru ce să nu-i scrii anume : ce turci sânt, şi de unde sânt, şi ce fel de răutăţi şi supărari au făcut, şi cui au făcut anume, una câte una. Că iată şi ceauş împărătesc am adus, cu care să li putem veni de hacul lor. Pe care ceauş l-am orânduit să vie şi la iarmarocul dela Botoşeni şi acolo la Suceava. Şi să cauţi să dai izvod ca acela anume, de toţi turcii şi de faptele lor cu amănuntul, şi el îi va prinde, ori de acolo dela Botoşeni, ori dela Suceava, şi cui ce vor fi luat rău şi cu strămbul, vor plini dela dâşşii şi se vor răsufila lăcuiorii. Numai să nu cumva să făinueşti pe vreunul şi să nu-i arăţi pe toţi, căci altfel el va da toată paguba. De vreme că noi în tot chipul silim ca să răsufilăm şi să odihnim pe lăcuiori». ¹⁾

Mai răi decât turcii, însă, trebuie să fi fost grecii.

Unul dintre greci care a făcut, în curs de multe zecimi de ani, multe neajunsuri acelora cu cari avea afaceri, era unu *Manoli*, al cărui nume îl găsim amestecat în toate judecăţile. Acest *Manoli* făcea tot felul de tovarăşii, cu orişicine, cu evreii, cu armenii, şi toţi aveau a se plânge de el.

În Botoşani nu se făcea negoţ numai cu vite. Un articol care se căuta mult, şi se găsea în cantităţi mari, era *mierea* de albine. În 1740 vestitul negustor *Manoli* cumpără dela Constantin Tăutul, şase *vedre* de miere, o afacere nenorocită pentru Tăutul, şi pentru a se putea plăti de *Manoli*, acesta i-a scos în vânzare partea lui din moşiile Rudeşti şi Dubova, în ţinutul Sucevei ²⁾. Tot cu *Manoli*, şi tot pentru miere, au procese şi alţii. Preutul Iftimie, dela Drăguşani, în vremea tulburării muscalilor, „s'au vorovit ei cu un *Verdiş* căpitan, şi cu un diiacon dela Stroeşti, şi s'au dus ei la Botoşeni, şi au luat acest preot şi cu diiaconul 15 lei arvonă pe miere, dela *Manoli*, cupeţ, iar *Verdiş* Căpitannul au luat singur 15 lei pe miere dela *Manoli*, şi s'au apucat ei să-i ducă mierea gioi, şi neputând ei să-i ducă mierea gioi, i-au dus mierea la săptămâna, duminică, şi când au intrat cu carăle cu miere în ogradă, iată şi cazacii venia să încarce târgul şi să prade, şi ei au îngiuţat şi s'au dus până la Drăguşani. Şi agiuştându-i cazacii, şi-au apucat boii şi au fugit, iar mierea a rămas peitoare

3.—Ibid. p. 281.

4.—N. Iorga, Studii şi Documente, V, p. 237.

de cazaci. Şi cer plată dela Manoli. Acesta arată «că li-au zis să descarcе mierea şi să o puie într'o groapă, în taină, să arunce gunoiu, că doară a scăpa, şi ei n'au primit, şi au îngiugat şi s'au dus cu mierea acasă, „zăbovind apoi şi până'n duminică, şi atunci a fost prada. Un diiacon, martur, arată că „s'au păgubit neguţitorul de 8 poloboace de miere, şi i-au luat şi 370 lei, bani, cazacii, dintr'un sicriu“.—Manoli câştigă procesul ¹⁾.

Negustorii din Botoşani îşi exercitau comerţul şi în afară de oraşul lor. În 1761, în Suceava, unde negustorii bogasieri, mătăsari, blânari, abageri, jidovi şi armeni, ce veniau cu marfă dela Botoşani, şi dela Roman, aveau un loc anume rezervat, „în dricul dughenilor din capul târgului“, unde să-şi întindă marfa lor, „la faţa târgului“, la u-liţă“.

Negustorii pământeni din Botoşani dau o jalobă Domnitorului Mihail Suţu, pentru unele neajunsuri pe care le întâmpinau, în negustoria lor, şi cer sprijinul Domniei. Domnitorul prin hrisovul din 7 mart 1794 constată că negustorii au «hrisov gospod dela cei mai înainte de noi luminaţi domni, de aşezarea rânduelei lor», care hrisov s'ar fi pierdut «în răzvrătirea trecutelor vremi». Ca dovadă a existenţei acelor hrisoave, negustorii au înfăţişat cărţi care li se dăduseră în conformitate cu acele hrisoave, din care Domnul s'a încredinţat că ei «sânt negustori de Botoşani şi şi-au păzit orânduiala aşezării lor nesmintit».

În temeiul acestor dovezi, şi în consideraţia că neguţitorii aceştia «nu puţin folos aduc cu negustoria lor şi Cămării gospod, şi lăcuitorilor înlesnire la alişverişul lor», încuviinţează cererea de a li se acorda „privileghiul“, şi hotărăşte următoarele :

Negustorii pământeni din târgul Botoşani având hrisov gospod dela cei mai înainte de noi luminaţi Domni, de aşezare rânduelei lor, în răzvrătirea trecutelor vremi s'ar fi prăpădit. Numai, spre încredinţare, au scos de au arătat cărţi date de atuncea, după cuprinderea acelu hrisov, la mâna lor, de putea fi cunoscuţi că sânt negustori de Botoşani, şi s'au păzit orânduiala aşezării lor nesmintit, cerând hrisov pentru preveleghiile lor, ca unii ce nu puţin folos

aduc cu negustoria lor şi Cămării gospod şi lăcuitorilor înlesnire la alişverişul lor. Hotărăşte deci : la vremea desătini, pe drepte bucatele lor ce vor avea, să plătească desătina până la trei lei bucata, câte patru parale vechi de stup şi de rămător, pentru rest dând ca şi ceilalţi lăcuitori. Cu cai de olac, cu alte rândueli de cară, salahori, chereste, chile la rânduiala zaharalei, şi cu alte angării ce vor fi pe alţi lăcuitori, aceştia întru nimică de acestea să nuse supere ci să fie apăraţi ; fără numai birul lor să aibă a-l plăti după aşezare, iar la cheltuelile târgului ce se vor întâmpla acolo în Botoşani să dea şi ei agiutor celorlalţi târgoveţi, câte treizeci bani pe an, de casă. Feciorii lor, fraşii lor, cum şi calfele lor, umblând cu marfă pe la iarmaroace şi pe la zile de târg pentru alişverişul lor, să nu se supere de cătră dregători, nici să li ia vreun ban cu pricină de bir, fiindcă ei plătesc birul lor la ţinutul Botoşani, adeveriţi fiind prin mărturia dregătorilor ot Botoşani că sânt de breasla negustorilor birnici ot tam. Păstorii şi argaşii ce vor avea pe la bucatele şi căşlile lor, cum şi la alte negustorii a lor, fiind mazuri, ruşi, oameni străini, să nu fie supăraţi de cătră nimine pentru bir; asemenea şi flecăi pământeni neinsuraţi şi cu părinţi, fiindcă plătesc părinţii lor bir, la satul unde se află şezători; iar, fiind însuraţi, şi nu se vor afla legaţi cu birul la vreun sat, pe unii ca aceia să-i puie dregătorii la bir după starea şi putinţa lor. Asemine şi flecăi pământeni neinsuraţi şi fără părinţi, fiind de vrâstă şi de n'or fi legaţi cu birul la vreun sat. Pentru boii ce se rup cărduri de prin cirezi şi fug, cum şi cai, iepe din herghelii, să aibă a da colacul la cine i-ar găsi, numai câte doi lei de cărd; iar, când s'ar răzleţi din cireadă câte un bou sau doi, cum şi din herghelii câte un cal, iapă, sau câte două, atunci vor da colacul câte un leu de bou, cum şi de cal, iapă. Umblând aceşti negustori prin ţară pentru alişverişul lor, având niscaiva pricini cu cineva, poruncim dumneavoastră ispravnici giudecători de pe la ţinuturi, să aveţi a giudeca cu dreptate prin carte de giudecată, sau, nemulţămindu-se cu giudecata de acolo, cu zi de soroc şi cu mărturia dumneavoastră

să vie la Divanul gospod. Pentru moşiile care le țin cu anul pentru pășunatul bucatelor, și pentru fânul ce fac pentru hrană vitelor lor, și fac arătare că unii din lăcuiitori fără tocmală și cu silnicie intră de ară și cosesc, cum și fân gata li iau, poroncim Domnia mea: întâi pentru cei ce li s'ar cădea protimisire la cumpărat veniturilor de moșii cu anul, până la Sfeti Gheorghe fieștecine să aibă a-și căuta protimisire după dreptate, iar după sorocul arătat, nime să nu fie volnic a cere protimisire. Al doilea, pentru cei cari n'or fi având loc îndestul de arat și de cosit pe moșia care se află șezători, nici veți afla venitul acei moșii vândut la alții pentru negustorie, de nu se vor putea învoi cu stăpânii moșielor ca să li dea loc cu dijmă pentru arat și cosit atuncea dumv. să le găsiți loc pe moșiile ce se megieșesc înpregiur, cu dijmă și învoială, să-și facă arături și sâmnături și fânețe pentru vitele lor, însă numai pentru trebuința lor, iar nu și de negustorie, dându-li-se loc de o parte, iar nu împrăștiat, cu stricăciune moșiei. Iar care va îndrăzni și va intra cu silnicie în alte moșii, să are sau să cosască fără învoială sau fără știrea Dumv., sau să năvălească a lua fânul cuiva fără tocmală, pe unii ca aceia să-i cercetați și să-i înfrânați, și nici de cum să nu-i îngăduiți, fiindcă voința Domniei Mele este să se păzască dreptate de cătră toți, spre folosul obștiei. Drept aceia poroncim Domnia mea dum. ispravnici, giudecători, cum și tuturor dregătorilor, căpitani sau zapcii slujitori, pentru toate să aveți a urma întocmai și pe deplin după cum mai sus se cuprinde prin hrisovul acesta. (Hrisovul este întărit la mart 1796 și 31 august 1799)¹⁾.

Negoț mare cu blăni se făcea în Botoșani, unde se găsea marfa cea mai aleasă. Un ordin, din 1822, a lui Chehaia-beiu, ni dă științi interesante, în această privință:

Chehaia-Bei

Cătră cinstita Vornicie de Botoșani

Fiindu trebuință pentru unu tulumbu pacé de samuru cu profiluri loru, întregi samuri cumu și unu tulumu de

1.— N. Iorga, Studii și Documente, VII, p. 132.

snihi (sic), cu profilurile de snihi, buni osăbiţi, însă cu preţulu celu mai de pe urmă până la două mii două sute lei, pentru care să scrie Dumnv. ca să cercetaţi pe la blanarii ce sântu acolo sau la alţi ce voru fi avându aceste două tacămuri de blane cu preţulu arătat mai susu, şi găsin-du-să, pe acel cu blanile să să trimată aice ca să să vadă şi să-şi priimască banii. Insa aceasta se cere dela dumv. cătu de în grabă şi fără zăbavă.

1822 April 8.

Sait-Efendi. Blanile găsindu-se, să să de înu mâna aducătorului scrisorii aceştii, preţul să va plăti de cătră noi la Vistierie.

Porunca s. Chihae-beiu¹ pentru 2 tacămuri de blani şi s'au făcutu răspunsu că nu să găăsescu.

1822 April 2.

Cărie triimisu i-am datu huzmetu, de frică, 160 lei. ¹⁾

Târgul Făinei.

Din vremuri vechi se făcea, în Botoşani, un întins negoţ de făină şi dughenile negustorilor fiind grupate în partea de jos a oraşului, parte în care erau aşezate mulţimea aceasta de dughene, se numea

Târgul Făinei.

În aceiaş parte a oraşului, printre dughenile negustorilor cari vindeau făină, mai erau amestecate şi dugheni în care se desfăcea altfel de marfă, ca băcăni, şi tot pe acolo era şi «meserşiţa», adică abatorul, cum se numeşte astăzi. Oraşul dezvoltându-se, comerţul cu făină devenind mai întins, era firesc lucru să se înmulţască şi numărul neguştorilor de făină, şi fiecare având interesul ca dugheana lui să fie la faţa uliţei, şi locul neîncăpând pentru alte clădiri, pe la anul 1720 s'a mutat Târgul Făinei în deal, pe lângă ţintirimul Bisericii Albe unde erau aşezaţi o sumă de evrei, şi alţi târgoveşi moldoveni.

Mutarea Târgului Făinei din vale în deal, nu convenia negustorilor cari aveau dughenile în vale; şi cu drept cuvânt, pentru că târgul făinei făcându-se din duminică în duminică, cumpărătorii se adunau numai în locul destinat pentru acest comerţ, şi fostul târg din vale rămânea pustiu, chiar dacă s'ar fi încăpăţinat vreun negustor să-şi continue, în vale, comerţul de făină.

Sperând că vor izbuti să strămute Târgul Făinei iar la vale, un număr de târgoveşi evrei şi moldoveni din Botoşani, se jăluiesc lui Grigori Vodă că «neîncăpând să-şi facă case mai înăuntru, unde se vinde făina şi se face târg din duminică în duminică, de câştigă şi ei hrana lor», şi acuma «unii şi alţii se scoală cu lăcomie şi cer să se mute Târgul Făinei iarăşi în vale, şi Domnul hotăreşte ca: Târgul Făinei să nu se clătească din deal, din locul lui, de unde s'au vândut şi până acum. Aşijderea şi băcăliile, şi negoate, şi meserşiţa, şi pităria să stea toate la locul lor, şi să nu se mai strămute, trăgând unii la alţii, şi să aibă hrană cu toţii.

În 1742, pe vremea lui Constantin Mavrocordat, Vornicul de Botoşani, Visternicul Antiohie Caragea, văzând desbinările dintre neguştori,

din pricina Târgului Făinei, a luat în cercetare pricina și constatând că târgul este în deal de vreo 20 de ani, «și este cu cale așezat, de vreme ce din vale, unde s'a vândut făina mai în trecută vreme, îndesându-se casele, n'au unde sta carăle, a găsit o soluție mijlocie, făcând dreptate la amândouă părțile, și a hotărît ca târgul Făinei să rămăe în deal, dar altă marfă, afară de făină, acolo să nu se vândă, iar băcălii și pânea (pita) și alte mărunțușuri să se vândă de la vale, în Târgul Vechiu, în fața uliței, «ca să aibă cu toții a-lîșveriș și hrană.»

Constantin Mavrocordat aprobă hotărîrea lui Caragea, îi scrie să deie poroncă tuturor târgoveților ca să urmeze toți precum au hotărît el, și să nu mai umble amestecând lucrurile și purtându-se cu cheltuială pe la Iași. În acelaș timp Domnul poroncește dcă acă medeanul acela, unde se făcea Târgul Făinei din deal, va fi loc domnesc «fără pricină», nimeni să nu-l astupe cu case sau dughene, ci să rămăe loc slobod.

Ca sancțiune a măsurilor acestora, Domnul hotărăște ca „de acum această pricină să nu se mai poarte“, căci acei cari se vor amesteca se vor pedepsi.

Cei interesați făceau, însă, mereu stăruinți la Iași, pentru a se muta Târgul Făinei iarăși în vale, și Constantin Mavrocordat poroncește Vornicului Caragea, să nu se lase a fi înduplecat. Li spune Domnitorul, că jidovii și târgoveții «s'au agiuns cu Vornicii de Botoșani», adică i-au conrupt cu *măzdă*—cu mituire—ca să li mute târgul unde li convine, și-l previne pe Caragea că «măcar de ți-ar și da ceva dumitale, să nu cauți la aceia, ci să cauți poronca noastră; și unde a fost acel târg de veac, iarăși acolo să fie; și mai mult jalobă să nu vie». ¹⁾

Şcoala Domnească

Cea mai veche şcoală din Botoşani, pe care o pomenesc documentele cunoscute până acum, este cea înfiinţată prin hrisovul din 28 decembrie 1759 al Domnitorului Ioan Calimah.

În acest hrisov se spune că în Botoşani a fost «şi mai înainte» o şcoală domnească pentru învăţătura copiilor, dar se vede că acea şcoală, cu timpul, s'a părăsit, şi Domnitorul Calimah o reînfiinţează.

Nu rămâne îndoială că se învăţa carte, în Botoşani, şi înainte de 1759, dar «şcoală», în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu va fi fost, afară doar de acea şcoală domnească, de care vorbeşte hrisovul lui Calimah. Preoţii şi dascalii bisericelor au fost, în vremile trecute, îndrumătorii în ştiinţa cărţii a strămoşilor noştri.

Iată hrisovul lui Ioan Calimah Voevod : 1)

Noi Ioan Teodor Voevoda Bojiio Milostivo
Gospodar Zemlii Moldavskoi

De vreme ce ne am încredinţat Domnia Mea că la târgul Botoşanii este trebuinţă ca să fie o şcoală domnească, pentru învăţătura copiilor, *după cum au fost şi mai înainte*, iată dar şi Domnia Mea am dat voie să se facă această şcoală la târgul Botoşani. Şi s'au poruncit la Vornicul de Botoşani ca să găsească dascal să puie la şcoala aceia, şi pentru osteneala dascalului s'au făcut orânduială din banii Botoşanilor, adică din tot şfertul câte 5 lei, care bani să deie Vornicul de Botoşani, de vreme ce i se ţine în samă la socoteală. Aşijderea am mai făcut Domnia Mea milă cu dascalul ce va fi la şcoala aceasta; întâi el să fie scutit de bir pe capul lui şi de toate alte dări şi angării, oricâte ar fi pre alţii în ţara Domniei Mele, el nimănuî ni-

1.—Uricarul, II, p. 51.

mică să nu deie. Aşijderea şi la vremea desătinei şi a goş-
tinei, pe cizeci de stupi şi pe cincizeci oi să aibă a plăti
boereşte, şi pentru un om străin ce şi-ar fi găsit, fără de
bir în Visterie, încă l-am ertat Domnia Mea să fie scutit
de bir pe capul lui şi de toate alte dări şi angării, oricâte
ar fi pre alţii el nimănui nimică să nu deie, ca să fie nu-
mai pentru slujba casei lui, şi pentru ca să nu se strămute
niciodată această şcoală dela târgul Botoşani, le am întărit
Domnia Mea târgoveţilor de Botoşani cu acest hrisov al
Domniei Mele. Şi poftim Domnia Mea şi pre alţi luminaţi
Domni ce Dumnezeu îi va orândui în urma noastră, cu
Domnia acestei ţări, să nu strice mila aceasta ce am făcut
Domnia Mea cu lăcuitorii acestui oraş, ce mai vârtos să
întărească pentru a lor veşnică pomenire.

Let 7267 (1759) dechemvre 28.

Noi Ioan Voevoda.

În această şcoală, pe la 1785, se învăţa şi greceşte, ¹⁾ dar ce alte
cursuri se mai predau, şi cum era organizată şcoala, nu se ştie.

Se pare însă că după 1785, şcoala aceasta n'a mai funcţionat,
de oarece Domnitorul Mihail Suţu, în hrisovul dela 30 septemvre 1793,
prin care înfiinţază şcoala dela Ospenia, spune; „Deci luând samă
Domnia Mea că în târgul Botoşani nu se află şcoală, şi socotind că
se cade, n'am lăsat a nu se rândui şi acolo şcoală.”

Mihail Suţu creiază venituri pentru această şcoală, institue o e-
pitropie a şcolaei, şi dispune să funcţioneze dascal de limba elină
şi dascal de carte bisericească şi de carte moldovenească.

Iată acest hrisov : ²⁾,

*Noi Mihail Constantin Suful Voevoda cu mila lui
Dumnezeu Domn ţării Moldavei*

Neamurile carele numea acei vechi Elini varvari, a-
cum le vedem cele mai împodobite şi cine vra să cerceteze
pricina iscusirii lor, alta nu va găsi numai însăşi pe învă-
tătură; învăţătura este pricinuitoare a tuturor bunătăţilor

1.—N. Iorga, Istoria Literaturii Române, II, p. 30.
2.—Uricarul II, p. 60.

ea împodobeşte pe trup, ea luminează pe suflet, ea este nălţimea stăpânilor şi rădicarea smeriţilor, ea este poadoaba fericiţilor şi scăparea săracilor, ea este comoara bogărilor şi agiutoriul scăpătaţilor, ea este înfrânarea poftelor, ea păzăşte bogăţia şi micşorează sărăcia, ea este cetatea oraşelor şi întemeierea caselor, toiagul bătrâneţilor şi povăţuirea tinereţilor, pentru aceasta şi Solomon cel înţelept nimică altă n-au cerut dela prea Inaltul Dumnezeu fără numai pe înţelepciune şi învăţătură de care învrednicindu-să zice: venitu-mi-au împreună cu dânsa toate bunătăţile şi la mâna ei am găsit bogăţie şi slăvire; aceasta dar mare şi dumnezească bunătate, vrând şi Domnia Me a împodobi pe supuşii noştri, urmând prea înalţilor de mai înainte luminaţi domni carii au întemeiat şcoalele, am întărit şi Domnia Me, şcoala elinească în oraşul Eşii în care se paradoseşte învăţăturile. Deci luând samă Domnia Me că în târgul Botoşani nu se află şcoală şi socotind că se cade, n'am lăsat a nu se rândui şi acolo şcoală şi dascal Elinesc şi spre întemeierea acestei şcoale cu sfatul Preosfinţiei sale Mitropolitului Chir Iacov, şi a dumisale veliţilor boeri, iată dăm danie şi afierosim pe biserica de obştie ce se numeşte *Ospenia* la care să prăznueşte Adormirea Prea Curatei Maicei Dumnezeului nostru, *ca să fie la şcoala de acolo dimpreună cu toate dughenile şi afierosirea ce are şi va ave de acum înainte această biserică* şi rânduiim Domnie Me şi Epitropi atât asupra şcoalei cât şi asupra bisericei doi neuguşitori ce se află cu locuinţa în Botoşani, pe Teodori Mustaţă şi pe Grigoraş Avram, cari Epitropi să fie datori a priveghia totdeauna şi a ave purtare de grijă spre întemeierea şcoalei şi a bisericei, *şi din venitul bisericei ci va prisosi afară din trebuinţa bisericii să aibă a agiuta pe ucenicii săraci iubitori de învăţătură care vor năzui la acea şcoală*, şi oricând va veni la lipsă de dascal Elinescu să aibă a arăta la Preosfinţia sa părintele Mitropolitul şi la Dumnealor Epitropii şcoalei cei mari de aicea din Eşi, ca să orânduiască dascal de aice şi leafa dascalului Elinesc cât şi a dascalului de carte bisericească şi de carte mol-

dovenească să să deie din venitul şcoalelor nelipsit, şi spre ajutoriul şcoalei aceştia, hotărîm Domnia Me ca să aibă şi doisprezece liude scutelnici, pentru care poroncim Domnia Me dumisale Vel Visternic ca să-i treacă la izvodul de scutelnici ce este cu pecetea gospod în Visterie şi să-i aibă nesmintiţi de acum înainte, păzându-să de cătră toţi întocma precum mai sus să cuprindă prin hrisovul acesta. Poftim dar Domnia Me pe alţi fraţi luminaţi Domni, pe care sfântul Dumnezeu îi va orândui în urma noastră cu Domnia acestei ţări, să nu strice această milă, ce mai vârtos să adaogă şi să întărească pentru a Domniilor sale vecinică pomenire.

Scrisu s'au hrisovu acesta la scaunul Domniei Mele, în oraşul Eşii, întru cea dintăi Domnie a noastră la Moldavia, în anul dintăiu. *La let 1793 Septemvrie 30.*

Noi Mihail Suţul Voevod (L. P.)

Procitoh, vel Visternic.

S'au trecut în condica Vistieriei

Constantin Burchi, Pitar.

La 1796, Domnitorul Alexandru Calimah întăreşte hrisovul lui Mihail Suţu, în urma jalbei ce i-a dat *Feodor Musteaţă* şi *Grigoraş Avram*, epitropii şcoalei din Botoşani, afierosind la şcoală toate veniturile bisericei Ospenia, şi luând măsuri ca nu cumva să ducă lipsă şcoala de *dascal elinesc*, care avea a primi leafă dela «şcoala cea mare» din Iaşi, ca şi dascalul de *carte bisericească* şi de *carte moldovenească*.

Hrisovul este acesta: ¹⁾.

Cu mila lui Dumnezeu Noi Alexandru Ioan Calimah
Voevod Domn ţării Moldovei.

Se face ştire cu acest hrisov al Domniei Mele că prin jaloba ce au dat epitropii rânduiţi asupra bisericei Ospeniei şi a şcoalei de acolo din Botoşani, anume Feodor Musteaţă şi Grigoraş Avram, au făcut arătare că au hrisov gospod

dela fratele nostru Mihail Costandin Suţu Voeyod, cuprinzător că dă danie şi afieroseşte pe biserica Ospenia la şcoala din Botoşani, dinpreună cu toate dughenile şi afierosirile ce are şi va avea şi de acum înainte, rugându-se ca să se întărească şi de cătră Domnia Mea aceeaşă aşezare. Deci cercetând Domnia Mea şi văzându-se şi hrisovul gospod, *şi socotind a fi cu cale a se afla şcoală acolo în târgul Botoşani*, iată şi de cătră Domnia Mea asemenea se hotărăşte prin hrisovul acesta ca biserica Ospenia să fie afierosire la şcoala de acolo din Botoşani, cu toate dughenile şi afierosirile ce are şi va avea, şi tot numiţii de mai sus să fie epitropi atât asupra şcoalei cât şi asupra bisericei, îndatorii fiind a priivire totdeauna şi a avea purtare de grijă spre întemeierea şcoalei şi a bisericei, şi din veniturile bisericei ce va prisosi afară din trebuinţa bisericei, să aibă a agiuta pe ucenicii săraci, iubitori de învăţătură, cari vor năzui la acea şcoală, şi oricând vor veni la lipsă de dascal elinesc, să aibă a arăta la preosfinţia sa părintele Mitropolitul şi la D-lor epitropii şcoalei cei mari de aice din oraşul Eşii, ca să rânduiască dascal de aice, şi leafă dascalului elinesc cât şi a dascalului de *carte bisericească* şi de *carte moldovenească* să-i deie din venitul şcoalelor, nelipsit; şi spre agiutoriul şcoalei aceştia hotărîm Domnia Mea ca să aibă şi doisprezece liudi scutelnici. Drept aceia poroncim Domnia Mea D-tale Vel Visternic ca să-i treci la izvodul de scutelnici, ce este cu pecetea gospod în Visterie şi să-i aibă nemiştaţi de acum înainte. Poftim dar Domnia Mea pe alţi fraţi luminaţi Domni pe cari Sfântul Dumnezeu îi va orându-i în urma noastră la Domnia acestei ţări, să nu strice aceeaşă rânduială, ci mai vârtos să o întărească, pentru a domniilor sale veşnică pomenire.

Scrisu-s'au hrisovul acesta la scaunul Domniei Mele, în oraşul Eşii, întru cea dintăiu domnie a noastră la Moldavia, în anul al doilea.

La let 1796 fevr. 15.

Tot Domnitorul Alexandru Calimah văzând că veniturile rânduite pentru şcoala domnească din Botoşani nu ajung, mai dă un hrisov,

în iulie 1797, prin care hotărăşte că şcoala să aibă voie a scuti câte trei sute boi de negoţ de vamă şi de cornărit, ceia ce trebuie să fi reprezentat un venit destul de însemnat ¹⁾).

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Ioan Calimah
Voevod Domn Ţarei Moldavei

Cel mai întâi temeiu de laudă şi adevărată arătare a sufleteştii cunoştinţi de milostivire a Eghemonilor Domni este facerea de bine, căci rămâne şi după moarte neuitată, şi aduce vecinică pomenire, mai ales când se urmează la locuri cuviincioase. Şi fiind că din ceasul ce milostivul Dumnezeu ne-au înălţat la scaunul Domniei aceştia, tot scoposul şi voinţa Domniei Mele au fost şi este ca, mai întâi decât toate altele să cercăm şi să aflăm locurile acelea care sânt lipsite de cele trebuincioase, şi să punem la cale cu chipuri cuviincioase spre ajutorul lor.

Intre altele aflat-am Domnia Me că şi în târgul *Botoşani* se află şcoală pentru învăţătura obştiei în limba *Elinească* şi *Moldovinească*, dar pentru că cu veniturile ce are rânduite până acum, nu este îndestul de a se cuprinde plata dascalilor şi a se ajutora şi din ucenicii cei străini ce năzuesc la învăţătură, am socotit că se cade a se face un ajutoriu din partea Domniei mele la această şcoală, precum eată şi prin hrisovul acesta hotărăm ca în toată vremea să aibă a scuti această şcoală câte trei sute boi de negoţ de vamă şi de cornărit, nesupărându-se de cătră cineva cât de puţin. Pentru care poroncim Domniea Me Dumnw. Vameşi de Carvasara, că să aveţi a urma întocma şi pre deplin după cum se cuprinde prin hrisovul acesta. Şi poftim Domniea me şi pe alţi fraţi luminaţi Domni, pe carii sfântul Dumnezeu îi va orându-i în urma noastră la Domniea acestei ţări, să nu strice această milă ce cu cale s'au făcut, ce mai vartos să adaogă şi să întărească pentru a Domniilor sale vecinică pomenire.

Scrisu-s'au hrisovul acesta la scaunul Domniei mele,

în oraşul Eşii, întru cea dintâi Domnie a noastră la Moldavia în anul al treilea (L. P.)

La anul 1797 Iulie,

Noi Alexandru Calimah Voevod

Iordachi Roset vel Visternic prociotoh

S'au trecut în condica Visteriei.

Constantin Burchi Clucer,

Alexandru Moruzi Voevod văzând că numărul elevilor, al «ucenicilor», se înmulţeşte la şcoala domnească din Botoşani, şi veniturile nu ajung, prin hrisovul din 17 august 1806, dispune ca pe lângă cei 620 lei ce se dădea, până atunci, ajutor din veniturile şcoalelor obşteşti, să se mai deie încă 250 lei, din aceleaş venituri, şi în acelaş timp dispune ca din veniturile Doamnei, pe care le trăgea din Botoşani, să se deie şcoalei câte 300 lei pe an.

Din acest hrisov mai aflăm că în această şcoală se învăţa limbile *elinească, grecească, şi moldovenească*.

În anul 1820, această şcoală nu mai funcţiona.

Locuitorii din Botoşani înaintează o jalbă Domnitorului Mihai Suţu, care prin hrisovul din 5 mart 1820, spune că «dela o vreme cuprinderea venitului şi a miluirei ce avea (şcoala) smintindu-se şi perzându-se, *aa venit şi şcoala în zătincire şi cu totul în nelucrare*», şi în dorinţa de «*a aduce în fiinţă un lucru că acesta de trebuinţă*», confirmă hrisoavele vechi cu privire la şcoala domnească din Botoşani şi la veniturile ei, şi dispune ca din venitul şcoalelor obşteşti din Iaşi să se deie, pe fiecare an, câte 750 lei la şcoala din Botoşani, şi din venitul târgului, pe care-l încasa Doamna, să se deie 300 lei. Mai statorniceşte să fie al şcoalei şi «*venitul vătăjiei de harabagii din târgul Botoşanii, care mai dinainte este dat afierosire bisericei Ospeniei şi şcoalei*». Mai dă scutire şcolii, plata vamei şi a cornăritului pe 500 boi de negoţ, «*plătind însă şcoala analogul câte un leu de bou al casei răsurilor, după hotărârea obşteştei anaforale, precum şi acele câte opt parale de bou iarăşi pe an hotărâte prin hrisov gospod, spre agiutorul cutiei milelor*». Se scutesc de asemenea zece liude, oameni străini aduşi din alte părţi de locuri de peste hotar. Hrisovul mai rândueşte ca epitropii şcoalei să fie aleşi din boeri şi negustori orăşani, şi să se plătească dascali pentru limba elinească, pentru limba grecească şi cea moldovenească

Ce se va mai fi petrecut cu şcoala domnească din Botoşani, vreme de zece ani, nu ştim, dar la 1831, în vederea aplicării dispoziţiunilor din regulamentul organic, „Vornicia Mare din lăuntru a ţării româneşti» dă o circulară „cătră ocârmuitorii din toate giudeţele acestui Prinţipat“, la 7 septembrie, prin care li pune în vedere că trebuind să fie şcoli în toate oraşele de căpitenie unde vor fi fiind mănăstiri sau mitoace, şi în case mănăstireşti sau „obşteşti“, să hotărască pentru şcoala ce ar găsi întocmită acolo într'acel oraş *o casă din cele mănăstireşti sau obşteşti*, iar nefiind asemenea casă, să se închirieze de cătră oraşăni, cu încăpere destulă, adică trei odăi, pentru locuinţa a doi dascali, şi alte două săli măricele pentru învăţatură ¹⁾

La 1 februar 1832, „Epitropia învăţăturilor publice a Prinţipatului Moldaviei», cu o adresă iscălită de Veniamin, Mitropolitul Moldovei şi de G. Asaki, referendar, trimete Departamentului din lăuntru o „publicaţie“ care, fiind interesantă, o reproducem în întregime :

Publicaţie

Epitropia învăţăturilor publice a Prinţipatului Moldaviei.

Intre măsurile cele mântuitoare carile înfiinţându-să în urmarea organicescului reglement, vor întemeie fericire lăcuiitorilor pământului acestuia şi îi vor face vrednici de stima altor naţii, sunt îmbunătăţirile ce au a să aduce ramului de publica învăţatură în capitalie şi aşzarea din nou a şcolilor începătoare prin celelalte de căpitenii politii a Prinţipatului.

Spre a pute spori buna creştere a tinerimii, împlinind sfânta datorie prin însufleţire credinţei cătră ziditorul, cătră familia aproapelui şi ocârmuirea, nu mai puţin prin lesnicioasa împărţire a cunoştinţelor aducătoare fieşte căruia în parte şi Statului de dorite folosuri, Epitropia să indeletniceşte, întru luarea măsurilor nimerite şi potrivite trebuinţelor şi mijloacelor de astăzi luând în a sa de aproape privighere şi povăţuire tot ramul de învăţatură şi pe tagma învăţaţilor pământeni şi străini, preţuind o epanghelmă în care razământă nădejdea părinţilor şi a Statului, guvernul, nu numai că au

1.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 1, fila 1, Tr. 1772.

întărit vechile ei pronomii ce încă prin legiuirile îmbunătăţitorului aşazământ au hărăzit corposului academicesc din Moldova drept de a-şi alege diputat la obşteasca extra-ordinară adunare, rămâind mădulările acestei tagme scutite de orice dare şi de cftartira oştienească.—Iar tinerilor ce în public vor petrece regulatul curs a învăţăturilor rânduite s'au închizăşluit drept de a să protimisi la dregătoriile politiceşti şi militare când pentru creşterea acelora afară de sus arătatele şcoli, şi de o sistematică academie în Eşi ori a să zidi în apropierea acestuia un institut unde pentru învăţătură pe rând să vor primi cu şăderea şi hrana fiii dregătorilor Statului şi alţi tineri săraci carii prin a lor talent s'ar învrednici de îmbrăţişarea guvernului.

Asămine în apropierea Eşilor un institut pentru cuviincioasa creştere şi învăătura fiicelor de dregătorii Statului şi tot pentru fete să va aşăza în politie o şcoală publică elementară spre învăătura datoriiilor creştineşti a cetirei, a scrierii şi lucru de mână.

Numai puţin spre îmbunătăţirea lucrării pământului ce este izvorul avuţiei acestei ţări să va închipui un institut agronom iconomicesc unde să vor învăţa teoritichi şi practica acestui ram după metoda cel mai nimerit, iar sămınaria de la Socola îndeplinite cu toate cele cuvenite unui asăminea mântuitori aşazământ, să va deschide spre a priimi la învăţătură pe acei ci vor ave plecare pentru sfânta taină a preoţiei.

Insă până la rânduirea şi iniinţarea acestora cerând trebuinţă a să aşăza la *Botoşani*, la *Roman*, la *Bărlad*, la *Galaţi* şcoli începătoare, şi pentru de a să pute rându pe la acele locuri persoane cu ştiinţă potrivită unei asămenea însărcinări, de cuviinţă este ca cei ci vor voi a lua astfel de îndatorire să fie deprinşi cu metoda după care să povăţuesc învăţăturile naţionale din Eşi. Drept aceea Epitropia au rându ca dela 1 februarie viitoriu să să paradosască deosăbit în ghimnazia Vasiliană în curs de trei luni toate obiecturile ci au a să învăţa la şcolile începătoare pentru acei care având cerutele însuşiri vor dori să încapă şi

candidaţi pentru a să orândui profesori pentru însămnatele politii unde pe lângă lăcuinţa de două odăi, lemn de foc şi lumânări, este hotărât a să da din casa şcolilor o leafă câte de două mii cinci sute lei pe an.

Pe asemenia temeuri dumnealor învăţătorii sau aceia ce au plecare a îmbrăţişa această însărcinare fiind de religia ortodoxă cu deplină ştiinţă de limba moldovenească, de catihisis, cu ştiinţă de istorie, gheografie şi aritmetică, şi a-testături de bune purtări atât acei din Eşi cât şi di pi la finuturi să să adresuiască în scris şi în persoană la epitropie spre a fi trecuţi în numărul candidaţilor cu îndatorire a urma aicea sus arătatul curs de pedagogică, după care făcându-li-să epitropiceasca eczamenie vor primi decret de profesorat cu instrucţiile ce au cu sfinţanie a le păzi întru împlinirea însărcinărilor lor.

Eşii 15 Ghenar 1832.

Veniamin Mitropolit Moldaviei.
Constantin Mavrocordat Vornic.
Mihail Sturza vel Visternic.
Gheorghe Asachi referindar.

La 16 iulie 1832, Epitropia învăţăturilor din Iaşi dispune să se cerceteze pe candidaţii pentru profesoria şcoalelor ţinutale, spre a căroră deprindere în metodică şi paradosire s'a fost rânduit un curs special dela 1 februar. In urma examenului, s'a scotit în stare a putea paradosi în limba românească învăţăturile începătoare, şi anume clasul elementar şi clasul normal, şi dintre ei s'au ales şase, acei mai în vârstă, dintre cari Anton Gheorghiu a fost trimes la Botoşani.

Leafa lui Gheorghiu era 2599 lei pe an, din Casa Şcoalelor, iar 500 lei pe an, se plătea leafa vatavului şi simbria argatului şcoalei, din fondurile Eforiei târgului ¹⁾

Gheorghiu se prezintă la Eforie, şi aceasta face următorul raport la „Ministeria din lăuntru»: ²⁾

1.—V. A. Urechllă, Din istoria şcoalelor I, p. 200.
2.—Dosarul Primăriei Botoşani, No. 51 din 1832, fila 2.

Cătră cinstitul Departament al Ministeriei din Lăuntru
Sfatul orăşienesc.

Raport.

La acest sfat s'au arătat D-lui Anton Gheorghiu profesor şcoalelor în limba moldovenească din acest târg a Botoşanilor cu osebite instrucţii dela înalta ocârmuire de datorile ce are a se păzi cu învăătura copiilor, cerând de la acest sfat tot cuviinciosul agiutor adecă meremetul şcoalelor *ce au fost mai înainte* la biserica sfântului Dimitrie, ca scaune, mese, lemne de foc şi luminarisirea precum şi altele ci va cere trebuinţa. Pentru aceasta sfatul face cunoscut Cinstitului Departament, rugându-se a ave poroncă cu dezlegarea în ce chip să urmeze şi din ce bani anume să să dea în aceste cheltuieli, căci Casa Eforiei după informarea iraturilor nu-i rămâne nici un chip a înmulţi şi alte cheltuieli piste acele ci s'au îmbunătăţit de cătră obştiea târgului.

Grigori Racliş Medelnicer
Hriste Ioan
Neculai Placa

1832 Septemvrie 13
No. 93

Articol 28 din instrucţii. Mobilele şcoalei precum scaune, mese, cercuri şi table, profesorul va priimi prin Inspector dela muniţipalitatea locului, pentru a cărui priimire va iscăli un dublicat exemplar din carele unul va sta la Inspectorul iară altul să va triimete la Epitropi.

Articol 31. Locuinţa, lemnele de foc şi luminarisirea profesorul va priimi dela Muniţipalitatea locului.

Articol 33. Răpiraţia celor trebuincioase la şcoale se vor face de muniţipalitatea prin mezat la acei cu preţul mai gios după ce va răportui profesorul şi Inspectorul cătră Epitropi.

Anton Gheorghiu, profesorul şcoalelor din Botoşani.
Departamentul trimete Eforiei următoarele instrucţii: 1)

Departamentul Trebiilor din Lăuntru către sfatul Muniţipal din târgu Botoşani.

Epitropia învăţăturilor prin adres cu No. 43 către acest Departament face cunoscut că în casele alcătuite pentru şcoale la acel târg a rânduit împlinitor de profesor pentru paradosirea învăţăturii tinerilor pe d-lui Antonie Gheorghiu numind şi *inspector şcolii* pe d-lui Spatar Alecu Ralet. In să fiind că în acele odăi trebuesc mese, scaune, şi mobile care de şi este datoria Epitropiei a le face cu dela dânsa cheltuială, dar spre mai grabnica lor gătire au cerut săvârşire lor prin înlesnirea acestui sfat cu chipul mezatului şi cu întâmpinarea banilor ce ar trebui a să da. Drept aceea să scrie sfatului că îndată ce să va arăta acolo, dumnealui împlinitoriul de profesor dând foaea şi proba precum ar trebui a să face acele prin ştirea şi a Isprăvniciei, să se strige la mezat sârguindu-să acel sfat a să pute face cu acel mai îngiositoriu preţ, dând şi banii trebuincioşi din casa sa, şi după săvârşirea acelora împreună cu cvitanţia luată dela profesor pentru a lor priimire, să să pridstavlisască la acest Departament prin Vornicie şi foaia mezatului anume arătătoare preţului fieştecăruia lucru încredinţată şi de Inspectorul şcoliei ca după priimirea lor aice, să se poată triimite acelui sfat banii cheltuiţi pentru gătirea lor. Iar pentru că această şcoală are neapărat trebuinţă de lumânări de său pentru iluminarisire i lemne pentru foc, cu al doile să va triimite de aice dezlegare.

Implinitor datoriilor trebilor din lăuntru.

Derector Departamentului, Vasile Veisa Spatar.

Şef secţiei, Dumitrii Drăghici Medelnicer

Secţia III

No. 11.006

1832 Sept. 20

Pentruca şcoala să poată funcţiona, avea nevoie de un material specificat în lista următoare: 1)

1. — Acelaş dosar, fila 25, 26.

Lucrurile ce trebuiesc în şcoală.

1832 septemvre 13.

- 12 scaune nemişcătoare
- 12 mese nemişcătoare
- 16 telegrafuri
- 15 cercuri de fier cu cârligele lor de atârnat
- 42 macavale
- 20 arătătoare
- 2 mese mişcătoare
- 3 scaune mişcătoare
- 3 tabele
- 1 catedră
- 16 table de tiniche
- 1 clopoşel
- 1 fluer mic

De acestea este neaparată trebuinţă.

Meremetul caselor

- Fereştrele câte cu două rânduri
- Păretele odăiei cei mici de scos afară
- Meremetul cuhnii
- Pe dinainte gard şi poartă
- Sobele meremetisite
- Tencuite şi văruiute toate casele.

Prima şcoală, fondată prin hrisovul din 1759, a funcţionat în ograda bisericei Ospenia; mai pe urmă s'a mutat în ograda bisericei Sf. Dimitrie, şi acuma, în 1832, casele reparate pentru şcoală erau tot acele dela Sf. Dimitrie.

La 31 octombrie 1832, profesorul Antonie Gheorghiu primeşte dela Eforia târgului, pe sama lui, lucrurile de mai sus şi casele meremetisite.

Zestrea şcolii a costat 747 lei şi 20 parale şi lucrurile s'au făcut prin mezat.

Pe ziua de 1 noemvre 1832, Epitropia învăţăturilor publice a numit *Inspector la şcoala din Botoşani, pe Vornicul Alecu Calimah.*

N'au trecut nici două săptămâni dela instalarea profesorului Anton Gheorghiu, şi el adresează Inspectorului şcolii acest raport:

Cătră cinstit D-lui Cuconu Alecu Calimah biv Vel Vornic
dela împlinitorul profesoriei

Raport.

Şcolerilor cari sânt peste şasezeci, ce s'au adunat pentru a priimi şi a se pricipsi cu învăătura din şcoala ce acum s'au informat în această politie, făcându-li după a mea datorie cercare, am aflat că mai mulţi din giământate ar fi vrednici a intra la clasul normal, care încă nu s'au format, din pricina lipsei ce este încă de o casă, şi pentru care toate lucrurile sânt gata. Eu dar, ca cel ce sânt dator, după cuprinderea art. 25 a instrucţiilor, a raportului de toate împregiurările, sau Epitropiei, sau Eforiei de aici, care însuşi D-voastră sânteti, cu supunere dar înştiinţându-vă de aceasta, vă rog să binevoiţi a face punere la cale, pentru a se da aceasta ca şi tinerimea ce s'au aflat destoinică să nu-şi piardă vreme în clasul elementar ¹⁾.

Antonie Gheorghiu
împlinitor profesoriei.

Inspectorul şcolar scrie, din Stănceşti, Eforiei de Botoşani, cerând casă pentru clasul normal :

Cătră cinstita casă a Muniţipalităţii din
oraşul Botoşani

Însărcinat fiind cu eforia şcolii din acest oraş la 12 a următoarei supt No. 4 am priimit raportul profesorului de acolo. Deci dar după neapărată trebuinţă ce se cere a se închipui şi clasul normal, cinstita Casă va binevoi a lua măsurile cuviincioase ca să se închipuiască şi lipsa aceia de casă ce cere trebuinţa a se îndeplini pentru clasul acesta. Gios iscălitul, fără îndoială crede că această propoziţie se pune înainte, fiind de o datorie așa sfântă, care

priveşte şi la ale religiei şi la ale omenirii, fără a se întinde mai departe, şi a cerca altă mijlocire, se va uneli din partea acei case cea mai nezăbavnică lucrare întru aceasta care aduce şi cinste şi laudă unei aşa râvni.

Al. Calimah, Vornic.

La acest raport, Sfatul orăşănesc răspunde că alte case mai în apropiere de şcoală nu sânt, decât casele locuite de un preot Dimitrie, pentru care Epitropia bisericei Sf. Dimitrie cere chirie ²⁾

Acest caz aducându-se la cunoştinţa Departamentului din lăuntru, acesta răspunde că chiria acestor case în care s'a aşezat şcoala, trebuie să se plătească din veniturile muniţipalităţii, atât pentru acele de mai înainte odăi luate, cât şi pentru aceste de acum cerute, dacă sânt neapărat trebuitoare. Chiria acelor dintăi case pe an, era de 747 lei, pentru care s'a scris epitropiei şcoalelor ca să trimeată arătaţii bani la Departamentul din lăuntru, iar acesta Sfatului.

Eforia cere dela Epitropia bisericei Sf. Dimitrie oarecare relaţii, şi aceasta răspunde ;

Epitropia bisericei Sf. Dimitrie
din acest târg Botoşanii
1832 dech. 22.

Cătră cinstit Sfat orăşănesc.

S'au priimit cartea cinstitului Sfat din 20 a următoarei luni, prin care face întrebare de alcătuirea pentru bezmănul şcolilor, în ce chip au fost între epitropii Ospeniei cu epitropii acestei biserici. Şi se răspunde că toate acele hărţii de alcătuire ce au fost făcute dela anul 1816 în pricina aceasta, împreună cu alte lucruri a bisericei, dintru o ladă ce au fost pusă în Ospenia, s'au prădat de cătră ieniceri, în vremile tulburărilor trecute şi neaflându-se hărţile, această Epitropie nu poate da lămurit răspuns, atâta numai că această biserică se află păgubaşă de bezmăn dela anul 1819 şi păr acum. Cinstitul Sfat va binevoi a face întrebare şi D-lor epitropilor bisericei Ospeniei, unde negreşit poate fi hărţile de alcătuire în această pricină ¹⁾

Ioan Mavromati, Comis

Departamentul cere ca Epitropia târgului numai decât să caute încă o casă pentru şcoală, căci casa în care se află acum şcoala, este neîncăpătoare pentru toţi copiii, după cum se constată şi din următorul raport al D-sale Al. Calimah, Vornicul dela Stănţeşti, epitropul şcoalelor: ¹⁾.

Cătră cinstitul sfat oraşienesc.

Pentru neaparata trebuinţă ce are şcoala publică de case mai încăpătoare decât aceste în care se află acum, cu încredinţare ştiu că încă odată m'am mai adresarisit acelu cinstit Sfat, arătându-mi părerea de rău ce avem pentru nenorocirea ce s'ar putea întâmpla tinerilor ce primesc învăţătură, şi căroră acum şi văz că s'au întâmplat bolnăvinduse mai mulţi de giurăţate din pricina otrăviciosului aer ce naşte din îndesimea cea mare, grămădiţi fiind în o aşa mică casă peste una sută cincizeci copii, fără însă a vedea după aceea a mea adresuire, vreo mişcare de punere la cale gios rămăind nădejdea ce aveam că poate şi acel cinstit Sfat ar favorisi acest lucru obştesc ce de toată lumea se socoteşte astăzi de sfânt.

Gios iscălitul însă pe lângă acestea face acelu cinstit Sfat a doua oară, şi cea mai de pe urmă poftitoare cerere (nădăjduind că poate până acum se vor fi isprăvit gândirile spre aceasta şi fără de a urmă vreo altă corospondenţie), să binevroiască a face să se sloboadă şcolii, nu o odaie care este vremelnicească, ci toate în care au petrecut Dlui Hatmanul Manul, şi care sânt în număr de opt, cu cele de gios, şi încă de ar urma şi vreun meremet, fără de îngreuiere a-l săvârşi, ca nişte adevăraţi patrioţi şi lucrători în favorul publicului, încredinţat fiind atât că de cătră Epitropia bisericeii se dau, cât şi că acel cinstit Sfat va stărui a întruni un aşa lucru ce se socoteşte sfânt de toată lumea, după cum am mai zis, şi osebit fiindcă ieri am avut şi osebit slovesnoi întâlnire cu D-lui Comisul Mavromati, epitropul acei biserici, şi l-am cunoscut cu multă protimie în pricina

aceasta, mai ales că şi casa unde se află şcoala, tot aceştii biserici este, şi rămân şi întru aceasta înlesnire.

Calimah, Vornic

1833 ghenar 1.

Din Stănţeşti.

Epitropul bisericii Ospenia răspunde Sfatului muniţipal, în 30 decembrie 1832, că dintru o condică de socoteli, din vremea epitropiei gramaticului Leon, se vede că biserica Ospenia, din eraturile ce avea, da câte 50 lei bezmân, pe an, pentru şcoalele Sf. Dimitrie.

În 1833, profesor la şcoala din Botoşani era *A. Vele*, care invită pe fruntaşii târgului să asiste la examenul de iarnă. Invitaţia o face prin o „publicaţie“, şi prin invitaţii speciale fiecărui dintre fruntaşi. Publicaţia este aceasta :

Publicaţie.

În urma reglementului şholic având a se face examen, adecă cercetare la învăţăturile ce s'au paradosit tinerilor şholeri din şhoala publică a aceştii politii a Botoşanilor, Eforia de aici face poftire cuviincioasă atât părinţilor cari îşi au copiii daţi la această şhoală; cât şi celorlalţi doritori a vedea aceasta, să binevoiască a fi faţă la această publică cercetare ce se face gioi în 9 a acestei luni februar, la 9 ceasuri evropieneşti dimineata, adică la 4 ceasuri turceşti, în shoala publică din ograda bisericei Sfântului Dimitrie.

Calimah, Vornic

1833 februar 2.

A. Vele, profesor.

Publicaţia aceasta a fost trimeasă Sfatului orăşienesc, pentru a o aduce la cunoştinţa publicului, cu următoarea cerere :

Cătră cinstit Sfat orăşienesc
Shoala publică din acest oraş

Raport.

Trebuinţa fiind ca numai decât astăzi atât cuprinderea

acestor publicații a se face știut locuitorilor din acest oraș cât și aceste bilete a se da locurilor adresarise, propunându-se însă cele ce se ating de acel cinstit Sfat, cinstitul Sfat binevoind va primi poftitoarea cerere ce se face din partea acestei școli, care nicio închipuire spre aceasta nu are, deși atârnă de datoria ei, totodată și puind în lucrare aceasta.

A. Vele, profesor.

No. 8 Anul 1833. fev. 3.
Botoşani.

Pe această publicație, scrisă foarte frumos, de însuși profesorul Vele, se văd mai multe iscălituri în dos, sub răspunsurile invitațiilor. Răspunsurile aceste sânt interesante:

Priimind biletul voiu împlini.

Başotă Logofăt.

Biletul am priimit, voiu îndeplini.

Milu.

Biletul am priimit zaif aflându-mă.

A. Ralet.

Neaparat voiu fi următor.

Varlaam Căminar.

Eu Stolnicul cel ce priimind biletul voiu întimpina și cerere și am dorință. (Nu iscăleşte)

Am priimit biletul, și în locul socrului meu am iscălit eu.

Iohan Binder, spițăr.

Voiu fi și eu cu toată bucuria.

Canta.

Am priimit biletul.

I. Mavromati.

Vom fi şi noi următor.

Dr. Samurcaş.

Am priimit beletul şi aflându-mă acasă la ziua însemnată voiu îndeplini a urma.

C. Varlaam.

Priimind biletul voiu veni spre a fi faţă.

D. Strghievici, Comis. 5° februar 833.

Biletul am priimit şi mă voiu afla la vreme.

Asanachi, Comis.

De m'a ierta slăbăciunea boalei în care mă aflu, oiu veni şi eu la acea vreme.

Ioan Jora, Postelnic.

Eu mă aflu în slăbăciunea bătrîneţelor, nu pot ieşi din casă.

Crupenschi, Spatar.

Urmează o întreagă corespondenţă între Vornicul A. Calimah, in spectorul, şi Sfatul oraşienesc, în privinţa localului de şcoală neîncăpător; inspectorul cere să se mai deie o casă pentru clasul al doilea normal, şi propune ca Sfatul să eie casele locuite de Sachelarul Dimitrie, care să se mute în altă parte, plătind Sfatul cei 50 lei pe an, bezmănul bisericei Ospenia.

În timpul iernei, clasul acesta normal s'a ținut cu «milostenie» în o casă boerească, «dar acum cere a se muta clasul normal lângă cealaltă clasă pregătitoare, căci i s'a stricat gardul şi casa».

Însfârşit, la 30 april 1833, profesorul A. Velini face un raport către Eforia oraşului, arătând că întârzierea cu căutarea unei case, aducând mare stinghereală acestei şcoli, este nevoit ca chiar de mâne să închidă clasul al doilea numit normal, până ce se va găsi o casă, căci până acuma, „*paradosindu-se afară învăţătura copiilor*, pricinueşte neregularisirea venirii copiilor la procopsala învăţătorei iar mie boală grea”.

În cele din urmă, după o lună, se încheie un contract între Eforia oraşului şi epitropia bisericei Sf. Dimitrie, pentru închirierea unei case, pentru şcoală, pe timp de 10 ani,

Contract

Se dă acest contract din partea Eforiei oraşului Botoşani, dumilorsale episcopilor bisericii Sf. Dimitrie, că casele din aceiaş ogradă în care locuieşte Săchilarul părintele Dimitrie, slujitorul acei biserici, în ştiinţă să fie că s'au luat acele case pe zece ani de zile, începători dela 10 mai 1833 şi până la 1843 maiu 10, pentru statornicirea şcolilor publice, şi cu bună învoire să aibă a se da din partea Eforiei câte trei sute lei pentru fieştecare an şi regulat totdeauna pe o jumătate de an banii înainte. Socotindu-se aceste dela încheierea acestui contract, precum mai sus se arată că s'au luat pe zece ani, urmează ca această Eforie să aibă a le ţinea pentru totdeauna în bună stare, şi chiar acuma la statornicirea şcolii publice are a se face cu puţină cheltuială pentru a se lungi pe acele vechi până în păretele casei ce s'a luat în chirie şi împregiur are a se împregiura cu zaplaz sau cu gard, osebit de cele ce va mai cere trebuinţa înlăuntru, şi spre întocmai urmare s'au făcut două asemenea condracturi din partea amândurora.

*Grigori Racliş, Medelnicer
Gheorghe Ioan
Neculai Placa*

No. 157
1833 maiu 4

Logofătul Alecu Ghica, ministrul Departamentului trebilor din lăuntru, la 12 iunie 1833, cere Eforiei oraşului Botoşani să-i trimeată o listă de cât număr de tineri sânt adunaţi în şcoala aceluî târg, spre procopsala învăţăturei, în care listă să se arăte şi numele părintelui, din ce târg, sau din ce sat este, şi numele tânărului.

Lista trimeasă este următoarea.

Numele părinţilor	Locul	No. copiilor cu numele lor
1. Iconomul Grigori	dela Ospenie	Are pe Iancu şi pe Costache
2. Iconomul Ioan	dela Ospenie	are pe Alecu
3. Sachelarul Ioan	dela Ospenie	are pe Ştefan
4. Iconomul Dominte	„ sf. Dimitrie	are pe Hristofor şi Neculai

5. Sachelarul Dimitrie	» sf. Dimitrie	are pe Ioan
6. Paharnic Gh. Herescu	din Botoşani	are pe Alecu
7. Stolnicul Cost. Ciulei	»	are pe Iancu
8. Sulgerul Manoli Bou	»	are pe Grigorachi
9. C. C. Catinca Bălămoae	»	are pe Iancu şi Gheorghe
10. C. C. Zamf. Albiniţoae	»	are pe Toader
11. C. Catinca Krupenschioaia	»	are pe Tudor
12. Paharnic C. Teohari	»	are pe Nastasă
13. D-lui Iancu PISOŢKI	»	are pe Costachi şi Teodor
14. C. C. Zoiţa Georguleasa	»	are pe Iancu
15. Iordachi Hagiu	»	are pe Toader şi Alexand.
16. Stolnic Ion Bobeică	din Socrujăni	are pe Costache
17. Sudet Grigori Hulubei	din Socrujăni	are pe Gheorghe
18. Vameşul Lupu Focşa	din Truşăşti	are pe Grigorachi
19. Hriste Abageriu	din Botoşani	are pe Petrachi, Costantin
20. Neculai Mustaca	»	are pe Grigori
21. Maria Vadana a lui Iordachi Comisul	»	are pe Iancu
22. Vasile Viţu, blanăr	»	are pe Polihron
23. Atanasă Furmagiu	»	are pe Iancu şi Gheorghe
24. Zoiţa vadana lui Chistol	»	are pe Vasile
25. Căpitan Vasile	»	are pe Gheorghe
26. Smaranda Bălăneasa Vadana	»	are pe Dimitrachi
27. Glafira Vadana	»	are pe Ilie
28. Teodora Vadana a lui Mane Abageru	»	are pe Gheorghe
29. Maria Popoviciţa	»	are pe Gheorghe
30. Maria Vadana	»	are pe Enacachi
31. Gheorghe Burchi	»	are pe Vasile
32. Ioan Spănu	»	are pe Zamfirachi
33. Iconomul Ştefan	din Bursuceni	are pe Enacachi
34. Elena Polcovniceasa	din Botoşani	are pe Gheorghe
35. Teodor Borcilă	din Soroceni	are pe Gheorghe
36. Iconomul Manoli	din Hântşăti	are pe Enachi şi Neculai Vasile Ioan şi Ştefan
37. Preutul Manoil	»	are pe Enachi
38. Preutul Neculai	»	are pe Manolachi
39. Căpitanu Matei	»	are pe Ioan
40. Maria Vadana	din Botoşani	are pe Vasile
41. Preutul Gavril	din Eşi	are pe Mihail şi Neculai
42. Ecaterina Vadana	din Botoşani	are pe Costachi
43. Iord. Huluţă, tălpălar	»	are pe Vasile
44. Preutul Gheorghe	din Văculeşt	are pe Grigori şi Filip

45. Preutul Constantin	›	are pe Zamfirache
46. Preutul Ioan	›	are pe Manoil și Teofil
47. Paharnic Enachi Leon	din Botoşani	are pe Alecu
48. Smaranda Sărdăreasa	"	are pe Alecu
49. Neculai Cerchez	din Soci	are pe Gheorghe
50. Vasile Prisacariu	din Botoşani	are pe Gavril
51. Acsinte Bucatariu	"	are pe Teodor
52. Căpitanu Manoli	"	are pe Dumitrachi
53. Stolnic C. Mavroieni	"	are pe un Vasile slugă
54. Grigori Patraşc	"	are pe Iancu
55. Elena Porușnicia Lascar	"	are pe Iancu

peste tot 69 tineri

În iunie 1833, numărul elevilor era peste 200, după cum se vede din raportul ce adresează profesorul către Eforie, cerând să se facă reparații la casă,

Profesorul mai cere lumânări de său și lemne, pentru trebuința școlii, și Departamentul dispune ca părinții copiilor, prin analoghie, să contribuie la cheltuiala aceasta.

Eforia face atunci apel la populația orașului, în modul următor:

Eforia orașienească din Botoșani

După poronca cinstitului Departament supt No 11738 ce au priimit această Eforie, pentru lumânările de său și lemnele trebuitoare pentru încălzirea acestei școli, ne hotărăște ca cu analoghie să se dea de către părinții copiilor care învață la acea școală. Pentru aceasta dar se face cunoscut dumilorvoastre ca întru aceasta să vă îndemnați a da fieștecare lemne și lumânări pentru trebuința școlii, după analoghia ce veți face cu dumnealui profesorul rânduit, ca unii ce copiii dumniavoastră se folosesc cu învățătura, iar alta nu aveți a da nimica, căci Eforia după poroncile Ocârmuirei s'au sărguit și au făcut îndestule cheltueli cu informarea și pregătirea acestor școli, numai pentru unii ca Dumiiavoastră, apoi dar la această mică cheltuială ce ar ajunge pe fieștecare persoană, este încredințată Eforia că dumiiavoastră vă veți îndemna prin analoghie și veți face îndestulare cuviincioasă și de priimire în punere în lucrare veți face cunoscut și Eforiei.

Grigori Racliş
Hriste Ioan
Neculai Placa

Pe dosul acestei adrese iscălesc mai mulţi târgoveţi, pentru analoghia ce-i va ajunge pe fiecare în parte.

În 1833, noul profesor al şcolii domneşti, A. Velini, face următoarea publicaţie: ¹⁾

Şcoala publică din Botoşani

Fiindcă după instrucţiunile şcolastice se împlineşte vacanţa în această lună, socotindu-se începută dela examenul trecut din 6 august, această inspecţie publicariseşte dar că de luni din 25 a acestei luni septembrie, şcoala aceasta publică începe lucrările ei din cursul al doilea, şi dar toţi părinţii cei ce au plecare a-şi folosi pe fiii lor, să se înfăţoşeze în persoană cu ai lor copii la această şcoală, pentruca să se înscrie toţi aceia în catalogul cursului al doilea.

A. Velini, profesor.

1833 sept. 23

Pentru examinarea elevilor în iarna anului 1834, luna februar, profesorul face invitaţii ca şi anul trecut, iar boerii şi negustorii cari au primit invitaţii sânt: Postelnicul Petrachi Vărnăv, Bragadirul Ioan Başotă, Căminarul Ioan Herescu, Costache Varlaam, Alecu Ralet, Erei Ion preut, I. Mavromati, Cuciureanu, Varlaam, Ştefan Racliş, Dimitrie Pisoski, Anton Onicescu, D. Gavrilachi, Cost. Ciornei, Grigori Ichim, Dominti Ichim, Stolnicul Ioan Bobeică, Costandin Hagiul, Paharnicul Ioan Brănişteanu, Neculai Placa, cari toţi au iscălit de primirea biletului.

Despre rezultatul acestui examen, Eforia raportează Departamentului.

Aşa precum la 18 a următoarei luni făcându-se examenul de iarnă a copiilor adunaţi în şcolile publice de aici,

1.—Toate informaţiile acestea sânt din dosarul citat al Primăriei Botoşani

care în fiinţa atât a o numeroasă parte de boeri şi de ne-
guşitori, precum şi a părinţilor copiilor, au dat vii dovezi
tinerimea de sporirea în învăţătura noului metod la care
cui îndestulă plăcere şi mulţămire privitorilor, precum prelung
se va încredinţa cinstitul Departament din alăturata hârtie
de mulţămire a obştiei ce au făcut ei către Înalta Ocârmuire,
pentru informarea şcolilor şi părinteasca îngrijire, a binelui
obştesc ce se revarsă din zi în zi, cu sporire, de care
Eforia după datorie cu supunere le pridstavliseşte.

Costache Mavroieni, Stolnic

Hristea Ioan

Andrieş Focşăneanu

Vornicul A. Calimah, inspectorul şcolii publice, la 16 maiu 1834
face cunoscut Eforiei oraşului că profesorul Anton Velini pleacă la
Iaşi, şi Eforia să primească pe samă toate lucrurile scolastice şi zestrea
şcolii, şi la 17 maiu, Velini predă casierului Eforiei următoarele
lucruri: 1)

- 16 cercuri de fier aşezate în păreţi
- 8 mese aşezate în clasuri elementare, cu scaunele lor şi cu 16
telegrafuri, din care mese şi scaune sunt câteva smintite.
- 16 table de macavale la păreţi în lincăstru.
- 4 mese cu scaunele lor pentru clasul normal ce se află neaşezate,
care scaune n'au nidecum picioare fiindcă sânt hârbutite
- 50 de plăci, din care nouă sânt stricate,
- 13 Intăile cunoştiinţe gratis.
- 20 coale hârtie tipărite cu cuvinte pentru ordine,
- 3 exemplare Intăile cunoştiinţe,
- 3 trupuri table tipărite.
- 1 tablă neagră pentru socotele.
- 1 portret Biruinţa ce au făcut Ştefan cel Mare asupra Sultanului
Baiazit,
- 1 cutie cu 2 rânduri ordine pentru lincăstru în No. 95.
- 2 mese cu scaunele lor mişcătoare.

1.—Dosarul Primăriei Botoşani, No. 13 din 1834. Din acest dosar sânt şi informaţiile
care urmează.

- 1 rând de cărţi geografice la No. 5
 5 exemplare Regule pentru lancăstru, compuse de Cleobul
 1 clopoţel cu cumpâna lui aşezat în ogradă.
 1 tablă mare ţintuită deasupra porţii.
 3 condice şcolastice
 1 clopoţel mic pentru lancăstru.
 12 coale tipărite de table pentru lancăstru.
 1 una catedră.
 8 probe la teligrafuri şi copiile cataloagelor dela începerea
 şcolai.
 170 Adică una sută şaptezeci bucăţi se ailă până acum înformă-
 luite de orăşienească Eforie din Botoşani, priimind şi eu aseme-
 nea cvitanţie, şi spre a fi ştiut am dat şi eu aceasta supt a mea
 iscălitură.

A. Velini, profesor,

1834 maiu 17

*Insămnare de lucrurile ce au avut D-lui fostul aice profesor
 în comisioane, dela Dlui Aga Asaki*

- 9 exemplare Istoria Rosiei, partea întâia,
 18 exemplare, partea a doua,
 2 exemplare Anticile Romanilor,
 2 exemplare Dregătorului de bună creştere.
 10 Abeţedare franţeze româneşti.
 23 Pravile pentru proprietarii de moşii,
 15 caete litografice şi
 1 potret Biruinţa ce au făcut Ştefan cel Mare asupra Sultanului
 Baiazit.
 80 Adică optzeci bucăţi cărţi ce au avut fostul profesor în co-
 misioane, care s'a priimit de Eforia orăşienească din Boto-
 şani, iarăşi după adresul D-sale Vornicului Alecu Calimah,
 epitropul acestei şcoli, care cărţi au a se înainta noului pro-
 fesor ce se va rândui.

A. Velini, profesor

1834 Mai 17

*Insemnare de alte cărţi iarăşi date în comisioane
dela Dlui profesorul Săulescu.*

- No. 93 Intăile cunoştinţe
40 gramatice româneşti
10 Antice a Romanilor
5 exemplare Dregătorului bunei creşteri.

148 Adică una sută patruzeci şi opt bucăţi de cărţi ce au avut fostul aice profesor în comisioane, care s'au priimit de Eforia orăşienească din Botoşani, după adresul D-sale Vornicului A. Calimah, inspectorul acestei şcoale, care cărţi au a se încredinţa noului profesor ce se va orânduî.

A. Velini

1834 maiu 17.

În locul lui Velini, vine profesor *Alecu Corlaţan*, care face cunoscut Eforiei că şcoala este închisă mai bine de 7 săptămâni, şi copiii s'au împrăştiet dela şcoală, din pricina strămutărei profesorului Velini, şi cere ca Eforia să publice în tot cuprinsul oraşului ca să se adune copiii iarăşi la şcoală. Asemenea cere să se facă cunoscut că după cererea obştiei, el va învăţa pe copii în şcoala publică şi *limba germană*, pentru care Epitropia l-a însărcinat, după metoda ce se întrebuintază şi la şcoala Vasiliană din Eşi, iar începerea paradosirei va fi la 4 iunie.

Zvonindu-se că Departamentul are de gând să aducă profesor, în locul lui *Alecu Corlaţan*, pe un preot Ioan, profesor dela Huşi, obştia locuitorilor dă o jalbă cătră Eforie, prin care se opune la această schimbare:

Cătră cinstita Eforie a oraşului Botoşani
Obştia Politiei Botoşani
Jalobă

Din particularnică ştiinţă (însă în bună încredinţare ce astăzi am auzit) că un preot Ioan, profesor din târgul Huşi ar veni la Botoşani spre a fi în locul D-sale *Alecu Corlaţan*, profesor la şcoala din această politie, apoi așa pre-

cum noi la publicul examen săvârşit de D-lui Corlăţanul în anul acesta pentru osârdia ce au jârffit cu îndeletnicirea şi sporirea copiilor în învăţatură, atât în *limba patriei* cât şi *acei ghermane*, am rămas cu toţii în deplină mulţămire, privind că nemargenita sa luare aminte, cătră folosul tinerimei, s'au văzut de o simţitoare înaintire dela venirea D-sale aice. Noi prin aceasta aducem la ştiinţa cinstitei Eforii că nu vom fi mulţămiţi cu acel orânduif, întâi că nu are ştiinţă de limba ghermană, care nouă ni este de mare nevoie, şi al doilea că prin această strămutare se pricinueşte nu puţină sminteală în cursul învăţăturilor. Pentru aceasta dar ne rugăm cinstitei Eforii ca să binevoiască, a răportui Epitropiei învăţăturilor publice, că mulţămirea noastră este de a fi tot D-lui Corlăţanul ca unul ce s'au arătat vrednic şi cu purtări bune în diastimă de un an de zile.

1835 april 29 zile.

Cererea aceasta este iscălită de următoarele persoane: Gheorghe Varlaam, Spatar; Iordache Juoan, Sardar; Grigori Iconom, protopop; Ioan Iconom, protopop; Gheorghe Papandopolos; Vasile Dăvidel, Paharnic; Ioan Morţun, Stolnic; Mihail Dabija; Grigori Neculai; Neculai Damianovici; Anastasă Huşu; Constantin Haretu; Constantin Dimitriu; Marcu sin Hagi Dimitriu; Marcu sin Hagi Simion; Alecu Zarometu; Iancu Foca.

Numărul elevilor creşte, şi profesorul Corlăţan, având oarecare nedumeriri, la 9 februar 1836 cere lămuriri dela Epitropia învăţăturilor din Iaşi arătând că: „dela o vreme încoace pe fieştecare zi sporeşte numărul elevilor trecuţi încă peste paragrafia anilor primirei în şcoală, mai ales fiind mulţi de aceştia şi *gospodari*“, şi întreabă «cum şi în ce fel trebuie să urmeze, căci numiţii cer a li paradosi numai o samă de obiecturi, fără a urma regulate cursuri a învăţaturei statornicite pentru o şcoală ţinutală, după care şi pretindirisăsc a li se slobozi şi atistaturi» ¹⁾.

În anul 1837 erau la şcoala din Botoşani 87 şcolari, din cari 27 învăţau şi limba germană.

În 1839, la şcoala domnească era adaos un profesor de limba

1.— V. A. Urechilă, op. cit., p. 245.

germană, şi la 13 maiu 1841, se numeşte profesor de limba franceză, G. Olivari, şi i se dă, pentru prelegere, orele dela 4-6. ¹⁾

În 1842 găsim profesor la şcoala domnească din Botoşani, pe Vasile Paulini, din Iaşi, şi pentru acel an avem şi lista tuturor elevilor, cari erau următorii:

1. Costache, a neguţitorului Ioan Popovici, din Botoşani
2. Teodor, a neguţitorului Iordache, tij
3. Teodor, a neguţitorului Neculai Burghelea, tij
4. Iorgu, a preutului Vasile, tij
5. Iancu, a lui Costache Stamatopulo, tij
6. Costache, a neguţătorului Ştefan Iacovachi, tij
7. Costache, orfan supt epitropia lui Gheorghe Sinescu, tij
8. Dimitrie şi
9. Vasile, a văduvei Savasta Chetruş, tij
10. Costache a văduvei Zamfira din satul Terchei
11. Neculai, a neguţitorului Vasile Gheorghiu, din Botoşani
12. Costache a văduvei Catinca Dimachi, tij
13. Alecu, orfan supt epitropia Maicei Susana, tij
14. Dumitru, a văduvei Suzana Bogdan, tij
15. Iorgu, a D-sale Ioan PISOŢKI, tij
16. Dimitrie, a neguţitorului Ion Mândrescu, tij
17. Alecu a clisiarhului Vasile, tij
18. Dimitrie, supt Epitropia D-sale Nastasă Dimitriu tij
19. Mihail, a lui Costache Stamatopulo, tij
20. Ion, supt epitropia D-sale Alecu Davidel, din satul Şătrăreni
21. Alexandru a precupeţului Petru, din Botoşani
22. Mandache a vataului Dimitrache, din Mănăstireni
23. Vasile a preutului Gheorghe, din Botoşani
24. Alecu, a vataului Gheorghe, din satul Henerişul
25. Costache, a chelarului Gheorghe, din Botoşani
26. Chirică, a vataului Ilie, din satul Borolea
27. Gheorghe, a lui Vasile Hazu, din satul Stănceni
28. Ioan a mazilului Vasile din satul Sârbi
29. Gheorghe şi

30. Ioan, a diiaconului Iacob, din Botoşani
31. Costache a văduvei Varvara Cerneftki, tij
32. Costache a neguţitorului Dimitrie Moscu, tij
33. Ioan a cojocarului Tanasă, din satul Boghicieni
34. Iancu, a neguţitorului Dimitrie Sucevanul, din Botoşani
35. Ioan, orfan supt epitropia D-sale Comisului Teodor Gherghel, tij
36. Costache, a văduvei Irina tij
37. Neculai, orfan supt epitropia neguţ. I. Popovici, tij
38. Petru a lui Pavăl feciorul din satul Bucecea
39. Zazonti, a vechilului Vasile Ungureanu din Storeşti
40. Iorgu a neguţitorului Const. Eşanul din Botoşani
41. Tanasă, a preutului Ioan, tij
42. Iancu şi
43. Mihalachi, a văduvei Maria Holban tij
44. Alecu, a preutului Dimitrie, tij
45. Nastasă a vataului Alecu Strâjescu din Ceplenita
46. Gheorghe a blandarului Petrea din Botoşani
47. Alecu, a neguţitorului Ştefan Moisa, tij
48. Haralamb, a D-sale Gheorghe Borcea, tij
49. Iorgu şi
50. Dimitrie a neguţitorului Gheorghe Deliu, tij
51. Iancu, orfan supt epitropia D-sale Cost. Pisoţki, tij
52. Apostol, a văduvei Smaranda, tij
53. Ioan a chelarului Costandin, tij
54. Iancu, a condicarului Pastii Petrovici, tij
55. Ştefan, a lui Nichifor, tij
56. Vasile, orfan supt epitropia unui arnăut Toader, tij
57. Alecu, a neguţitorului Gheorghe Zgârcea, tij
58. Iorgu, a neguţitorului Neculai Cheptănescu, tij
59. Ioan, a vataului Enuţă Vasiliu, tij
60. Gheorghe orfan supt epitropia mătuşă-sa Marghioala, tij
61. Dimitrie a blandarului Gheorghe Ivaşcu, tij
62. Dumitru şi
63. Iordache, a neguţitorului Iordache Braşovanu, tij
64. Gheorghe a neguţitorului Manolachi Covazi, tij
65. Alecu, a lui Vel Căpitan Panaite Carpovici,
66. Iordache, orfan supt epitropia D-sale Sardar Teodor Ioan, tij

67. Dumitru şi
 68. Petrache, a văduvei Catinca Popovici, tij
 69. Arghir a Iconomului Alexandru din satul Vorniceni
 70. Iancu, a văduvei Ileana Abageriul, din Botoşani
 71. Dimitrie a croitorului Gheorghe, tij
 72. Mihail a văduvei Zamfira din sat Terzim
 73. Feodor, a neguţ. Mihalache Stăucean, din Botoşani
 74. Vasile, a lui Gheorghe Fotea, tij
 75. Iorgu, a D-sale dvorenin Dimitrie Beldiman, tij
 76. Dimitrachi, şi
 77. Ioan, şi
 78. Alecu, a bărbierului Nastasă Muntean ot Țigăneşti
 79. Alecu, a lui Iancu Dima din sat Socrujăni.
 79 peste tot şcolerii, iară supleant este *Dimitrie Popăscu* din satul Pomârla. 1)

În 1842, Referendarul Gh. Asaki cere să i se comunice tabloul şcolaelor primare judeţene, cu numărul şcolarilor dela 1832 până la 1842, şi rezultatul, pentru Botoşani, este următorul : 2]

<u>Anul</u>	<u>Şcolari</u>
1832	39
1833	24
1834	33
1835	29
1836	26
1837	25
1838	32
1839	31
1840	20
1841	23
1842	15
	<u>306</u>

1.—Arhiva Statului Iaşi, Dosar 338. fila 184, Tr. 1772.
 2.—V. H. Urechia. ap. cit., II, p: 221

În 1843, situația școlii publice din Botoșani, sub profesorul V. Paulini, era aceasta :

Clasul lancastric, cu obiectele : cetirea, memorizația, scrierea și numerarea, 74 elevi.

Clasul I normal, cu obiectele : religia, gramatica română, geografia, aritmetica, caligrafia, 34 elevi.

Clasul II normal, cu obiectele : religia, cetirea, cetire latină, gramatica română, geografia, biografia, aritmetica, caligrafia, 14 elevi.

În 1842 mai găsim, în Botoșani, o școală elementară, care avea în clasa I un număr de 94 elevi, 23 în clasa II și 7 în secția II ¹⁾

Cu trecerea timpului se înmulțesc școlile publice în Botoșani. În 1850 se hotărăște să se înființeze școli de fete în toate reședințele ținutale, iar deocamdată cel puțin în *Botoșani*, Roman, Bârlad, Huși, Bacău și Galați. În 1858 se înființează încă 19 școli primare, prin ținuturi, din care una în Botoșani, și în acelaș an, la 1 septembrie, se deschide și școala de fete din acest oraș.

La finele anului 1859 se face o statistică a școalelor din Moldova, și pentru școalele din Botoșani se arată următoarea situație școlară :

In 1855	au fost	151	școlari	cu	9	absolvenți
In 1856		132			8	
In 1857		151			6	
In 1858		139			5	
In 1859		163			10	

În bugetul Eforiei Botoșani, pe 1856, se vede trecută, la cheltuieli, suma de 14800 lei, prețul pe jumătate pentru cumpărarea de veci a caselor din oraș, proprietate a Vornicului Dimitrie Ralet, pentru școala publică, și altă sumă de 11380 lei, pentru reparația acestor case care, după ocupația oștirilor austriace, au rămas în ruină. Arhitectul comunei refereză că suma aceasta nu ajunge pentru »meremet“, și Eforia se împrumută dela Casa Școalelor, fără dobândă, pentru cumpărarea caselor și repararea lor.

1.—A. V. Urechia. op. citat II. p. 260

Şcoli particulare.

Chiar după ce s'a înfiinţat, în Botoşani, şcoala publică, au continuat să funcţioneze şcolile particulare, care încă cu multă vreme înainte trebuie să fi avut fiinţă. Aceste şcoli erau prin casele preoţilor ori a psaltţilor, cari învăţau pe copii să citească în ceaslov.

Despre unul dintre aceşti profesori, despre *Psaltul Iordache*, care a avut o asemenea şcoală în Botoşani, înainte de 1830, ni-a rămas amintire din o corespondenţă a boerului *Gheorghe Cantemir*, din Bacău, cu comisia episcopicească din Iaşi, document dat la iveală de d-l Traian Ichim.

La 17 februar 1861, Comisia episcopicească trimete lui Gh. Cantemir o adresă, foarte frumos scrisă cu litere latine, în o chestiune care-l interesa. Cantemir, neputând să citească slova aceia nouă, restituie adresa, pe care scrie, sub formă de rezoluţie, cu litere chirilice «Nici franţuzeşte, nici lătineşte, nici păsăreşte n'am învăţat. Să fiu câne de am putut ceti literile de mai sus, şi prin urmare nu înţeleg ce se mai cere dela mine, căci eu toate dările le am plătit, după civitanţiile ce păstrez».

Comisia îi face o nouă adresă, tot cu litere latine, pe care Cantemir iar o restituie, cu altă rezoluţie: «Am mai răspuns pe un asemenea adres, că n'am învăţat franţuzeşte, nici lătineşte, ba nici chiar păsăreşte. Pe când m'au dat tatăl meu *la şcoală în Botoşani la Psaltul Iordache*, Dumnezeu să-l ierte, şi să-i fie ţarina uşoară, nu se sluja Moldova cu litere străine. De aceia nici cunosc asemenea schimonositudini de slove. Prin urmare, fiindcă după două ceasuri de straşnică muncă n'am fost în stare a mă lămuri din adresa de faţă, apoi rog ca să mi se trimeată odată cu ea şi pe amplotiatul ce au scris-o, ca să mi-o cetiască»¹⁾.

La 28 noiembrie 1836, Epitropia învăţăturilor cere dela ispravnici şi dela agiile orăşieneşti, să deie ştiinţă despre şcolile şi pensioanele

afla-te prin târguri, cu numele elevilor şi a învăţătorilor, şi din răspunsul primit dela Botoşani, aflăm că în anul acela erau, în acest oraş, 9 şcoli, conduse de 9 profesori. Probabil însă că în aceste 9 şcoli nu intra şi şcoala publică, adică foasta şcoală domnească. În adevăr, fiecare din aceste şcoli avea un prea puţin număr de elevi, pentru a putea să fie socotită vreuna din ele ca şcoala publică, şi între profesori nu figurează numele lui Corlăţanu, pe care-l găsim, în 1838, conducând şcoala lui. Aceste nouă şcoli erau, prin urmare, ale unor dascăli sau altor persoane care se ocupau cu învăţământul.

Iată cari erau aceşti profesori: ¹⁾.

1. Neculai Panaite, cu 19 elevi, pentru greceşte
2. Grigori, cu 5 elevi, pentru greceşte
3. Constantin, cu 2 elevi, pentru greceşte
4. Ioan, cu 5 elevi, psaltichie bisericească
5. Vasile, cu 7 elevi, limba naţională
6. Nică, cu 29 elevi, " "
7. Simion, cu 7 elevi, " "
8. Ion, cu 8 elevi, " "
9. Preut Iordan, cu 17 elevi, limba naţională

În 1837, şcolile particulare din Botoşani numărau 280 elevi, şi profesorii şcoalelor publice se plâng în contra şcoalelor particulare ²⁾.

În 1839, Epitropia învăţăturilor cere Departamentului din lăuntru ştiinţă despre numărul pansioanelor şi a tuturor şcoalelor particulare din ţară, şi numărul învăţătorilor şi al şcolariilor, şi din răspunsul Departamentului se vede că, în Botoşani, afară de şcoala publică dela Sf. Dimitrie, mai erau următoarele şcoli particulare: ³⁾.

No. şcoalelor	No. elevilor	Numirea învăţătorilor	Aşezământ şcoalelor şi a dia-lecturilor ce paradosesc.
1	40	DascaI Ioan Siretenovici	Greceşte şi moldoveneşte. Plata dela părinţii copiilor.
1	10	DascaIul Enachi Popovici	Moldoveneşte. Plata dela părinţii copiilor.

1.— V. A. Urechilă, op. cit. I, p. 374.

2.— V. A. Urechilă, op. cit.

3.— Arhiva Statului Iaşi, Dosar 338, Tr. 1772.

No. şcoalelor	No. elevilor	Numirea învăţătorilor	Aşezământ şcoalelor şi a dialecturilor ce paradosesc.
1	10	Dascal Iordachi Popovici	Greceşte şi moldoveneşte. Plata dela părinţi.
1	8	Iconomul Iordachi	Greceşte, moldoveneşte şi pisaltichi, cu plată dela părinţii copiilor.
1	2	Preotul Ioan	Moldoveneşte cu plata dela părinţii copiilor.
1	3	Preotul Vasile	Moldoveneşte cu plata dela părinţi.
1	15	Dascalul Dumitrachi	Moldoveneşte, cu plata dela părinţi.
1	8	Dascalul Ionică	Moldoveneşte şi greceşte, cu plata dela părinţii copiilor
1	4	Preotul Aftanasie	Moldoveneşte cu plata copiilor dela părinţi.
1	4	Pisaltul Manolachi	Pisaltichie cu plata dela părinţi.
10	104	peste tot.	

În 1840, prin decretul cărmuirii din 14 iunie, se înfiinţează, în Botoşani, un pension de fete şi unu de băieţi, conduse de *George Olivari*, venit din Franţa, şi căsătorit cu o *Profiră*, din Roman, iar în 1842, afară de pensioanele Olivari, care la 21 octombrie aveau 19 eleve şi 18 elevi, mai erau în Botoşani încă două pensioane de băieţi: al lui *Adolf de Naihaus*, din Lemberg, cu 9 elevi, şi a lui *Icobo Bitru*, din Franţa, cu 12 elevi.

„Izvodul“ întocmit de sameşul I. Silion, sfârşeşte cu aceste cuvinte: „afară de aceste patru pensioane a căroro directori şi directoriţe se însămnă mai sus, şi şcoala publică, altele nu se află în dialecturi străine“¹⁾.

În acelaşi an, 1842, pensionul doamnei Olivari, avea 21 eleve:

1.— Arhiva Statului Iaşi, Idem.—În Hârlău erau trei şcoli particulare: a Dascalului Grigori, cu 4 elevi, în care se învăţa francezeşte şi nemţeşte; a Dascalului Ilie, cu 21 elevi şi a Dascalului Neculac, cu 8 elevi, în care se învăţa moldoveneşte.

*Pansionul Madamii Profira Olivari care singură este
şi Directoriţă, iară fetele ce învaţă sânt
acestea, în anul 1842 noembrie 5: 1)*

1. Profira { a Dumisale Vornicului Scarlat Miclescu din Eşi
2. Agripina {
3. Aglaia a D-sale Banului Iordache Iamandi din Botoşani
4. Maria a D-sale Comisului Costache Fotea din sat Tomeşti
5. Marghioala a D-sale Comis Costache Fotea din Botoşani
6. Eufrosina a D-sale Aga Alecu Ventura, tij
7. Cleopiţa a D-sale Comis Teodor Gherghel, tij
8. Elena a D-sale Spatar Mihalache Holban, tij
9. Catinca {
10. Eufrosina { a D-sale Costandache Neculau din Flămânzi
11. Catinca a D-sale Banului Scobihorn din Herţa
12. Maria a D-sale Sardarului Iancu Scheting, tot Herţa
13. Elena {
14. Profira { a D-sale Stolnic Mihalache Mavrodin ot Mihăileni
15. Elena a Sardarului Arghiri din Botoşani
16. Emilina {
17. Matilda { a D-lui Binder spiţar din Botoşani
18. Maria a D-sale Catinca Crupenski din Botoşani
19. Marghioala a D-sale Gheorghe Baltă din Botoşani
20. Elenca a D-sale Iancu Stroici dela Dorohoiu
21. Catinca a D-sale Elencu Gorgheas din Botoşani
- 21 peste tot, iară profesori de limba franţuzască pe D-lui *Pavăl Corombahion*, de nemţască pe D-lui *Moris Orinstein*, şi de româneşte pe D-lui *Ioan Dimitriu*.

Despre studiile care se făceau în pensionul doamnei Olivari, şi despre profesorii cari le predau, avem cunoştinţi din două atestate ale acestei şcoli, care s'au păstrat.

Din ele se vede că, în 1843, profesori erau: *Mihail Bacinschi, J. de Gérine, Maurice Orenstein, Pulchérie Olivary* şi *G. Olivari*, iar în 1844, afară de soţii Olivari, iscălesc în atestat; *Dumitru Pavăl* şi *Moritz*, adică acel Maurice Ohrenstein din 1843.

In aceste atestate, pastrate de d-l Norbert Ştefan Dombrowski. se arată şi materiile predate :

Norbert Ştefan Dombrowski

Şcoala Dumneii Ducea Emilian Binder (vezi Anexa nr. 1)
Şcoala de Femei de Teologie Călugărească

<i>Mixais</i>	<i>istorie</i>	<i>vezi anexa nr. 1</i>	<i>G. Olivari</i>
<i>Corina</i>	<i>limba franceză</i>		
<i>J. d. Gérine</i>	<i>— franceză —</i>		
<i>Maurice Ohrenst</i>	<i>— franceză —</i>		
<i>Pulcheria Olivari</i>	<i>— franceză —</i>		
	<i>scriere</i>		
	<i>Teologie</i>		
	<i>aritmetica</i>		

8/3 mart 31
1880

Atestat

Pentru Dumneii Ducea Emilian Binder din pensionul dumlorsale George şi Pulheria Olivari

Mihail Bacinschi	religie	<i>foarte bine şi purtare</i>
J. d. Gérine	limba românească	
Maurice Ohrenstein	„ francezi	
Pulcheria Olivari	„ nemţască şi cusuturi	
	istoria	
	geografie	G. Olivari
	aritmetica	843 mart 31
		Botoşani

Atestatul din 1844 e mai amănunţit, şi din el se vede că erau eleve care învăţau şi limba grecească, dar nu se ştie cu care profesor:

Pansionul lui Gheorghe şi Profira Olivari
în

BOTOŞANI

după decretul stăpânirii din 14 Iunie 1840
Buletin dat dumisale Emilii Binder pentru II-le Patrar anului 1844

0. în limba română		cetirea		bine		(iscălit) Dumit. Păvăl
religia	0	bine	0	bine	0	
cetirea	bine	caligrafia	bine	mitologia	0	
caligrafia	bine	gramatica	bine	sintacsul	bine	
aritmetica	bine	caligrafia	milloc.	retorica	bine	
Obiecte în limba franceză		istoria universală		bine		(iscălit) Olivari
		geografia		bine		
		cetirea		f. bine		
		caligrafia		bine		
		gramatica		f. bine		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Olivari
		sintacsul		0		
		mitologia		0		
		retorica		0		
		geografia		bine		(iscălit) Moritz
		istoria universală		bine		
		cetirea		f. bine		
		caligrafia		bine		
		gramatica		f. bine		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit) Moritz
		sintacsul		0		
		cetirea		0		
		caligrafia		0		
		gramatica		0		(iscălit)

Avem şi lista elevilor din pensionul lui Olivari:

Pensionul D-lui Iordachi Olivari care este director şi profesor de geografie şi istoria universală, iară cei ce învaţă sânt aceştia:
1842 noemv. 5.

1. Iorgu	}	a D-sale Mihalachi Holban din Botoşani
2. Grigori		
3. Iancu	}	a D-sale Aga Neculai Roset din Botoşani
4. Matei		

Димитрие' ас дата' нѣ Мѣсѣ' нѣ асгорѣ' ас доаб' мѣсѣ' ас
де' асасѣ' ас нѣмѣсѣ' асасѣ' ас нѣ' асасѣ' ас доаб'
асасѣ' ас нѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ'
асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ'
асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ'
асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ'
асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ'
асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ' асасѣ'

1843 Мартъ 31.

Emelina Binder

Temă scrisă de eleva Emelina Binder, din pensionul Olivari

5. Iancu	}	a D-sale Stolnic Vasile Stârcea din Ştefăneşti
6. Toma		
7. Dimitrie		a D-sale Comis Costache Fotea din sat Tomeşti
8. Nicu		a D-sale Căminăreasa Catinca Avram din Botoşani
9. Nicu		a D-sale văduvei Elencu Hermeziu dela Mihăileni

10. Nicu
 11. Csinofon { a D-sale Stolnicului Vasile Ioan din Botoşani
 12. Vasile a Cluceresei Catinca Stihi, tij
 13. Iancu a D-sale Comis Feodor Gherghel, tij
 14. Iancu a D-sale Paharnic Ştefan Scânteie din Bârlad.
 15. Petrachi a D-sale Stolnic Ioniţă Panaite din sat Perieni
 16. Iancu a D-sale Aga Alecu Ventura din Botoşani
 17. Edmond a D-sale Starostelui austriecesc Odrifki, tij
 18. Conrat a D-lui Gepar Scoto, tij
 19. Anfert a Madamei Perla, tij
 20. Iorgu orfan supt epitropia D-sale Costachi Vizanti, tij
 21. Alecu a D-sale Sluger Scarlat Gheorghiu, tij
 22. Neculai a D-sale Căminar Costandachi Neculau ot Flămânzi
- 22 peste tot, iară profesor de limbă franţuzască pe D-lui *Pavâl Kernbah*, din Lemberg, de limba nemţască *Moris Orinstejn* din Galiţia, şi de limba moldovenească pe D-lui *Ioân Dimitriu* din Botoşani, şi pe tagog pe D-lui *Daniil Natanzi* din Ungaria.

Alt pensioane din Botoşani :

Pensionul domnului Iacob Vitru care singur este şi director, iar acei ce învaţă sânt aceştia, în anul 1842 noemvre 5:

1. Alexandru, fiul D-sale dvorenin Dimitrie Beldiman, din Botoşani
2. Neculai Calinov, fiul Căminăresei Marghioala Calinov, din Botoşani
3. Iancu, fiul Căminarului Ioniţă Herescu, din Botoşani
4. Neculai {
5. Ilie { fii a D-sale Ioan Călinescu din sat Trestiana
6. Iancu, fiu a D-sale Căminar Mihail Mironescu, dela sat Păltinişu ¹⁾
7. Tobcar {
8. Anibal { a D-sale Aga Ilie Gherghel din Botoşani
9. Vasile, fiul D-sale Păhărnicesei Smaranda Bejan, dela Roman
10. Gheorghe, a D-sale Comisul Costache Ciobanu, ot Botoşani
11. Iorgu {
12. Iancu { a D-sale Contesei Smaranda Caruzi, din Botoşani
13. Gheorghe {
14. Costache { fii a răpausatului Stolnic Mihalachi

1.— Iancu Mironescu s'a stabilit în Folticeni, unde s'a însurat, şi a lăsat urmaşi.

14 peste tot, iară profesor de limba nemţască este Domnul *Naihaos* din Austria, şi de limba românească *Alecu Savastos*, din sat Levărda

Pansionul Madamii Olimpia Gro care singură este directoriţă, iară cele ce învaţă sânt acestea 1842 noemv. 5.

1. Zmaranda
2. Savasta a D-sale Comisul Costache Florescu, Botoşani
3. Solic, a domnului Odrîtki, din Botoşani
4. Smaranda {
5. Frosiniţa { a D-sale Gheorghe Calino, din Piatra
6. Maria, a domnului Cnipu, din Botoşani

6 peste tot, iară profesor de limba nemţască este domnul *Naihaos* din Austria.

În 1846 cele două pensioane Olivari aveau următorul personal didactic:

*Listă de pensioanele particulare din acest oraş
Botoşanii. 1846 maiu 21.*

2 pensioane a D-sale Gheorghe Olivarul, unul de cuconăşi şi unul de duduci în care se află derectorii însămnaţi mai gios:

1. Pentru limba românească doi profesori, *Ioan Cernătescu* şi *Dimitrie Pavlescu*.
2. Pentru limba franţeză, *Josef Dejerné* şi *Ioan Duber*, amândoi de naţie franţuzi.
3. Pentru limba germană, *Moreţ* cu porecla *Orenştein*, de naţie neamţ.
4. Pentru clavir, *Iosef Held*, neamţ.
5. Două guvernante, *Rozalia Ştind* şi *Josefina Şain*, amândouă nemţoaice.

Personalul pensionului Gros:

*Pansionu a D-sale Fridrih Gro cu soţia sa
1846 maiu 25*

2 pensioane a D-sale Fridrih Gro, unul de cuconăşi şi unul de duduci, în care se află derectorii însămnaţi mai gios:

1. Pentru limba românească un profesor anume *Ion Dimitriu*.
2. Pentru limba franţuză, *Simon fon Acsînte*.
3. Pentru limba germană un profesor *Iulius Tonosi* de naţie ungar
4. Trei guvernante: *Luiza Muşas* pentru clavier, şi *TeŃilia Mervilhia* cu *Idalia Treter* pentru lucru, şi sânt de naţie germană.
5. Pentru limba ungurească şi pentru chitară, d-l *Carolus Taşiadin*, de naţie ungar.
6. Pentru danţis d-l *Iosef Helt*, de naţie germană.

În 1858 se mai înfiinţază şase pensioane de băeţi prin ţinuturi, din care două în Botoşani: al lui *Ferderber* şi al lui *Kvitniski*, şi în acel an se mai vede existând un pension al lui *Metei*, iar în 1859 funcţionau, în Botoşani, încă trei pensioane: *Blanchin*, *Danilan* şi *Simionovici*.

Persoane din Botoşani îşi amintesc că, în acest oraş, au mai avut pensioane de fete, polonezele: *Soculska*, *Zawirska*, *Glovaska* şi *Zelinska*, şi au mai fost şi două pensioane pentru băeţi, al lui *Mironescu* şi al lui *Mărgineanu*.

Numărul şcolilor particulare crescând pe fiecare an, în Moldova, Ministerul Instrucţiunii începe a se ocupa mai serios de ele, şi având informaţii că în aceste şcoli se dă puţină atenţie studiului limbei române, trimete o circulară către direcţiile acestor şcoli, punându-li în vedere că de acuma devine obligatoare predarea „limbei naţionale”¹⁾.

1. — V. A. Urechă, op. cit., III, p. 170.

Şcoli străine

Afară de şcolile particulare, au fost, pe vremuri, în Botoşani, şi şcoli străine.

Evreii trebuie să fi avut şcoli, dela începutul aşezării lor în Botoşani, însă nu sânt pomenite în documente; nu se interesa nimeni de ele, precum nu se interesa nici de şcolile moldoveneşti ale preuţilor şi ale psaltţilor dela biserici.

O şcoală armenască, în Botoşani, este amintită prin veacul XVIII, şi abia pe vremea lui Mihalache Sturza s'a dat o recunoaştere oficială şcoalelor armenesti din Moldova, când s'a întemeiat şi aici o şcoală armenască, în temeiul hrisovului dat cu privire la ele, şi în 22 octombrie 1842 se serbează, cu mare pompă, la şcoala armenască din Botoşani, aniversarea hrisovului lui Mihai Sturza pentru şcoalele armene.

În Iaşi fiinţa o Direcţie a şcoalelor publice armenesti, care cere Epitropiei învăţământului autorizare de a se face o uniformă specială elevilor din şcoalele armenesti, pentru a se deosebi de ceilalţi şcolari, şi Epitropia încuviinţează această uniformă: frac, pantaloni şi şapcă de postav albastru închis, iar gulerul şi vipuşca de postav vişiniu deschis ¹⁾.

În 1843 funcţiona, în Botoşani, o şcoală armenască cu două clase, cu programul şcoalelor publice, dar în care se mai preda limba armenască şi germană. Şcoala avea 56 elevi ²⁾.

În statistica şcoalelor din Moldova, la finele anului 1859, se arată că şcoala armenască din Botoşani a avut următoarea mişcare şcolară:

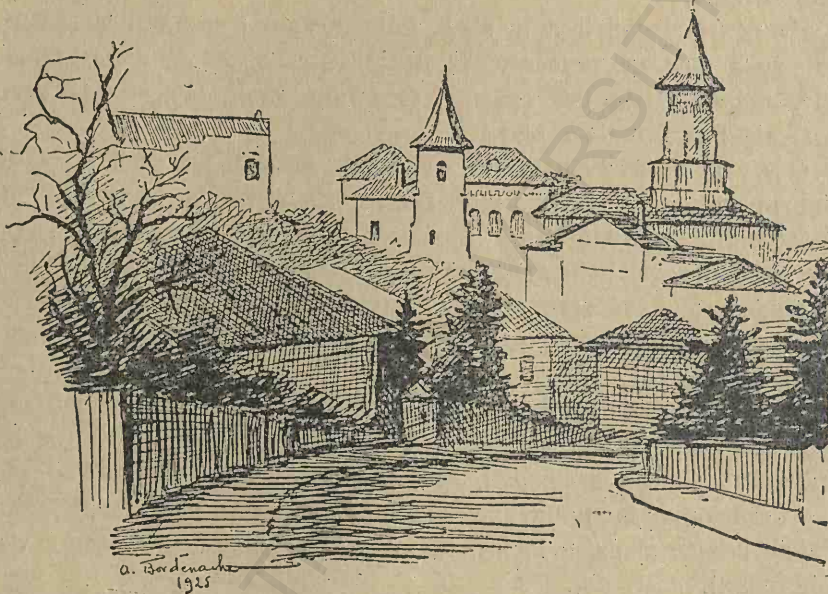
în 1855	70 şcolari şi nici un absolvent
în 1856	136 şcolari, 8 absolvenţi
în 1857	82 şcolari şi nici un absolvent
în 1858	41 şcolari şi nici un absolvent

1.— V. A. Urechia, op. cit., II, 259.

2.— Idem, p. 259.

pentru 1859 nu se arată nicio situaţie, dar în 1858 se mai înfiinţase o şcoală armenescă în Botoşani ¹⁾.

După ce s'a aprobat înfiinţarea şcolilor armenesti, referendarul Gh. Asaki a făcut un raport, către Epitropia învăţăturilor, cerând să se aprobe şi înfiinţarea de şcoli evreieşti, în Moldova, dar nu se vede să se fi înfiinţat vreo şcoală evreiască în ţinuturi.

Vedere din Botoşani

Tribunalul Judecătoresc.

O organizare judecătorească, în înţelesul de astăzi al cuvântului, nu am avut, în Moldova, până la Regulamentul Organic din 1832.

Nu intră în cadrul acestei lucrări să se facă istoricul vechilor noastre instituţii judecătoreşti; vom aminti numai că în Botoşani, la diferite epoci, se face pomenire despre existenţa unor *judecători*.

Astfel, în actele privitoare la breasla blănarilor din Botoşani, se vorbeşte, în anul 1772, despre *judecători*, cari interveneau în conflictele dintre breslaşi.

Judecăţile erau aspre, şi se vede că unii vinovaţi erau condamnaţi la moarte, de oarece la 1780 era şi spânzurătoare în Botoşani.

În hotărârea Domnescului Divan din 1844, în pricina dintre târgoveţii de Botoşani şi mănăstirea Sf. Neculai, se citează o hotărnicie din 1780, în care să zice: „... s'a găsit piatra hotar dela vale de *spânzurătoarea* care desparte Tatarăşii de locul târgului vitelor”¹⁾.

Un document, care poate să prezinte interes pentru cercetătorii trecutului nostru judecătoresc, este actul prin care Sărdarul Ioan Gorovei, bunicul meu, este numit, la 15 iulie 1825, judecător la ținutul Herţii.

Acest *decret* are următorul cuprins:

Io Ion Sandu Sturza Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn ţării Moldovei.

Indoită datorie socotind cătră această ţară încredinţată nouă dela pronia cerească, aceia adică ce se atinge de dreapta oblăduire şi aceia unei adevărate patrioticeşti simţiri, cu prisosinţă şi mai strimţătoare se alcătuesc îndeletnicirile noastre, spre a dovedi cu fapte domneasca noastră îngrijire şi milostivnica plecare cătră toate stările, şi părintescul nostru ochiu este neadormit spre împlinirea tuturor mijloacelor care privesc spre fericirea supuşilor noştri, şi spre a ridica din mijloc toate acele ce li îngreunează liniş-

1.— Cople în Arhiva Primăriei Botoşani.

tita lor petrecere. De pildă ni sânt cunoscute neîndemănările cele până acum a celor ce avea pricini de giudecăţi, cari erau datori a alerge la divanurile de aice, a perde câteodată cele mai gingaşe şi mai scumpe vremi a anului, din pricina că divanurile îmbulzite de nenumăratele pricini, nu era în stare a cerceta în grabă toate pricinile, şi după îndestulă stăruire urmând la unele din pricini a se face cercetare la faţa locului, se întorcea cu poronci cătră dregători spre a se da de acolo mai întâi lămuriri acestora, şi după a doua sau şi a treia năzuire a jăluitoţilor la divan, abia putea să se facă curmare după dreptate, încât unora se pricinuia dintru aceasta zăticnire dela alte interesuri, iar altora de istov sărăcire. Pentru aceasta de cuviinţă am găsit *a înoi şi a îndrepta aşezarea a celor de mai înainte obicinuite giudecătorii pe la ținuturi*, socotind că la aceste având a-și lua începere cercetarea tuturor pricinilor de giudecată, acele mai mici vor putea a-și lua dela aceste curmare a lor, fără a mai fi silit jăluitoorul să alerge pe la Divan cu simțiitoare cheltuială, iar acele mai mari care nu se vor putea sfârși acolo, vor veni lămurite întru înfățișarea și cercetarea divanurilor de aice, și aceasta va sluji și spre buna dumerire și ușurința giudecătorilor și spre mai mare grabnică hotărâre pricinilor prin care se alcătuește cruțare de vreme acelor ce se giudecă.

Și dar făcând înadins ponturi cu lămurită arătare datoriilor acestor giudecători și a întinderilor în pricinele ce li se vor înfășoșa, precum și a datoriilor acelor ce vor avea pricini de giudecăți, iată dela 15 a lunei lui iulie, rânduesc la ținutul Herții giudecător pe D-lui *Sărdarul Ioan Gorovei*, în locul Sărdarului Mihalache Botezat, care va urma întru toate datoriile sale ce se cuprind prin ponturile Domniei Mele, fără a se abate din potrivă, poroncind și D-lor dregători de ținutul acela ca să deie rânduitului giudecător tot cuviinciosul agiutor, spre urmare întocmai acelor cuprinse prin ponturile arătate mai sus, pe care sânteiți datori a le păzi întocmai.

1825, iulii 15.

La 1832 se înfiinţează, în Botoşani, ca şi în celelalte oraşe capitale de judeţ, câte o *giudecătorie*, adică tribunal, sau, cum îi mai zicea: *tribunal giudecătoresc*.

Cei întâi judecători la tribunalul de Botoşani, în 1832, au fost: *Alecu Ralet*, preşedinte, *Ioan Brănişteanu* şi *Anghelache Climent*, asesori, iar *Mihai Dabija*, era Directorul giudecătoriei, sau grefier, cum se zice azi.

Judecătorii de pe vremurile acelea nu erau nişte oameni pregătiţi pentru această misiune, oameni cu studii de drept, ci se alegeau dintre acei cari aveau trecere la Stăpânire. Era destul să ştie cineva a ceti şi a scrie, poate chiar că numai a iscăli, pentru a putea pretinde o numire în magistratură.

Giudecătorii din Botoşani a fost instalată, la înfiinţarea ei, în 1832, în casele lui Neculai Damianovici, pentru care i se plătea o chirie de 500 lei pe an¹⁾

Din diferite dosare din Arhiva Statului din Iaşi, s'a alcătuit lista personalului Giudecătoriei Botoşani, dela înfiinţare:

Anul 1832

Prezident: *Alecu Ralet*

Asesori: *Ion Brănişteanu*, Paharnic
Anghelaghe Climent, Comis.

Director: *Mihai Dabija*.

1833

Prezident: *Petrachi Asachi*, Agă.

Asesori: *C. Ciulei*, Stolnic
C. Florescu, Comis.

În martie 1833, erau asesori: *I. Brănişteanu*, Paharnic şi *C. Caţichi*, Comis.

1834.

Prezident: *Ion Gherghel*, Comis, dela 28 maiu până în 16 august, iar dela 17 august: *Iordache Caramfil*, Spatar.

Asesori: *Ion Cocotă*, Sardar
I. Neculce, Stolnic.

1.— Arhiva Statului Iaşi — Postelnice, dosar 2.

1835

Prezident: *Iordache Caramfil*, Spatar.Asesori: *Vasile Davidel*, Paharnic
Gheorghe Senjorj.

1836

Prezident: *Nec. Bibire*, CăminarAsesori: *Ion Cocotă*, Sărdar
Gheorghe Senjorj,

1837

Prezident: *E. Gane*, Spătar.Asesori: *Ion Cocotă*, Sărdar
Gheorghe Senjorj.

În dosarul Arhivei Statului din Iaşi, Tr. 1382, No. 966|837 se află „Foile de calitate a cinovnicilor tribunalului giudecătoresc din Botoşani pe 1837”, în care găsim:

Spătar *Enache Gane*, preşedintele Giudecătoriei Botoşani, născut la satul Ciumuleştii părintăsc, în anul 1787 noemvrie 30.

A învăţat cu dascăli la casa părintească, greceşte, franţuzeşte şi moldoveneşte.

Însurat şi are 8 copii: 3 fii şi 5 fete

Are moşie părintească la Ciumuleşti, ţinut Sucevei, moşia Anti-leşti şi parte din Petii, de zăstre.

Dela 1805 până la 1812 a fost în slujba Visteriei pământeşti.

Dela 1814-1821 a fost guberskii secretar, pe vremea Ex. Sale Domnului Guvernator Sturza.

Dela 1821-1827, ispravnic la ţinutul Roman, apoi asesor la Giudecătoria Sucevei, apoi preşident de tribunal ¹⁾.

Despre *Gheorghe Sânjorj* se spune:

Născut în Eşi la 1807 iunie 15.

A învăţat acasă, cu dascăli, greceşte, franţuzeşte şi moldoveneşte, Holteiu.

Are moşie în Basarabia, anume Filinţii, şi Ionăşanii ot Dorohoiu

1. — Despre familia Gane, vezi volumul: Pe aripa Vremel, de C. Gane. Buc. 1925

1838

Prezident : *E. Gane*, Spatar, până la 30 august, iar dela 1 Septembrie : *M. Holban*, Căminar.

Asesori : *Ion Cocotă*, Sardar
Gheorghe Senjorj.

1839

Prezident : *Mihalache Holban*, Căminar, până în martie, apoi *Petrachi Asaki*, Aga.

Asesori : *Dimitrie Botez*,
Gheorghe Senjorj

şi în acelaş an este asesor : *Mih. Gherghel*, Căminar.

1840

Prezident : *N. Vărnăv*

Asesori : *Mihai Dabija*
Gh. Senjorj

Director : *C. Bobeică*, Clucer.

1841

Prezident : *D. Ralet*, Agă.

Asesori : *M. Dabija*, Căminar
N. Vărnăv.

1842

Prezident : *D. Ralet*, Agă

Asesori : *M. Dabija*, Căminar
C. Florescu, Comis.

1843

Prezident : *D. Ralet*, Agă

Asesori : *N. Vărnăv*
M. Dabija, Căminar,

Director : *A. Iorga*.

1844

Prezident : *T. Buzdugan*, Comis, iar din septembrie este prezident *A. Meriacre*, Spătar.

Asesori: *C. Ghenadiu*

Director: *Haretu.*

1845

Prezident: *A. Meriacre, Spatar*

Asesori: *T. Buzdugan, Comis*

C. Ghenadiu.

1846

Prezident: *Gh. Varlaam, Spatar*

Asesori: *D. Botez, Paharnic*

C. Ghiţăscu, Stolnic

Director: *Ciogole.*

1847

Prezident: *D. Ralet, Agă.*

Asesori: *A. Guriţă*

C. Ghiţăscu, Stolnic.

1848

Prezident: *D. Ralet, Agă*

Asesori: *C. Florescu*

A. Guriţă

Director: *M. Văsîlievici.*

1849

Prezident: *S. Greceanu*

Asesori: *C. Florescu*

M. Brănişteanu

1850

Prezident: *C. Bobeica, Stolnic*

N. Vărnăv

Asesori: *S. Greceanu*

A. Guriţă

1851

Prezident: *N. Vărnăv*

Asesori: *C. Bobeică, Stolnic*

V. Greceanu.

1852

Prezident: *N. Vărnab*Asesori: *C. Bobeică**A. Aslan, apoi V. Greceanu*

1853

Prezident: *A. Crăste*Asesori: *C. Bobeică**Al. Aslan apoi Lepădatu*

1854

Prezident: *A. Crăste*Asesori: *C. Bobeică**Al. Aslan.*

1855, 1856

Prezident: *A. Juan*Asesori: *M. Vasilevici¹⁾**Gh. Ventura*Director: *Misihănescu*

1857

Prezident: *S. Greceanu*
apoi Iancu Cocotă
*apoi Iamandi*Asesori: *Man. Vasilevici*
*D. Soroceanu*Director: *Juan*

1858

Prezident: *Iamandi*
*apoi C. Bobeică*Asesori: *M. Vasilevici*
D. Soroceanu

1859

Prezident: *C. Bobeică*
*apoi M. Vasilevici*Asesori: *D. Soroceanu*
*Juan*Director: *Costin*
apoi I. Pisoski

1.— Lui M. Vasilevici îi mai zicea și Manolache a Popel, personaj cunoscut, în Botoşani, și despre care s'a vorbit mult, pe vremuri.

1860-1861

Prezident: *M. Vasilievici*, Agă
Asesori: *D. Soroceanu*, Spatar
Juan

1862

Prezident: *M. Vasilievici*
Asesori: *D. Soroceanu*
D. Davidel

1863, 1864, 1865

Prezident: *M. Vasilievici*
Asesori; *D. Soroceanu*
I. Juan

1866

Prezident: *A. Juan*
Asesori: *I. Hermeziu*
Grefier: *I. C. Climescu*

Casă veche din Botoşani

Moravuri Sociale

O întâmplare, petrecută în Botoşani, în 1853, ni dă o idee despre modul cum îşi trecea vremea o parte din populaţia oraşului, şi despre nemulţămirea produsă de unii tineri mai turbulenţi.

Ispravnicul ţinutului Botoşani, C. Vărnay, cu raportul din 2 mart 1853, aduce la cunoştinţa Departamentului următoarele :

Asară la balul măscuit din acest oraş, ce a fost în casele d-lui Costachi Bobeica, Stolnicul, supt a d-sale direcţie şi a d-sale Colonel Iacovachi, urmând oare şi care price între D-lor Grigori Holban şi Comisul Nicu Vasiliu, Sameşul ţinutului, cu cuvinte ameninţătoare de răzbunare, după măsurile luate de iscălitul, au introdus linişte petrecerii fără vre-o bântuială, însă după trecerea vremii, ca de vre-o 3 ceasuri, s'au auzit deodată zgomot în odaia garderobului, unde alergând acolo am auzit dela unii cum că d-lui Vasiliu, în timpul când să dezbrăca D-l Holban de costiumul măştei, l-ar fi palmuit, iar dela alţii că nu, dar pentru mai bună linişte a petrecerii am găsit trebuitor a-l depărta din bal, şi totodată l-am trimes acasă.

Intre cei ce făceau zgomot mai mare, strigând despre drepturile poporane, am depărtat din bal pentru dărjie şi cuvinte ameninţătoare şi pe d-lui Petrachi Maican, acesta care în timpul când era scos afară de un jandarm, l-au palmuit pre acesta, pentru care faptă l-am închis la cazar-mie.

A doua zi au venit în presudsfia Ispravniciei fraţii Holban, rostind că pe nedreptul s'a arestuit pe D-l Maican.

Ispravnicul cere să se numească o comisie, care să cerceteze la faţa locului, şi Departamentul numeşte în comisie pe Postelnicul Costache Negruţi, Aga Ştefan Silion şi Colonel Iacovachi.

În aceeaşi zi, mai mulţi boeri, în frunte cu Spatarul Mihalachi Holban, Banul Juan, I. Holban, N. Sofian, adresează o jalbă către „Sfatul extraordinar şi locotenent al Prea Înălţatului Domn“, prin care se plâng :

Mai multe familii vieţuitoare în Botoşani am ajuns a ne vedea înconjuraţi de atâtea ameninţări primejdioase, încât viaţa, cinstea şi averea fieştecăruia, stă fără cea mai mică asigurare.

Aşa, în trecutele zile, la o soţietate destul de numeroasă, dată de d-lui Stolnicul Neculai Sofian, ne-am trezit de odată cu fereştrile sparte de un bolovan, a căruia intrare în salon, numai prin agiutorul providenţii ne-au ferit de cruntă lovire şi omor. Administraţia n-a luat nici o măsură. Acum iar în sara de pe urmă a Carnavalului, după ce în mijlocul balului masche au venit deodată fraţii Vasiliu, nepoştiţi, înarmaţi cu beţe, respingând maştele dela locurile cuviincioase, cu o manieră răzvrătitoare, şi cu adăugiri de maltrataţii asupra maştei purtată de D-l Grigori Holban.

Petiţionarii cer ca, spre pilduire, să se pedepsească pe vinovaţi.

Comisia rânduită pentru cercetări, vine în Botoşani, şi ia mărturiile tuturor boerilor cari au fost la balul mascaţ, şi anume : Sărdarul Gh. Cocotă, Cost. Mavrojeni, Paharnicul Dimitrie Beldiman, Sărdarul Alex. Belcic, Sărdarul Cost. Enescu, Stolnicul Ioniţă Panaite, Iancu Romano, Iorgu Ezovit, Alecu Cozmulici, Şatrarul Petru Mărgărint, Ioan Tăutu, Alecu Iorga, Iancu Caruz, Iancu Cocotă, Grigore Softa, D. Carale, Petrache Cristea, Stolnicul Cost. Bobeica, şi toţi arată că Grigore Holban prea făcea pe «magnatul», că doar cu 6 lei «taxa unei antrele» era egal pentru fiecare.

Mai arată marturii că d-lui Director al balului, D-lui C. Bobeică, i s'a atras atenţia de multe ori pentru ţinuta fraţilor Holban şi P. Maicanu, dar d-lui Bobeica, pe lângă că n'a luat nici o măsură, dar pe de alta l-a încurajat pe Holban să înceapă tulburarea.

Se dovedeşte că în târziu, au venit în sala de bal şi slugile Holbăneştilor cu bâte, înconjuraţi de Bobeica şi fraţii Holban.

D-l Beldiman a venit la bal cu fiicele D-sale, dar ele sperindu-se de huet şi încăerare, au fugit.

Fiind pricină de răzbunare mai de nainte între fraţii Vasiliu şi neamul Holban, când au intrat în bal fraţii Vasiliu, atunci Grigore Holban care-şi da aere de baron, s'a adresat cu gura mare că cei nepoftiţi n'au ce căuta în bal, şi dacă nu pleacă, îi va trage palme. În timpul când se dănţuiau maştele, Grigore Holban se duce până sub policandru şi anină o mănuşă a sa de coada policandrului. Intrebându-l P. Maicanu, i-a răspuns că de acum poate să înceapă bătaia, fapt care era încurajat şi de Directorul balului, Dl. Bobeica. Fraţii Vasiliu l-au bătut pe Grigore Holban şi ai lui, aşa că balul s'a spart, unii fiind închişi.

Când fu vorba de depunerea mărturiilor, fraţii Holban văzând că toţi boerii marturi depun în contra lor, şi numai în favoarea fraţilor Vasiliu, au încercat să mituiască pe un boer, anume pe *Petrachi Mavrodin*, cu suma de 30 galbeni. Acesta a mărturisit adevărul, a luat cei 30 galbeni şi i-a depus Ispravnicului. Ispravnicul cu adresă trimite acei 30 galbeni D-sale Spatarului Costache Pisoţchi, episcopul Spitalului din Botoşani, spre a-i întrebuinţa pentru nevoile bolnavilor.

Comisia cercetătoare a încheiat următorul jurnal :

Că de vreme ce din cercetarea făcută, după jăluirea d-sale fraţilor Holbăneşti şi cu pâra asupra fraţilor Vasilieşti şi cu imputare asupra autorităţilor, să vede că D-lor Holbăneşti la propunerile lor nu au produs dovezi şi prin urmare jăluirea nesprizinită de dovezi să socoate ca o clevetire ; apoi D-lor Holbăneştii să fie supuşi a plăti cheltuiala Comisiei, iară D-lui Sameşului, care nu s'au mărghinit în a sa datorie, pentru paza bunei rândueli, să i se facă reprimandă în Canţelaria Isprăvniciei, care i să va ceti de cătră d-l dregătorul şinutului. Deci asemenea hotărâre făcându-i-să cunoscut Isprăvniciei, i să scrie ca pe de o parte să împlinescă dela D-lor Holbăneştii 2520 lei, cheltuiala Comisiei pe 12 zile şi progonul a 16 cai, pentru mergerea şi întoarcerea Comisiei, iară pe de alta însuşi d-lui dregătorul chiamând pe d-lui Sameşul în presudsfie, îi va ceti reprimanda hotărâtă ; banii, însă, cheltuiala şi progonul cuvenit Comisiei, grabnic îl va trimite departamentului.

II.

Mihalache Holban, spatarul, în 23 April 1853 face o jalbă, către Departament, prin care arată că în ziua de Marţi 21 Aprilie, către sară, au venit jandarmii acasă la el, cu arme, cu ofiţerul Comandir, cu Poliţmaistrul Oraşului şi cu Vahtmaistrul, au intrat în curte şi au ridicat pe fiul său *Grigori*, încă nevârstnic, şi l-au arestuit la Cazarmie. Pentru ce şi cum? — Cere să se elibereze fiul, că el e slăbănog de boală trupească.

Pricina pentru care a fost arestat Grigore Holban era, că după ce Comisiunea cercetătoare a încheiat jurnalul în pricina cu Grigore Holban, acesta, într'o zi eşind pe stradă cu prietenul său Costache Varlaam, l-a atacat pe Comisul Neculai Vasiliu Sameşul, ce era într'o trăsură cu Colonelul Costin Vârnav, dregătorul ţinutului, lovindu-l cu o biciuşcă, în stradă, în faţa lumii trecătoare.

Asupra acestei pricini s'a dat o hotărâre în modul următor :

JURNAL

încheiat în seansa domnească la 28 August 1853, prin asistenţa următoarelor mădulări a sfatului administrativ extraordinar :

D-lui Ministru din Lăuntru, Logofăt Cost. Sturza.
 „ „ Bisericescu, L. S. Bezede şi Lgft. Neculai Suţu.
 „ „ Dreptăţii, Logft. Costache Sturza
 „ „ Ostăşesc, Vorn. Neculai Mavrocordat.
 „ „ Finanţelor, Vornic Vasile Ghica
 „ „ Lucrări publice, Post. Petr. Mavrogheni
 Secretarul de stat L. S. Bezede I. Ghica.

Din raportul ds. Colonelului Iancu Raneti, cu No. 9 din 28 April 1853, şi din alăturările primite pe lângă dânsul, s'au văzut că d-lui Grigore Holban s'au abătut la din nou necuviinţi, care cheamă cuvenita pedeapsă cu atât mai mult cu cât cazul sumeţiei să însemnează prin o nepilduită călcare a bunei cuviinţi, şi dar așa precum d-lui Grigorie Holban prin nerespectarea datoriilor sale către soşietate şi către măsurile guvernului, care ţintesc la paza bunei orânduiele,

sau sumeţia la apucături neertate, pricinuitoare şi de scandal în ochii publicului, năvălind cu lovituri de biciuşcă asupra Comisului Neculai Vasiliu, ce să afla în trăsură cu d-lui Colonelul Costin Vărnăv, dregătorul de ținut Botoşani, şi aceasta cu pornire de răzbunare pentru o pricină hotărâtă de sfat în seansă domnească, faptă pe care însuşi d-lui Grigore Holban o mărturiseşte prin înscrisul său către D-lui Colonelul Raneti, sfatul incheie:

a) Că pe d-lui Grigorie Holban să să trimată la mânăstirea Vorona, unde se va ține supt cuvenita pază, spre înțelegere, pe termin de 6 luni, și deosebit, pe lângă răspunderea cheltuelii comisiei ce s'au hotărât mai înainte, să să supuie la un ștraf de șase mii lei în folosul Eforiei oraşului Botoşani.

b) Pe d-lui Costachi Varlaam, carele au luat parte la necuviință, părăsind nu mai puțin datoria sa către buna, orânduială, să se triimată și să să periorisască, tot cu măsurile hotărâte pentru D-lui Holban, pe termin de trei luni la mânăstirea Neamțul.

Acest jurnal să să împărtăşească Departamentului din Năuntru, spre grabnică și potrivită aducere întru împlinire și tot odată această dispoziție să va publica spre obşteasca știință.

În executarea acestei hotărâri, la 4 maiu 1853, Sofronie, Mitropolit Moldovei, face cunoscut starișilor mânăstirelor Neamț și Vorona pentru primirea în exil a lui Costache Varlaam și Grigore Holban, și la 11 maiu, Cornetul Iancu Constantinov, cu 2 jandarmi, i-a rădicat din oraș și i-a dus în exil, luând chitanțe de primirea lor, dela Eguemenii mânăstirilor.

III.

O icoană interesantă din viața Botoşanilor în veacul XVIII, o zugrăveşte d. Andronic Țaranu, într'o frumoasă povestire, publicată în „Universul Literar“ dela 29 iulie 1923, și pe care o reproducem în întregime:

O căsătorie în secolul 17-lea în Botoşani

Maria Țăranu, era bunica mea, care a trăit 97 de ani, și a murit în anul 1872.

De multe ori stam de vorbă cu bunica și-mi plăcea mult s'o ascult pentru că îmi povestea lucruri vechi, interesante, fapte petrecute pe vremuri în Botoşani, care le ştia și dânsa dela bunicul ei Ion Bolfosu, un bătrân aproape de 100 ani.

Iată ce i-a povestit Ion Bolfosu bunicei mele:

Andrei Țătaru și soția sa Măriuca, aveau un băiat mare, pe Ionică, și vroiau să-l însoare cu orice preț.

Andrei își petrecea viața mai mult într'o cafenea, care era situată pe atunci, unde este astăzi strada Unirei. Acolo, se întâlneau mulți bătrâni și discutau de negustorii, căsătorii și alte afaceri d'ale lor. Tinerilor, nu le era permis să viziteze cafeneaua.

Și bătrânii, nu rare ori făceau chefuri lungi și late. Mai cu seamă Andrei, care era decanul chefliilor, se plimba prin cafenea, cu paharul de vin în mână, și lăutarii îi cântau cântecul său obișnuit:

*„La fântâna lui Chitic,
N'avem apă nici un pic;
Deaceia eu beau vin,
Vin, vin, vin și pelin“.*

Era pe vremuri, în Botoşani, fântâna lui Chitic, cu cea mai bună apă potabilă. Dar Andrei zicea că fântâna a secat, și neavând apă, de nevoie bea vin! Și bea atât de mult, că dacă ar fi suflat într'un poloboc cu apă, oțet s'ar fi făcut!..

Andrei, era un tată foarte sever, și-l ținea pe Ionică din scurt.

— Ar fi bine să-l însurăm pe Ionică, zicea Andrei către soția sa Măriuca, că știi d-ta, băiatul este mare, are 20 ani, și nu trebuie să-l lăsăm să îmbătrânească, și ferească D-zeu, să se îmbolnăvească.

— Și cu cine crezi să-l însurăm?

— Eu cred, să-i dăm pe copila lui Lebădă, care-i o fată cinstită și bună gospodină, și am auzit că are și zestre frumoasă; căci tatăl său îi dă o sută de galbeni zimți austriaci.

— Bine bărbate, vorbește cu Lebădă.

Andrei, chiar a doua zi, se îmbracă iute în hainele sale obișnuite, cu antereu de citarea, lung până la pământ, cu giubea, cu brâu roș, cu fes roș turcesc, și d'asupra fesului o șapcă cu cozoroc, și pornește spre cafenea, cu ciubucul în mână, unde știa că o să-l găsească pe Lebădă, și aici îl întâlnește.

— Noroc, și o mie de ani pace, jupâne Lebădă, ce mai faci?

— Mulțămesc d-tale, jupâne Andrei, ce să fac, sunt supărat că mi s'a stricat ciubucul cel turcesc, și nu găsesc altul la fel ca acela.

— Nu te supăra jupâne, că eu am două ciubuce acasă, și-ți dăruiesc d-tale unul, că de... doar suntem prieteni vechi.

— Iți mulțămesc, jupâne Andrei, dar eu ce să-ți dau d-tale?

— D-ta să-mi dai ce-mi trebuie mie.

— Ce-ți trebuie?

— Imi trebuie pe copila d-tale Mărioara, pentru băiatul meu Ionică, că tare mi-i dragă, și aș vrea s'o am ca noră, pentru că știu că-i fată de treabă, cu purtări bune și bună gospodină. Știu că d-ta îl cunoști pe băiatul meu Ionică, ar fi foarte potriviți, amândoi. Ce zici, jupâne Lebădă?

— Bine, jupâne Andrei, d-ta ai băiat de însurat, și eu am fată de măritat. Așa se fac lucrurile în lume. Iți făgăduiesc că ți-o dau pe Mărioara, pentru că îmi place și mie băiatul d-tale.

— Și ce zestre dai fetei?

— Li dau zestre frumoasă: 100 galbeni zimți, 4 vaci, 20 oi, 2 divanuri, 1 masă, scaune, 4 lăicere, cămeși de borangic, veșminte, și altă gospodărie.

— Atunci dă mâna încoace jupâne, ne-am împăcat, și să fie într'un ceas bun și cu noroc. Să trăiască copiii noștri!

Și bătrânii, după ce au bătut palma, au poruncit să li se aducă vin și cafele, ca să cinstească aldămașul. Și amândoi s'au cherchelit rău, căci nici unul din ei nu ducea la urechel... Apoi s'au despărțit ducându-se fiecare la casele lor, ca vai de ei, căci nu nemereau bine stradal...

Andrei, ajungând acasă, comunică soției sale că l-a logodit pe Ionică cu fata lui Lebădă. Apoi îl chemă pe băiat, ca să-l felicite.

— Ionică, vină încoace!

— Sărut mâna tată, zise acesta stând înaintea bătrânului drept, ca un soldat înaintea superiorului său.

— Să ştii, mă, că te-am logodit cu copila lui jupânu Lebădă, fată cinstită şi gospodină bună, şi cu zestre frumoasă, să trăiţi până la adânci bătrâneţe.

Ionică, sărută mâna tatălui său, dar nu văzuse pe fată niciodată, şi n'a văzut-o până în ziua cununiei, nici n'a îndrăznit să-l întrebe pe bătrân, dacă viitoarea lui soţie este înaltă, scurtă sau frumoasă, pentru că băiatul avea mare frică de tatăl său, şi cu nici un preţ nu putea să-i calce voinţa, căci pe atunci copiii erau ascultători şi respectuoşi faţă de părinţii lor.

În fine a sosit şi ziua nunţii. Mireasa, era cu faţa înhobotată, căci, cum îmi povestea bunica mea, pe acele vremuri, toate miresele erau acoperite pe faţă în timpul cununiei, cu un voal gros, obicei luat dela turci, care îl au astăzi şi evreii. Mirele, când a văzut-o, a rămas încântat de talia ei subţirică, de mânuţele şi picioarele ei delicate.

După cununie, s'au aşezat cu toţii la masa cea mare. Acum e momentul când mireasa trebuie să-şi descopere faţa. Sărmanul Ionică, când şi-a văzut soţia, s'a făcut la faţă, când galben, când roş, şi n'a putut mânca nimic: *Mireasa era urâtă în toată puterea cuvântului!*

Dar sărmanul băiat, ce era să facă? a trebuit să se resemneze, şi de frica tatălui său, îndată după masă, a plecat cu soţia sa la domiciliul său.

După vreo câteva zile, jupâneasa Măriuca, mama lui Ionică, merge să vadă ce fac tinerii însurăţei. Dar ce văzu? tânăra măritată, şedea la o masă, cu capul sprijinit între două mâni şi plângea amar.

Mama soacră o întreabă: de ce plângi noro?

— Cum să nu plâng, dacă Ionică nu vrea să steie cu mine, şi nici nu-mi vorbeşte nimic. Dânsul s'a închis într'o odaie, şi nu ştiu ce face acolo.

Mama lui Ionică, intră în camera sa, şi-l vede tologit pe un divan.

— Ce faci aici, Ionică dragul mamei, de ce nu stai la un loc cu soţia ta?

— N'o pot suferi, nu mi-i dragă, m'aţi nenorocit!

Iată că şi Andrei intră în camera lui Ionică. Băiatul, când a văzut pe tatăl său, nu s'a mai tologit pe divan, ci s'a sculat în picioare, stând înaintea bătrânului într'o poziţiune respectuoasă.

— Bine, măi, ce înseamnă purtarea asta faţă de soţia ta?

— Tată, nu pot, nu pot s'o văd, m'ai nenorocit, şi plângea amar.

— Cum te-am nenorocit, ticălosule? Stai! să-ți arăt eu ție nenorocire!

Și iute, ca un fulger, bătrânul a eșit în ceardac (în balcon) și a chemat pe doi servitori ai săi: Gheorghe, Vasile, veniți iute încoace! Luați-l pe ticălosul acesta, culcați-l la pământ, și țineți-l bine, unul de cap, și celalt de picioare.

Și bătrânul Andrei, care avea ciubucul în mână, i-a aplicat lui Ionică, în mod sălbatec și fără milă, atâtea lovituri, până și-a rupt ciubucul în două, iar mama băiatului, a căzut leșinată la pământ. Sărmanul Ionică, a stat în pat multă vreme, până i s'au vindecat rănila de pe corp.

Ion Bolfosu, bunicul bunicei mele, zicea că, în urma acestei lecțiuni severe, băiatul a trăit cu soția sa 50 de ani, în cea mai mare armonie și liniște, iar când moartea l-a despărțit de dânsa, Ionică a mar a plâns-o și n'a uitat mult timp pe aceea, care întotdeauna i-a fost credincioasă, și l-a îngrijit bine la boală.

Manifestații cetățânești.

De sigur că influenții administrative rusești se datorește obiceiul manifestațiilor și a serbărilor populare făcute în cinstea Domnitorului, obicei care apare, în Moldova, după punerea în aplicare a Regulamentului Organic.

Se păstrează, în Arhiva Statului din Iași, câteva documente interesante, din care se vede în ce chip se făceau, în Botoșani, aceste manifestații.

În 1835 Domnitorul Mihai Sturza face o inspecție în Botoșani, cu ocazia călătoriei în târgul Mihăileni, și la 30 maiu, Eforia orașienească raportează astfel Departamentului trebilor din lăuntru: 1)

La 29 a următoarei luni, întorcându-să Înălțatul Domn de la târgul Mihăileștii, pe la 10 ceasuri evropienești, și eu Prezidentul împreună cu cilenurile, cu câți-va din orașani boieri și neguțitori călări, cu trăsuri și pedestri, am ieșit întru întâmpinarea Înălțimei sale, afară de târg cu două ceasuri mai înainte, și întâmpinându-l l-am adus cu toată rânduiala căzută, la gazdă la dumneaei cucoana Comisoaia Mavromat, unde să afla și d-lui Spatarul Iordachi Caramfil, Prezidentul Tribunalului judecătoresc, unde s'au făcut toată pregătirea cuviincioasă. Iară sara s'au luminarisit tot orașul cu câte două lumânări de său, pe toată noaptea, în numele de bună venire Înălțimei sale între noi, și apoi pe la un cias de noapte, însuși Înălțimea sa Domnul au binevoit a eși și a să primbla prin toate ulițele și mahalalele, la care Înălțimea sa au rămas cu toată mulțămirea. Pentru aceasta nu lipsăsc a face cunoscut cinstitului Departament de urmarea ce s'au pазit.

Gheorghe Varlaam Spatar.
Vasile Ioan
Grigori Neculau.

No. 251
1835 Mai 30

Amănunte despre primirea făcută Domnitorului, se găsesc în raportul Vorniciei de Botoşani către Departament: ¹⁾

La ofiţia Ministeriei cu No. 8580 poveţitoare pentru întâmpinarea Înălţimei Sale, cu toată supunere să răspunde. Mai gios iscălitul eu dregătorul de îndată ce s'au luat ştiinţă că Înălţime sa are a sosi şi în acest oraş, am avut toată îngrijirea de a să face gătirile trebuincioase în asăminea. Înălţimea sa luni la 27 a trecutei, având trecire prin acest oraş, s'au întâmpinat de cătră mine cu un număr mare de slujitori, bine şi curaţi gătiţi, la capătul ţinutului, unde slovesnoi raportuindu-i de starea ţinutului, am înmănat şi cuviinciosul report în asăminea. În drumul trecerii de prin sate, lăcuiitorii întovărăşiţi de a lor femei, fete şi flăcăi, fiind în mâni stălpări au înfătoşat prinosul îmbelşugării cu spice de săcăriche, cele de toamnă, ce sunt cât să poată de frumoasă şi care dau nădejde de pe acum de a lor hrană, făcând parte la această sătească pompă şi preoţii lor cu sămnele simbolului credinţei noastre, evanghelia şi crucea. Apropiindu-se de oraş, s'au întâmpinat în distanţie de cătră Eforul cu oraşanii neguţitori, de către boeri şi de cătră toţi acei aflători în slujbă, de cătră naţia armenească şi de cătră naţia evreească, cu 10 poronci supt un acoperemânt înfrumusăţat, supt carile au urmat trecirea Înălţimei sale.

La intrare în oraş era ridicat un arc de triumf înverzit cu frunzări, având deasupra lui şi aligoria filostorghiei; acolo s'au întâmpinat de 12 flecăi cu prinosuri păstoreşti, berbeci şi miei albi, împodobiţi cu ghirlande de flori, ţinând în mână spice şi stălpări, de 12 fete îmbrăcate în costumul ţărănesc, cu părechi de hulubi, asăminea împodobiţi, precum

şi mai mulţi bătrâni cu barbele albe, îmbrăcaţi toţi în alb precum li erau şi barbile, având pe capite câte o împletită pălărie de znopi de grâu şi cu spice în mână, luând parte la această ţeremonie şi clopotile bisericilor acestui târg. În mijlocul piaţului asăminea arc era ridicat, prin carile trecând au mers la biserica Ospenia, unde au urmat şi o religioasă ţeremonie, de acolo au mers la casile d-sale Spătar Ralet, unde era cvartira gătită pentru Înălţimea Sa, şi unde nu s'au lăsat de a să face iarăşi toată încuviinţata priimire fiind pusă şi santineluri de slugitori pe la locuri unde au cerut trebuinţa.

După un puţin răsuflu, apoi au mers Înălţimea sa mai întâiu la canţelaria Vorniciei, făcând cuviincioasa enspecţie şi apoi asăminea şi la celelalte posturi toate.

După prânz au urmat purcederea Înălţimei sale în ţinuturile de sus.

Inturnându-să Înălţimea sa Miercuri la 29, asăminea s'au întâmpinat cu aceeaşi gătire afară de oras, de cătră mine, precum şi de toţi ceilanţi aflători în slujbă i de un număr de orăşeni, trăgând în cvartiră la d-lui Spatarul Iordachi Caramfil, unde au fost şi masul, iară sara pentru asăminea prilej spre sămnnul bucuriei ce au simţit orăşanii cu venirea oblăduitorului Domn, au fost înluminarisit tot oraşul toată noaptea, vizitarisindu-l Înălţimea sa, întovărăşit de curtejul cuviincios şi de urăţile norodului. A doua zi, la 30, au urmat purcederea Înălţimei sale cătră Flămânzi unde după poroncă, l-am întovărăşit şi eu până ce s'au pornit de acolo cătră Eşi.

Înălţimea sa au binevoit a-mi arăta deplina mulţămire despre care eu mă cunosc datoriu bunelor povăţuiri şi sistisiri acei nacelstve, pe care plecat rog ca să binevoiască a primi recunoscătoarele mele mulţămiri şi să binevoiască protejarisindă-mă asăminea a mă povăţui pentru totdeauna.

Grigore Carp, Spatar

No. 3241

1835 Iunie 3 zile

La acest raport, Vornicul de Botoşani alătură şi copia unei hârtii pe care unul din ţăranii cu barbele albe a înmănat-o lui Vodă, şi pe care Vodă a citit-o, apoi a mulţămit bătrânilor şi a stat de vorbă cu ei.

Iată documentul :

Trâmbiţa vestirii răsunând bucurie venirii voastre în toată ţara, ni-au înoit şi puterile vrăstei noastre, şi cu paşi urieşăşti ni-au făcut să alergăm întru întâmpinarea voastră aceluia care aţi gonit întristare şi mahniciune ce ni-au întovărăşit până acum şi aţi chemat în sânul ţării şi a patriei voastre îmbelşugare, dreptate şi veselie, fie numele tău bine cuvântat, fă-ne ca şi de acum să nu simţim niciodată pace şi bucurie fără a ne aduce aminte de Tine, care ni le-ai dat; zideşte în inimile noastre stâlpul pomenirii Tale care va merge dela părinţi la fii şi fă ca nimenea să nu poată a Te videa fără a striga din inimă ca şi noi ; „Iată fiul şi părintele patriei, iată cel povăţuit de pronie pe scaunul oblăduirii, bucuraţi-vă.

Ogoărele noastre nu vor mai fi udate cu lacrimi şi sarcinile noastre vor fi de znopi săceraţi în bucurii; bucuraţi-vă, aceste sunt Pre Înălţatule Voevod, cugeturile ce îndeletnicesc duhurile supuşilor Tăi, gustă şi Tu mulţămire de a fi iubit de supuşii Tăi.

Vodă Sturza intrase, în Botoşani, în ziua de 27 maiu 1835, şi Eforia tocmai a doua zi, la 28 maiu, a primit poronca Departamentului pentru a face pregătiri de primirea Domnitorului. Prezidentul Eforiei, însă, fusese mai prudent, şi aflând că Vodă are să viziteze Botoşanii, a început pregătirile cu 2 săptămâni mai înainte, după cum se vede din următorul raport către Departament:

· Astăzi la 28 c. s'au primit poronca cinstitului Departament, vestitoare pentru eşirea Prea Înălţatului Domn în ţinut şi că Eforia să-şi aibă pregătirea ei întru toate. Cu supunere să răspunde că eu însuşi Prezidentul cu 2 săptămâni mai înainte îngrijindu-mă am stăruit cu necontenire în toate zilele în curăţania oraşului, meremetişirea drumurilor şi a podeşelor.

1. Patru podeţe din nou cu cheresteaua nouă s'au făcut bune sănătoasă în drumul pe unde era a trece Înălţimea sa, care podeţă s'au şi 'boit, puindu-li-să şi câte un stâlp cu fânar.

2. Toate uliţile şi drumurile s'au curăţit şi s'au mere-metisit luminarisirea oraşului întru toată buna orânduială.

3. Căntălăria s'au grijit bine, apoi toate lucrurile pojăr-niceşti iar s'au grijit bune sănătoasă şi cu oamenii lor au fost neclintiţi. Arhiva căntălăriei regularisită în delle cu opis pe fiştecare an, cnigile veniturilor şi a cheltuielilor, reghis-trurile regularisite după instrucţii şi după toată formalitaua.

4. La marginea oraşului despre Rădiu s'au făcut 2 porţi împodobite cu teiu şi o paragramă de pânză boită în mijloc titlu Înălţimei sale cu „Vivat“, şi altă poartă asăminea iar-răşi cu o aşa rânduială s'au făcut în mijlocul pliaşului. Şi eri la 27 Maiu pe la 10 ciasuri evropieneşti s'au înnorocit şi târgul nostru cu sosirea Înălţimei sale, unde mai înainte cu 2 ceasuri eu Prezidentul împreună cu mădulările întovă-răşit atât de obşteimea boerească cât şi cu toate breslele precum naţia *armenească* şi *ace jîdovasă cu 10 poronci şi cu cortul lor*, şi cu toţi amploiianţii dicaniceşti, administrativi şi polişieneşti în uniformele lor cu complet, şi am eşit noi tot nărodul întru întâmpinarea Înălţimei sale, cari călări, cari cu trăsuri, cari pe gios, până la Rădiu, şi cu taraful de lăutari în frunte, cu Paraschiv starostele. Iară la marginea târgului, unde era poarta, s'au rânduie din partea a toată obştia pe d-lui Stolnicul Mavroeni, cadetul Eforiei, şi pe d-lui secretariul eforiei, Neculai Dimitriu, de au întâmpinat pe Înălţimea sa cu 5 pâini, cu sare pe o tabla de argint şi cu flori mirositoare, şi la poartă pe de o parte zece feti-şcane dela satul Cristeştii îmbrăcate cu pânză albă şi cu cununi de flori pe cap, şi prin mâini la altele câte o păre-che de hulughi împodobiţi cu cordele şi cu flori, iar pe de altă parte 10 ficiori cu cununi de flori şi cu doi berbeci albi împodobiţi cu cordele şi cu flori.

Şi cum au agiunsu Înălţime sa la ace poartă, dindată au stătut şi s'au închinat pâine şi luând o bucăţică de pâine

şi au mulţămît futuror de obşte, făcându-să şi urarea cuviincioasă în glas mare „Ura să trăiţi întru mulţi ani Înălţimea Voastră”. Şi de acolo cu toată gloata au mers Înălţimea sa în târg şi au intrat la biserica Adormirea Maicii Domnului, unde era toată pregătirea. Iconomii cu tot clirosul lor îmbrăcaţi în veşminte, şi i s’au făcut molebenul cuviincios. Şi de acolo eşind cu toată gloata cu „ura”, au mers la gazdă la d-lui Spatarul Alecu Ralet, şi după aceia peste vre-o 2 ciasuri după ce au mers la canţalăria Vorniciei şi a Giudicătoriei, au binevoit o veni şi la canţalăria Eforiei, şi de îndată au cerut bugetul şi au căutat veniturile şi cheltuielile Eforiei, arhiva precum şi toate uneltile pojarniceşti şi întru toate Înălţimea sa au rămas mulţămît, numai pentru vânzarea eraturilor au rămas nemulţămît zicând cum de s’au vândut cu așa îngiosît preţ, de vreme că timpul să arată bine şi velniţile are să să pornească, şi mai bine ar fi fost a să căuta eratul în credinţă până acum, unde acum să putea vinde cu mult mai folositoriu preţ pentru că totdeodată s’au arătat şi jalobă din partea obştiei că acest otcupcic din 12 ocă ce era vadra de holercă din învechime, el acum prin poronca ce au adus o măsură numai pe 10 ocă, asăminea şi păcura din 15 ocă vadra o dă cu cotul iară pe 10 ocă, şi că târgoveţii pe numitul otcupcic, nu vroesc a-l priimi cu asăminea orânduială, şi peste aceea ce au dat el, ei dau mai mult în folosul Casei 3000 lei, adecă 28.000 lei, şi acele câte 300 lei pe lună dacă să vor deschide velniţele şi tot cu condiţiile de mai înainte să fie precum au urmat şi ceialalţi otcupcici,

Şi după aceasta Înălţimea sa au mers şi au şăzut la masă, şi îndată după masă s’au pornit la târg Mihăleştii şi totdeodată ni-au poroncit ca să facem iar pâinei, ca cu întoarcerea Înălţimea sale pe Mercuri să facă punere la cale, unde în aceeaşi zi are să facă şi luminaţie, şi pentru toate aceste, nu lipsăsc a face cunoscut cinstitului Departamentu.

Gheorghe Varlaam Spatar

Vasile Ioan

Grigori Nicolau

No. 236

1835 Mai 28 zile

Botăşani.

Mihai Sturza ia măsuri să se serbeze data urcării pe tron a Sultanului Mahmud, și onomastica lui Neculai Pavlovici, Țarul Rusiei. Și iată cum motivează el această dispoziție : 1)

Cu mila lui Dumnezeu noi Mihail Grigorie Sturza
Voevod, Domn țării, Moldovei.

Ocârmuitorului Sfat al Domniei Mele

Una din cele mai sfinte datorii a nărodului acestui Prințipat fiind aceea a recunoștinței către monarhii cari, dorind întemeierea fericirii lui, au lucrat cu o părintească plecare întru așezare aceștii fericiri pe temelii statornice de care acum mai cu deosebire să folosăște acest nărod ocârmuit de pravile mântuitoare și bucurându-să de pronomiile hărăzite, Noi socotim că spre mărturisire acestii recunoștințe, la care toată ființa moldovenească este datoare, ar fi de cuviință neapărată ca la 16 Iulie a fiește cărui an să să serbeze întronizația a Măriei sale Sultan Mahmudhan, stăpânitorului suzeran, iar la 6 Decemvrie numele Măririi sale Impăratului a toată Rusiia, Neculai Pavlovici, protectorului, pentru care și punem înaintea sfatului ca să le publicarisască spre obșteasca știință și întocmai urmare.

1853 Noemvrie 30

Intr'un raport a Isprăvniciei de Botoşani, către Departament, din 24 iulie 1839, se arată parada care s'a făcut, în acel oraş, la 15 Iulie în cinstea Sultanului : 1)

Ziua dela 20 a luni, în urmarea poroncii Cinst. Departament cu No. 46 din 15 Iulie, s'a serbat în cinstea suirei pe tronul a măririi sale Sultanului *Abdul-Megid-han* cu toată țeremonia cuvenită, toți amploianții giudecătorești și administrativi s'au purtat toată ziua în un complex cu toată uniforma, iară sara au fost o priveliște foarte frumoasă, prin ticsitele lumini ce făcea a înlumina toate ulițele oraşului, păra târziu vreme, și toți de obștie orașanii pătrunși

de simţirile ce au cătră noul Suzeran, cu cea mai fragedă mulţămire să bucură prin plimbări, din cari mulţi au rănduit şi lăutari, de făcea a răsuna prin toate răspântiile sâmnu bucuriei şi a supunerii cătră înaltul Suzeran, asemenea şi pe la toate celelalte târguri s'au cinstit aceeaşi zi prin luminaţii mulţămitoare privitorilor din fiecare târg.

Ispr. Aga Leon

Samis. M. Brănişteanu

Se luase obiceiul de a se sărbători şi onomastica Domnitorului, în ziua de Sf. Neculai (8 noembrie), „ziua universală“ precum se zice în raportul Isprăvniciei cătră Departament:

Ziua universală a prea Înălţat. Domn, dela 8 Noem. s'au serbat de dimineaţă, când s'a săvârşit Dumnezeiasca leturghie la biserica catedrală, de cătră Prea osfinţitul Mitropolit Inochentie Iliopoleos, cu 2 protoerei şi îndestul sobor de preoţi, şi pe urmă fiind adunaţi toţi funcţionerii politiceşti şi obştime boerilor, s'au făcut molebin cu tragere clopotelor şi cu slobozire de îndestule împuşcături de cătră slujitorii Isprăvniciei, giudecătoreşti, a Eforiei şi a Poliţiei, carele în toată uniforma au fost adunaţi. Pe lângă aceasta s'au slobozit şi câteva salve, răsunând apoi îndestule strigări de „Mulţi ani să trăiască Domnul nostru stăpânitoriu, Ura“.

După aceasta s'au primit hiritizmos la casa suptiscălitului, unde obştimea boerilor s'au fost adunaţi, făcându-să apoi prânz tuturor slujitorilor, şi în osăbire arestanţilor de la închisoare. Iar sara a fost foarte iluminarisită în tot cuprinsul oraşului, şi mai în osăbi d-lor Staroştii protecţiilor străine au făcut pe la casele lor foarte frumoasă luminaţie, precum şi subsemnatul, nu mai puţin, a făcut o îndestulă luminaţie şi strălucire, şi pe lângă multe salve slobozite am dat şi un bal obştimei boerilor, ca să se desfăteze la o aşa zi mare.

Leon Spatar

Sameş, M. Brănişteanu

Grigori Ghica Vodă, în timpul ocupaţiei ruseşti, 1853—1854, părăsire tronul, şi se întoarce în ţară prin noembrie 1854. La reîntoarcere, cetăţenii din Botoşani, din Roman şi din Piatra, trimet Domnitorului câte o adresă de mulţămire şi bucurie. Adresa botoşănenilor este aceasta;

Prea Înălţate Doamne,

Obştia oraşului şi a ținutului Botăşenii, împreună cu ampioianţii din toate ramurile, slăvesc fericita sosire a Înălţimei voastre pe pământul patriei. Ne bucurăm cu toţii priivind pe bunul stăpânitoriu şi obştescul părinte, pe care pronia l-au ales vrednic de a împărţi comuna fericire a toată clasa compatrioţilor săi, şi această bucurie care astăzi indestulează sufleteasca noastră mulţămire, ne face a uita întristarea ce ni-au adus lipsa Înălţimei Voastre, crezând cu asigurare că întoarcerea Voastră pe tronul ţării va restatornici dorita linişte şi, prin agiutorul îngrijitoarei providenţii, ne vom bucura cu o nouă fericire a Patriei, care supt înţăleapta Voastră cărmă pururia va răsuna glasuri de mulţămire.

Noi însă cu neosăbite strigări, chiemăm Dumnezăescul har asupra înţăleptelor voastre mişcări, şi cu neîncetare a-celor din suflet bune cuvântări sântem a Înălţimei Voastre prea plecate şi supuse slugi:

Costache Rosset, Vornic; N. Rosset, Logf; A. Ventura; M. Holban, Spatar; D. Ralet; Aga Buzdugan; M. Brănişteanu Paharnic; Ion Radul, Căminar; Alecu Niculescu; Iancu Rosset; Gh. Sinescu; M. Rosett; M. Vasilievici, Sărdar; Costache Căimăcan, Clucer; Rigu, Clucer; Colonel Mavroieni; Gh. Cocotă; Mih. Vladovici; Nec. Sofiiian; Costache Bobeica, Sărdar; Leitinent Murgul; A. Carale; Ion Cristescu, Clucer; S. Popovici; Teodor Schipor, Sulger; N. Burchi; D. Aronovici; Placa, Sluger; Gheorghiadis; Ciulei; Teodor Pisoschi, Sluger; P. Davidel; Iorgu Eşanu; Cost. Florescu.

Obştia naţiei armenesti (iscălesc de o parte).

Valerian Misir; Ariton Buiuciu, Stolnic; Gaşpar Goilav, Sardar; Ariton fon Pruncul; Iacob Şahanovici; A. Bolfosu; Ioniţă Riglet; M. Ştefanovici; Ariton Şahanovici; M. Ciomacu; Lohan Grigorovici; T. Matasar; I. A. Ţaranu; Mihail A. Ţaranu; I. Popovici; Burdea; Gh. Mane;

Obştia naţiei Evreeşti (urmează 21 de iscălituri evreeşti).

Inceputuri culturale.

Despre o mişcare culturală, așa cum se înțelege astăzi, nu putea să fie vorba, în Botoşanii de odinioară. Cunoscătorii de carte erau aproape numai printre boeri și printre fețele bisericești; negustorii armeni și evrei erau străini de neam, și nu puteau să aibă nici un interes pentru cultura românească. Boerii erau crescuți sub influența culturii grecești; din copilărie învățau limba grecească, și chiar dacă ar și voit să citească românește, nu erau cărți românești. Afară de ceaslovul și câteva cărți bisericești, ce alta s'a tipărit la noi, în vremurile vechi? Traducerile din grecește erau bune pentru acei cari nu puteau ceti originalele.

Ce cultură putea să fie fără de cărți!

Cu trecerea vremii au început a se înmulți și cărțile românești, și s'a născut puțința de a se înfiripa câte o mică bibliotecă prin casele celor mai cu dare de mână. Astfel, între 1830-40, un botoșănean și-a însemnat ce cărți are el, și avem puțință să știm cam ce se citea pe acea vreme.

D-l Iorga publică această: «Insămnare de cărțile, istorii și altele, ci am, precum mai gios să arată»¹⁾, și anume:

Dvneventi (<i>sic</i>) într'un tom	Poeziile Moldoromane
Don Chișot	Dregătoriul bunei-creștiri
Telemah	Robinson
Aneta și Liubin	Engolpion di aur
Floarea Darurilor	Plumper
Jucăria Norocului	Stihuri pentru fimei frumoasă
Plutarh Nou	Culegire de înțelepciuni
Numa Pombilii	Halimali, 2
Tragodiia lui Orest	Istoriia Paramidei (<i>sic</i>)
Istoriia Rosăi	Bibliotecă desfătătoare
Anticile Romanilor	Petru. Maiorul
Științele Evropii pi luna Fevr.	Abeșădar

1. — Studii și Documente VII, .p. 148.

Bordeiu Indienesc	Economia de casă
Paraclisul Sv. Haralamb	Praşcheia pentru jidovi
Calindariul pi anul 1836	Reglement, cap. 8-le
Biblii ruscă	Instrucţiile pentru ispravnici
Mazipa	Dracu Schiop
Triumful virtuţi împotriva morali	Poezii lui Mihalachi Cuciuranu
Tragodiia lui Eraclii	Scrieri de Demitrie Ralet
Erotohlit	Viaţa fimeiască
Aprodul Purici	Dovedirea pentru Armeni
Teiatru Moldovinesc	Reimont
Istoriia ereticului Luter	Ghenoveva de Brabant
Istoriia căp. di corsari	Icoana Lumei

După chipul cum ştie să-şi scrie titlul cărţilor ce are, proprietarul lor pare că nu era un mare cărturar.

Muzica nu se cultiva în familii, în trecutul nostru. În afară de muzica bisericească, boerii nu admiteau să cânte altceva odraslele lor. Se făcea o excepţie pentru fete, care învăţau să cânte din chitară. Vioara era un instrument vrednic pentru lăutarii Țigani, pe care boerii îi ascultau cu plăcere, și adeseori îi puneau să facă serenade, pe sub ferestrele afroditelor, și să ofteze pentru dânșii.

Cu pictura acelaș lucru. Cuvântul nici nu se cunoștea, și „zugravii” făceau icoanele, și tot „zugravi” se numeau și pictorii străini, cari făceau portretele boerilor.

O descriere suggestivă a mentalității aceștia, în lumea botoșăneană de jumătate de veac în urmă, face d. Andronic M. Țaranu, în niște amintiri ce a publicat în ziarul „Cultura Poporului” (No. 26, din 22 August 1923) și pe care le reproducem :

Bătrâni ruginiți și puterea voinții

Încă din frageda mea copilărie, îmi plăcea pictura și vioara, dar bătrânii mei nu apreciau de loc aceste arte, căci ei le considerau ca lucruri înjositoare pentru un băiat din familie bună.

Bătrânii erau pasionați să cânte la biserică, la strană, și se concureau unii pe alții, duminica și în alte zile de sărbători, când era multă lume în biserică, să atragă laudele auditorilor.

Bătrânul Sandulache, venea totdeauna la biserică, cu o batistă găurită, și cântând, își întorcea fața spre public, și prefăcându-se că-

şi şterge sudoarea, privea prin gaura batistei, ca să vadă dacă lumea îl admiră!

Eu însă, ca copil eram pasionat pentru pictură şi vioară, şi cu orice preţ doream să le studiez. Dar unchiul meu, care m'a crescut căci la vârsta de zece ani am rămas fără tată — nu mă putea suferi când mă vedea cu vioara în mână, sau lucrând pictură.

Intr'o zi, pe când studiam gamele la vioară, unchiul îmi zice mânios ;

„Ascultă-mă măi Andronic, să nu te mai văd cu spurcăciunea asta în mână, că am să ți-o sfărâm în bucăți! Asta nu-i pentru cinstea familiei noastre. Nu-i destul că te cheamă „țaran“, apoi vrei să fii și țigan?! Dacă-ți place cântarea, vino la biserică, să cântăm amândoi la strană, și să vezi cum o să ne laude popa, dascălul și tot norodul. Îți mai hotărâsc odată, să nu faci rușine familiei noastre, că doar nu ești nici lăutar, nici ursar !.

Cu toată ocara și amenințarea unchiului, pasiunea mea pentru vioară nu slăbise de loc! Dar ce să fac? Mi-am ascuns vioara în podul casei, de frica unchiului, ca să nu mi-o strice, și cântam în pod, când dânsul nu era acasă.

Tot așa mi s'a întâmplat și cu pictura. Intr'una din zile, văzându-mă că pictez, unchiul mă întreabă mânios :

— Ce însemnează mângălitura asta ?

— Pictură, unchiule.

— Ce pictură? ce vorbești fleacuri? eu văd că-i zugrăvitură, vrea să zică vrei să te faci și zugrav? Altă rușine pe capul nostru! Unde-i tatăl tău, să te vadă cum îți bați joc de familia noastră? S'ar îmbolnăvi saracul, de supărare. Dar măcar în groapă nu-l rușina; lasă-l să se odihnească în pace! Iute să arunci afară murdăriile astea, că nu le pot suferi; ai împuțit toată casa cu boielele tale!

Cum am zis, pentru vioară am găsit o soluțiune de a cânta în pod, dar pictura nu o puteam face în pod; căci acolo era întuneric beznă! Și m'am gândit mult, unde m'aș putea ascunde cu paleta mea ca să nu mă vadă unchiul?

Iată că-mi vine o idee fericită; în fundul grădinei noastre, era o poiată de găini. În timpul zilei păsările ciupeau prin grădină, și poiată fiind liberă, acolo mi-am instalat atelierul de pictură!

Mai mult interes a pus, lumea botoşăneană, pentru teatru, care pare să fi avut așa de mare influență asupra boerimeii locale, încât, cu vremea s'au urcat și boerii și cucoanele lor pe scena improvizată a unui teatru în Botoşani.

În 1838, directorul școlii domnești din Botoşani, anume Nicolini, s'a asociat cu Costache Caragiali și a început o serie de reprezentații teatrale, în Botoşani, cu o trupă pe care nu știm din cine era compusă.

Inercarea lui Nicolini a reușit. La 27 Noembrie 1838 se juca, în „al patrulea abonament“, *Uniforma lui Velington*, comedie în un act, de Kotzebue. Afișul acestei reprezentații se află în Biblioteca Academiei Române; e scris cu mâna, pe o jumătate de hârtie, și în el se anunță că «priveștiștea se va sfârși printr'o pantomie în două acte, «Troa Diup» și că începutul va fi „punct la 6 jum. ceasuri europenești“.

În iarna 1838-39, trupa lui Nicolini, a jucat mai multe piese, atât românești cât și traduse, între care *Ștefan cel mare*, piesă de Gh. A-saki, *Plumper* sau *Amestecătorul în toate*, comedie de I. F. Junger, tradusă din limba germană, de Samoil Botezatu, profesor la gimnazia Vasiliană ¹⁾.

Despre reprezentațiile din Botoşani, gazeta «Albină Românească», No. 94, din 27 noembrie 1838, scrie; „Aflăm dela Botoşani că d-l Nicolini au informat acolo o trupă de actori moldoveni. Această întreprindere națională au aflat la nobleță și public, așa o îmbrătoșare, încât direcția au fost în stare a începe șirul reprezentațiilor abonamentului întâi“.

În No. 96, aceeaș gazetă dă această informație: „Scriu dela Botoşani că reprezentațiile teatrului național urmează cu mare plăcere din partea publicului. — D. director Nicolini și d. C. Caragiali câștigă fieșcare dată vii aplaosuri pentru talentul lor și sârghința de a aduce mulțămire privitorilor prin alegerea pieselor și a lor nimerită jucare“.

Din o scrisoare adresată prințului Ghica, ministru de Interne, se vede că teatrul lui Nicolini era la el acasă, adică în localul școlii domnești, în sala în care încăpeau numai 40 de scaune. Se mai vede, din scrisoarea aceasta, că Eforia de Botoşani pretindea, dela Nicolini,

1.— Teodor T. Burada: Istoria Teatrului în Moldova, I, p. 205. Iași, 1915.

o plată de 30 sfanţi pentru fiecare reprezentaţie, osebit câte şase locuri gratis, când în toată sala erau numai 40.

Scrisoarea, în franţuzeşte, semnată de Nicolini, are acest cuprins; 1).

A Son Excellence Monseigneur le Prince Ghyka
Ministre de l'Interieur.

Mon Prince.

Le nommé Nicolini, à la demande de presque tous les boyards de Botoschan, veut établir chez lui un petit théâtre pour se distraire pendant les longues soirées d'hiver; mais il éprouve des difficultés de la part de l'Ephauri qui a exigé trente svantziger par soirée et six fauteuils, lorsque toute la salle de spectacle ne peut en contenir que quarante tout au plus.

Il supplie votre Excellence d'ordonner qu'il soit exempt de tout droit, car ce théâtre qui a droit d'être protégé est plutôt une affaire de distraction que d'intêret.

Je suis avec le plus profond respect, Monseigneur, de votre Excellence le très humble et très reconnaissant serviteur.

Nicolini.

ce 26 sept. 1838.

Întreprinderea lui Nicolini are o însemnătate deosebită pentru că odată cu încetarea studiilor și reprezentațiilor Conservatorului din Iași, teatrul românesc rămăsese într'o complectă amorțire 2), și a fost rezervată oraşului Botoşani cinstea de a reîncepe, în Moldova, activitatea culturală a teatrului.

În iarna 1848-49, mai mulți boeri și cucoane din Botoşani au jucat teatru, pentru scopuri filantropice.

„Buletinul foaei oficiale“, No. 59, din 28 iulie 1849, publică următorul act oficial:

Isprăvnicia ținutului Botășanii.
No. 3064.

Domnealor Lascar Stavri, Mihalache Mişoglu, Dimitrie Davidel
Dimitrie Soroceanu, Dimitrie Morțun, Clucereasa Elenco Corlăţianu,

1.— Arhiva Statului Iași.
2.— T. T. Rurada, loc. cit.

Smaranda Morju şi Elena Iliade, îndemnaţi de filantropice sentimente, au venit aici de a da trei reprezentaţii de teatru naţional în acest oraş, în carnavalul ernii trecute, şi adunând soma de 1045 lei în folosul saracilor, i-au şi trimis aici de s'au regularisit a lor împărţire, în care isprăvnicia pe de o parte pentru bunele sentimente, ce pragmatic au dovedit în ajutorul scapataţilor, li au şi făcut cvenita din parte-i mulţămire, iar pe de alta se face obşteşte ştiut.

În stagiunea teatrală din 1857-58, «s'a înfiinţat o trupă teatrală moldovenească, în Botoşani, sub direcţia lui Costache Bălăceanu şi a Pitarului Costache Vasiliu. Trupa era compusă din tineri nobili şi dame, care au jucat o iarnă întreagă spre mulţămirea tuturor cetăţenilor botoşăneni».

Cu privire la această trupă, un număr de 70 de boeri şi negustori din Botoşani, au adresat, la 10 maiu 1858, Ministerului de Interne, următoarea petiţie:

Onoratului Ministru din Năuntru.

Sub iscăliţii considerând silinţa cu care D-lor Costache Bălăceanu şi Pitarul Costache Vasiliu, angajând o trupă de tineri nobili şi dame, au întreprins în acest oraş Teatru naţional, vreme de şase luni de zile, aducând o îndestulă mulţămire publicului, care mai ales au avut toată plăcerea a vizita acest teatru, deşi începătoriu, dar au fost indetul de bine executat de trupă, necruţindu-şi silinţa, meritând a fi vrednici de aplausul privitorilor, găsec de toată cuviinţa a ruga pe Onoratul Minister, că precum prin înfiinţarea unui asăminea Teatru, se aduce chiar oraşului înfrumuseţare, apoi să binevoiască a regula înfiinţarea şi statornicirea lui, şi în viitoriu tot sub a Dumnilor sale derecţie, având noi toată încrederea în Domnialor, că în viitor vor duce mai mare mulţămire publicului ce chear acum ca începători, au dat destuiă dovadă.

Cu trecerea vremei, mentalitatea botoşănenilor s'a schimbat, cum s'a întâmplat în toată Moldova, şi din acest oraş s'au ridicat, deasupra mulţimei, oameni cari au însemnat ceva în mişcarea noastră sufletească.

Trei mitropoliţi cu vază sunt fiii Botoşanilor.

Sofronie Miclescu, mitropolit al Moldovei dela 1851 până la 1860, a fost de loc din judeţul Botoşani, născut pe la anul 1790, dar nu se poate afirma, în lipsă de dovezi, că s'a născut chiar în oraşul Botoşani.

Sofronie Miclescu, călugărit la Mănăstirea Neamţului, a fost con-

sacrat la 2 iunie 1826. Fiind episcop la Huşi, a fost ales mitropolit în 1851, şi a păstorit până la 1860, când Cuza Vodă l-a surgunit la Mănăstirea Slatina, din judeţul Sucevei, unde a murit în 1863.

E înmormântat la Neamţ.

Calinic Miclescu, mitropolitul primat al României, este fiul Logofătului *Scarlat Miclescu*, şi al *Mariei*, născută *Beldiman*. S'a născut, la 16 april 1822, în oraşul Suceava, unde se refugiaseră părinţii săi, în vremea eteriei. Povăţuit de unchiul său *Sofronie*, care era episcop la Huşi, Calinic se hotărăşte să intre în tagma călugărească, şi este tuns în ziua de 18 iunie 1842. În 1855 este arhieru, şi în 1858 ia parte la adunarea adhoc, ca locotenent de episcop al Huşilor. În 1860 demisionează dela Huşi, şi în 1863, Cuza Vodă îi încredinţază locotenenţa mitropoliei Moldovei, şi la 10 maiu 1865 fu numit mitropolit.

Se ştie rolul ce a jucat mitropolitul Calinic, după abdicarea lui Cuza Vodă, în mişcarea din Iaşi, când a fost chiar rănit. Graţiat, de Prinţul Carol, la 9 maiu 1866, a ocupat scaunul mitropolitan de Iaşi până la 31 maiu 1875, când a fost ales mitropolit primat, şi a păstorit până la moarta sa, întâmplată în anul 1886.

Pe timpul mitropolitului Calinic Miclescu, biserica noastră românească şi-a căpătat autocefalia, şi tot în timpul lui s'a înfiinţat facultatea de teologie din Bucureşti.

Mitropolitul primat *Iosif Gheorghian*, fiul *preotului Gheorghe Popovici Gheorghian*, parohul bisericii Sfinţii Voevozi, şi al presviterii *Maria*, este născut, în Botoşani, la 20 August 1829. La vârsta de 11 ani este dus la mănăstirea din Burdujeni; face apoi studii la şcoala dela Trei-Ierarhi şi în Academia Mihăileană din Iaşi. E trimis diacon la capela română din Paris, şi urmează cursuri la Sorbona. În 1873 este hirotonit preut; în 1865 arhieru la Iaşi; în 1867 episcop la Huşi până la 1879, când e ales episcop al Dunărei de jos, şi la 1886 mitropolit Primat. Fiind bolnav, prin enciclica din 29 mart 1893, demisionează şi se retrage la mănăstirea Căldăruşani, dar la 5 Decembrie 1896 este ales, din nou, mitropolit primat, şi păstoreşte până la 23 ianuar 1909, când moare.

Un alt fiu al Botoşanilor, *Vasile Gheorghian*, fratele mitropolitului, născut în 1843, a fost ministru de Domenii în 1883. A învăţat clasele primare la şcoala Marchian; a făcut cursul complet în Academia Mihăileană, şi a studiat dreptul la Torino. Stabilît în Iaşi, a făcut avo-

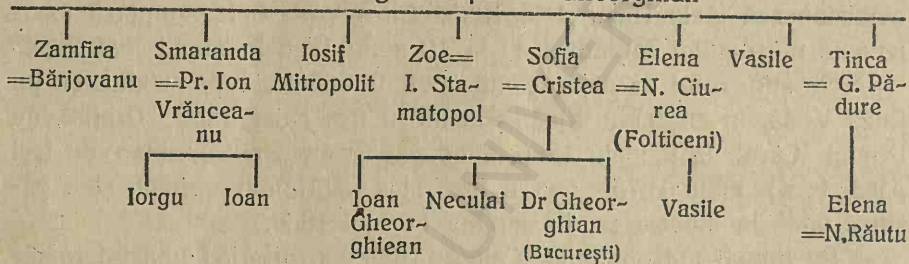
catură, a fost prefect, deputat de Iaşi şi Suceava. A murit la 21 februar 1901.

În magistratura ţării s'a distins un alt fiu al Botoşanilor: *Ioan Vrănceanu*, fiul preutului *Ioan Vrănceanu*, parohul bisericii Sf. Dumitru.

Născut în 1850, a făcut clasele primare la şcoala Marchian, liceul în Iaşi, unde a luat şi licenţa în drept. A fost magistrat la Piatra N., la Fălticeni şi la Iaşi, unde moare ca preşedinte al Curţii de apel la 20 iulie 1905.

Preotul *Ioan Vrănceanu* a fost căsătorit cu *Smaranda*, sora mitropolitului *Iosif Gheorghian* :

Preot Gheorghe Popovici Gheorghian

Despre alţi fii ai Botoşanilor, despre fraţii *Cuciureanu*, despre poetul *Gh. Tăutu*, am vorbit mai în urmă. Dar acel a căruia faimă a trecut peste hotarele ţării, şi al cărui nume va rămânea pe totdeauna, este marele nostru poet şi cugetător *Mihail Eminescu*.

Clişeu alăturat, fotografia unei foi din «Registru pentru naştere şi botez pe anul 1850», păstrat în arhiva Primăriei de Botoşani, arată că la „cincisprezece ghenari” 1850 s'a botezat fiul *Mihail* al „D. Gheorghii Iminovici, Căminar, cu soţia sa Ralu, proprietari”. În rubrica «Politia sau satul unde s'au născut pruncul», în acest registru se scrie: „în Oraşul Botoşani”. Naş a fost: D. Vasile Ioraşcu, Stolnic. „În rubrica: Iscăliturile: a Preutului, a Naşului şi a Părinţilor”, sunt semnaţi: „Ioan Iconom, Vasile Ioraşcu Stolnic au fost naş. G. Iminovici Căminar, Raluca Iminovici Căminăreasă”.

În monografia aceasta vorbim despre cele ce s'au petrecut, în Botoşani, numai până la Unirea Principatelor. Cu toate acestea nu putem să încheiem acest capitol, fără să pomenim că un fiu al Botoşanilor, cu care oraşul acesta se mândreşte, este marele nostru învăţat, d. N. Iorga.

Bisericile din Botoşani.

Sentimentul religios, care a stăpânit sufletele moldovenilor, în veacurile trecute, s'a concretizat, la oamenii cu dare de mână, prin construire de biserici pentru mântuirea sufletului lor.

Oraşul Botoşani fiind un centru comercial, şi locuitorii oraşului putând, din această cauză, să se îmbogăţească mai lesne, a fost împodobit cu un număr de biserici poate mai mare de cât ar fi fost necesar pentru numărul relativ restrâns de credincioşi, chemaţi să înalţe laude Domnului, în aceste lăcaşuri sfinte.

Bisericile din Botoşani ar putea face obiectul unei monografii speciale. Una din ele, biserica parohială Sf. Neculai, foastă Mănăstirea Popăuţi, este pe larg, şi cu multă competenţă, studiată în o lucrare conştiincioasă a Iconomului Stavrofor Al. H. Simionescu.

Pentru celelalte biserici se găsesc date interesante în o altă lucrare frumoasă: «Cultul ortodox din judeţul Botoşani 1906» (Tipografia B. Saidman), un album luxos tipărit şi bine ilustrat.

Pe cât permite cadrul monografiei noastre, vom pomeni despre aceste biserici.

Mănăstirea Păpăuţi este zidită de Ştefan cel Mare în anul 1496. La început biserică mirenească, a fost mai târziu transformată în mănăstire, şi a încăput pe mâna călugărilor greci, cari au tras toate foloasele din veniturile ei, precum şi domnii fanarioţi au secătuit bogăţia ţării.

Biserica Uspenia sau *Ospenia*, catedrala oraşului, zidită în 1552 de doamna Elena a lui Petru Rareş, are o clopotniţă zidită de târgoveţi în 1819.

Biserica Sfântul Gheorghe, zidită de aceeaşi Elena Doamna la 1541, reînnoită de Mihai Racoviţă şi restaurată în zilele noastre.

Biserica Roşet, cu hranul *Intâmpinarea Domnului*, zidită, în 1825, de Spatarul Const. Roşet.

Biserica Duminica Mare (Pogorârea sfântului Duh), zidită în 1838 alături de locul unde fusese o biserică veche de lemn, cu hramul *Sf. Vasile*, despre care nu ştim nimic.

Biserica Vovidenia (Intrarea în Biserică), zidită în 1834; cu cheltuiala Baronului Cârstia, în locul unei bisericuţi de lemn, durată de Manoli Varlaam.

Biserica Sfinţii Voevozi, zidită la 1856, cu cheltuiala lui Turel Pisoschi, nepotul şi moştenitorul Spatarului Teodor Pisoschi, în locul unei biserici de lemn, făcută în 1770 şi strămutată în satul Cotârgaci unde se află şi astăzi.

Biserica Sfântul Ioan Botezătorul, zidită la 1750 de Aniţa Chiriceasa.

Biserica Sf. Ilie, zidită înainte de 1778, pe locul unei biserici vechi de lemn. A fost, pe vremuri, biserica breslei blanarilor.

Biserica Sfinţii Trei Ierarhi, zidită în 1789.

Biserica Sfântul Nicolai, zidită înainte de 1808 de Dimitrie Hriste în locul unei biserici de lemn făcută de Sandu Borcilă şi Dumitraş.

Biserica Sfântul Spiridon, zidită în 1801, în locul unei biserici de lemn.

Biserica Sfântul Dimitrie, zidită în 1833, cu ajutorul Comisului Ioan Mavromafi şi osteneala Medelnicului Grigori Racliş.

Biserica Cuvioasa Paraschiva, zidită în 1816, în locul unei biserici de lemn.

Afară de aceste biserici mai sunt şi trei capele:

Capela Spitalului Sf. Spiridon.—Sub fereasta dela altar, este această inscripţie: «Ospitalul fondat la anul 1838 Oct. 1, de răposatul comis Ioan Mavromafi şi soţia sa Maria, născută Başotă. Iar în anul 1846 s'au început zidirea din nou a acestui institut, cu paraclisul din lăuntru, purtător hramul Sf. Ioan Botezătorul, spre pomenirea fondatorilor, şi s'au desăvârşit în anul 1849 Oct., în ocârmuirea prea Înălţatului Domn stăpânitor Grigore Alexandru Ghica V. V., prin sârguinţa D-sale Gheneralnicilor epitropi a casei Ospitalului central, Logofăt şi Cavaler Gheorghe D. Ghica, Vornic Grigori Crupenschi, şi a celor din urmă sinepitropi, Post. Iacob Veisa şi Post. Ioan Coroi, prin însărcinarea dată asupra localnicului epitrop din acest oraş Botoşani, Spatarul C. PISOŢCHI».

Capela dela țințirumul Pacea, cu hramul *Naşterea Maicei Dom-*

- 1890 sept. 19 — Oton Placa
1891 iulie 2 — I. V. Niculescu —
1892 maiu 15 — Gh. Nicolau
1894 maiu 5 — Gh. Cerchez
1895 ian. 11 — D. Soroceanu
1895 april 25 — Matei C. Costache
1896 ian. 18 — G. M. Moisiu
1898 sept. 21 — Corneliu Botez
1900 ian. 27 — M. D. Patron
1906 April 1 — Vasile Tufescu
1906 dec. 14 — George Livaditi
1907 april 5 — Vasile Tufescu
1911 maiu 31 — Mihail Costea
1914 febr. 28 — V. M. Dumitriu
1918 april 12 — C. M. Ciulei
1919 iunie 11 — Al. D. Ionescu
1921 mart 5 — Alois S. Cheriş
1921 april 29 — N. N. Pelin
1924 febr. 26 — I. S. Manea

Substituţi de Procuror

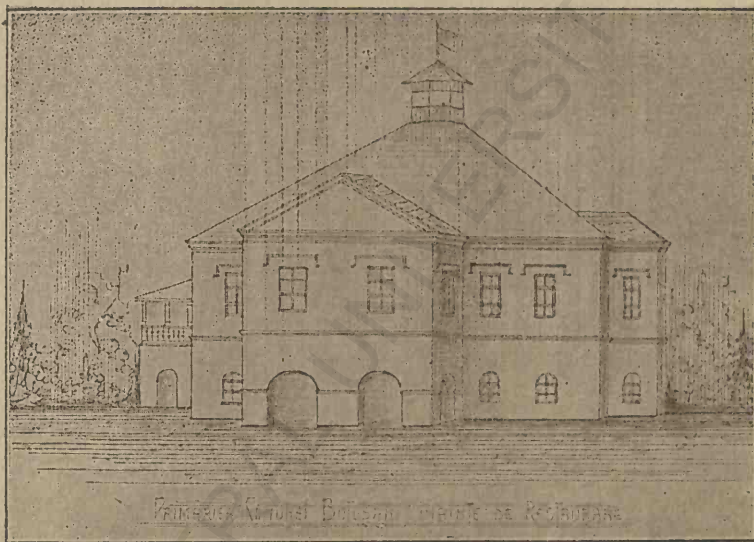
- 1878 — Tigran Bucliu
1880 — Hasnaş
1880 maiu 1 — G. I. Niculescu
1881 febr. 23 — D. Cristescu
1882 mart 16 — T. Aronovici
1883 noemb. 28 — A. M. Cantacuzin
1884 febr. 22 — Oton Placa
1885 april 19 — G. Petrovan
1887 febr. 10 — G. Cerchez
1887 dec. 14 — Emanoil Miclescu
1888 april 30 — Sc. Coslovan
1891 iulie 3 — N. N. Botez
1892 sept. 12 — Matei C. Costache
1894 sept. 3 — G. M. Moisiu
1895 maiu 5 — Al. Prasa
1898 febr. 12 — Ramiro Savinescu
1900 oct. 28 — Const. Sc. Romano
1902 ian 31 — Victor I. Stamatopol
1905 april 2 — Laurenţiu Pilat
1907 april 12 — G. Diaconescu
1909 iulie 6 — Mihai Caţichi
1911 mart. 19 — C. M. Ciulei

- 1918 oct. 13 — I. A. Vasilescu
1920 ian. 28 — N. N. Pelin
1921 april 26 — I. S. Manea
1924 febr. 26 — Petru I. Gherghel
1924 noemb. 1 — Const. A. Şmelţ
1925 maiu 12 — N. Tarcinius

În arhiva Baroului de avocaţi, din Botoşani, nu se găsesc acte, din care să se poată alcătui o listă a avocaţilor înscrişi în primul tablou, după organizarea acestui corp. D. C. I. Mighiu, decanul actual, a bine voit să ni comunice prima constituire a Corpului, din anul 1868, când în tabloul din acel an, figurează următorii avocaţi: Antipa Vasile, Bazac Anghel, Bobeica Constantin, Boian Teodor, Botez Anastasie, Budachevici Dumitrieş, Cambureanu Adam, Constantinescu Ştefan, Davidel Dimitrie, Ferim Constantin, Goilav Luca, Grecinski Ioan, Grigoriu Mihai, Ioan Vasile, Iorga Emanoil, Iorga Nicu, Miclescu S. Dimitrie, Pilat Cristea, Radu Ioan, Sacară Ioan, Sava Anastasie, Soroceanu Dimitrie, Soroceanu Grigore, Țaranu Andronic Ioan

Decanii Baroului de Botoşani au fost:

- 1864 — Constantin Bobeică
? până la 1874 — Dumitru Sc. Miclescu
1874 — 1889 — Alexandru Enacovici
1889 — 1895 — Eduard Ullé
1895 — 1903 — Ioan Nicoleanu
1903-1907 — Ştefan G. Gane
1907-1910 — Ioan Nicoleanu
1910-1912 — Stefan G. Gane
1912-1918 — Ramiro Savinescu
1918-astăzi — C. I. Mighiu
-

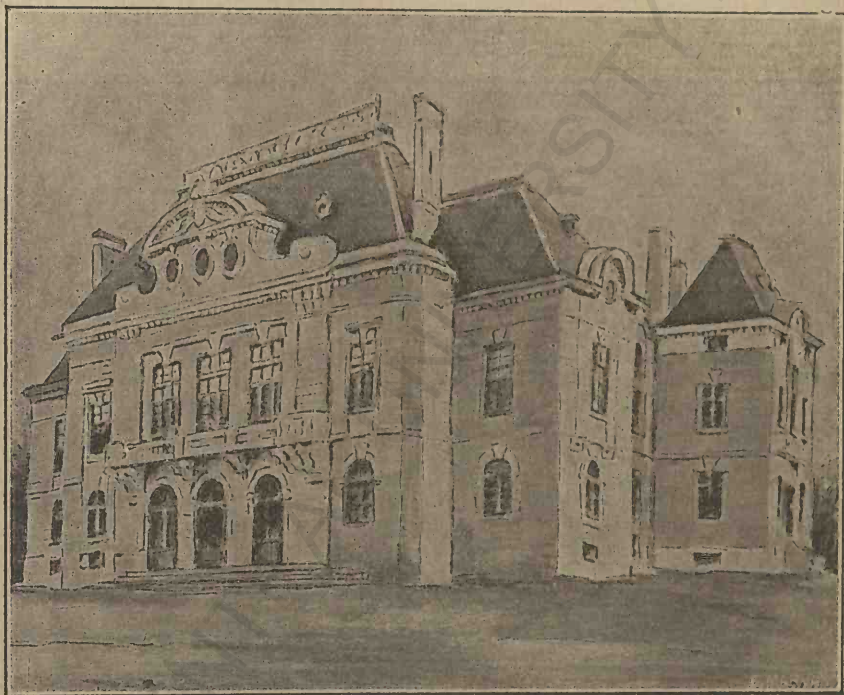

PRIMĂRIA BOTOŞANI
înainte de restaurare

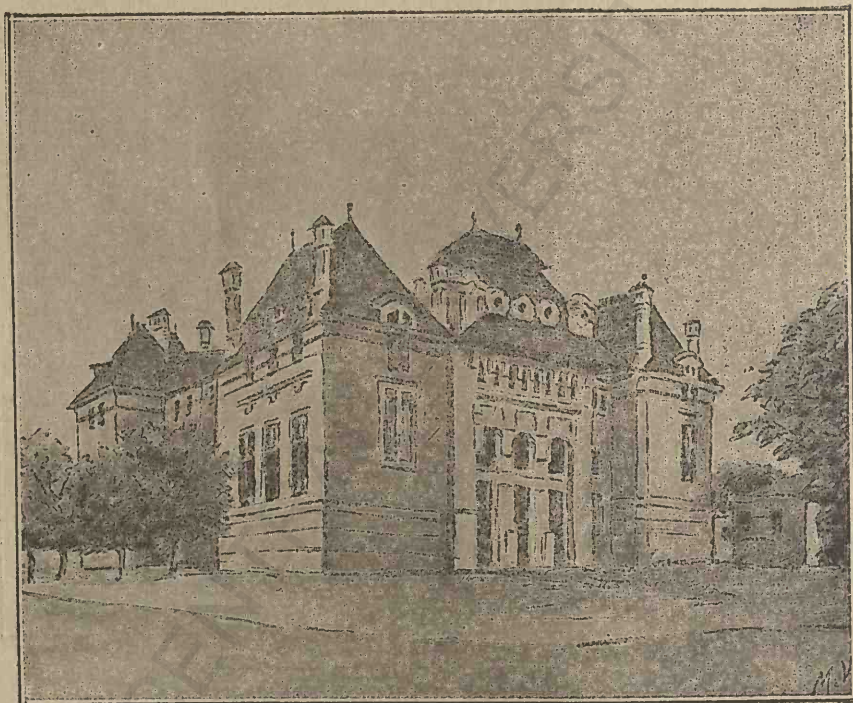
Desen făcut de Ştefan Emilian, pe planul oraşului Botoşani, întocmit de el.

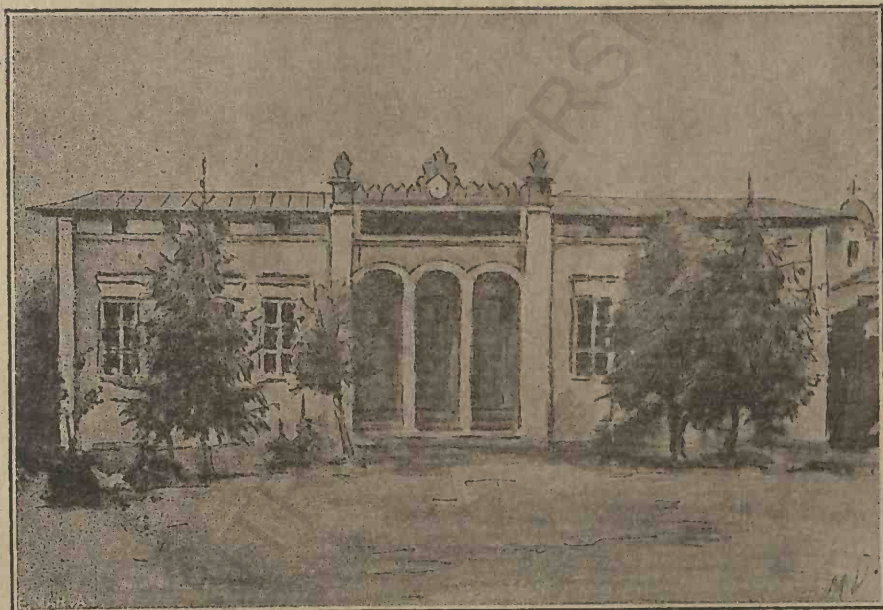
PRIMĂRIA BOTOŞANI
după restaurare

PALATUL ADMINISTRATIV

PALATUL DE JUSTIȚIE

ŞCOALA PRIMARĂ MARCHIAN

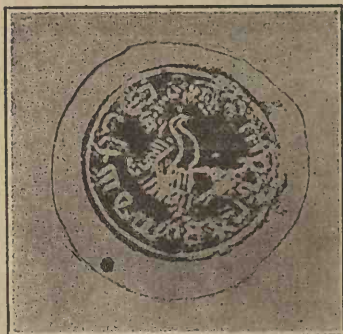

Fig. 2

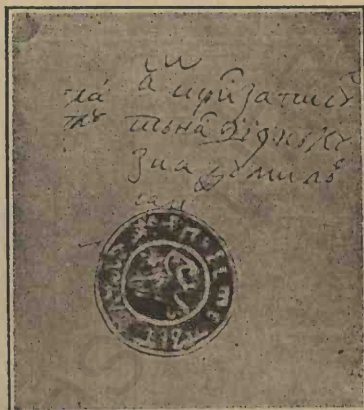

Fig. 3

Fig. 4

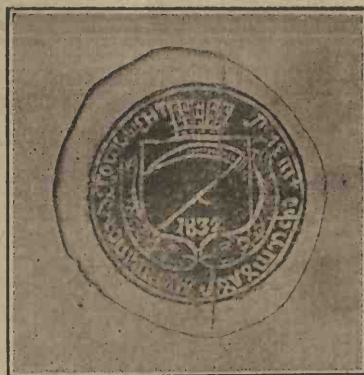

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

**ICONOMUL GHEORGHE POPOVICI GHEORGHIU
ŞI PRESVITERA MARIA**

dela biserica sfinţii Voevozi, părinţii Mitropolitului Iosif Gheorghian

V. GHEORGHIAN

I. S VRANCEANU

Mitropolitul Primat
CALINIC MICLESCU
şi **IOSIF GHEORGHIAN**
Episcop de Galaţi

Mitropolitul
IOSIF GHEORGHIAN

MAGISTRAȚII DIN BOTOȘANI ÎN DECEMBRIE 1925

Rândul de jos, dela stânga spre dreapta: V. V. TARCINIUS, substitut; N. N. PELIN, judecător de ședință; C. RĂDOVICI, președintele tribunalului; MIRCEA A. GOROVEI, judecător de instrucție; CONST. A. ȘMELȚ, supleant.

Rândul de sus, dela stânga spre dreapta: EMIL M. COSTINESCU, ajutor la judecătoria de ocol rurală; AL. ROMANESCU, ajutor la judecătoria de ocol urbană; C. M. CIULEI, judecător de ședință; I. S. MANE, procuror; NORBERT STEFAN DOMBROWSKI, judecător ocolului rural; GH. VASILOVICI, judecător ocolului urban.

D-I D. D. HANGAN
PRESEDINTELE COMISIEI INTERIMARE DE BOTOSANI

Indice Alfabetic

- Abageriu Hristea 358
 — Ileana 367
 — Mane 358; Neculai 263
 Abdul Megid 404
 Acsiniei Apostol 212
 Acsinte Simon, fon 378
 Adâl-Gherei 17
 Adam Nec. 278
 Adamachi Vas. 41
 Adrian Maria 102
 Aftanasă preut 154-8
 — proin iconom 62
 Agache Ioan 225
 Agalton mănăstire 129 134
 Agapia măn. 135
 Alaci Bogdan 226
 Albineț Gh. Stol 80 97
 — Tudorachi, Iancu, Marghioala,
 Catinca 97 358
 Albotă 182
 — Neculai 309
 Albrecht Rege 15
 Albu Andronic Pelin 86
 Alexandrachi Maria Jit 143
 Alexandri V. 117
 Alexandru cel bun 3
 — Păh. 97
 — Sard 223
 Ana preuteasa 156
 Anastasă sin Toader 322
 Anastasiu Nec. 224,5 232 305
 Anania Calistru 56
 — Vornic 183,5
 Ancăi Pricop 212
 Andriescu V. 424
 Andronachi Safta 143
 — Vornic 185
 Andronic Comisul 182
 — Crăste 89
 — Hași 87
 — sin Zaharia 177
 Anim Egumen 54
 Anghel bașceauș 87
 — Ion 213 226 232
 — Bozac 426
 Anglia 75
 Antipa Grig. 128
 — Vasile 426
 Antonaș Simion 89
 Antonescu Ema 421
 Apostol Gh. Sard 39 41
 — Șatrar 231, 5
 — Nicola 205 232
 — Traistă 2
 Apostoleanu Elena 148
 Aranovici Dim. 421
 Arapu 103
 — Alexandra 151
 — Balașa 151
 — Lupășcu 103
 — Natalia Ion 106
 — Vasile Post 43
 — Sard 39 230
 Ardeal 7 84
 Argenti 122
 — Catinca 288
 — Gheorghe 263
 Arghira Păh. Alexandru 79
 Arghiri Sard 372
 Argintariu Apostol 90
 — Gh. 263
 Arhip 97
 Arhiri Vasile 314
 Ariton 84
 — Garabet 225
 — Ioniță 233 321
 Armag Ban 98
 — Catinca 79
 Armanu Ioniță 85
 Armașu Ban 77
 Aron Rusu 263
 Aronovici Dim. Pit 42 234-6 308 406
 Asachi Gh. 345,7 362,7
 — P. Ağa 383,5
 Asanachi Com. 356
 Asani Spiridon 284
 Aslan A. 387
 Atanasiu Zamfir 236
 Avacum Dascalu 312
 Avedic Andrieș 224
 Avram Alexie 233
 — Const Căm 83 98
 — Familia 98
 — Catinca Căm. 375
 — Grigoraș 340
 Avramică Geambașu 264
 Asachi Petru 24, 6 9, 98 186
 — Catinca 98
 Aslan Anastasia 98
 — Iorgu Post 43
 — Neculai Med 77 98 185
 Anmale Duc de 117
 Austria 54

- Babic Ioniță 25 424
 Bacalu Panaite 226
 — Stefan 263
 Băcilă Ioan C. 20
 Bădărău dascal 157
 Badașcă vezi Greceanu
 Bacalbașa Tudurachi 191,7
 Bacău 134 368,9
 Bacinski Mihai 372
 Băila 2
 Bălămoaia Catinca 358
 Bălăneasa Smaranda 358
 Balasan 85
 — Cerchez sin Ioniță 177 220,5
 — Ion 304
 Bălăceanu Costache 412
 Balașu Căpitan 21
 Bălescu Radu 424
 Balin Garabet 233
 Baltă Ana 46 134
 — Gheorghe Ban 42 232 372
 — Nadia V. 134
 Balș Căminar 186
 — Alecu Vist 21 219
 — Catinca Vorn 81 98
 — Cost. Log 77 98
 — — Pah. 103
 — — Spat 77
 — Ioana Matei 131
 — Iordachi Spat 22
 — Lupu Log 81 99 110
 — Nastasiica 101
 — Toedor Vorn 21 160
 — Toader Spat 98
 — Vasile Căm 77 98
 — — Spat 80 99
 — — biv vt Log 54
 — Catrina V. Spat 146
 — Zoița Lupu Log 144 152
 Bălușani 43
 Banat 84
 Banatul Timișan 1
 Bănești 23 43
 Bantăș Teodor 130
 Bărbieriu I. 233
 Bărlad 111,2 368 376
 Bărjovanu Zamfira 414
 Baronce Avăn 329
 — Bogdan 422
 Baroși M. Căm 45
 Baroși P. Eugenia 145
 Bărsănești 41,2
 Bârsei țara 1
 Basarabia 22 48 85 98 122 133 144 148,9
 160 303,8 384
 Bașotă Căm 186
 — Alex. 99
 — Anastasă Log 43 296-8
 — Andrieș 99 132
 — — Profirița 144 152
 — — Zoița 132
 — Ion Bragadir 222 360
 — Ioniță Căm 77 99
 — Iordachi Comis 99 223 230
 — Ștefanachi 152
 — Log 355
 Băscăteni 43
 Batus-chan 1
 Bayer Hieronimus 108
 Bazgan Vasile 25
 Băznoasa 43
 Becker Iohann 123
 Bejan Smaranda 376
 Belcic Alex. Sard 31 39 42 230 390
 — George 423
 Beldiman Alecu Aga 44
 — G. Safta 147
 — Dimitrie Pah. 367 376 390,1
 Belgrad 118
 Berariu Toader Polcovnic 81 100
 Berezinski Grig. 87
 Berlin 118
 Beșate Grig. 212 232
 — Nec. 312
 Beșleaga 78 80
 Berthemey General 116
 Berza 43
 Bibescu Gh. Vodă 117
 Bibirc Nec. Cam 384
 Binder Iohann Sard 13 121 288 355 372
 — Ana idem
 — Emilia 373
 Birnoschi Ilie 261
 Biserica Albă 84
 Bistrița 7 8 84 87 122 329
 Bivolari 114
 Blanariu Serban 225
 Blanchin 378
 Bobeică Aglaia 106
 — Costache Comis 31, Sard 406
 426
 — — Post 42,4
 — Elena 104
 — Petru Sard 41
 — Const. Stol 386,9 390; Cl 385
 Bobulești 43
 Bodiasa 84
 Boerescu 134
 Bogdan Vodă 3-5
 — Dimitrachi Post 224

- Suzana 365
Bogos Ioniță 225
 — Maxim 313
Boian Iord. Post 43
 — — Ban 142
 — Natalia 46
 — Teodor 421,6
Bolboacă Andrei 25
Bolboe Toader 83
Boldescu Alecu 44
Boliosu Andronic Iacob 42
 — Anton 90 406
 — Garabet 25 80-7 119
 — Iacob 45
 — Sava Căm 42,5
 — Ioniță 225 232 394
 — Mihai 296 321
Bontăș 1
 — Aristide 423
Bontea 1
Bontul 1
Borcea Gh. 366
Borcilă Sandu 416
 — Teodor 358
Bortă Gh. 323
Borș Iancu Ban 134
 — Profira 46 134
Bosie Stef. Camaraș 64
Boșneagu Ion 83
Botăș 1
Botășan 1
Boteanu Vasile 151
Boteața Ilzana 151
Botez Anița 151
 — Elvira 106
 — Forăscu Alecu 99
 — Jean 131
 — Lupu, Ioniță 151
 — Dumitru Pah 230, 385 6
 — Scarlat 307
 — Anastasă 426
 — Mihalachi Sard. 382
 — Corneliu 423,4
 — N. N. 425
Botezatu Cost. 100
 — Catinca 100
 — Samoil 410
Botezatu Smaranda 100
 — Neculai 95, 159
 — Onofrei 87
 — Zima 278
Botoș Petre 2
Botoșanița 87
Boțan Neculai 212
Bou Antohi Md. 100 224
 — Dumitrașcu Vorn 184
 — Manolachi Sulger 100, 213, 251, 358.
Bozance 83, 9
Brăescu Alecu 38
Brăești 97,8 120
Brăileanu Cristea 6
 — Mihail 423
Bran Vasile vezi Radu Dumitrachi
Brăhoae Safta 141
Brănișteanu Elencu 107
 — Iancu 48
 — Ion Ban 191,9
 — Ioan Pah 79 100 192,3 220,3
 293 360 383
 — Ioniță Pit 77 100
 — Iordachi Stol 79 100
 — Mihalachi Pah 230,5 386, 405,6
Brânzariu Andrei 315
Brăteni 43
Bratu Ilie 69
Brașov 7 85,7 123 216 256
Brașoveanu Dumitrachi 205
 — Grigori 225 232,3
Brody 51,3
Broșteni 41
Brünn 53
Bucecea 365
Buceliu Bogdan Pascalovici 85
Buchner Dr 108
Bucioac Ion 225
Bucovina 17 21 30 51 303
Bucșan Dumitru 100
Bucșănescu Iord. Spat 79 100
 — Iord. biv vel Pah 185
Bucur Maria 105
Buda sat 98 127
Budachevici Dumitriș 426
Budapesta 122
Budenița 132
Budu N. 422
Buhuș Ileana 150
 — familia 150
Buiciu Ariton 45 231
 Asfador 84
 Avram 45
 Bogdan 45
 Iacob 46
 Anton 406
 Tigran 424,5
Buine Lupu 178 323,5
 — Gheorghe 323,5
 — Vasile 322,4
Bulgaria 1
Bulucbașa Stefan 83
Bunea Ioan 421

- Buneni 41
 Burada I. T. 422
 Burcă Ion 233
 Burchi familia 100 406
 — Const. Pit. 341,4
 — Gh. 358
 Burdea Bogdan 233 406
 Burdujeni 413
 Burghela Armaş 184
 — Neculai 365
 Butmy de Katzmann Lola 122
 Buţcovschi Iosef 96
 Buţureanu Ion 229 306
 — Grigori 306
 Buzdugan 24
 — Catinca 45
 — Eugenia 102
 — Toader 31-44, 106 133 230,4 185,6
 — familia 106
 — Ağa 406
 — T. N. 423
 Buzilă Gh. Sard 42; Spat. 230
 Maria 104
 Teodor Comis 39
 — Post 43
 Todiraş 232
 Buznea Adela 102
 Elencu 102
 Tofana 151
 Buzneşti 151
 Căciuleşti 105
 Caimacan Const. Com 42 406
 Calcăntaur 422
 Căldăraru Nec. 89
 Căldăruşă 2
 Căldăruşani măn. 413
 Calimah Alecu Vorn 81 90 186 192
 205 220 282 350-61
 — Mărioara 80 100
 — Marghioala 284, 5, 8
 — Ruxanda Pah 77 100
 — Dumitraşcu Vorn 185
 — Ionachi Vorn 185
 Călimănescu Nec. 233
 Călin Stefan vel Cap 100
 — Clucer 40
 — Ioan Sard 231
 — Vasile 233
 Călinescu I. Sard. 42 376
 Călineşti 43 120,7
 Calino Ch. 377
 Calinov Marghioala 376
 Calistru Haralamb 85 159
 Calmaş Dumitrachi Vorn. 185
 Calmuschi Maria 151
 Călugăreanu Vasile Pit 224 231
 Călugăreni 43
 Cambani Neculai 302
 Cambureanu Adam 426
 Comeniţa 4 5
 Cămpulung 8
 Cămpul Părăului 2
 Canano Cost. Spat 80 101
 — Gh. Pos 36
 — Ion 34 Post 193
 — Iancu Spat 81
 — Neculai Spat 31 40 Post 4
 — Petru 35
 — Sevastian Vorn 31, 9
 — Vasile Post 43
 — Veniamin egumen 101
 — familia 131-5
 Canari T. 424
 Canaris Iorgu Ağa 229
 Caniola Natalia 131
 Canta Cost. Vist 81
 — Vorn 186
 — Iordachi Spat 101 132 190, 9
 — Mariuţa Log 80 101
 — 355
 Cantacuzia 117
 — Iancu Log 144
 — Alex. Vorn 160
 — Lascar Vorn 43
 — Safta Ağa 152
 — familia 144
 — A. M. 425
 Cantemir Gh. 369
 Căpitanu Vasile 96
 Caracaş Ioan 82
 Caraeni Const. 69 205
 — Const. Ion 86 211, 7
 Caragea Antohi Vorn 185 336
 Carageali Costache 410
 Caraiman Gh. 101
 Carale Alecu Sulg 38 234 406
 — Iordachi 205
 — Ion 234
 — Dim. 390
 Caramil Iordachi Spat 105 186 229 247
 383,4 398 400
 Cariadi Uliş 423
 Cărmăz Dimitrie 85
 Carniol Leiba 252
 Carol XII 16
 Carol prinţul 413
 Carp Catinca Med 151
 — Cost. Post 160
 — Spat 247

- Grigori Spat 186 275 295 400
 — Gavril Polcovnic 101
 — Iordachi Capitan 101 213
 — Familia 151
 Carpovici Panaite 366
 Cârstea Vorn 14 182-5
 vezi și Cristea
 — Baron 416
 Cârstian Chiriac Sard 141
 Caruz Iancu 41 390
 — Iorgu Hagi 41
 — Ion Aga 44
 — Doftor 80
 — Smaranda 376
 Casandra Sărdăreasa 101
 Catargi 30 105
 — Iordachi Vorn 81 101
 — Catrina Vist 292
 Catinca Greaca 146
 — Pităreasa 81
 — Polcovniceasa 101
 Cațichi Săndulachi Stol 101
 — C. Comis 383
 — Mihai 425
 Căușani 48
 Căvășoia Dobrița 25
 Cazacia Enachi 95 159
 — Hristofor 224
 Cazacu Gh. 278
 Cazimir Maria 147
 — Panaite Post 43
 — frații 28
 Cekmak Radu 141
 Ceplența 366
 Cerbu Vasile 225,6
 Cerbureanu Adela 177
 Cerchejeni 43 120
 Cerchez Alina M. 131
 — Cost. Post 42
 — — Hatman 21
 — David 86
 — sin ceauș 177
 — Mihai 38
 — Neculai Sard 45 359
 — Gh. 423-5
 Cercheazul Andronic 64
 Cernătescu Em. 423
 — Ioan 377
 Cernăuți 5 17 51 83,7 98 117 125
 Cernești 143
 Cernetchi Iancu 212
 — Varvara 366
 Cervicești 132
 Cervinski Vasile 280
 Cervinovdali familia 134
 Cetățuia Mănăst. 83
 Cheancea Gh. 182
 Chebariu Gh. 324
 Chelialbă Mihai 86
 Cheptănescu N. 366
 Chiriș Alois 425
 Chetruș Savasta 365
 Chiriac din București 85
 — Zoe 106
 — Vornic 184
 Chiriceasa Anița 416
 Chirilă dascal 155
 Chistol Zoița 358
 Chișcariu Petru 178
 Chișinău 91 149 303
 Chrisoverghi 117
 Ciobârzan Gh. 273
 Ciceiu 7
 Cihak Dr. 110
 Ciobanu Stef. 90 177
 — Cost Com 376
 Ciocalacaua Ovanes 84
 Ciogole Const. 184 231
 — Sulg 41
 Ciolac Cost. Aga 31,9. Căm. 218 230
 — Vorn 43
 — Iod. Vorn 42 Spat. 230
 — Petru Sard. 45
 — Luță 421
 — familia 101,2 131
 Ciolan Cost. Căp 223
 Ciomag 45 87,9 91 177 202 406
 Ciordită Stef. 225
 Ciornei Andrei Căp 80 103
 — Cost. 103 205 220,1 360
 Ciritel Iord. 233
 Ciumulești 384
 Ciulei Cost. Stol familia 104 223 383 358
 — Dim. Clucer 41 224
 — Iancu Comis 39 41
 — Arsachi Sulg familia 104
 — 406
 — Mihai 421-3
 — C. M. 422-5
 Ciurea Teodor Căm. 152
 — Casandra Vasile 137
 — Elena, Vasile 414
 Clement Anghelachi Com. 59 104 190
 197,8 383
 — Familia 104
 Climescu Vasile 31
 — I. C. 388
 Clopoțel Gh. Pah 39 ; Post 43
 Chipu 377
 Cobiceni 41

- Cocăneș Gh. 36
 Cocco familia 104
 Cociu Mihai Sard. 42
 Cocorăni 43
 Cocotă Ene Sard 81 136
 — Gh. 44 232,6 390 406 421
 — Nastasia, Zoe 46
 — Iancu 42,4 390
 — Ion Sard 192 205 220,3,8 383-7
 — — Aga 230
 — familia 316
 Codăcel Al. 316
 Codrescu Cost. Post 42; Câm 230
 — Gh. Post 42; Com 230 dvor 224
 — Enachi Stol 296
 Cogălniceanu Lucia 147
 — Mihai 70
 — Saffa Stol 77 107 292
 — Smaranda 77 81 107
 Cojocariu Stef 315
 — Tanasă 312
 Colăcel Niță 212,311,4
 Colomeia 5
 Colțariu Neculai 60
 Coman Ion Pit 234,4
 — Stoian Pit 231 308
 Constantinescu Iancu 393
 — Stef. 426
 Contemir 61
 Conțescu 25
 — Gh. 233
 Copălău 43
 Corban Iord. 220 312
 Corjescu Elena 147
 Cornea Mihai 277
 — Vasile 212 226 421
 Corni 43
 Corlățianu Elena 411
 — Alecu 363,4
 Corocăești 43
 Coroiu Ion Post 416
 Corombahion Pavăl 372
 Corvin Ion familia 155
 Coslovanu Scarlat 425
 Cosovei Maria 129
 Costachi Anița Vorn 151 186
 — Sulg 224
 — Iord. Spa. 223 230
 — Matei C. 425
 Costandachi Nicu Post 151 186
 Costea Mihai 425
 — Panaite 263
 Costin Elencu 155
 — 387
 Costinești 43
 Coșteanu Gh. Clucer 41
 Coșula 8
 Coșuleni 41
 Cotârgaci 43 416
 Cotnari 75
 Coțovanu Iord. 225
 Covrig Dum. Poic 107
 Govășel Cost. 233
 — Dumitru 225
 Govalcie Ionică 225
 Govazi Manolachi 366
 Gozmluci Grig. 233
 — Panaite Pah 230
 — Alecu 390
 Gracau 5
 Crăciun Iacob 178
 Crăciuneni 41
 Crâm 8
 Crasna 94
 Crasnaleuca 84
 Crasnăș 1
 Crasnea 1
 Grăste David 90
 — Baron 90
 — Alex. 387
 Creangă Ion 235
 Crețu Gh. 84
 Cristea 34,9
 — Dim. 41 421
 — Petru Sard 31; Post 42
 — Petrachi 390
 — Sofia 414
 Cristescu Alecu Post 43
 — Elena 147
 — Ior. Spat 186; Ban 223; Vorn. 229
 — Neculai Cl. 77
 — Dimitrie 425
 Cristești 43 402
 Cristofor G. S. 424
 Crivăț Teodor 422-4
 Croația 1
 Croitoriu Dum. 233
 Cron Dr. 239
 Grupenski Catinca 118 152 354 372
 — Toader, Ioan. Elencu, Profira 118
 — Const. Pah. 185
 — Grig. Vorn. 43 416
 — Mărioara spat 152
 — Vasile Com. 81
 — Mărioara Spat 152
 — Vasile Spat 81 118 196 144
 — Const. S. 424
 Cucorăni 256
 Cuciureanu familia 107
 — Enachi 107, 218, 259

-- Gheorghe Dr. 107 224
 -- Miluță, Ioan, Victor 107 111 117
 -- Vasile 243
 Curcan Vasile 212
 Calcovțchi 83
 Curtești 43 71 141,2
 Cușu Hristodor 83
 Cuza Alecu 41 224 232
 -- Gh. Vorn. 21 ; Hatm
 -- Catrina 151
 -- Catinca 144,5
 -- Vodă 413
 Czengery Olga 122
 Dabija Vodă 16
 -- Mihai Clucer 224 364 383,5 118
 Dafina Doamna 16
 Dalama Nec. Pit 118
 Dalamaci Nec. Pah 80
 Damian scripcariu 60
 Damianovici Nec. 85 364
 Dămideni 43
 Danalachi Alex. Sulg 143
 Danilan 378
 Danu Const. 232
 Danzig '75
 Dărăngă Pavăl 224
 Darie iconom 80
 -- I. P. 421
 Daru Grig. 232
 David Bogdan 81
 -- nemesnicul 74
 Dăvidel Alecu 365
 -- Dimitrie 40 388
 -- Petru 406
 -- Vasile Pah 364 384
 Dejerne Josef 377
 Deleni 28 43 303
 Deliu Gh. 225 366
 Demetrescu Petre 421
 Derecliu Sulg. 275
 Despot Vodă 15
 Diaconescu C. 425
 Diaconiței Vas. 205 212 226 234 264 314
 -- Panaite 224
 Dimachi Grig. Stol 118
 -- Catinca 365
 -- Const. 421
 -- Manoli Vorn 77,9 118 144 185
 -- -- biv vtori Jit 292
 -- Marița Post 144
 -- Neculai Vorn 68 70
 Dimitrachi Vorn 186
 Dimitrescu Natalia 131
 Dimitriu Aristița 137
 -- Anastasă Căp 302

-- Andrei 233
 -- Const 69 224 364
 -- -- Pitar 77 118
 -- -- Sard 81
 -- Gheorghe 87 137 232
 -- Mihalachi Com 41
 -- Nastasă 365
 -- Neculai 213 242.7 270 300 402
 -- Paraschiv 220
 -- Teodorie 86
 -- Iancu Stol 223 231
 -- Ioan 372,8
 Dinga Armașu 185
 -- Hatman 143
 Diubsche 22
 Divan Efendi 78 81
 Dobârceni 43
 Dobrovotchi 263
 Dobrovolschi Ion Pit 42
 Docan Neculai Log 70
 Dolhasca 22
 Dolina 148 152
 Dombrowski Sigismund familia 122
 -- Norbert 122 424
 Doncilă 90
 Donici Andronachi Ci 119
 -- Log 143
 -- Const. 119
 -- Iancu Aga 118 196
 -- Spat 119 186
 -- Dimitrie 423
 -- Stefan 118
 -- Catinca 148
 -- Ruxanda Ban 81 118
 -- Smaranda Log 152
 -- familia 118
 Dorohoiu 2 5 17 21 121 372 384
 Dorostor 9
 Draeșani 43 258
 Draeșin Simon 7
 Drăghici lord. Vorn. 194
 -- Dimitrie Med 349
 Drăgoiu Manol. 226 319
 Dragoman T. 226 264
 Dragomir Ilie 91 212
 Dragomirești 43
 Dragoș Enacachi 205
 -- Cost. 224,8 302
 Drăgușeni 331
 Dubova 331
 Duber Ioan 377
 Duca Vodă 16
 -- Comis 71
 Dumbali 81
 Dumbrava Roșie 15

- Dumitrachi Șoltuz 183
 -- Vorn 185
 Dumitrescu G. 422
 Dumitriu Andrei 236
 -- Toader 233
 -- Vasile M. 425
 Dumitru Pavăl 372
 -- Vorn 184
 -- Iancu 118
 -- Nastasă Căpitan 118
 -- Neculai 205
 Dumitrașcu Vist. Vorn. 2 184
 Dunăre 17 30
 Durneșt 43
 Dușescu Aspasia 99
 Dvellingner Ignatius 108
 Eistatie Dr. 284
 Elena Doamna 8 10
 Elisabeta Doamna 46
 Elisafca 5
 Emanoil Dim. 424
 Eminescu 129 414
 Eminoviči Raluca 129
 Enache Tomachi 212
 Enacovici Alex. 421,6
 Ene berarul 87
 Enescu Cons. Sard. 42 390
 Equator 116
 Eremia Movilă 2 182
 -- Dumitru 205
 Erlangen 121
 Eșanu Const. 205 224 232 306 312 366
 -- Iorgu 406
 Eustațiu I. C. 424
 Eva frânghierita 96
 Evlochie Gh. dascal 92
 Ezovit Iorgu 390
 -- familia 119
 Fotin Const. 212 372,5
 Fotino Antonie Dr. 283
 -- Maria 137
 Frâncu Ioan 44
 Frânger Const. 224
 Frangopoli 53
 Frank Ioan 421
 -- Alex. 423
 Frânzăloaie 55
 Frențiber Const. 264
 Fridrich Gh. 84
 Frim C. Spat. 44
 Frunzescu N. Dr. 421
 Frunzeti Stef. Stol. 41
 Furculiță Gh. 23
 -- Ioniță Log. 79 119
 Furmagiu Atanasă 358
 Führrer Rudolf, Matilda 121
 Fabry 17,8
 Facăș Gh. 233
 Făclieriu Sard. 79
 -- Gh. N. 277
 Fandole 178 323,5
 Fântânele 23 127
 Fășneafa Dum. 225 232
 Fătu Ioan 44
 -- Al. Dr. 115
 Feldioara 7
 Ferderber 378
 Feredieriu 43
 Ferim Const. 426
 Feștăleștii 150
 Fideal arhitect 291
 Fița Statchi Sard 119
 Filinți 384
 Flămânzi 43 372 6 400
 Flondor familia 151
 Floarea Vas. Căm. 230
 Florescu Const. Com. 230 377 383 5
 Foca Iord. Spat. 220
 -- Iancu 364 377 383 5
 Focșa Lupu 358
 Focșani 10 21 51 87 118 122 216 237
 Focșaneanu Andrieș 47 9 87 177 211 361
 -- Neculai, Ștefan 83
 Folticeni 99 117,8 122 131,7 414
 Forăscu familia 99
 Formagi Tanasă 263
 Fote Dim. 41
 -- Costea Hagi post 12
 -- Iancu Hagi Post 43
 -- Gh. 367
 -- Iordachi Spat 119 195,6
 -- Costică 225
 -- Familia 119
 Galați 51 111 122 216 237 255 276 368
 Galgotzy von Galgotz 121
 Gălcu Căp. 119
 Galița 15 87 125 376
 Gane Dim. Spat 85 220 254 324 426
 -- Enacache 384,5
 Gânscă Udrea 103
 Gârbești 43
 Gavril Dim. 226
 Gavrilache Dim. 360
 Gavrilăș D. Spat. 39 43
 Gellert 121
 Gemănuș Ioan 178
 Gemene sat 152
 Geolroi farmacist 123
 Georgescu 236
 Georguleasa Zoița 358

- Gerine I. de 372
 Germania 117 136
 Ghenadiu C. 386
 Gheorghe Diiacul 183
 — Enachi 178
 — Pârcalabul 182
 — Ștefan Aga 44
 — Vasile Cap. 44
 — Vornic 184
 Gheorghian Iosif Mitr. 155 413
 — familia 413,4
 Gheorghide 406
 — Doctor 199 288
 Gheorghias Ioan Spat. 79
 Gheorghită Log. 2, 184
 Gheorghiu Anastasă 232
 — Anton 347-351
 — Dimitru 119,224
 — Gh. 212 422
 — Grig. 226
 — Haretu 224
 — Ioan 82,4 232 283 4
 — Manolachi 205 225
 — Scarlet Slg 376
 — Toader 233
 — Vasile 212,20 26 260 365
 Gheragoșovici Mihai 85
 Gherghel ispravnic 28-30
 — Gavril 97
 — Ion Comis 186 274 383
 — Ioniță Ban 223
 — Ilie Aga 376
 — — Comis 119
 — — Post 120 229
 — — Vornic 42
 — Mihai Căm 120 385
 — Neculai 97
 — Olga 127
 — Ștefan Căm. 21 80 120
 — Teodor Comis 120 223 230 366
 — — Spatar 41
 — Tobias 127
 — Petru I. 424,6
 Ghenca 146 153 292 424
 Ghica Atecu Log 43 80 120 186 269 357
 — Cost. Log 77 120
 — Dumitrache Aga 80 120
 — — biv V. Căm 103 185
 — Dimitrie 148
 — Gh. Log. 416
 — Grigori Vodă 16 114 292,7
 — Ion 392
 — Iorgu 28,9
 — Maria 148
 — Smaranda 148
 — Ștefan 122
 — Teodor Vorn 43
 — Vasile Vorn 392
 — Logofăt 306
 — Visternic 194
 — Prinț 410
 — Comănești 105
 Ghițăscu C. Stol 386
 Giansus Dum. 311
 Gioan lord. Sard. 77
 — — familia 120,1
 — — Stolnic 80
 Giosan Ioniță 205
 — Tanasă Pah 121 185
 Giurăscu familia 107 117 145
 Giurge Catinca Căm. 144
 Glatira Vadana 358
 Gligori Post. Vorn. 184
 Gligorovici Garabet 197
 Glovaska 378
 Gocin Mihai Sard. 231
 Gogasievici Ioan 83
 Goian Vorn. 225
 Goilav Andrieș Căm. 42,5
 — Anton 45
 — Ariton 45
 — Cristea Sard. 42,5 231
 — — sin David 177
 — David Sulg. 45 160 227
 — Garabet 160
 — Gaspar Sard. 160 177 228 231
 — — 304 406,
 — Gh. sin Toader 177
 — Hacires 177
 — Iacob 45
 — Ion Spat. 45 160
 — Luca Sard. 42,5 61 84 177 225
 — — 231 278 426
 — Ștefan Pit. 177 191 220,2,9 231
 — — 305 323,
 — Toader Sard. 45 148 160
 — Vasile Căm. 45 160
 Gorgias Iohan 53 121 198 221,4,8 287,9
 — Enachi 122
 — Elencu 372
 Gorovei Catrina 81
 — Catinca 127
 — Gheorghe 137
 — Grigori 137
 — Ilinca 148
 — Ioan Sardar 381,2
 — Mircea 422
 — Miron Cămăraș 50 98
 — — Anița 98

- Victoria 106 137
 Gorschi Iosef bucatar 95
 Gosan Ilinca Pah. 77
 — Vasile 233
 Grasu Vasile 178
 Greaca Maria Sulg. 79
 — Smaranda 46
 Greceanu Aristița 101
 — Catinca Nec. 144,5
 — Neculai Vorn. 186 215
 — familia 145 8
 Grigoraș Căm. 79 81 127
 Grigori Șoltuzul 183
 Grigoriu Mihai 422,3 6
 Grigoroviți Lohan 178 406
 Gro Fridrich, Olimpia 377
 Grosu Martin 87
 — Tanasă 270
 — Teodor 87
 Guranda 43
 Guriță A. 386
 Gașu Vasile 178
 Hagi Anastasă Nec. 220
 — Arbure Const. 195
 Hagienciu Ioan 84
 — Enachi 142
 Hagiescu Aneta 131
 Hagioglu Dum. 57
 — Cost. 303
 Hagiu Iordache 358
 Halco Andronic 91
 Halici 5
 Hamuzov Gh. Med. 235,6
 Hancea 43
 Haneș Manea*225
 Hangan Dimitrie D. 421
 Haret Adam Sulg 42
 — Costea Căm. 42 220,2
 — Const. Sard 228 230 301 364
 — Iancu, Maria, Eliza 127
 — Gheorghiu 57 159
 — Mihail Sard 42
 — Neculai Sard 231
 — Sofia 130 306
 Hariton Const 220
 Hârjoabă Toader 313,4
 Hârliu 97
 Hârlescu Iorgu, Elena 122
 Harnav George 38
 Harizan Catinca 127
 Hârție Iftimie 83
 Hasnaș I. 423,5
 — Aga 39
 — Gh. Ban 31,6 41 421
 Hasnea 1
 Hâu Gaspar 84
 Haynal Emelina 23 46
 — familia 121 288
 Hazu Cost. 236 304
 — Vasile 236 365
 Heidelberg 136
 Held Iosef 377,8
 Henjescu 46 147
 Herescu Gh. Păh. 127 192 223 230 358
 — Ioan Căm. 127 223 230 360 376
 — — Spat 44
 — Teodor 44
 — familia 102,4 127
 Hermeziu Elencu 375
 — Gh. 44
 — Ion 388
 Herța 98 308 372
 Herțanu Vasile 83
 Hilișeu 146
 Hîntin 87
 Holban Alex, familia 134
 — Grig. Post. 36 44
 — Grig 389
 — Mihai Căm. 385; Post 42 3
 — Mihalachi Spat. 230,4 406
 — Mihai 390 372,5
 — Mihalachi Stol, familia 127
 — Ioan 390
 — Maria 366
 Horodiște V. Căp. familia 128
 Hortopan Grig. 205
 Hoțin 17 148 182
 Hotineanu Hristea 233
 Holtzschuher preot 126
 Holtătreger Emanoil Aga 250
 Hărănci Ioniță, Casandra 127
 Hrăste Căp. 79
 Hrisoverghi 89 264
 Hriste Dim. 416
 — Ion 211,3 222 361
 — Stefan 220
 Hristodor Ioan 211
 Hristodor Iorgu Med. 228,9 231-6 304
 Hristoviu Iacob 89
 Hrișeanu 309
 Hudești-Mari 118
 Hudic Bogdan 178
 Hulubei Gh. 232
 — Grig. 87 353
 Hulață Gh. 225 232,3 358
 Hurmuzachi Camaraș 185
 Huși 363,8 413
 Hușu Anastasă 364
 Hynek Agripina 102
 Iacob Stef. 225

- Iacoban Al. 424
 Iacobeni 41
 Iacobenț Hagi Ohan 84
 Iacobovici Anton 45
 — Stef. 82
 Iacovachi Colonel 389
 — Iorga 38
 — Stef. 365
 Iamandi Iord. Ban 127 223 230 372
 — Lascar 127; Post. 43; Aga 36
 — Maria 46
 — familia 127 387
 Ianachi b. Pah. 185
 Iancu sin Iord. Șatr. 58
 Iani Dr. 288
 Ianina 105
 Iași 5 16-18 51 83-8 98 118 121,3 136
 198 201 216 249 265 276 295 363
 372 413,4
 Ibrahim Nazir Pașa 17
 Iceștii 85
 Ichim Grig. Dominte 360
 Iftodi Cost. 128
 Iliade Elena 412
 Ilie - diverși 56,8
 Ilieș Vodă 9 182
 Iliopoleos Inocenție 68 251 405
 Iminovici Gh. Căm., Ralu 41 230 414
 Iacob Stef. 220
 Ioan Dănilă 232
 — Gh. 82 211,7 221 357 360
 — G. C. 423
 — Iordachii 56
 — Stolnic 84
 — Regele 7
 — Hriste 59 219 220 243,4 263 323 348
 — Stefan 89 220,6
 — Teodor 42 128 220,8 231 366
 — Vasile 58 69 81 128 200 219-41
 376 399 403 426
 Ionașcu Enachi Med. 231
 — Ioniță Sard. familia 128
 — Popa 6
 Ionășani 43 146,8 334
 Ionescu Al. D. 425
 Ioniță Căm. fam. 128
 — Căpitan 56
 — sin Zaharia 177
 Iorașcu V. Stol. 414
 Iordachi Const. 151
 — Haralamb 212
 — Mih. Ioan Pit. 128
 — Polcovnic 128
 Iorga Alecu Stol. 23 231 385
 — Cost. 224
 — Emanoil 426
 — Manolache 191
 — Nicu 426
 — N. 414
 Iorguleasa Zoița familia 128
 Iosățescu Agap. 87
 Iosopovici H. 421
 Ipotești 41
 Ipsilante Al. 18
 Isăcescu Alecu 41
 — Gh. Sard 59 41
 — Maria 151
 — Nec. Vorn 41
 — Vasile 421
 Ismail 17
 Ispirescu Maria 106
 Istrati Agachi monah 128
 — Gavril Pah. 21,280 128
 — Neculai 128
 — Titus 422
 Iștoc Camaraș 16
 Italia 90
 Iurașcu fam. 129
 Ivan Șoltuzul 183
 — Vornicul 185
 Ivanov 220
 Ivanovici Alexe 26
 — Iacob Cam 45
 Ivașcu Adela 104
 — Gh. 366
 — I. 423
 Izovit Gh. Stol 231
 Izmana Ion Sat. Vorn 185
 Jävärteni 43
 Jena 121
 Jeschki Dr 122
 Jianu Al. Aga 36
 — Cost. Stol 41
 — Ioniță Sard 223
 — Doctor 127
 Jocu Vas. 225
 Joldea Vodă 9
 Joldești 22
 Jora Vornic 16 184
 — Ion Post. 356
 Juan A. 387,8 422
 — Ban 390
 — Iordache 364
 — Ioniță Sard 230
 — Zaharia 141
 — Zoița Med. 141
 Kaminețki Hatm. 5
 Kapri Barac Iacob 45
 Karadja C. 20
 Karousos Konte 205

- Kerenbach Pavăl 376
 Keșcu 105 150
 Kiriac Catrina 46
 — Toader, Vasile 141
 Kiril Arhim. 70
 Kokata V. Cocotă
 Kunički Hatm. 16 47
 Kvitiński 378
 Laiari Aglae 99
 Lazul Iord. Pah. Vorn. 185
 Lăpușeanu Al. 7-9
 Larga 17,8
 Lascăr Elena 359
 — Safta 146
 Lătăi 43
 Lătoiu 55
 Lătescu Gh. 118
 Lazăr Grecu 263
 — Stef. 273
 Leahu Dum. 225
 Lebădă Iacob 177 225 394
 Lefter Gh. b. V. Armaș Vorn. 185
 Leipzig 51,3 329
 Lemberg 376
 Lencuță Gh. 232
 Leon Aga 405
 — Catinca N. 146
 — Enache Pah. 128 250 359
 — — Familia 128
 — — Spatar 254
 — Doctor 128
 Leonti Manolache 83
 Lepădatu 387
 — Emil C. 424
 Levărda 43
 Licachi Mihai 302
 Licu Neculai 228
 Liov 5 85,7 216
 Lipan Cost. Spat. 198
 Lippa Iohann 126
 Lipșa 84 87
 Lițeanu G. C. 424
 Liteni 147
 Livadariu Grig. 314
 Livadiți George 425
 Lochman Anton 121 284,5
 Loiz 23
 — Cost. Spat. 80 129
 — Gh. Căm. 80 129 296
 — Ioan 296
 — Maria Căm. 297
 Lorhi Iohanos 96
 Luca Adam Slug. 152
 — Grigoraș fam. 152
 — Neculai Cl. 69 201 220,4,8
 — Safta 152
 Lucinescu Eliza 127
 Ludeovtchi Gh. 83
 Luncescu Maria 137
 Lupașcu Ion 17
 — Maria 106
 — Octav 421
 Lupeiu Cost. 232
 — Dum. 232
 — Ștefan Pit. 129 224
 — — familia 129
 Macarov Patatie 266
 Machedon Olimpiada 152
 Macri Vasile Vorn. 185
 Maxim Șoltuzul 183
 — Hristea 232
 — Luca 232 321
 Magheruș 122
 Maghistan Alecu Com. 42
 — Cost. Căm. 42
 — Nec. Stol. 42
 Mahmud Sultan 4 404
 Maican Eufrosina 102
 — Mihalache 41
 — Petru 42 389
 — Teodor 42
 Malbașu Grig. 233
 Mălinescu Corina 127
 Mănăstirea Doamnei 9
 Mănăstireni 44 365
 Măndrescu Ioan 395
 Măndrești 83 275
 Mane Criste 25 42,5 84 177
 — Gh. 406
 — Grig. 177
 — Iacob 45
 — Ion 87,9 425,6
 — M. 45
 — Stefan 89
 Mănescu I. 422
 Manoilescu Hristofor 421
 Manolăchioaia Vorn 150
 Manoli 195 331
 — Cost. Stol. 77 129
 — Clucer Vorn. 185
 — Clucereasa 77
 — Hagi 128
 — Irimia 128
 — Rozina M. 131
 — Stefan Slg 77 80 129
 — Teodose 82
 — Tudurachi 225
 — Vasile Sard 81
 Manoliu Ioan 421
 — Tudurachi 232

- Mantaaş Profira 129
 Manu Alecu 307
 — Manoil Hatm. 129 198 256 353
 — Savel 148
 Maramureş 2
 Marcovici Andrieş 25 177 232
 — Avedic 321
 — Luca 233
 Marcu Cost. Stol 231
 — Dumitru 212
 — Popa 91
 Mardare Gh. 83
 Mardiros Garabet 96
 Mărgărint Petru Sat 390; Com. 42
 Mărgineanu 378
 Maria dela Hărlău 5
 — Sulgeroaia 152
 Mărzac Gh. 225
 Matasaru Grig. 177 225,8 303
 — Hristea 256
 — Ion 44
 — Teodor 44 406
 Mateescu Maria 106
 Mătieni sat 85
 Matos argintariu 90
 Mavrocordat Alecu Post 43
 — A. G. 160
 — Beizade 77 128
 — Cost. Vorn. 80 129 347 355
 — Dim. Vorn 43
 — Didiţa 118
 — Maria Jean 131
 — N. Vorn 392
 — Nicu Hatm. 43
 — Zoe I. 122
 Mavrodin Mihai Ban 230
 — Mihalachi Stol. 129 223 372
 — — familia 129
 — Petrachi 391
 — Vasile 129
 Mavroeni Cost 44 223 390
 — Stol 218,9 359 402
 — Sard 70 231
 — Gh. 225 236
 — Petru Post. 392
 — Sultana fam 129
 — Colonel 406
 Mavromati Căm. 294
 — Comisoaia 398
 — Fotea 42
 — Gh. 130
 — Ion Com 59 130 352 360 416
 — Maria 130
 — Neculai 130
 Mavru Elena 144
 Max Dr. 289
 Maximovici Paul 45
 — Vartan 45
 Maxul 43
 — Vornic 185
 Mehmed 9
 Merăuţ-fântăna lui 177
 Meriacre A. Spat. 385
 Mervillia TeŃilia 378
 Metaxa Paulina 130
 Metei 378
 Metternich 276
 Metz familia 102 130
 — Dr. 205
 Meţu Dr. v. Metz
 Mexic 116
 Milescu Alecu 132 232; Vorn 223,9
 — Calinic Mitr. 413
 — Const. 44 223 423,4
 — — Aga 230
 — — Ban 77 132
 — — Post 43
 — — Vorn 196
 — Scarlat Dim. 426
 — Elencu 148
 — Emanoil 425
 — Iancu Ban 77 132 186
 — — Vorn 81
 — Iorgu Spat 43
 — Maria I. fam. 106 136
 — Scarlat Căm 81
 — Aga 101 132 186 193,6,9 222,9
 372 413
 — Sofronie Mitr 132 412,3
 — Zoiţa 99 146
 Mighiu C. I. 426
 Mihalec Dascal 86
 Mihail Dumitru 69 220
 — Vasile Pah 132
 — Racoviţa 16
 — Suţu 21
 Mihăileni 28 98 252 302,8 372,5 398 408
 Mihăileşti şi Mihăleşti v. Mihăileni
 Mihăiţă Elena 137
 Mihălăşeni 43
 Mihal 74
 Millo v. Milu
 Milu Andrei Post. 131
 — Matei Ban 186
 — Neculai 38 43
 — Familia 99 144,5
 Mindirigiu Hacie 225
 — Ion 233
 Mirăuţă popa 6
 Miron sin Antohi 312

- Mironescu Mihai, Jancu 376
 Misihănescu 387
 Missir 45 225 406
 Mişoglu Maria 102 131
 — Mihalache 41
 — Manolache Post 42
 Miţescu Simion Polc. Fam. 132
 Mitrovici Ion 205
 — Gheorghijă 273
 Mocanu Ioan 316
 Moza Stefan 205
 Moisa Cristea 177
 — Stefan 211 224
 Moisiu G. M. 425
 Moldova 2-4
 Moldovanu Maria 132
 Molinschi Niţă 220
 Montmorency Duc de 117
 Morţun Dim. 411
 — Ioan Stol. 132 220 231 364
 — — fam. 132
 — Maria Em. 102
 — Profira 102
 — Smaranda 421
 Moruzi Alex. 43 53
 Moscu Dim. 232 366
 Moşcovici Cost. Sard. 229 303
 — Tanasă Slg. 231
 Moşorul Grig. 87
 Motăş, Motea, Motul 1
 Moţoc Alecu 41
 — Panaite fam. 233
 — Vornic 9 184
 Movila ruptă 43
 Movruiani Gh. Slg. 231
 Munteanu Ilie 225
 Murgul Lieutenant 406
 Murguleţ Elencu Căm. fam. 133
 Muscalagiu Ion 325
 Mustaca Nec. 358
 Mustafa Paşa 17
 Mustea Chiriac 212 225
 — Gh. 232,3
 Musteaţă Teodor Baron 123 340,1
 — Vas. Sard. 42
 Muteneu Vas. Fam. 133
 Muţuş Luiza 378
 Müller Henry 108,9
 München 107 9
 Nacul b. v. Post 185 292
 Naghi Petre 85 261
 Naihau 371,7
 Naiman Franz Xavier 284
 Naingiu Nec. 325
 Nanul (poate Nacul) 292
 Narzis Avac 90
 — Mardiros 90
 Nastasă Căp. 201
 — Grecul 264
 Natanzi Daniil 376
 Nazarie Gh. 225 232 241 257 263
 Naegşa 2
 Neagu Dum. 423
 — Vas. 224,6 264
 Neala Adam 57
 Neamţul măn. 393 412
 Nebuneli Nec. D. 228
 Necşoi Gh. 232
 Necula Vorn. 185
 Neculan Fotachi 232
 — Gh. 314
 — Grig. 211 247 258 265 300 399
 — Enachi 232,3
 — Tanasă 232
 — Toader 235
 Neculce Ion Spat 79 133
 — I. Stol 383
 Nedelcu 312
 Negel Spat Vorn 186
 Negrei Ion 326
 Negrescu Gh. Slg 42
 Negruţi C. 117
 — Cost. Post 389
 — Iordachi, fam. 133 192
 Nicolau George 423,5
 — Eugen 421
 — Grig. 403
 — Panaite Slg 42
 Nicoleanu Ioan 426
 Nicolini 410,1
 Niculescu G. I. 422-5
 Niculescu Alecu 406
 — I. V. 425
 — N. 148
 — Vas Cl. 234 308,9
 — — Post 42
 Nistru 5 86
 Oberndorfer I. Adamus 109
 Obrăştain 87
 Obrenovici Natalia 105
 Odaia Leheşti 42
 Odobeşti 221
 Odrighi 376,7
 Oghială Iord 233
 Ojog Vasile 212 354
 Olariu Petrea 225
 Olivari G. Profira 365 371,7
 Onicescu Anton 83 133 360
 Ouatu Dum. Slg 79
 Oprescu C. 421, Elena 145

- Orheiu 149
 Orenstein Moritz 372,6
 Ouatu Dum. Stol 133 192
 -- lord. Sard 133
 Pădure Tinca 414
 Paladi 118 135 147
 Pălărieriu Iacob 233
 Păltiniș 376
 Panait popa 55
 Panaite Ioniță Stol 231 376 390
 Pancul Adam Pit 54
 -- Costașco Vorn 184,5
 Pandelea Cost. Com. 42
 Pantazi Spiru Căp. 21
 Pantovici Mih. 312,4
 Panu Anastase 100
 Pânzariu Cost. 311
 -- Ioniță 225 233
 Papadopol Const. Zoița 133
 Papandopolos Gh 354
 Paraschiv Anastasă 212 224 314 325,6
 -- Dum. 212
 -- Lăutar 402
 -- Petrache 324,5
 Părăul Glodului 101 146
 Paris 413
 Paros 302
 Parnaxoi 302
 Partenie Morăitul 105
 PârVulescu I. M. 424
 Patachi tălpălar 178
 Pătrașe Enachi 81 101
 -- Grig. 35; Mihai 423,5
 -- Ispravnic 183; Vornic 182,4
 Patron Mihai 423,5
 Paulini Vas 365
 Păun Nec. 225; Pintilie 85
 Pavalachi Zmaranda Sărd 133
 Pavlescu Din. 377
 Pavlo fam. 98
 Pavlov C. 228,303
 Pavlovici Șagan 85
 Pelin N. N. 423,5,6
 Pelinești 56
 Pendedeka 21,2
 Perieni 376
 Perjescu fam. 148
 Perju Maria, Catrina 141
 Persiceanu Col. 127
 Pesenschi Anton 233
 Pesta 117,8
 Petcu Margareta 131; Gh. 226
 Peterson Dr. 84,288
 Petia 143 183
 Petrachi Post 186 205
 Petreanu Axinte 224
 Petrești 41
 Petreu Grig. Polc fam 133
 Petrograd 118
 Petrovanu G. 425
 Petrovici Ion 212 224,6 233
 -- Patea 366
 Petru Vodă 5; Rareș 6-9; Șchiopul 329; I 16
 Piasoski 15
 Piatra 45 117 377 414
 Pilat Cristea 422,6
 -- Elena Rusela 131
 -- Laurențiu 422-5; Nastasia 106
 -- Todolica 136; Vasile 423,4
 Pilug Ștef 225
 Pisacenski 15
 Pisoski Alistar, fam 134; Căm. 192
 -- Cătinca 102; Cătrina 133
 -- Cost. 366; Ağa 230
 -- -- Stol 80 134 195 223
 -- -- -- fam. 134
 -- -- Spat 391 416
 -- Dum. 135 264 360
 -- Elena 122
 -- Ioan 135 358 365 387
 -- -- fam 135
 -- Nec. 34,9 134; Căm 230; Post 39
 -- -- Co'onel, fam 134
 -- Toma Post 44
 -- Teodosia 46
 -- Teodor Com 42; Slg 406; Sard 223 Spat 416
 -- -- Tudurachi 81 134,5 197,8 228
 -- -- Sard. 70 135 220 230
 -- -- fam. 135
 -- Turel 134 416
 -- Vasile 134
 -- -- 44; Com. 80; Căm. 135 232
 -- -- fam. 134
 -- Zenaida 134
 Pitali Maria Căp. 81 135
 Pitrachi Pit. fam. 103
 Pitulășani 40,3
 Placa Anibal 423
 -- -- Const. 224,9 234
 -- -- Slg. 231 305 406
 -- Const. I. 421
 -- Neculai 211,3,7 224 228,9 236 243,4 301 348 357 360
 -- -- Sard. 231
 -- Oton 425
 -- Vera 138
 Pleșănschi Mihai 177
 Pleșca Iacob 225,6

- Plitos St. 424
 Ploeanu Ionică 25
 Plopeni 43 82
 Poclitaru Teod. 233
 Pocuția 4,5
 Podolia 5 15
 Pogor Vas. Post. 70
 Polonia 1 9 16 225
 Polonic Ionică 225
 Pomir Marghioala 85
 Popa 77 135 212 233
 Popăscu 86 231 367
 Popovici Alecu 69; Anania 233; Cost. 135
 192 218 223 231; Cristea 25
 225; Dim. 232; Enachi 370;
 Gh. 231; Grig. 233; Iacob Sava
 84; Ioan 314 406; Mihalachi
 220; Luca 45; Nechita 226;
 Sava 177; Simion 45 406; Ser-
 ban 212 232
 Prăjâni 43
 Prăjvan Ioniță Polc. 77 135
 Praporgescu St. 424
 Prasa Al. 424,5
 Probota 9
 Procopescu 22
 Protopopeni 85
 Pruncu 45 91 406
 Raab consul 276
 Răchițanu Toader 314
 Răcleanu Andrei 312
 Racliș Grig. Med 25-7 135 211-17 243
 253 348 357 360 416
 — Stefanachi Sard. 192 213,8
 222,3 242 360
 Racova 2
 Racovița Maria 151
 Rădăuși 87 121
 Rădeni 43
 Rădin 402
 Rădiul Mare 122
 Radovici Const. 422,3
 — Virginia 130
 Radu Dumitrachi 141.2
 Radu Ion 212 504 426; Căm. 42,406;
 Sig. 228 231 235; Ilinca 141; Vodă 72
 Răducanul Vorn. 185
 Rafailă Stef. Hagi 178
 Răhtivanu Ilinca 77 135
 Răileanu G. C. 424
 Ralet Alecu Spat. 81,5,6 117 135 186
 191,6 200 222,6 348 355 360 383 403
 — Dim. 406; Aga 230 385,6; Vorn.
 40 368; Iancu Post. 43
 Ralu Domnița 10-12, 60
 Ranet Iacob 34; Iacovachi 43; Iancu 392
 Rangli G. 422,4
 Rap 85
 Răpiceeni 43
 Râșea 101
 Rășcanu Iord. Căm. 21; Aurel 106
 Rătyani Vincenz 51
 Rățilă Niță 178
 Răutu Elena 414
 Rengsels Dr. 108
 Resmeriță Elena 137
 Riglet Ioniță 406
 Rigu Vas. Cl. 234-6 302 406
 Rizu Grig. Stol. 21,2
 Robovici Neculai 90
 Rogalschi Gh. 137
 Rohan Rochefort Prince 117
 Rolla C. 114
 Roma 122
 Roman 2 86 111 148 216 302 332 368
 376 384 406
 Romanescu Catinca 147; Ion 103 421
 Romano Enachi Sard. 223
 — Eleonora 102
 — Iancu 390
 — Stefanachi 303
 — Costea 425
 Romanov Enachi Sard. fam. 135
 — Zoia fam. 141
 Romașanu Botez 122 131
 Ropce 82
 Roset Cost. Spat. Vorn. 39 41 136 153
 185 191-8 205 218-29 323 406 415
 — Ghenadie Arhim 21
 — Ioan (Iancu) Post 42,4 406
 — Iord. Vel Vist. 68 344
 — Mihalache Cornet 42,4 406
 — Neculai Pah. fam 186; Com 223;
 Aga 229 375; Lgf 406
 — Răducanu Haim, 21
 — Scarlat Vorn 160
 — Vasile Vorn 81 135
 — Aspasia 145; Frăsinița 118; Ilin-
 ca 144; Ileana 152; Maria 134
 136 141,8; Artur 134
 Rosnoveanu Vist 194
 Ressonign 107 121
 Roșca Dim. Vorn 184
 Rozin Maria 129
 Rozinel Anton 96
 Rudești 331
 Rugină C. V. 422
 Ruginoasa 28,9
 Rusăni 98
 Ruscuc 85

- Rusia 4 160
 Russo Alecu 117
 Rusu Mihai 225; Todosica 144
 Rușii (moșie) 6
 Ruxanda Domnița 9
 Săcăluș Ioniță 325
 Sacară Ioniță Pah. fam. 136
 — Ioan 426
 Săcna 292
 Sadagura 87
 Sahar Cheri Sultan 72
 Saint Antoine Hip, de 116
 Saintgeorges Eugenia A. 131
 Sait Efendi 335
 Salcea 43
 Sălecanu Em. Com. 44 232
 Sălișcanu 42,3
 Salițchi Stefan 87
 Samurcaș Dim. Post Dr. 97 112 205
 224 277 288 356 fam. 136
 — Iord. Com 136 230
 Sandulache 408
 Sandul judele 183
 Sângiorzu Teod. Med. 224
 Sănjiorgh Gh. 232 384,5
 Sărăcuțu Gh. 322; Ioniță 178
 Sarata 160
 Sârbi sat 365
 Sârbu Petre Polc 136; Stefan 86
 Sărghie Dim. 212; Stefan 45 225
 Sărghievici Dim. Com. 192 223 356
 Săulescu 363
 Săulică Bogdan 232; Gh. 220
 Sava Anastasă 426; Dum. 224 264;
 Grig. 212; Tinca 46
 Savinescu Ramiro 421,5,6
 Săvoae Lazăr 314
 Săvulică Gh. 313 321
 Scântee Dum. 212 314
 — Stef. Pah. 376
 Scârcea Dum. 311
 Scheting Iancu Sard. 372
 Scheț Dr. 288
 Schiller 117
 Schipor Gh. 59 86 220,4,8 303
 — Teodor Sig 309 406
 Schmidt Dr. 289
 Scobihorn Ban 372
 — Maria Pah. fam. 136
 Scoto Gepar 376; Zacico 96
 Scripcă Ciprian 422; N. 236
 Scuteni 22
 Scurtu Grig. 219
 Sekil Anița 143
 Serbia 1
- Sergiu George 35,7
 Sevastos Alecu 377
 Sgârcea Dim. Cam. 42
 Siena 53
 Sighet 2
 Silezia 1
 Silion Catrina 147; Maria 155
 — Ștefan Aga 389
 — Toader Spat 81 136 186 195,6 421
 — — — fam 136
 Silișcani 41
 Siminicea 43
 Simion a Stancăi 40
 Simionovici 378; Cost. 233; Gh. 206
 — C. C. 424
 Sin Gioan Keti 131
 Sinescu Gh. Log. fam. 136 365 406
 — — Căm 235
 Sinihău 98
 Sion Alex. Aga 39
 Siret 21 240
 Siretanovici I. 370
 Sireteanu 422; Natalia 46 106
 Slatina măn. 413
 Smirna 302
 Sniatin 5 83
 Snizinski Iosef 87
 Sobieski Rege 16
 Socrujani 41 103 132 367 378
 Sofian N. Stol 231; Sard. 42 44 390
 406 421; Ruxanda 45 127
 Soltronic Mitru 393
 Solta Grig; fam. 102; Alisa 99
 Sohațki Vasile 225 311
 Solca 87
 Solomon Vorn 184
 Soloneț 113
 Soltan Gh. 233
 Sopotariu Ioniță; Tanasă 232
 Sorbona 413
 Soroceanu Al. Căp. 44; Post. 39 43
 — Damian Stol 41
 — Dim. 387,8 411 425; Spat. 41,4
 — Grig. 425; Sard. 39 41
 Soroceni 41,4
 Soutzo G. 110,3,4; Natalia 118
 Spănu Ion 358
 Spătărești 118
 Sprinceana Gh. 83
 Sprincenatu Ștef. 263
 Stamati Post. 16; Ștef. 308
 Stamatina Maria 46
 Stamatopol C. 365; Enacachi 90; Maria
 106; Victor 425; Zoe 414 ;
 Stancă 43

- Stăncean Mih. 367; Toader 233
 Stânceni 43 84 366
 Stăncești 22 44 192 351
 Stanciu Vasile 224.
 Stanislav 83
 Stârcea Vasile 213; Post. 43; Stol. 375
 Starosilfa 41
 Stati Ioan 201
 Stavăr Iancu Sard. 21
 Stavri Iancu Sard. 39 41
 — Lascar 411; Eleonora 102
 Stefanovici Aglae 46
 Sterie Pah. 80 137
 Sthi Alecu 232
 — Anania 58 224 264 313
 — Catinca 376
 — Gh. Cl. fam. 137 220,4
 — Iordache 224,6; Nicu 41
 Storești 43 366
 Străchinaru Nec. 311
 Străjescu Alecu 366
 Strechie Ilie 220,5 272
 Strahotin 41 Iord. 322,5
 Stroeghi 43
 Stroici Const. 85 Iancu 372
 Stroja Alecu 229 232 305
 Surza Alecu Vorn. 186; Vist. 110
 — Cost. Log. 28,9 392; Vist. 198
 — Elena 146,7
 — Grigoraș Spat. 103 185; Vist. 77 137
 — Ion Sandu 119 126 192 204
 — Ioniță Vorn. 21
 — Mihai Log. 144; Vorn. 151
 — — Vodă 43 11,7 251,2,8 260 271,8 295 347 398 401
 — Petrachi Spat. 21 87
 — Sandu Vist. 82 137
 — Sandulachi Hatim 81
 — Todiraș Hatim. 211 257
 — Agripina 118; Anița 151; Maria 143,152; Safta 144
 Suceava 5 6 16 18 51 82-91 182 303 332 413
 Suceveanu Dim. 366; Ioniță 220; Mane 225 232, 321; Mihai 312; Petrache 312 322
 Suedia 116
 Suliman Sultanul 2 8 9
 Sulița 43 87
 Sulți Ignat 87
 Sunguroff Olga 99
 Suța Mihai Vodă 256 281
 — N. Log. 392
 Șahan Anton Sard. 45
 Șahanovici Ariton 406; Iacob 45,406; Sava 45
 Șain Iosefina 377
 Șan Anastasă fam. 80 137
 Șătrăreni 41 365
 Ștefănești 375
 Șendre Cost. Pah. 137; Elena 137
 — Ioniță Sard. 223
 Șendriceni 120
 Șeptelici Zoța 141 . .
 Șipote 9
 Șmelț Elena 104; Const. A. 424,5
 Șoldan Todirașcu Vorn. 184
 Șoldănești 43 90,9 132 152
 Ștefan cel mare 2 3 6 7 15
 — Post. 142; Pitar 80
 Ștefănești 5 38 43 73
 Ștefăniță Vodă 9
 Ștefanovici Aglae 106; Iacob 177; M. 406
 Tabacul Crăste 89
 Tabără Natalia 137
 Tabora 106
 Talabă Ilie 232
 Tălăhărești 143
 Talianu Agram 79 138; Dim. Vist 77 137
 Talpă Iord. 103; Mihalachi b. v. Log. 185; Rarița 80 133
 Tâmpăști 137
 Tanta Iacob 233
 Tarariu Marița 145
 Tarasie episcop 8
 Tărășăuți 5
 Tarcinius N. 426
 Târgul-Frumos 17 268
 — Mureșului 121
 Tarnovski Hatman 5
 Tașadin Carolus 378
 Tătărășani 65
 Tătărăși 64 168; (Iași) 86
 Tataru Andrei 394; Vas. 424
 Tauber Emil Dr. 421
 Tântu Alex. Pah. 230
 — Catinca Med. fam 138; Const 331
 — Filip Sard., fam. 140 223
 — Gheorghe 138 414
 — Hurmuzachi 41
 — Ioan Com 40 198,9; Pah. 141; Vorn 21; Ionică 102
 — Mihai 80 138; Sofia 102
 — Stavarachi Med 80 138
 — Valachi 138
 — Vasile Pah. 197,9; Vas. 102;
 — Vasile I. 102
 Tecuciu 276

- Teodor Dumitrache 69 84
 — Ioan Slg 229; Neculai 234,6 422
 — — Stol. fam 140 223
 — — Satrar 231,5; Petru 229
 — Panaite 140 221,4,6,8 232 264
 — Vasile 225
 Teodorini fam. 137
 Teodoros Vorn. 186
 Teodorovici Bogdan 177; Criste 90 177
 Ioniță 220
 Teofan Vorn. 185
 Teohari Cost. Pah., fam. 141 192 220 358
 Timuș Cost. Stol 39 41
 — Gheorghe 141 724
 — Grigoraș 103; Vasile 236
 — Zmaranda fam. 141
 Tiron Toader 85
 Tismenița 5
 Toderăscu Vorn. 184
 Toma Vorn. 184
 Tomești 41 372,5
 Tomșa Stefan 2 15
 Toniț Grig. 225
 Tonosi Iulius 378
 Topan Ilie 225
 Torino 413
 Toros Ioniță, Pavăl 177
 Tott Baron de 47
 Trancu Bogdan 25; Gh. 90; Grig. 232;
 Ioniță 177 225, Isaia 232, Neculai
 25, 177; Stefan 25
 Transilvania 1
 Irestiana 376
 Ireter Idalia 378
 Iriest 90
 Ireștitele bis. 78 80
 Iroscu Nec. 273; Vas. 225
 Trumbale 77
 Trus 4
 Tudor Viorica 104; Catrina 151
 Tudora 43 152
 Tudurachi b. v. Pit. 54 185
 Tufescu Vas. 425; Maria 107
 Turcia 7 54
 Țaranu Andronic I. Com. 42
 — Andronic I. 426
 — Gh. Pah. 45; I. A. 45, 406; Mi-
 hai 406; Mihai Sard. 45; Ma-
 ria 358
 Tarigrad 17 199
 Țigănești 367
 Tinta Gh. 226
 Țuțora 22
 Udrea Gorcea 103; Patrașcu 184
 Udrizki 122; Gh. Dr., Smaranda 137
 Ulle Eduard 421,6
 Ungaria 85 376
 Ungureaș castelul 7
 Ungureanu Andronic 87
 Ungureni 41
 Unțani 43
 Ureche Marghioala Sulg. 142
 — Neculai 156.1
 Ursachi Slg. 224; Enachi 225; Gh 302;
 Nastasă 225 311; Vasile 261
 Ursian Dim., Ion 421
 Urzică Maria 104
 Valea Nebunei 83
 Valentinois Duc de 116
 Vărgolici 423; Saffa 135
 Varlaam Cost 360 392
 — — Căm. 142 218 355,6
 — — Spat. 223
 — — Aga 228.9 234
 — Gh. Spat. 142 218,9 223 230
 247 253,8 262,5 294 300 364
 386 399 403
 — — familia 142
 — Grig. fam. 142
 — — Ban 223
 — Iordachi Ban 230
 — Manoil 416
 — Nastasiica 142
 — Profira 142
 Varna 143
 Vărnăv Alecu Spat. 144; Vorn 148
 — Alexandru 147,8
 — Andrei, familia 143
 — Catinca 127 156 142
 — Costache 153
 — Const. 145,6 152
 — — Căpitan 148
 — — Medelnicer 153
 — — Ban 144 151,2
 — — Vornic 144,5
 — — Doctor 146
 — Costin 3 39 40 144 153 389 392
 — Dumitrache Slg 146
 — Dum. Colonel 148
 — Dimitrie 148
 — Enache Ban 77 142,6
 — Ernest 148
 — Ghedeon fon 148
 — Gheorghe Post 148
 — George Liteanu 147
 — George 107 147
 — Grigori 148
 — Iancu 145
 — Ilarion ierodiacon 144
 — Ioan 144; Post 142 144
 — Ioniță Jicn 152; Stol 77,142; Spat.
 80; Post 152; Ban 151

- Iordachi 146; Căm 153; Comis
 142,9 223
 — — Ion 144 152
 — Iorgu Vorn 147
 — — Liteanu 145,7
 — Irimia 143
 — Machedon 143
 — Manolachi-Stol 144,8 152
 — Mihai Liteanu 147
 — Maria 99 142,6,8 152
 — — Băneasă 80 142
 — — George 118
 — — Ion 118
 — Neculai 148
 — Nicu 144,5 230 385; Post 43
 — Nastasia 142
 — Natalia 99
 — Petrache 227
 — — Căminar 77 142
 — — Ban 294
 — — Post 142,4 152 192,8 222 360
 — — familia 142
 — Petru 22
 — Profira 142
 — Safta 151
 — Scarlat 146
 — Smaranda 152
 — Stefan 144,6 152
 — Teodor 136 146
 — Vasile 143,6; Căm. 153; Stol. 146
 Ban 146
 Văsescu Elena 122
 — Const. Căpitan 122
 — Ilie 421
 — Maria Alecu 46 134
 Vărtan Antonaş 177 197; Garabet 91
 Vasilca sin Ion 311
 Vasile Lupu 6 8
 — Soltuzul 183
 — Polcovnic ot Säveni 79
 Vasilescu I. A. 426
 Vasilevici M. 386-8; Sard. 406; Manoil
 Post. 42
 Vasilii 39; Ban 39
 — Cost. 34; Pit. 412
 — Dimitrie 212; Enuță 366
 — Gh. 36, 8, 314; Spat. 31
 Vasilii Kir Iani 153 200,1 256; fam. 153
 — Ion 59 205 263
 — Nec. 233; Com. 389 392; Spat. 41
 — Teodor 221; V. D. 421
 Vaslui 98
 Veisa Iacob Post. 416; I. Spat. 110;
 Vas. Spat. 259
 Vele A. 354,5
 Velini A. 356 360,3
 Velniceriu Vas. 280
 Veniamin Mitr. 345,7
 Ventura Alecu 95 406; Com. 100 153 391;
 Ağa 372,6 Vorn. 31,9 43
 — Gheorghe 387
 — Grigore Post. 153
 — Maria Post. 100 153
 Vercicani 15
 Verdiş Căpitan 331
 Vicoleni 43
 Vicolovici Iftimie 305
 Viena 118 122
 Vierul Dumitru sin. Ioniță 213
 Vișorăni 41
 Vinograschi Ilie 314
 Vișnoviețki 15
 Vișu Vas. 212 225 232 358
 Vizanti Const. Com. 230 327 376
 Vlădeni 43 182
 Vladovici Mih. 406
 Vlasăi Petre 316
 Vogel Henricus Augustus 109
 Voina Dim. 233
 Voinov general 25
 Volcinski C. 235 Dim. Med. 308
 Vorona 42 43 393
 Vorniceni 256 367
 Vorotinski Iacob 86
 Vrâncanu Ioan 414, Florica 104; G. E. 424
 Walther A. Dr. 108
 Weissbrod Ioan Bapt. 108
 Zablău Ioan 314
 Zadarovici 277
 Zaharia Andronic 225,8 191
 — Ioniță 220
 Zăicești 40,1
 Zama Tudosca 143
 Zamfira Pităreasa 81
 Zamvel Halek 291
 Zapan familia 153
 Zareczky de Zarieczsi 122
 Zaromet Alecu 360
 Zavriska 378
 Zbiera Ilie Vorn. 184
 Zelinska 378
 Zenean Andronic 86
 Zgârcea Gh. 366
 Ziegler Iohann Dr. 123
 Zodieriu Ion 225 233
 Zosia Ion Șatrar 103
 Zota Cost 225
 Zvoriștea 21
 Zugravu Dum. 155

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Numirea oraşului	1
Năvălirile duşmanilor asupra Botoşanilor	4
Botoşanii reşedinţă domnească	6
Târgul Doămnei	10
Evenimente istorice	15
Eteria din 1821	21
Ocupaţia rusască	24
Anul 1848	28
Unirea Principatelor	31
Războiul din 1877	45
Aspectul oraşului	47
Moşia târgului	64
Populaţia oraşului	73
Boerimea	97
Tagma bisericească	154
Clasul mai de gios	159
Cărmuirea oraşului în vremurile vechi	182
Administraţia comunală după hrisovul din 1820	187
Bugetul Epitropiei Obştiei Botoşanilor	197
Activitatea Casei obşteşti	204
Administraţia comunală după Regulamentul Organic	207
Bugetele Eforiei	237
Stradele	256
Luminatul oraşului	262
Paza contra focului	268
Indestularea oraşului cu carne	272
Asistenţa publică	274
Higiena şi salubritatea publică	276
Prima farmacie şi primii medici din Botoşani	281

1983

Pagina

Incercări de aducerea apei în Botoșani	291
Piața orașului	292
Clădirile publice ale Eforiei	296
Slujbașii Eforiei	301
Breslele din Botoșani	310
Breasla blănarilor	317
Breasla lăutarilor	321
Comerțul în trecutul Botoșanilor	329
Târgul Făinei	336
Școala Domnească	338
Școli particulare	369
Școli străine	379
Tribunalul giudecătoresc	381
Moravuri sociale	389
Manifestații cetățânești	398
Inceputuri culturale	407
Bisericele din Botoșani	415
Pecetea târgului	418
Scurtă privire asupra Botoșanilor de după Unire	420
Indice alfabetic	439

908 (198.3 Botoșani) (04) = 59
 949.83 Botoșani (04) = 59

BIBL. CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
 IASI
 15/1/1980 23 cm d. 59

BCU

40 lei

50

PREȚUL 100 LEI

11742/10

ANUL ARIAT IAȘI
Lei 50

Institutul de Arte Grafice „M. SAIDMAN”, Fălticeni

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

